ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

(ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ)

Εις τον αγαπητόν Γεώργιον [illegible]
εις ανάμνησιν
18 Ιανουαρίου 1937
Ι. Μεταξάς

ΕΚΔΟΣΙΣ "ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ"
ΑΘΗΝΑΙ 1935

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναδημοσιεύονται τὰ εἰς τὴν «Καθημερινὴν» ἀπὸ 13ης Ὀκτωβρίου 1934 μέχρι 23ης Ἰανουαρίου 1935 δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων κ. Ι. Μεταξᾶ, εἰς ἀπάντησιν τῶν ὅσων ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὰ αἴτια τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ καὶ τὴν Μικρασιατικὴν Ἐκστρατείαν ὁ κ. Ε. Βενιζέλος. Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου ἐπρόκειτο ἀφ' ἑνὸς νὰ δημοσιευθῇ καὶ ἡ ἀρθρογραφία τοῦ κ. Ε. Βενιζέλου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατέστησε ἀδύνατον καὶ ἀσύμφορον ἡ ἔκρηξις τοῦ Κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προταχθῇ ἐν εἴδει προλόγου εἰσήγησις τοῦ κ. Ι. Μεταξᾶ. Δυστυχῶς καὶ ὁ πρόλογος αὐτὸς κατέστη ἀδύνατον νὰ γραφῇ.

ΑΡΘΡΟΝ 1ον
(13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΣΕΡΒΙΚΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΠΑΡΕΒΙΑΣΕ ΠΡΩΤΟΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ.- Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΡΗΞΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Εἶνε ἄξιον πολλῆς προσοχῆς ὅτι ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς βαθυτάτης διαιρέσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας φέρει ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς κοινῆς γνώμης τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς αἰτίας καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύνας.

Εἰς πᾶσαν περίστασιν οἱ δυνάμενοι νὰ τοῦ ἀπαντήσουν, δὲν θὰ ἐπετρέπετο νὰ σιωπήσωσι. Πρὸ παντὸς ὅμως τώρα, ὁπότε, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, «ὁ τόπος εὑρίσκεται καὶ πάλιν εἰς τὰς παραμονὰς ἐκρήξεως, ἡ ὁποία δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφὴν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν ἡμεῖς νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἀνατρέχει εἰς τὸ πρὸ εἰκοσαετίας παρελθόν. Ἐκ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα κατεῖχον ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν τότε διατρεξάντων, εἴτε διότι ἦσαν οἱ πρωτεργάται αὐτῶν, εἴτε διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἦσαν οἱ ἄμεσοι βοηθοὶ τῶν πρωτεργατῶν, δὲν σώζονται πλέον ἐν ζωῇ παρὰ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡμεῖς, ὡς εἰσέτι ἐνεργῶς δρῶντες εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς χώρας καὶ ἴσως δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι, οἵτινες ὅμως ἀπὸ μακροῦ ἐξῆλθον τῆς δημοσίας ζωῆς καὶ ἔπαυσαν ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς ἐπὶ σχετικῶν μὲ ταύτην συζητήσεις. Διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικὸν καθίσταται τὸ καθῆκον ἡμῶν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον.

Τὴν ἀπάντησιν ὅμως θὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο μέρη. Πρῶτον θὰ ἀπαντῶμεν εἰς ἓν ἕκαστον τῶν ἄρθρων του, περιοριζόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου τῆς συζητήσεως τὸ ὁποῖον αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος διαγράφει, καὶ δεύτερον θὰ ἐκθέσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς αἴτια τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ καὶ τὰς εὐθύνας ἑκάστου ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν ὀξύτητα αὐτοῦ. Διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἀπατᾶται φρονῶν ὅτι ὁ παγκόσμιος πόλεμος εἶνε ὁ διαιρέσας βαθύτατα τὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς χώρας. Τὰ αἴτια τῆς διαιρέσεως κεῖνται πολὺ βαθύτερα. Ἐξεδηλώθησαν μόνον ζωηρὰ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἀλλὰ περὶ τούτου ὅταν τελειώσωμεν μὲ τὴν ἀπάντησιν εἰς ἓν ἕκαστον τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

* * *

Ὁ κ. Βενιζέλος διατυπώνει ὡς ἑξῆς τὰς ἀντιτιθεμένας πολιτικὰς ἀπόψεις περὶ ἑκάστην τῶν ὁποίων συσσωματωθέντα τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας, συνεκρούσθησαν πρὸς ἄλληλα.

1ον) Βασιλικὴ πολιτική, τὴν ὁποίαν ἠκολούθουν ὅλα τὰ παλαιὰ

κόμματα πού εἶχε συντρίψει ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1909. Κατ' αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς κουρασμένη ἤδη ἐκ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἔπρεπε νὰ μείνῃ οὐδετέρα, καὶ νὰ μὴ μετάσχῃ ἑνὸς τρομεροῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ ἀθίκτους τὰς δυνάμεις της.

2ον) Πολιτικὴ κόμματος Φιλελευθέρων, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν εἴσοδον ἰδίως εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, θὰ ἦτο ἱστορικὸν ἔγκλημα νὰ μὴ μετάσχωμεν εἰς πόλεμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη ὅλων τῶν χωρῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξετείνοντο αἱ ἐθνικαί μας διεκδικήσεις.

Ἡ διαίρεσις αὕτη καὶ ἡ διατύπωσις τῆς πολιτικῆς τῶν κομμάτων εἶνε τελείως ἀνακριβής.

Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὴν κακῶς λεγομένην Βασιλικὴν πολιτικὴν δὲν συνετάχθη μόνον ὁ πρὸ τοῦ 1909 ὑφιστάμενος πολιτικὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, εἴτε πολιτικοί, εἴτε ἀξιωματοῦχοι, οἱ ὁποῖοι ἀνεδείχθησαν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909. Ὁ ἀείμνηστος Γούναρης, φέρ' εἰπεῖν, πολιτεύεται μὲν καὶ πρὸ τοῦ 1909, ἀλλὰ κυρίως ἀναδεικνύεται μετ' αὐτό. Ὁ ἀείμνηστος Στράτος ἀναδεικνύεται ἐν τῇ πολιτικῇ κυρίως, μετὰ τὸ 1909 καὶ μάλιστα κατ' ἀρχὰς ὡς συνεργάτης τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ ἀείμνηστος Δημητρακόπουλος τὸ ἴδιον. Θὰ ἠδυνάμην νὰ φέρω ἀπειρίαν παραδειγμάτων. Λοιπὸν ἡ τάσις τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ παραστήσῃ τὸν περὶ τὴν Βασιλικὴν πολιτικὴν κόσμον, οὕτως εἰπεῖν, ὡς ὀπισθοδρομικόν, καὶ ἄνευ εὐρύτητος σκέψεως, δὲν ἀνταποκρίνεται οὐδαμῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ἀφ' ἑτέρου τὰ πολιτικὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὡς ἀκολουθήσαντα τὴν πολεμικὴν πολιτικὴν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἂν ὄχι ὅλα, τοὐλάχιστον μερικὰ ἐξ αὐτῶν, δὲν μετενόησαν ἆρά γε, ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ τὴν πολιτικὴν ταύτην; Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τὸ ἐγνώριζα.

Ἀλλὰ ἡ λεγομένη Βασιλικὴ πολιτικὴ δὲν ἦτο ποσῶς πολιτικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπολύτως οὐδετέρα καὶ νὰ μὴ μετάσχῃ ἀπολύτως τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ ἦτο πολιτικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς θὰ ὤφειλεν ἐν δεδομένῃ εὐθέτῳ στιγμῇ νὰ μετάσχῃ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ λαμβάνουσα πολιτικὰ ἀντάλλαγματα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς θυσίας τὰς ὁποίας θὰ ἔκαμνε καὶ ὑπὸ ὅρους στρατιωτικοὺς εὐμενεῖς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Ἐνῷ ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἐνεπνέετο ὑπὸ τοιαύτης πολεμικῆς ὁρμῆς, ὥστε δὲν ἐλογάριαζεν οὔτε πολιτικὰ ἀντάλλαγματα ὁπωσδήποτε ἐξησφαλισμένα, οὔτε εὐμενεῖς στρατιωτικοὺς ὅρους, οὔτε κἂν τὸν σεβασμὸν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος παρ' αὐτῶν τούτων τῶν συμμάχων ἔθετεν ὡς βάσιν.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων. Ὄχι διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ διότι ἡ ἐκστρατεία αὕτη θὰ ἦγε τὴν Ἑλλάδα εἰς μίαν πολεμικὴν καταστροφὴν τῆς ὁποίας ἄδηλοι καὶ ζοφεραὶ θὰ ἦσαν αἱ κατόπιν συνέπειαι. Ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένῃ ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας ἦτο ἐξησφαλισμένη, παρ' ὅλας τὰς καταστροφὰς πού ὑπέστησαν κατ' αὐτὴν οἱ Σύμμαχοι, τότε εἶμαι

πρόθυμος νὰ τὸ συζητήσω μετ' αὐτοῦ δημοσίᾳ καὶ νὰ τοῦ ἀποδείξω ἀκόμη μίαν φοράν, τὴν πλάνην του, ἀρκεῖ νὰ μᾶς ἐκθέσῃ σαφῶς ἐπὶ ποίων λόγων βασίζει τὸν ἰσχυρισμόν του.

Μ' ὅλον τοῦτο καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ Κυβέρνησις Γούναρη συνέχισε τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἀλλὰ θέτουσα ὅρους λογικοὺς διὰ τὴν 'Ελλάδα, καὶ πρὸ παντὸς τὸν σεβασμὸν τῆς ἀκεραιότητός της, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ Σύμμαχοι.

'Επίσης οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀπεδέχθησαν ὁμοίας προτάσεις γενομένας κατόπιν παρ' ἄλλων Κυβερνήσεων 'Ελληνικῶν. 'Επὶ Κυβερνήσεως μάλιστα Καλογεροπούλου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1916 οἱ Σύμμαχοι ἀπήντησαν εἰς προτάσεις της περὶ ἐξόδου τῆς 'Ελλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὅτι μόνον μὲ Κυβέρνησιν Βενιζέλου θὰ συνεζήτουν τοιαύτην πρότασιν.

Οἱ Σύμμαχοι προκειμένου νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ τῆς πολιτικῆς, τῆς λεγομένης Βασιλικῆς, ἥτις ἀπήτει ἐγγυήσεις καὶ ἀνταλλάγματα καὶ εὐμενεῖς στρατιωτικοὺς ὅρους διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἔξοδον, καὶ μιᾶς πολιτικῆς Βενιζέλου, ἥτις δὲν ἀπήτει τίποτε, οὔτε κἂν σεβασμὸν τῆς 'Ελληνικῆς ἀκεραιότητος, φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐπροτίμων τὴν δευτέραν τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ἐθεώρουν εἰλικρινῆ καὶ φιλικὴν καὶ τὴν ἄλλην ὄχι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκήρυξαν τὸν κ. Βενιζέλον ὡς τὸν μόνον φίλον των, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ἐκήρυξαν ἐχθροὺς καὶ συνεπῶς, Γερμανοφίλους. 'Αλλὰ ποία ἦτο ἡ φυσικὴ καὶ τελευταία συνέπεια τῆς τοιαύτης νοοτροπίας τῶν Φιλελευθέρων; 'Η Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ ὅλαι αἱ συνέπειαί της. 'Αλλὰ ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπανέλθωμεν βραδύτερον, ὅταν θίξῃ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ ἄρθρα του, τὸ ζήτημα τοῦτο.

Εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου συζητοῦμεν, δύο κυρίας αἰτίας βλέπει ὁ κ. Βενιζέλος, αἵτινὲς ἐπέβαλλον τὴν ἀνάμιξιν τῆς 'Ελλάδος εἰς τὸν πόλεμον.

'Η πρώτη ἦτο αἱ συμμαχικαὶ ὑποχρεώσεις τῆς 'Ελλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν.

'Η δευτέρα ἦτο ἡ ἀναπόφευκτος μὲ τὴν Τουρκίαν ρῆξις ἕνεκα τῶν νήσων, ἥτις ρῆξις ἐὰν ἐπήρχετο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, θὰ εὕρισκε τὴν 'Ελλάδα ἔρημον φίλων καὶ συμμάχων, ἐνῷ ἡ Τουρκία καὶ συμμάχους θὰ εἶχε καὶ ἐνισχυμένη κατὰ θάλασσαν θὰ ἦτο διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου».

Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν πρώτην. 'Ο κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅπως τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ ὅτι ἡ Συνθήκη τῆς Συμμαχίας 'Ελλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913, ἐπέβαλλεν εἰς τὴν 'Ελλάδα διὰ τοῦ 1ου αὐτῆς ἄρθρου νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις ἐὰν ἡ Σερβία ὑφίστατο οἱανδήποτε προσβολήν, ὅπως καὶ ἀντιστοίχως ἡ Σερβία τὴν 'Ελλάδα. Δηλαδὴ ἡ 'Ελλὰς ἦτο ὑποχρεωμένη ὅταν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ἡ Αὐστρία ἐπετέθη κατὰ τῆς Σερβίας, νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Βεβαίως τοῦτο θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς 'Ελλάδος. Καὶ ὀρθῶς ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν Πάσιτς τί θὰ πράξῃ, ἀπήντησε ὅτι θὰ τηρήσῃ εὐμενῆ οὐδετερότητα. 'Αλλὰ ἡ συνθήκη ἄλλο τοῦ ἐπέβαλλε νὰ πράξῃ. Μὴ πράξας ὅ,τι τοῦ ἐπέβαλλε ἡ συνθήκη, τὴν παρεβίασε. Τὸ

ὅτι ἐδέχθησαν οἱ Σέρβοι τὴν παραβίασιν ταύτην δὲν μεταβάλλει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Τί νὰ κάμουν; Μήπως δὲν ἐδέχθησαν μὲ μεγαλυτέραν δυσφορίαν βεβαίως, ἀλλὰ τὴν ἐδέχθησαν, καὶ τὴν δευτέραν παραβίασιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη; Ἐν τούτοις οἱ Σύμμαχοι ἄλλως βλέποντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπίεσαν ἐπανειλημμένως καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1914—1915 τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὸν Σαῦον καὶ τὸν Δούναβιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ κ. Βενιζέλος ὀρθῶς ἀπέκρουσε τὰς πιέσεις ταύτας, θὰ ἐνθυμῆται δὲ βεβαίως, σύσκεψιν γενομένην ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Γάλλου πρέσβεως κ. Δεβίλ, τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ κ. Πῶ, καὶ ἐμοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1915, καθ' ἥν ἀπεκρούσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὁμοία πρότασις τῶν Συμμάχων. Ὥστε διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Αὐστριακῶν παρεβιάσθη ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη. Ὀρθῶς ὅμως ἔπραξεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως θὰ ἐξωθεῖτο ἡ Ἑλλὰς εἰς καταστροφήν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου καὶ ἡ διάδοχος αὐτῆς Κυβέρνησις Γούναρη εἶχον δηλώσει ὅτι ἐὰν ἐπετίθετο ἡ Βουλγαρία κατὰ τῆς Σερβίας θὰ ἐβοήθουν τὴν Σερβίαν. Ἀλλὰ οἱ περὶ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης δισταγμοὶ ἤρχισαν νὰ γεννῶνται τὸν Αὔγουστον τοῦ 1915, ὁπότε οἱ Σύμμαχοι ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν ἀπόφασίν των ὅπως προσφέρουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν ὅπως παρασύρουν τὴν Βουλγαρίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλὰς ἐξανέστη κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, ἡ Σερβία ὅμως ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ τὴν δεχθῇ ὡς ἐκ τῆς δεινῆς της θέσεως. Ἐγεννᾶτο οὕτω τὸ ζήτημα ὅτι τίνα πλέον κῦρος εἶχεν ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία, ἀφοῦ ὁ κύριος αὐτῆς σκοπός, ἡ διατήρησις τῶν ἀποκτηθέντων ἐδαφῶν ἐξηφανίζετο;

Ὁπωσδήποτε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία παρεβιάζετο ἐκ νέου, καὶ δὴ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη ἀρνουμένην τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Καὶ αἱ δύο παραβιάσεις, ἡ τοῦ 1914 τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, καὶ ἡ τοῦ 1915 τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἐγένοντο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς αὐτοσυντηρήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ καθαρᾶς ὅμως ἠθικῆς ἀπόψεως δὲν στέκονται οὔτε ἡ μία, οὔτε ἡ ἄλλη. Δὲν στέκονται καὶ αἱ δύο. Κανεὶς ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι στέκεται ἡ μία διότι ἔγινεν ἀπὸ τοὺς φίλους του, ἀλλὰ δὲν στέκεται ἡ ἄλλη διότι ἔγινεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τὴν δευτέραν αἰτίαν, ἥτις ἐπέβαλλε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ἑλλάδος ὁπωσδήποτε εἰς τὸν πόλεμον, δηλ. ὅτι ἡ ρῆξις μὲ τὴν Τουρκίαν ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐπήρχετο κατὰ τὸν πόλεμον, θὰ ἐπήρχετο κατόπιν, ὁπότε ἡ Τουρκία πλὴν τῶν συμμαχιῶν της κατὰ τῆς ἐρήμου φίλων καὶ συμμάχων Ἑλλάδος, θὰ εἶχε καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου».

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιστρέψας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐκ Μονάχου καὶ λαβὼν γνῶσιν τῆς κατασχέσεως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τῶν δύο τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ κατασκευὴν τουρκικῶν θωρηκτῶν, ὅλως ἀλλοίαν εἶχε τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κάμω χρῆσιν ἰδιαιτέρων συνομιλιῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀκρίβειαν ἄλλως τε δὲν δύναμαι καὶ νὰ ἀποδείξω, δέχομαι ὅτι ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου του ἐκδηλουμένη τώρα ἀντίληψίς του ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ τότε, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου.

Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ἐρωτῶ: Πῶς τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐβοήθησε διὰ τοῦ εἰς ἄνθρακας ἐφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» τὸν πλοῦν των εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις ἄνευ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τούτου θὰ καθίστατο ἀδύνατος;

Θὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, σήμερον μὴ θέλοντες νὰ κάμωμεν κατάχρησιν τῆς φιλοξενίας τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες μᾶς παρεχώρησαν θέσιν εἰς τὰς στήλας των.

Θὰ συνεχίσωμεν ὅμως κατ' ἀνάγκην αὔριον ἐμβαθύνοντες ἀκόμη περισσότερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς Τουρκίας.

ΑΡΘΡΟΝ 2ον

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΕΓΓΡΑΦΟΙ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΑΥΣΤΡΙΑΣ, ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΕΜΕΝΕΝ ΟΥΔΕΤΕΡΑ.

Εἶνε γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς καταφυγῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν δύο γερμανικῶν πολεμικῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου».Ταῦτα εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἶχον ἤδη προβῆ εἰς πολεμικὰς πράξεις κατὰ γαλλικῶν τινῶν λιμένων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς.

Ὅταν ἡ Ἀγγλία κατέσχε τὰ εἰς ἀγγλικὰ ναυπηγεῖα κατασκευαζόμενα δύο μεγάλα τουρκικὰ θωρηκτά, ἡ Γερμανία προσέφερεν εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἀντικατάστασιν τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἀλλὰ ἔπρεπε ταῦτα νὰ διαφύγωσι τὴν δίωξιν τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἶχον διέλθει τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἡμερολ.) τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσίνας καὶ διαφυγόντα τὴν δίωξιν τῶν ἀγγλικῶν πολεμικῶν περιέπλευσαν τὸ Ταίναρον καὶ κατέφυγον εἰς νησῖδα παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἀνέμενον τὴν ἄδειαν τῆς εἰσόδου των εἰς Δαρδανέλλια. Ἀνέμενον ὅμως συγχρόνως νὰ ἀνεφοδιασθοῦν εἰς γαιάνθρακας, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο νὰ συνεχίσωσι τοὺς πλόας των. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς οὗτος μόνον ἐκ Πειραιῶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤδη ἀπὸ 2 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) εἶχεν ἀπαγορεύσει πᾶσαν χορήγησιν γαιανθράκων ἐν Πειραιεῖ ἄνευ τῆς ἀδείας της, εἶχε δὲ κατάσχει ὅλην

τὴν ποσότητα γαιανθράκων, τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν γερμανικὸν ἐμπορικὸν οἶκον Πλὸκ ἐν Πειραιεῖ. Ἐν τούτοις τὴν νύκτα τῆς 5)6 Αὐγούστου ὁ κ. Βενιζέλος διέταξε τὴν ἐντὸς τῆς νυκτὸς χορήγησιν 800 τόννων γαιανθράκων Πλόκ, εἰς τὸ ἐν Πειραιεῖ καταφυγὸν γερμανικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον, «Μπόγαμπος», τὸ ὁποῖον φορτωθὲν καὶ μετασχηματίσαν τὴν ἐμφάνισίν του ταχύτατα, μετέβη εἰς Νάξον καὶ ἀνεφωδίασε τὰ δύο γερμανικὰ πολεμικά, ἅτινα οὕτω ἠδυνήθησαν ἀνενόχλητα νὰ συνεχίσωσι τὸν πλοῦν των εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οὕτω ἀπέκτησεν ἡ Τουρκία τὸ «Γκαῖμπεν». Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀνακινηθεῖσα τῷ 1923 ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου προεκάλεσε τὴν 3ην Ἰουλίου 1923 συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Μὰκ—Ναίηλ ἐδήλωσεν ὅτι:

«Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου» ἀνεφωδιάσθησαν εἰς γαιάνθρακας κατὰ διαταγὴν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀλλὰ ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μὲ τὴν Γερμανίαν, καὶ κατὰ συνέπειαν πρὶν δώσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος συνεβουλεύθη τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν, ἐπὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίας περιστάσεις. Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα ὑπέδειξεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων, ἀρκετὸν ἄνθρακα ὅπως δύνανται νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ζητήματος προσθέτομεν ὅτι ἡ ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐγένετο τὴν 4ην Αὐγούστου, ὁ δὲ ἀνεφοδιασμὸς τῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 5)6 Αὐγούστου.

Ἡμεῖς οὐδόλως προτιθέμεθα νὰ κακίσωμεν τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τὴν πρᾶξιν του ταύτην, τελεσθεῖσαν μάλιστα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ ἐρωτῶμεν: Ἐὰν ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀναποφεύκτου καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ρήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον, ρήξεως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία θὰ εἶχε τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς κτήσεως τοῦ «Γκαῖμπεν», τότε πῶς ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς διευκολύνσεως τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαῖμπεν»,, κατέστησε δυνατὴν τὴν μεταβίβασιν τούτου καὶ τοῦ «Μπρεσλάου» ἀπὸ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Τουρκίαν;

Μία ἀπάντησις εἶνε δυνατὴ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην. Ὅτι τότε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευε ποσῶς εἰς τὸ ἀναπόφευκτον τοιαύτης μελλοντικῆς ρήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ ὅτι ἑπομένως αἱ προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τὰς ὁποίας καθορίζει εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον δὲν εἶνε ἀκριβεῖς.

Ἀσχέτως ὅμως μὲ τὴν διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ἀπόδειξιν ταύτην, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα διὰ τῆς ὁποίας θετικῶς καταδεικνύεται ὅτι οἱ φόβοι περὶ μελλοντικῆς ἀναποφεύκτου ρήξεως μὲ τὴν Τουρκίαν, καὶ μάλιστα ἐν περιπτώσει κατισχύσεως τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, ρήξεως Ἑλλάδος ἐρήμου φίλων καὶ συμμάχων, πρὸς Τουρκίαν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν συμμάχων της, τῆς ὁποίας τὸ ἀναπόφευκτον ἐμφανίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐστάλησαν διὰ ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἔγγραφοι δηλώσεις τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὑπογεγραμμέναι ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐγχειρισθεῖσαι ἐνταῦθα διὰ τῶν οἰκείων πρεσβευτῶν.

Κατὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, χωρὶς νὰ ζητῆται οὐδεμία δήλωσις τῆς Ἑλλάδος ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα, οἱ Σύμμαχοι οὗτοι ὑπόσχονται πρὸς αὐτὴν ἐν περιπτώσει, καθ' ἥν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου τὰ ἑξῆς:

1ον) Ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

2ον) Ἀπόλυτον προστασίαν καὶ ἐλευθέραν διαβίωσιν τῶν ὑποδούλων ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

3ον) Ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἐπὶ πλέον ἡ Γερμανία ἀνελάμβανεν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐγγύησιν τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τούτων, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ δευτέρου.

Τῶν ἐγγράφων τούτων ἔλαβε γνῶσιν φυσικὰ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, καί τινα τῶν μελῶν τοῦ Ἐπιτελείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγώ. Ζῶσιν ἀρκετὰ τῶν προσώπων τούτων διὰ νὰ τὸ πιστοποιήσωσιν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐγὼ τὰ εἶδα, τὰ ἐμελέτησα ἐπανειλημμένως, καὶ ἐκράτησα σημείωσιν αὐτῶν, ὥστε δύναμαι νὰ πιστοποιήσω ἀπολύτως τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. Γνωρίζω δὲ ὅτι ἐφυλάσσοντο ἐπιμελῶς μέχρι τοῦ 1917. Λέγω τοῦτο διότι μετὰ πάροδον ἐτῶν ἀνεζήτησα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν μήπως εὑρίσκοντο ἐκεῖ καὶ δὲν τὰ ἀνεῦρον. Τοῦτο βεβαίως δὲν μοῦ κάμνει ἐντύπωσιν, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπανειλημμένως ἐλεηλατήθησαν κατὰ τὰς ταραχώδεις περιόδους τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας. Ἴσως τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα νὰ διεφυλάχθησαν, πιθανὸν καὶ μέχρι σήμερον, εἰς ἀσφαλεῖς χεῖρας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καίτοι τὰ ἀνεζήτησα δὲν τὰ ἀνεῦρον πλέον. Καὶ λυποῦμαι τὰ μέγιστα διότι ὁ κατέχων αὐτὰ οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶνε—καὶ ἀγνοῶ ποῖος εἶνε — δὲν τὰ ἀπέδωσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἢ τοὐλάχιστον δὲν τὰ ἐδημοσίευσε. Εἶνε τοῦτο σφάλμα του καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν λεγομένην πολιτικήν, ἐὰν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρεται.

Σημειῶ ἰδιαιτέρως ὅτι εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα οὐδόλως γίνεται λόγος περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Οὔτε ζητεῖται ἀνάληψις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὑποχρεώσεως ὅτι θὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ἁπλῶς τῆς δηλοῦται ὅτι ἂν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου θὰ ἔχῃ τὰ προαναφερθέντα πλεονεκτήματα.

Ὥστε εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, νίκης τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ἡ μείνασα οὐδετέρα Ἑλλὰς δὲν θὰ ἦτο καθόλου εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἰδιαιτέρως δὲ

οἱ ἐν Τουρκίᾳ διαβιοῦντες Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ θὰ συνέχιζον ἀνενόχλητοι τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν βίον.

Ἐὰν πάλιν ἐνίκων, ὅπως καὶ ἐνίκησαν οἱ Σύμμαχοι ἡ Τουρκία θὰ ἐξήρχετο τοῦ πολέμου συντετριμμένη ὅπως καὶ ἐξῆλθεν καὶ δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν Ἑλλάδα, οὔτε τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον δὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία διὰ τῆς ὁποίας ἀνεστηλώσαμεν τὸ γόητρον καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς Τουρκίας. Καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τῆς μὴ ἐχθρικῆς στάσεως πρὸς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸν πόλεμον θὰ ἐδημιουργοῦμεν ἀπὸ τότε τὰς ἀρίστας τῶν σχέσεων μετ' αὐτῆς. Δηλαδὴ θὰ ἐκάμναμεν ἀπὸ τότε τὴν φιλικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικήν, τὴν ὁποίαν κάμνομεν τώρα καὶ τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς τὸν ἄξονα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, ἀλλὰ θὰ τὴν ἐκάμναμεν διατηροῦντες ὅλην μας τὴν στρατιωτικὴν ἰσχύν, καὶ πρὸ παντὸς τὸ γόητρόν μας, καὶ ὄχι ὅπως τώρα ὁπωσδήποτε καραβοτσακισμένοι.

Πάντως δὲ ἔμενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τηροῦσαν τὴν οὐδετερότητά της ἡ εὐκολία καὶ νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως, ἐὰν εὕρισκε εὔθετον πρὸς τοῦτο περίστασιν, ὁπότε θὰ ἔχανε βεβαίως τὰ ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ὑπεσχημένα, ἀλλὰ θὰ ἐπετύγχανε ἄλλα πλεονεκτήματα καὶ ἀνταλλάγματα.

Ὥστε ἡ τόσον ὑποτιμωμένη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου Βασιλικὴ Πολιτική, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ, εἶχε τὴν ὀρθότητά της, τὰς λογικάς της βάσεις, καὶ συνέπειαν σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων. Βεβαίως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1916 καὶ ὁ διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο Κράτη, τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν φιλουδέτερον, καὶ τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης φιλοπόλεμον, ἔθεσαν τὰ πάντα ἐπὶ τάπητος. Καὶ ἐξέθεσαν τὴν ἡμίσειαν Ἑλλάδα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἔχθραν τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως καὶ εἰς τὰς ἀφορήτους πιέσεις τὰς ὁποίας ὅλοι ἐνθυμούμεθα. Τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν ἔχθραν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς εἰς τοὺς ἀφορήτους διωγμούς, τοὺς ὁποίους ὑπέστησαν κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ εἰς τοῦτο βεβαίως δὲν πταίει ἡ Βασιλικὴ πολιτική, ἀλλὰ οἱ διασπάσαντες τὴν ἑνότητα τοῦ Κράτους, καὶ δυστυχῶς καὶ τοῦ Ἔθνους, ἡ δευτέρα τῶν ὁποίων διασπάσεων ἀκόμη δυστυχῶς δὲν ἀποκατέστη ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ διχασμοῦ τούτου ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν λεπτομερέστερον ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διαχειρισθῇ εἰς τὰ ἄρθρα του διεξοδικώτερον τὸ ζήτημα τοῦτο.

Καὶ διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ὀφείλω νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου διὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι «ὅταν ἡ Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονί-» κης ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνεῦρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρ-» μάτου τὰ μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλε-» γραφήματα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἤδη πρὸ τοῦ πο-» λέμου, εἶχεν, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀνα-» λάβει ἀπέναντι τοῦ Κάϊζερ τὴν ὑποχρέωσιν, ὄχι ἁπλῶς νὰ μὴ πολε-» μήσῃ ἐναντίον του, ἀλλὰ καὶ νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς δυ-» νάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας».

Ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου!... Ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεώς του, δηλαδὴ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου!... Καὶ ἀνέλαβε τοιαύτην ὑποχρέωσιν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ ἀσυρμάτου!... Καὶ τὰ τοιαῦτα τηλεγραφήματα διεφυλάχθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἀσυρμάτου πρὸ τοῦ πολέμου ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου, μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου καὶ μέχρι τοῦ 1917, διὰ νὰ τὰ εὕρῃ ἡ εἰς Ἀθήνας ἐγκατασταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης!!...

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ μὴ ἐπιμείνω περισσότερον ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του αὐτοῦ. Ἕνα ὅμως πρᾶγμα θὰ τοῦ ὑπενθυμίσω: τὴν σωρείαν τῶν πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καὶ διακοινώσεων ἀκόμη, τὰς ὁποίας ἐχάλκευον αἱ ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημέναι, καὶ ἀκωλύτως δρῶσαι ξέναι ἀστυνομίαι καὶ προπαγάνδαι. Ἐπάγγελμα ἄλλως τε λίαν ἐπικερδὲς καὶ προσοδοφόρον ἐκείνην τὴν ἐποχήν, καὶ λαβὸν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν δύσκολα ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ.

Ἔχω εἰς χεῖρας μου δελτία πληροφορητῶν ξένης ἀστυνομίας περὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἡ Ἀστυνομία αὕτη διεβίβαζεν εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Ταῦτα μοὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς Ἑλλάδα τῷ 1924, μαζὶ μὲ ὁλόκληρον τὸ κατασχεθὲν κατὰ τὴν ἀντεπανάστασιν ἀρχεῖον μου, κατὰ λάθος προφανῶς. Ἐγὼ ὅμως τὰ ἐκράτησα πρὸς ἀνάμνησιν. Τὰ δελτία ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν 1916—1920. Καὶ εἶνε ἡ παρακολούθησις τῶν κινήσεών μου εἰς Ἀθήνας(!) καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα. Καὶ ἐξ αὐτῶν δύναται κανεὶς νὰ πληροφορηθῇ ποίους καὶ ποίαν ὥραν ἐπεσκεπτόμην ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὸ 1917, 1918 καὶ 1919 μὲ ποίους συνεσκεπτόμην καὶ ποίας ἐνεργείας ἔκαμνα ἐν Ἀθήναις(!) Καθ' ἥν ἐποχὴν εὑρισκόμην ἐν Κορσικῇ! Ἀλλὰ τί ἐκόστιζεν εἰς τοὺς χαφιέδες, οἱ ὁποῖοι ἐπλημμύριζαν τότε τὰς Ἀθήνας, νὰ δίδωσιν ὅ,τι φθάσωσιν εἰς ὅλας συγχρόνως τὰς δρώσας τότε ἀστυνομίας; Εἰς τὰς ἀστυνομίας ὅμως βεβαίως ἐκόστιζεν. Καὶ ἡ ἐν λόγῳ ξένη ἀστυνομία διεβίβαζε σοβαρῶς τὰ διασκεδαστικὰ ταῦτα δελτία, εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἡ ὁποία καὶ αὕτη τὰ διεφύλαξεν ἐπιμελῶς ὡς κειμήλια εἰς ἐπίσημον φάκελλον περὶ ἐμοῦ.

Ἕνα πρᾶγμα εἶνε βέβαιον. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὐδέποτε ὑπεσχέθη στρατιωτικὴν συνδρομὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς συμμάχους της. Ὄχι μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἐλπίδα ἀφῆκε ποτὲ περὶ τούτου. Προτάσεις τοῦ ἐγένοντο πολλαί, ἀλλὰ τὰς ἀπέκρουε πάντοτε κατηγορηματικῶς. Ἀκόμη καὶ ὅταν κατεπατήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον ὅμοιον, ἂν μὴ χειρότερον τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῆς Γερμανίας, οὐδὲ καὶ τότε ἠθέλησε ποτὲ ὁ Κωνσταντῖνος, οὐδὲ κατὰ διάνοιαν νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλβέρτου τοῦ Βελγίου, ὅστις τόσον ἡρωϊκῶς ἠμύνθη τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας του κατὰ τῆς Γερμανίας, καὶ ὅστις ἀναμφιβόλως τὸ αὐτὸ θὰ ἔπραττεν ἐὰν τὴν οὐδετερότητά του παρεβίαζε τυχὸν ἡ Γαλλία καὶ οὐχὶ ἡ Γερμανία. Ἡ ἱστορία εἰς τὸ μέλλον θὰ κρίνῃ βεβαίως τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης ἀνοχῆς τοῦ Κωνσταντίνου. Ἀλλ' οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ κρίσις της οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὕτω πολιτευθείς, ἐξυπηρέτησε

σημαντικώτατα τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τῆς Συνεννοήσεως, ἐπὶ θυσίᾳ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων.

ΑΡΘΡΟΝ 3ον
(19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ (1915-1920) ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΠΑΡΑΛΕΙΠΕΙ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ.- Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ ΧΑΡΤΗΣ ΑΓΡΑΦΟΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου του ἄρθρου ἔθηκεν ὡς σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας του νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύνας καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ πρόληψις νέου ἐμφυλίου πολέμου. Καὶ ἐν τούτοις δι' ἑνὸς ἅλματος ἀπὸ τοῦ πρώτου του ἄρθρου ἕως τὸ δεύτερον ὑπερπηδᾷ ὁλόκληρον τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τοῦ 1920. Ὡσὰν ἡ περίοδος αὕτη νὰ μὴ ἔπαιξε κανένα ρόλον εἰς τὸν δημιουργηθέντα ἐσωτερικὸν διχασμόν, ὡσὰν ὁ διχασμὸς νὰ περιωρίζετο μόνον εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ ἦτο βαθύτατος μέχρι καὶ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὡσὰν νὰ ἦτο οὗτος δημιούργημα πολιτικῶν ἀντιθέσεων μόνον καὶ νὰ μὴ ἦτο πρὸ παντὸς ἀποτέλεσμα ἐξεγέρσεως· βαθέως τρωθέντων καὶ καταπατηθέντων αἰσθημάτων καὶ ἰδανικῶν μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡμεῖς, σημειοῦντες ἁπλῶς, τὰ κυριώτερα μόνον γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναμένομεν τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐξηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Εἶνε ταῦτα:

Ἡ πρόσκλησις ξένων στρατῶν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἄνευ Νόμου, ὅπως ἐπέβαλλε τὸ Σύνταγμα, καὶ ἄνευ τοὐλάχιστον Συνθήκης τινός, ὅπως θὰ ἐπέβαλλεν ἡ φρόνησις.

Ὁ δοθεὶς εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1915 ἐπαναστατικὸς χαρακτήρ, μὲ πλήρη συνδρομὴν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ξένων στρατῶν.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ ἡ ἄσκησις ἐπὶ τοῦ οὐδετέρου ἑλληνικοῦ ἐδάφους πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μὲ συνέπειαν τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀντιθέτων στρατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μας καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς πεδίον πολέμου ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν.

Ἡ νότα τῆς 16ης Ἰουνίου 1916, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς καταλύσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Σεπτέμβριον 1916 καὶ τῇ συμπράξει τῶν ξένων στρατῶν ὁ διχασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς δύο κράτη, τὸ κράτος τῆς Θεσ)νίκης καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀκήρυκτος πόλεμος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης ἐναντίον τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν τηρουμένου δεσμίου ὑπὸ τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα του εἰς ξένους στρατοὺς καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα θλιβερὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου 1916.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ 1916 καὶ 1917 καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ στερήσεις, ἡ πεῖνα καὶ ἡ δυστυχία.

Ἡ ἐκ συνεννοήσεως μὲ ξένας Δυνάμεις ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917, ἡ ἀνατροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Διαδοχῆς, καὶ αἱ διὰ τῶν ξένων ἐνεργηθεῖσαι ἐξορίαι πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, οἵτινες δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν μερίδα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ φοβερὰ τραγωδία τοῦ 1917—1920, τῆς ὁποίας τὴν ἀγριότητα δὲν ἐξηγοῦν οὐδὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου.

Συνέπεια πάντων τούτων ἦτο ἡ πτῶσις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920. Δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἐπίστευε πράγματι ὅτι μετὰ τὰ γεγονότα ἰδίως τοῦ 1917—1920, δὲν ἔτρεχε σοβαρώτατον κίνδυνον νὰ χάσῃ τὰς ἐκλογάς. Ἀλλὰ ὡς νὰ μὴ ἤρκει ὁ κίνδυνος οὗτος, ὁ κ. Βενιζέλος θέτει εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν ζήτημα ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὡς ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι διέφυγε τὴν ἀντίληψιν ἑνὸς πολιτικοῦ, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ τεραστία ἐνίσχυσις, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του διὰ τῆς θέσεως τοιούτου ζητήματος ὡς ἐπάθλου τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος.

Καὶ γεννᾶται ἤδη τὸ κολοσσιαῖον πρόβλημα: Ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι μόνον αὐτός, χάρις εἰς τὰς στενωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς νικήσαντας Συμμάχους, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν θεωρίαν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀφοῦ εἶχε τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ κατέστρεφον τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων σχεδίων του, ἀκριβῶς μάλιστα κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν κατὰ τὴν γνώμην του ἐπέκειτο ἡ ἄμεσος πραγματοποίησις αὐτῶν, πῶς τότε ἔθεσεν εἰς κίνδυνον, ὁ ἴδιος, τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεγάλων ἰδανικῶν του, διὰ τῆς προκηρύξεως ἐκλογῶν ὑπὸ τοιούτους δι' αὐτὸν δυσμενεῖς ὅρους; Διατί ἀφοῦ ἐκράτησεν ἐπὶ τόσα ἔτη δεσμίους τοὺς ἀντιπάλους του, δὲν τοὺς ἐκράτει καὶ ἐπί τινας μῆνας ἀκόμη, ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλάδος;

Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἐξηνάγκασαν εἰς ἐκλογάς. Πῶς; τίνι τρόπῳ; Διὰ συλλαλητηρίων; Διὰ διαδηλώσεων; Διὰ στάσεων; Οὐδὲν τούτων ἐγένετο καθ' ὅλον τὸ 1920. Ὁ ἀντιβενιζελικὸς κόσμος, ἀφοῦ τὸ δυναμικὸν αὐτοῦ μέρος συνετρίβη ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1919 ἀπὸ ἀνωτέρας βίας, εἶχε σταυρώσει τὰς χεῖρας καὶ ἀνέμενε πότε θὰ εὐδοκήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κάμῃ ἐκλογάς.

Καὶ μένει ἡ ἀπόπειρα τοῦ Σταθμοῦ τῆς Λυὼν εἰς Παρισίους. Ἀλλὰ δὲν πιστεύομεν νὰ θεωρῇ ταύτην ὁ κ. Βενιζέλος ὡς τὸν ἐξαναγκασμὸν τὸν ὁποῖον ὑπέστη. Οὔτε νομίζομεν ὅτι εἶνε ὀρθὸν νὰ ἀποδίδῃ ταύτην, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀποδείξεις, εἰς ἄλλους, παρὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν

ἐξετέλεσαν. Δὲν εἶνε σωστὸν νὰ ὑποπίπτῃ τις διαρκῶς εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα.

Ἡμεῖς τοὐλάχιστον καταδικάζομεν ἀπολύτως πάσας τὰς πράξεις τὰς στρεφομένας κατὰ τῆς ζωῆς ἑνὸς πολιτικοῦ, οἱουδήποτε πολιτικοῦ. Εἶνε προτιμότερον εἰς μίαν χώραν νὰ ἐξεγείρωνται ἐνόπλως οἱ πολῖται καὶ εἰς τὰς αἱματηροτάτας τῶν στάσεων, παρὰ οἱ πολιτικοὶ φόνοι. Ἀλλὰ πολιτικοὶ φόνοι δὲν εἶνε μόνον ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐνεργεῖ τις κρυμμένος ὄπισθεν ἑνὸς φράκτου κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ἀντιπάλου εἰς ἕνα δικαστήριον ἐπὶ τούτῳ συγκροτημένον, ἵνα τὸν θανατώσῃ. Κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ ἴδιον· ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἀποτελεσμάτων τὸ δεύτερον εἶνε τὸ χειρότερο.

Πᾶσαι αὗται αἱ πράξεις οἱουδήποτε εἴδους, ἀπὸ οἱονδήποτε πάθος καὶ ἂν προέρχονται, ὄχι μόνον εἶνε καταδικαστέαι ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ϐλάϐην συνεπάγονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζονται οἱ ἐνεργοῦντες αὐτάς, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπιτύχωσι. Ἡ ἱστορία τὸ διδάσκει εἰς κάθε ϐῆμα. Ἡ δὲ ἰδική μας ἱστορία τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας καὶ μέχρι προχθὲς ἀκόμη εἶνε ζωντανὸν παράδειγμα.

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ κάθε πολιτικὸς γνωρίζων τὴν ϐιαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ τοὺς ἐνδεχομένους τούτους κινδύνους. Καὶ ἔχει, ϐεϐαίως, ὄχι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀσφαλίζῃ τὴν ζωήν του, ἀλλὰ καὶ τὸ καθῆκον, ἀφοῦ δὲν εἶνε μεμονωμένον ἄτομον, ὁ πολιτικός, ἀλλὰ συνθετικὸν πρόσωπον, ἐκ τῆς προσωπικῆς τύχης τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ τύχη καὶ πολλάκις ἡ ὕπαρξις χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀκολουθοῦν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δικαιοῦται ὁ πολιτικὸς εἶνε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς ἑαυτὸν νὰ ἐπηρεάζεται εἰς τὴν πολιτικήν του κατεύθυνσιν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον τοιούτων προσωπικῶν κινδύνων. Καὶ συνεπῶς δὲν θέλομεν νὰ πιστεύσωμεν ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόπειραν τοῦ σταθμοῦ τῆς Λυών, εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐκλογῶν.

Δὲν μένει, λοιπόν, ἄλλη λογικὴ ἐξήγησις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, παρὰ μία καὶ μόνη, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου κατανόησις, ὅτι ἡ Συνθήκη τῶν Σεϐρῶν ἦτο χάρτης ἄγραφος, ἄνευ μακρᾶς ἐπιπόνου καὶ ἐπικινδύνου ἐκστρατείας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, τῆς Ἑλλάδος μόνης πλέον καὶ ἄνευ ϐοηθείας παρὰ τῶν Συμμάχων της. Ὅλαι αἱ προηγηθεῖσαι διαπραγματεύσεις, αἱ καταλήξασαι εἰς τὴν Συνθήκην τῶν Σεϐρῶν, αἱ διατυπούμεναι εἰς ἔγγραφα, ὑπομνήματα, διακοινώσεις, ἅτινα πάντα ἐδημοσιεύθησαν πλέον καὶ εἶνε πασίγνωστα, θὰ τὸν εἶχον πείσει, ϐεϐαίως, περὶ τούτου. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ πραγματικὴν συμμετοχὴν τῶν Συμμάχων εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ. Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ μίαν εὐμενῆ τῆς Ἀγγλίας οὐδετερότητα, καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ Ἐὰν παραϐάλῃ τις τὴν Συνθήκην τῶν Σεϐρῶν μὲ τὰς συμφωνίας τῆς Ρουμανίας πρὸς ἔξοδόν της ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ αἱ ὁποῖαι ὑποχρεωτικῶς ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, καταπλήσσεται ἐκ τῆς διαφορᾶς. Ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων δὲν θὰ ἐτερματίζετο, παρὰ ἀφοῦ καὶ

αὕτη θὰ ἐλάμβανεν εἰς τὴν κατοχήν της καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα διεξεδίκει.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερμάτιζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη πρὸς τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμὰλ, διὰ νὰ πάρῃ μόνη της ἀπὸ τὸν Κεμάλ, ὅ,τι θεωρητικῶς τῆς ἀνεγνώρισαν οἱ Τοῦρκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οὕτω ἡ Ἑλλὰς εὑρέθη μόνη της εἰς πόλεμον πρὸς ὁλόκληρον τὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Κεμάλ, ἐνῷ οἱ Σύμμαχοί της εὑρίσκοντο ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸ αὐτὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν Κωνσταντινούπολιν διετήρουν εἰς χεῖρας των ὡς παρακαταθήκην, διὰ νὰ τὴν ἀποδώσωσιν εἰς τὸ τουρκικὸν Ἔθνος ἀλώβητον ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Αὐτὸ ἦτο ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε οἱ ἀναγνῶσται μου: Ἀλλὰ τότε διατί καὶ ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ λάβῃ ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τῆς ἐξόδου της ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις παρὰ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποίας ἔλαβε καὶ ἡ Ρουμανία; Αὐτὸ λέγω καὶ ἐγώ: διατί νὰ μὴ τὰς λάβῃ; Αὐτὸ εἶνε ποὺ ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου.

Οὕτω φθάνομεν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Εἴτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐνίκα εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920 εἴτε οἱ ἀντίπαλοί του, ἡ Ἑλλὰς θὰ διεξῆγε μόνη της τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐὰν ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, καὶ συνεπῶς μοιραίως θὰ ἀπετύγχανεν, ὅπως ἀπέτυχε. Τὸ μόνον ζήτημα ποὺ ἔλυσαν αἱ ἐκλογαὶ ἦτο τὸ ποῖος θὰ ἐπλήρωνε τὰ σπασμένα: ὁ κ. Βενιζέλος, ἢ οἱ ἀντίπαλοί του. Τὰ ἐπλήρωσαν οἱ δεύτεροι.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν θὰ ἐπιμείνωμεν κατωτέρω διὰ νὰ ἀφαιρέσωμεν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην οἱουδήποτε ἀμφιβολίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 4ΟΝ
(20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς τῇ προσκλήσει τῶν Συμμάχων κατελάμβανε τὴν Σμύρνην. Εἶνε γνωστὸν ποία αἰτία προεκάλεσε τὸ μέτρον τοῦτο τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ ἡ κατάληψις αὕτη οὐδόλως προεδίκαζε τὸ ζήτημα τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ἀκόμη τὴν 18ην Νοεμβρίου 1919 ὁ Κλεμανσὼ γράφων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον τονίζει τὸν προσωρινὸν χαρακτῆρα τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης. Τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων τῶν Παρισίων. Καὶ ἐκεῖ κατέβαλεν ὁ κ. Βενιζέλος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσπάθειαν.

Αἱ διαθέσεις τῶν Συμμάχων δὲν ἦσαν πλέον καθόλου εὐμενεῖς πρὸς τὰς προσπαθείας τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὄχι διότι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ διότι ἀπέστεργον τὸν διαμελισμὸν τῆς Μικρασιατικῆς Τουρκίας, πρὸ παντὸς δὲ ἀπέστεργον τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους των κατὰ τῆς Τουρκίας, πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ποίας διαθέσεις εἶχον τότε οἱ Σύμμαχοι ἐξεδήλωσεν ἀργότερα ὁ εὐμενέστερα πάντων πρὸς τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις προσκείμενος Λόϋδ Τζώρτζ. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου 1922, ἐδήλου πρὸς μίαν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος τὰ ἑξῆς: «ΟΥΔΕΠΟΤΕ ἐδώσαμεν ἕξ πεντάρες εἰς τοὺς Ἕλληνας. ΟΥΔΕΠΟΤΕ τοὺς ἐδώσαμεν βοήθειαν οὔτε εἰς χρῆμα, οὔτε εἰς ὁπλισμόν. ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΕΠΗΓΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ τοὺς εἴπαμεν: Πηγαίνετε διὰ λογαριασμόν σας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σᾶς δώσωμεν καμμίαν ὑποστήριξιν καὶ πάρετε τὴν εὐθύνην ἐπάνω σας».

Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ἐλέχθησαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922, ἀνάγονται ὅμως εἰς τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ 1920.

Παρ' ὅλα ταῦτα εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Λόϋδ Τζώρτζ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ὑπεστήριξε τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κυβέρνησις δὲν εἶνε ὁ πρωθυπουργὸς ὅπως εἶνε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μάλιστα ἐν ἐποχῇ πολέμου, κυβέρνησις εἶνε ἀριθμὸς προσώπων ἀρκετὰ μεγάλος, κατεχόντων τὰ ὑπουργικὰ καὶ ἄλλα μεγάλα ἀξιώματα καὶ τῶν ὁποίων ἡ γνώμη βαρύνει πολλάκις καὶ ὑπὲρ τὴν γνώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἔχουν δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ πεῖραν ἰδίαν πολιτικὴν καὶ συνέπειαν πρὸς ἑαυτούς, καὶ προσήλωσιν πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἰδίως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐπηρεάζει βαθύτατα ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερι-

κῶν ἀποτελουμένη ἀπὸ ἱκανοὺς διπλωματικοὺς ὑπαλλήλους, κατευθύνουσα πολλάκις αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπουργόν.

Τὴν διάθεσιν τοῦ ἀγγλικοῦ κυβερνῶντος κόσμου ἀποκαλύπτουσι πλεῖστα ὅσα ἔγγραφα δημοσιευθέντα ἔκτοτε καὶ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Ὀλίγα μόνον ἀποσπάσματα χαρακτηριστικὰ παραθέτω ἐνταῦθα.

Τὴν 6)19 Μαρτίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ Λονδίνου τηλεγραφεῖ διὰ μακρῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ συνομιλίας του τὴν ὁποίαν ἔσχε μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ), καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχην Οὐΐλσων. Ὁ Τσῶρτσιλλ, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὰ ἑξῆς: «Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόϋδ Τζῶρτζ) μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ἴδω διὰ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ἐὰν εἶσθε διατεθειμένος, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Τουρκίας νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, νὰ ἀναλάβητε νὰ ἐπιβάλετε στρατιωτικῶς τοὺς ὅρους τούτους διὰ τὰ ἐδάφη διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεσθε ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὁ πρωθυπουργός, (ἐξακολουθεῖ ὁ Τσῶρτσιλλ), ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ διαθέσῃ στρατόν της οὔτε εἰς Θράκην, οὔτε εἰς τὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα σᾶς ἐδόθησαν (εἰς τοὺς Ἕλληνας) ἐν Μ. Ἀσίᾳ».

Ὁ ἀρχηγὸς ὅμως τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπιτελείου διηγεῖται τὰ τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του κατὰ ἀρκετὰ παραστατικώτερον τρόπον. «Ὁ Οὐΐνστον (Τσῶρτσιλλ) καὶ ἐγὼ ἤμεθα μὲ τὸν Βενιζέλον ἐπὶ μίαν ὥραν σήμερον τὸ ἀπόγευμα (19 Μαρτίου 1920). Τοῦ ἐξεκαθαρίσαμεν ὅτι δὲν θὰ βοηθήσωμεν τοὺς Ἕλληνας, οὔτε μὲ στρατιώτας, οὔτε μὲ χρήματα οὔτε εἰς τὴν Θράκην, οὔτε εἰς τὴν Σμύρνην, ἀφοῦ μάλιστα ἤδη ἐφορτώσαμεν τὸν μικρὸν στρατόν μας μὲ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Τοῦ εἶπα (τοῦ κ. Βενιζέλου) ὅτι πάει νὰ καταστρέψῃ τὸν τόπον του, ὅτι θὰ ἔμπῃ εἰς πόλεμον γιὰ χρόνια μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ αἱμορραγία εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς χρῆμα θὰ εἶνε παρὰ πολὺ μεγάλη διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔλεγε ὅτι δὲν συμφωνεῖ καθόλου μὲ ὅσα τοῦ εἶπα».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν 24ην Μαρτίου 1920 ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Ρωμᾶνος γράφει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τὸ ἀπόγευμα (24 Μαρτίου) ἐγενόμην δεκτὸς παρὰ τῷ κ. Μιλλεράν. Ὁ κ. Μιλλεράν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι πράγματι ἐζήτησε τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἀναφορᾶς τῶν τριῶν ἁρμοστῶν τῶν συμμάχων ἐν Κωνσταντινουπόλει— Ἄγγλου, Γάλλου καὶ Ἰταλοῦ— οἱ ὁποῖοι ὁμοφώνως ἐκηρύχθησαν ὅτι «εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης, ἄνευ νέου πολέμου καὶ ἄνευ ἀποστολῆς ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Ἀνατολήν». Δὲν δύναμαι μοῦ ἐδήλωσεν ὁ κ. Μιλλεράν νὰ παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν φιλίαν μου πρὸς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ νὰ διακινδυνεύσω τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας».

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ αὐτὸς πρεσβευτὴς κ. Ρωμᾶνος γράφει πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον περὶ συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Παλαιολόγου διπλωμάτου Γάλλου γνωστῆς βαρύτητος καὶ ἀξίας. «Μακρὰ

συνέντευξις τὴν ὁποίαν ἔσχον μετὰ τοῦ κ. Παλαιολόγου μοῦ ἀφῆκεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν καὶ δὲν μοῦ ἀφίνει καμμίαν ἐλπίδα ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαθέσεις τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ. «Ἡ Γαλλία, μοῦ εἶπε, εἶνε δύναμις μουσουλμανική. Ἔχει βεβαίως τὰ ἰδεώδη της, ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ νὰ τρέξῃ κινδύνους πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὑποδούλων πληθυσμῶν. Ὁ κ. Λόϋδ Τζώρτζ, διὰ λόγους ἐσωτερικούς, ἀκολουθεῖ πολιτικὴν τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλῃ, δοθεντος ὅτι δὲν ἔχει ἐπαρκεῖς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολην».

Τὴν 15ην Ἰουνίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος τηλεγραφεῖ ἐκ Λονδίνου πρὸς τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς Ἀθήνας τὰς ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐντυπώσεις του:

«Ὁ κ. Μιλλεράν εἶνε εἰλικρινής, ἀλλὰ ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δυσκόλως θὰ παραδεχθῇ τὴν ἀποστολὴν νέου στρατοῦ εἰς Τουρκίαν, ὅπως ἐπιβάλῃ τοὺς ὅρους τῆς Εἰρήνης. Ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἐπίσης εὑρίσκεται ἐνώπιον δυσχερειῶν προερχομένων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ἀγγλίας) καὶ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, οἵτινες, πρὸ πάντων ἐσχάτως, ἐμπνέονται πάντοτε ὑπὸ φιλοτουρκικῆς διαθέσεως, καὶ ἔχουσι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκίαν τὰς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας εἶχε πρὸ 50 ἐτῶν ὁ Δισραέλλης. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόϋδ Τζὼρτζ) μὲ ἠρώτησε, κατὰ συνέπειαν, ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὴν θέλησιν νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν στρατιωτικὴν προσπάθειαν, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐπίσης ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις. Ἐν μιᾷ λέξει, ἐὰν ἐνόμιζα, ὅπως αὐτός, τὴν δύναμιν τῆς Τουρκίας ὡς ἀσήμαντον. Ἀπήντησα, χωρὶς νὰ δείξω οὔτε τὸν ἐλάχιστον δισταγμόν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχε τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο δύναμιν, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ δείξῃ τὴν θέλησίν της νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν προσπάθειαν, ἐφ' ὅσον θὰ συνειργάζετο μὲ τὰς δύο δυτικὰς Δυνάμεις, ἢ τοὐλάχιστον μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόϋδ Τζὼρτζ) μὲ παρεκάλεσε νὰ ἴδω τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ) καὶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ νὰ τὸν πείσω ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν Ἐπιτελεῖον (Οὐΐλσων) ὑπερτιμᾷ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων».

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἀκολουθεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Λόϋδ Τζὼρτζ καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς 15 Ἰουνίου συναντᾶται μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Τσῶρτσιλλ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Οὐΐλσων, τηλεγραφεῖ δὲ τὴν ἑπομένην τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἑξῆς:

«Εἶδον χθὲς ἑσπέραν τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τοὺς συμβούλους του τοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (ὁ Τσῶρτσιλλ) δὲν φαίνεται συμμεριζόμενος τὰς ἰδέας τοῦ πρωθυπουργοῦ...»

Ἀλλὰ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχης Οὐΐλσων εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του, περιγράφει δραματικώτατα ὡς ἑξῆς τὴν συνάντησιν ταύτην:

«17 Ἰουνίου 1920. Εἶδα τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις εἶνε λίγο προχειρολόγος. Ὑπόσχεται κάθε τι εἰς τὸν Λόϋδ Τζώρτζ καὶ ὁ Λ. Τζὼρτζ πιστεύει κάθε τι ποὺ τοῦ λέγει. Ἀλλὰ ὅταν ἐγὼ καρφώνω τὸν Βενιζέ-

λον εἰς τὸν τοῖχον, αὐτὸς—ὁ Λόϋδ Τζὼρτζ— δὲν ξέρει τίποτε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ τίποτε».

Τὰ σχόλια εἶνε νομίζω περιττά.

Ἔτσι ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ὑπεγράφη τὴν 10ην Αὐγούστου ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, τὴν ὁποίαν συνυπέγραψε καὶ ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία τῆς Ἀγκύρας τὴν ἀπεκήρυξε. Καὶ αἱ μὲν Σύμμαχοι Δυνάμεις ἔκλεισαν τὴν εἰρήνην των μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφῆκαν δὲ τὸν κ. Βενιζέλον μὲ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὸν Κεμὰλ καὶ τὴν Τουρκίαν τῆς Ἀγκύρας ὑπ' εὐθύνην του.

Καὶ τότε ἐπιστρέψας ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπεφάσισε καὶ ἐκήρυξε τὰς ἐκλογὰς θέσας μάλιστα ἀργότερα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ ζήτημα ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἤρχισεν ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ δράματος τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

Ἐπὶ τούτου θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Υ. Γ.— Τὸ ἄρθρον 36 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθώριζε πράγματι ὅτι εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ Τουρκία δὲν συνεμμορφοῦτο πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς θὰ ἀφίνετο ἡ Ἑλλὰς ἐλευθέρα νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὡς Τουρκίαν ὅμως οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρουν, ὅπως εἶνε πασίγνωστον, τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἦτο καὶ ἡ ὑπογράψασα τὴν συνθήκην καὶ ἡ ὁποία οὐδεμίαν ποτὲ ἀντέταξεν δυστροπίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 5ΟΝ

(21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΠΕΔΡΑΣΕΝ Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ

Εἶνε γνωσταὶ αἱ ἀπόψεις μου περὶ τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει, καὶ περὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἰδίᾳ. Ἀπὸ ἐτῶν μακρῶν εἶχα ἀντιταχθῆ κατὰ τοιαύτης πολιτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου ἕως τὸ 1921, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἐπὶ Κυβερνήσεως Γούναρη. Πολλάκις κατόπιν ἐξέθεσα καὶ διὰ τοῦ Τύπου τὰς γνώμας μου. Θεωρῶ ἑπομένως περιττὸν νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ πραγμάτων γνωστῶν εἰς πάντας. Εἶνε δὲ τοῦτο ἀκόμη περισσότερον περιττὸν σήμερον, διότι ἡ συζήτησις τὴν ὁποίαν διεξάγομεν δὲν εἶνε, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ διεξαχθῇ, καὶ πῶς, ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος, ἀλλὰ συζητοῦμεν ἐπὶ θέματος, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἄρθρου. «Ποῖαι εἶνε αἱ αἰτίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ; Ποῦ κεῖνται αἱ εὐθύναι; Εἶνε δυνατὴ ἡ πρόληψις τοῦ νέου ἐμφυλίου πολέμου;» Λοιπόν, ἀπὸ αὐτῆς καὶ μόνον τῆς ἀπόψεως θὰ ἐξε-

τάσωμεν τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον. Δηλαδὴ κατὰ ποῖον τρόπον ἐπέδρασεν οὗτος ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, τοῦ προϋπάρχοντος τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου, καὶ ποῖοι εὐθύνονται διὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τοὺς τρόπους καθ' οὕς, κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔδει ἡ Κυβέρνησις Γούναρη νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγκαινιασθεῖσαν Μικρασιατικὴν πολιτικήν. Οἱ τρόποι οὗτοι ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, εἶνε βεβαίως συζητήσιμοι, Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημα.

Τὸ ζήτημα ἔγκειται εἰς τὸ ἑξῆς:

Φρονεῖ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν διεχειρίζετο τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἔστω καὶ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, θὰ ἐμειοῦντο κατὰ πολύ, ἢ καὶ ὁλοτελῶς αἱ ὠφέλειαι, τὰς ὁποίας θὰ ἀπέκτα ἡ Ἑλλὰς ἐὰν ἔμενεν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ κ. Βενιζέλος; Καὶ διατί;

Εἰς τοῦτο ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ ἄρθρον ὡς ἑξῆς:

«Τοιουτοτρόπως τὰ βασιλικὰ κόμματα θυσιάζοντα τὰ ἐθνικὰ εἰς » τὰ κακῶς ἐννοούμενα δυναστικὰ συμφέροντα καὶ εἰς τὸ κομματι- » κόν των πάθος, δὲν διέπραξαν μόνον τὸ πρῶτον ἔγκλημα νὰ ἐκβιά- » σουν τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχήν, προτοῦ » κλεισθῇ τελικῶς ἡ πολεμικὴ περιπέτεια, ἀλλὰ διέπραξαν καὶ δεύ- » τερον ἔγκλημα, νὰ ἐπαναφέρουν ἀμέσως τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖ- » νον, ἐνῷ ἐπὶ τέλους, ἠδύναντο ν' ἀναβάλουν τὴν ἐπαναφοράν του » μέχρις ὅτου ἐφαρμοσθῇ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, διὰ νὰ μὴ συνεχι- » σθῇ ὁ πόλεμος μὲ πλήρη στρατιωτικὴν καὶ διπλωματικὴν καὶ οἰκο- » νομικὴν ἀπομόνωσιν».

Ἀλλ' ἤδη εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἡμῶν ἄρθρα ἀνεπτύξαμεν ἀρκετὰ λεπτομερῶς, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξεβιάσθη εἰς ἐκλογάς, ἀλλὰ τὰς ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἔθεσε ζήτημα κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν Συμμάχων ἤδη πρὸ τῶν ἐκλογῶν ἦτο διατεθειμένος νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα οὔτε στρατιωτικῶς, οὔτε οἰκονομικῶς.

Ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο αἱ ἐκλογαί, ἢ ἐὰν ἐπετύγχανεν εἰς αὐτάς, θὰ εὑρίσκετο μοιραίως πρὸ τοῦ αὐτοῦ προβλήματος, πρὸ τοῦ ὁποίου εὑρέθη καὶ ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἐὰν ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ προβῇ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ θὰ ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν πραγμάτων νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας, ἀκόμη περισσότερον αὐτός, διότι οὐδένα ἄλλον τρόπον θὰ εἶχε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἐκτὸς ἂν θὰ ἤθελε νὰ κηρύξῃ πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τὴν πολιτικήν του ὡς ἐσφαλμένην.

Ἡ ἰδέα νὰ συγκεντρωθῇ καὶ ὀχυρωθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς περὶ τὴν Σμύρνην, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον ὁ κ. Βενιζέλος, ἂν διὰ τούτου θὰ ἀπεσκοπεῖτο νὰ ἐξαναγκασθῇ ἡ Τουρκία εἰς παραχωρήσεις, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν καθορίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, μόνον εἰς κεφαλὴν μὴ στρατιωτικοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ. Εἷς σοβαρὸς στρατιωτικὸς οὐδέποτε θὰ ἔδιδεν ἀξίαν εἰς

τοιαύτην ἰδέαν. Διότι τοιαύτη παθητικὴ στάσις θὰ ἔδιδεν εἰς τὸν Κεμὰλ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν νὰ συντάξῃ, νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ διαθέσῃ καταλλήλως τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐπίθεσιν, ἐκδιώκων συγχρόνως ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς εἰς Σμύρνην, καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὸν χρόνον καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως. Διότι ἐφ' ὅσον θὰ ἐνισχύετο ὁ Κεμάλ, θὰ ἠναγκάζετο καὶ ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐνισχύσῃ καὶ αὐτὴ τὸν στρατόν της μένουσα διαρκῶς ἐπιστρατευμένη. Διότι, τέλος, μόνον διὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀμύνης κατακτᾷ εἷς στρατὸς μίαν χώραν καὶ ἐπιβάλλει τοὺς ὅρους του.

Μία τοιαύτη ἀμυντικὴ ἐνέργεια μόνον ὡς ἀντιπερισπασμὸς δευτερεύοντος τμήματος στρατοῦ πρὸς διευκόλυνσιν ἄλλης κυρίας στρατιωτικῆς ἐνεργείας θὰ ἦτο, ΙΣΩΣ, νοητή. Ἐκτὸς ἐὰν θὰ ἐσκοπεῖτο δι' αὐτῆς ἡ ὁπωσδήποτε ὁμαλὴ ἐκκένωσις τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀλλὰ τότε δὲν θὰ ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἐφαρμογῆς τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς ἐγκαινιασθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἀλλὰ τὸ φοβερὸν εἶνε ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ μετανοεμβριανοῦ καθεστῶτος, τὴν ὁποίαν ἐντὸς εἰσαγωγικῶν προανεφέραμεν, εἶνε ἡ κυρία κατηγορία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1922 συνέλαβε, ἐδίκασε καὶ κατεδίκασε τοὺς Ἕξ. Κατηγορία ἄδικος, ὅπως διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν καὶ ἐπὶ οὐδεμιᾶς πραγματικότητος στηριζομένη. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἐκηρύχθησαν προδόται καὶ ἀνάξιοι Ἕλληνες ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, οἱ μὴ ὄντες ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατηγορίας ταύτης ἐδιδάχθησαν οἱ πρόσφυγες νὰ ἀπεχθάνωνται τοὺς γηγενεῖς ὡς ἀπίστους ἀδελφοὺς καὶ αἰτίους τῆς καταστροφῆς των καὶ τῆς δυστυχίας των. Ἐὰν μία ἰσχυρὰ φωνή, ὡσὰν ἡ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπετείνετο εἰς τοὺς στρατοδίκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τοὺς ἔλεγε: Σταθῆτε δὲν εἶνε προδόται οἱ δικαζόμενοι, καὶ ἡμεῖς ἂν ἐμένομεν εἰς τὴν ἀρχήν, πάλιν θὰ ἐμένομεν ἀβοήθητοι ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, ὅπως αὐτοί,— κατὰ πάντα ἀνθρώπινον ὑπολογισμόν, ὅτι οἱ Ἕξ θὰ ἦσαν σήμερον μεταξύ μας, καὶ τὸ μεγαλύτερον βῆμα πρὸς τὴν συμφιλίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου θὰ εἶχε γίνει ἀπὸ τότε. Ἀλλὰ ἐγένετο τὸ ἀντίθετον.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ 1922 καὶ 1923 ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐνταθεῖσα ἐξέγερσις κατέληξεν εἰς ἔνοπλον ρῆξιν, καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ἐνῷ ὁ διχασμὸς κατέστη ὀξύτατος διαρκῶν μέχρι σήμερον, καὶ γεννῶν πλέον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε ἀθεράπευτος. Πάντως δὲ εἶνε ἀθεράπευτος διὰ κοινοβουλευτικῶν μέσων καὶ μεθόδων.

Γνωρίζω ὅτι οἱ φανταζόμενοι ὅτι μὲ κάμποσα δημοσιεύματα καὶ ὀλίγα ἄρθρα παραινετικὰ καὶ γέμοντα ἀνωτερότητος, δύνανται νὰ ἀνατραπῶσιν αἱ ἱστορικαὶ πραγματικότητες καὶ νὰ μεταβληθῶσι τὰ εἰς τὴν ψυχὴν ἑνὸς λαοῦ ριζωθέντα αἰσθήματα, γνωρίζω λέγω, ὅτι θὰ ἐξαναστῶσι κατὰ τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματός μας περὶ τοῦ ἀθεραπεύτου τοῦ διχασμοῦ.

Ἀλλὰ ἡμεῖς πλέον παντὸς ἄλλου δικαιούμεθα νὰ φρονοῦμεν τοῦτο. Διότι ἡμεῖς ἠγωνίσθημεν ἐπὶ τετραετίαν ἀπὸ τοῦ 1924 ἕως τὸ

1928 διὰ νὰ ἄρωμεν τὸν διχασμόν. Ἠγωνίσθημεν δὲ ὄχι μὲ ὀλίγα δράμια μελάνης σκορπισμένα εἰς κάμποσα φύλλα χάρτου, ἀλλὰ θέσαντες εἰς τὴν πλάστιγγα ὁλόκληρον τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἰσχύν, ἥτις πρὸ τοῦ 1924 ἀνήρχετο εἰς τὰ τρία τέταρτα καὶ πλέον τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. Μολονότι δὲ ἐν' ὅσῳ ἐπροχωροῦμεν εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν ηὔξανε καὶ ἡ ἀντιδημοτικότης μας, ἕνεκα τοῦ ἀκοιμήτου διχασμοῦ ἐν τῷ λαῷ καὶ πλεῖστοι πολύτιμοι φίλοι μᾶς ἐγκατέλειπον ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον. δὲν ἀπηλπίσθημεν. Μὲ ὅλην τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεώς μας, ἥτις δύναμίς μας κατὰ τὸ 1926 ἀνήρχετο ἀκόμη εἰς κἄτι ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεος ἀντιβενιζελισμοῦ, συνειργήσαμεν πρῶτοι εἰς τὴν συνεννόησιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, καὶ ἐμείναμεν πιστοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς συνεννοήσεως ταύτης μέχρι τέλους. Πολλαὶ τότε ἐγεννήθησαν ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐπληροῦτο βαθμηδὸν τὸ χάσμα. Βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐνομίζετο ὁριστική, καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς, ἥτις ὑπεβοήθει τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων συνεννόησιν, ἠλπίζομεν πλεῖστοι, σιγὰ-σιγά, νὰ κατασταλῇ ὁ ἀκοίμητος εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀναβρασμός. Ἀλλὰ ἤρκεσε ἡ κατὰ τὸ 1928 ἐπανεμφάνισις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν πολιτικὴν διὰ νὰ σκορπίσῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὸ ἐλαφρὸν στρῶμα τῆς τέφρας, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ σκεπάζῃ τὰ φλέγοντα λαϊκὰ πάθη. Ἐχωρίσθη ἀμέσως καὶ πάλιν ὁ πολιτικὸς κόσμος καὶ ἀνέκυψεν ἐκ νέου μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὁλόκληρος ὁ διχασμός. Ἡμεῖς δὲ οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὴν πολιτικήν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τετραετίαν ἠγωνίσθημεν, ἐγκατελείφθημεν κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1928 ἀπὸ ὅλους τοὺς φίλους μας πλὴν ὀλιγίστων, καὶ ἐπέσαμεν καὶ προσωπικῶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928, κατόπιν παραδόξου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μας συμμαχίας τῶν βενιζελικῶν καὶ τῶν ἐκεῖ ὀπαδῶν τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος.

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ὁριστικὸν τέρμα μιᾶς τετραετοῦς προσπαθείας μας, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτυχε μέν, μᾶς ἔδωσε ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ πολιτευώμεθα σήμερον, ὅπως πολιτευόμεθα καὶ νὰ ὁμιλῶμεν σήμερον, ὅπως ὁμιλῶμεν.

Χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐγκαινίασιν τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου τοῦ διχασμοῦ ἀγόρευσις κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21ης Ἰουνίου 1928 τοῦ κ. Σοφούλη, τότε Προέδρου τῆς Βουλῆς, καὶ ἐκπροσωποῦντος ἐν τῇ Βουλῇ τὸ ἐπιστρέψαν τότε πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

Ὁ κ. Σοφούλης ἀγορεύων ὑπὲρ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος, ἔλεγεν ὅτι ηὔχετο καὶ ἤλπιζε τὸν διὰ τοῦ συστήματος τούτου περιορισμὸν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου εἰς δύο καὶ μόνον κόμματα, καὶ ὅτι παραδέχεται μὲν ὅτι τοῦτο θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἔξαψιν καὶ ὀξύτητα τῶν πολιτικῶν παθῶν, «ἀλλὰ ἡ ὀξύτης τῆς ἐκλογικῆς διαμάχης, ἡ » ὁποία ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἐντεταμένη προσ- » πάθεια πρὸς ἐπικράτησιν, ἡ ὀξύτης, λέγω, τῆς διαμάχης αὐτῆς δὲν » εἶνε καὶ μέγα κακόν, ἐφ' ὅσον τὴν ἐκλογὴν τῶν χρησιμοποιουμένων » ὅπλων ρυθμίζει ἡ καλὴ πίστις, ἡ ἑτοιμότης τῆς σκέψεως, καὶ πρὸ » παντὸς ἡ εὐπρεπὴς συμπεριφορά, ἀπαραίτητος εἰς κάθε πολιτικὸν » κόσμον». (Ἀγόρευσις τοῦ κ. Σοφούλη).

Καὶ λέγομεν ἡμεῖς: Ἀλλ᾽ ὅταν ἡ ἐκλογὴ τῶν χρησιμοποιουμένων ὅπλων ρυθμίζεται κατὰ τὸ σύστημα τοῦ 1915—1920, τοῦ 1922—1924, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου τοῦ 1932 καὶ τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τότε;

* * *

Περιωρίσαμεν τὴν διὰ τῶν ἄρθρων μας ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σημείων ἐκείνων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς αἰτίας καὶ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ.

Ἄλλως τε οὕτω ἔθηκεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας του ὁ κ. Βενιζέλος. Ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ τὰ ἄλλα ὅσα διὰ μακρῶν ἐκθέτει, περὶ τῶν ἀρχικῶς καλῶν του διαθέσεων πρὸς τὸν κ. Τσαλδάρην καὶ τῶν δημοσίων περὶ αὐτοῦ ἐπαίνων του, περὶ τῶν κατόπιν μετ᾽ αὐτοῦ ἐρίδων του, περὶ τῆς χρεωκοπίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ πῶς τὴν διερρύθμισε, περὶ τῆς δραχμοποιήσεως, περὶ τῆς συμφωνίας Βαρβαρέσσου, καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀσυμφωνίας τοῦ κ. Τσαλδάρη, περὶ τῶν διαφορῶν του μὲ τοὺς αὐτοκινητιστὰς καὶ τῆς ὑπονοίας του ὅτι τὸν κατεψήφισαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς ὀφείλει τὴν ἀποτυχίαν του, εὑρίσκω ὅτι πάντα ταῦτα ἔχουσι βεβαίως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὴν σημασίαν των, δὲν ἔχουσι ὅμως σχέσιν μὲ τὸ θέμα τὸ ὁποῖον συζητοῦμεν, τὸ θέμα τῶν αἰτιῶν καὶ ὑπευθύνων τοῦ ἀνιάτου ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ τοῦ ἐκδηλωθέντος κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον καὶ κορυφωθέντος κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, τοῦ εἰσέτι καὶ σήμερον ἐντόνως ὑφισταμένου καὶ ὅστις διχασμὸς «δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφὴν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ὡς μᾶς προειδοποίει ὁ κ. Βενιζέλος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, προτοῦ ἡ Κυβέρνησις, κατόπιν τῶν γνωστῶν συνεννοήσεων, ἀποφασίσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ νέου ἐκλογικοῦ Νόμου.

Εἴμεθα περίεργοι νὰ ἴδωμεν πόσον θὰ βαστάξῃ ἡ ἀνακωχή.

ΑΡΘΡΟΝ 6ον

(23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ. - ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΗΣΑΝ ΤΑΥΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ.

Θὰ προτάξωμεν τὴν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ δεύτερον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τῷ ὁποίῳ οὗτος διημφεσβήτησε τὴν ὕπαρξιν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα εἰς ἕν τῶν προηγουμένων μου ἄρθρων ἀνέφερα, καὶ κατόπιν θὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὅπερ ἀναπτύσσει κατὰ τὰς βλέψεις του εἰς τὸ πρῶτον του καὶ τὰ ἑπόμενα τοῦ δευτέρου του ἀπαντητικὰ ἄρθρα.

Καὶ τοῦτο διότι τὸ δεύτερον τοῦτο ἄρθρον εἶνε χαρακτηριστικώτατον διὰ τὸν κ. Βενιζέλον.

Δὲν φανταζόμεθα ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ κατεγίνετο εἰς τὴν ἀπάντησίν του μὲ τὸ ζήτημα τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, ἐνῷ ὤφειλε κατὰ πρώτιστον λόγον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἀπὸ ἡμᾶς τεθὲν ἐπανειλημμένως ἐρώτημα: Διατί, ἀφοῦ ἦτο βέβαιος ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως, ἔστω καὶ τερματιζομένου τοῦ πολέμου, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἤρχετο μοιραίως εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὅπως βεβαιοῖ εἰς τὸ ἄρθρον μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὴν συζήτησιν, διατί τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιάσῃ μὲ γαιάνθρακας τὰ διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν πλοίων «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ καταφύγωσιν εἰς Δαρδανέλλια καὶ νὰ ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου; Διατί ἐφωδίασε τὴν Τουρκίαν ἀκριβῶς μὲ τὸ «Γκαῖμπεν» ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐστηρίζετο μέχρι χθὲς ἀκόμα ἡ ἐναντίον μας ναυτικὴ ἰσχὺς τῆς Τουρκίας;

Ἀλλὰ ἀφοῦ σιωπᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο καὶ καταγίνεται μόνον μὲ τὴν ὕπαρξιν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, θὰ καταγίνωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον λεπτομερέστερον μὲ αὐτὰ συμπληροῦντες καὶ τὰς περὶ αὐτῶν δοθείσας παρ' ἡμῶν πληροφορίας.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα. Ἡ ὕπαρξις τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἀναμφισβήτητος. Δὲν ἔχω παρὰ νὰ παραπέμψω εἰς τὰς δημοσιευθείσας χθὲς ἐγγράφους μαρτυρίας τοῦ κ. Γ. Στρέϊτ καὶ τοῦ κ. Φιλ. Δραγούμη. (*)

(*) Αἱ μαρτυρίαι αὗται εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ὁ κ. Μεταξᾶς εἶνε αἱ ἑξῆς, δοθεῖσαι εἰς τὴν «Καθημερινήν», κατόπιν σχετικοῦ ἐρωτήματος:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐπὶ τοῦ Ὑμετέρου ἐρωτήματος, σπεύδω νὰ σᾶς ἀπαντήσω, ὡς ἀπήντησα ἤδη εἰς τὸν κ. Ἰωάννην Μεταξᾶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήματος, σήμερον ἐπισκεφθέντα με, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα εἶδον κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἐπιδειχθέντα μοι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἐφ' ὧν τότε ἐκλήθην νὰ ἐκφέρω γνώμην· εἶχον δὲ ταῦτα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Μεταξᾶ ἀναφερόμενον περιεχόμενον.

"Ερχομαι τώρα εἰς τὰς λεπτομερείας :

Τὸ πρῶτον τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἔγγραφον τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, φέρον ἡμερομηνίαν 30 Σεπτεμβρίου 1915 καὶ ὑπογραφὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν φὸν Γιάγω. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐστάλη δι' ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου ἀφιχθέντος ἐνταῦθα τὴν 21ην Ὀκτωβρίου 1915, δηλ. ἐπὶ Κυβερνήσεως ἀκόμη Ζαΐμη. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας τὸ παρέδωσεν εἰς τὸν Βασιλέα, διότι ἦτο ρητῶς προωρισμένον διὰ τὸν Βασιλέα. Ποίαν ἡμέραν ἀνεκοίνωσεν κατόπιν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω, διότι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας κατόπιν σφοδρᾶς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος ἔρριπτε τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, καὶ ἐσχηματίζετο τὴν 26ην Ὀκτωβρίου ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔμειναν, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, πρὸς Ὃν ἀπηυθύνοντο.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Ὑμέτερος φίλος
Γ. ΣΤΡΕ·Ι·Τ

Ἐν Κηφισιᾷ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1934».

»Κύριε Διευθυντά,

Ὡς ὑπηρετῶν τότε ὡς κρυπτογράφος καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον συγχρόνως, ἐνθυμοῦμαι ὅτι πράγματι εἶχον δοθῇ ἐγγυήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, ὅτι εἰς περίπτωσιν οὐδετερότητός της μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, ὄχι μόνον θὰ διεφυλάσσετο ἡ ἀκεραιότης τοῦ τότε ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τύπον ἀνταλλάγματος αἱ διαφιλονεικούμεναι παρὰ τῶν Τούρκων μικρασιατικαὶ νῆσοι, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Γευγελῆ καὶ ἡ Δοϊράνη, τὸ Μοναστήρι καὶ ἡ Βόρειος Ἤπειρος, ἀνελαμβάνετο δὲ συγχρόνως ἡ ὑποχρέωσις περὶ προστασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Τουρκίᾳ.

»Δὲν εἶνε ἄπορον ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ δὴ ὁ κ. Πολίτης δὲν ἔλαβον γνῶσιν τῶν ἐγγυήσεων καὶ τῶν ἀνταλλαγμάτων τούτων, διότι αἱ κυβερνήσεις Σκουλούδη καὶ Ζαΐμη δὲν ἔτρεφον ἐμπιστοσύνην πρὸς τινας τῶν ἁρμοδίων ὑπαλλήλων, ἀκριβῶς διότι, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ λάβουν γνῶσιν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ αὐτὸς (ὁ κ. Βενιζέλος) καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων.

»Ταῦτα δύναμαι νὰ τὰ βεβαιώσω, διότι συχνὰ μοῦ ἀνετίθετο ἡ ἀντιγραφὴ καὶ κρυπτογράφησις ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ μὴ περιέλθουν εἰς γνῶσιν τῶν μὴ ἐμπίστων ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μετὰ τιμῆς
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ»

«Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησίν σας πληροφορῶ ὑμᾶς ὅτι πράγματι κατὰ τὸ 1915 ὑπηρέτουν εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς τὴν ΙΥ Διεύθυνσιν (νῦν ΙΙ Γραφεῖον) καὶ ἤμην ἐπιφορτισμένος εἰδικῶς καὶ μὲ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων. Τὰ ἔγγραφα διὰ τὰ ὁποῖα μὲ ἐρωτᾶτε καὶ τὰ ὁποῖα ἐμνημόνευσεν ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς μοὶ παρεδόθησαν αὐτούσια πρὸς μετάφρασιν καὶ διαφύλαξιν καὶ ἐφ' ὅσον χρόνον ἐμελέτα ταῦτα τὸ Ἐπιτελεῖον τὰ ἐκράτησα εἰς χεῖρας μου. Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέφερεν ὁ κ. Μεταξᾶς εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἄρθρον του τῆς 14ης τρ. μηνὸς καὶ τὸ ὁποῖον περιεχόμενον διεπίστωσεν ἐν περιλήψει ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης εἰς τὰς πρὸς ὑμᾶς ἀνακοινώσεις του. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπεξεργασίαν τοῦ Ἐπιτελείου ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον.

Μεθ' ὑπολήψεως
ΧΡ. ΛΙΩΤΗΣ
Συν)χης ἐ. ἀ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1934»

Συναφὴς εἶνε καὶ ἡ ἀκόλουθος πρὸς τὴν «Καθημερινὴν» ἐπιστολή:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπιμάχου ζητήματος τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων κατὰ τὸν πόλεμον, παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσητε τὰ ἑξῆς:

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1918 κατά τινα ἐπίσκεψίν μας μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἀντ. Καρτάλη εἰς Ζυρίχην, ἐπανελάβομεν πρὸς τὸν κ. Γ. Στρέϊτ τὴν ἔμφοβον σκέψιν ὅτι ἐν περιπτώσει νίκης τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο χειροτέρα τῆς ἐν περιπτώσει ἥττης αὐτῶν τοιαύτης, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ Βενιζέλου μετεῖχεν ἐνεργῶς τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου, ἡ δὲ πέραν τοῦ Στρυμόνος Μακεδονία εὑρίσκετο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Γερμανοβουλγάρων.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ κ. Στρέϊτ, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλοτε προηγουμένως μᾶς καθησύχαζε σχετικῶς, πλὴν ὅμως μὲ ἀορίστους διαβεβαιώσεις, ἐκείνην τὴν ἡμέραν μὲ ἀσυνήθη εἰς αὐτὸν ζωηρότητα μᾶς εἶπεν:

— Ὁ Βασιλεὺς ἔχει σαφῆ γραπτὴν δήλωσιν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐγγυωμένην ὄχι μόνον τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ αὔξησιν τῶν ὁρίων πρὸς Β. καὶ Β.Δ.

Προσωπικῶς ἀπεκόμισα τότε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἔγγραφος αὐτὴ ἐξασφάλισις ἦτο πρόσφατος.

Μήπως ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξᾶ ἀποκαλυφθέντος ἐγγράφου τοῦ Σεπτεμβρίου 1915; Ἢ περὶ ἐπιβεβαιώσεως τούτου μεταγενεστέρως;

Πάντως ἡ ἀνωτέρω ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Στρέϊτ ἐγένετο καὶ πρὸς ἄλλους, ὡς ἐπληροφορήθην εὐθὺς ἀργότερον.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο διαλαμβάνει τὸ ἑξῆς ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, δηλούσης ὅτι ὁμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων της.

1ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχὺν τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Συλλογικῆς διακοινώσεως τῆς 31ης Ἰανουαρίου (13 Φεβρουαρίου 1914) τῆς σχετικῆς μὲ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου. Συνεπῶς καὶ διὰ τὸ μέλλον δηλοῖ ὅτι θὰ ἐξακολουθῇ νὰ θεωρῇ τὰς νήσους ταύτας ὡς Ἑλληνικάς.

2ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν διὰ πάντων τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της μέσων, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐγγύησιν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος.

3ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ποσοῦ ὁρισθησομένου κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἑλλάδος.

4ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος.

5ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται ἐπέκτασιν ἐδαφικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ (καθορίζει λεπτομερῶς τοῦτο).

6ον) Ἐπίσης τοιαύτην ἐν Ἀλβανίᾳ.

7ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ὅπως μεσολαβήσῃ, ἵνα ἡ Τουρκία ἀναγνωρίσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

8ον) Ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἰσχὺν ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλὰς τηρήσῃ οὐδετερότητα χωρὶς νὰ ζητῆται νὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἑλλὰς καὶ ὑποχρέωσιν ἐπὶ τούτου.

Καίτοι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἡ Γερμανία ὁμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων της, ἐν τούτοις ὅπως μὴ ὑπάρξῃ οὐδεμία ἀμφιβολία, ἐστάλησαν κατόπιν ὅμοια ἔγγραφα καὶ ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων τῆς Συμμαχίας, ἐπιδοθέντα διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τῆς Αὐστρίας, Βουλγαρίας, καὶ Τουρκίας. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τῶν λοιπῶν τούτων δυνάμεων ἀναφέρουσι πάντας τοὺς ὅρους τοῦ Γερμανικοῦ πλὴν τοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ τοῦ τῆς Δωδεκανήσου.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκράτησεν ἀπολύτως ἀπόρρητα εἰς χεῖρας του κατ' ἀρχὰς ὁ Βασιλεύς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δύναμαι νὰ μὴ ἀσχοληθῶ καθόλου μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Βενιζέλου, περὶ ἀναληθειῶν μου, περὶ μύθων μου, περὶ ψυχικῶν μου παραισθήσεων κτλ. κτλ. καὶ δικαιοῦμαι, πάσας ταύτας τὰς ἀπρεπείας, νὰ τοῦ τὰς ἐπιστρέψω πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐρωτᾷ διατί ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δηλ. ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη — διότι ὁ κ. Ζαΐμης παρητήθη μετὰ δύο τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ πρώτου καὶ κυριωτέρου ἐκ τῶν ἐγγράφων εἰς Ἀθήνας — δὲν ἔσπευσε νὰ τὰ δώσῃ εἰς τὸν Τύπον καὶ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν λῆψιν αὐτῶν εἰς τὴν Βουλήν, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματά του κατὰ τῆς ἀσκουμένης Βασιλικῆς, ὡς τὴν λέγει, πολιτικῆς. Δὲν εὑρίσκει δὲ λογικὴν ἐξήγησιν διατί νὰ μείνουν τὰ ἔγγραφα ταῦτα μυστικά.

Ὁ κ. Βενιζέλος προκειμένου δι' ὅ,τι δὲν τὸν συμφέρει, δὲν ἔχει οὔτε πολὺ μακράν, οὔτε πολὺ πιστὴν τὴν μνήμην.

Λησμονεῖ ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἰδίως μετὰ τὴν πτῶσιν του τοῦ Σεπτεμβρίου, κατήγγελλε δημοσίᾳ τὸν Βασιλέα, τοὺς πολιτικοὺς ἀντιπάλους, τὸ ἐπιτελεῖον ὡς προδότας τῆς Ἀντάντ, ὡς σκευωροῦντας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν πᾶσαν βλάβην κατὰ τῆς Ἀντάντ, ἐξεμεταλλεύετο δὲ πᾶσαν, καὶ τὴν ἀθωοτέραν αὐτῶν πρᾶξιν ὅπως τὴν διαστρέφῃ, καὶ τὴν ἀποδεικνύῃ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως ὡς στρεφομένην ἐναντίον των. Καὶ αὐτὸς καὶ ὁλόκληρος ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Τύπος ὠργίαζε καὶ ἐμαίνετο ἐναντίον παντός, ὅστις θὰ ἐτόλμα καὶ νὰ συζητήσῃ κἂν περὶ οὐδετερότητος. Ἀπεκάλουν ὅλοι των ἐν χορῷ τὴν οὐδετερότητα, Γερμανοφιλίαν. Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ὀπαδοί του ἐκήρυττον ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς προσβληθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Σερβίας, ἔστω καὶ ἂν κατεστρέφετο ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεώς της ταύτης. Διότι, ἔλεγον, τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἕνα ἔθνος εἶνε προτιμότερον νὰ καταστραφῇ, παρὰ νὰ ἀτιμασθῇ, παρασιωπῶντες ὅτι πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1914 παρεβίασε τὴν Σερβικὴν Συνθήκην. Προσέθετον ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε, ἔστω καὶ μὲ τὸν μεγαλύτερον αὐτῆς κίνδυνον, νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, καὶ ὅτι ἐνῷ αἱ Δυνάμεις αὗται ἐπολέμουν, τὸ νὰ μένῃ ἡ Ἑλλὰς οὐδετέρα, ἦτο προδοσία κατὰ τῆς ὁποίας ὤφειλον αἱ Δυνάμεις αὗται νὰ λάβωσι σύντονα μέτρα. Περιέτρεχον δὲ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ἔμπιστοι ὀπαδοί του τακτικῶς τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων καὶ ἐδημιούργουν συστηματικῶς παρ' αὐταῖς τὴν ἐντύπωσιν τῆς γερμανοφιλίας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς οὐδετερότητος ἦτο πολιτικὴ ἐχθρικὴ πρὸς τὴν Συνεννόησιν.

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐγίνετο, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἐξήρχοντο δημοσίᾳ καὶ ἔλεγον ὅτι προτιμοῦν νὰ μείνουν οὐδέτεροι, ἀφοῦ ἔχουν ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀντάλλαγματα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν;

Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος σοβαρὸς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις. Διότι τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν ἀπήτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν τῆς οὐδετερότητός της. Ἔλεγον: αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι, ὑποχρεοῦνται ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος εἰς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς παραμείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπήτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα οὔτε ἀπάντησιν. Συνεπῶς ἡ Ἑλλὰς ἐπεφύλασσεν εἰς ἑαυτὴν ν' ἀποφασίσῃ ἐὰν θὰ μείνῃ μέχρι τέλους οὐδετέρα ἢ ὄχι. Ἐὰν λοιπὸν ἀπεφάσιζεν ἀργότερα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Συνεννοήσεως τὸ ὁποῖον εἶχε πάντοτε ὑπ' ὄψει του ὁ Βασιλεύς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐξησφάλιζεν ὅρους ἐξυπηρετοῦντας καλύτερον τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, πῶς θὰ ἔπραττε τοῦτο καὶ πῶς θὰ διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Ἀντὰντ τὴν ἔξοδον, ἐὰν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τούτων ἐγεννᾶτο παρὰ ταῖς Δυνάμεσι ταύταις ἡ ἐντύπωσις, βοηθοῦντος συστηματικῶς καὶ

τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἐχθρός των, ὅτι οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες ἦσαν ἐχθροί των, ὅτι οἱ διευθύνοντες τὸν στρατὸν ἦσαν ἐχθροί των;

Ἔπρεπε λοιπὸν τὰ ἔγγραφα ταῦτα νὰ μείνωσι μυστικά.

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ἐὰν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἰς τὴν θέσιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ὁ Βούλγαρης ἢ ὁ Κουμουνδοῦρος, ἢ ὁ Τρικούπης, ὁ Δηληγιάννης, ἢ ὁ Θεοτόκης, ἢ ὁ Ράλλης,, ἢ ὁ Μαυρομιχάλης, ἢ ὁ Ζαΐμης, ἢ ὁ Γούναρης, ἢ ὁ Στράτος, ἢ ὁ Δημητρακόπουλος, ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος πολιτικός, ὅπως οἱ ἀνωτέρω, ἦτο νὰ κληθῇ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπὸ τὸν Βασιλέα τὸν ἴδιον, νὰ τοῦ ἀνακοινωθοῦν τὰ μυστικὰ ἔγγραφα καὶ νὰ παρακληθῇ νὰ συνδράμῃ τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῆς στάσεώς του. Ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτεύσεως τότε ἦτο ὁ κ. Βενιζέλος. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τῆς σήμερον λησμονεῖ φαίνεται τὸν τότε κ. Βενιζέλον. Ὁ τότε κ. Βενιζέλος δι' ὅλων του τῶν πράξεων ἐνεφανίζετο ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Συνεννοήσεως καὶ ὄχι τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ὁ τότε κ. Βενιζέλος ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν μυστικῶν τούτων ἐγγράφων, τὸ πρῶτον πρᾶγμα ποὺ θὰ ἔκαμνε θὰ ἦτο νὰ περιέλθῃ τὰς πρεσβείας τῆς Ἀντὰντ καὶ νὰ καταγγείλῃ τὸν Βασιλέα ὡς συμμαχήσαντα μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ ὡς ἕτοιμον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων των. Τὸ τί δὲ θὰ ἔγραφαν αἱ ἐφημερίδες του, εὐκόλως τὸ φαντάζεται κανείς.

Ἀπορεῖ ὁ κ. Βενιζέλος πῶς δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἐγγράφων τούτων ὁ κ. Πολίτης. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπορίαν του ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος λέγων ὅτι, ἂν ἐλάμβανε γνῶσιν ὁ κ. Πολίτης, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὸν καταστήσῃ ἐνήμερον αὐτῶν.

Ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἀφοῦ ἡ Γερμανία ὑπεσχέθη καὶ ἠγγυήθη τὴν προστασίαν τῶν ὑποδούλων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστὼς ἠνέχθη ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1917 τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μ. Ἀσίας; Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος λησμονεῖ τὴν ἰδικήν του δρᾶσιν, ἥτις καὶ προεκάλεσε τοὺς διωγμοὺς τούτους. Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 αὐτὸς ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ κηρύξῃ ἡ Ἑλλὰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας συνεχίσθησαν καὶ κατὰ τοὺς ἑπομένους μῆνας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 αὐτὸς ἔφερε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπεστράτευσε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς συνετάραξε τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλον τὸ μετέπειτα διάστημα, ἵνα ἀνατρέψῃ καὶ Κυβέρνησιν καὶ Βασιλέα καὶ παρασύρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Αὐτὸς συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ξένων στρατῶν πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως στρεφομένης κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς ἵδρυσε τὸ 1916 τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Αὐτὸς ὑπεδαύλισε διὰ τοῦ Τύπου του τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐξεγείρων τὴν δυσπιστίαν τῆς Τουρκίας πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς αὐτούς, καὶ ὑπέσχετο ὅτι αὐτὸς θὰ τοὺς ἀπηλευθέρωνε τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, διαλύων φυσικὰ τὴν Τουρκίαν καὶ προσαρτῶν εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα τὰς χώρας της. Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ διὰ τὴν στάσιν τῆς Τουρκίας. Ἡ Τουρκία ἀνέμενεν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ κυριαρχήσῃ διὰ τῶν ξένων στρατῶν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς. Ὅπερ ἄλλως τε καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ 1917. Ὁ κ. Βενιζέλος ὁμοιάζει πρὸς ἕνα ἐμπρηστήν, ὅστις ἀφοῦ δεσμεύσῃ τοὺς ἐνοίκους μιᾶς οἰκίας καὶ θέσῃ εἰς ταύτην τὸ πῦρ, φωνάζει κατόπιν κατὰ τῶν ἐνοίκων διατί δὲν ἐφρόντισαν νὰ σβύσουν τὴν πυρκαϊάν! Οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἤρχισαν τὸν χειμῶνα τοῦ 1913—1914 εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ἐπρότεινε τότε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἐπανελήφθησαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὁπότε ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ διεπραγματεύθη τὴν διάλυσιν τῆς Τουρκίας. Κατέστησαν ἔτι μᾶλλον ἔντονοι ὅταν ἵδρυσε τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἔγιναν ἀφόρητοι μετὰ τὸ 1917, ὁπότε κυριαρχήσας καὶ ἐν Ἀθήναις παρέσυρεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῆς Τουρκίας. Ποῦ εὑρίσκει ὅτι ὅταν ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ ἀντίπαλοί του ἐπετείνοντο οἱ διωγμοί, ἐνῷ ὅταν ἀνήρχετο αὐτός, ἐχαλαροῦντο;

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ἐπιθυμεῖ σοβαρὰν συζήτησιν. Τοιαύτην ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ πῶς νὰ κρατηθῇ εἰς ὕφος σοβαρὸν ἡ συζήτησις, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπορῇ πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστὼς διετήρησε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915, ἐνῷ γνωρίζει, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ Σύμμαχοι ἐξ ἀρχῆς ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως; Καὶ ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατ' ἀρχὰς αἱ δυνάμεις των ἦσαν μικραὶ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὰς ἐκάλυπτεν, ἰδίως εἰς τὰ πλευρά των. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων ἐκ Κρυβολάκ, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐσταμάτησε τοὺς Γερμανοὺς καὶ Βουλγάρους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ τοὺς ἔδωσε καιρὸν νὰ ἀνασυνταχθῶσι καὶ ἐνισχυθῶσιν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Σύμμαχοι ἤλπιζον πάντοτε νὰ παρασύρωσι τὴν Ἑλλάδα εἰς πόλεμον καὶ τὴν ἤθελαν ἐπιστρατευμένην. Μόνον δὲ ὅταν ἀπηλπίσθησαν ἤρχισαν νὰ ζητοῦν τὴν ἀποστράτευσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας των τῆς 16 Ἰουνίου. Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως. Οὐδεμία διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὸν στρατὸν οὔτε εἶχε νόημα νὰ γίνῃ. Τὸ αἴσθημα τοῦτο ἦτο γενικὸν εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας. Πολλάκις δὲ ἐθίγη ἡ φιλοτιμία τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰ μέτρα ἀρχηγῶν τινων τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, διότι ἔμενε πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον του καὶ τὸν Βασιλέα, καὶ δὲν ἐπανεστάτει ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἦσαν δὲ τοσοῦτο ζωηρὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὥστε ὅταν διελύθη ἡ ἐπιστράτευσις τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οἱ ἐπιστρέφοντες ἐπίστρατοι πέρα-πέρα, ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως μεταξύ των, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προκαταρκτικῆς ὀργανώσεως, ἐσχημάτισαν παντοῦ συνδέσμους ἐπιστράτων, μέσα ἀκόμη εἰς τὰ τραῖνα τὰ ὁποῖα τοὺς μετεκόμιζαν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰς ἑστίας των, στρεφομένους κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τό-

σον δὲ ἦτο καθολικὸν καὶ ζωηρὸν τὸ αἴσθημα τοῦτο, ὥστε ἐνῷ οἱ Σύμμαχοι διὰ τῆς νότας των, τῆς 16ης Ἰουνίου, καταλύσαντες τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τῇ προτροπῇ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπήτησαν τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη καὶ ἀμέσους ἐκλογάς, δι' ὧν ἤλπιζαν τὴν ἄνοδον τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὅταν εἶδον κατόπιν τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπανελθόντων ἐπιστράτων, ἀπήτησαν εὐθὺς κατόπιν τὴν ἐπ' ἀόριστον ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν. Ἢ μήπως ἀγνοεῖ πάντα ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κύριος ὑποκινητὴς πασῶν τούτων τῶν ἐνεργειῶν;

Ἀλλὰ καταπληκτικὴ ὄντως εἶνε ἡ ἐρώτησίς του, διατί ἐπὶ 20 χρόνια ἐσιωπήσαμεν καὶ δὲν ἀνεφέραμεν τίποτε περὶ τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Πότε ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν; Μήπως κατὰ τὸ 1917—1920; Ἢ μήπως κατὰ τὸ 1920—1922, ὁπότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Εὐρώπῃ εὑρισκόμενος κατηγόρει τὸν Βασιλέα καὶ τὴν τότε Κυβέρνησιν, ἐνεργοῦντας ἀπελπιν ἀγῶνα ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὡς γερμανοφίλους καὶ προδότας τῆς Ἀντάντ; Ἢ μήπως κατὰ τὸ 1922—1924; Κατὰ δὲ τὸ 1924—1928 ἐπωφελούμενοι πάντες οἵ τε ἀντίπαλοι καὶ οἱ πρώην ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τῆς ὁριστικῆς ἀποχωρήσεώς του ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐπιστεύετο πράγματι ὡς ὁριστική, εἴχομεν δώσει πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐρίδων καὶ ἀνόρθωσιν ἀπὸ κοινοῦ τῆς χώρας. Δὲν ἦτο δὲ τότε στιγμὴ διὰ νὰ ἀνοίξωμεν συζήτησιν, ἥτις θὰ μᾶς ἐχώριζεν ἐκ νέου. Μετὰ δὲ τὸ 1928, ἡμεῖς τοὐλάχιστον συντριβέντες πολιτικῶς διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ἀναγκαστικῶς ἐξελθόντες τῆς πολιτικῆς καὶ καταγινόμενοι νὰ ἐπουλώσωμεν τὰς οἰκονομικάς μας πληγάς, στερούμενοι φίλων, στερούμενοι φιλικῶν ἐφημερίδων καὶ πάσης οἱασδήποτε συνδρομῆς, ἐργαζόμενοι διὰ νὰ συντηρήσωμεν τὴν οἰκογένειάν μας, οὔτε νοῦν, οὔτε ὄρεξιν, καὶ δύναμιν, εἴχομεν νὰ ἀνοίξωμεν τοιαύτας συζητήσεις. Οὔτε καὶ τώρα, ὁπότε ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πολιτικήν, εἴχομεν καμμίαν διάθεσιν νὰ ἐπαναστραφῶμεν εἰς τὸ παρελθόν, στρέφοντες τὰ ὄμματά μας μόνον εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν δὲν μᾶς ἐξηνάγκαζεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς προκλητικῆς ἐπὶ τοῦ παρελθόντος ἀρθρογραφίας του.

ΑΡΘΡΟΝ 7ον
(25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΠΡΟΕΛΗΦΘΗ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΑ.-ΟΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ὁμολογήσω, χωρὶς νὰ κακοφανῇ εἰς κανένα, οὔτε καὶ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅτι ὅταν ἀνέγνωσα τὴν πρὸς ἐμὲ πρώτην ἀπάντησίν του, καὶ ἰδίως τὸ μέρος αὐτῆς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων, μοῦ ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην ἕνα μυθιστόρημα τοῦ Ζὺλ Βέρν, τὸ ὁποῖον εἶχα διαβάσει εἰς τὰ εὐτυχῆ παιδικὰ χρόνια μου.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ὁ ἥρως του, Ι. Τ. Μάστων ὀνόματι, ἀπεφάσισε νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἄξονα τῆς γῆς. Μὲ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἄξονος τῆς γῆς, προσεδόκα νὰ κατακλύσῃ μέρος τῆς Εὐρώπης μὲ θαλάσσας, ἄλλας θαλάσσας νὰ μεταβάλῃ εἰς ξηράς, πεδιάδας νὰ ἀνυψώσῃ εἰς ὄρη, νὰ καταποντίσῃ μέρος τῆς Ἀμερικῆς καὶ νὰ ἀλλάξῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ Βορείου Πόλου, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ ἐκεῖ κρυμμένα ὑπὸ τοὺς πάγους ἀνθρακωρυχεῖα. Διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἄξονα τῆς γῆς, ὁ Ι. Τ. Μάστων, ἐσκέφθη, νὰ κατασκευάσῃ ἕνα πελώριον κανόνι μέσα εἰς τὸ ὄρος Κιλιμάντζαρον ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, νὰ τὸ γεμίσῃ μὲ χιλιάδας τόννους πυρίτιδος καὶ νὰ τὸ ἀναφλέξῃ. Ὥστε ἡ δύναμις τῆς ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κανονιοῦ θὰ ὤθει τὴν γῆν νὰ περιστραφῇ περὶ τὸν νέον ἄξονα. Καὶ τὸ ἔκαμε.

Τὸ κανόνι ἐξεπυρσοκρότησε, οἱ χιλιάδες ὑπηρετοῦντες αὐτὸ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν ὅλοι, ἡ χώρα περὶ τὸ Κιλιμάντζαρον ἠρημώθη καὶ κατεστράφη, ἀλλά... ἡ γῆ ἔμεινε ἀπαθὴς καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν περιστροφήν της ὡς πάντοτε, ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τίποτε. Διότι ὁ Ι. Τ. Μάστων εἶχε κάμει λάθος εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του. Ἐχρειάζοντο χιλιάδες κανόνια, χιλιάδες φορὲς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἰδικόν του, διὰ νὰ ἐπήρχετο τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἔτσι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, φαντάζεται, ὅτι ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν, ἀφ' ὅτου θὰ ἐκήρυσσε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, τοῦτο θὰ ἐπεστρατεύετο, θὰ συνεκεντροῦτο εἰς τοὺς λιμένας, θὰ ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖα, θὰ μετεφέρετο εἰς Δαρδανέλλια, θὰ ἀπεβιβάζετο, καὶ θὰ ἐκυρίευε τὰ Στενά. Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ αὐτὰς θαυματουργὰς ἡμέρας, ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀγγλογαλλικῶν ἀγημάτων, τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὁ Βόσπορος θὰ ἠνοίγοντο, ἡ Ρωσσία ἡ ὁποία τότε εὑρίσκετο εἰς Πρσέμυσλ θὰ ἀνεφωδιάζετο μὲ πολεμικὸν ὑλικόν, τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ

Ρουμανία θὰ εἰσήρχοντο πιθανώτατα ἔκτοτε εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, καὶ μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερντὲν τὸ θέρος τοῦ 1916 ἡ Γερμανία θὰ ἠναγκάζετο νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, παραιτουμένη τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης, ὁ πόλεμος θὰ ἐβραχύνετο κατὰ τὸ ἥμισυ, οἱ νεκροὶ τοῦ πολέμου καὶ οἱ ἀνάπηροι θὰ ἦσαν οἱ ἡμίσεις, ἡ καταστροφὴ συγκεντρωμένου πλούτου, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ὁ πόλεμος θὰ ἦτο κατὰ τὰ 2)3 ἢ τοὐλάχιστον κατὰ 3)5 μικροτέρα, καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος δὲν θὰ ὑφίστατο τόσον ἰσχυρὸν τὸν ἐκ τοῦ πολέμου κλονισμόν.

Καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ παράδεισος θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἐὰν ἐγὼ δὲν ἠμπόδιζα τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ ἕνα σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του καὶ ὅποιος δὲν τὰ πιστεύει, ἂς τὸ διαβάσῃ.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα. Καὶ χαίρω διότι μετὰ τόσα ἔτη ἀποδίδεται εἰς τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν κ. Βενιζέλον ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ δικαιοσύνη.

Ἐὰν δὲν τὸν ἠμπόδιζα, καὶ τὸν ἄφηνα νὰ στείλῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια τὸ Ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐπάθαινεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ὅ,τι καὶ τὸ κανόνι τοῦ Ι. Τ. Μάστων εἰς τὸ Κιλιμάντζαρον. Τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ θὰ κατεστρέφετο, ὅπως καὶ ὁ στόλος, ὅπως θὰ κατεστρέφοντο καὶ ὅλαι αἱ ἐπικουρίαι τὰς ὁποίας ἀναγκαστικῶς θὰ ἐξηκολούθει νὰ στέλλῃ ἐκεῖ ἡ Ἑλλάς, ὅπως ἄλλως τε κατεστράφησαν πράγματι τὰ ἐκεῖ σταλέντα στρατεύματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἐδεκατίσθησαν οἱ ἐκεῖ στόλοι των. Σημειοῦμεν ἁπλῶς, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὅτι μόνον οἱ Ἄγγλοι ἔχασαν ἐκεῖ 5.241 ἀξιωματικοὺς καὶ 210.791 στρατιώτας καὶ τὰ ὡραιότερα πλοῖα τοῦ στόλου των τῆς Μεσογείου, κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀφίνω δὲ κατὰ μέρος τὰς ἀπωλείας τῶν Γάλλων, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔχω ἐπισήμους στατιστικάς. Δὲν ἐξετάζω δὲ τί θὰ ἐπάθαινε ἡ Ἑλλὰς κατόπιν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ τίς οἶδε καὶ ἀπὸ ποίους ἄλλους, ἐὰν ὑφίστατο τοιαύτην καταστροφήν.

Ὁμιλῶ μετὰ τοιαύτης πεποιθήσεως, διότι μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Δαρδανελλίων εἶχον μελετήσει ἐγὼ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1914 εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας, μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων. Ἐγνώριζον δὲ καλῶς ὑπὸ ποίας καὶ μόνας προϋποθέσεις αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἦτο δυνατὴ ἐπιχείρησις αὕτη καὶ κατήρτισα τότε ὁλόκληρον σχέδιον ἐνεργείας δι' ἑνὸς σώματος στρατοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ μελέται μου εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰ ἐμπιστευτικὰ ἀρχεῖα τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ αἱ προϋποθέσεις αὗται, αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἀνετράπησαν ἄρδην μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Μεγάλου Πολέμου. Τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1915 αἱ προϋποθέσεις διὰ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἦσαν ἀπολύτως δυσμενεῖς. Ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε λάβει τὸ προηγούμενον ἔτος, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, κεφαλαιώδη τινὰ γνῶσιν τῶν τότε ἐργασιῶν μου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ ζήτημα,

καὶ χωρὶς νὰ τὸ κατανοήσῃ πλήρως, οὔτε κατέγινεν ἔκτοτε εἰς αὐτό. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εὑρέθη ἐξ ἀπίνης πρὸ τῆς προτάσεως τῶν Συμμάχων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ἐνεθυμήθη τὰς πρὸ ἔτους ἐργασίας μου. Ἥρπασε τότε τὴν ἰδέαν μου, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε καταλάβει ποσῶς, ἀφοῦ καὶ σήμερον δὲν τὴν ἔχει καταλάβει ἀκόμη, καὶ μὴ κατανοῶν ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ἦτο δυνατὸν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἐφαντάσθη ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ καὶ τὸν στρατηγόν. Διότι καὶ εἰς ὀλίγας γραμμὰς τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐπιστολῆς του περιελάμβανε καὶ ὁλόκληρον σχέδιον πολέμου καὶ ἐκστρατείας. Εἰς μάτην προσεπάθησα νὰ τὸν σταματήσω. Διὰ νέου μακροῦ ὑπομνήματος, τοῦ κατέδειξα τὴν μεγάλην πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο καὶ εἰς ποίαν καταστροφὴν θὰ ὡδήγει ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων. Τότε ἤρχισε νὰ κατανοῇ ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶνε ὅπως τὰ ἐνόμιζε. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐπακολουθῆσαν μετὰ τὴν παραίτησίν μου συμβούλιον τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσε (ἐστενογρ. πρακτ. τοῦ Συμβ. τοῦ Στέμματος) «θεωρῶ τὴν πολιτικήν, τὴν ὁποίαν συνιστῶ, ὅτι εἶνε ἡ καλυτέρα. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραγνωρίσω ὅτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου (ἐμοῦ δηλ.) χωρὶς νὰ κλονίσῃ τὰς πεποιθήσεις μου, μοῦ ἐγέννησεν ὅμως δισταγμούς τινὰς ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικήν».

Δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα κατάρα εἰς ἕνα τόπον, παρὰ ὅταν πολιτικοί του τελείως ἀκατάρτιστοι εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου, ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ σχεδιάζουν καὶ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς Βασιλικῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων ἀκριβῶς, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, τὸ δὲ δεύτερον μέρος τὸ 1919, εἶνε δριμυτάτη διὰ τοὺς Ἄγγλους πολιτικούς, οἵτινες ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν φείδεται οὐδενός, οὔτε τοῦ Τσῶρτσιλλ, οὔτε τοῦ Ἄσκουϊθ, οὔτε αὐτοῦ τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. Ἐὰν συνέβαινε αὐτὸ ἐδῶ τὸ 1922, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅμως δὲν τὸ συνηθίζουν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπήτουν ἀπὸ τοὺς πολιτικούς των νὰ εἶνε συγχρόνως καὶ στρατηγοί, δηλ. στρατηγοὶ πραγματικοί. Καὶ εἶχαν δίκαιον. Διότι ὁ πόλεμος εἶνε συνέχεια τῆς πολιτικῆς μὲ ἄλλα μέσα (Κλάουζεβιτς). Καὶ συνεπῶς ὁ πολιτικὸς ὁ ὠθῶν εἰς πόλεμον πρέπει νὰ εἶνε εἰς θέσιν καὶ νὰ τὸν διεξαγάγῃ ὁ ἴδιος, εἰς τὰς γενικὰς αὐτοῦ κατευθύνσεις, τοὐλάχιστον. Ἐὰν δὲ εἶνε τελείως ἀκατάρτιστος στρατιωτικῶς, τότε τοὐλάχιστον πρέπει νὰ ἀκούῃ τοὺς ὑπευθύνους στρατιωτικοὺς συμβούλους του, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος πάντων, ὁ ὁλοκληρῶν τὴν εὐθύνην ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ ἀμεσώτατος σύμβουλος εἶνε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου εἶνε πρόσωπον τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς καὶ ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως. Θὰ μὲ ἐρωτήσετε: καὶ ὅταν ὁ πολιτικὸς ὁ κυβερνῶν δὲν εἶνε σύμφωνος μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου; Ὅταν ὁ κυβερνῶν Πρωθυπουργὸς εὑρίσκεται εἰς τελείαν ἀν-

τίθεσιν μὲ τὸν Ἀρχηχὸν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκστρατείας, αἵτινες θὰ ἐπιχειρηθῶσι, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν γένει διεύθυνσιν τοῦ πολέμου, τότε, φυσικά, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ παραιτηθῇ ὁ Πρωθυπουργός, παραιτεῖται ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς εὑρίσκει ἄλλον σύμφωνον μὲ τὰς βλέψεις του. Αὐτὸ ἔχει γίνει πάντοτε εἰς ὅλα τὰ Κράτη τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ γεννήσῃ ποτὲ καμμίαν ἐπίκρισιν. Αὐτὸ ἔκαμα καὶ ἐγὼ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915.

Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Φάλκενχαϋν τῷ 1916.

Αὐτὸς ἔκαμε καὶ ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Φίσσερ, πρῶτος λόρδος τοῦ Ναυαρχείου, δηλ. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, τὸ 1915, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, παραιτηθεὶς εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς 5)18 Μαρτίου 1915 «διότι εἶχε διαφορετικὰς ἀντιλήψεις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει χρῆσιν τοῦ στόλου, ὅστις εἶχεν ἀκινητοποιηθῇ εἰς τὰ Δαρδανέλλια» (Τέστις, ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων κατὰ τὰ ἐπίσημα ἀγγλικὰ κείμενα). Τὸ περιεργότερον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τὴν παραίτησίν μου ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤμουν στοιχειωδῶς ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλω, κατακρίνει ὡς ἔκθεσμον, ἐνῷ ὁσάκις παρουσιάζεται ἡ περίστασις δὲν εὑρίσκει λόγους νὰ ἐπαινέσῃ τὰς στασιαστικὰς πράξεις ἀξιωματικῶν, παραβάσεις τῶν ὅρκων των, λιποταξίας κλπ. ὅταν πάντα ταῦτα γίνονται διὰ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κακῶς ὑπολογίσας τὰ πράγματα παρ' ὀλίγον νὰ ἐνέπλεκε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀφάνταστον καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ἡμεῖς γνωρίζομεν καλῶς πῶς καὶ πόθεν προέρχονται οἱ σφαλεροί του ὑπολογισμοί. Καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε ἐνταῦθα νὰ τοὺς ἀναλύσωμεν. Ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου του ἄρθρου, τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὰ ἰδικά μου, ὑπόσχεται εἰς μεταγενέστερον ἄρθρον του, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει δημοσιευθῇ ἀκόμη ἐνῷ γράφομεν τὸ παρόν μας, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων ἦτο ἐξησφαλισμένη, θὰ ἀναμείνωμεν τὸ μεταγενέστερον ἄρθρον, διὰ νὰ συλλάβωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπ' αὐτοφώρῳ τὰν ἀνάλυσιν τῶν σφαλερῶν του σκέψεων, αἵτινες παρ' ὀλίγον νὰ ἐστοίχιζον τὴν ζωὴν εἰς δεκάδας χιλιάδας Ἑλλήνων, καὶ τότε θὰ ἐπανέλθωμεν ἐκθέτοντες ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἀναλύοντες τὸ ζήτημα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμένοντες τὸ μεταγενέστερόν του ἄρθρον θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ μερικὰς οὐσιώδεις ἀνακριβείας του περὶ τὴν διήγησιν τῶν ἀφορώντων τὰ γεγονότα τῆς 17ης Φεβρουαρίου. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει ὅτι τὸν Φεβρουάριον 1915 παρουσιάσθη εἰς τὸν Βασιλέα μὲ τὸ γνωστὸν ὑπόμνημά του περὶ ἀποστολῆς ἑνὸς σώματος στρατοῦ εἰς Δαρδανέλλια καὶ ὅτι ἡ πειστικότης τῶν ἐπιχειρημάτων του ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Βασιλεὺς συγκεκινημένος ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του καὶ τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀλλὰ τότε, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξελθὼν τοῦ βασιλικοῦ γραφείου συνήντησεν εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τὸν κ. Μεταξᾶν (ἐμὲ δηλ.) Ἀρχηγὸν τότε τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ἀνήγγειλε

τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν καὶ τὸν ἐκάλεσε (ἐμὲ δηλ.) νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ ὑπουργεῖον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ διατάγματος τῆς ἐπιστρατεύσεως. 'Αλλά, συνεχίζει ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κ. Μεταξᾶς ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἐξάγει ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἔγγραφον παραιτήσεώς του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ 'Αρχηγοῦ τοῦ 'Επιτελείου, δικαιολογῶν αὐτὴν ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως πολιτικήν.

'Η διήγησις αὕτη εἶνε ἀναληθής. Τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἑξῆς:

Τὴν 15ην Φεβρουαρίου Σάββατον— δηλ. δύο ἡμέρας προτοῦ συμβοῦν τὰ ἀνωτέρω ἀνακριβῆ γεγονότα, ὁ κ. Βενιζέλος μὲ ἐκάλεσε περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν 'Εξωτερικῶν ὅπου ἦτο μόνος. Τοιαῦται προσκλήσεις μοῦ ἐγίνοντο τότε πολὺ συχνά, ὁσάκις προέκειντο σοβαρὰ ζητήματα. 'Ο κ. Βενιζέλος μοῦ ἔφερε τὸν λόγον καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως εἰς προηγουμένας συνεντεύξεις συνεζητήσαμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης ἐξελίξεως τῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων εἰς Δαρδανέλλια, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης. Τοῦ ἀνέπτυξα τὰς γνωστὰς ἀπόψεις μου καὶ ἐπὶ τῶν δύο ζητημάτων καὶ ἡ συνομιλία διαρκέσασα περὶ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας κατέληξε μὲ τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Τὸ βλέπω, τὸ καλύτερον ποὺ ἔχομεν νὰ κάμωμεν εἶνε καθήσωμεν ἥσυχοι». Τὴν ἑπομένην ἀφίχθη ἐκ Παρισίων ὁ κ. Ρωμάνος καὶ ἔσχε μακρὰν μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου συνέντευξιν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον δὲν ἔμαθα τότε. Τὴν μεθεπομένην Δευτέραν 17ην Φεβρουαρίου, εἰργαζόμην εἰς τὸ γραφεῖον μου τοῦ Γεν. 'Επιτελείου, ὁπότε περὶ ὥραν 11ην π.μ. ἔλαβον πρόσκλησιν τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μετέβην πάραυτα καὶ ἐκεῖ ἤκουσα ἀπὸ αὐτὸν ὅτι πρὸ μιᾶς ὥρας εἶδε τὸν Βασιλέα, τοῦ ἐπρότεινε τὴν συμμετοχὴν τῆς 'Ελλάδος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων δι' ἑνὸς σώματος στρατοῦ καὶ τοῦ ἀφῆκε ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον καὶ μοῦ ἀνέγνωσε. 'Εν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀνέπτυσσε δι' ὀλίγων γραμμῶν τὸ σχέδιόν του τοῦ πολέμου καὶ εἰδικῶς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Τότε τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἔχω βεβαίως τὰς γνώμας μου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε κυρίως πολιτικὸν ζήτημα, ἀπόκειται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποφασίσῃ. Τὸ ποῦ ὅμως θὰ κατευθύνῃ ἡ 'Ελλὰς τὰς ἐπιχειρήσεις της, εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ πῶς θὰ τὰς διεξαγάγῃ, εἶνε ζήτημα ἐντελῶς τῆς ἁρμοδιότητος τῆς ἰδικῆς μου, καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐννοεῖ ἐπὶ τούτου νὰ παραδεχθῇ τὰς ἰδέας μου, καὶ ἐπιμένει εἰς ἐπιχείρησιν ἄγουσαν εἰς καταστροφήν, καταρτίζει μάλιστα μόνος του καὶ τὰ σχέδια αὐτῆς, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παραιτηθῶ τῆς θέσεώς μου, καὶ τότε ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον 'Αρχηγὸν τοῦ 'Επιτελείου συμφωνοῦντα μὲ τὰς ἀπόψεις του, ἂν δὲν ἤθελε νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ὁ ἴδιος. Μοῦ ἀπήντησεν ἐν ταραχῇ νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὅπως οὗτος λύσῃ τὸ ἀναφυὲν ζήτημα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἔχω νὰ

κάμω τίποτε μὲ τὸν Βασιλέα, ὅστις εἶνε Συνταγματικὸς Βασιλεὺς καὶ δὲν δίδει διαταγὰς εἰς τὰς ὑπηρεσίας, ὅτι ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δηλ. αὐτόν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ὑπάγομαι, καὶ ὅτι ἐπιμένω εἰς τὴν παραίτησίν μου. Μετὰ τοῦτο μετέβην καὶ πάλιν εἰς τὸ γραφεῖον μου καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ἀπέστειλα μετ' ὀλίγας ὥρας τὴν αἴτησιν περὶ ἀποστρατείας μου, συνοδευομένην μὲ μακρὸν ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, καὶ μὲ μίαν ἐπιστολὴν ἀνακεφαλαιοῦσαν τὰ κυριώτερα τῶν ὅσων προηγουμένως ἀνέφερα. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔχει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς χεῖρας του, καὶ ἐγὼ φυσικὰ ἀντίγραφα αὐτῶν. Ὥστε δύναμαι νὰ δημοσιεύσω τὴν ἐπιστολήν, ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διαμφισβητήσῃ τὰ λεγόμενά μου. Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην τῷ προσέθετον ὅτι τὸν παρεκάλουν νὰ κρατήσῃ τὴν παραίτησίν μου μυστικήν, μέχρι οὗ διορίσῃ ἕτερον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου. Καὶ πράγματι ἡ παραίτησίς μου, ἔμεινε μυστικὴ μέχρι μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον, ὁπότε ἐδέχθην εἰς τὸν γραφεῖον μου τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Σπ. Νικολοπούλου, δημοσιογράφου, ὅστις εἶχε πληροφορηθῆ κάτι ἀπὸ κύκλους προσκειμένους εἰς τὸν μακαρίτην Ρέπουλην καὶ εἶχε μεταβῆ εἰς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἀπέφυγε νὰ τὸν πληροφορήσῃ καὶ τὸν ἔστειλε νὰ τὸν πληροφορήσω ἐγώ. Ἀπήντησα εἰς τὸν κ. Νικολόπουλον νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὅ,τι δήποτε τοῦ εἰπῆ ὁ κ. Βενιζέλος, αὐτὸ νὰ γράψῃ εἰς τὸ φύλλον του. Ἀμεμπτότερον δὲν ἠδυνήθην νὰ συμπεριφερθῶ.

Ὥστε τὰ ὅσα διηγεῖται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του περὶ ἀναμονῆς μου εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τοῦ Βασιλέως, περὶ παραιτήσεως ἑτοίμου τὴν ὁποίαν ἐξήγαγον ἀπὸ τὸ θυλάκιόν μου κτλ. κτλ. δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου μου ἀνέφερα. Ἂν καὶ νομίζω ὅτι ἀπετέλεσαν ἤδη ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Γ. Βεντήρη, μὲ τὸν ὁποῖον σκοπεύει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἀναθρέψῃ τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων.

Καὶ τώρα ἀναμένω τὸ μεταγενέστερον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ νὰ ἀναπτύξω ὁλόκληρον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, τὴν γένεσίν του, ἐξέλιξίν του, καὶ ἰδίως τὴν ἀτελῆ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκόμη καὶ τώρα, κατανόησίν του, ἥτις τὸν ἤγαγε τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915 εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκστρατείας, ἡ ὁποία ἂν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ ὡδήγει τὴν Ἑλλάδα εἰς ὄλεθρον, τὸν ὁποῖον χαίρομαι καὶ ὑπερηφανεύομαι ὅτι ἀπέτρεψα ἐγώ, ὡς καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος.

Καὶ τώρα, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν διχασμόν, ἐρωτῶ: Ἀφοῦ ἐγὼ ἤμουν ὁ αἴτιος τῆς ἀποτυχίας τῆς πολιτικῆς του τῶν Δαρδανελλίων ,διατί ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἔβαλε μὲ τὸν Βασιλέα; Διατί ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ συγκροτηθὲν δύο ἡμέρας μετὰ τὴν παραίτησίν μου, παρουσιάσθη ἀμφιρρέπων καὶ προτείνων σχηματισμὸν νέας Κυβερνήσεως καὶ συσπείρωσιν ὅλων τῶν πολιτικῶν περὶ τὸν Βασιλέα, ὅπως ἐφαρμόσῃ ὁ Βασιλεὺς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος (ἴδε ἐστενογραφημένα πρακτικὰ

τῶν δύο Συμβουλίων τοῦ Στέμματος), ἀφῆκε κατόπιν ὁλόκληρον τὸν Τύπον του νὰ ὀργιάζῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ νὰ τὸν διαβάλλῃ εἰς τὰ ὄμματα τῶν Συμμάχων ὡς ἀνειλικρινῆ πρὸς αὐτούς; Τίνος ἡ στάσις προὐκάλεσε τὸν ἐσωτερικὸν διχασμόν; Ἡ ἰδική μου, παραιτηθέντος καὶ ἀποσυρθέντος εἰς τὸν οἶκον μου, ἢ ἡ ἰδική του παραιτηθέντος καὶ διεγείραντος ὅσον τμῆμα τοῦ λαοῦ τὸν ἐπίστευε κατὰ τοῦ Βασιλέως;

ΑΡΘΡΟΝ 8ον
(26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑΤΟΥ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ "ΓΚΑΙΜΠΕΝ" ΚΑΙ "ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ" ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Τέλος πάντων ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον μίαν ἀπάντησιν δημοσιευθεῖσαν τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. εἰς τὰ δύο πρὸ πολλοῦ τεθέντα ἐρωτήματά μας. Δηλαδή:

1ον) Διατί ἀφοῦ, ὡς λέγει, ἦτο ἐντελῶς βέβαιος ὅτι ὁπωσδήποτε μετὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλὰς θὰ ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Τουρκίαν, καὶ προσθέτει μάλιστα μὲ τὴν Τουρκίαν ἔχουσαν τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαῖμπεν», διατί ἐφωδίασε διὰ γαιανθράκων τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου» διωκόμενα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὥστε ταῦτα νὰ δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν ἀκωλύτως εἰς Δαρδανέλλια καὶ νὰ γίνωσι κτῆμα τῆς Τουρκίας;

2ον) Διατί κατηγορεῖ τὴν Βασιλικήν, ὑπ' αὐτοῦ λεγομένην, πολιτικήν, ὡς ἔνοχον παραβιάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ αὐτὸς πρῶτος παρεβίασε τὴν συνθήκην τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, πρὸ ἑνὸς δηλαδὴ ἔτους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου;

Τὸ ζήτημα, τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τὸ ἐξεθέσαμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ 2ον ἡμῶν ἄρθρον. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅσα ἐκεῖ ἐκτεταμένως ἐξεθέσαμεν, διότι θὰ ἐκουράζαμεν καὶ τὴν φιλοξενίαν τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες τόσον εὐγενῶς μᾶς παρεχώρησαν τὰς στήλας των. Ἁπλῶς δι' ὀλίγων θὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια μόνον σημεῖα. Τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μεσογείου καὶ περιπλεύσαντα τὸ Ταίναρον, ἐξέφυγον πρὸς στιγμὴν τῆς διώξεως τῶν ἐχθρῶν των καὶ κατέφυγον εἰς νησῖδα τινὰ παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἐπερίμεναν γαιάνθρακας διὰ νὰ συνεχίσωσι τὸν πλοῦν των πρὸς Δαρδανέλλια. Ἔφθασαν παρὰ τὴν Νάξον τὴν 5ην Αὐγούστου καὶ ἔπρεπε τάχιστα νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, διότι ἄλλως θὰ ἀνεκαλύπτοντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Γαιάνθρακες ὑπῆρχον μόνον εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ ὅλον τὸ ποσὸν τῶν ἐν Πειραιεῖ γαιανθράκων εἶχε κατασχεθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τότε, τὴν νύκτα

τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Αὐγούστου ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γερμανίας μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸν ἐξύπνησε, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ διαταγὴν ὅπως τὸ ἐν Πειραιεῖ ἐμπορικὸν γερμανικὸν «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθῇ δι' 800 τόννων γαιανθράκων καὶ ἀποπλεύσῃ. Τοιαύτη ἦτο ἡ σπουδή, ὥστε οὔτε κἂν ἔγγραφον ἐστάλη πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς, ἀλλὰ τὴν διαταγήν του πρὸς αὐτὸν ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐφ' ἁπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του. Τὸ «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθὲν τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπειγόντως καὶ μετασχηματισθὲν ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ, ἀπέπλευσεν εἰς Νάξον καὶ ἀνεφωδίασε τὰ διὰ τὴν Τουρκίαν προοριζόμενα δύο γερμανικὰ πολεμικά. Ταῦτα ἐξέθεσα εἰς τὸ δεύτερον ἄρθρον μου.

Ἤδη ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ τελευταῖον του ἄρθρον ἀπαντᾷ ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι οἱ γαιάνθρακες προωρίζοντο διὰ τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», ἀλλὰ διὰ τὸ γερμανικὸν ἐμπορικὸν (Τὸ «Μπόγαμπος» δηλ.). Καὶ φαντάζεται κανεὶς ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας αὐτοπροσώπως ἐξύπνησε τὸν πρωθυπουργὸν νύκτα, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕΝ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ διαταγὴν πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς ἐφοδιασμοῦ γαιανθράκων, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἑνὸς ἁπλοῦ ἐμπορικοῦ; Καὶ τόσον ἐπειγόντως, ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος μὴ ἔχων προχειρότερον μέσον ἔγραψε τὴν διαταγὴν ταύτην ἐφ' ἁπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του; Καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας δὲν ἔκαμε οὐδὲ νύξιν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν περὶ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τοὐλάχιστον διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τοιαύτην ἔκτροπον νυκτερινὴν ἐνόχλησιν ἑνὸς Πρωθυπουργοῦ; Καὶ ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπέρασεν οὐδεμία ὑποψία, ἐνῷ ἦτο γνωστὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἡ δίωξις τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀφοῦ καὶ κανονιοβολισμοὶ ἀντηλλάγησαν μεταξύ των παρὰ τὸ Ταίναρον; Καὶ ὅτι ἐπίστευσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸ γερμανικὸν ἐμπορικὸν «Μπόγαμπος», τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐν Πειραιεῖ ἐζήτει γαιάνθρακας διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, αὐλακιζόμενον ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν, διὰ νὰ πλεύσῃ κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον εἰς τὸν πλησιέστερον γερμανικὸν ἢ αὐστριακὸν λιμένα, δηλ. εἰς Τεργέστην (!) ἢ εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν διὰ τοῦ Σουέζ(!); Καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐθεώρησε περιττὸν νὰ διατάξῃ ἓν ἑλληνικὸν ἀντιτορπιλλικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν τόσον ὕποπτον πλοῦν τοῦ «Μπόγαμπος» μέχρις ἐξόδου του ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, διὰ νὰ ἴδῃ ποῖος ἦτο ὁ πραγματικὸς σκοπός του.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς προηγούμενον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον του μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐννοεῖ νὰ κάμῃ συζήτησιν, ἀλλὰ σοβαρὰν συζήτησιν. Θεωρεῖ πράγματι σοβαροὺς τοὺς ἀνωτέρω ἰσχυρισμούς του;

Καὶ τότε πῶς ἀφῆκε ἐπὶ ἔτη νὰ κατηγορῆται ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας του καὶ ἀπὸ τὰς συμμαχικὰς ἐφημερίδας, αἵτινες ἤντλουν τὰς πληροφορίας των ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ κατηγορῆται λέγομεν, ὁ τότε ὑπουργός του τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ κ. Γ. Στρέϊτ, ὅτι διέταξε τὸν διὰ γαιανθράκων ἀνεφοδιασμὸν ὄχι τοῦ ἐμπορικοῦ «Μπόγαμπος», ἀλλὰ τῶν πολεμικῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου»;

Τῷ 1923 ἀπεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς παρισινῆς «Ματὲν» καὶ δι'

ἄλλων γαλλικῶν ἐφημερίδων, καὶ ὁ γενόμενος θόρυβος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Προεκλήθη τότε ἐκεῖ δι' ἐπερωτήσεων συζήτησις. Καὶ λέγει σχετικῶς ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν προχθεσινήν του ἀπάντησιν: «Ἡ κατηγορία αὕτη εὗρεν ἀπήχησιν μέχρι τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ὅπου Ἄγγλος βουλευτὴς ἠρώτησε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐὰν εἶνε ἀληθῆ τὰ καταγγελλόμενα ὅτι ἐγὼ ἀνεφωδίασα τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἐννοεῖται δὲ ποίαν ψυχρολουσίαν ἐδοκίμασαν οἱ διατυπώσαντες τὴν κατηγορίαν, ὅταν ὁ Ἄγγλος ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν, ὑπερήσπισε τὴν ἐνέργειάν μου ὡς ἀπολύτως ἄμεμπτον, εἰπών: (Παρακαλῶ ἐδῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ προσέξουν. Σημ. Μεταξᾶ) Ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ κατὰ συνέπειαν, πρὶν δώσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος συνεβουλεύθη τὴν βρεττανικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίας περιπτώσεις. Ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα, ὑπέδειξεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων ἀρκετὸν ἄνθρακα, ὅπως δύνανται νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος περικόπτει περιέργως τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ ὑφυπουργοῦ Μὰκ Νέϊλ. Ἐγὼ τὴν ἐδημοσίευσα εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου ὁλόκληρον, λαβὼν ταύτην ἐξ ἐπισήμων δημοσιευμάτων ἐπὶ τῶν συζητήσεων τῆς ἀγγλικῆς Βουλῆς. Ἐπαναδημοσιεύω τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μὰκ Νέϊλ. Ἔχει ὡς ἑξῆς:

«ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΤΟ «ΓΚΑΙΜΠΕΝ» ΚΑΙ ΤΟ «ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ» ΑΝΕΦΩΔΙΑΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΑΣ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ἀλλὰ ὀφείλω νὰ δηλώσω κτλ.» Τὸ ὑπόλοιπον εἶνε ὅμοιον ὅπως παρατίθεται ἀνωτέρω. Ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν νέαν γενεὰν τὴν ἀλήθειαν, ἐπῆρε τὴν δήλωσιν τοῦ Μὰκ Νέϊλ, ἀκριβῶς ὅπως τὴν εἶχα μεταφράσει ἐγὼ εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου, τὴν ἀπεκεφάλισε καὶ ἀποκρύψας τὴν ἀποκοπεῖσαν κεφαλήν, ἥτις ἐβόα ἐναντίον του τὴν ἀλήθειαν, μᾶς παρουσίασε τὸ ὑπόλοιπον σῶμα λέγων: «Ὕστερον ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καθένας ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ πόσον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Μεταξᾶς». Τώρα τί νὰ κάνω ἐγώ; Νὰ καλέσω καὶ ἐγὼ τοὺς ἀναγνώστας νὰ κρίνουν ποῖον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος; Ποίαν γνώμην θὰ σχηματίσῃ περὶ τοῦ διδασκάλου ἡ νέα γενεά;

Ὁ κ. Βενιζέλος στηριζόμενος εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μὰκ Νέϊλ, θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ δὲν εἶχεν ἀντιρρήσεις πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου». Ἠμπορεῖ. Ἀλλὰ αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὴν ἀγγλικὴν πολιτικήν. Ἡμεῖς ὅμως, Ἕλληνες, ἠρωτήσαμεν καὶ ἐρωτῶμεν τὸν Ἕλληνα τότε πρωθυπουργόν: Πῶς, ἀφοῦ εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀφεύκτως μελλοντικῶς καὶ μεταπολεμικῶς θὰ συγκρουσθῶμεν μὲ τὴν Τουρκίαν, ἥτις θὰ εἶχεν, ὡς λέγει, τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαῖμπεν», πῶς ἀνεφωδίασε τοῦτο μὲ ἄνθρακας διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν

στόλον καὶ πλεύσῃ ταχέως καὶ ἀσφαλῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν Τούρκων;

Φοβούμεθα ὅτι ἡ νέα γενεὰ θὰ περιμένῃ εἰς μάτην ἀπάντησιν.

Εἰς τὸ 2ον ἐρώτημά μας, σχετικῶς μὲ τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαντᾷ: «Ὁ κ. Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος διεπραγματεύθη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος τὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν, ἡ ὁποία «ἀπετέλει παράρτημα τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης συμμαχίας, γνωρίζει ὅσον καὶ ἐγώ, ὅτι ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ μῆνας πολλοὺς ἠρνούμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν σερβικὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἡ συνθήκη συμμαχίας περιλάβῃ ὡς «κάζους φέντερις» καὶ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐξωβαλκανικὸν κράτος καὶ ὡρισμένως ἡ Αὐστρία, ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς, ἠναγκάσθημεν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν ὅταν μετὰ τὴν βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Παγγαίου κατεδείχθη ὅτι ὁ δεύτερος βαλκανικὸς πόλεμος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀποτραπῇ».

Σύμφωνοι. Τί εἶπον ἐγώ; «.Ο κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλά, ὅπως γνωρίζω καὶ ἐγώ, ὅτι ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913 ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ 1ου αὐτῆς ἄρθρου νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις, ἐὰν ἡ Σερβία ὑφίστατο οἱανδήποτε προσβολήν, ὅπως ἀντιστοίχως ἡ Σερβία τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδὴ ἡ Ἑλλὰς ἦτο ὑποχρεωμένη ὅταν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ἡ Αὐστρία ἐπετέθη κατὰ τῆς Σερβίας, νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας».

Ἄρα ὁ κ. Βενιζέλος μὴ βοηθήσας ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1914 τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, παρεβίασε τὴν Ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην. Ὑπάρχει ὁ ἀντιλέγων; Καὶ τότε τί γίνεται ὁ εἷς ὅρος ποὺ ἔθηκεν ὁ κ. Βενιζέλος ὡς τὸ πρωταρχικόν του ἄρθρον, ὡς βάσιν τῆς πολιτικῆς του ἐν διαφορᾷ πρὸς τὴν βασιλικὴν πολιτικήν, δηλαδή, ὁ σεβασμὸς τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας; Διότι ὁ ἕτερος ὅρος τῆς κατ' ἀνάγκην συγκρούσεως καὶ μεταπολεμικῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν μετὰ τὸν ἀποδεδειγμένον ἀνεφοδιασμὸν τοῦ «Γκαῖμπεν» ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου στέκεται καὶ αὐτὸς τόσον καλὰ ὅσον καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Υ. Γ. Εἶχον γράψει τὸ παρόν, ὅταν ἔλαβα γνῶσιν τοῦ νέου ἄρθρου τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραβιάσεως τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914. Εἰς τὸ νέον τοῦτο ἄρθρον θὰ ἀπαντήσωμεν αὔριον.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ὑστερογράφου, ἔχω νὰ προσθέσω, πρὸς καλυτέραν διαφώτισιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ «Γκαῖμπεν», ὅτι τὴν 4ην Αὐγούστου ὁ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς Ν. Θεοτόκης ἐτηλεγράφει πρὸς τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου ὅτι: «ἡ συμμαχία μεταξὺ Γερμανίας καὶ Τουρκίας ἐκλείσθη σήμερον» καὶ ὅτι «τὰ γερμανικὰ πολεμικά, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὴν Μεσόγειον, θὰ πλεύσωσι πρὸς συνένωσίν των μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν».

ΑΡΘΡΟΝ 9ον
(27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1933)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΑΘΗΣΕ ΝΑ ΕΓΚΟΛΑΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ἐπανερχόμεθα, κατ' ἀνάγκην, καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου παραβίασιν τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο διὰ νέου ἄρθρου του δημοσιευθέντος τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ.

Ὁ κ. Βενιζέλος πλανᾶται νομίζων ὅτι πρώτην φορὰν τώρα ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας Συνθήκη παρεβιάσθη ἀρχικῶς ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Βενιζέλου κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῷ 1914, καὶ κατόπιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη τῷ 1915. Τὴν γνώμην ταύτην εἶχον πάντοτε, καὶ τὴν ἐξέφρασα δημοσίᾳ πρὸ ἐννέα ἐτῶν, ὁπότε συνεζητήσαμεν μετὰ τοῦ κ. Παπαναστασίου ὁμιλοῦντος διὰ τῆς ἐφημερίδος «Δημοκρατία» ἐμοῦ δὲ διὰ τῆς ἐφημερίδος «Πολιτεία». Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχον καὶ τὸ 1915. Οὐδέποτε δὲ ὑπεστήριξα τὴν γνώμην ὅτι ἡ «συμμαχικὴ συνθήκη μὲ τὴν Σερβίαν δὲν μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἔλθωμεν εἰς βοήθειάν της, ἐφ' ὅσον προσεβάλλετο ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν κατ' αὐτῆς ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία ἐγίνετο ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν αὐστρογερμανικὴν ἐπίθεσιν», ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Προκαλῶ τὸν κ. Βενιζέλον νὰ δημοσιεύσῃ καὶ τὸ παραμικρὸν ἀποδεικνῦον ὅτι ὑπεστήριξα ποτὲ τοιαύτην γνώμην. Τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν τῆς συνθήκης ἔδωκεν ὁ κ. Ζαΐμης ὡς πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διότι τοιαύτην εἶχεν ἰδίαν ἐπὶ τοῦ θέματος πεποίθησιν. Ἐγὼ δὲ ὄχι μόνον δὲν ἤμουν τότε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ἀλλ' οὐδὲ μέλος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1914, ὁπότε παρητήθην, ἀλλὰ ἤμην διοικητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Λοχαγῶν, ἐπανῆλθον δὲ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον ἀρκετὰς ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, περίπου καθ' ἣν ἐποχὴν παρητήθη ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐσχημάτιζεν ὁ κ. Ζαΐμης τὴν Κυβέρνησίν του, ὥστε οὐδὲ κἂν ἔλαβα ἀφορμὴν νὰ γνωματεύσω ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ μέρους τῆς συνθήκης.

Βεβαίως εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἕνεκα τῆς βραδύτητος τῆς ἐπιστρατεύσεώς της καὶ πρὸ παντὸς τῆς συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ της, ἅτινα προήρχοντο κυρίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας, ὄχι μόνον δὲν ἐπρολάμβανε νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν προσβαλλομένην κατὰ μέτωπον ἀπὸ τοὺς Αὐστρογερμανούς, καὶ κατὰ πλευρὸν καὶ νῶτα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ θὰ παρεσύρετο καὶ

αὐτὴ εἰς τὴν σερβικὴν καταστροφήν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἄλλο ζήτημα. Ἄλλως τε ἀνάλογον τοιαύτην σκέψιν ἔκαμε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τῷ 1914, προκειμένου νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ὡς εἶχε ὑποχρέωσιν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν βοηθήσῃ, παραβιάσας τὴν συνθήκην διὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ ἀμίμητος εἶνε ὁ ἑξῆς συλλογισμὸς τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος.

Λέγει: Ἀφοῦ ὁ κ. Μεταξᾶς ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης ὑπεστήριζε τῷ 1915 ἀντίθετα πράγματα ἀφ' ὅσα ὑποστηρίζει τώρα. (τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἀληθὲς μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν), δηλ. ὑπεστήριζε ἀναληθῆ πράγματα τῷ 1915 ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἄρα ὁ κ. Μεταξᾶς ὑποστηρίζων τώρα ὅτι μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἐγγυητικαὶ δηλώσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της, τὰ περιμάχητα μυστικὰ ἔγγραφα, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, λέγει ἀναληθῆ πράγματα.

Τὸν ὡραῖον αὐτὸν συλλογισμὸν παραδίδομεν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς σπουδάζοντας «Λογικὴν» διὰ νὰ τὸν θαυμάσωσι.

Θὰ ἠδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν ἀντιστρέψωμεν καὶ νὰ εἴπωμεν: Ἀφοῦ ὁ κ. Γ. Στρέϊτ, ἀπολύτου ἐντιμότητος πρόσωπον, ἐπιστοποίησε δι' ἐπιστολῆς του δημοσιευθείσης πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν ἐνταῦθα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκεραιότης καὶ ἡ ἀπόλυτος φιλαλήθεια εἶνε πασίγνωστα, ἐπιστοποίησε δημοσίᾳ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Μεταξᾶ, ἀφοῦ ὁ κ. Λιώτης, συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ, καὶ πρὸ πολλοῦ μὴ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ τότε, τῷ 1915, ἱκανώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του τότε θεματοφύλαξ τῶν ἐγγράφων τούτων, διεπίστωσε διὰ δημοσίας ἐπιστολῆς του τὴν ὕπαρξιν τῶν ἐγγράφων καὶ τὸ περιεχόμενον, ἕπεται ὅτι ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὴν ἀλήθειαν. Ἑπομένως ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ἄρα καὶ διατεινόμενος ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, λέγει τὴν ἀλήθειαν.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν ἔχομεν τὸ θράσος νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τοιοῦτον «λογικὸν» κατασκεύασμα.

Ἡμεῖς δὲν στηρίζομεν ἐπὶ τῆς φιλαληθείας μας τὸν ἰσχυρισμόν μας, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κειμένου τῆς Συνθήκης καὶ ἐπὶ τῶν ἀνταλλαγέντων διπλωματικῶν ἐγγράφων.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ ὅτι κατὰ τὸ κείμενον τῆς συνθήκης καὶ τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς αὐτῆς διαπραγματεύσεις, ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, τοῦτο δὲν τὸ ἀρνεῖται πλέον οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀρθρογραφίᾳ του, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνω περισσότερον ἐπ' αὐτοῦ.

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 24ης τρέχοντος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκ μέρους του ἀθέτησις τῆς ὑποχρεώσεώς του ταύτης δὲν ἦτο παραβίασις τοῦ συμβολαίου, λέγει ὅτι εὑρισκόμενος τότε εἰς Μόναχον ἔλαβε τηλεγράφημα τοῦ κ. Πάσιτς, ἐρωτῶντος ποίαν στάσιν εἰς περίπτωσιν αὐστροσερβικοῦ πολέμου θὰ ἐτήρει ἡ Ἑλλὰς ὡς σύμμαχος τῆς Σερβίας, ὅτι εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀπήντησεν (ὁ κ. Βενιζέλος) ὅτι μόλις ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συγκαλέσῃ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως, ὅπου θὰ ἐπρότεινε νὰ δηλώσωμεν ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐτήρει εὐμενῆ οὐδετερότητα ἀπέναντι τῆς συμμάχου της Σερβίας, ἀλλ' ὅτι εἰς περίπτωσιν ποὺ θὰ ἐπετίθετο κατ' αὐτῆς ἡ Βουλγαρία, θὰ ἀντεπιτιθέμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τῆς τελευταίας. Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν Πάσιτς, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι προέτεινεν ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος ἐκπληρώσεως τῶν συμμαχικῶν μας ὑποχρεώσεων ἦτο ὁ παρ' αὐτοῦ προτεινόμενος καὶ τοῦ ἐξήγει τοὺς λόγους, ἀναγομένους εἰς ἐνδεχομένην καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ κατάληψιν ὑπὸ τῆς τελευταίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ μόνου λιμένος ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς Σερβίας. Προσθέτει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς λέγει, ὅτι ὁ κ. Πάσιτς ἔσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ἀπάντησίν του ταύτην δηλῶν ὅτι κρίνει καὶ αὐτὸς ὅτι διὰ τῆς προτεινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου στάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξυπηρετοῦντο κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ συμφέροντα καὶ τῶν δύο συμμάχων. Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του πρὸς τὸν κ. Πάσιτς, ἡ ὁποία ἀνακοινωθεῖσα ἀμέσως εἰς τὴν σερβικὴν Κυβέρνησιν προεκάλεσεν ἐκ νέου τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν της.

Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Ἄς ἴδωμεν τώρα τί λέγουν καὶ τὰ πράγματα.

Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν συλλογὴν τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων (λευκὴν βίβλον) τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε τὸ καθεστὼς τοῦ κ. Βενιζέλου τῷ 1917. Ὑποθέτω ὅτι εὐνοϊκωτέρα συλλογὴ διπλωματικῶν ἐγγράφων διὰ τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δυσμενεστέρα διὰ τὸ βασιλικὸν καθεστώς, δὲν ὑπάρχει. Λοιπόν, στηριζόμενος ἐπ' αὐτῆς μεροληπτῶ ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τὸ ἕν τρίτον σχεδὸν τῆς συλλογῆς ταύτης εἶνε τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα τὰ ἀνταλλαγέντα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης.

Καὶ πρῶτον, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12 ἔγγραφον εἶνε τὸ τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Πάσιτς μέσον τοῦ κ. Ἀλεξανδροπούλου (πρέσβεώς μας ἐν Βελιγραδίῳ) ἐρωτᾷ τὸν ἐν Μονάχῳ κ. Βενιζέλον, ὄχι ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ἡ Ἑλλὰς ἐν περιπτώσει αὐστροσερβικοῦ πολέμου, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ «ἐὰν ἡ σερβικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ ἐνόπλου ὑποστηρίξεως τῆς Ἑλλάδος: 1ον) Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ 2ον) εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν». Ἡ διαφορὰ τῆς πραγματικῆς διατυπώσεως ἀπὸ ἐκείνην ποὺ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε πασιφανής.

Δεύτερον, τὸ ὑπ' ἀριθ. 15 ἔγγραφον, εἶνε ἡ ἐκ Μονάχου ἀπάντη-

σις τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν κ. Πάσιτς διὰ τοῦ κ. Ἀλεξανδροπούλου. Οἱ ἀναγνῶσται μας εἶδον προηγουμένως καὶ θὰ ἀνέγνωσαν καὶ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι οὗτος λέγει ὅτι εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ εἰς τὸν κ. Πάσιτς ὅπως ἡ Ἑλλὰς μείνῃ οὐδετέρα εἰς τὴν αὐστροσερβικὴν ρῆξιν ὅπως μὴ ὑποστῇ καταστροφὴν ἢ φθείρῃ τὰς δυνάμεις της καὶ δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ μόνος λιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Σερβίας κλπ. κλπ. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν λέγει τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον (ἀρ. 15). Ἀλλὰ μόνον τὰ ἑξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐνδεχόμενον πολέμου μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ἔχω τὴν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι τοιοῦτος πόλεμος, ὅστις θὰ ἦτο ἀληθὴς συμφορὰ δι' ὅλους μας, δύναται νὰ ἀποφευχθῇ χάρις εἰς τὸ ἐγνωσμένον συμφιλιωτικὸν πνεῦμα τῆς Α. Ε., ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῶν συμβουλῶν τῆς Ρωσσίας καὶ ὅλων τῶν ἀληθῶν φίλων τῆς Σερβίας. Ἀλλ' ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ἐξερρηγνύετο ὁ πόλεμος, θὰ ἠθέλομεν λάβει μίαν ἀπόφασιν εὐθὺς ΑΜΑ ΗΘΕΛΟΜΕΝ ΛΑΒΕΙ ΓΝΩΣΙΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς συνδρομῆς μας». Εἰς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας πράγματι ὑπόσχεται τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν Σερβίαν. Ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν περίπτωσιν ρήξεως Αὐστρίας καὶ Σερβίας, δὲν ἀρνεῖται μὲν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ λέγει θὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἀφοῦ λάβει γνῶσιν ὅλων τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐπέφεραν τὴν ρῆξιν, τίποτε ἄλλο.

Διὰ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται μας τί προσεπάθει νὰ ἐφεύρῃ ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς παραβίασιν τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἀναφέρομεν τὸ ἑπόμενον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεώς του ἐν Ἀθήναις, ἀποσταλὲν μίαν ἡμέραν πρὶν τῆς πρὸς τὸν κ. Πάσιτς ἀπαντήσεώς του.

«Ὅσον ἀφορᾷ τὴν στάσιν μας ἐν περιπτώσει ἐνόπλου ρήξεως μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, καίτοι ἐπιφυλάσσοντες τὴν γνώμην μας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συμμαχικῆς συνθήκης, ΗΤΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΟΜΕΝΗ ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἀφήσετε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τοὺς συνομιλητάς σας ἐπὶ τῆς ἀποφάσεώς μας νὰ μὴ μείνωμεν μὲ τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἀπέναντι προσβολῆς βουλγαρικῆς κατὰ τῆς Σερβίας κτλ.».

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ 1917 ὑπὸ ἀριθμὸν 14, ἀλλὰ παραποιημένον, διότι ἀπεκόπη ἀπὸ αὐτὸ ὁλόκληρος ἡ σπουδαιοτάτη φράσις, τὴν ὁποίαν ἐσημειώσαμεν μὲ κεφαλαῖα γράμματα. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου δημοσίευσιν ταύτην παραποιηθέντος ἐγγράφου, εἶνε καὶ αὕτη μία διδασκαλία τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν νέαν γενεὰν πῶς αὕτη νὰ παραποιῇ τὰ κείμενα τῶν δημοσίων ἐγγράφων, ὅταν δὲν τὴν συμφέρουν, ἀνάλογος μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῶν δηλώσεων τοῦ Μὰκ Νέϊλ διὰ τὸ «Γκαῖμπεν», περὶ τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν χθές. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκοπείσης φράσεως τὴν ὁποίαν

ἡμεῖς ἐσημειώσαμεν μὲ κεφαλαῖα γράμματα, εἶνε προφανής. Κατὰ τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ἡ βοήθεια τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, θὰ ἦτο ὑποχρεωτική, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ Η ΣΕΡΒΙΑ ΗΘΕΛΕΝ ΕΧΕΙ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Σκέπτεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ρίψῃ εἰς τὴν ράχιν τῆς Σερβίας, ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ εὕρῃ εὔσχημον τρόπον ἀποφυγῆς τῆς ὑποχρεώσεώς του. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν πρὸς τὸν Πάσιτς ἀπάντησίν του τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν, ρίπτει τὴν φράσιν «ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ὁ πόλεμος (Αὐστρίας — **Σερβίας**) **ἐξερ**ρηγνύετο, ἠθέλομεν λάβει ἀπόφασιν (τοῦ τί θὰ κάμωμεν δηλ.) «εὐθὺς ἅμα λάβωμεν γνῶσιν ὅλων τῶν στοιχείων».

Τί ἀπήντησεν εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Πάσιτς καὶ ἂν ἀπήντησεν ἀγνοοῦμεν. Καὶ ναὶ μὲν λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ὁ Πάσιτς ἔσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἀλλὰ ἀναδιφήσαντες ὁλόκληρον τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1917, οὐδαμοῦ εὕρομεν τοιαύτην ἀπάντησιν τοῦ Πάσιτς. Εἶνε δυνατὸν νὰ παρέλειψε τοιοῦτον ἔγγραφον ἡ τοιαύτη λευκὴ βίβλος; Ἀδύνατον! Ὥστε ἀπομένει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ μᾶς τὸ παρουσιάσῃ.

Ὁπωσδήποτε, τὸ τέχνασμα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπέτυχε, διότι ὁλόκληρος ἡ Ἀντὰντ ἀπέδωσε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ οὐχὶ εἰς πρόκλησιν τῆς Σερβίας, καὶ δὲν ἀπέμενεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον παρὰ ἡ ἀμεταμφίςστος πλέον παραβίασις τῆς συνθήκης. Τοῦτο καὶ ἔπραξεν. Ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν ὑπουργ. συμβουλίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, ἔστειλε τὴν ὁριστικήν του διακοίνωσιν πρὸς τὴν Σερβίαν, τῆς 20 Ἰουλίου (2 Αὐγούστου) 1914 περιεχομένην ὑπ᾽ ἀριθμ. 18 εἰς τὴν μνησθεῖσαν λευκὴν βίβλον.

Εἰς τὴν πρὸς τὴν Σερβίαν ταύτην διακοίνωσίν του ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει διὰ π ρ ώ τ η ν φ ο ρ ὰ ν ὅτι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας εἶνε ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εἶνε λίαν ἀσθενεῖς ἐν σχέσει πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Αὐστρίας, καὶ ὅτι ἂν συμμετεῖχε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἴδῃ τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν μόνον λιμένα ἀνεφοδιασμοῦ ἀμφοτέρων, προσβαλλομένην ἀποφασιστικῶς ὑπὸ τῆς ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ἀλλὰ δὲν ἐρωτᾷ τὴν Σερβίαν περὶ τούτου ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἀναληθέστατα εἰς τὸ ἄρθρον του. Τῆς τὸ ἀναγγέλλει ὡς ΑΠΟΦΑΣΙΝ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι ὡς π ρ ό τ α σ ι ν ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Οὔτε ὑπάρχει προηγουμένως, ὅπως προείπομεν, καμμία π ρ ό τ α σ ι ς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Πάσιτς τὴν ὁποίαν οὗτος νὰ ἀπεδέχθη ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. **Βενιζέλος.**

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκπληροῖ ὁλόκληρον τὸ καθῆκον της φίλου καὶ συμμάχου, διὰ τῆς ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὅπως τηρήσῃ ἀπέναντι τῆς Σερβίας λίαν εὐμενῆ οὐδετερότητα καὶ μὲ τὸ νὰ εἶνε ἑτοίμη νὰ ἀπωθήσῃ πᾶσαν ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας», λέγει ἡ τρίτη παράγραφος τῆς προμνησθείσης ὁριστικῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν Σερβίαν τῆς 20ῆς Ἰουλίου (2 Αὐγούστου).

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἡ σερβικὴ Κυβέρνησις θὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ της ἐμπνέεται ἀπὸ πραγματικὴν μέριμναν τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ ὅτι φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς μεγαλυτέρας συνέσεως». Λέγει ἡ 7 παράγραφος τῆς αὐτῆς διακοινώσεως.

Τί νὰ κάμῃ ἡ Σερβία; Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ αὕτη τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως προεκάλεσεν ἐκ νέου τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν τῆς σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἠμπορεῖ. Ὅλα εἶνε δυνατὰ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἀναδιφήσαντες ἐκ νέου ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδεμίαν εὕρομεν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἀναμένομεν λοιπὸν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ τώρα ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην μόνον τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1914. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1914, ὁπότε, οἱ Σύμμαχοι πλέον, τοῦ ἐζήτησαν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κινδυνεύουσαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 12ην Ἰανουαρίου τοῦ 1915, ὁπότε πάλιν οἱ Σύμμαχοι τοῦ ἐζήτησαν βοήθειαν τῆς ἐκ νέου κινδυνευούσης Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Τρεῖς φορές!

Καὶ τώρα ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶμαι νομικὸς παρακαλῶ τοὺς νομικοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου νὰ μᾶς λύσουν τὸ ἑξῆς ζήτημα:

Ὁ Α ὑπέγραψε μετὰ τοῦ Β ἕνα συμβόλαιον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Α ὑπόσχεται εἰς τὸν Β νὰ τοῦ μετρήσῃ πεντήκοντα χιλιάδας δραχμὰς ὅταν παρουσιασθῇ μία συγκεκριμένη περίπτωσις σαφῶς διαγραφομένη ἐν τῷ Συμβολαίῳ. Παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις καὶ ὁ Β ἐνθυμίζει εἰς τὸν Α νὰ τοῦ πληρώσῃ τὰς 50 χιλιάδας δραχμάς. Ὁ Α ὅμως ἀπαντᾷ εἰς τὸν Β: Ξέρεις, ἔχω ἀ π ό φ α σ ι ν νὰ μὴ σοῦ πληρώσω τὰς 50 χιλ. δραχμ. πρῶτον μὲν διότι δὲν μὲ συμφέρει, ἔπειτα διότι ἔχω πολὺ λίγα, καὶ τρίτον, διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν σὲ συμφέρει οὔτε ἐσένα. Ἑπομένως δὲν σὲ πληρώνω.

Ἐρωτῶ τοὺς κ.κ. νομικούς: Ἀποτελεῖ ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Α ἀθέτησιν τῶν ἐκ τοῦ συμβολαίου ὑποχρεώσεών του, ὅπως νομίζω ἐγώ, ὁ μὴ νομικός ἔστω καὶ ἂν ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α, ἢ δὲν ἀποτελεῖ τοιαύτην ἀθέτησιν ὅπως νομίζει ὁ νομικὸς κ. Βενιζέλος, διότι ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α; Καὶ τί γίνεται ἡ νέα γενεὰ μὲ τοιαύτας διδασκαλίας;

Ἠθικῶς, βεβαίως, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἶνε καθαρὰ παραβίασις ἀνειλημμένης ὑποχρεώσεως.

Ἀπομένει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν αὔριον τὸ περιβόητον τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάϊζερ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του.

ΑΡΘΡΟΝ 10ον
(28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΛΑΒΕ ΓΝΩΣΙΝ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΗΛ)ΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΕΝΕΚΡΙΝΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰσχυρισμόν του ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάϊζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, λέγει ὅτι ἐκ πλάνης ἀνέγραψεν εἰς τὸ 1ον του ἄρθρον ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔμαθε ὅταν ἐπέστρεψεν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνεῦρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου τὰ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλεγραφήματα. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔμαθεν πράγματι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου πολέμου, διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουλίου (π. ἡ.) 1914 τηλεγραφήματος τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτοῦ μας κ. Θεοτόκη, εὑρισκομένου καὶ σήμερον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μεταξὺ τῆς «πλάνης» του, τὴν ὁποίαν ὅμως μόνον σήμερον ἀνομολογεῖ, ΜΕΤΑ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεις μου, ἀφοῦ ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ διέβαλλε συνεχῶς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, καὶ τῆς πραγματικότητος, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς διαφορά:

Ἡ ΠΛΑΝΗ, θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι ἡ μεταξὺ Βασιλέως καὶ Κάϊζερ συνεννόησις ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ὅτι τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα ἀπεκρύβησαν ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνον Κυβέρνησιν, καὶ ὅτι ἀνευρέθησαν ταῦτα τὸ 1917, ἄγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὄχι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφοῦ εἶχον ἀποκρυβῆ, ἀλλ' εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου. Ἄρα, προδοσία.— Αὐτὸ λέγει ἡ «πλάνη».

Ἡ δὲ πραγματικότης, λέγει, ὅτι τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάϊζερ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἔφθασεν ἐδῶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου διὰ τῆς συνήθους τηλεγραφικῆς ὁδοῦ, καὶ διὰ μέσου τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτοῦ, καὶ κατετέθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου καὶ εὑρίσκεται. Ἔλαβεν αὐτοῦ ἑπομένως γνῶσιν ὄχι μόνον ὁ Βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος. Καὶ ὄχι μόνον ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάϊζερ, διὰ τὴν ὁποίαν κατηγορεῖ εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου τὸν Βασιλέα. Διότι ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάϊζερ ἐστάλη τὴν 25ην Ἰουλίου)7ην Αὐγούστου, διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτήν. Ἄρα, ἔλαβε γνῶσιν αὐτῆς ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐνέ-

κρινεν αὐτήν. Διότι ἂν δὲν τὴν ἐνέκρινε, δὲν θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ὑπουργόν του νὰ τὴν στείλῃ.

Ἄλλως τε τί λέγει αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα; Ὅτι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐπέκτασις τοῦ Σλαυϊσμοῦ εἰς τὴν Βαλκανικήν, ὁ Κάϊζερ συνεζήτησε πολλάκις μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου. Καὶ τονίζομεν τοῦτο, διότι τὸ τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἡ Λευκὴ Βίβλος τοῦ 1917 δὲν εἶνε πλῆρες. Λέγει ὅτι: «ἐν τέλει ἡ Α. Μ. (Κάϊζερ) μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν, εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ. Μ. (Κωνσταντῖνος) καὶ αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις». Τὸ πλῆρες ὅμως κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος κατατεθειμένου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶνε: «Ἐν τέλει ἡ Α. Μ. (Κάϊζερ) μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ. Μ. (Κωνσταντῖνος) καὶ Αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁ Σλαυϊσμὸς ἐν Ἀνατολῇ». Διατί ἀπέκοψε τὴν φράσιν ταύτην ἀπὸ ἐπίσημον ἔγγραφον ὁ συντάκτης τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ 1917, πλαστογραφῶν οὕτω αὐτήν; Διατί τὴν ἀποκόπτει καὶ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του; Διότι ἡ ἀποκοπτομένη φράσις ἀποδεικνύει τί εἴδους ἦσαν αἱ συζητήσεις μεταξὺ Κάϊζερ καὶ Βασιλέως. Ἀλλὰ ἀπὸ πότε αἱ συζητήσεις, καὶ μάλιστα — διατί νὰ τὸ ἀποκρύψωμεν — ἐντελῶς ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτῆρος, ἀποτελοῦν καὶ συμφωνίαν; Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Κάϊζερ νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ μὲ ὅλας του τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, ὅπως λέγει ἀναληθῶς, ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ Κάϊζερ θὰ τοῦ ἐζήτει διὰ τοῦ τηλεγραφήματός του, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν, καὶ δὲν θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε συζητήσεις, οὔτε προκειμένου περὶ ἐκτελέσεως ὑποσχέσεως θὰ τοῦ ἔλεγεν ὅτι «ποιεῖται τὴν ὑστάτην ταύτην ἐπίμονον ἔκκλησιν» πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ὅπως ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας. Οὔτε θὰ ἀνέφερε διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐκλείσθη συμμαχία μεταξὺ Γερμανίας καὶ Τουρκίας, ὅτι ἡ Ρουμανία θὰ ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας, οὔτε θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γερμανίας ὅπως λάβωμεν τὴν Καβάλλαν, οὔτε τὴν γερμανικὴν στρατραρχικὴν ράβδον, ἥτις τόσον ἐνοχλεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, λησμονοῦντα ὅτι καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγλίας ἦτο ἐπίτιμος ναύαρχος τοῦ γερμανικοῦ στόλου, καὶ ὁ Ἀλβέρτος τοῦ Βελγίου ἦτο ἐπίτιμος διοικητὴς γερμανικῶν συνταγμάτων, χωρὶς κανεὶς Ἄγγλος καὶ κανεὶς Βέλγος νὰ σκεφθοῦν ποτὲ νὰ κατηγορήσουν τοὺς Βασιλεῖς των διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ ὁ Κάϊζερ θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον: ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν σου.

Ὁ κ. Βενιζέλος αἰσθανθεὶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰσχυρισμῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ βασίσῃ εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου.

«Διὰ νὰ εἴπω ἄλλως τε ἀκεραίαν τὴν σκέψιν μου εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, προσκαλῶν τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρόν του, ὅπως δῆθεν (τὸ δῆθεν τὸ λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος) κατὰ τὰς συνομιλίας των πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε συμφωνηθῆ ὅτι θὰ ἔπραττεν οὗτος, χρωματίζει τὰ πράγματα ὀλίγον ζωηρότερον, παρ' ὅσον πραγματικῶς

εἶχον ταῦτα λάβει χώραν. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ὑποστηρίζει κἂν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνέλαβεν ἐγγράφως τοιαύτην ὑποχρέωσιν».

Καὶ μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1934, τί γίνεται ἡ δήλωσις ποὺ ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1934 ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου, εἶχεν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάϊζερ τὴν ὑ π ο χ ρ έ ω σ ι ν, ὄχι ἁπλῶς νὰ μὴ πολεμήσῃ ἐναντίον του, ἀλλὰ νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας;» Τί γίνεται ἡ δήλωσις αὕτη; Πάει περίπατο;

Μετὰ τοιαύτην ὄψιμον ὁμολογίαν τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐπιμείνω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὴν ἀπάντησίν του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, ἀναπτύσσων τί περίπου θὰ εἶχεν εἴπει ὁ Κάϊζερ, εἰς τὰς συζητήσεις του μὲ τὸν Κωνσταντῖνον, πολὺ πρὸ τοῦ πολέμου, ἐννοεῖται, περὶ Σλαυϊκοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἡ Ἑλλὰς ταχθῇ μὲ τὴν Γερμανίαν, δὲν προσέθετε καὶ τὰ ἑξῆς ἀμίμητα: «Καὶ ὁ Βασιλεύς, λησμονῶν ἴσως ὅτι συνδεόμεθα διὰ συμμαχικῆς συνθήκης μὲ τὴν Σερβίαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις εἶνε Σλαυϊκὸν κράτος, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντείπῃ εἰς τὸν Κάϊζερ, ἤκουε δὲ σιωπῶν, ἀλλὰ καὶ κατανεύων διὰ τῆς κεφαλῆς».

Καὶ ἐρωτῶμεν τὸν κ. Βενιζέλον: Πρῶτον. Πόθεν τὰ γνωρίζει ὅλα αὐτά; Παρὼν δὲν ἦτο κατὰ τὰς συζητήσεις. Ὥστε πῶς ἤκουσε καὶ πῶς εἶδεν, ὅσα μετὰ τόσης παραστατικότητος περιγράφει; Μήπως παρηκολούθει κρυμμένος ὄπισθεν κανενὸς παραπετάσματος; Ἢ μήπως ἐχρησιμοποίει κανὲν μέντιουμ ἔχον τὴν ἱκανότητα τῆς τηλεοράσεως καὶ τηλεακοῆς;

Δεύτερον. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὀνομάζωνται συζητήσεις, αἱ συνεντεύξεις δύο προσώπων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ μὲν ὁμιλεῖ, ὁ δὲ ἄλλος σιωπᾷ καὶ κουνάει μόνον τὸ κεφάλι του; Διότι ὁ Κάϊζερ ὁμιλεῖ περὶ σ υ ζ η τ ή σ ε ω ν. Συζήτησις δὲ προέρχεται ὅταν εἰς μίαν συνομιλίαν, ὁ μὲν ἐκθέτει τὴν γνώμην του, ὁ δὲ ἕτερος ἀντιλέγει.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Βασιλεὺς ἀπαντᾷ εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάϊζερ. Καὶ τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐστάλη διὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν ὅπως τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἄρα ὄχι μόνον θὰ τὸ εἶχεν ἐγκρίνει ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου, δηλ. αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐστέλλετο διὰ τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ τὸ συνέταξε καὶ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ὡς γνωστόν, τὰ τοιαῦτα ἐπισημότατα ἔγγραφα συντάσσει πάντοτε ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Διότι ἄλλως, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τοιοῦτο τηλεγράφημα ἠδύνατο νὰ σταλῇ χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ περιεχόμενόν του ἤρχετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος, θὰ παρῃτεῖτο ἀμέσως. Ὅπερ δὲν συνέβη.

Εἶνε περιττὸν νὰ παραθέσω τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάϊζερ. Τὸ ἀναγράφει ὁλόκληρον εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου. Εἶνε δὲ καὶ δημοσιευμένον εἰς τὴν διαβόητον λευκὴν βίβλον τοῦ 1917. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα ἡ

τελευταία αὐτοῦ περικοπή. Λέγει ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν Κάϊζερ: «Ἔχω κατ' ἀνάγκην τὴν γνώμην, ὅτι μᾶς ἐπιβάλλεται ἡ οὐδετερότης, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ τῷ εἶνε ὠφέλιμον (εἰς τὸν Κάϊζερ δηλ.) μετὰ διαβεβαιώσεως ὅτι δὲν θὰ θίξω τοὺς φίλους του, ἐκ τῶν γειτόνων μου, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΘΙΓΟΝ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΗΜΩΝ» (τῶν Ἑλλήνων δηλ.).

Τὴν παράγραφον ταύτην, τὴν ὁποίαν αὐτολεξεὶ ὡς ἄνω παραθέτει εἰς τὸ ἄρθρον του ὁ κ. Βενιζέλος, διαστρέφει ὀλίγον παρακάτω εἰς τὸ ἄρθρον ὡς ἑξῆς:

«Ὁ Βασιλεὺς ἔδιδε ἐπισημοτάτην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τῶν γειτόνων του, δηλ. τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. ΕΦ' ΟΣΟΝ ΑΙ ΔΥΟ ΑΥΤΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ» (κατὰ τῶν Ἑλλήνων δηλ.)

Καὶ ἀκόμη παρακάτω λέγει: «Ὁ Βασιλεὺς εἶχε διαβεβαιώσει τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους του ἐκ τῶν γειτόνων μας. ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΜΑΣ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ». Τὴν φράσιν ἔχει θέσει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφίνων νὰ νομισθῇ, χωρὶς νὰ τὸ λέγῃ, ὅτι εἶνε ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος.

Ἀλλ' ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος δὲν εἶνε αὐτή. Εἶνε: «ἐφ' ὅσον οὗτοι (οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι δηλ.) δὲν θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν». Δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὸν Βασιλέα, θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὄχι μόνον ἐφ' ὅσον αἱ δυνάμεις αὗται μᾶς ἐπετίθεντο, ὅπως διαστρέφει καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ γράμμα τοῦ ἐγγράφου ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον αὗται θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ ἡμῶν βαλκανικὰ συμφέροντα. Ὕψιστον δὲ βαλκανικὸν ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστῶτος τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου. Ὕψιστον ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις ἰσορροπίας δυνάμεων ἐν τῇ Βαλκανικῇ κτλ. Ὅτι ἡ θύρα ἔμενεν οὕτω ἀνοικτὴ διὰ νὰ βοηθήσῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἀναμφισβήτητον.

Φαντάζομαι μὲ τί ὡραίας ἀρχὰς θὰ ἐγαλουχεῖτο ἡ νέα γενεά, δηλ. αἱ δεκατρεῖς νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐὰν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἤθελε δώσει εἰς χεῖρας του τὴν ἀνατροφήν της.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάϊζερ πρὸς τὸν Βασιλέα ἀπεστάλη μέσῳ τῆς πρεσβείας Βερολίνου καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἄρα ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος συγχρόνως μὲ τὸν Βασιλέα. Ἐὰν τότε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐγεννᾶτο καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια ὅτι ὁ Βασιλεὺς «εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάϊζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας», ὡς διατείνεται εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, καὶ δὲν διατείνεται πλέον εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, τὸ πρῶτον ποὺ θὰ ἔκαμνε θὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ ἂν ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως ἐπιστοποίει τὰς ὑπονοίας του, νὰ παρῃτεῖτο ἀμέσως. Ὄχι μόνον δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνέ-

ταξεν ἢ τὸ ὀλιγώτερον ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάϊζερ, σταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν. Καὶ ἡ ὁποία ἀπάντησις ἦτο ἄλλως τε συμφωνοτάτη πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὡς τὴν διεχάραξεν ὁ ἴδιος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου. Διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠρνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ περιώρισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Βουλγαρία θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας, δηλαδὴ ὁπότε «θὰ ἐθίγοντο τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν».

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μετά τινας ἑβδομάδας, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μάχης τοῦ Μάρνη, αἰφνιδίως μεταβάλλει στάσιν καὶ μὴ ἀναμένων κἂν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης, ὅπως τὸν συνεβούλευσεν ὁ Βασιλεύς, ἐπιμείνας καὶ λαβὼν τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν, προτείνει εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, ἐὰν ἡ Τουρκία εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον των. Αἱ Κυβερνήσεις ὅμως τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως τοῦ ἀπαντοῦν ὅτι καλύτερον εἶνε νὰ καθήσῃ ἥσυχος, διότι ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΕΝ ΤΟΝ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ, καὶ ὅτι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των τὴν πρότασίν του, ἐὰν ἀργότερα τὸν χρειασθοῦν. Τέλη Αὐγούστου 1914 ἡ Τουρκία ἐξέρχεται τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Γερμανίας. Καὶ μολονότι ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὡς τὴν παριστάνει εἰς τὸ πρωταρχικόν του ἄρθρον, ἔχει ὡς βάσιν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπὸ τοῦδε πόλεμον ὅπως προλάβῃ τὸν ἄφευκτον εἰς τὸ μέλλον τοιοῦτον, ὁ κ. Βενιζέλος μένει ἀκίνητος, διότι οἱ Σύμμαχοι δὲν τὸν χρειάζονται κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὸν χρειάζονται ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας. Καὶ τοῦ τὸ ἐζήτησαν αὐτὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 καὶ ἠρνήθη. Τοῦ τὸ ἐζήτησαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 καὶ ἠρνήθη. Καὶ τέλος, ὅταν κατόπιν τῶν τόσων συχνῶν ἀρνήσεων ἤρχισε νὰ γίνεται ὕποπτος εἰς τὴν Συνεννόησιν, ἐπρότεινεν ὁ ἴδιος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὅταν τὰ Δαρδανέλλια εἶχον καταστῆ ἀπόρθητα, νὰ μεταβῇ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτός, κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἕνα σῶμα στρατοῦ, κατόπιν δὲ μὲ μίαν μόνον μεραρχίαν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ κ. Βενιζέλος ἤγειρε τόσον θόρυβον εἰς Ἀθήνας διὰ τὸ μεγαλεπήβολον ἐκεῖνο σχέδιόν του, τί ἀπήντησαν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν πρότασίν του;

Ἡ μὲν Ἀγγλία τοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἀναμείνῃ πρῶτα τὴν ὁριστικὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ κατόπιν ταύτης ἡ Ἀγγλία ΘΑ ΣΥΝΕΣΚΕΠΤΕΤΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝ ΘΑ ΔΕΧΘΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ (τηλεγράφημα Γενναδίου ἀριθμ. 1043, 21ης Φεβρουαρίου 1915). «Ἡ ὑποδοχὴ τὴν ὁποίαν ὁ ὑφυπουργὸς ἔκαμεν εἰς τὴν πρότασίν σας δὲν μοῦ ἐφάνη πολὺ ἔνθερμος», τοῦ προσθέτει ὁ κ. Γεννάδιος.

Ἡ Γαλλία, ὅτι ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐπισκεφθεὶς τὸν κ. Δελκασσὲ (ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν), τοῦ εἶπεν ὅτι θεωρεῖ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ΑΝΩΦΕΛΗ καὶ ὅτι αὕτη μᾶλλον δυσκολίας θὰ ἔφερεν εἰς τοὺς Συμμάχους κατὰ τὸν ὁριστικὸν διακανονισμὸν τῆς εἰρήνης. Ὁ Κλεμανσὼ ἦτο διατεθειμένος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ συνεννοηθῇ προηγουμένως μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερειῶν. Ἐν

γένει ἡ Γαλλία ἐθεώρει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὴν τοπικὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλ' ὤφειλε νὰ ἐπεκταθῇ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΑΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΗ ΟΛΑΣ ΤΗΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ἐνῷ ὅταν τῆς ἐζητήθη ἡ ἐπικουρία της ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἠρνήθη ὁ κ. Βενιζέλος (τηλ. 169 καὶ 169 δὶς τῆς πρεσβείας μας Παρισίων, 22ας Φεβρουαρίου 1915).

Ἡ Ρωσσία, ὅτι ἡ συνδρομή μας δὲν ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ κανονισθῇ ὑπὸ μόνων τῶν Δυνάμεων τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως, ἄνευ ἀναμίξεως τρίτου καὶ ὅτι Η ΡΩΣΣΙΑ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΨΗ ΕΙΣΟΔΟΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Ἐν γένει, ΔΕΝ ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, καὶ ΟΤΙ ΑΝ ΕΠΡΟΚΕΙΤΟ ΝΑ ΣΤΡΑΦΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΘΑ ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. (Τηλεγρ. Δραγούμη, 22ας Φεβρουαρίου ἀριθ. 409).

Αὐτὴ ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ὁποίαν καλοῦνται νὰ θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐκλογέων.

ΑΡΘΡΟΝ 11ΟΝ
(30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ.- Ο ΛΟΡΔΟΣ ΓΚΡΕΫ ΤΗΝ ΕΙΧΕ ΑΠΟΚΡΟΥΣΕΙ.

Ἀνεγνώσαμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγράφει τὰ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ ναυάρχου Κάρρ, τὸ ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς 24ης Αὐγούστου 1914 μετὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεώς του, καὶ ἔγγραφον πρὸς αὐτὸν αὐθημερὸν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως. Τὰ ἀνεγνώσαμεν δὶς καὶ τρὶς καὶ ὁμολογοῦμεν ἀκόμη δὲν ἠννοήσαμεν τί θέλει δι' αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διότι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἓν ἐξάγεται συμπέρασμα:

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ἂν ἠναγκάζετο εἰς τοῦτο, ἐπεζήτει τοὐλάχιστον νὰ ἐπιτύχῃ σοβαρὰ καὶ ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, ἐνῷ ὁ κ. Βενιζέλος ἤθελεν ὁπωσδήποτε καὶ ἀμέσως τότε (Αὔγουστος 1914) τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Καὶ ποῖος τοῦ εἶπεν ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω; Τί εἴπαμεν ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς;

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐθεώρει χάριν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀσύμφορον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ἐθεώρει δὲ ἐπὶ πλέον, τότε τοὐλάχιστον, λίαν ἀμφίβολον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην θὰ ἀποδείξωμεν ἡμεῖς ὡς ἀδύνατον ἰδίως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἀναμένοντες πρῶτα νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν περὶ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρηματολογίαν του ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὅτι ἀντιθέτως ὁ κ. Βενιζέλος ἐθεώρει ἐπιβεβλημένον καὶ μελλοντικῶς ἀναπόφευκτον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ἐπροτίμα δὲ νὰ τὸν κάμῃ τότε, ἐκτιθέμενος ἔστω καὶ εἰς μίαν καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἀλλ᾽ ὁπωσδήποτε μετὰ τῶν Συμμάχων, παρὰ ἀργότερα μεταπολεμικῶς, μόνος, ἔρημος Συμμάχων, τῆς Τουρκίας ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῶν Συμμάχων της.

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς διὰ τῶν ἐγγυητικῶν ἐγγράφων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της ἐξησφάλιζε ἀναγνώρισιν τῆς Τουρκίας διὰ τὰς νήσους καὶ τὴν ὑπόσχεσιν προστασίας τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς Γερμανίας δι᾽ ὅλων της τῶν μέσων διὰ τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων τούτων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δεσμευθῇ ἡ Ἑλλὰς δι᾽ ὁριστικῆς ὑποσχέσεως οὐδετερότητος. Παρ᾽ ὅλων δὲ τῶν Κεντρικῶν Συμμάχων ἀνεγνωρίσθησαν ταῦτα, καὶ οὐχὶ μόνον παρείχετο ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐδαφικαὶ ἐπεκτάσεις της ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ προσεφέροντο.

Ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξησφάλιζε, παρὰ ὑπόσχεσιν τῆς Ἀγγλίας περὶ σοβαρῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπ᾽ ἀνταλλαγῇ τῆς Καβάλλας παραχωρουμένης ἀμέσως εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὰς ὁποίας παραχωρήσεις, ὡς εἴδομεν, ἡ Ἑλλὰς θὰ ὤφειλε νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῶν ἰδίων της δυνάμεων.

Ἡ αἴτησις αὕτη περὶ Καβάλλας προβαλλομένη ἑκάστοτε, ἀπεσύρετο κατόπιν, διὰ νὰ ξαναπροβληθῇ ἐκ νέου ἀργότερα.

Ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος μολονότι ἐπίστευε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη ἀναπόφευκτον, ἐν τούτοις, ἐφωδίασε τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» μὲ γαιάνθρακας διὰ νὰ πλεύσωσιν εἰς Δαρδανέλλια καὶ γίνωσι κτῆμα τῆς Τουρκίας, καίτοι εἶχεν εἰδοποιηθῆ ἐκ Βερολίνου παρὰ τοῦ πρέσβεώς μας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ πλοῦ τῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Ὅτι τὰς ἐπανειλημμένας του προτάσεις περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας εἰς Δαρδανέλλια ἀπέρριψαν οἱ Σύμμαχοι, ἰδιαίτατα δὲ ἡ Ρωσσία. Ἀνέφερα εἰς προηγούμενα ἄρθρα μου τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ἀπαντήσεις καὶ θὰ ἀναφέρω ἐδῶ λεπτομερέστερον τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεών του τοῦ Αὐγούστου 1914.

Ἔχει τίποτε νὰ ἀντιλέξῃ εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Βενιζέλος;

Ἂς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὸ ἐπεισόδιον Τσῶρτσιλλ—Κὰρρ—Βενιζέλου — Βασιλέως.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἁπλούστατον. Ὁ Τσῶρτσιλλ ἀνέθεσε τὴν 21ην Αὐ-

γούστου (π. ἡ.) εἰς τὸν ναύαρχον Κὰρρ νὰ μελετήσῃ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιτελείων ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Κατόπιν τούτου, ὁ ναύαρχος Κὰρρ εἶδε τὸν Βασιλέα, κατόπιν τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος θυμώσας, ὡς διηγεῖται, καὶ διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐκθέτει ὑπέβαλε τὴν 24ην Αὐγούστου (π. ἡ.) 1914 διὰ μακροῦ ὑπομνήματος πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν παραίτησίν του. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ ἔδωκε πλήρεις ἐξηγήσεις. Τὴν 26ην Αὐγούστου (μετὰ δύο ἡμέρας) ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέσυρε τὴν παραίτησίν του. Τὴν 26ην Αὐγούστου (π. ἡ.) ὁ ναύαρχος Κὰρρ τῇ ἐντολῇ τοῦ Βασιλέως συνηντήθη μεθ' ἡμῶν, δηλ. τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ ἐν τῷ Γ. Ἐπιτελείῳ τοῦ Στρατοῦ καὶ συνεζητήσαμεν ὅλας τὰς περιπτώσεις ἑνὸς πολέμου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ἰδίως ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Τὰ συμπεράσματά μας, ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἐκράτησα διὰ λεπτομεροῦς σημειώματος. Δὲν τὰ ἀναφέρω διότι θὰ ἐκθέσω τὸ ὅλον ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων λεπτομερῶς εἰς νεώτερα ἄρθρα μου, ἀφοῦ τέλος πάντων, ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς ἐξέθεσε χθὲς τὴν περὶ Δαρδανελλίων ἐπιχειρηματολογίαν του.

Ἀλλὰ ἡ σύσκεψις αὕτη μετὰ τοῦ ναυάρχου Κάρρ, ἔγινε μὲν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τσῶρτσιλλ, δὲν ἔσχεν ὅμως ἀπολύτως οὐδὲν ἀποτέλεσμα.

Διατί;

Μᾶς τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του περὶ τοῦ Μεγάλου Πολέμου, τόμος 1ος, ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 6ην Αὐγούστου 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ συγκατάθεσιν τὴν ὁποίαν, παραδόξως εἶχεν ἐπιτύχει ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, ἔθεσε κατηγορηματικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον τῆς Ἑλλάδος, εἰς οἱανδήποτε στιγμὴν ἤθελον ἐπιθυμήσει ταῦτα οἱ Σύμμαχοι. «Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη προσφορά, γενομένη τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὅλα ἦσαν τόσον ἀβέβαια, καὶ μάλιστα ἀκόμη προτοῦ συγκροτηθῇ ἡ ἐν Γαλλίᾳ μεγάλη μάχη, μὲ ἔθεσεν εἰς μέγαν πειρασμόν». «Συνδυασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου, μετὰ τῆς Μοίρας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου παρεῖχε τὸ μέσον νὰ κανονίσωμεν τὰς δυσκολίας τῶν Δαρδανελλίων, διὰ τοῦ ταχυτέρου καὶ ἀποτελεσματικωτέρου τρόπου». —«Ἐν τούτοις», ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, «ὁ Σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ, κατόπιν ἐξονυχιστικῶν σκέψεων, συνεβούλευσεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν (τὴν Ἀγγλικὴν) νὰ ἀπορρίψῃ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐφοβεῖτο, καὶ εἶχεν ἀναμφιβόλως ἰσχυροτάτους πρὸς τοῦτο λόγους, ὅτι μία συμμαχία μετὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐπέφερεν ἄμεσον πολεμικὴν σύγκρουσιν μετὰ τῆς Τουρκίας καί, ἐνδεχομένως, μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐφοβεῖτο νὰ ἐκθέσῃ εἰς κινδύνους τὴν Ἑλλάδα, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΝΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΩΜΕΝ. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΟΜΩΣ, ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΠΟΣΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙ-

ΚΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΗΤΙΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ, ΘΑ ΔΥΣΗΡΕΣΤΕΙ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ».

Ἐν τούτοις ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, μὴ ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀρνήσεως ταύτης τοῦ Σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ, ἐξακολουθεῖ τὰς ἐνεργείας του πρὸς παρασκευὴν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Προκαλεῖ σύσκεψιν Ἄγγλων στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐν Λονδίνῳ, προκαλεῖ καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις σύσκεψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ναύαρχος Κὰρρ νομίζει, ὡς τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν Τσῶρτσιλλ, ὅτι ἐπέτυχε τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου.

«Ἀλλά, ἐξακολουθεῖ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, τὴν 23ην Αὐγούστου (π.ἡ.) (μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου), ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο μεμονωμένην ἐπίθεσιν τῆς Τουρκίας, κατὰ ξηρὰν (διὰ Δυτικῆς Θράκης, τότε ἀνηκούσης εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Σημ. Μεταξᾶ) καὶ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον ἦτο πεπεισμένον ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῆς».-- «Ἐὰν ὅμως (λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), ἡ Βουλγαρία ἡνοῦτο μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐνῷ ἡ Σερβία ἦτο ἀπησχολημένη κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ κατάστασις θὰ καθίστατο κρίσιμος. Σχετικῶς μὲ τὰς σκέψεις ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου παρετήρησα εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν (Σὲρ Ε. Γκρέϋ) τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποὺ μοῦ τὰς ἀνεκοίνωσε, (λέγει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ), ὅτι ἕνα σῶμα ρωσσικοῦ στρατοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ μεταφερθῇ ἐξ Ἀρχαγγέλου, ἢ ἐκ Βλαδιβοστόκ, ἢ ἐκ Πὸρτ Ἀρθούρ, διὰ νὰ προσβάλῃ τὰ Δαρδανέλλια».

«Ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ, μοῦ ἀπήντησεν ἀποστέλλων μοι ἕνα τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν πρωΐαν ἐκ Πετρουπόλεως. Ἔλεγε τοῦτο «ὅτι ἡ Ρωσσία, κατόπιν τῶν μεγάλων συγκεντρώσεων γερμανικοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου τῆς Γερμανίας εἰς τὸ Ἀνατολικόν, ἡ Ρωσσία ἀνεκάλει πάσας τὰς διαθεσίμους δυνάμεις της ἐξ Ἀσίας καὶ ἐκ Καυκάσου, ὅπου θὰ παρέμενε μόνον ἕν σῶμα στρατοῦ. Κατὰ συνέπειαν, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς Πετρουπόλεως, ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑφίστατο μόνη ὅλον τὸ βάρος τοῦ πολέμου, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΝΑ ΚΑΤΕΥΝΑΣΗ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ ΔΙΑ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ. Προσέθεσε (ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ) διὰ σημειώματος ὄπισθεν τῆς διακοινώσεως τῆς Ρωσσίας. «Ὡς βλέπετε ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τῆς Πετρουπόλεως, ἡ Ρωσσία οὐδεμίαν βοήθειαν δύναται νὰ παράσχῃ κατὰ τῆς Τουρκίας. Δὲν παραδέχομαι καθόλου ὅτι μᾶς παρουσιάζεται καλὴ εὐκαιρία ἐνεργείας ἐν Μεσογείῳ, ἐκτὸς ἐὰν ἐπέλθῃ ἀνατροπὴ τῆς καταστάσεως ἐν Γαλλίᾳ».

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν ταύτην τῶν προτάσεων τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ ἐπιμένων ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, λέγει: «Ἡ πολιτικὴ ἡ ὁποία θὰ ἀπέρρεεν ἐκ τῶν ἀπόψεών μου, θὰ ἦτο βεβαίως, νὰ προσφέρωμεν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν Κύπρον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΗ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΔΕ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΝ ΠΙΕΣΙΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΟΠΩΣ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέτρα ταῦτα

θὰ ἔφερον ἀποτέλεσμα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν; Δὲν ἠμπορῶ ν' ἀποφανθῶ περὶ αὐτοῦ». Λέγει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Καὶ ἐπιλέγει: «Ἡ νίκη τοῦ Μάρνη, παρὰ τὰ ἀντίξοα γεγονότα, ἅτινα κατόπιν τὴν ἐμείωσαν, ἐσταμάτησε πᾶσαν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Ἡ Τουρκία ἰσορροπήθη πρὸς στιγμὴν καὶ ἡ στάσις της πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατέστη ὀλιγώτερον ἐπιθετική. Τοῦτο φυσικὰ ἐψύχρανεν ἐν Ἀθήναις τὴν ὄρεξιν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον».

Κατόπιν αὐτῶν ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸν κ. Βενιζέλον; Ποῖοι τοῦ ἠρνήθησαν τὴν συμμετοχήν του εἰς τὸν πόλεμον τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914; Καὶ τί πταίει ὁ Βασιλεύς;

Ἀλλὰ ἐρωτῶμεν καὶ ἕνα ἄλλο:

Μήπως αἱ τόσον ἀνατριχιαστικαὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας σκέψεις τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ καὶ ὁμιλίαι του πρὸς τὸν Γκρέϋ, περὶ παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὰς ἡμέρας τὰς πρὸ τῆς 24ης Αὐγούστου, καθ' ἥν ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν Βασιλέα, τοῦ ἔγιναν γνωσταὶ διὰ βολιδοσκοπήσεως τοῦ Σὲρ Ἔλλιοτ ὅταν τὴν 23ην Αὐγούστου συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐγέννησαν τὴν δυσθυμίαν του τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἡ ὁποία ἔγινεν ἀντιληπτὴ εἰς πλείστους, καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ προσπαθήσῃ νὰ εὕρῃ μίαν ἀφορμὴν νὰ παραιτηθῇ; Εἰς αὐτὸν ἀπόκειται νὰ ἀπαντήσῃ. Διότι πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι μετὰ τὸ ὑπόμνημά του ἐκεῖνο πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει σήμερον ὡς κακόπιστον, ἀπέσυρε μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν παραίτησίν του; Ἐὰν ἐθεώρει καὶ τότε τὸν Βασιλέα κακόπιστον, ὤφειλε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησίν του. Μήπως ἐν τῷ μεταξὺ τὸν καθησύχασεν ὁ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ σχετικῶς μὲ τὴν Καβάλλαν;

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἀπέτυχε, ὄχι διότι τὴν ἀπέρριψεν ὁ Βασιλεύς, ἀλλὰ διότι τὴν ἀπέρριψαν οἱ Σύμμαχοι καὶ διότι ἐδίστασε περὶ αὐτῆς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ τοῦ φόβου τῆς Βουλγαρίας, ὡς φαίνεται σαφῶς ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, ἀναφέροντος τὰ ὅσα εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τότε θὰ τοῦ ἔγινε διὰ πρώτην φορὰν καὶ νύξις περὶ παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Φυσικά, ὡς λέγει καὶ ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐψυχράνθη τότε ἐν Ἀθήναις ὁ ζῆλος τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ κ. Βενιζέλος, λησμονήσας ὅτι τὴν 6ην Αὐγούστου τοῦ 1914 εἶχε θέσει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων ὅλας τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ περιορισμοῦ τόπου καὶ χρόνου, ἠρνήθη δὶς καὶ κατὰ τὸ τέλος Ὀκτωβρίου 1914 καὶ κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1915 εἰς τοὺς Συμμάχους νὰ στείλῃ τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ὁ κ. Βενιζέλος παραθέτων εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1934 ὁλόκληρον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως τῆς 24ης Αὐγούστου 1914 (κατόπιν τῆς ὁποίας, ἐν τούτοις, ἀπέσυρε τὴν παραίτησίν του) καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς ἡμᾶς, μᾶς λέγει: «Αἱ ἐκ-

φράσεις αὗται (τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως) θ' ἀναγνωρίσῃ ὑποθέτω καὶ ὁ κ. Μεταξᾶς ὅτι δὲν εὑρίσκονται εἰς καμμίαν ἁρμονίαν μὲ τὴν ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΕΑ».

Τοῦ ἀπαντῶμεν: Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βασιλέως, εἶνε ἐπιστολὴ ἑνὸς ἀνθρώπου εἰλικρινοῦς ἀνοίγοντος τὴν ψυχήν του πρὸς ἕτερον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ἐπίσης ὡς ἑαυτὸν εἰλικρινῆ, ἀφοῦ μάλιστα πρὸ ὀλίγων ὡρῶν ἐβεβαίου οὗτος τὸν Βασιλέα ἐγγράφως «περὶ τῶν αἰσθημάτων ἀναλλοιώτου πίστεώς του πρὸς τὸν Θρόνον». Ὁ Βασιλεὺς ἐπλανήθη, δυστυχῶς, καὶ ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὴν πλάνην του.

Ἀλλὰ ἀφοῦ μᾶς κάμνει τοιαύτας ἐρωτήσεις ὁ κ. Βενιζέλος, μᾶς ἔχει φέρει δὲ ἤδη ὡς μάρτυρα διὰ νὰ στηρίξῃ τὰς κατηγορίας του καὶ τὸν ναύαρχον Κάρρ, δικαιούμεθα οἱ κατηγορούμενοι καὶ οἱ συνήγοροι αὐτῶν νὰ ἀπευθύνωμεν καὶ ἡμεῖς ἐρωτήσεις τινὰς πρὸς τὸν προσαχθέντα μάρτυρα. Καὶ τὸν ἐρωτῶμεν: Τί φρονεῖ περὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου; Καὶ ὁ μάρτυς ἀπαντᾷ: (Ἀναμνήσεις τοῦ ναυάρχου Κάρρ, ἔκδοσις 1927, σελὶς 194 καὶ περαιτέρω).

«Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπεῖχον ὡς δύο πόλοι ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ πρῶτος (ὁ Βασιλεὺς) δὲν ἦτο διπλωμάτης. Ἦτο ἀπολύτως εὐθὺς καὶ τίμιος στρατιώτης, μὲ μεγάλο μυαλὸ διὰ πόλεμον, στρατηγικὸν καὶ τακτικόν. Ἦτο καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα ἀπολύτως εἰλικρινής, καὶ ἀπεστρέφετο τὴν ραδιουργίαν. Ἐμερίμνα ὅσον τοῦ ἦτο δυνατὸν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἁπλῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Ἴσως πολὺ περισσότερον παρ' ὅ,τι ἐμερίμνα διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Ἐμίσει τὴν ἀδικίαν καὶ εὐκόλως συνεκινεῖτο ἀπὸ τὴν θλῖψιν ἢ δυστυχίαν τῶν ἄλλων. Ἡ μόνη του φιλοδοξία ἦτο τὸ καλὸν τῆς χώρας του καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ λαοῦ του».

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο δικηγόρος ἐκ Κρήτης, ἐπαναστάτης πιστεύων εἰς ἀποστολήν του ἐν τῷ βίῳ, μέγας ρήτωρ μὲ μεγάλην δύναμιν μαγνητισμοῦ. Ἦτο γεμάτος ἀπὸ ἀκτινοβολούσας ἰδέας, ἀλλὰ ζευγαρωμένας μὲ ζηλοτυπίαν, ἡ ὁποία ἔφθανε σχεδὸν μέχρι τρέλλας, ὁσάκις κανεὶς ἄλλος ἤθελε νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς μερίδιον εἰς τὴν λαϊκὴν πίστωσιν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον οὐδέποτε ἄφινε νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του ὑπουργός του, ὅστις ἤθελε νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς ἰδέας ἰδικάς του. Ἦτο γεννημένος ραδιοῦργος καὶ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπροτίμα νὰ κάμνῃ τὴν δουλειάν του μᾶλλον μὲ μανοῦβρες, παρὰ μὲ τὰς ἀνοικτὰς μεθόδους ποὺ μετεχειρίζετο πάντοτε ὁ Βασιλεύς του. Ἦτο ἀνώτερος χρημάτων, ἀλλὰ ἡ ἀδυναμία του ἐνέκειτο εἰς τὴν ἀφάνταστον ματαιοδοξίαν του. Ἐπεθύμει νὰ ἀναγραφῇ εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς παλινορθωτὴς τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ κανεὶς ἄλλος νὰ μὴ εἶνε συνεταῖρος του εἰς τὸ μεγάλον του ἔργον, ἀλλὰ μόνος αὐτός. Εἰς τοῦτο ἐνέκειτο ἡ μεγάλη ἀδυναμία τοῦ ἀνδρός. Μία ἄλλη του ἀδυναμία ἦτο ἡ ἀπόλυτος περιφρόνησίς του πρὸς τὴν ὀρθοφροσύνην διὰ κάθε πρᾶγμα καὶ ἡ τάσις του νὰ δίδῃ προσοχὴν εἰς κάθε παραμῦθι, τὸ ὁποῖον ἔφθανεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ οἱανδήποτε πη-

γήν, ὁσονδήποτε ἀναξιόπιστον. Τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὸν καχύποπτον χαρακτῆρα του, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὑπωπτεύετο τοὺς πάντας». Ὁ μάρτυς λέγει ἐν συνεχείᾳ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος οὐδεμίαν ἠσθάνετο συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἁπλοῦς στρατιώτας καὶ ναύτας καὶ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ διηγεῖται διάφορα χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια εἰς ἀπόδειξιν, ἐπίσης δὲ ἐπιμένει ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶχε καμμίαν ἰδέαν διὰ τὰ ναυτικὰ πράγματα καὶ ἐπιλέγει:

«Ἂν καὶ ὅσα εἶπα εἶνε ἀρκετά, θὰ ἠδυνάμην νὰ φέρω πολλὰ παραδείγματα διὰ νὰ δώσω μίαν ἰδέαν διὰ τὸν ἔξυπνον αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἀνέτρεψε τὴν Δυναστείαν καὶ τὸ Σύνταγμα, τὰ ὁποῖα ἠγάπα ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, καὶ τέλος μετὰ τὴν δολοφονίαν ἑκατοντάδων ἐκ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, ἀφῆκε τὴν Ἑλλάδα σπαρασσομένην ἐν μέσῳ συγκρουομένων παθῶν καὶ μὲ Στρατὸν καὶ Στόλον καταντήσαντας ἁπλᾶς σκιάς, εἰς τὸ ἔλεος τῶν πρὸς Βορρᾶν, Ἀνατολὰς καὶ Δυσμὰς γειτόνων της».

Ταῦτα ἀνεγράφοντο τὸ 1927 εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν βιβλίον τοῦ ναυάρχου Κάρρ, τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεκαλέσθη εἰς τὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως προχθεσινάς του κατηγορίας, ὅπως δι' αὐτῶν ἀνατραφῇ ἑλληνοπρεπῶς ἡ νέα γενεά, ἤτοι αἱ δεκατρεῖς νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων.

ΑΡΘΡΟΝ 12ΟΝ
(1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ.

Ὅταν εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, προκειμένου περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἁλώσεως τῶν Δαρδανελλίων ὁ κ. Βενιζέλος προανήγγειλεν ὅτι εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον του θὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ ἄλλην μαρτυρίαν, ἀκόμη ἐπιβλητικωτέραν δι' ἐμέ, καὶ ἐνώπιον τῆς ὁποίας δὲν ἠμποροῦσα παρὰ νὰ ἀποκαλυφθῶ, ἀνέμενα μετὰ ἐντατικῆς περιεργείας τὸ ἑπόμενον ἄρθρον του. Ὄντως τὴν ἑπομένην, 29ην Ὀκτωβρίου, ἀνέγνωσα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἄρθρου του ὅτι ὁ ἐναντίον μου μάρτυς εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος, διότι τὸν Μάϊον τοῦ 1914, μῆνας πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, εἶχα ἐπιμείνει ὅπως ἡ Ἑλλὰς καταλάβῃ τὰ Δαρδανέλλια, διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν εἴχομεν ἀπολέσει τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, καὶ ἠπειλούμεθα νὰ χάσωμεν τὰ κεκτημένα ἐκ τῶν δύο πολέμων. Φαντάζεται λοιπόν, ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι δύναται νὰ μὲ ἀποδείξῃ διὰ τούτου ὡς διαφωνοῦντα πρὸς τὸν ἑαυτόν μου. Δύναμαι νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅτι θὰ ἦτο εὐκολώτερον εἰς αὐτὸν νὰ κυριεύσῃ τὰ Δαρδανέλλια, παρὰ νὰ ἀποδείξῃ τοιαύτην ἀσυνέπειαν ἰδικήν μου πρὸς ἐμὲ αὐτόν.

Ἦλθε λοιπὸν ἡ στιγμή, διὰ νὰ ἐκθέσω ὁλόκληρον τὸ ζήτημα τῶν

Δαρδανελλίων. Τὴν γένεσίν του, τὴν ἐξέλιξίν του καὶ τὸ ναυάγιόν του. Θὰ στηριχθῶ, εἰς τὴν ἔκθεσίν μου ταύτην, ἐπὶ διαφόρων ἐπισήμων κειμένων ἰδίως δὲ ἐπὶ δύο ἐγγράφων τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν ἀφίνω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου νὰ ἐκτιμήσουν. 1ον) Τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, μακρᾶς μελέτης, μετὰ πινάκων, σχεδίων καὶ χαρτῶν, τὴν ὁποίαν ἐξεπόνησα κατὰ Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1914, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου, μετὰ ἀόκνου ζήλου ἐργασθέντων, πρὸς τοὺς ὁποίους, ὅσοι ζῶσιν ἀκόμη, ἀπευθύνω πάλιν καὶ ἐντεῦθεν τὰς βαθυτάτας εὐχαριστίας μου. 2ον) Τοῦ ὑπομνήματός μου πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1915, μακροῦ καὶ ἐμπεριστατωμένου.

Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν αὐτῶν τότε ὁ κ. Βενιζέλος, κατετέθησαν ἔκτοτε εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, καὶ εὑρίσκονται ἀκόμη ἐκεῖ. Ἔχω, ἐννοεῖται εἰς χεῖρας μου ἀντίγραφα αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ πρώτου ἰδίως ἐξ αὐτῶν ὁ κ. Βενιζέλος ἤντλησε τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλὰ καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων λίαν ἐπιφανειακὰς ἐντυπώσεις. Βαθεῖαν καὶ προσεκτικὴν μελέτην, οἵαν ἀπαιτοῦσι τοιούτου εἴδους σχέδια ἐκστρατείας, δὲν ἔκαμε, διότι ἂν τὰ εἶχε μελετήσει, δὲν θὰ παρουσιάζετο σήμερον πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ ἀγνοῶν καὶ τὸ ἄλφα ἀκόμη μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἀργότερα ἠθέλησε νὰ φορτώσῃ εἰς τὴν ράχιν τῆς Ἑλλάδος, αὐτός, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Κυβερνήτης τῆς χώρας.

Θὰ μοῦ ἦτο εὔκολον νὰ δημοσιεύσω τὰ ἔγγραφα ταῦτα αὐτούσια. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ χώρου τῶν ἐφημερίδων, τὸν ὁποῖον διαθέτω— θὰ ἐχρειάζοντο δὲ πολλά, πάρα πολλὰ φύλλα ἐφημερίδων διὰ νὰ περιλάβουν τοιαύτας μελέτας, δὲν εἶνε δυνατὸν καὶ νὰ κατανοηθῶσιν εὐκόλως ἀπὸ τὸ κοινόν.

Εἶνε μελέται καθαρῶς στρατηγικοῦ καὶ τακτικοῦ περιεχομένου, τὰς ὁποίας διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς χρειάζεται νὰ ἔχῃ καλὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν προπαίδευσιν. Θὰ περιορισθῶ λοιπὸν εἰς περιεκτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου των, κατὰ τρόπον καταληπτὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου, ἀναφέρων αὐτολεξεὶ μόνον τὰς περικοπὰς των ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι λύουσιν ὁριστικῶς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα.

Ἀλλὰ προτοῦ προβῶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος θέλω νὰ ἀπαντήσω εἰς ἀπορίας τινὰς τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς ὁποίας ἐκθέτει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 29ης Ὀκτωβρίου τρ. ἔτους.

Διαμαρτύρεται εἰς τὸ ἄρθρον του ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι μόνον μετὰ τὸ 1925, ὁπότε ἐξεδόθη τὸ περὶ πολέμου βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ ἔμαθε τὸ τηλεγράφημα τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ, ὅπως μελετήσῃ μεθ' ἡμῶν τὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἄλλως, λέγει, θὰ ἐφρόντιζε ἀμέσως τότε (Αὔγουστος 1914) νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκστρατεία. Ἀλλ' ἀστειεύεται ὁ κ. Βενιζέλος; Δὲν δημοσιεύει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον, ποὺ διαμαρτύρεται οὕτω πῶς, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως τῆς 24ης Αὐγούστου 1914, ἥτις τοῦ λέγει: «Εἰς τὸν ναύαρχον εἶπα, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀνακοινώ-

σεώς του, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ἤδη ἀπὸ ὑμᾶς, (δηλ. ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον) ὅτι θὰ ἀνέθετον τὴν μελέτην τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον κτλ.»; Ὥστε ὄχι μόνον ἐγνώριζεν ἀπὸ τότε τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ, ἀλλὰ αὐτὸς εἶνε, ὅστις καὶ τὴν ἐγνωστοποίησεν πρῶτος εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἀλλὰ θέλομεν νὰ καθησυχάσωμεν καὶ νὰ παρηγορήσωμεν τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι δὲν ἔχασε οὔτε τότε καμμίαν εὐκαιρίαν.

Καὶ πρῶτον ἂς θέσωμεν εἰς τάξιν τὰς χρονολογίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνηθίζομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ πρὸς τὸν ναύαρχον Κὰρρ ἐστάλη ἐκ Λονδίνου τὴν 21ην Αὐγούστου 1914 (π. ἡμ.) Γνῶσιν ἔλαβεν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 23ην Αὐγούστου, ὁπότε καὶ συνωμίλησεν ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Κάρρ. Τὴν συνομιλίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν τὴν 24ην Αὐγούστου ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα. Τὴν προηγουμένην ὁ κ. Βενιζέλος ἔσχε μετὰ τοῦ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ μακρὰν συνομιλίαν περὶ ἧς ἐκθέτει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ εἰς τὸ βιβλίον του. Τὴν αὐτὴν 24ην Αὐγούστου, ἀπηύθυνεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐπιστολήν του, δίδων τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις διὰ τὸ ἐπεισόδιον Κάρρ.

Τὴν 25ην Αὐγούστου ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἀποσύρει τὴν παραίτησίν του. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς 25 Αὐγούστου ὁ Ναύαρχος Κὰρρ ἦλθεν εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ, ὅπου ἔλαβε χώραν μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ, Διευθυντοῦ τῆς 1ης Διευθύνσεως τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ἡ κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ καὶ ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως σύσκεψις.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην διαρκέσασαν ἐπὶ πολὺ ἀντηλλάγησαν πολλά, καὶ συνεζητήθησαν πολλά. Ἐγὼ ἀνέλυσα εἰς τὸν ναύαρχον Κὰρρ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς περὶ Δαρδανελλίων μελέτης μου τοῦ Ἀπριλίου 1914 καὶ τοῦ παρέστησα ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ἦτο δυνατὸν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐν πλήρει εἰρήνῃ, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν τὰ τέλη Αὐγούστου 1914 ἐν πλήρει πολέμῳ. Τοὺς λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβάσιζα τὴν πεποίθησίν μου ταύτην, θὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα βραδύτερον, ὅταν φθάσω εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος. Ἐπηκολούθησεν ἐννοεῖται μακρὰ συζήτησις καὶ ἠκούσθησαν πολλαὶ καὶ διάφοροι γνῶμαι.

Ἂν κατόπιν τῆς συσκέψεως ταύτης ἐτηλεγράφησεν ὁ ναύαρχος Κὰρρ εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλλ καὶ τί ἐτηλεγράφησεν δὲν ἔμαθα τότε, οὔτε τότε ἡ θέσις μου ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ τὸ ἐγνώριζα. Τὸ ἔμαθα πολὺ ἀργότερα, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, ἀληθινὰ ὅμως, καὶ ὄχι ὅπως ὁ κ. Βενιζέλος. Φαίνεται, δὲν γνωρίζω πῶς, οὔτε μὲ ἐνδιαφέρει, ἢ μᾶλλον καὶ μὲ συμφέρει σήμερον, ὁ ναύαρχος Κάρρ, ἔσχε τότε τὴν ἐντύπωσιν ἀσχέτως μὲ τὰς προσωπικάς μου ἀντιρρήσεις, ὅτι ἔχει σύμφωνον τὴν γνώμην τῶν Ἐπιτελείων διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Ἴσως συνεσκέφθη τὴν ἑπομένην καὶ πάλιν χωρὶς νὰ εἶμαι ἐγὼ παρών. Λέγω, ἴσως, διότι δὲν τὸ γνωρίζω, οὔτε ἔχω ἔνδειξίν τινα περὶ αὐτοῦ. Πάντως τὸ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον ἔστειλε τὴν 28ην Αὐγούστου (π. ἡμ.) εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλλ καὶ τὸ ὁποῖον πα-

ραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, αὐτολεξεί, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Συνεβουλεύθην τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἐπὶ τοῦ τη- » λεγραφήματός σας. Εἶμαι σύμφωνος μὲ αὐτὸ εἰς τὸ ὅ,τι ἐὰν ἡ Βουλ- » γαρία δὲν ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ τελευταία δύναται νὰ κυ- » ριεύσῃ τὴν Καλλίπολιν μὲ τὰς δυνάμεις ποὺ διαθέτει. Ἡ Ἑλλὰς » ὅμως δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐὰν καὶ αὕτη (ἡ » Βουλγαρία) δὲν ἐπιτεθῇ συγχρόνως κατὰ τῆς Τουρκίας μὲ ὅλας » της τὰς δυνάμεις. Δὲν δέχεται ὡς ἐγγύησιν, ὅτι ἡ Βουλγαρία ὑπό- » σχεται νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ἐκτὸς τῶν ἐπιφυλάξεων τούτων, τὸ σχέ- » διον τῆς ἁλώσεως τῶν Δαρδανελλίων εἶνε ἕτοιμον. Ἡ Ἑλλὰς δύνα- » ται νὰ παράσχῃ τὰ μεταφορικὰ πλοῖα διὰ τὰ στρατεύματα. Θὰ » χρειασθῇ στόλος ἀγγλικὸς ἀπὸ δύο καταδρομικὰ μάχης, ἕνα ἐλα- » φρῶς θωρακισμένον καταδρομικόν, τρία ἐλαφρὰ καταδρομικὰ καὶ » μοῖραν ἀντιτορπιλλικῶν, ὅπως συνοδεύσῃ τὰς μεταφοράς. Τὸ Ἐπι- » τελεῖον καὶ ἐγὼ κατηρτίσαμεν ἀρχικῶς τὸ σχέδιον τοῦτο, ἀλλ' ἤδη » ἡ ἐπιχείρησις ἔλαβε μᾶλλον ἐκτεταμένον χαρακτῆρα, ἀφ' ὅτου » ἐπεστρατεύθη ἡ Τουρκία καὶ ἀπέκτησε τὰ δύο γερμανικὰ » πολεμικά».

Οὕτω ὁ κ. Τσῶρτσιλλ ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἑτοίμους, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ ναυάρχου Κάρρ, διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Τί λοιπὸν τὸν ἠμπόδισε; Ὁ κ. Βενιζέλος!... Ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας ὁλόκληρον τὴν σχετικὴν περικοπὴν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, ἥτις λέγει ὅτι τὴν 23ην Αὐγούστου (π. ὑμ.) ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν ὁμιλίᾳ του μὲ τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ ἐν Ἀθήναις, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν τελευταῖον, διὰ τὴν περίπτωσιν τοιαύτης ἐκστρατείας κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, ὅτι «ἐάν, ὅμως ἡ Βουλγαρία ἑνοῦτο μὲ τὴν Τουρκίαν, ἐνῷ ἡ Σερβία εἶνε ἀπησχολημένη μὲ τὴν Αὐστρίαν, ἡ θέσις μας καθίσταται κρίσιμος».

Τότε, διηγεῖται ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐπρότεινεν εἰς τὸν ἀνθιστάμενον διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ νὰ προτείνουν εἰς τὴν Ρωσσίαν νὰ φέρῃ ἕνα σῶμα στρατοῦ, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἀρχάγγελον, εἴτε ἀπὸ τὸ Βλαδιβοστόκ, εἴτε ἀπὸ τὸ Πὸρτ Ἀρθούρ, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Καλλιπόλεως. Ἀλλὰ πρὸς ἀπάντησιν ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ τοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεγράφημα ἐκ Πετρουπόλεως, ὅτι ἡ Ρωσσία ἀνακαλοῦσα πανταχόθεν τὰ στρατεύματά της, ὅπως τὰ διαθέσῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον κατὰ τῶν Γερμανῶν δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ οὐδεμίαν βοήθειαν κατὰ τῆς Τουρκίας, ὥστε, προσθέτει ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ, πρὸς τὸ παρὸν δὲν παραδέχεται ὅτι ὑπάρχει εὐκαιρία ἐνεργείας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ὥστε οἱ φόβοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπὸ τῆς 23ης Αὐγούστου ἐκφρασθέντος εἰς τὸν κ. Ἔλλιοτ διὰ τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν, ἐσταμάτησαν — εὐτυχῶς λέγομεν ἡμεῖς— τὴν σχεδιαζομένην ἐπιχείρησιν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τοὺς φόβους τούτους, εἶχον οἱ Ἄγγλοι τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Τὴν ἄμεσον παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ πιθανώτατα θὰ τὸ ὑπέδειξεν τὴν 23ην Αὐγούστου ὁ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον.

Ἐξηγεῖται οὕτω καὶ ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 24ης Αὐγούστου καὶ ἡ κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως ἀπόσυρσις αὐτῆς μετὰ δύο ἡμέρας. Ἐάν, βέβαια, ὁ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ, λαβὼν γνῶσιν τῆς παραιτήσεως ταύτης ἔσπευσε νὰ τὸν καθησυχάσῃ ὡς πρὸς τὴν Καβάλλαν, ἐξηγεῖται κάλλιστα ἡ μὴ ἐπιμονὴ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν παραίτησίν του. Πῶς διέφυγον τὸν κ. Βενιζέλον, τὰ ὅσα ἀνεφέραμεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ; Μήπως τὸ ἐμελέτησε μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, μεθ' ὅσης ἐμελέτησε καὶ τὸ σχέδιόν μου τῆς ἁλώσεως τῶν Δαρδανελλίων τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914; Τότε ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα.

Ἡ ἑτέρα ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, κατὰ τὸ ἄρθρον του τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ἐν. ἔτους, εἶνε ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου «ἡ ὅλη στρατιωτικὴ δύναμις, ἡ εὑρισκομένη εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ἀνήρχετο εἰς » 7.000 ἄνδρας, διανεμημένους εἰς τὰ διάφορα ἐκεῖ φρούρια πρὸς » φρούρησιν αὐτῶν. Ἑπομένως, στρατὸς κινήσεως, δυνάμενος ν' ἀντι- » ταχθῇ κατὰ τῆς ἀποβάσεως καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν προέλασιν » πρὸς κατάληψιν τῆς χερσονήσου, δὲν ὑπῆρχε». Ἀπατᾶται δεινῶς. Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπό- » λεως ὑπῆρχον τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου περὶ τὰς 7 χιλ. ἄνδρας, γνωρίζει ἆρά γε ὁ κ. Βενιζέλος πόσαι χιλιάδες εὑρίσκοντο εἰς τὰς πλησίον τῆς Χερσονήσου ταύτης φρουρὰς τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, καὶ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἕτοιμοι νὰ συγκεντρωθῶσι ταχύτατα εἰς πᾶν ἀπειλούμενον σημεῖον, εἴτε τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, εἴτε εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, εἴτε πρὸς τὴν παρὰ τὴν Τένεδον Ἀσιατικὴν ἀκτήν; Διότι ὅλα ταῦτα τὰ σημεῖα ἠδύναντο νὰ ἀπειληθῶσι δι' ἀποβάσεως. Δὲν τὸ γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος. Θὰ τοῦ τὸ μάθωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ὅταν εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον μας θὰ ἀναλύσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μνημονευθέντος σχεδίου ἐκστρατείας μας καὶ θὰ τὸν πληροφορήσωμεν εἰς ποῖα σημεῖα ἦσαν τὰ στρατεύματα ταῦτα καὶ πόση ἡ δύναμίς των.

Εἶνε ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἕνα μικρὸν μάθημα τακτικῆς διὰ τοὺς μὴ στρατιωτικοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας, καὶ δι' αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλον.

Ἕνας στρατός, ὅστις ἔχει νὰ ἀμυνθῇ εἰς ἐκτεταμένην γραμμήν, ἢ καὶ μέτωπον μὲ διαφόρους τομεῖς, ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων, ποτὲ δὲν διαθέτει τὰς δυνάμεις του ὅλας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γραμμῆς ἢ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν δυναμένων νὰ ἀπειληθῶσι τομέων τοῦ μετώπου. Ἐὰν ἔπραττε τοῦτο θὰ ἐκινδύνευε νὰ εἶνε πανταχοῦ ἀσθενὴς καὶ νὰ ἀχρηστεύσῃ μεγάλο μέρος τῶν δυνάμεών του, τῶν μὴ εὑρισκομένων παρὰ τὸ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σημεῖον. Ὥστε δὲν κάμνει ἕνας στρατὸς καλῶς διοικούμενος τοιαύτας ἀνοησίας, ἀλλὰ τοποθετεῖ ἐπιτηρητικὰ τμήματα εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσβληθῶσι καὶ κρατῶν τὰς δυνάμεις του συγκεντρωμένας εἰς διάφορα σημεῖα ὄπισθεν καὶ εἰς ἀρκετὴν μάλιστα ἀπόστασιν ἐσωτερικῶς, ὅταν τὸ ἀπειλούμενον μέτωπον εἶνε τόσον μέγα καὶ τόσον ἐσωτερικῶς διακεκομμένον, ὡς τὸ μέτωπον ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ μέχρι

τῆς ἔναντι τῆς Τενέδου ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ἰδίως δὲ θὰ πράξῃ τοῦτο ἕνας συνετῶς διοικούμενος στρατός, ὅταν ἡ ἀναμονὴ τῆς ἐπιθέσεως θὰ εἶνε μακρά, ὅταν θὰ ἀναμένῃ ἑβδομάδας καὶ μῆνας ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἄνω λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀναπαύῃ καὶ συντηρῇ καλῶς τοὺς ἄνδρας του, τὰ κτήνη του καὶ τὸ παντοειδὲς ὑλικόν του. Ὅταν φανῇ ἡ πρώτη ἔνδειξις σοβαρᾶς ἀπειλῆς τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων συγκεντρώνει ὁ ἀμυνόμενος τὰς δυνάμεις του πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον. Ὥστε ἂν οἱ Τοῦρκοι εἶχον διαθέσει διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ κατοχὴν τῶν φρουρίων της — λίαν ἀσημάντων ἄλλως τε ἀπὸ ἀμυντικῆς ἀπόψεως — 7 χιλ. ἄνδρας, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἐγὼ εὑρίσκω ὅτι πολλοὺς διέθεσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐὰν ἤμουν εἰς τὴν θέσιν των ἐγώ, θὰ διέθετον ὀλιγωτέρους. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι πάντοτε εἶχαν τὴν μανίαν νὰ τοποθετῶσιν ἰσχυρὰς προφυλακὰς ἴσως ἕνεκα τοῦ δυσπίστου χαρακτῆρος των, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν τακτικῶν σκέψεων. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶνε πόσους θὰ ἠδύναντο νὰ συγκεντρώσουν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Χερσόνησον ὅταν θὰ ἐνεφανίζετο σοβαρὰ ἔνδειξις ἀπειλῆς αὐτῆς. Αὐτὸ τὸ ἐκθέτω εἰς τὰς μνημονευθείσας μελέτας μου. Ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν τὰς ἐδιάβασε, τὸ παρεῖδε. Θὰ τὸν πληροφορήσωμεν ἐπὶ τούτου προσεχῶς.

* * *

Μένει τώρα καὶ ἡ τρίτη ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πληροφορίας τοῦ κ. Μοργκεντάου ὅτι «ὡς ἐκ τῆς ἀναμενομένης καταλήψεως τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας, αἱ ἀρχαὶ μαζὺ μὲ τὰ σπουδαιότερα ἀρχεῖα ἦσαν ἕτοιμοι ὅπως ἐγκαταλείψουν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ καταφύγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εὐθὺς ὡς θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας ἡ Χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως». Πληροφοροῦμεν τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι, ἂν ὁ στρατός μας κατελάμβανε τὴν Καλλίπολιν, οὐδεμία μεταφορὰ οἱουδήποτε πράγματος θὰ ἦτο πλέον δυνατὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι πράγματι ἐφοβοῦντο τοιοῦτον ἐνδεχόμενον, καταλήψεως τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των, δὲν θὰ ἐπερίμεναν νὰ καταληφθῇ ἡ Καλλίπολις, ἀλλὰ πολὺ πρὶν θὰ μετέφερον τὰ ἀρχεῖα των, τὰς ἀρχάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν νὰ διαφυλάξουν, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως ἔπραξαν οἱ Γάλλοι κατὰ τὸ 1914, ὅταν, προτοῦ, ἀπειληθῇ σοβαρῶς τὸ Παρίσι, μετέφεραν ἐγκαίρως πᾶν ὅτι ἔδει νὰ μεταφερθῇ, εἰς Βορδώ.

Ἀλλὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπικειμένου ἀγῶνος, διὰ τὸν ὁποῖον εἶνε ἥσυχοι οἱ στρατιωτικοί, καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀδικαιολογήτων ἀνησυχιῶν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ κάμνουν πολλάκις ἑτοιμασίας ἀσκόπους, ὡς ἐὰν ὁ κίνδυνος ἦτο πραγματικός. Δὲν ἐνθυμεῖται ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1912, ὅταν ἡττήθη ἡ ἡμετέρα 5η μεραρχία εἰς τὸ Σόροβιτς, τοῦ ὄγκου τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ νικήσαντος εἰς Γιαννιτσὰ καὶ προελαύνοντος πρὸς Θεσ)νίκην, ὅτι κατελήφθη ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις ὑπὸ τοιούτου πανικοῦ μήπως ὁ Δζαβὴτ προελάσῃ ἐκ Σόριβιτς πρὸς Λάρισαν! καὶ Ἀθήνας! !...ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτησε διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν Διάδοχον, ὅπως δύο μεραρχίαι ἐκ τοῦ προ-

ελαύνοντος πρὸς Θεσσαλονίκην στρατοῦ ἀποσταλῶσι ταχέως εἰς Κατερίνην, ἐπιβιβασθῶσι καὶ μεταφερθῶσι θαλασσίως εἰς Βόλον, καὶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς πρὸς Λάρισαν διὰ νὰ καλύψωσιν ἀπὸ τὸν Δζαβὴτ τὴν ὁδὸν τῆς πρωτευούσης; Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ἐκίνησε τὸ μειδίαμα ἡμῶν εἰς Γιαννιτσᾶ, καὶ δὲν ἐδώσαμεν καμμίαν προσοχὴν εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ κ. Βενιζέλου. Τί τὸ παράδοξον λοιπὸν ἐὰν καὶ τὸ 1915 ὑπῆρξαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἑτοιμάσασαι τὰ ἀρχεῖα των διὰ ταξίδιον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας;

Τώρα λύσαντες τὰς ἀπορίας τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον μας εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ζητήματος τῶν Δαρδανελλίων.

Υ. Γ. Εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου 30ῆς καὶ 31ης Ὀκτωβρίου, τὰ γέμοντα χυδαίων ὕβρεων κατὰ τοῦ νεκροῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου θ' ἀπαντήσω μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ θέματος τῶν Δαρδανελλίων καὶ θὰ ἐξηγήσω τὴν ἀξίαν τῶν περὶ Πασάρωφ ἰσχυρισμῶν του.

ΑΡΘΡΟΝ 13ον

(2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1913-14 ΕΙΧΕΝ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΟΥ.

Ἐνθυμοῦνται βεβαίως οἱ γηραιότεροι τῶν ἀναγνωστῶν μας ὑπὸ ποίους δυσμενεῖς ὅρους εὑρέθη ἡ Ἑλλὰς εὐθὺς μετὰ τὴν σύναψιν τῆς Εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1913 μετὰ τῆς Τουρκίας. Τοὺς συνοψίζομεν ἐνταῦθα διὰ νὰ τοὺς μάθῃ καὶ ἡ νέα γενεά, δηλαδὴ αἱ 13 νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνατροφὴν τῶν ὁποίων ἀνησυχεῖ τόσον ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἐὰν οἱ Βαλκανικοὶ Σύμμαχοι ἐνίκησαν τὸ 1912 τὴν Τουρκίαν, τὸ ὀφείλουσι εἰς τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Τουρκίας, καὶ κυρίως εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» τοῦ ὁποίου τὴν προμήθειαν δὲν ἐνήργησεν ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις Μαυρομιχάλη. Ἄνευ τῆς ναυτικῆς ὑπεροχῆς, ἡ Τουρκία, κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς μας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου θὰ εἶχε δυνηθῆ νὰ συγκεντρώσῃ τὸν στρατόν της ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην τρεῖς φορὰς ταχύτερον, ἀφ' ὅ,τι τὸ ἔπραξε τὸ 1912. Συνεπῶς θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ εἰς Θράκην πολὺ μεγαλυτέραν δύναμιν κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐπίσης δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ νὰ σχηματίσῃ λίαν ἰσχυρὰν στρατιάν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ εἰς τὸ Βόρειον μέρος τῆς Θεσσαλίας θὰ ὑφίστατο λίαν σημαντικὴν ἐπιβράδυνσιν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ πόλεμος τοῦ 1912 θὰ ἐλάμβανεν ἐντελῶς ἀλλοίαν ἐξέλιξιν.

Ἀλλὰ καὶ ὅπως διεμορφώθη ἐδαφικῶς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἄνευ

πλήρους ὑπεροχῆς κατὰ θάλασσαν ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διότι ἡ Τουρκία ἐπικρατοῦσα κατὰ θάλασσαν, θὰ ἠδύνατο κηρύττουσα τὸν πόλεμον, ὄχι μόνον νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ αὐτὴν τὴν Κρήτην, ἂν τὴν ἤθελε, ἀλλὰ καὶ νὰ πλήξῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του, τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Ἐὰν μάλιστα συνεμάχει καὶ ἡ Βουλγαρία μετὰ τῆς Τουρκίας καθ' ἡμῶν, τῆς Τουρκίας ἐπικρατούσης κατὰ θάλασσαν, τότε ἡ μὲν μεταφορὰ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς Μακεδονίαν διὰ Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας, θὰ καθίστατο ἀπολύτως ἀδύνατος, μεταφορὰ διὰ ξηρᾶς θὰ διήρκει ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας, μὴ ὑφισταμένου τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, ἀνεφοδιασμὸς δὲ διὰ θαλάσσης, ἔξωθεν, ὄχι μόνον τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατος. Θὰ ἐπρόκειτο ἑπομένως περὶ πλήρους καταστροφῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ὥστε ἡ πλήρης ναυτικὴ ἐπικράτησις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Τουρκίας ἦτο τότε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Πλήρη δὲ ναυτικὴν ἐπικράτησιν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐννοοῦμεν τὴν ὕπαρξιν Ἑλληνικοῦ στόλου, μὲ βαρέα θωρηκτά, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποκλείσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ νὰ παρεμποδίσῃ ἀπολύτως πᾶσαν ἔξοδον τουρκικῶν πλοίων. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἤρκουν μόνον ἀντιτορπιλλικά, οὔτε ὑποβρύχια, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε τότε (1913) ἦσαν ἀτελέστατα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς βαρέα θωρηκτά, εἴτε ἰσχυρὰ θωρακισμένα καταδρομικὰ μάχης. Ἡ ἰδέα ὁπλισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δι' ἐλαφροῦ μόνον στόλου θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄμυναν τὸ πολὺ τινῶν μόνον ἀκτῶν της, πάντως ὅμως δὲν θὰ ἠμπόδιζε τὴν ναυτικὴν ἐπικράτησιν τῆς Τουρκίας ἐν τῷ Αἰγαίῳ μὲ ὅλας της τὰς συνεπείας, κατοχῆς ὑπὸ τῆς Τουρκίας τῶν νήσων, καὶ μεγάλης ἐπιβραδύσεως τῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Μόνον ἡ ἔξοδος τοῦ «Χαμιδιέ», ἑνὸς ἐλαφροῦ καταδρομικοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1912)1913 ἐκ Δαρδανελλίων, διαλαθόντος τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἤρκεσε νὰ διαταράξῃ τὰς μεταφορὰς ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Μακεδονίας εἰς Ἤπειρον, τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἠπείρου ἐκ Πειραιῶς, ὡς καὶ τὰς μεταφορὰς Σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης θαλασσίως εἰς Ἀλβανίαν.

Τὴν τόσον ζωτικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα θαλασσίαν ἐπικράτησιν, τὴν ὁποίαν εἴχομεν μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν , κατώρθωσεν ὁ κ. Βενιζέλος εὐθὺς μετ' αὐτὴν νὰ τὴν ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Τότε ἡ Βραζιλία ἡ ὁποία κατεσκεύαζε δύο θωρηκτὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἤθελε διὰ οἰκονομικοὺς λόγους νὰ τὰ πωλήσῃ πρὸ τοῦ πέρατος τῆς κατασκευῆς των. Ἡ Ἑλλὰς ἥτις ὤφειλε νὰ τὰ ἀγοράσῃ ἀμέσως, ἰσχυροποιουμένη κατὰ θάλασσαν κατὰ τρόπον ἀδιαφιλονείκητον, χάριν αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς της, παρημέλησε τοῦτο, ἐξ ἀφαντάστου, ἂν μὴ ἐγκληματικῆς, ἀφελείας τοῦ Κυβερνήτου της. Ἡ Τουρκία ὅμως παρ' ὅλην τὴν καταστροφὴν ποὺ εἶχεν ὑποστῆ, τὰ ἠγόρασε. Ὑπελογίζετο ἡ ἀποπεράτωσις αὐτῶν τὸ θέρος ἢ τὸ πολὺ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1914, ὁπότε ἡ Τουρκία κάτοχος αὐτῶν θὰ εἶχεν εἰς χεῖρας της τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἠνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κ.

Βενιζέλου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσεπάθησε νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ὅτι καὶ μὲ ἐλαφρὸν στολίσκον θὰ τὰ ἔβγαζε πέρα ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ ἀπέναντι τῶν διαμαρτυριῶν ὅλων τῶν εἰδικῶν, καὶ τῆς στυγνῆς πραγματικότητος, ἤρχισε στρέφων τὰ βλέμματα παντοῦ ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ εὑρεθῶσιν ἰσοδύναμα πλοῖα πρὸς ἀγοράν. Ἀλλὰ πουθενὰ δὲν εὑρίσκοντο. Πουθενὰ δὲν ἠδύναντο νὰ κατασκευασθῶσι πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν δύο Βραζιλιανῶν, Τουρκικῶν πλέον, θωρηκτῶν. Ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα προσήγγιζε τὸ τραγικὸν τέλος τῆς Ἑλλάδος. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἔντρομος πρὸ τῶν συνεπειῶν τῆς πολιτικῆς του, μετέβη τὸν χειμῶνα τοῦ 1913)1914 εἰς Εὐρώπην διὰ νὰ εὕρῃ ὑποστηρικτὰς καὶ φίλους, ἢ τοὐλάχιστον τρόπον συμβιβασμοῦ μὲ τὴν Τουρκίαν εἰς βάρος τῆς ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κυριαρχίας. Ἐγύρισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἀρχὰς τοῦ 1914, ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ Τουρκία παρείλκυσε τὰς διαπραγματεύσεις ἀναμένουσα τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν θωρηκτῶν της. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἤρχισε τοὺς διωγμοὺς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς βαθμόν, ὥστε τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐφεῦρε καὶ ἐπρότεινε διὰ πρώτην φορὰν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ὅταν ἐματαιώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἡ παρ' ἐμοῦ προταθεῖσα κατ' Ἀπρίλιον 1914 κατάληψις τῶν Δαρδανελλίων, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσω κατωτέρω, ἐν ἀπελπισίᾳ εὑρισκόμενος ἠγόρασε δύο παλαιὰ ἀμερικανικὰ θωρηκτά, τὴν «Λῆμνον» καὶ τὸ «Κιλκίς», τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰ μετ' ὀλίγον ἕτοιμα νέα θωρηκτὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ ναύαρχος Κὰρρ χαρακτηρίζει ταῦτα, εἰς τὸ περὶ τοῦ πολέμου βιβλίον του (σελ. 196) ὡς γηραιὰ πλοῖα, μὲ πυροβόλα καὶ μηχανὰς ἐφθαρμένας, καὶ ὡς τελείως ἄχρηστα διὰ πόλεμον, ἀδρότατα πληρωθέντα καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀγορὰ ἐσταμάτησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ ἐπὶ μακρὰ ἔτη.

Ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην θέσιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἔκρηξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου καὶ ἡ ἄμεσος κατάσχεσις ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τῶν ἐν τοῖς ναυπηγείοις τῆς Ἀγγλίας κατασκευαζομένων δύο τουρκικῶν θωρηκτῶν. Ἄλλως τε ὁ μέγας πόλεμος ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν, νέοι συνδυασμοὶ Δυνάμεων ἐνεφανίζοντο, ἡ Τουρκία εἶχεν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Τουρκίας μετεβάλλετο ριζικῶς καὶ περιστάσεις ἀπροσδόκητοι παρουσιάζοντο διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπως συμβιβασθῇ ὁριστικῶς μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ ὑπὸ ἀρίστους ὅρους, ὅπως διὰ μακρῶν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ἐξεθέσαμεν.

Ἀλλὰ ποῖος ἠδύνατο νὰ προΐδῃ ταῦτα τὸν χειμῶνα τοῦ 1913) 1914; Τότε καὶ Κυβέρνησις καὶ Ἐπιτελεῖα ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εὑρισκόμεθα, χάρις εἰς τὴν ἀφελῆ ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, πρὸ τῆς τραγικῆς πραγματικότητος τοῦ μετά τινας μῆνας ἐπικειμένου τέλους τῆς Ἑλλάδος. Ἕκαστος φαντάζεται τὴν ἀγωνίαν μας.

Τότε, μὴ βλέπων οὐδεμίαν ἄλλην διέξοδον, ἐσκέφθην ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ παίξῃ τὰ πάντα εἰς νέον προληπτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, προτοῦ ἡ τελευταία ἀποκτήσῃ τὰ νέα της θωρηκτά, καὶ ἐφ' ὅσον ἀκόμη ἡ Ἑλλὰς εἶχε πλήρη τὴν ναυτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου. Ἐμελέτησα τὸ ζήτημα, κατήρτισα κατὰ Ἰα-

νουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον τοῦ 1914 τὰ σχέδια τοῦ πολέμου, περὶ τῶν ὁποίων προηγουμένως ὡμίλησα, καὶ κατ' Ἀπρίλιον ὑπέβαλα τὴν μελέτην μου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις καὶ τὴν ἀπεδέχθη.

Εἰς τὴν μελέτην μου ταύτην, ἐκθέτων πρῶτον τὴν γενικὴν κατάστασιν, ἥτις μᾶς ἐπέβαλλε τὸν πόλεμον, ἐξετάζω πῶς ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον τοῦτον. Καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς Τουρκίας ἡ Ἑλλὰς μόνον εἰς Μ. Ἀσίαν θὰ ἠδύνατο νὰ καταγάγῃ μεταφέρουσα ἐκεῖ τὸν στρατόν της, ἀναζητοῦσα καὶ καταστρέφουσα ἐκεῖ τὸν ὄγκον τῶν τουρκικῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἐθεώρησα ἀδύνατον. Ἐκστρατεία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἔφερεν ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἦτο δυνατή, διότι θὰ παρεβιάζετο τὸ τότε βουλγαρικὸν ἔδαφος τῆς Δυτ. Θράκης. Ἀπέμενε κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ θαλάσσης (Δαρδανελλίων). Ἐθεώρουν τὸ πλῆγμα τοῦτο κατὰ τῆς Τουρκίας ὡς πολὺ ἥσσονος σπουδαιότητος. Διότι, ὡς ἐξέθετον, δι' αὐτοῦ δὲν κατεστρέφοντο αἱ κύριαι δυνάμεις τῆς Τουρκίας, αἵτινες ἦσαν ὁ κατὰ ξηρὰν αὐτῆς στρατός. Ἐξέθετον εἰς τὴν μελέτην μου ὅτι ἡ Τουρκία ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀντίστασίν της, καὶ ἄνευ τῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀγωνιζομένη ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ ἐφρόνουν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἠθικὸς ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο τόσον μέγας, ὥστε ἐθεώρουν πιθανώτατον ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἐπειθαναγκάζετο εἰς εἰρήνην, ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι μας θὰ ἦσαν λίαν περιωρισμένοι, μὴ θιγομένων δι' αὐτῶν ζωτικῶν τουρκικῶν συμφερόντων. Καὶ δὴ οἱ ὅροι μας θὰ ἦσαν τρεῖς.

1ον) Πρῶτον καὶ κύριον, ἐκχώρησις εἰς Ἑλλάδα τῶν δύο ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευαζομένων τουρκικῶν θωρηκτῶν. 2ον) Ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων. 3ον) Παῦσις τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Περὶ ἐδαφικῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, οὔτε λόγος ἔδει νὰ γίνῃ. Ἑπομένως κατέληγον εἰς τὴν διὰ τῶν Δαρδανελλίων ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλά, ἐξέθετον, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΙΝΕ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΡΑΥΝΟΒΟΛΟΣ, μὲ ταχύτατον τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε καὶ ταχυτάτη νὰ εἶνε ἡ ἄνευ μεγάλων ἀπαιτήσεων ἐκ μέρους μας σύναψις τῆς εἰρήνης. Καὶ τοῦτο, ἕνεκα φόβου περιπλοκῶν ἐξ ἐνδεχομένων ἐχθρικῶν πρὸς ἡμᾶς ἐπεμβάσεων ἄλλων βαλκανικῶν κρατῶν καὶ δὴ τῆς Βουλγαρίας, ἀσφαλῶν δὲ ἐπεμβάσεων μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἐξήταζα ἐν τῇ μελέτῃ μου, κατὰ πρῶτον, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἦτο δυνατὴ διὰ μόνου τοῦ στόλου. Ἔχων ἀρίστας πληροφορίας, περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὡπλισμένα τὰ ὀχυρὰ τῶν Δαρδανελλίων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Στενοῦ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, καθὼς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀμυντικῶν τῶν Στενῶν μέσων καὶ συγκρίνων τὰ ἐνδεχόμενα μιᾶς τοιαύτης πάλης, κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μία τοιαύτη ἐπιχείρησις ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις ὄχι μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἀλλὰ καὶ ἑτέρου κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρου. Προσέθετα ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη παρα-

δεχόμεθα τὸ θαῦμα, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατέβαλλε τὴν ἀντίστασιν ταύτην τοῦ εἰς διάφορα σημεῖα κατὰ μῆκος τῶν Στενῶν τοποθετημένου βαρέος ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πάλιν δὲν θὰ κατωρθοῦτο τοῦτο ἄνευ μεγάλων ζημιῶν τῶν πλοίων μας, καὶ ἀπωλείας μέρους αὐτῶν, καὶ ἐκ ναρκῶν ἀκόμη, ὥστε τὰ ὑπολείμματα τοῦ στόλου μας, ἅτινα θὰ κατώρθουν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὴν Προποντίδα εὐχερῶς θὰ κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀναμένοντος τουρκικοῦ στόλου. Ἀπέρριπτον τὴν ἰδέαν αἰφνιδιαστικοῦ εἴσπλου τοῦ στόλου μας, ἄνευ κηρύξεως πολέμου, καὶ ἄνευ ἀγῶνος πρὸς τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα, διὰ τῶν Δαρδανελλίων εἰς Προποντίδα, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις, προέβαλλον τότε μερικοὶ ναυτικοί μας, διότι καὶ ἂν καθίστατο τοῦτο δυνατόν, τί τὸ ὄφελος; Ἕνας στόλος διὰ νὰ ζήσῃ καὶ ἐνεργήσῃ πρέπει νὰ ἔχῃ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, συνεπῶς τὴν γραμμὴν τὴν ἑνοῦσαν αὐτὸν μὲ τὰς βάσεις του. Ἐν προκειμένῳ ἡ γραμμη τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στόλου μας διερχομένη διὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων θὰ εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Δηλαδὴ ὁ στόλος μας θὰ ἦτο ἀποκεκλεισμένος εἰς τὴν Προποντίδα ὡς ἐντὸς ποντικοπαγίδος. Καὶ μετά τινα μάταια κατορθώματα θὰ ἔπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Δὲν ἀπέμενε, λοιπόν, διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ εἴσπλους τοῦ στόλου μας διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὴν Προποντίδα, ἐν πλήρει δυνάμει, καὶ μὲ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, καὶ μὲ πλήρη ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ ἐνεργείας—μὴ λησμονῶμεν ὅτι τοῦτο ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως— παρὰ ἡ διὰ στρατοῦ κατάληψις τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἡ καταστροφὴ τῶν πυροβολείων της, καὶ ἡ κατασίγασις τῶν πυροβολείων τῆς ἀντίπεραν ἀσιατικῆς ὄχθης τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ διὰ στρατοῦ κατάληψις αὐτῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ τῆς ἀντίπεραν ταύτης ὄχθης ἔδει νὰ καταστῶμεν κύριοι ἢ τοὐλάχιστον νὰ καταστρέψωμεν τὸ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀκτήν, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς εἰς βάθος εὑρισκόμενον πυροβολικόν, διότι ἄνευ τούτου, ἡ διὰ τῶν Στενῶν κίνησις μεταγωγικῶν, ὁπλιταγωγῶν, ἢ καὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν τοῦ στόλου δὲν θὰ ἦτο ἀκινδύνως δυνατή.

Θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914; Καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους; Θὰ τὸ ἐξετάσωμεν αὔριον, συνεχίζοντες συνοπτικῶς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ καταρτισθέντος ὑπ' ἐμοῦ σχεδίου πολέμου καὶ ἐκστρατείας.

ΑΡΘΡΟΝ 14ον
(3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΕΠΙΤΕΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΝ.-Η ΠΛΑΝΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Συνεχίζομεν λοιπὸν τὴν ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐκπονηθέντος σχεδίου πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914.

Πρὸς κατάληψιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς ἀντίπεραν Ἀσιατικῆς ὄχθης διὰ στρατοῦ, θὰ ἔδει νὰ γίνῃ ἀπόβασις αὐτοῦ εἰς ἓν ἐκ τῶν τριῶν κατωτέρω ἀναφερομένων σημείων, ἢ καὶ εἰς πλειότερα.

1ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν ὅρμον τῶν Μπεσικίων, παρὰ τὴν Τένεδον.

2ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ.

3ον) Ἀπόβασις εἰς τὴν ἀκτὴν Ἀναφάρτια ἢ Σούβλα καὶ παρ' αὐτὴν Ν. Δυτικώτερα.

Εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιον ἐκστρατείας, μελετῶ λεπτομερῶς τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ δι' ἕκαστον σημεῖον ἀποβάσεως, καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, δηλαδὴ πρώτης ἀντιστάσεως ἐχθρικῶν πυροβολείων, χρόνου συγκεντρώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν ναυτικῶν ὅρων, δηλ. ἐπικρατούντων ἀνέμων, κυματισμοῦ θαλάσσης κτλ.

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου μὲ τὴν μακρὰν ἔκθεσιν τῶν τεχνικῶν αὐτῶν ζητημάτων.

Κατέληγον ἀποκλείων τὴν ἀκτὴν τῶν Μπεσικίων διὰ κυρίαν ἀπόβασιν. Γνωρίζω σήμερον ὅτι ὁ στρατηγὸς Λίμαν φὸν Σάνδερς εἰς πρὸ ἐτῶν δημοσιεύματά του ἐθεώρει τὸ μέρος τοῦτο ἀσθενέστερον διὰ τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ ἦτο πολὺ ἀσθενέστερον καὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ. Ὁ ὅρμος οὗτος δὲν πληροῖ πάσας τὰς πρὸς ἀπόβασιν ἀπαιτήσεις. Ἡ πορεία ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν θὰ ἀντεμετώπιζε πολλὰς δυσχερείας. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦτο ταχὺ καὶ ἄμεσον. Τοιαύτη ἀπόβασις θὰ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ μικρὰν δύναμιν ἐνεργοῦσαν ἐπιβοηθητικῶς πρὸς τὴν κυρίαν ἀπόβασιν εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Ὑποφέρουν δὲ τὰ Μπεσίκια πολὺ ἐκ τῶν ἀνέμων. Ἄλλως τε πρὸς σύνταξιν τοῦ σχεδίου μου προηγήθησαν, λεπτομερεῖς ἀναγνωρίσεις ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Ναυτικοῦ εἰς ὅλα τὰ προαναφερθέντα σημεῖα, μυστικῶς, ἐννοεῖται, ἐνεργηθεῖσαι.

Ὥστε ἀπέμενεν ἡ ἐκλογὴ μεταξὺ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ καὶ τῆς ἀκτῆς τῶν Ἀναφαρτιῶν. Ἀπέκλινον μᾶλλον πρὸς τὴν δευτέραν. Προσέθετα ὅμως ὅτι ἡ ὁριστικὴ ἐκλογὴ μεταξὺ τῶν δύο θὰ ἀπεφασίζετο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκστρατείας, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, δηλ. καταστάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐπιστρατεύσεως ἢ μὴ

τῆς ἐν Ραιδεστῷ Τουρκικῆς μεραρχίας, δυνάμεως ἢ καὶ μέτρων ἀσφαλείας τῆς ἐν Μαδύτῳ τουρκικῆς φρουρᾶς, βαθμοῦ τοῦ δυνατοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ ἑτέρων στοιχείων μὴ δυναμένων ἐκ τῶν προτέρων νὰ προβλεφθῶσι. Προσέθετα ὅτι τὴν ὅλην ἐπιχείρησιν θὰ ἐπηρέαζε ἡ κατάστασις τοῦ καιροῦ καὶ συνεπῶς ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους (ἤμεθα τότε τὸ 1914 εἰς τὸν 'Απρίλιον). Πάντως ἔπρεπεν, ἔλεγον, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅτι ὅλοι οἱ μνησθέντες ὅρμοι εἶνε κυρίως θερινὰ ἀγκυροβόλια, ἀφύλακτα ἀπὸ ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βορειοανατολικῶν ἀνέμων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τελευταῖοι δὲν ἀναταράττουσι μὲν πολὺ τὴν θάλασσαν τῶν ὅρμων τούτων, ἀλλ' ἡ ἔντασίς των θὰ ἐπεβράδυνε τὴν κίνησιν λέμβων καὶ φορτηγίδων. Πάντως ἐκ Βορείων ἀνέμων σχετικῶς ἀσφαλέστερος εἶνε ὁ ὅρμος 'Αναφάρτι. 'Απέκλινα ὅθεν μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ. 'Απέκλινα δὲ καὶ δι' ἄλλον λόγον. "Οτι τὰ 'Αναφάρτια ἀπέχουσιν ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς σταθμεύσεως τοῦ τρίτου σώματος τουρκικοῦ στρατοῦ περισσότερον παρὰ ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, καὶ ἑπομένως ὑπῆρχεν ἐλπὶς μεγαλυτέρα, ὅπως τὰ αἰφνιδιαστικῶς ἀποβιβαζόμενα στρατεύματα κυριεύσωσι τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως τουρκικὰ πυροβολεῖα πρὶν ἢ προσδράμωσιν ἐκ τῶν σημείων σταθμεύσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ αἱ ἐπικουρίαι. Καὶ διά τινας ἄλλους λόγους τακτικῆς φύσεως ἀπέκλινα ὑπὲρ τῆς ἀποβάσεως εἰς 'Αναφάρτια.

Τὸ πρῶτον ἐμπόδιον τοῦ εἰς 'Αναφάρτια ἀποβιβαζομένου στρατοῦ, θὰ ἦτο τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου καὶ πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ τουρκικὸν πυροβολικόν, διανεμημένον εἰς διάφορα πυροβολεῖα.

'Η δύναμίς του τότε, Μάρτιον—'Απρίλιον τοῦ 1914, δηλ. ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ, ἀνήρχετο εἰς 50 ΒΑΡΕΑ πυροβόλα. Προσθέτω ἀκόμη ὅτι ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βληθῶσιν ἐκ θαλάσσης, διοτι τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων μὴ βάλλοντα μὲ μεγάλην γωνίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κατασιγάσωσι τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων πυροβολικόν. 'Εὰν ἡ ἀπόβασις ἐγένετο ὅπως ἐσχεδίαζον, τὸν 'Απρίλιον—Μάϊον τοῦ 1914, ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΙΚΩΣ, ὑπῆρχε βάσιμος ἐλπὶς νὰ ἁλωθῶσι ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀποβιβαζομένου πεζικοῦ. 'Αλλὰ ἐν πλήρει πολέμῳ, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, τῶν Τούρκων ἀναμενόντων τὴν ἐπίθεσιν, ἡ ἅλωσις θὰ ἦτο ἀδύνατος. "Οπως καὶ ἀπεδείχθη πράγματι ἀδύνατος. Διότι οἱ Σύμμαχοι εἰς 'Αναφάρτια ἀπεβιβάσθησαν καὶ ματαίως ἐπὶ μῆνας ἐπετίθεντο κατὰ τῶν πυροβολείων τούτων χωρὶς νὰ κατορθώσωσι τίποτε.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως πυροβολείων τούτων, τὸ μὲν πυροβολικὸν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς 'Ασιατικῆς ἀκτῆς πυροβολείων ὅπως τὰ κατασιγήσῃ, ἐνῷ μέρος μὲν τοῦ πεζικοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν χθαμαλῶν πυροβολείων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ 'Ελησπόντου, τῶν φυλασσόντων τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ στενοῦ, μέρος δὲ θὰ συνεκεντροῦτο εἰς Μπουλαῒρ, ὅπου θὰ συνεκεντροῦτο ἀργότερον ὁλόκληρος ὁ ἀποβατικὸς στρατός, ὅπως ἀσφαλίσῃ τὴν χερσόνησον ἀπὸ πάσης ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης ἐπιθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. 'Εν τῷ μεταξὺ κατασιγασθέντων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς 'Ασιατικῆς

πλευρᾶς ἐχθρικῶν πυροβολείων, τὰ Στενὰ θὰ ἦσαν ἐλεύθερα πρὸς εἴσπλουν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἀνέφερα κάπως λεπτομερῶς ὅλα ταῦτα, διὰ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται μου τὴν λεπτότητα τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, καὶ τὸ πολύπλοκον καὶ πολυσύνθετον αὐτῆς. Μία σφοδρὰ τρικυμία κατὰ τὴν ἀπόβασιν θὰ ἀνέτρεπεν ὅλους τοὺς ὑπολογισμούς. Τοιαύτη τρικυμία τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1914 ἦτο τελείως ἀπίθανος, ἀλλὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915;

Ἀλλὰ δὲν ἐστέκετο εἰς αὐτὸ ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ εἰς τὸ ἑξῆς: Τί δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ πεζικοῦ καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ θὰ ἠδύναντο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ νὰ προσδράμωσι πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον καὶ εἰς πόσον χρόνον;

Ὅταν κατήρτιζα τὴν μελέτην μου τὸ 1914 εἶχα ὑπ' ὄψιν μου τὴν τοποθέτησιν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν ΕΙΡΗΝΗ. Τὸ σῶμα στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κυρίως μᾶς ἀφεώρα ἦτο τὸ 3ον Σῶμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μὲ ἕδραν τὴν Ραιδεστόν, συγκείμενον ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, τῆς 7ης εἰς Ραιδεστόν, τῆς 8ης εἰς Μπαλικέσρ, Πάνορμον καὶ Ἀϊβαλῆ (ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσιατικῆς πλευρᾶς) καὶ τῆς 9ης εἰς Καλλίπολιν. Περίστασιν καὶ Μάδυτον ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, καὶ ἐκ λοιπῶν σωμάτων. Ἑκάστη τουρκικὴ μεραρχία ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἐξ πυροβολαρχιῶν πεδινῶν ἢ ὀρειβατικῶν ἀναλόγως. Ἐλογάριαζα ὅτι ἡ 9η μεραρχία θὰ ἠδύνατο ἐντὸς δύο ἡμερῶν νὰ εἶνε συγκεντρωμένη εἰς Ἀναφάρτια ἢ εἰς Μπουλαΐρ. Ἡ 7η Μεραρχία (Ραιδεστοῦ), ἐχρειάζετο τρεῖς ἡμέρας μέχρι Μπουλαΐρ, καὶ ἕξ ἡμέρας ἕως Ἀναφάρτια. Ἡ 8η μεραρχία (Μπαλικὲσρ) ἐχρειάζετο 8 ἡμέρας διὰ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Ναγαρᾶ καὶ ἐκεῖθεν διατεθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ἀλλὰ πλὴν τοῦ 3ου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι δυνάμεις, αἱ ἑξῆς:

1ον) Τὸ 1ον Σῶμα στρατοῦ μὲ τρεῖς μεραρχίας, τὴν 1ην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν 2αν εἰς Χαντέμκιοϊ, τὴν 3ην εἰς Σκούταρι. Τὸ σῶμα τοῦτο ἠδύνατο νὰ μεταφερθῇ εἰς 6 ἡμέρας διὰ 60 ἀτμοπλοίων μικρῶν καὶ μεγάλων εἰς Μάδυτον καὶ ἐκεῖθεν ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν εἰς Μπουλαΐρ, ὥστε εἰς 6 ἡμέρας θὰ εὑρίσκετο ὁλόκληρον ἐπὶ τόπου. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ κλιμάκια θὰ ἔφθαναν φυσικὰ πολὺ ἐνωρίτερα.

2ον) Τὸ 2ον σῶμα στρατοῦ μὲ δύο μεραρχίας εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ μίαν εἰς Σαράντα — Κλησιές. Ἠδύνατο νὰ συγκεντρωθῇ διὰ πορειῶν εἰς 6 ἡμέρας παρὰ τὸ Μπουλαΐρ καὶ εἰς 8 ἡμέρας εἰς Ἀναφάρτια.

Ὥστε ἡ Τουρκία ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ εἰς Ἀναφάρτια ἐντὸς δύο ἡμερῶν μίαν μεραρχίαν ὁλόκληρον (9ην) ἐντὸς ἕξ ἡμερῶν πέντε μεραρχίας (9ην, 7ην, 1ην, 2αν, 3ην) ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν, ἑπτὰ μεραρχίας (9ην, 7ην, 1ην, 2αν, 3ην, 4ην, 5ην) καὶ ἐντὸς ἕνδεκα ἡμερῶν ἐννέα μεραρχίας (1ον, 2ον καὶ 3ον σώματα στρατοῦ), δηλ. ἐν ὅλῳ 27 συντάγματα πεζικοῦ, 216 πυροβόλα πεδινὰ καὶ ὀρειβατικά, καὶ 9 συντάγματα ἱππικοῦ, πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ λοιπῶν τμημάτων.

Ἐννοεῖται εἰς ταῦτα δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἐπὶ τόπου βα-

ρέα πυροβόλα περὶ ὧν ἀνέφερα. Ἀργότερα, φυσικὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἐννοεῖται, μεγάλην θὰ εἶχε σημασίαν ἐὰν τὰ σώματα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀνέφερα καταλεπτῶς θὰ προσέτρεχον ἐπὶ τόπου εἰς Ἀναφάρτια ἢ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ. Ὡς ἐπίσης ἂν θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμένα ἢ ἀνεπιστράτευτα. Ἐπιστρατευμένα τὰ 27 συντάγματα τοῦ πεζικοῦ θὰ ἀνήρχοντο εἰς 80 χιλιάδας τουφέκια, ἀνεπιστράτευτα θὰ ἀνήρχοντο εἰς 25 χιλιάδας περίπου.

Ἑπομένως μεγίστην σημασίαν εἶχε τὸ ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιχείρησις ἐγίνετο ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ἀνεπιστρατεύτου οὔσης τῆς Τουρκίας, ἢ ἐν πολέμῳ μὲ πλήρη τουρκικὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐπὶ πλέον κεφαλαιώδη σημασίαν θὰ εἶχε τὸ ἐὰν ἡ Τουρκία ἐπληροφορεῖτο ἐγκαίρως ὅτι ἐπίκειται ἀπόβασις, διότι τότε θὰ ἐπλησίαζε τὰς μεραρχίας τοῦ 1ου, 2ου καὶ 3ου σώματος στρατοῦ πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ αἱ ἀνωτέρω προθεσμίαι συγκεντρώσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, θὰ συνετέμνοντο σημαντικῶς.

Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν μελέτην μου ἐλογάριαζα ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατός, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχιζε τὴν ἀποβίβασίν του εἰς Ἀναφάρτια, μέχρις οὗ ἁλώσῃ τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως ἐχθρικὰ πυροβολεῖα, θὰ ἐχρειάζετο περίπου 4—5 ἡμέρας — ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτοι ὑπολογισμοὶ δὲν δύνανται νὰ γίνωσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας. Τυχαῖα περιστατικὰ δύνανται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νὰ τοὺς μεταβάλωσιν ἐπαισθητῶς. Ὥστε κατὰ τὰς 4 ἢ 5 αὐτὰς ἡμέρας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ὤφειλε νὰ καταβάλῃ καὶ τὴν ἀντίστασιν τῆς 9ης τουρκικῆς μεραρχίας, ἥτις ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν θὰ ἦτο ἐπὶ τόπου, ἴσως δὲ καὶ τῆς 7ης μεραρχίας (Ραιδεστοῦ) ἐὰν ἡ ἀποβίβασις ὑφίστατο τυχαίαν τινὰ βραδύτητα ἢ καὶ ἡ πορεία τῆς τουρκικῆς ταύτης μεραρχίας ἐπεταχύνετο.

Ὥστε θὰ ἐχρειάζοντο, μία Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἁλώσῃ τὰ πυροβολεῖα, καὶ δύο μεραρχίαι διὰ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν δύο τουρκικῶν, τὸ ὅλον τρεῖς μεραρχίας, δηλαδὴ ἓν σῶμα στρατοῦ Ἑλληνικοῦ πλῆρες. Τὸ νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη μὲ μίαν μόνον Ἑλληνικὴν μεραρχίαν, ὅπως ἐπρότεινεν ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Φεβρουάριον 1915, μετὰ τὴν πρότασίν του περὶ ἑνὸς σώματος στρατοῦ, καὶ δὴ ἐπιστρατευμένης οὔσης τῆς Τουρκίας, αὐτὸ μόνον ὡς ἀστειότης, ἐὰν μή τι πλέον, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ.

Ὥστε ὑπὸ τοὺς ἄνω ὅρους ἕνα σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀποβιβαζόμενον αἰφνιδίως εἰς Ἀναφάρτια, χωρὶς ἡ Τουρκία νὰ μάθῃ τὸ γεγονὸς παρὰ μὲ τὴν εἴδησιν τῆς ἀποβάσεως, θὰ ἠδύνατο ἐὰν ὅλα ἤρχοντο ὡς προϋπελογίσθησαν, νὰ καταλάβῃ τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως ἐντὸς 4—5 ἡμερῶν καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Μπουλαῒρ ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐκ Θράκης κατ' αὐτοῦ συγκεντρουμένας δυνάμεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἐὰν ὅμως ἡ Τουρκία ἐμυρίζετο τὸ τεκταινόμενον ἔστω καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβιβάσεως; Τότε θὰ συνεπλησίαζε τὰ σώματα ποὺ ἀνέφερα εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως,

τὸ ἀποβιβαζόμενον σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ θὰ ἀντεμετώπιζεν ἴσας καὶ ἀνωτέρας πιθανῶς δυνάμεις, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐὰν δὲ ἡ Τουρκία συνέβαινεν ὅταν θὰ ἐγίνοντο αὐτὰ νὰ ἦτο καὶ ἐπιστρατευμένη, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915; Τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σῶμα θὰ ὑφίστατο βεβαίαν καταστροφήν. Ἐὰν δὲ ἀντὶ σώματος στρατοῦ ἀπεβιβάζετο μία μόνον Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἤθελε κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφίνω τοὺς ἀναγνώστας νὰ ἀπαντήσωσι.

Πῶς θὰ ἦτο ὅμως δυνατὴ ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, ἡ συγκέντρωσίς του εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐπιβιβάσεως, ἡ ἐπιβίβασίς του, καὶ ἡ μεταφορά του εἰς Ἀναφάρτια, χωρὶς νὰ πάρῃ εἴδησιν ἡ Τουρκία;

Ταῦτα διεξέρχομαι διὰ μακρῶν εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιόν μου ἐκστρατείας, τοῦ ὁποίου ἄλλως τε τὰ προηγούμενα εἶνε σύντομος καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκλαϊκευμένη ἀνάλυσις.

Καὶ πρῶτος ὅρος ἦτο, ὅτι τοιαύτη ἐπιχείρησις δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ παρὰ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ μὲ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν εἶνε τοιαῦται, ἢ νὰ τὰς κάμωμεν ἐπιτηδες τοιαύτας, ὥστε νὰ μὴ ὑποψιασθῇ ἡ Τουρκία τὸ παραμικρόν.

Τὸ πῶς θὰ συνεκροτεῖτο ὁ ἀποβατικὸς στρατὸς ἐν Ἑλλάδι, δὲν θὰ ἀναλύσω ἐνταῦθα, διότι θὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου. Μεταξὺ διαφόρων τρόπων τοὺς ὁποίους ἀναλύω λεπτομερῶς ἀπέκλινα εἰς τὴν συγκρότησιν ἑνὸς σώματος στρατοῦ, ἐκ μονάδων τῶν Α. Β. καὶ Γ Σωμάτων στρατοῦ καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐμπολέμου δυνάμεως αὐτῶν διὰ μεταθέσεως, ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν, ἐκ τῶν ἄλλων μονάδων, καθὼς καὶ κτηνῶν καὶ ὀχημάτων. Θὰ ἐχρειάζοντο τοὐλάχιστον 10 ἡμέραι πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ Κράτους θὰ εὑρίσκοντο ἐμπόλεμοι μονάδες ἄνευ ἐπιστρατεύσεως, ἥτις θὰ ἐκίνει τὰς ὑποψίας τῆς Τουρκίας. Μόνον ἀργότερα μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀποβιβάσεως θὰ ἐκηρύσσετο ἡ γενικὴ Ἐπιστράτευσις καὶ ὁ πόλεμος. Αἱ οὕτω συγκροτηθησόμεναι ἐν Ἑλλάδι ἐμπόλεμοι μονάδες θὰ διηυθύνοντο ἑκάστη εἰς ὡρισμένον λιμένα ἢ ὅρμον ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ θὰ συνεκεντροῦντο τὰ πρὸς μεταφορὰν ἑκάστης μεταγωγικὰ πλοῖα. Διὰ τὴν μεταφορὰν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος στρατοῦ ἐχρειάζοντο περίπου 70 μεταγωγικὰ πλοῖα. Ἐκ τούτων περὶ τὰ 22 ἐπιβατικὰ καὶ 25 φορτηγὰ ἐλογάριαζα ὅτι θὰ εὑρίσκοντο εἰς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ συνεπῶς θὰ ἐπετάσσοντο. Ἄλλα δὲ 25 φορτηγὰ θὰ ἐναυλώνοντο μεταξὺ τῶν ἐν ταξιδίῳ ἢ εἰς ξένους λιμένας ἑλληνικῶν φορτηγῶν ἀφοῦ θὰ ἐξεφορτώνοντο πρῶτα. Θὰ ἐχρειάζετο καὶ δι' αὐτὸ χρόνος τις τοὐλάχιστον 10 ἡμερῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἀπῃτεῖτο ἀπόλυτος μυστικότης καὶ δρακόντεια μέτρα πρὸς τήρησιν ταύτης. Οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐγνώριζε τίποτε πλὴν τῶν ὑπουργῶν, οἵτινες θὰ συμμετεῖχον εἰς τὸ ἔργον, ὡρισμένων προσώπων τοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ Στόλου, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου. Αἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κινήσεις τμημάτων στρατοῦ θὰ ἐδικαιολογοῦντο λόγῳ ἀσκήσεως ἢ καὶ δημοσίας τάξεως. Ἐξαιρετικὰ μέτρα θὰ ἐλαμβάνοντο ὅπως μὴ ὁ Τύπος μυρισθῇ τίποτε, καὶ πάντως

ὅπως μοὶ ἀναφέρῃ, παρὰ ὅ,τι θὰ ἤθελεν ἡ Κυβέρνησις νὰ δημοσιευθῇ. Ὁ Στόλος θὰ ἐξήρχετο εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἐκτέλεσιν γυμνασίων. Τὸ Σχέδιόν μου περιλαμβάνει λεπτομερῆ πληθὺν ἄλλων μέτρων, ἅτινα θὰ ἐλαμβάνοντο καθὼς καὶ τὸν χρόνον τῆς λήψεως ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὑπελογίσθη λεπτομερὴς χρόνος.

«Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποβατικῆς ἐκστρατείας δέον νὰ ληφθῇ, (ἐξέ-
» θετον ἐν τῷ σχεδίῳ μου) τριάκοντα περίπου ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρ-
» ξεως αὐτῆς, ἀμέσως δὲ νὰ καταβληθῇ πᾶσα φροντὶς ὅπως αἱ σχέ-
» σεις μας μετὰ τῆς Τουρκίας λάβωσι ὁμαλωτάτην μορφήν».

Κατόπιν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐκτίθενται τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ ληφθῶσι.

Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας, ἀναγκαῖον χρονικὸν διάστημα ὅπως ἐνεργηθῶσιν ὅλα ὅσα προεξέθεσα, θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐκστρατεία διὰ συγχρόνου ἐπιβιβάσεως τῶν τμημάτων εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας καὶ ὅρμους.

«Τὰ πλοῖα φορτωνόμενα θὰ συγκεντροῦνται τὰ μὲν ἐκ Πειραιῶς,
» Ναυπλίου, Καλαμῶν, Πατρῶν καὶ Κρυονερίου εἰς Κάρυστον, τὰ δὲ
» ἐκ Καρύστου, Θεσσαλονίκης, Βόλου καὶ Ἁγίας Μαρίνας εἰς Λῆ-
» μνον». Ἡ εἰς Λῆμνον συγκέντρωσις ἔδει νὰ ἦτο σύγχρονος.

Τότε ἐὰν εὑρίσκοντο τουρκικὰ πολεμικὰ ἔξω τῶν Δαρδανελλίων, ὁ Στόλος θὰ ἐπετίθετο αἰφνιδίως κατ᾽ αὐτῶν ἐν πλήρει εἰρήνῃ θὰ τὰ κατέστρεφε, καὶ θὰ ἀπέκλειε τὰ Στενά. Ὁ δὲ μεταγωγικὸς στόλος θὰ μετέβαινεν ἀμέσως ἐκ Λήμνου εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀποβιβάσεως, οὕτως ὥστε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ τὸ μεσονύκτιον, ἐὰν ἡ νὺξ ἦτο σεληνοφώτιστος, ἄλλως περὶ τὴν χαραυγήν. Ἡ ἀποβίβασις θὰ ἤρχιζεν ἀμέσως, τὴν 35ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς τοιαύτην ἐνέργειαν. Ὁπότε καὶ θὰ ἐκηρύσσετο ἐπισήμως ὁ πόλεμος.

Ἐὰν ἡ Τουρκία ὑπωψιάζετο κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ καὶ ἐλάμβανε τὰ μέτρα της; Τότε ἡ ἐπιχείρησις θὰ καθίστατο ἀδύνατος, θὰ ἀνεστέλλετο καὶ θὰ ἐματαιοῦτο.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἦτο ἀναμφισβητήτως παραβολώτατον ἔργον, ἐγκλεῖον μυρίους κινδύνους. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ εἴχομεν φθάσει ἄλλος τρόπος σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρχε. Ἦτο κίνημα ἀπελπισίας ὅπως σωθῶμεν ἀπὸ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔφερεν ἡ ναυτικὴ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1913.

Διατί δὲν ἔγινε; Διότι ἐνῷ ἀπητεῖτο ἀπόλυτος μυστικότης, καὶ ἐμφάνισις ὁμαλωτάτων σχέσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Μάϊον τοῦ 1914, ἤρχισε λαμβάνων στάσιν ἀπειλητικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐζήτησε παρὰ τῆς Σερβίας βοήθειαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἂν αὕτη ἐπενέβαινεν εἰς τὸν ἐπικείμενον κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καθ᾽ ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ τέλος Μαΐου ἐξεφώνησεν ἐν τῇ Βουλῇ ἀπειλητικώτατον κατὰ τῆς Τουρκίας λόγον, ὅστις μᾶς παρέστησεν εὑρισκομένους σχεδὸν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ πολέμου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἔτρωγεν ἄχυρα. Ἠννόησεν ἀμέσως περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Καὶ τότε ὁ κ. Βενιζέλος, καθήσας ἥσυχος, ἠγόρασε πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν Δαρδανελλίων τὴν «Λῆμνον» καὶ τὸ «Κιλκὶς», τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος Κὰρρ ἐχαρακτήρισεν ὡς παληοσίδερα, φαντάζό-

μενος ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μὲ αὐτὰ θὰ ἀντεμετώπιζε τὰ ἀναμενόμενα δύο νεώτατα θωρηκτὰ τῆς Τουρκίας.

Τώρα ἐρωτῶ τοὺς ἀναγνώστας μου: Φαντάζεται κανεὶς ὅτι ἡ σχεδιασθεῖσα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπιχείρησις, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, μὲ Τουρκίαν ἐπιστρατευμένην καὶ ἐμπόλεμον;

ΑΡΘΡΟΝ 15ον
(4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΔΙΑΤΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΗΤΟ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915.

Οἱ ἀναγνῶσται μας, οἵτινες ἐμελέτησαν προσεκτικῶς τὰ προηγούμενα ἄρθρα ἡμῶν καὶ εἶδον ποῖαι ἦσαν αἱ προθέσεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐμελετήσαμεν τότε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, δὲν θὰ εἶχον, ἀσφαλῶς ἀνάγκην περαιτέρω ἐξηγήσεων διατί ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καθίστατο ἀδύνατος πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915. Ἐν τούτοις διὰ νὰ ἐξαντλήσωμεν τελείως τὸ θέμα τοῦτο, θὰ καταγίνωμεν εἰς τὸ παρόν μας ἄρθρον, εἰδικῶς μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915.

Αἱ προϋποθέσεις μας διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ἦσαν ἐν συντομίᾳ αἱ ἑξῆς:

1ον) Πλήρης εἰρήνη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰδικῶς μὲ τὴν Τουρκίαν, ὥστε αὕτη οὐδεμίαν νὰ λάβῃ ὑποψίαν περὶ τῆς μελετωμένης ἐπιχειρήσεως.

2ον) Ἡ Τουρκία ἀνεπιστράτευτος καὶ τηροῦσα τὰ στρατεύματά της μὲ τὴν ἐν εἰρήνῃ δύναμίν των εἰς τὰς συνήθεις αὐτῶν φρουράς, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ γνῶσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς μας, παρὰ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀποβάσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Τότε ὁ στρατός μας θὰ εἶχε ἐλευθερίαν 6 ἡμερῶν, καθ' ἃς θὰ ἀντεμετώπιζε δύο μόνον τουρκικὰς μεραρχίας καὶ τὸ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου βαρὺ τουρκικὸν πυροβολικόν. Ἄλλως ἀπὸ τῆς ἕκτης ἡμέρας καὶ πέραν ἡ Τουρκία μὲ ὅλον τὸν αἰφνιδιασμόν της θὰ μᾶς ἀντιπαρέτασσε ἰσχυροτέρας δυνάμεις.

3ον) Ἡ Ἑλλὰς ἔδει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν της ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς πόλεμον μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως, κατ' ἀκριβεῖς ὑπολογισμούς, χρονικὸν διάστημα ἑνὸς μηνός, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ συνεκροτεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀποβατικὸς στρατός, ἐν πάσῃ μυστικότητι (καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀπεφεύγετο ἡ ἐπιστράτευσις), θὰ συνηθροίζοντο τὰ μεταγωγικὰ πλοῖα ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιβατικῶν καὶ φορτηγῶν καὶ ἐκ τῶν εἰς ἐξωτερικὰς γραμμὰς ἑλληνικῶν φορτηγῶν, θὰ μετέβαινον ταῦτα εἰς ὡρισμένους λιμένας καὶ ὅρμους ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους διὰ νὰ μὴ προκληθῇ ἡ προσοχὴ τῆς

Τουρκίας, ὅπου θὰ μετέβαινον καὶ τὰ πρὸς ἐπιβίβασιν σώματα, θὰ ἐγίνετο ἡ ἐπιβίβασις καὶ ἡ μετάβασις τῶν φορτωμένων μεταγωγικῶν εἰς Λῆμνον, οὕτως ὥστε ἡ ἄφιξίς των ἐκεῖ νὰ εἶνε σύγχρονος, μεθ' ὅ ὁλόκληρος ὁ μεταγωγικὸς στόλος θὰ μετέβαινεν εἰς Ἀναφάρτια, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἀποβίβασις ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ. Ἡ τελευταία περίοδος ἀπὸ Λήμνου καὶ πέραν θὰ κατηνάλισκεν ἄλλας πέντε ἡμέρας τοὐλάχιστον.

4ον) Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα ἡ Τουρκία θὰ ἐτηρεῖτο διὰ παντὸς διπλωματικοῦ μέσου τελείως ἀνύποπτος.

Μόνον ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ ἐπιχείρησις, πάντοτε παράβολος καὶ κινδυνώδης, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρηθῇ. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσαντες τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἤρκεσε κατὰ Μάϊον τοῦ 1914, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου πρόσκλησις τῆς Σερβίας πρὸς βοήθειαν καὶ ὁ πολεμικώτατος λόγος του εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ τέλους Μαΐου, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἀγορὰν τῶν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ναυάρχου Κάρρ, παλῃοσιδερικῶν, «Κιλκὶς» καὶ «Λήμνου».

Ἴσως ὑπάρχουν σήμερον ἐν πλήρει εἰρηνικῇ ἀτμοσφαίρᾳ οἱ ξενιζόμενοι μὲ τὴν ἰδέαν τοιαύτης ἐπιβούλου, ἄς τὴν ὀνομάσωμεν ἔτσι, ἐπιδρομῆς. Τούτους θὰ παρακαλέσωμεν νὰ ἀναπαραστήσωσι μὲ τὴν φαντασίαν των τὴν κατάστασίν μας κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1914 καὶ τὸν κίνδυνον ζωῆς τῆς Ἑλλάδος, χάρις εἰς τὴν ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἄλλως τε καὶ πολλὰ κράτη, εἰς τὸ παρελθὸν κατέφυγον εἰς ὅμοια μέσα. Καὶ αὐτὴ ἡ τόσον προσεκτικὴ διὰ τὴν τήρησιν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου Ἀγγλία, τὸ 1801, θέλουσα νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένην ἴσως συμμετοχὴν τῆς Δανίας εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον, μολονότι εὑρίσκετο μὲ αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ, εἰσώρμησε μίαν καλὴν πρωΐαν μὲ τὸν στόλον της ὑπὸ τοὺς Χάϋδ—Πάρκερ καὶ τὸν Νέλσωνα εἰς τὰ στενὰ τῆς Κοπεγχάγης, καὶ ἄνευ κηρύξεως πολέμου ἐβομβάρδισε καὶ κατέστρεψε τὰ Δανικὰ φρούρια καὶ τὸν Δανικὸν στόλον.

Ἤδη, ἄς ἐξετάσωμεν πῶς ἦτο ἡ κατάστασις τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ὅτε ὁ κ. Βενιζέλος ἀπεφάσισε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον.

1ον) Ἡ Τουρκία εἶχεν εἰσέλθει πρὸ ἕξ μηνῶν (Αὔγουστος—Σεπτέμβριος 1914) εἰς τὸν πόλεμον, καὶ γνωρίζουσα τὰ ἀσθενῆ αὐτῆς σημεῖα ἤρχισε ἀπὸ τότε λαμβάνουσα μέτρα ἀμύνης. Οἱ Σύμμαχοι μάλιστα ἐφρόντισαν ἀπὸ τότε νὰ τὴν εἰδοποιήσωσι, βομβαρδίσαντες κατὰ Ὀκτώβριον 1914, ἀνεπιτυχῶς, τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς εἰσόδου τῶν Δαρδανελλίων.

2ον) Ἡ Τουρκία ἦτο ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον 1914 ἐπιστρατευμένη καὶ συνεπλησίασε μέρος τῶν στρατευμάτων της τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὰ ἐπικίνδυνα δι' αὐτὴν σημεῖα. Κατωτέρω θὰ δώσωμεν ἐπὶ τούτου λεπτομερεστέρας πληροφορίας.

3ον) Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε πλέον κανένα καιρὸν πρὸς μυστικὴν (ἔστω καὶ μὲ τὴν Τουρκίαν ἐμπόλεμον πλέον) προετοιμασίαν. Οἱ Συμμαχικοὶ στόλοι ἐκ δέκα ὀκτὼ μεγάλων θωρηκτῶν καὶ πλήθους ἀντιτορπιλλικῶν καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν πλοίων εἶχεν ἀρχίσει τὴν

6ην Φεβρουαρίου 1915, δηλ. ἕνδεκα ἡμέρας προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του ὁ μέλλων νὰ ἐπιχειρήσῃ αἰφνιδιαστικὴν(!) ἐκστρατείαν κ. Βενιζέλος, εἶχαν ἀρχίσει λέγομεν τὴν ναυτικὴν των ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἡ ὁποία κατέστη σφοδροτάτη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1915 (ὅλαι αἱ χρονολογίαι εἶνε μὲ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον), καὶ κατόπιν ἤρχισαν τὸν καθαρισμὸν τῆς εἰσόδου ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν ναρκῶν. Ὑπενθυμίζομεν εἰς τοὺς λησμονήσαντας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀναγνώστας μας, ὅτι ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις τῶν Συμμάχων ἦτο νὰ ἐκβιάσωσι τὰ Δαρδανέλλια διὰ τοῦ στόλου, καὶ μόνον μετὰ τὰς φοβερὰς καταστροφὰς τῶν στόλων των ἐσυλλογίσθησαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1915 τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς ἐνεργείας. Νομίζομεν μετὰ τοιούτους ναυτικοὺς βομβαρδισμούς, προτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του τοῦ αἰφνιδιασμοῦ(!) τῆς Τουρκίας, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὁ πιστεύων ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν ἐξυπνήσει καὶ ἂν ἀκόμη ἐκοιμῶντο ἐπὶ τόσους μῆνας ποὺ ἦσαν ἐμπόλεμοι τὸν πλέον βαθὺν καὶ ἀδιατάρακτον ὕπνον.

4ον) Ὁ κ. Βενιζέλος λαβὼν τὴν ἀπόφασιν τῆς αἰφνιδιαστικῆς(!) ἐκστρατείας τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐζήτησε νὰ κηρυχθῇ ἀμέσως ἡ ἐπιστράτευσις. Δηλ. ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐγίνετο, μὲ τυμπανοκρουσίας καὶ κωδωνοκρουσίας. Αὐτὴν ταύτην τὴν 17ην Φεβρουαρίου, ὅλαι αἱ Ἀθῆναι καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Τουρκικη πρεσβεία, ἐγνώριζον ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον πρὸς κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί θὰ συνήντα ἀπέναντί του εἰς τὰ Δαρδανέλλια ὁ ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατός, ἐὰν ἐγώ, ὅπως μὲ καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν τὸν ἠμπόδιζον ἀπὸ τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀσφαλῶς εἰς τὸ χέρι του, καὶ μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἤλλαζεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ὄψιν τῆς Εὐρώπης καὶ ὁλοκλήρου τῆς Γῆς.

Λαμβάνω τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν ὑπομνήματός μου τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1915, τὸ ὁποῖον εἶνε κατατεθειμένον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ ὑπ' ἀριθμ. 52 ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μου ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἄρθρα μου, ὅτι τότε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εὑρισκόμενος ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ εἰς τὰς συνήθεις φρουράς του, θὰ ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ συγκεντρώσῃ μέχρι τῆς 12ης ἡμέρας, ἀφ' ἧς θὰ ἐμάνθανε τὴν ἐνέργειαν τῆς Ἑλλάδος ἐννέα μεραρχίας εἰς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, τότε φυσικὰ ἀνεπιστρατεύτους, ἢ τὸ πολὺ ἀτελῶς ἐπιστρατευμένας, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἐννέα μεραρχίας.

Ἀλλὰ ἀφ' ὅτου ἡ Τουρκία εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Πρῶτον ἐπεστρατεύθη. Δεύτερον διέθεσε τὰ εἰς τὴν Θράκην καὶ περὶ τὴν Προποντίδα στρατεύματά της καλύτερα, ὥστε νὰ προσδράμωσι ταχέως εἰς τὸ ἀπειληθησόμενον σημεῖον. Τρίτον, πλὴν τῶν κατὰ Ἀπρίλιον 1914 διαθεσίμων τριῶν σωμάτων στρατοῦ, ἔφερε καὶ τὰ ἑξῆς: τὸ 4ον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν εἰς Σμύρνην. Πάνορμον καὶ Μπολικέσρ, δύο μεραρχίας τοῦ 5ου σώματος στρατοῦ μεταφερθείσας ἐξ Ἀγκύρας ἔναντι τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως, καὶ τὸ 6ον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν μεταφερθὲν ἐκ Δαμασκοῦ εἰς Τσατάλτσαν.

Ὥστε ἡ Τουρκία θὰ ἀντεμετώπιζε τὴν Ἑλληνικὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σώματος ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὄχι πλέον μὲ ἐννέα, ἀλλὰ ΜΕ ΔΕΚΑ ΠΕΝΤΕ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑΣ. Καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανε τὴν ἑλληνικὴν ἀπόπειραν ὅταν θὰ ἀπεβιβάζετο ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀλλὰ θὰ τὴν ἤξευρε πολὺ πρίν, ἐὰν ἐπετύγχανεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν πολιτικήν του. Θὰ τὴν ἤξευρεν ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου, δηλ. ἑβδομάδας προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἀπόβασις(*).

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας ὅπου τοὺς ἀνελύσαμεν τὸ σχέδιον ἐκστρατείας τοῦ 1914, ἐχρειάζοντο 30 ἡμέραι διὰ τὴν συγκρότησιν, προπαρασκευὴν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, μεταφοράν του εἰς τοὺς λιμένας, συνάθροισιν τῶν πλοίων, ἐπιβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ μεταφοράν του εἰς Λῆμνον. Ἐκεῖθεν δὲ ἕτεραι πέντε ἡμέραι διὰ τὸν πλοῦν πρὸς Ἀναφάρτια καὶ ἀποβίβασιν. Τί θὰ ἔκαμνεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο; Θὰ ἐκάπνιζε τσιμπούκι καὶ θὰ ἔπινε καφέ;

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς ἕνα ἐκ τῶν προηγουμένων ἄρθρων του ὁ κ.

(*) Ἐν σχέσει μὲ τὰ περὶ Δαρδανελλίων ἐστάλη εἰς τὴν «Καθημερινὴν» ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ εἰς ἀπάντησιν γραφέντων εἰς ἄλλην ἐφημερίδα.

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς σημερινὴν πρωϊνὴν ἐφημερίδα δημοσιεύεται ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας ὁ γράφων, βασιζόμενος εἰς περικοπὴν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου περὶ Δαρδανελλίων πειρᾶται ν' ἀναιρέσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Μεταξᾶ.

Κατὰ τὴν περικοπὴν ταύτην:

«Πρὸ τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915, δύο μόνον μεραρχίαι ἦσαν ἐπὶ τῶν στενῶν διὰ τὴν ἄμυναν καὶ τῶν δύο ἀκτῶν, εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς. Ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως δὲν εὑρίσκετο παρὰ μία μόνον μεραρχία ἐκ τῶν δύο τούτων μονάδων, διεσπαρμένη κλπ. Ἑπομένως μέχρι τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915 ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις εἰς οἱονδήποτε μέρος τῆς Χερσονήσου καὶ νὰ καταληφθοῦν τὰ στενὰ ἀπὸ ξηρᾶς εὐκόλως.

Προφανῶς ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ὡς ἄνω περικοπὴν ἐννοεῖ νὰ ταχυδακτυλουργήσῃ. Διότι δὲν ἐξηγεῖται πῶς παραβλέπει τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο ἡμερολογίων, παλαιοῦ καὶ νέου, ἀπόλυτον ἐπικύρωσιν τῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξᾶ. Πράγματι ἂν ἀφαιρέσωμεν τὰς 13 ἡμέρας τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτῆς διαφορᾶς, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμούς, τοὺς ὁποίους πρὸς μείζονα ἁπλοποίησιν δὲν θ' ἀμφισβητήσωμεν, ἡ 25η Φεβρουαρίου εἶνε ἡ 12 Φεβρουαρίου 1915. ΑΛΛ' Η ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΓΙΝΕΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΗΝ 17ην ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ. Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν 20 τοὐλάχιστον ἡμέρας προπαρασκευῆς καὶ μεταφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας (ὁ κ. Μεταξᾶς τὰς ὑπολογίζει περισσοτέρας), ἡ σχεδιαζομένη ἀπόβασις θὰ ἐγίνετο πλέον τὴν 10ην Μαρτίου 1915 (κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολ.) Ἀπὸ τῆς 12ης Φεβρουαρίου ὅμως ὅτε οἱ Τοῦρκοι εἶχον εἰς τὰ στενὰ τῆς μεραρχίας των μέχρι τῆς 10ης Μαρτίου μεσολαβεῖ διάστημα 23 ἡμερῶν, ὑπεραρκετὸν διὰ νὰ συναθροισθοῦν ἐπικουρικαὶ δυνάμεις ὡς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς.

Ὁ ἐπιστολογράφος προσθέτει ὡς ἰδίαν του κρίσιν:

«Ἐὰν δὲ ἐκ παραλλήλου ληφθῇ ὑπ' ὄψει καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ κυρίου παράγοντος τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀναμφισβήτητος» (!)

Ὁ ἐπιστολογράφος ὅμως, ἂν εἶνε στρατιωτικός, πρέπει νὰ μὴ ἔχῃ κἂν μαθητεύσει οὔτε εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποδεκανέως. Διότι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ αἰφνιδιασμός; Ἔχομεν ὡς ἡμερομηνίαν τῆς προτάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἔξοδον εἰς πόλεμον τὴν 17ην Φεβρουαρίου π. ἡμ. Κατὰ τὸν ἐπιστολογράφον ἡ πρώτη ἐπίθεσις τοῦ Στόλου τῶν Συμμάχων κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ἔγινε τὴν 19ην Φεβρουαρίου ἀλλὰ μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον, στηρίζει δὲ πύργους κρίσεων ἐπὶ ᾗ βάσει τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ ὄχι τοῦ παλαιοῦ. Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρῶτος βομβαρδισμὸς ἔγινε πράγματι τὴν 6ην Φεβρουαρίου (ἢ 19 Φεβρ. ν. ἡ.) δηλαδὴ 11 ΟΛΟΚΛΗΡΟΥΣ ΗΜΕΡΑΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ποῦ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ... αἰφνιδιασμός;

Ἐὰν ἤδη λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πρῶτος ναυτικὸς βομβαρδισμὸς ἔγινε τὴν 6)19 Φεβρ. καὶ ὅτι ἡ μικρὰ δύναμις τῶν δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν εἰς Δαρδανέλλια διετηρήθη τοιαύτη μόνον μέχρι τῆς 12ης Φεβρουαρίου (διότι πέραν τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἡ τουρκικὴ δύναμις φυσικὰ ἐνισχύθη σημαντικώτατα) εὑρίσκομεν μίαν διαφορὰν 6 ἡμερῶν ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅσων ὑπολογίζει εἰς τὸ ἄρθρον του ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς πρὸς συρροὴν τῶν τουρκικῶν ἐνισχύσεων εἰς Δαρδανέλλια.

Μετὰ τιμῆς

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

Ἀθῆναι, 11 Νοεμβρίου 1934.

Βενιζέλος συμπτύσσει τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα «ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΔΕΙΑ», εἰς ἑπτὰ ἡμέρας. Δηλ. διϊσχυρίσθη ὅτι εἰς ἑπτὰ ἡμέρας, θὰ ἐπεστρατεύετο τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, θὰ ἐπεβιβάζετο, θὰ μετεφέρετο, θὰ ἀπεβιβάζετο καὶ θὰ ἐκυρίευε τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1914, ὑπελογίσαμεν ὅτι, τότε, ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτάτας διὰ τὸν ἀποβατικὸν στρατὸν συνθήκας, μὲ τὴν Τουρκίαν ἀνεπιστράτευτον καὶ ἀνύποπτον, μανθάνουσαν τὸν πόλεμον ἐξ αὐτῆς τῆς συντελουμένης ἀποβάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐχρειάζοντο πέντε ἡμέραι διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σῶμα διὰ νὰ καταβάλῃ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐκεῖ δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν ἀνεπιστρατεύτων, καὶ ἁλώσῃ τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς Καλλιπόλεως. Ὥστε ἐὰν ἀπὸ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφαιρέσωμεν τὰς πέντε ταύτας ἡμέρας, μένουν δύο διὰ ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συγκρότησίν του, μετάβασίν του εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας ἐπιβιβάσεως, μεταφοράν του καὶ ἀποβίβασίν του εἰς Ἀναφάρτια! Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζαμεν ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ τὴν ἑβδόμην ἀνεπαύθη. Τώρα προστίθεται καὶ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δύο ἡμέρας μετὰ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐπρότεινε καὶ ἄλλο. Νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην μὲ μίαν μόνον ἑλληνικὴν Μεραρχίαν! Ἀλλ' ἐδῶ πλέον παύομεν τὴν συζήτησιν, διότι θὰ χάσῃ πᾶσαν σοβαρότητα.

Καὶ νὰ εἶχε σταματήσει ἕως ἐδῶ τὸ πρᾶγμα! Εἶνε καὶ ἄλλα. Τὴν 17ην Φεβρουαρίου ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Βασιλέα μόνον τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ἐπρότεινε (ὑπόμνημά μου 17 Φεβρουαρίου 1915):

Νὰ ἀποστείλωμεν ἕνα σῶμα στρατοῦ εἰς Δαρδανέλλια τὸ ὁποῖον ἐκεῖθεν νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Νὰ τηρήσωμεν τὰ τέσσαρα ἕτερα σώματα στρατοῦ διαθέσιμα δι' ἐνδεχόμενον πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐὰν αὕτη ἐπέμβῃ καθ' ἡμῶν. Ἐν περιπτώσει τοιούτου πολέμου, νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ τὸ σῶμα τοῦτο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, εἴτε ἐκ Θράκης δι' Ἀδριανουπόλεως ἢ διὰ Γκιουμουλτζίνας, ἐὰν ἡ ἐκβίασις τῶν Δαρδανελλίων ἤθελεν ἐπιτύχει, εἴτε, ἐὰν αὕτη ἀπετύγχανε, διὰ μεταφορᾶς του εἰς Μακεδονίαν, ὅπου τότε θὰ μετεφέρετο καὶ τὸ ὅλον ἢ μέρος τοῦ συμμετέχοντος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ...

Εἰς τὸ σημείωμά μου τῆς 17ης Φεβρουαρίου τοῦ ἀναλύω διὰ μακρῶν τὸ πολεμικόν του τοῦτο σχέδιον, θέτων ὑποθετικῶς τὰς ἰδέας του εἰς ἐφαρμογήν, τοῦ ὑπολογίζω χρόνους καὶ ἀποστάσεις, δηλ. κάμνω τὰς ἰδέας του ὑποθετικὴν πραγματικότητα, κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξάγεται ἐν τῷ ὑπομνήματί μου καθαρὸν τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: Ὅτι, ἐὰν ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πολεμικὸν σχέδιον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀντεμετώπιζεν ἐν Μακεδονίᾳ μὲ 108 τάγματα ἰδικά της 240 βουλγαρικά, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀδύνατον καθ' ἡμᾶς ἅλωσιν τῶν Δαρδανελλίων, τὸ ἐκεῖ ἰδικόν μας σῶμα στρατοῦ καὶ αἱ δύο ἀγγλογαλλικαὶ μεραρχίαι θὰ ἀντεμετωπίζοντο ἐν Θράκῃ ὑπὸ 9 τοὐλάχιστον τουρκικῶν μεραρχιῶν στηριζομένων ἐπὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἐὰν δὲ τὸ ἀποβατικόν μας σῶμα ἀπετύγχανεν εἰς Δαρδανέλλια, ὅπως ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε, θὰ μετεφέρετο, κατὰ

τὸν κ. Βενιζέλον, ἐὰν κατώρθωνε νὰ ἀποσπασθῇ πλέον ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐντελῶς ἀπίθανον, μὲ δύο τρεῖς ἀγγλογαλλικὰς μεραρχίας τῶν Δαρδανελλίων εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὸν στρατόν, ὅπου θὰ ἔφθαναν ὅλοι ἡττημένοι, μὲ χαμένον τὸ ἠθικόν των, καραβοτσακισμένοι, διὰ νὰ ἀγωνισθῶσι, πότε; Ἀφοῦ ἤδη θὰ εἶχον δοθῇ, κατ' ἐμέ, ὑπολογίζοντα χρόνους καὶ ἀποστάσεις, αἱ ἀποφασιστικαὶ μάχαι τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ, τῶν 240 βουλγαρικῶν ταγμάτων κατὰ τῶν 108 ἑλληνικῶν.

Αὐτὸ ἦτο τὸ πολεμικὸν σχέδιον ποὺ ἤθελε νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917.

Εἰς ἕνα προηγούμενον ὑπόμνημά μου πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, τῆς 20 Ἰανουαρίου 1915, λίαν μακρόν, ὅπου προσπαθῶ νὰ τὸν διαφωτίσω, διὰ τὸν ἐν γένει διεξαγόμενον πόλεμον καὶ τὴν θέσιν, πολεμικῶς, τῆς Ἑλλάδος, κατέληγον ὡς ἑξῆς:

«Ὁ χρόνος, τὸ διάστημα, καὶ τὰ ποσὰ τῶν δυνάμεων ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ πολιτικὴ ἐξερχομένη τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας, μεταβάλλεται εἰς στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, εἰς πόλεμον, ἐπηρεάζουσι κρισίμως τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐπιρροὴ αὕτη τῶν στοιχείων τούτων, ἐκτὸς ὁρίων τινῶν, πολλάκις λίαν στενῶν, εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταβληθῇ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, ὅστις παρασυρόμενος ὑπὸ πόθων καὶ αἰσθημάτων, ἤθελε παραβλέψει τὴν ἐπιρροὴν ταύτην, θὰ ἦτο· κάκιστος σύμβουλος καὶ ἐπιζήμιος εἰς τὴν χώραν του».

Δηλαδή, ὅταν ἡ πολιτικὴ παύσῃ νὰ εἶνε καφενολογία καὶ γίνεται πόλεμος, τότε τὰ πράγματα παίρνουν τὴν σοβαρὰν μορφήν, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ μέσον ἡ στυγνὴ πραγματικότης καὶ οὔτε αἱ τριάκοντα ἡμέραι γίνονται ἑπτά, οὔτε τὰ ἑκατὸν χιλιόμετρα γίνονται τριάντα, καὶ ὅποιος ἔκαμε κακοὺς λογαριασμοὺς πληρώνει τὰ σπασμένα.

Θὰ μοῦ εἰπῇ κανείς: ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν παίζει κανένα ρόλον; Ἡ ἀνδρεία; Ἡ ὁρμή; Βεβαιότατα. Παίζουν, καὶ μάλιστα μέγιστον ρόλον. Ἀλλὰ ποῦ; Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης! Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ ἅγιον ἐνθουσιασμὸν ὅλοι, ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταφερθῇ ἕνας στρατὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀνδρεία του νὰ δώσουν τὴν νίκην, χρειάζεται βαθὺς ὑπολογισμός, ψυχρὰ κρίσις, καὶ ἀπολύτως λελογισμένη τόλμη. Ἀκόμη δὲ περισσότερον, χρειάζονται ταῦτα διὰ τὸν ἀποφασίζοντα τὸν πόλεμον πολιτικὸν ἡγέτην.

Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα τοῦ ὑπομνήματός μου τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1915, ποὺ πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα, μοῦ ἐστοίχισε τὸ νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον πατρονάρει, ὅπως δι' αὐτοῦ ἀναθρέψῃ τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ, λέγω, ὅτι δὲν κάμνω οὔτε διὰ ὑποδεκανέας.

Καὶ ἐν τούτοις, πρὸ ἐμοῦ, ἕνας πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ἐμέ, εἶπε περίπου τὰ ἴδια: ὁ Μόλτκε! ὅστις συνεβούλευσε τοὺς ἀξιωματικούς του: «Πρῶτα νὰ ζυγίζετε καλὰ τὰ πράγματα καὶ ἔπειτα νὰ τολ-

μᾶτε». Μήπως ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσῃ προσοχὴν ὡς γερμανόφιλον; Ἢ μήπως θὰ τὸν κηρύξῃ καὶ αὐτὸν κατάλληλον διὰ ὑποδεκανέα; Ὁπωσδήποτε εἰς τὸν βαθμὸν αὐτὸν θὰ ἔχω καλὴν συντροφιάν. Πάντως ὅμως ὁ μακαρίτης κἄτι ἐκαταλάβαινε περὶ πολέμου, περισσότερον ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον.

Υ. Γ. Δὲν ἀσχολοῦμαι, οὔτε θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ διατί, καὶ πῶς ἀπέτυχεν ἡ κατὰ τῶν Δαρδενελλίων ἀγγλογαλλικὴ ἐκστρατεία, ἂν καὶ ὁ ἀναγνώστης εὐκόλως ἐκ τῶν ἀνωτέρω θὰ συμπεράνῃ τοὺς λόγους. Δὲν ἀσχολοῦμαι περὶ αὐτοῦ διότι ἐγὼ δὲν ἀντιδικῶ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς Συμμάχους, ἀλλὰ πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δὲν εἶνε ἰδικόν μου ἔργον νὰ κρίνω τὰς ἐνεργείας ξένων στρατῶν, ἀλλὰ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἄλλως τε ὅποιον θέλει νὰ μάθῃ διατί ἀπέτυχον οἱ Σύμμαχοι, τὸν παραπέμπομεν εἰς τὸ πόρισμα τῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ ζήτημα καὶ ἀπένειμεν ἑκάστῳ ἐκ τῶν Ἄγγλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τὰς ἀναλογούσας εὐθύνας.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος τὴν 8ην Μαρτίου 1917 καὶ τὸ δεύτερον τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ λόρδου Κρόμερ, τοῦ λόρδου Ἀνδρ. Φίσσερ, τοῦ σὲρ Θωμᾶ Μάκενζυ, τοῦ ναυάρχου Ι. Α. Κλάϋδ, τοῦ στρατάρχου σὲρ Οὐΐνστον Μαΐϋ, τοῦ λόρδου Νίκολσον, τοῦ Β. Πίκφορδ κτλ. κτλ. Ἀπέδωσε μομφὰς εἰς ἐξέχοντας Ἄγγλους πολιτικούς. Ἂν συνέβαινεν αὐτὸ ἐδῶ καὶ εἶχον οὗτοι ἀντίπαλον τὸν κ. Βενιζέλον, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζεν, ἐκτὸς ἐὰν τοὺς ἀνεσκολόπιζε, ὅπως μᾶς ἀνήγγειλε δι' ἑνὸς ἐκ τῶν τελευταίων του ἄρθρων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅμως αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν τὰ συνηθίζουν.

ΑΡΘΡΟΝ 16ον
(6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΠΑΣΣΑΡΩΦ ΔΙΕΨΕΥΣΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ. ΕΧΑΛΚΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἐνῷ ἠσχολούμεθα διὰ τῶν τελευταίων μας τεσσάρων ἄρθρων νὰ ξεκαθαρίσωμεν ὁριστικῶς πλέον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπανερχόμενος εἰς τὰ πρῶτα ἡμῶν ἄρθρα, ἐδημοσίευσε τὴν 30ὴν καὶ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, 1ην 2αν, 3ην, 4ην καὶ 5ην Νοεμβρίου σειρὰν πέντε ἄρθρων διὰ τῶν ὁποίων ἐνδιατρίβει κυρίως εἰς τὰ γεγονότα τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1915. Ἐμελετήσαμεν ταῦτα μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι μεγάλην δυσχέρειαν συνηντήσαμεν προκειμένου νὰ ἀνεύρωμεν ἐν αὐτοῖς ποῖα εἶνε τὰ κύρια σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των.

Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὰ ἄρθρα ταῦτα τὰς ὕβρεις καὶ ὀνειδισμοὺς κατὰ τοῦ νεκροῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, τὴν ἀναμάσσησιν τῶν γνωστῶν ἀοριστολόγων κατηγοριῶν κατὰ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς, τὰς προσωπικάς του κρίσεις περὶ τῆς στενότητος τῆς διανοίας μου, τὸ κουτσομπολιὸ τοῦ τί εἶπεν εἰς ἰδιαιτέραν ὁμιλίαν ὁ ζῶν ἤδη Α πρὸς τὸν νεκρὸν ἤδη Β, ἢ ὁ νεκρὸς ἤδη Γ πρὸς τὸν ζῶντα σήμερον Δ, ἢ ὁ νεκρὸς σήμερον Ε πρὸς τὸν ἐπίσης νεκρὸν Ζ, καθὼς καὶ τὰ παραγεμίσματα μιᾶς τοιαύτης κατωτέρου εἴδους δημοσιογραφίας, τὸ ἀπομένον ὑλικὸν ἐξ ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε ἑπτὰ τούτων ἄρθρων, μὲ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα ὁπωσδήποτε νὰ καταγίνωμεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν, εἶνε λίαν πενιχρόν.

Συνοψίζομεν τοῦτο, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὡς ἑξῆς:

1ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διϊσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, καὶ ὡς κυρίαν ἀπόδειξιν φέρει τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ.

2ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διϊσχυρίζεται ὅτι νομιμώτατα καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ἔφερε τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μὲ τοὺς ὁποίους ἑνούμενος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

3ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διϊσχυρίζεται ὅτι ὁ Βασιλεὺς τὸν ἐξηπάτησε παραπείσας αὐτὸν νὰ ἐκδώσῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1915, ὅπως τὸν χαντακώσῃ πολιτικῶς διὰ τῆς ἀσκόπου καὶ ματαίας διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸν πρῶτον ἰσχυρισμόν του, καὶ ἂς ἴδωμεν τί εἶνε τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ Πασσάρωφ. Τὸ τηλεγράφη-

μα αὐτὸ ἀνήκει εἰς μίαν σειρὰν τηλεγραφημάτων ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ 1920 τῆς διαβοήτου λευκῆς Βίβλου τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ 1917 καὶ τὰ ὁποῖα τηλεγραφήματα δὲν εὑρέθησαν ποτὲ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οὔτε εἰς τὰς διπλωματικὰς βίβλους ξένων κρατῶν ἐκδοθείσας κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὸν πόλεμον. οὔτε εἰς διπλωματικὰ ἀρχεῖα ξένων κρατῶν δημοσιευθέντα ὁλόκληρα ὑπὸ τῶν νέων καθεστώτων τῶν κρατῶν τούτων τῶν ἀνατρεψάντων τὰ παλαιά, οὔτε εἰς ἀπομνημονεύματα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, καὶ Βουλγάρων ἀκόμη (ἀπομνημονεύματα Ροδοσλαύωφ), οἵτινες ἠσχολήθησαν μὲ τὰ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς.

Τί εἶνε, λοιπόν, τὰ ἀπόκρυφα ταῦτα ἔγγραφα, αἱ «μυστικαὶ πληροφορίαι», ὅπως τὰς ὀνομάζει ἡ διαβόητος Ἑλληνικὴ Βίβλος τοῦ 1920; Θὰ σᾶς εἴπωμεν ἀμέσως.

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1917 ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατευμάτων κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, κατέλυσε τὸ ὑφιστάμενον κράτος, κατήργησε πᾶσαν ἐλευθερίαν, ἐξώρισε καὶ ἐφυλάκισε τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ κατέστησεν ἀδύνατον πᾶσαν ἐκδήλωσιν γνώμης ἢ ἁπλῆς πληροφορίας μὴ συμφερούσης εἰς αὐτόν, διϊσχυρίσθη ὅτι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου ἐν Ἀθήναις, ἀνευρέθησαν κρυπτογραφήματα διαφόρων τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Καὶ ὄχι μόνον τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τὴν πρὸ τοῦ Ἰουνίου 1917, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐτῶν πρὸ τοῦ 1917 ἀποστελλομένων. Τὸ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρῇ ὁ ἀσύρματος τοιαῦτα ἀρχεῖα πρὸ ἐτῶν ἀποστελλομένων τηλεγραφημάτων καὶ πῶς ἦτο δυνατόν, ἐὰν ταῦτα ἦσαν ἐνοχοποιητικά, νὰ τὰ διετήρησε τὸ Βασιλικὸν Καθεστώς, διὰ νὰ τὰ ἀνεύρῃ ὁ κ. Βενιζέλος, οὐδέποτε ἐδόθη καμμία ἐξήγησις. Ὁ κ. Βενιζέλος, εἶπε, ὅτι τὰ ἀνεῦρεν, οὐδεὶς φυσικὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντείπῃ καὶ ἐτελείωσε. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ κρυπτογραφικὸν κείμενον αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀποκρυπτογράφησιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ δημοσιευθὲν κείμενον αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Μὴ λησμονῆτε δὲ ὅτι ταῦτα ἐγένοντο εἰς ἐποχὴν δεινῆς τρομοκρατίας, καθ' ἣν οἱοσδήποτε χαφιὲς τοῦ κ. Βενιζέλου ἠδύνατο νὰ πλησιάζῃ καθ' ὁδὸν ἀνυπόπτους πολίτας συνομιλοῦντας καὶ νὰ τοὺς ζητῇ τὸν λόγον διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας των.

Διὰ νὰ κατανοήσητε, ἀναγνῶσται μου, ὅσοι δὲν ἐγνωρίσατε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτου εἴδους ἐγγράφων, ὑποθέσατε πρὸς στιγμὴν ὅτι κατελήφθητε τὴν σήμερον μίαν νύκτα ὑπὸ ἐφιάλτου, καὶ ὅτι βλέπετε ἐν ὀνείρῳ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐξορμήσας ἐκ Χανίων ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατῶν καὶ στόλων κατέλαβε καὶ ὑπεδούλωσε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτο, ἐν μέσῳ δεινῆς τρομοκρατίας σᾶς ἀναγγέλλει ὅτι εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ἀνεῦρε κρυπτογραφημένον ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον μεταφρασθὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ἔγγραφος ὁμολογία τοῦ κ. Παναγῆ Τσαλδάρη διηγουμένου ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, αὐτὸς ὁ ἴδιος

ὁ κ. Π. Τσαλδάρης ὡπλισμένος μέχρις ὀδόντων, καὶ ἐπιβαίνων αὐτοκινήτου κατεδίωξε προσωπικῶς τὸν κ. Βενιζέλον, βάλλων κατ' αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν διὰ πολυβόλων καὶ ὁπλοπολυβόλων. Παρακαλῶ, μὴ γελᾶτε, διότι ἀνάλογα εἶνε τὰ ἀπόκρυφα αὐτὰ τηλεγραφήματα τοῦ 1917, καὶ ἰδίως τὰ τηλεγραφήματα Πασσάρωφ. (*)

Εἰς τὰ 1916, 1917 καὶ ἐπέκεινα, χάρις εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγκατασταθείσας καὶ ἐλευθέρως δρώσας Συμμαχικὰς ἀστυνομίας καὶ προπαγάνδας, συνηθροίσθησαν ἐδῶ ὅλα τὰ πάσης ἐθνικότητος ἀποβράσματα τῆς Μεσογείου. Τὸ τί ἔγγραφα, τηλεγραφήματα, ἐπιστολαὶ ἐχαλκεύθησαν, πολλάκις ἀδρώτατα πωλούμεναι, εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανείς. Δι' ἐμὲ τὸν ἴδιον ὑπάρχουν ἐπίσημα δελτία κατασκοπείας περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις κινήσεών μου, ἐπισκέψεών μου, συναντήσεών μου μὲ ἕτερα ἐν Ἀθήναις εὑρισκόμενα ὕποπτα πρόσωπα, καὶ ἐν γένει σκοτίων ἐνεργειῶν μου ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν χρόνον εὑρισκόμην ἐξόριστος ἐν Κορσικῇ. Αὐτὰ ἐπληρώνοντο, ἐννοεῖται.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ 1917, κατέθεσεν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐδημοσίευσε Λευκὴν Βίβλον περιέχουσαν ἔγγραφα διπλωματικὰ ἐπίσημα, ληφθέντα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν ὁλοκλήρους φράσεις, οὕτως ὥστε νὰ ἀλλοιοῦται ἡ ἔννοια αὐτῶν δημοσιευο-

---

(*) Σχετικῶς μὲ τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ ἐστάλη εἰς τὴν «Καθημερινὴν» ἡ κάτωθι ἐπιστολή:

Κύριε Διευθυντά, Ὑπηρετῶν κατὰ τὸ 1915—1916 εἰς τὴν Τηλεγραφικὴν Διεύθυνσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἐντεταλμένος μὲ τὴν τήρησιν τοῦ ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου τῶν τηλεγραφημάτων Σκόπια—Σόφια—Δεδεαγάτς ἅτινα διήρχοντο ἐκ τοῦ γραφείου αὐτοῦ (Θεσσαλονίκης) βεβαιῶ ὅτι δὲν εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βενιζέλου ὁ μετὰ τόσης ἐπιμονῆς βεβαιούμενος, ὅτι ὁ κ. Πασσάρωφ πρεσβευτὴς τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἀθήναις τὴν 10—9—1915 ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Βουλγαρίας κ. Ροδοσλαύωφ συνέντευξίν του μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Κωνσταντίνου. Τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ὡς ἄνω ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου ἡ γαλλικὴ κατασκοπεία μοῦ ἐπρότεινε ν' ἀγοράσῃ διὰ τοῦ τηλεγραφητοῦ κ. Τζιρᾶ ἀντὶ 20 χιλ. γαλλικῶν φράγκων. Βεβαίως δὲν τὰ ἔδωσα. Ἐὰν πράγματι τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας ὡς ὑποστηρίζει ὁ κ. Βενιζέλος—πρᾶγμα ὅπερ ἐγὼ δὲν παραδέχομαι— κατέχῃ ἐπίσημον τηλεγράφημα περὶ συνεντεύξεως τοῦ Πασσάρωφ μετὰ τοῦ Βασιλέως, τοῦτο ἀναμφισβητήτως εἶνε πλαστόν.

Τὰ ἐμπιστευτικὰ τηλεγραφήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὑρισκόμενα εἰς χεῖρας μου παρεδόθησαν ἐπὶ ἀποδείξει εἰς τὸν ζῶντα εὐτυχῶς εἰσέτι διευθυντὴν τότε τοῦ Τηλεγραφείου Ἀθηνῶν κ. Ν. Μαυράκην, ὅστις καὶ λαβὼν γνῶσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν δύναται καὶ αὐτὸς νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀνακρίβειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ὁ Πασσάρωφ ἔσχε συνέντευξιν εἰδικὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τὴν 10—9—15.

ΗΛΙΑΣ ΑΘ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Τοῦ ἐργαζομένου προσωπικοῦ ἐφημερίδων, Νικηφόρου Οὐρανοῦ 16 Ἀθῆνας

....

Ἐνδεικτικὴ τοῦ σεβασμοῦ τῶν Βενιζελικῶν πρὸς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἶνε καὶ ἡ ἀκόλουθος ἐπιστολή:

Παρακολουθῶν τὸν ἐν τῇ ἀξιοτίμῳ ἐφημερίδι σας διεξαγόμενον δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα διὰ τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐντεῦθεν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως σᾶς γνωρίσω ὑπευθύνως τὸ ἑξῆς σχετικὸν γεγονὸς σχετιζόμενον μὲ τὴν καταστροφὴν καὶ διαστροφὴν παντὸς ἐπισήμου ἐγγράφου ὑπὸ τοῦ Βενιζελισμοῦ, ὅπερ θὰ ἀπεκάλυπτε τὰ ἐγκλήματά του κατὰ τῆς πατρίδος.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ὡς ἐπιτελὴς τοῦ Φρουραρχείου Ἀθηνῶν μοὶ παρεδόθησαν τρία ἐντάλματα συλλήψεως, κατὰ Σκανδάλη προσωπάρχου Υ. Σ. τότε, Ἀφθονίδη καί τινος ἄλλου ἀνωτάτου διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κατηγορουμένων ἐπὶ καταστροφῇ δημοσίων διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων κατόπιν ἐνόρκου προανακρίσεως ὑπὸ πλοιάρχου κ. Βρυάκου, ἥτις διεπίστωσεν ὅτι ἀπὸ Δευτέρας μέχρι τῆς Τετάρτης ὁπότε παρεδόθη ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν ἀείμνηστον Γούναρην, οὗτοι ἔκαιον εἰς τὰς σόμπας τοῦ Υ.Σ. Ὑπ. Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀπόρρητα ἔγγραφα. Ὡς δὲ ἐνθυμοῦμαι κ' αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις Γούναρη εὑρέθη εἰς δυσχέρειαν ἀπὸ ἀπόψεως κατατοπισμοῦ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν.

Μετὰ τιμῆς
Δ. Η. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ
Ἀντισυνταγματάρχης ἐν ἀ. Πρατίνου 45

μένων ὡς αὐτουσίων. Εἰς προηγούμενα ἄρθρα σᾶς ἀνέφερα μερικὰ παραδείγματα.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν δῆθεν τηλεγραφημάτων τῶν εὑρισκομένων ἐν τῇ κατὰ τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη δικογραφίᾳ ὑπάρχει καὶ ἓν ἀμίμητον. Εἶνε τηλεγράφημα Πασσάρωφ ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Σόφιαν τῆς 19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1917, ἐνῷ ὁ Πασσάρωφ εἶχεν ἀπελαθῆ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐξ Ἀθηνῶν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916. Ὁ χαλκεύσας τὸ τηλεγράφημα εἶχε ξεχάσει τὴν λεπτομέρειαν αὐτήν. Ὁ μακαρίτης ὁ Σκουλούδης ἀνακρινόμενος τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1918 ἐκθέτει εἰς τὴν ἀνάκρισιν σωρείαν τοιούτων τηλεγραφημάτων Πασσάρωφ αὐταποδείκτων ὡς πλαστῶν. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν χαλκευόντων τότε τοιαῦτα πλαστὰ ἔγγραφα ὁ Πασσάρωφ εἶχε γίνει τῆς μόδας.

Τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐξάγει ἐκ τοῦ σκότους ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ πλήξῃ δι' αὐτοῦ τὸν Βασιλέα, εἶνε ὅτι οὔτε κἂν ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ 1920 τῆς διαβοήτου Λευκῆς Βίβλου τοῦ 1917, τῆς παραποιησάσης τόσα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τῆς δημοσιευσάσης κατόπιν τόσα πλαστά. Διότι οἱ συντάξαντες τὴν Βίβλον φαίνεται ὅτι ἐδίστασαν πρὸ τῆς πρωτοφανοῦς πλαστότητος τοῦ ἐγγράφου τούτου. Οὐδὲ κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ἀνάκρισιν κατὰ τὸ 1918 δὲν φαίνεται νὰ παρουσιάσθῃ τὸ τηλεγράφημα αὐτό, ἐνῷ τόσα ἄλλα πλαστὰ Πασσάρωφ κατετέθησαν. Παρουσιάσθη ὅμως ἕτερον, ἐπίσης Πασσάρωφ, περιέχον συνέντευξίν του μὲ τὸν Βασιλέα τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου 1915. Θὰ σᾶς ἐξηγήσωμεν διατί δὲν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ ὁ κ. Βενιζέλος. Τὸ δεύτερον τοῦτο τηλεγράφημα ἐδημοσιεύθη καὶ ἐτηλεγραφήθη διὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου πρὸς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Φθάσαν καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν, προὐκάλεσε τὴν ἑξῆς βαρεῖαν διάψευσιν τῆς ἑλβετικῆς ἐφημερίδος «Ντὲρ Μποὺντ», μιᾶς τῶν σοβαρωτέρων καὶ μᾶλλον διαδεδομένων ἑλβετικῶν ἐφημερίδων (φύλλον τῆς 10 Ἰουλίου 1918. Νέον ἡμερολόγιον).

«Τὸ Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον διέδωσε τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον κατετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων πρώην ὑπουργῶν Σκουλούδη καὶ Λάμπρου. Κατ' αὐτό, γίνεται λόγος περὶ μιᾶς ὁμιλίας, τὴν ὁποίαν ὁ τότε πρέσβυς τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἀθήναις κ. Πασσάρωφ, φέρεται ὅτι εἶχε μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνταντίνου τῆς Ἑλλάδος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915. Ὁ κ. Πασσάρωφ ὅστις μέχρι πρὸ ὀλίγου ἦτο πρέσβυς εἰς τὴν Βέρνην, ἐδήλωσε ρητῶς εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος μας ὅτι ΤΟΙΑΥΤΗ ΟΜΙΛΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΓΕΝΕΤΟ ΚΑΙ Η ΕΝ ΛΟΓΩ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΙΝΕ ΚΑΘΟΛΟΚΛΗΡΙΑΝ ΠΛΑΣΤΗ».

Ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ κάμῃ τοιαύτην διάψευσιν ὁ Πασσάρωφ, ἐὰν ὑπῆρχε οἱονδήποτε μὲ τοιοῦτον περιεχόμενον τηλεγράφημά του εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βουλγαρίας, τὸ ὁποῖον κἄποτε ἴσως καὶ μετὰ μίαν κυβερνητικὴν μεταβολήν, θὰ ἠδύνατο νὰ δημοσιευθῇ.

Ὁ συντάκτης τῆς διαβοήτου Λευκῆς Βίβλου ταραχθεὶς ἐκ τῆς διαψεύσεως ταύτης τοῦ Πασσάρωφ καὶ προσπαθῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν αὐτῆς τοῦ 1920 (παραμοναὶ ἐκλογῶν), νὰ μειώσῃ τὴν ἐξ

αὐτῆς ἐντύπωσιν, λέγει ἐν ὑποσημειώσει ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς συνεντεύξεως Βασιλέως — Πασσάρωφ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τῆς 3ης Ἰουλίου 1918 καταθέσεως τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατηγοῦ κ. Κ. Σκουρμπουρδῆ βεβαιοῦντος ὅτι τὴν «24ην Σεπτεμβρίου 1916 ὑπασπιστὴς ἐν Τατοΐῳ ἦτο ὁ κ. Καλλίνσκης, ὅστις τῷ ἐτηλεφώνησε νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ κ. Πασσάρωφ, ὅπως μάθῃ ἂν εἶχεν ἀπάντησιν εἰς τὰ λεχθέντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν χθεσινὴν των συνέντευξιν. Μετέβη πάραυτα καὶ ὁ κ. Πασσάρωφ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀπάντησιν». Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ περιεχομένου τοῦ τηλεγραφήματος; Ὁμιλοῦμεν σοβαρά ;

Καὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω πρόκειται περὶ χαλκευμένου τηλεγραφήματος Πασσάρωφ τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου 1915, ὁπότε πλέον ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο πλέον προφανής. Ἀλλὰ τὸ τηλεγράφημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέλει νὰ στηριχθῇ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἕτερον χαλκευμένον Πασσάρωφ τῆς 18)31 Αὐγούστου 1915, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, δὲν ἐτολμήθη νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν διαβόητον Λευκὴν Βίβλον, οὔτε κἂν νὰ κατατεθῇ εἰς τὴν δίκην Σκουλούδη, καίτοι ὁμοίου περιεχομένου, διότι ἦτο ἀπροκαλύπτως προφανὴς ἡ πλαστότης του. Ἀλλ' ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον οὔτε κἂν ἡ ὑπηρεσία του ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ τότε, θέλει τώρα νὰ στηριχθῇ Διότι φέρεται ἡμερομηνία 18)31 Αὐγούστου. Καὶ μόνον ἔτσι μὲ τοιαύτην ἡμερομηνίαν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τοιαύτη πλαστὴ διαβεβαίωσις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Πασσάρωφ ἔπεισε τὴν Βουλγαρίαν νὰ συνταχθῇ μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐνῷ τὸ ἕτερον τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου, καίτοι ὁμοίου περιεχομένου, δὲν θὰ τοῦ χρησιμεύσῃ πλέον πρὸς τοῦτο. Τότε ἡ Βουλγαρία εἶχε πλέον συνταχθῇ μετὰ τῶν Αὐτοκρατοριῶν κατὰ τῆς Σερβίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐλέγοντο καὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1917, ὁπότε σιγὴ τάφου ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι. Σήμερον ὅμως ὁπότε ἀπὸ ἐτῶν ἔχουν δημοσιευθῇ τὰ διπλωματικὰ ἀρχεῖα τῶν πλείστων Κρατῶν, τὰ ἀπομνημονεύματα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, σωρεία ἐγγράφων πραγματικῶν καὶ ΠΛΗΡΩΝ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ αἱ συνεντεύξεις τοῦ Βασιλέως μετὰ τοῦ Λόρδου Κίτσενερ καὶ τοῦ Δενὺ-Κουσσὲν ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὰς ὁποίας πᾶσιφανῶς καταφαίνεται ἡ εἰλικρίνεια τοῦ Βασιλέως, σήμερον τολμᾷ ὁ κ. Ε. Βενιζέλος νὰ ὑψώσῃ κατὰ τοῦ πύργου αὐτοῦ, τῆς τιμώσης τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον πραγματικότητος, ἕνα ψευδὲς ἔγγραφον χαλκευθὲν εἰς στιγμὰς ἐμπαθοῦς μανίας, τὴν ὁποίαν ἐλησμόνησαν πλέον καὶ αὐτοὶ οἱ παρασυρθέντες τότε ἀπὸ αὐτὸν συνεργάται του καὶ ἡ ὁποία ἐν τούτοις μένει εἰς τὴν ψυχὴν του ὁλάκερος καὶ ἀθεράπευτος;

Ἀλλὰ τὸ ἀμίμητον εἰς τὴν δημοσίευσιν ταύτην τῆς σήμερον τοῦ κ. Βενιζέλου εἶνε τὸ κάτωθι:

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἀναγράφει τὸ πλαστὸν τοῦτο τηλεγράφημα ὡς ἑξῆς:

«Ὁ κ. Βενιζέλος, εἶπεν, ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Βούλγαρον πρέσβυν,

φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν, θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ συνεπῶς ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.».

Ἀλλὰ τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἀποσκοπεῖ νὰ ἀναθρέψῃ ἑλληνοπρεπῶς τὴν νέαν γενεὰν ἤτοι τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν ψηφοφόρων (πάντοτε περὶ ψηφοφόρων !) καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει ὁ κ. Βενιζέλος τὸ πλαστὸν αὐτὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δὲν τὸ ἀναγράφει ὡς ἀνωτέρω τὸ ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ὡς ἑξῆς:

«Εἰς συνομιλίαν σας (λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Πασσάρωφ) μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δούσμανη τοῦ εἴπατε ὅτι ἡ μεγάλη Σερβία δὲν εἶνε μόνον κίνδυνος διὰ σᾶς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας. Τὰ γεγονότα καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν Σέρβων σᾶς δίδουν δίκαιον. Ὁ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΜΟΥ ΜΕΤΕΒΙΒΑΣΕ ΤΗΝ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΝ ΣΑΣ ΑΥΤΗΝ, φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.»

Ὁ χαλκεύσας τὸ τηλεγράφημα ἐφάνη ὁμολογουμένως λίαν ἀδέξιος. Διότι εἰς αὐτὸ λέγει ὅτι ἐγένετο πρῶτον συνομιλία Πασσάρωφ —Δούσμανη, περὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα θίγει τὸ τηλεγράφημα, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Δούσμανης, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Βασιλέα. Ἀλλ' αὐτὸ ἦτο ἀδεξιότης τοῦ χαλκεύσαντος τὸ τηλεγράφημα. Διότι οὕτω παριστάνεται ὅτι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος μετεῖχεν ὁπωσδήποτε ὅλης αὐτῆς τῆς Πασσαρωφείου κουβεντολογίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος σήμερον τοῦ ἀποκόπτει τὴν κεφαλήν, ἀκριβῶς ὅπως ἐκαρατόμησε τὸν Μὰκ Νέϊλ προκειμένου περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαῖμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου». Καλὰ νὰ ἀποκόπτῃ ὁ κ. Βενιζέλος τὰς κεφαλὰς ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅσας δὲν τοῦ συμφέρουν, ἀλλὰ νὰ ἀποκόπτῃ τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν πλαστῶν ἀκόμη, ὅσα ἐχαλκεύθησαν χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου; Αὐτὸ ὁμολογουμένως πάει πάρα πολύ.

Ἐπεμείναμεν περισσότερον τῆς συνηθείας μας, εἰς τὰ κατὰ τὸ πλαστὸν τοῦτο ἔγγραφον, διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη χαρακτηρίζει τόσον πολὺ τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς συνηθείας τοῦ κ. Βενιζέλου, ὥστε αὐτὴ καὶ μόνη δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πολλὰ πράγματα διὰ τὸν ὀλέθριον διχασμὸν ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀκόμη καὶ σήμερον στενάζομεν.

Μένει ὅμως τώρα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἑξῆς:

Καλά, ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐνεθάρρυνε οὔτε προεκάλεσε τὴν κατὰ τῆς Σερβίας ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἠδύνατο, ὅμως, ὅταν αὕτη ἐπραγματοποιήθη νὰ ἐπέμβῃ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

Τοῦτο θὰ πραγματευθῶμεν εἰς τὸ ἑπόμενον ἡμῶν ἄρθρον ἐν συνεχείᾳ τοῦ ζητήματος τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην.

ΑΡΘΡΟΝ 17ον
(7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΞΑΠΑΤΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΒΟΥΛΗΝ, ΛΑΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.

«ΑΝΕΥ ΝΟΜΟΥ στρατὸς ξένος δὲν εἶνε δεκτὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ». Ἔλεγε τὸ 99ον ἄρθρον τοῦ κατὰ τὸ 1915 ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος, ὅπως ἄλλως τε καὶ τὸ 113ον ἄρθρον τοῦ σήμερον ἐν ἰσχύϊ.

Τί σημαίνει δὲ ΝΟΜΟΣ κατὰ τὸν κ. Βενιέλον τὸ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἄρθρα του: «Ἐφ' ὅσον διέθετα τότε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, εἶχα δὲ σύμφωνον καὶ τὸν Βασιλέα διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἠδυνάμην βέβαια, καὶ ὤφειλα ἑπομένως διὰ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος νὰ προβῶ εἰς τὴν πρόσκλησιν ἢ ΜΑΛΛΟΝ ΝΑ ΔΩΣΩ ΤΗΝ ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ κλπ.» Πρῶτον καὶ κύριον παρατηροῦμεν ὅτι ΑΥΤΟΣ Ο ΙΔΙΟΣ ΠΡΟΕΒΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ, καὶ ψευδῶς ἀναγράφει ὅτι μᾶλλον (!) ἔδωσε τὴν ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ. Δεύτερον δὲν ὑπῆρξε συγκατάθεσις τοῦ Βασιλέως, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ ἂν ὑπῆρχε ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἀπολύτως ἀνεύθυνος, ὁλόκληρον δὲ τὴν εὐθύνην ὑπεῖχεν ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Συνεπῶς τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη ΝΟΜΟΣ κατὰ τὸν κοινοβουλευτικώτατον κ. Βενιζέλον σημαίνει τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ βούλησιν νὰ κάμῃ ὅ,τι τοῦ κατέβῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, χωρὶς ἐννοεῖται οὔτε κἂν νὰ ἐρωτᾷ τὴν Βουλήν, ἐπιφυλασσόμενος νὰ τῇ κοινοποιῇ ἀργότερα τὰς αὐθαιρέτους πράξεις του, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, συντελεσθῶσιν αὗται καὶ φυσικὰ ἐν ἀγνοίᾳ της.

Συνιστῶμεν τὴν νέαν ταύτην περὶ Νόμου θεωρίαν εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καθηγητὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος οὐδόλως εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ περιγραφὴ τὴν ὁποίαν κάμνει τῶν γεγονότων τῆς 9ης Σεπτεμβρίου εἶνε ἀνακριβεστάτη.

Ἰδοὺ πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια.

Τὴν 9ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν κηρύξεως τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως ὁ κ. Βενιζέλος μετέβη εἰς τοῦ Βασιλέως τὴν 4ην μ. μ. καὶ ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ πρὸς κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἑλλάδι ὡς μέτρου ἁπλῶς προφυλακτικοῦ. Ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθὲν τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐχαρακτήριζεν ἐπίσης τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστράτευσιν ὡς μέτρον προφυλάξεως, οὐδόλως προδικάζον τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Εἰς τὴν αὐτὴν συνέντευξιν ὁ κ. Βενιζέλος ἔκαμε λόγον εἰς τὸν Βασιλέα περὶ τοῦ σχεδίου του νὰ καλέσῃ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐπεφυλάχθη νὰ ἀποφασίσῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐρωτήσῃ μόνον τοὺς Συμμάχους ἐὰν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀποστείλωσι τὰς 150 χιλ. στρατοῦ.

Μίαν ὥραν μετὰ ταῦτα, 5 μ.μ. ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέστελλε πρὸς τὸν Βασιλέα μακρὰν ἐπιστολὴν ὅπου ἀνέπτυσσε ἐπιχειρήματα συμπληρωματικὰ ὑπὲρ τῆς ἰδέας του ταύτης . Ὁ Βασιλεὺς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὑπωψιάσθη ὅτι κάτι τεκταίνεται. Καὶ τὴν 7½ μ.μ. ἀπέστειλε τὸν Αὐλάρχην του κ. Μερκάτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅπως πληροφορηθῇ. Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐπληροφόρησε τὸν κ. Μερκάτην ὅτι ἀκριβῶς πρὸ ὀλίγου εἶχε κάμει διάβημα παρὰ τοῖς πρεσβευταῖς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας οὐχὶ ἐρωτῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ ζητῶν ἀπὸ τὰς δυνάμεις ταύτας ὅπως ἀποβιβάσωσιν εἰς Θεσσαλονίκην στρατὸν τοὐλάχιστον 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅπως αὐτὸς ἀναπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν τῆς Σερβίας ὑποχρέωσιν διὰ πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπρόσθεσεν ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι τὸ διάβημά του τοῦτο εἶχε χαρακτῆρα ΚΑΘΑΡΩΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ καὶ δὲν ΥΠΕΧΡΕΩΝΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ. Ὁ Βασιλεὺς μὴ ἐννοῶν πῶς ὁ Πρωθυπουργός του ἠδύνατο νὰ κάμῃ καθαρῶς προσωπικὰ διαβήματα μὴ ὑποχρεοῦντα τὸ Κράτος, ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπομένην νὰ ἀκυρώσῃ τὸ διάβημά του καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Σύνταγμα. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπεσχέθη νὰ τὸ πράξῃ, συνεννοηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν ἔπεισε τοῦτον νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ νὰ δηλώσῃ εἰς Αὐτὸν ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη πλέον καὶ ὅτι τὸ διάβημα τοῦ κ. Βενιζέλου θεωρεῖται ὡς μὴ γενόμενον. Ὅπερ καὶ ἔπραξε ὁ κ. Γκιγιεμὲν τὴν μεθεπομένην.

Τὸ διάβημα ὅμως εἶχε γίνει, δὲν ἠκυρώθη, καὶ συνεπῶς ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ. Τὸ δὲ διάβημα εἶχε γίνει ἐπίσημον ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ ὄχι προσωπικόν.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν περαιτέρω πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, πόθεν προήρχετο ἡ ἰδέα τῆς αἰτήσεως 150 χιλιάδων ἀνδρῶν. Προήρχετο ἐκ τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913, ἥτις προκειμένου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας ὥριζεν εἰς τὸ 2ον αὐτῆς ἄρθρον ὅτι προκειμένου νὰ ἀρχίσωσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ἡ Σερβία ὑπεχρεοῦτο νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἄνδρας εἰδικῶς κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπειδὴ δὲ προφανῶς ἡ Σερβία πιεζομένη τότε (Σεπτέμβριος 1915) ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν δὲν ἠδύνατο νὰ στείλῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἄνδρας διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἄλλως ἐὰν καὶ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἔστελλον τὰς 150 χιλιάδας, μὴ ἐκπληρουμένου τοῦ ἄρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μὲ τὴν Σερβίαν ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑπεχρεοῦτο ἐκ τῆς συνθήκης νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ φέρῃ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν εἰς Θεσσαλονίκην ἔδει κατὰ τὸ Σύνταγμα νὰ ψηφίσῃ εἰδικὸν περὶ τούτου

Νόμον ἐν τῇ Βουλῇ. Ἄνευ τούτου ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔδιδε τὴν συγκατάθεσίν του. Ἐκ συμφώνου ὅθεν μὲ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν εἶπον εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. Βενιζέλου εἶχεν ἀνακληθῇ.

Ἐν τούτοις δὲν εἶχεν ἀνακληθῇ διόλου. Ὥστε ἐξηπατήθη ὁ Βασιλεὺς χονδροειδέστατα ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον. Τὸν δὲ μακαρίτην Γκιγιεμὲν ἀφίνομεν νὰ κοιμᾶται τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου.

Ἀλλὰ τώρα ἐπέπρωτο νὰ πληρωθῇ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους μὲ τὸ αὐτὸ νόμισμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε τὸν Βασιλέα καὶ μὲ τόκον μάλιστα.

Εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Ἡ κατάστασις ἐξητάσθη ἀπὸ τὰς στρατιωτικάς μας ἀρχάς. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. ἐπληροφόρησεν αὐτὰς τίνος ποσοῦ συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπεβάλλετο ἡ παρουσία εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἡ Ἑλλὰς δώσῃ ὁλόκληρον τὴν βοήθειάν της εἰς τὴν Σερβίαν, ἐὰν ἡ τελευταία προσεβάλλετο ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας. Θὰ χρειασθῇ μακρὸς χρόνος ὅπως 150.000 ἄνδρες ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ φυσικὰ ἕνας μικρὸς ἀριθμὸς στρατευμάτων δύναται εἰς βραχὺν χρόνον νὰ σταλῇ εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἐκδηλωθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἡ πρόθεσίς μας νὰ βοηθήσωμεν τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πληροφορήσατε τὸν κ. Βενιζέλον περὶ τούτου, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐὰν θὰ ἦτο ἱκανοποιητικὸν δι' αὐτὸν τὸ νὰ σταλῇ μικρὰ δύναμις βρεττανικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ νὰ ἀποβιβασθῇ ἐκεῖ, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ συζητηθῶσι εὐρύτερα μέτρα».

Δηλαδὴ λέει καὶ δὲν λέει. Γιὰ νὰ σᾶς στείλουμε 150.000 ποὺ ζητᾶτε θὰ περάσῃ πολὺς καιρός, πάρτε μίαν μικρὰν δύναμιν καὶ ἔπειτα βλέπουμε, ἔχει ὁ Θεός.

Ἀλλὰ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν διστάζει καθόλου. Τοῦ ἀπαντᾷ ἐπίσης τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Διὰ νὰ τεθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικάς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εἶνε ἑτοίμη δι' ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτὴν καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προβλεπομένην περίπτωσιν ΝΑ ΠΑΡΑΣΧΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΟΥΤΟΣ ΜΑΣ ΕΖΗΤΗΣΕ».

Ἀλλὰ περὶ τίνος πράγματι ἐπρόκειτο, ἀπεκαλύφθη μετά τινας μῆνας κατὰ τὴν μυστικὴν συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς τῆς 7ης Ἰουνίου 1916, τῆς ὁποίας τὰ πρακτικὰ ἔχουν δημοσιευθῆ.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἐδηλώθη ἐπισήμως ὅτι προτοῦ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἥτις ἦτο ἡ ἑξῆς:

«Ὁ λόρδος Κίτσενερ ἀναμένει ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας ὑπὸ δυνάμεως 450.000 Αὐστρογερμανῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος μᾶς φαίνεται λίαν ὑπερβολικός. Τὰ διαθέσιμα στρατεύματα τῶν ἀντιπάλων μας δὲν εἶνε ἀρκετὰ διὰ νὰ συγκεντρώσωσι οὗτοι τοιαύτην δύναμιν. Κατὰ συνέπειαν ἡ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΗ ἐπικουρία εἰς τοὺς Ἕλληνας δύναται νὰ ἔχῃ δύναμιν πολὺ κατωτέραν τῶν 30.000 ἀνδρῶν.

Καὶ πρέπει νὰ συγκροτηθῇ αὕτη ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων».

Δηλ. ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ὑπέσχετο μὲν 150.000, ἀλλὰ ἐπροτίθετο νὰ στείλῃ 30.000 μόνον καὶ ταύτας ἀπὸ τὰ στρατεύματα τὰ ὑποστάντα τὴν φθορὰν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἀλλὰ ἰδοὺ πῶς ὑπεδέχθη τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἡ Γαλλικὴ Βουλή: (Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ τῆς μυστικῆς συνεδριάσεως τῆς 7ης Ἰουνίου 1916).

«Κ. ΔΕΛΚΑΣΣΕ. Ἐννοεῖτε τώρα, κύριοι, τὴν ψυχικήν μου κατάστασιν ὅταν ἔλαβα τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐνόμιζα ἀληθῶς ὅτι ὑφιστάμην βασανιστήρια.

»Ἀλλὰ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐχρειάζετο ἀπάντησιν καὶ μάλιστα ἄμεσον. Μία καταφατικὴ ἀπάντησις θὰ ἐχρησίμευεν ὡς εἶδος λυδίας λίθου. Θὰ μᾶς ἔδιδε τὸ μέσον νὰ ἐννοήσωμεν τὰς προθέσεις τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦτο πράγματι ἐλεύθερος, καὶ δὲν ἦτο δεσμευμένος, καὶ ἐὰν ἡ Βουλγαρία δὲν ἦτο ἀποφασισμένη, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἐνισχυόμεναι μὲ τὰς ἀγγλογαλλικὰς (τὰς 30 χιλ. δηλ. Σημ. Μ.), μεταφερόμεναι εἰς τὰ σύνορα, θὰ κατώρθουν νὰ τὴν συγκρατήσουν (τὴν Βουλγαρίαν) ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐξησθένουν τὴν προσπάθειάν της διαιροῦσαι τὴν δύναμίν της.

»Λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἔστειλα τὴν 10ην Σεπτεμβρίου (αἱ ἡμερομηνίαι πάντοτε μὲ τὸ παλ. ἡμ.) μετὰ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα — μόνον τέσσαρας γραμμάς, τὸ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε— «Δύνασθε νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ θέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικάς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, εἶνε ἑτοίμη διὰ τὸ καθ' ἑαυτὴν νὰ ἀποστείλῃ τὰ στρατεύματα ποὺ οὗτος τῆς ἐζήτησε».

»Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη ἀμέσως εἰς τὸν Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ ὅστις τὸ αὐτὸ ἑσπέρας ἀπήντησε:

«Ἀνταποκρίνεται τόσον καλῶς πρὸς τὴν σκέψιν μου, ὥστε τηλεγραφῶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐξ ὀνόματος τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως». (Διακοπαὶ εἰς τὴν πτέρυγα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος).

Ὁ κ. ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Καὶ ἐκάνατε τέτοια πράγματα ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας!

Ὁ κ. ΛΩΣ. Ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας ἐστήνατε μίαν παγίδα!

Ὁ κ. ΑΡΘΡΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Πρὸ ὀλίγου εἴπατε ὅτι δὲν ἐνομίζατε δυνατὸν νὰ στείλετε στρατεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τώρα μᾶς λέτε ὅτι εἴπατε εἰς αὐτὴν τὸ ἐναντίον ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας! Εἶνε αἶσχος!»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Δελκασσὲ ἀνέπτυξε τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποσπασθοῦν στρατεύματα ἀπὸ τὸ γαλλικὸν μέτωπον, ἕνεκα τῆς μεγάλης πιέσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἀλλὰ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ προηγήθη,

τὴν 5ην Ἀπριλίου 1916, ἑτέρα ἀποκάλυψις ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς Ἀουθγουαίητ, ἐπερώτησε τὸν σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ διὰ τὴν παραβίασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ψεύδη τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀντάντ. Τὰ πρακτικὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς «Τάϊμς» τῆς 19 Ἀπριλίου 1916 (Ν. ἡμερ.)ʽ Παραθέτομεν ἐξ αὐτῶν τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα:

ΣΕΡ. ΕΔ. ΓΚΡΕΫ. Αἱ κυβερνήσεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως τὸ γνωρίζετε, ἀπεφάσισαν κατ' ἀρχήν, τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. ΚΑΤΟΠΙΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ....

Κ. ΑΟΥΘΓΟΥΑΙΗΤ. Ἀλλὰ ΔΕΝ ΗΡΝΗΘΗ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣ, ὅτι προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην; Τότε ἡ ἐνέργειά μας εἰς Θεσσαλονίκην δὲν εἶνε παραβίασις τῶν ὑποσχέσεών μας νὰ πολεμήσωμεν διὰ τὰ δίκαια τῶν μικρῶν ἐθνῶν;

ΣΕΡ. ΕΔ. ΓΚΡΕΫ. Τὰ ἀφορῶντα τὴν Θεσσαλονίκην εἶνε πασίγνωστα εἰς τὸ κοινόν...

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Νέον Βέλγιον! Νέον Βέλγιον!

Ὥστε ναὶ μὲν ἐξηπάτησεν ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους. Τώρα ὅμως θὰ τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ἐξαπατήσεως ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1915 ἀποστέλλει ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ τὴν ἑξῆς ὑπ' ἀριθμ. 9863 ἐγκύκλιον:

«Ἀνακοινῶ ὅτι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐδήλωσαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀντιπροσώπων των ὅτι ἦσαν διατεθειμέναι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν παρουσιασθῇ ἡ περίπτωσις, στρατιωτικὴν συνδρομὴν ἐπαρκῆ ὅπως ἡ Ἑλλὰς εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικάς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν».

Περὶ τῆς προσκλήσεώς του πρὸς τοὺς Συμμάχους νὰ ἔλθουν εἰς Θεσσαλονίκην, οὔτε λέξιν. Θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι δῆθεν οἱ Σύμμαχοι προσφέρονται ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας νὰ τὸν βοηθήσουν.

Τώρα ἔπρεπε νὰ παιχθῇ ἡ ἑξῆς κωμωδία:

Τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ Ἑλλὰς θὰ διεμαρτύρετο διὰ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητός της. Οἱ Σύμμαχοι ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ διαμαρτυρία αὐτὴ θὰ ἦτο ἁπλῶς τυπική. Ἀλλ' ἐδῶ τὰ χαλᾶμε μὲ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συμβουλευθεῖσα καὶ τοὺς νομικοὺς συμβούλους τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οἵτινες ἐγνωμοδότησαν ὅτι τοιαύτη ἀπόβασις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, θὰ ἦτο παράβασις τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν ἐννοοῦσε κατ' ἀρχὰς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κωμωδίαν. Τὴν 16 Σεπτεμβρίου ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος, τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν δέχεται διαμαρτυρίαν ἔστω καὶ τυπικήν.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος βλέπων ὅτι μὲ τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ θὰ συνήντα δυσχερείας εἰς τὸ παίξιμο τῆς κωμωδίας, καλεῖ τὸν κ. Γκιγιεμὲν καὶ τοῦ ζητεῖ ὅπως τὰ ἐκ Δαρδανελλίων ὑποχωρήσαντα στρατεύ-

ματα, μέρος τῶν ὁποίων εὑρίσκετο εἰς Μοῦδρον, ἀποβιβασθῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀμέσως τότε δίδεται ἡ διαταγὴ εἰς ταῦτα νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ. Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων ἐμφανίζεται εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἀναγγέλλει εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον, διοικητὴν τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, ὅτι «ΚΑΤΟΠΙΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ» (ἀναφορὰ Μασχοπούλου ἀρ. 334) θὰ κάμουν ἀναγνώρισιν πρὸς ἀπόβασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα, ἀνεφέρθη ἀμέσως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Αἱ εἰδήσεις αὗται προεκάλεσαν, ὡς εἰκός, μεγίστην συγκίνησιν καὶ ταραχὴν εἰς Ἀθήνας.

Ἤδη ἀρχίζει ἡ δευτέρα πρᾶξις τῆς κωμωδίας. Ὁ κ. Βενιζέλος καλεῖ τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον εἰς τὸ τηλεγραφεῖον. Ὁ στρατηγὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν ὁδηγίας. Ὁ κ. Βενιζέλος διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὴν τηλεγραφικὴν συνομιλίαν: «Τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὀφείλει νὰ λάβῃ ἐγκαίρως τὰ στρατιωτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἀντισταθῇ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ἀπόβασιν, καὶ θὰ καταστήσουν ἐξ ἄλλου ἐμφανῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του. Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἐπέμεινε: «Τί θὰ πράξω ἐὰν παρὰ ταῦτα οἱ Γάλλοι ἀρχίσουν ἀποβιβαζόμενοι;» Ἀπήντησα: «θὰ τοὺς κτυπήσετε»ʽ Ὁ κ. Μοσχόπουλος διαψεύδει ταῦτα καὶ ἀρνεῖται ὅτι ἔλαβε τοιαύτην διαταγήν. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι τοῦ τὴν ἔδωσε. Ἡμεῖς πιστεύομεν τὸν Μοσχόπουλον καὶ διὰ τὴν ἐντιμότητά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑξῆς ἀκόμη λόγον. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ κατὰ στραβοῦ διαβόλου ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς ἐκτύπα. Τί θὰ συνέβαινεν; Ἢ θὰ ἐξήρχετο ὁ κ. Βενιζέλος τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, ποὺ θὰ ἦτο νὰ τραβάῃ κανεὶς τὰ μαλλιά του, ἢ θὰ ἠρνεῖτο τὴν διαταγήν του, καὶ θὰ ἀπεκήρυσσε τὸν Μοσχόπουλον, θὰ τοῦ ἐξήλωνε τὰ γαλόνια καὶ θὰ τὸν ἐκρεμοῦσε. Ὁ Μοσχόπουλος λοιπόν, συνετώτατος ἄνθρωπος, ἂν ἐλάμβανε ἐν συνομιλίᾳ τηλεγραφικῇ διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ δὴ ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, θὰ ἐζητοῦσε ἀσφαλῶς ἐνυπόγραφον ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἔλαβεν ἐπίσημον τηλεγραφικὴν διαταγήν: «Θὰ λάβετε ὅλα τὰ μέτρα ὅπως γεννήσετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ ἀντισταθῆτε πράγματι, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, δὲν θὰ κάμετε χρῆσιν τῶν ὅπλων καὶ θὰ προσπαθήσητε νὰ ἀντιταχθῆτε εἰς ὅ,τι συμβῇ διὰ παθητικοῦ τρόπου».

Μετὰ τοῦτο τὴν ἑπομένην μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγνοοῦντα ὅλα τὰ παρασκηνιακῶς διατρέξαντα Βασιλέα, ἀγανακτημένος δῆθεν κατὰ τῆς Ἀντάντ, καὶ δηλῶν εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῇ ἐντονώτατα.

Καὶ πράγματι, τὴν ἑπομένην διεμαρτυρήθη πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ... χλιαρώτατα. Ἡ φράσις του εἶνε «ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις αἰσθάνεται τὸ ΚΑΘΗΚΟΝ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους», τίποτε ἄλλο. Κατόπιν ὅμως, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὴν ἀγγλικὴν

εὐαισθησίαν, στέλλει δεύτερον ἔγγραφον τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ, διὰ τοῦ ὁποίου τοὺς ἀνακοινοῖ τὴν ὡς ἄνω ἐπίσημον διαμαρτυρίαν καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ διὰ νὰ γνωρίζουν αἱ κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὅτι καὶ ἡ χλιαρὰ αὕτη διαμαρτυρία ΕΓΕΝΕΤΟ ΤΥΠΙΚΩΣ ΜΟΝΟΝ.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Διατί ὅλα αὐτὰ τὰ νάζια;

Διὰ τὴν τρίτην πρᾶξιν τῆς κωμωδίας. Αὕτη εἶνε σύντομος καὶ περιλαμβάνεται ὁλόκληρος εἰς τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Σόφιᾳ, Βερολίνῳ, Βιέννῃ, Βουκουρεστίῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

«Ἀρ. 10225. Σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις εἰδοποιήθη χθὲς ὅτι ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του ἀπεβιβάσθησαν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ὅτι στρατεύματα συμμαχικὰ θὰ ἀποβιβασθοῦν προσεχῶς. Ἡ ἄφιξις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους συμμαχικῶν στρατευμάτων ΗΤΙΣ ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑΝ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ αὐτῆς σιωπώσης οἱοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἠνάγκασαν τὰς Δυνάμεις εἰς τοιαύτην πρᾶξιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέναντι τοιαύτης παραβιάσεως τοῦ ἐδάφους της, θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑπόχρεον νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἀκόλουθον διαμαρτυρίαν (ἕπεται τὸ πρῶτον ἔγγραφον τῆς διαμαρτυρίας καὶ ὄχι τὸ ἐμπιστευτικόν, διὰ τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται αὕτη ὡς ἐντελῶς τυπική).

Ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηπάτησε τὸν Βασιλέα, ἐξηπάτησε τὴν Βουλήν, ἐξηπάτησε τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἐξηπάτησε τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ τὰς οὐδετέρας Δυνάμεις, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, οἵτινες ἀντὶ 150 χιλ. ἀνδρῶν ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ στείλουν 30 χιλ. μόνον καὶ κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς γενικῆς ἀπάτης καὶ συγχύσεως, κατηγορεῖ σήμερον ΗΜΑΣ ὡς ἀπατεῶνας.

Τώρα λοιπὸν θὰ ἴδωμεν: Ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς ἐπεμβαίνουσα νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν;

ΑΡΘΡΟΝ 18ον

(8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΣΧΕΤΩΣ ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΔΕΣΜΟΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΠΑΡΑΣΥΡΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, ἐν περιπτώσει πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἡ μὲν Ἑλλὰς ὑπεχρεοῦτο νὰ ἔχῃ 90.000 στρατοῦ παρὰ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, ἡ δὲ Σερβία 150.000 παρὰ τὰ σερβοβουλγαρικὰ τοιαῦτα. Ὡς εἴπομεν, δεδομένου ὅτι ἡ Σερβία εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανούς, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τίποτε εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα. Ἀντὶ τούτου ὁ κ. Βενιζέλος συνεννοηθεὶς κρυφίως μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους προεκάλεσε τὴν κάθοδον αὐτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅπως δι' αὐτῶν, ὡς λέγει, ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐλλείπουσαν σερβικὴν κατὰ τὴν σύμβασιν δύναμιν. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Σύμμαχοι ὑπεσχέθησαν 150 χιλιάδας ἄνδρας, εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι τὰς ὑπολείμματα τῶν ἐν Δαρδανελλίοις ἡττηθέντων στρατευμάτων των συμποσούμενα εἰς 30—40 χιλ. ἄνδρας. Καὶ ταῦτα ἀκόμη ἔφθανον κατὰ τμήματα εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔδει νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, ἀναδιοργανωθῶσι καὶ ἀνασυγκροτηθῶσι, ὅπως ἐκεῖθεν βαδίσωσι πρὸς Σερβίαν. Ἀργότερα οἱ Σύμμαχοι θὰ συνεπλήρωνον, ἔλεγον, τὴν δύναμίν των εἰς 15 χιλ. Ἀλλὰ ἡ ἔναρξις τῆς συμπληρώσεως ταύτης θὰ ἦτο ἀδύνατος, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου τοῦ Σαντιγύ, πρὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου ν. ἡμερ., ἤτοι πρὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου καθ' ἡμᾶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ Βουλγαρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρχον οἱ 150 χιλ. ἄνδρες εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἄρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀκόμη αἱ 30 χιλ. Ἀγγλογάλλοι ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἑπομένως ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 2 προϋπόθεσις διὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν δὲν ὑπῆρχε. Οὐδὲ ὑπῆρχε πιθανότης εἰς προσεχὲς μέλλον νὰ ἀναπληρωθῇ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, προβλέπων ποῦ ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐπροκάλεσε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου ἐν τῇ Βουλῇ αἰφνιδίαν συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσε φανερὰ τὴν πρόθεσίν του ὅπως ὁπωσδήποτε, εἴτε ἐν σχέσει, εἴτε ἀσχέτως πρὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν συμμαχίαν, ταχθῇ ὑπὲρ τῆς Συνεννοήσεως καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Κατόπιν τούτου ἐκδηλωθείσης τῆς διαφωνίας του μὲ τὸν βασιλέα, παρητήθη, καὶ τὴν 24ην Σεπτεμβρίου ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνη-

σις Ζαΐμη ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὁ κ. Βενιζέλος ἐτήρησε κατ' ἀρχὰς στάσιν ἀνοχῆς.

Ἡ ὡς ἄνω ἀγόρευσις τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο σχεδὸν κήρυξις πολέμου. Φυσικώτατον ὅθεν ἦτο νὰ εἰδοποιήσῃ ὁ Βασιλεὺς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας περὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ ὀλίγου δεῖν κηρύξαντος τὸν πόλεμον πρωθυπουργοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ περὶ τὴν ἐκ τῆς ἰδικῆς του ὑπαιτιότητος ἐπιβληθεῖσαν ἐνέργειαν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἕνα ἐκ τῶν τελευταίων ἄρθρων του κρούει τὰ κύμβαλα τῆς προδοσίας.

Ὁ κ. Ζαΐμης θεωρῶν ὅτι δὲν ἐκπληροῦνται οἱ ὅροι τῆς Συνθήκης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ἐδήλωσεν, ἐκραγέντος τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ τηρήσῃ πρὸς τὴν τελευταίαν εὐμενῆ οὐδετερότητα.

Ἤδη, ἀσχέτως μὲ τὸ ἂν εἶχεν ἢ ὄχι ὑποχρέωσιν ἐκ τῆς Συνθήκης ἡ Ἑλλὰς νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, θὰ ἐξετάσωμεν τὸ ΕΑΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΣ, δηλ. ἂν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν, καὶ ἂν ἀποπειρωμένη νὰ πράξῃ τοῦτο δὲν θὰ συμπαρεσύρετο καὶ αὐτὴ εἰς καταστροφήν. Ὡς εἴδομεν, τὴν 9 Σεπτεμβρίου ἐκηρύχθη ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Αὐτή, καθὼς καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ κυρίου ὄγκου αὐτοῦ πρὸς τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας, συνετελέσθη ἐντὸς 18 ἡμερῶν καὶ ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς τὴν 29ην Σεπτεμβρίου διέβη τὰ σύνορα.

Ὥστε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Σερβία προσεβάλλετο ἐκ δύο κατευθύνσεων. Ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ αὐστρογερμανικοῦ στρατοῦ, δυνάμεως οὐχὶ κατωτέρας τῶν 14 μεραρχιῶν ἤτοι 170 χιλιάδων τυφεκίων μετὰ ἰσχυροτάτου πυροβολικοῦ καὶ λοιπῶν ὅπλων, ἐν συνόλῳ δυνάμεως οὐχὶ κατωτέρας τῶν 200 χιλ. ΜΑΧΗΤΩΝ (ὡς εἴδομεν προηγουμένως, ὁ λόρδος Κίτσενερ ὑπελόγιζε τὴν δύναμιν ταύτην πολὺ ἀνωτέραν), ὅστις στρατὸς διῆλθε τὸν Σαῦον καὶ τὸν Δούναβιν κατευθυνόμενος πρὸς Νότον, ἀνεπτυγμένος εἰς μέτωπον 110 χιλιομέτρων περίπου. Ἀπὸ ἀνατολῶν δὲ προσεβάλλετο ἡ Σερβία ὑπὸ 6½ βουλγαρικῶν μεραρχιῶν (αἱ βουλγαρικαὶ μεραρχίαι εἶχον δύναμιν 24 ταγμάτων ἑκάστη) ἐν ὅλῳ 160 χιλ. τυφεκίων μετὰ ἀναλόγων λοιπῶν ὅπλων, ἐν συνόλῳ 200 χιλιάδων περίπου ΜΑΧΗΤΩΝ.

Δύο Βουλγαρικαὶ μεραρχίαι, ἡ 2α καὶ ἡ 10η, δυνάμεναι νὰ ἐνισχυθῶσι καὶ ὑπὸ τῆς 8ης, δυνάμεως ἅπασαι 72 χιλιάδων τυφεκίων καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ὅπλων περὶ τὰς 90 χιλιάδων μ α χ η τ ῶ ν, συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας πρὸς ἐνδεχομένην ἀντιμετώπισιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (μία καὶ αὐτὴ ἀπόδειξις τῆς πλαστότητος τοῦ τηλεγραφήματος Πασσάρωφ).

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ δυνάμεως 40 χιλ. μαχητῶν διενεμήθη εἰς τὰ πρὸς τὴν Ρουμανίαν σύνορα (διὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ἦσαν ἐντελῶς ἥσυχοι οἱ Βούλγαροι) εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ Αἰγαίου (Δυτ. Θράκης).

Ὁ σερβικὸς στρατὸς δυνάμεως τὸ πολὺ 70 χιλ. τυφεκίων καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ὅπλων 200 χιλ. μαχητῶν, ἐλαττωθείσης τῆς ἀρχικῆς του δυνάμεως ἕνεκα τῆς κατὰ τὸν πόλεμον ἐπελθούσης κατατριβῆς αὐτοῦ, εὑρίσκετο σχεδὸν μὲ τὸ σύνολον τῶν δυνάμεών του

μεταξὺ Νύσσης καὶ Δουνάβεως, καὶ μὲ ἀσθενῆ τμήματα αὐτοῦ νοτίως τῆς Νύσσης. Τὸ παρὰ τὴν Νύσσαν δεξιὸν αὐτοῦ ἀπεῖχε 250 χιλιόμετρα ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων καὶ 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὥστε ἡ ἔκτασις αὔτη τῶν 250 χιλιομέτρων ἀπὸ Νύσσης μέχρις ἑλληνικῶν συνόρων ἦτο κενή. (*)

(*) Εἰς ἀπάντησιν ὧν ὅσων ἔγραψεν ὁ συνταγματάρχης κ. Σπαῆς διὰ τὰς Σερβικὰς δυνάμεις ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.» ἔδωσεν εἰς τὴν «Καθημερινὴν» τὴν κάτωθι δευτέραν ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Ἀνέγνωσα εἰς φιλελευθέραν ἐφημερίδα τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Συνταγματάρχης κ. Σπαῆς εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ἐλευθεροφρόνων σχετικῶς μὲ τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας παρέταξεν ἡ Σερβία ἔναντι τῶν Γερμανοαυστριακῶν καὶ τῶν Βουλγάρων τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915. Παρατηρῶ ἐν τούτοις ὅτι ὁ κ. Σπαῆς ὑπολογίζει τὰς δυνάμεις αὐτὰς εἰς τάγματα ἐνῷ ὁ κ. Μεταξᾶς, πολὺ ὀρθῶς, τὰς ὑπολογίζει εἰς ΑΝΔΡΑΣ ΜΑΧΙΜΟΥΣ. Διότι ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευθεῖσα, εἶχε φυσικὰ τὰ τάγματά της μὲ 1000 ἄνδρας μαχίμους ἕκαστον, ἐνῷ τῆς Σερβίας μετὰ δεκαπέντε μῆνας διαρκοῦς δεινοῦ πολέμου, ἀσφαλῶς ἡ εἰς μαχίμους ἄνδρας δύναμις τῶν ταγμάτων της ἦτο πολὺ μικροτέρα.

Ἐνθυμούμεθα ὅτι ἐνῷ τῷ 1913 ἐξεκινήσαμεν κατὰ τῆς Βουλγαρίας μὲ δύναμιν χιλίων μαχίμων ἀνδρῶν κατὰ τάγμα, μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυ μῆνα πολέμου κατελήξαμεν εἰς πολὺ μικροτέραν. Μερικῶν μάλιστα μεραρχιῶν ἡ δύναμις κατὰ τάγμα ἦτο μόλις 500 ἀνδρῶν μαχίμων. Ὅλοι μας δέ, ὅσοι μετέσχομεν τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου τῷ 1920—22, ἐνθυμούμεθα πόσον ἠλαττώθη ἡ δύναμις τῶν μαχομένων ἀνδρῶν κατὰ τάγμα μετὰ ἓν ἔτος πολέμου, παρ' ὅλας τὰς ἐνισχύσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν, ἐκ τῶν ὄπισθεν.

Ὀρθῶς λοιπὸν ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς τὴν δύναμιν τῶν 288 ταγμάτων τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἰς 170 χιλιάδας μαχίμων. Ἐκ τούτων ὁ κ. Σπαῆς ὑπολογίζει 44 τάγματα σερβικὰ εἰς τὸν τομέα Γευγελῆς καὶ Βελεσσῶν, ἤτοι δυνάμεως 25 χιλιάδων περίπου μαχίμων ἂν μὴ ὀλιγωτέρων. Δηλαδὴ εἰς τὴν θέσιν ὅπου κατὰ τὴν Ἑλληνοσερβικὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν ἔδει νὰ ὦσιν 150 χιλιάδες στρατοῦ, ἦσαν τὸ πολὺ 30 χιλιάδας ὑπολογιζομένων καὶ τῶν λοιπῶν ὅπλων.

Εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν ἦσαν οὔτε 30 χιλιάδες, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτεροι εἰς Θεσσαλονίκην, τελείως ἀσυγκράτητοι καὶ ἀπέχοντες περὶ τὰ 180 χιλιόμετρα ἐκ Βελεσσῶν.

Ὁ κ. Σπαῆς ἀπορεῖ ὅτι εἰς τὰ 1915 ἡ ἐπιστράτευσις καὶ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ θὰ διήρκει περὶ τὰς 40 ἡμέρας Ἀλλὰ δὲν ὑπολογίζει τρία πράγματα: Ὅτι δὲν ὑπῆρχε τότε ὁ σιδηρόδρομος Λαρίσης — Θεσσαλονίκης, ὅτι διὰ θαλασσίαν μεταφορὰν δὲν ὑπῆρχον πλωτὰ μέσα ἕνεκα τῆς χρησιμοποιήσεως πολλῶν ἑλληνικῶν πλοίων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Συμμάχων καὶ τέλος ὅτι ἕνεκα τῆς συγχρόνου ἀποβιβάσεως εἰς Θεσσαλονίκην ὄχι μόνον ἑλληνικοῦ ἀλλὰ καὶ συμμαχικοῦ στρατοῦ μὲ ὄγκον ἐφοδίων, ἐπεβραδύνετο κατ' ἀνάγκην ἡ μεταφορὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ κ. Σπαῆς ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη ἀσφαλῶς σχέσεις μὲ ἀξιωματικοὺς τοῦ σημερινοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου δὲν τοὺς ἐρωτᾷ εἰς πόσον χρόνον ὑπολογίζουν τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ΣΗΜΕΡΟΝ μὲ τὸν σιδηρόδρομον Λαρίσης —Θεσσαλονίκης, μὲ τὸ τμῆμα Ἀθηνῶν — Λαρίσης ἐνισχυμένον ὥστε, νὰ δέχεται πολὺ μεγαλυτέρας μεταφοράς, μὲ τὴν Θεσσαλονίκην χρησιμοποιουμένην ὑπὸ μόνον τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ ἐπιβατικὰ πλοῖα μὴ ἀπασχολούμενα εἰς ὑπηρεσίας ξένων στρατῶν;

Τὰ μετέπειτα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Σπαῆ μὴ στηριζόμενα ἐπὶ τῶν αὐτῶν προϋποθέσεων τοῦ κ. Μεταξᾶ εἶνε αἱ ἀναμφισβητήτως ὀρθαί, δὲν τὸν ἀγάγουν εἰς διάφορα συμπεράσματα. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αἱ προϋποθέσεις τοῦ κ. Μεταξᾶ εἶνε αἱ ἀναμφισβητήως ὀρθαί, δὲν βλέπομεν τὸν λόγον διατί πρέπει νὰ συζητῶμεν ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης βάσεως, τὴν ὁποίαν θέτει ὡς ἀφετηρίαν τῶν συλλογισμῶν του ὁ κ. Σπαῆς.

Μετὰ τιμῆς
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.
Ἀθῆναι 11 Νοεμβρίου 1934

Εἰς τὰ ὅσα γράφει ἀνωτέρω ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.» ἀπήντησεν ὁ συνταγματάρχης κ. Σπαῆς δι' ἄλλης ἐφημερίδος. Κατωτέρω διὰ τῆς τρίτης ἐπιστολῆς ἀνταπαντᾷ ἐκ νέου ὁ «Ἀντισυνταγματάρχης Σ.»:

Κύριε Διευθυντά,

Ἀνέγνωστα μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Συνταγματάρχου κ. Σπαῆ τῆς 14ης Νοεμβρίου εἰς ὅσα ἐδημοσίευσα εἰς τὸ ἀξιότιμον φύλλον σας. Λυποῦμαι μόνον πολὺ διότι ὁ συνάδελφος δὲν κατώρθωσε νὰ μὲ πείσῃ. Καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιμείνω εἰς τὰ ὅσα ἐδημοσίευσα.

Μοῦ εἶνε λ. χ. ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶ ὅτι μετὰ δεκαέξ μῆνας πολέμου ὁ Σερβικὸς στρατὸς θὰ ἠμποροῦσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχικήν του δύναμιν. Βεβαίως ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν μαχῶν ἀναπαύλας ὅπως ἀναπληρώσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς ἀπωλείας. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ τότε ὀργάνωσις τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ παρατάσσῃ ἐξ ἀρχῆς τὸν ὅσον ἔνεστι μεγαλύτερον ἀριθμὸν μονάδων ἕπεται ἡ μεγάλη δυσχέρεια τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἀπωλειῶν κατὰ τὴν διάρκειαν μακροῦ πολέμου. Εἰς τὰς ἀπωλείας αὐτὰς δέον μάλιστα νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἐξ ἀσθενειῶν καὶ ἄλλων αἰτίων ἀπώλειαι. Αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας, ὡς λέγει ὁ κ. Σπαῆς, ἔχει παρὰ τῶν ἁρμοδίων Σέρβων ἀξιωματικῶν εἶνε, ὡς πᾶσα γνώμη σεβασταί, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς ἐπιχείρημα. Ἄλλως τε καὶ ὁ Γερμανὸς Στρατηγὸς Φαλκενχάϊν, ὅστις ἦτο τότε Γενικὸς Ἐπιτελάρχης τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ συνεκρότησε τὸν κατὰ τῆς Σερβίας στρατὸν ἐξ Αὐστριακῶν, Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων δημοσιεύει εἰς τὸ κατὰ τὸ 1920 ἐκδοθὲν σχετικὸν σύγγραμμά του ὅτι ὑπελόγιζε τὰς δυνάμεις τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ αἵτινες εἶχον ἀπομείνει εἰς αὐτὸν ἐν συνόλῳ εἰς 190—200 χιλ. δηλαδὴ κατὰ τι ὀλιγωτέρας

Κατὰ τοῦ στρατοῦ τούτου διηυθύνοντο ἐκ Βορρᾶ μὲν οἱ Αὐστρογερμανοί, ἐξ Ἀνατολῶν δὲ οἱ Βούλγαροι, οἱ τελευταῖοι διηρημένοι εἰς δύο ὁμάδας, ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων διηυθύνετο μὲ τὸ ἀριστερόν της κέρας πρὸς τὴν Νύσσαν, ἡ δὲ ἑτέρα διηυθύνετο νοτίως τῆς Νύσσης ἐπὶ μετώπου 50 χιλιομέτρων, μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς Βράνια, 40 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Νύσσης καὶ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Βελεσσὰ 90 χιλ. νοτίως τῆς Νύσσης. Δηλ. ἡ τελευταία αὔτη ὁμὰς περιέκοπτε, ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως τὸ δεξιὸν τῶν Σέρβων μὲ σκοπὸν ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν αὐτῶν πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Μοναστήριον καὶ κύκλωσιν αὐτῶν ἀπὸ νότου. Συνεπῶς δὲν ἀπέμενεν εἰς τοὺς Σέρβους παρὰ ἢ νὰ μείνωσιν ἐπὶ τόπου καὶ νὰ καταστραφῶσιν ἐνδόξως ἢ νὰ ὑποχωρήσωσι δι' ἀτραπῶν πρὸς Ἀλβανίαν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν βραδύτεραν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατ' ἀρχάς, καὶ μετὰ ἀξιοθαυμάστου αὐτοθυσίας κατόπιν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο δυνάμεως 15 μεραρχιῶν (ἐξ 9 ταγμάτων ἑκάστη) ἤτοι 135 χιλιάδων τυφεκίων καὶ λοιπῶν ὅπλων, ἐν ὅλῳ 160 χιλιάδας μαχητῶν. Ἡ ἐπιστράτευσίς του ἀρξαμένη τὴν 11ην Σεπτεμβρίου, ἤτοι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν βουλγαρικήν, ἦτο κατ' ἀνάγκην βραδεῖα, διότι μὴ ὑπαρχουσῶν ἐφεδρειῶν ἐν τῇ νεοκτηθείσῃ Μα-

---

ἀπὸ ὅσας τὰς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξᾶς. Καὶ γνωρίζομεν ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις καλοὶ στρατιωτικοὶ σχεδιάζοντες ἐκστρατείας μᾶλλον ὑπερτιμοῦν τὸν ἐχθρόν των. Ὥστε ἐπιμένομεν ὅτι τὰ σερβικὰ τάγματα ὑπελείποντο ἀρκετὰ τῆς δυνάμεως τῶν 1000 ἀνδρῶν ἣν εἶχον τὰ μόλις ἐπιστρατευθέντα βουλγαρικά.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν κατὰ τὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν Ἑλλάδος — Σερβίας 150 χιλιάδων Σέρβων, οὗτος ἔδει, κατὰ τὴν σύμβασιν, νὰ εἶνε ἡ ζώνη Γευγελῆ—Βελεσσά—Πιρὸτ καὶ ὁ Συνταγματάρχης κ. Σπαῆς ἐννοεῖ πολὺ καλὰ διατί τοῦτο. Διότι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐνδιέφερε κυρίως ποία καὶ πόση Σερβικὴ δύναμις θὰ κατεῖχε τὸν μεταξὺ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τοῦ Πιρὸτ χῶρον ἐκτάσεως 300 χιλιομέτρων περίπου. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἦσαν μόνον 44 Σερβικὰ τάγματα δυνάμεως 25 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τὰ περὶ τὴν Νύσσαν καὶ βορείως αὐτῆς Σερβικὰ στρατεύματα τῆς II Σερβικῆς Στρατιᾶς ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῶν ἀπέναντι τῶν Αὐστρογερμανῶν πρὸς βορρᾶν ἐστραμμένων 1ης καὶ III Σερβικῶν στρατιῶν. Ὥστε διὰ τὸν χῶρον τῶν 300 χιλιομέτρων τὸν ὁποῖον μνημονεύει ἡ σύμβασις καὶ ὅστις κυρίως ἐνδιαφέρει τοὺς Ἕλληνας οἱ Σέρβοι διέθετον μόνον 25 χιλιάδας ἀνδρῶν, δύναμιν πολὺ μικροτέραν τῶν 150 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀνεπαρκεστάτην ὅπως ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς III Βουλγαρικῆς στρατιᾶς. Διὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ταχύτατα καὶ πολὺ πρὶν ἢ συγκεντρωθοῦν οἱ Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ κατέλαβον τὴν γραμμὴν Βελεσσά—Βρένια κυκλώσαντες οὕτω τὸ δεξιὸν τοῦ ὄγκου τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποκόψαντες τὴν συγκοινωνίαν του μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀλλέως θὰ εἶχον δι' ἡμᾶς τὰ πράγματα καὶ θὰ ἦτο ἐπέμβασις ἰδική μας μελετητέα, ἐὰν ἀντὶ νὰ συγκεντρώσουν οἱ Σέρβοι τὸν στρατόν των εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς χώρας των, ἐγκατέλειπον τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ συνεκεντροῦντο πρὸς νότον ἐν τῇ βορειότερον τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ζώνῃ. Ἀλλὰ πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι τοῦτο καὶ δι' ἐθνικοὺς καὶ διὰ πολιτικοὺς λόγους ἦτο ἀδύνατον διὰ τοὺς Σέρβους.

Ἐννοοῦμεν τὴν στενοχωρίαν τοῦ Συνταγματάρχου κ. Σπαῆ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ ἔτσι ἦσαν τότε τὰ πράγματα καὶ εἴπομεν διὰ ποίους λόγους. Ἐπιμένομεν δέ, ὅτι καὶ τώρα ὅτε καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι συνεπληρώθησαν καὶ ἐβελτιώθησαν, καὶ οἱ ἐν γένει ὅροι εἶνε καλύτεροι διὰ τὴν Ἑλλάδα, πολὺ ἀπέχει ἡ ἑλληνικὴ συγκέντρωσις ἀπὸ τοὺς αἰσιοδόξους ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Σπαῆ. Τὸν συμβουλεύομεν καὶ πάλιν νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τὸ ὁποῖον ἔχει βεβαίως τὰ μέσα νὰ κάμνῃ ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς ἀπὸ τὸν κ. Σπαῆν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐτῶν ματαίως ζητεῖ ἀπὸ τὸ Κράτος τὴν κατασκευὴν τῆς 2ας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἀκριβῶς διὰ λόγους ποὺ θίγομεν ἐνταῦθα.

Λυπούμεθα διότι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν δημοσίᾳ τὸ ὄνομά μας εἰς τὸν κ. Σπαῆν ὡς θὰ εἴχομεν καθῆκον. Ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ὁ ἴδιος ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ δὲν δύνανται νὰ δημοσιογραφοῦν ἐνυπογράφως. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι ὡς ἀνώνυμος ὑπὲρ τὸ δέον ἐδημοσιογραφήσαμεν. Ἄλλως τε δὲν ἔχομεν τὸν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον καιρόν. Θὰ σταματήσωμεν, λοιπόν, ἐδῶ τὴν μετὰ τοῦ κ. Σπαῆ δημοσιογραφικὴν συζήτησιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἀπεκομίσαμεν τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ἀνεπτύξαμεν εἰς τὴν πρώτην μας ἐπιστολὴν καθὼς καὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Μεταξᾶ. Καὶ πιστεύομεν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνῶσται μας θὰ ἐπείσθησαν ἐπίσης.

Μετὰ τιμῆς

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

κεδονίᾳ, τὰ ἐν αὐτῇ σταθμεύοντα σώματα ἔδει νὰ ἐπιστρατευθῶσιν ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ συγκέντρωσίς του ἐν Μακεδονίᾳ ἦτο ἀκόμη περισσότερον βραδεῖα, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ σιδηρόδρομος Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, συνεπῶς ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ ἔδει νὰ γίνῃ ἐν μέρει μὲν διὰ πορειῶν ἐκ Θεσσαλίας πρὸς Μακεδονίαν, ἐν μέρει δὲ διὰ θαλάσσης πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν, τοῦ δὲ Ε΄ Σώματος Στρατοῦ (Ἠπείρου) ἡ μεταφορὰ διὰ θαλάσσης θὰ ἦτο ἀκόμη περισσότερον βραδεῖα. Ὑπελογίζετο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ νὰ συντελεσθῇ ΟΥΧΙ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ 21ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 29ης Σεπτεμβρίου ὁπότε ἤρχισεν ἡ βουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς τὴν Σερβίαν, μέχρι τῆς 21ης Ὀκτωβρίου, ὁπότε θὰ ἐπερατοῦτο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν τὸ χρονικὸν διάστημα εἶνε 23 ἡμέραι. Καὶ κατὰ τὰς 23 ταύτας ἡμέρας ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἶχε κριθῆ τελειωτικῶς. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἐπρόφθανε πλέον νὰ παράσχῃ οὐδεμίαν βοήθειαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ μετεφέροντο κατὰ τμήματα ἐκ Δαρδανελλίων καὶ ἐκ Μούδρου εἰς Θεσσαλονίκην τὰ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα ἐκ τῆς πολυμήνου ἐκστρατείας Δαρδανελλίων λείψανα τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ. Ἡ ὁλική των δύναμις τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο περίπου 30 χιλ. ἄνδρες. Μέρος αὐτῶν εἶχεν ἤδη προχωρήσει μέχρι Κριβολὰκ ἐπὶ σερβικοῦ ἐδάφους ὀλίγα χιλιόμετρα βορείως τῆς Γευγελῆς καὶ ἐκεῖ εὑρεθὲν πρὸ ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ νέου εἰς Θεσσαλονίκην καταδιωκόμενον ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων μέχρι τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Τὴν περαιτέρω δίωξιν αὐτοῦ ἐσταμάτησεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, δηλώσας προσωπικῶς πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅτι δὲν θὰ ἠνείχετο τὴν δίωξιν τῶν Ἀγλογάλλων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἠδυνήθησαν ὅθεν νὰ ἐπιστρέψουν τὰ Συμμαχικὰ ταῦτα στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν κατάστασιν αὐτῶν ἀργότερα, τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, περιγράφει ὁ Ἐλσαί, ὅστις συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ εἰς τὸ ἔργον του: «Αἱ περιπέτειαι τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς» ὡς ἑξῆς:

«Εἰς τὸν μικρόν μας στρατὸν ἔλειπαν ὅλα. Δὲν εἶχε παρὰ μερικὰς πυροβολαρχίας τῶν 75, ὀλίγα τινὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα, οὐδὲν βαρὺ πυροβόλον καὶ πολὺ μικρὰ ποσὰ ὀβίδων. Δὲν εἶχεν οὐδεμίαν γεφυροσκευήν. Ἐστερεῖτο ἡμιόνων, οἵτινες ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ πόλεμον ὀρεινὸν οἷον ὤφειλε νὰ ἐπιχειρήσῃ. Τὸ ὑλικόν του, πρωτόγονον, ἀσυμπλήρωτον, διαφόρων προελεύσεων, ξεκλειδωμένον, ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς ὑλικὸν φάλαγγος ἐγκαταλελειμμένης εἰς τὰ βάθη τῆς Τύνιδος».

Πῶς θὰ ἐνήργει ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ δυνάμεις 160 χιλ. μαχητῶν, ἐὰν ἀπετελείωνε τὴν συγκέντρωσίν του τὴν 21ην Ὀκτωβρίου, καὶ ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐξέλθει τῆς οὐδετερότητος; Θὰ ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀφήσῃ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν 60 χιλιάδας περίπου διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς ἔναντι αὐτῶν συγκεντρωμένας 90 χιλ. βουλγα-

ρικοῦ στρατοῦ. Καὶ μὲ τὸ ὑπόλοιπον, δηλ. 100 χιλ. μαχητῶν θὰ ὤφειλε νὰ βαδίσῃ πρὸς Βελεσσά, ὅταν πλέον ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ θὰ εἶχε κριθῆ δύο ἑκατοντάδας χιλιομέτρων βορειότερον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ πλέον 300 χιλ. τοὐλάχιστον Αὐστριακῶν, Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. Καὶ ἂν κατώρθωνεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑποχωρῶν νὰ κρατήσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ ὄρους Μπέλεσι, τί θὰ συνέβαινε ὅταν, αἱ ἤδη κύριαι τῆς γραμμῆς Βελιγραδίου — Σόφιας — Κωνσταντινουπόλεως Κεντρικαὶ Δυνάμεις, ἀνεφωδίαζον τὸν τουρκικὸν στρατόν, ὥστε μεγάλα τμήματα αὐτοῦ νὰ προελάσωσι διὰ Δυτικῆς Θράκης εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν;

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐπρόφθανε πλέον νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν. Ἀφοῦ δὲ καὶ οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν εἶχαν δυνάμεις νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἕνεκα τῆς πιέσεως τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ αὐτῶν μέτωπα, ἡ Ἑλλὰς θὰ παρεσύρετο εἰς ματαίαν καὶ ἄσκοπον καταστροφήν.

Ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 2ας Νοεμβρίου 1934, μὲ προκαλεῖ εἰς συζήτησιν διὰ νὰ μοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπικράτησις τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἦτο ἀπολύτως ἀποκεκλεισμένη εἰς τὸ βαλκανικὸν μέτωπον ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μόνον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βελιγραδίου πρὸς Νότον. Εἶμαι πρόθυμος νὰ ξανακούσω τὰ ἐπιχειρήματά του, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξε τῷ 1916 διὰ τοῦ «Κήρυκος» καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀπήντησα τότε, ἀνατρέψας αὐτὰ διὰ τῆς «Ν. Ἡμέρας», ἀνωνύμως, διότι τότε δὲν ἐδικαιούμην νὰ δημοσιογραφῶ ἐνυπογράφως. Ἀλλὰ τὸν εἰδοποιῶ ὅτι ὅσα ἐκθέτω σήμεμερον δὲν ἀνάγονται εἰς τὸ 1916 ΑΛΛΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ ΚΑΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915. Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ὑφίστατο καταστροφὴν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915,, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ εἶχε πλέον κανένα λόγον νὰ γράφῃ εἰς τὸν «Κήρυκα» τοῦ 1916 τὰ ἀξιοπερίεργα στρατηγικά του ἄρθρα. Ἔχομεν χρέος νὰ τοῦ κάμωμεν τὴν εἰδοποίησιν αὐτήν, διότι ἡ εὐρεῖα διάνοια μὲ τὴν ὁποίαν προικίζει ὁ ἴδιος ἑαυτόν, ὡς πολιτικόν, εἰς ἕνα προηγούμενον ἄρθρον του, εἶνε τόσον εὐρεῖα, ὥστε πλέει εἰς τὸ ἀχανὲς ἄπειρον, ἀγνοοῦσα διαστήματα καὶ χρόνους, ἐνῷ ἡ στενὴ διάνοια, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος προικίζει ἐμὲ εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον του, ὡς στρατιωτικὸν ζῇ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς στερεᾶς γῆς, ἀντιλαμβανομένη τὰ πάντα ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ καὶ ζυγίζουσα πᾶσαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῇ βάσει ποσῶν χρόνου καὶ ἀποστάσεως.

Ἡ Ἑλλὰς ἐπομένως ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Χωρὶς δὲ νὰ προεξοφλήσῃ ὅτι θὰ μείνῃ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οὐδετέρα, καὶ ὅτι εἰς δεδομένην κατάλληλον στιγμὴν καὶ λαμβάνουσα ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, δὲν θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἔλαβε τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (καὶ ὄχι 21 Σεπτεμβρίου, ὅπως διαρκῶς κατὰ λάθος λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), τὰς ἐγγυήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποίας εἰς μάτην ἀρνεῖται μὲ τόσον τυφλὸν πεῖσμα καὶ μὲ τόσας κατ' ἐμοῦ ὕβρεις ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ τὰς πιστοποιοῦν τόσοι ἀξιόπιστοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τὰς εἶδον καὶ τὰς ἐμελέτησαν καὶ ἀφοῦ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὶν ἀκόμη κοινοποιηθῇ ἐδῶ ὁριστικῶς διατυπωμένον συνεζήτησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς

28ης Σεπτεμβρίου 1915, δηλώσας μάλιστα ὅτι ἔχει γνῶσιν μέρους αὐτοῦ ἀπὸ ἐπισήμου στόματος, καὶ ἑτέρου μέρους ἀπὸ ἐπισημοτάτου τοιούτου.

Μᾶς μένει ὅμως μία ἀπορία. Ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ ἔστω ὅτι παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μιᾶς καταστροφῆς. Πῶς τὴν κατηγορεῖ δι' αὐτὸ ὁ κ. Βενιζέλος ὅστις τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 παρεβίασε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀφήσας τότε καὶ μετέπειτα τρὶς τὴν Σερβίαν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τοὺς Αὐστριακούς; Τὸ ἀνεπτύξαμεν αὐτὸ διὰ μακρῶν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας χωρὶς νὰ τύχωμεν ἀπαντήσεως. Ἀνεπτύξαμεν μάλιστα ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τότε διὰ νὰ ἀρνηθῇ τὴν βοήθειαν εἰς τὴν Σερβίαν ἀπεσκόπει νὰ ἐπιρρίψῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς της ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον. Ἀπεδείξαμεν τοῦτο ἀπὸ φράσιν τοῦ τηλεγραφήματός του τῆς 12ης Ἰουλίου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργόν του τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν ὁποίαν φράσιν ΔΟΛΙΩΣ ἀπέκοψεν ἀπὸ αὐτό, ὅταν ἐδημοσίευσε τοῦτο ἡ διαβόητος Λευκή του Βίβλος τοῦ 1917. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μάλιστα ποὺ ἦλθε πάλιν ὁ λόγος διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, δημοσιεύομεν τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος ἔστειλε μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ προηγουμένου, τὴν 11ην Ἰουλίου 1914, ἐκ Τεργέστης πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

«Λαβὼν γνῶσιν ἅμα τῇ ἐνταῦθα (Τεργέστην) ἀφίξει μου τοῦ τελεσιγράφου τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν Βιέννῃ γνωμῶν, σπεύδω νὰ σᾶς ἀνακοινώσω τὰς ἐντυπώσεις μου. Προκειμένου νὰ ὁμιλήσητε μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Σερβίας, ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπουσία μου σᾶς παρέχει εὐλογοφανεῖς λόγους ὅπως ἀναβάλετε πᾶσαν ἄμεσον ἀπάντησιν ἐὰν ἡ Σερβία σᾶς ἐζήτει ΤΗΝ ΕΚΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΜΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ. Ἀναβάλλοντες τὴν ἀπάντησιν θὰ ἠδύνασθε ἐνδεχομένως καὶ νὰ ἀνακινήσητε τὴν γνώμην ὅτι ἐὰν ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ἡ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ ΤΟΥ ΣΕΡΑΓΙΕΒΟΥ ΚΑΤΑΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ ΚΑΘΑΡΑ, καθίσταται ἀναγκαῖον διὰ τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἀποφύγῃ τὴν ΜΟΡΦΗΝ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ, νὰ ἐπιδείξῃ πᾶσαν συμφιλιωτικὴν διάθεσιν (νὰ ἀποδεχθῇ δηλαδὴ τὸ τελεσίγραφον τῆς Αὐστρίας. Σημ. Μ.). Τοιαύτη ἀνάγκη καθίσταται τόσον μᾶλλον ἐπιτακτική, ὅσον κατὰ τὰς ἰδίας της πρὸς ἡμᾶς δηλώσεις, ὅταν ὠξύνθησαν αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν, ἡ Σερβία δὲν ἦτο τότε ἕτοιμος διὰ πόλεμον».

Καλά, νὰ τῆς ἀρνηθῇ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμμαχικῶν του ὑποχρεώσεων διότι δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἄλλως τε τὸ ἔκαμε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔστω. Ἀλλὰ νὰ τῆς κολλήσῃ καὶ τὴν ρετσινιάν, ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὴν Αὐστρίαν εἰς πόλεμον! Καὶ αὐτὴ ἡ μνησίκακος ὑπενθύμισις τῆς ἀρνήσεώς της νὰ μᾶς βοηθήσῃ τὸν Μάϊον τοῦ 1914, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐκινδύνευεν ἡ ὕπαρξίς της! Ποῦ ἦσαν τότε αἱ σερβικαὶ συμπάθειαι τοῦ κ. Βενιζέλου;

Καὶ πῶς τοιαῦτα διαπράξας τὸ 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, μετὰ ἕνα

ἔτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του ἀποκαλῶν αὐτοὺς καὶ σήμερον προδότας τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἀντάντ; Καὶ ἐξήγειρε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν μῆνιν τῶν λαῶν καὶ τῶν Κυβερνήσεων τῶν Συμμάχων, σπρώξας τὴν Πατρίδα του εἰς τὸν δρόμον τοῦ Γολγοθᾶ τὸν ὁποῖον ἐπὶ ἔτη ἐβάδισε στενάζουσα ὑπὸ τὸ βάρος ἀδίκου ἔχθρας;

Υ. Γ. Ἐπὶ τέλους ὁ κ. Βενιζέλος, μᾶς ἀπεκάλυψε χθὲς ποῖοι ἦσαν οἱ χαλκεύσαντες τὸ διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ. ΗΣΑΝ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕ·Ι·Γ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΤΟΥ ΤΗΣ ΠΛΑΣΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΤΗΣ 27ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 (π. ἡ.) τὴν ὁποίαν ἀστυνομίαν ψευδῶς χαρακτηρίζει ὁ κ. Βενιζέλος χθὲς ὡς γαλλικὴν ἀρχὴν ἐνῷ ἦτο πράγματι ἡ διαβόητος γαλλικὴ προπαγάνδα δηλ. τὰ πάσης προελεύσεως ἀποβράσματα τῆς Μεσογείου καὶ περὶ τῆς ὁποίας καὶ τῶν στενῶν της μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου σχέσεων θὰ ἀσχοληθῶμεν προσεχῶς ἰδιαιτέρως.

Εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 6ης Νοεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς ἀποτείνει τέσσαρα ἐρωτήματα ζητῶν ἀπάντησιν. Θὰ τὴν λάβῃ, ἀλλὰ θὰ τελειώσω προηγουμένως μὲ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ προγενέστερα ἄρθρα του.

ΑΡΘΡΟΝ 19ον
(9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΑΘΕΙ ΝΑ ΘΕΣΗ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ.·Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΩΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ.

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἀπαντήσεώς μας εἰς τὰ ἑπτὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὰ ὁποῖα προσετέθησαν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἄλλα ὅπως συνωψίσαμεν αὐτὰ εἰς τὸ ἄρθρον μας τῆς 6ης Νοεμβρίου. Δηλ. εἰς τί σκοπὸν ἀπέβλεπεν ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 καὶ διατί αὕτη διετηρήθη.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις ἡ κηρυχθεῖσα τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1915, ἦτο τὸ ἄμεσον παρακολούθημα τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1915.

Ἀλλὰ ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως;

Τώρα, οἱ ἐκ τῶν ὑστέρων κρίνοντες τὰ πράγματα, καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὅλων τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, ὅλων τῶν Κρατῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶνε εὔκολον νὰ λέγουν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Βουλγαρίας ὅπως προσβάλῃ τὴν Σερβίαν ἦτο προφανής. Τότε ὅμως ἡ τοιαύτη βεβαιότης δὲν ἦτο ἀπόλυτος. Αἱ Δυτικαὶ Δυνάμεις, μάλιστα δὲ ἡ Ἀγγλία, δὲν εἶχον ἀκόμη ἐγκαταλείψει τὴν ἐλπίδα νὰ συμπαρασύρωσι τὴν Βουλγαρίαν ὑπὲρ αὐτῶν. Αὐτὴ αὕτη ἡ Βουλγαρία μὲ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΚΗ-

ΡΥΞΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, οὐδὲν κἂν ἀπεκάλυψεν εὐθὺς ἀμέσως τὰς προθέσεις της. Βεβαίως πᾶσα πιθανότης ὑπῆρχεν ὅτι θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ ἀπεκλείετο καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ στραφῇ καθ' ἡμῶν; Ὥστε ἐπεβάλλετο ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις ὡς μέτρον προνοίας καὶ στοιχειώδους προφυλάξεως, καὶ τὸ τοιοῦτον ἀνηγγέλθη εἰς τὸν λαὸν δι' ἀνακοινωθέντος τῆς Κυβερνήσεως.

Δηλαδή: ἐὰν ἐπεστρατεύετο ἡ Βουλγαρία, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔμενεν ἀνεπιστράτευτος, ἀπεκλείετο ἀπολύτως, ἡ Βουλγαρία πανέτοιμος, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ νὰ μᾶς ἐκβιάσῃ εἰς τὴν παραχώρησιν ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, μὴ προσβάλλουσα τὴν Σερβίαν; Τὸ κατὰ πόσον ἦτο δικαιολογημένη μία τοιαύτη ἀνησυχία τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς προσεχὲς ἄρθρον.

Ὥστε πρῶτος σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ἦτο: ἄμυνα τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλά, ὀρθότατα, βεβαίως, ὁ κ. Βενιζέλος ἐξήτασεν ἀμέσως εἰς τὴν συνάντησίν του μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, καὶ ἐν συναφείᾳ, τὸ τί θὰ ἔπραττεν ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην.

Ὁ κ. Βενιζέλος κατηγορεῖ τώρα τὸν Βασιλέα ὅτι τὸν ἐξηπάτησε Τοῦ ἐπῆρε, λέγει, τὴν ἔκδοσιν τοῦ Διατάγματος τῆς ἐπιστρατεύσεως, χωρὶς νὰ τοῦ εἰπῇ ὅτι εἶνε ἀποφασισμένος ὁπωσδήποτε νὰ μὴ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Βουλγαρίας κηρυττούσης τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

Ἀλλὰ ἀκριβῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο καθόλου ἀποφασισμένος νὰ μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἐὰν ἦτο δυνατὴ τοιαύτη βοήθεια, χωρὶς νὰ ἐκτεθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς μίαν καταστροφήν, βεβαίως θὰ τὸ ἔπραττε. Ἀλλὰ ἦτο τοῦτο δυνατὸν μὲ μόνας τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος; Βεβαίως ὄχι. Ἀνεπτύξαμεν τοῦτο εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτό. Διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τελεσφόρως τὴν Βουλγαρίαν, θὰ ἔπρεπεν ἡ Σερβία, ἐκτὸς στρατοῦ δυνάμεως τοιαύτης ὥστε νὰ σταματήσῃ τὴν προέλασιν τῶν Αὐστρογερμανῶν, νὰ εἶχε καὶ ἄλλας 150 χιλ. στρατοῦ διαθεσίμους εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα κατὰ τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καταβάλωσι τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν.

Ἀλλὰ ἡ Σερβία δὲν τὰς εἶχε. Ὁλόκληρος ὁ ἀπομείνας μετὰ ἕν ἔτος συνεχοῦς πολέμου στρατός της μόλις ἐπήρκει διὰ τὴν κατὰ τῶν Αὐστρογερμανῶν ἄμυνάν της. Ἀφίνω κατὰ μέρος ὅτι οὕτω δὲν ἐπληροῦτο καὶ ὁ συμμαχικὸς ὅρος, ὁ καθοριζόμενος διὰ τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος προτείνει εἰς τὸν Βασιλέα νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς Συμμάχους ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς ἐλλείποντας 150 χιλ. Σέρβους διὰ 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων. Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ ἁπλῆς ἐρωτήσεως. Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι ἐδέχοντο, θὰ ἐξητάζαμεν ἀμέσως πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποσταλοῦν τὰ Ἀγγλογαλλικὰ ταῦτα στρατεύματα ἐγκαίρως, καὶ νὰ μεταφερθοῦν ἐγκαίρως εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα ὥστε τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, νὰ εἶνε αἱ 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων ὄχι ἐν σχεδίῳ νὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Θεσσα-

λονίκην, ἀλλὰ πράγματι εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, ὅπως ὥριζε τὸ ἄρθρον 2 τῆς Ἑλληνοσερβικῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως. Ἐὰν πραγματικῶς οἱ Σύμμαχοι ἠδύναντο νὰ ἀποστείλωσιν ἀμέσως 150 χιλ. ἄνδρας καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἐγκαίρως καὶ πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς νὰ εἶνε εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, τότε βεβαίως ὁ Βασιλεὺς θὰ ἀπεφάσιζε τὸν κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμον. Ὁ κ. Βενιζέλος ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ὁπωσδήποτε ἀποφασισμένος νὰ μὴ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀπόδειξις τὴν ὁποίαν φέρει περὶ τούτου εἶνε τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, τοῦ ὁποίου τὴν πλαστότητα κατεδείξαμεν, ὡμολόγησε δὲ αὐτήν, τὴν 7ην Νοεμβρίου καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀποκαλύψας ὅτι τὸ ἐχάλκευσεν ἡ ὑπὸ τὸν Ροκφέϊγ γαλλικὴ προπαγάνδα. Εἶνε τηλεγράφημα χαλκευθὲν τὸ 1917 διὰ νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἤρκει ἁπλῆ βεβαίωσις τῶν Συμμάχων ὅτι θὰ μᾶς ἔστελλεν τοὺς 150 χιλ. ἄνδρας. Θὰ ἔπρεπε διὰ στρατιωτικῆς διαπραγματεύσεως καθοριζούσης τὴν ὅλην ἐνέργειαν νὰ πεισθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὄχι μόνον θὰ ἐστέλλετο ὁ στρατὸς οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἐγκαίρως εἰς τὴν ὑπὸ τῆς στρατ. συμβάσεως ὁριζομένην θέσιν. Μία τοιαύτη πρόνοια δὲν ἀποδεικνύεται μόνον ἐκ τῶν μετέπειτα συμβάσεων ὅτι θὰ ἦτο ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλους τοὺς διαρρεύσαντας μῆνας καὶ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος κατακρίνει δριμέως εἰς τὰ ἄρθρα του. Μία τοιαύτη στρατιωτικὴ διαπραγμάτευσις ἀναγκαιοτάτη θὰ κατηνάλισκεν χρόνον τινά, ὁ ὁποῖος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ἑτοιμότητος τῶν Συμμαχικῶν Ἐπιτελείων διὰ τοιούτους συνδυασμούς, νὰ γίνῃ συντομώτατος.

Ἐὰν ἐκ τῆς διαπραγματεύσεως ταύτης ἐπείθετο ὁ Βασιλεὺς περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐγκαίρου τῆς ἀποστολῆς ταύτης τῶν 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, θὰ ἀπεφάσιζε τὸν πόλεμον. Ἐὰν ἐπείθετο περὶ τοῦ ἐναντίου δὲν θὰ τὸν ἀπεφάσιζε, θὰ ἔμενεν οὐδέτερος. Ἐν τῷ μεταξὺ μέχρις οὗ λάβῃ τὰ στοιχεῖα ἅτινα θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἀποφασίσῃ, ἡ κηρυχθεῖσα Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις θὰ ἐξηκολούθει συντελουμένη, ὥστε ἡ πολεμικὴ προετοιμασία τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ὑφίστατο βραδύτητα.

Ὥστε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ λάβῃ ἀπόφασιν οὔτε περὶ πολέμου, οὔτε περὶ οὐδετερότητος. Ἦτο ἄλλως τε ἐλεύθερος νὰ λάβῃ ἀπόφασιν κατόπιν ὅταν θὰ εἶχε ὅλα τὰ προαναφερθέντα στοιχεῖα. Οὐδεμίαν δὲ εἶχε δέσμευσιν περὶ οὐδετερότητος οὔτε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, οὔτε πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, οὔτε τότε, οὔτε καὶ κατόπιν μετὰ τὴν λῆψιν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου τῶν ἐγγράφων ἐγγυητικῶν δηλώσεων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της, ὅπως εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἐξεθέσαμεν.

Οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος, ἄλλως τε, ἀπήτησε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ λάβῃ τοιαύτην ἀπόφασιν, οὔτε τότε ὑπέβαλε πρὸς αὐτὸν παραίτησιν, οὔτε ὑπῆρχε πρόθεσις παραιτήσεως. Οὔτε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου μετὰ τὸν πολεμικώτατον κατὰ τῆς Γερμανίας

λόγον του ἐν τῇ Βουλῇ θὰ ὑπέβαλλε παραίτησιν, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς πληροφορηθεὶς τὰς ἐν τῇ Βουλῇ δηλώσεις του δὲν τὸν ἐκάλει καὶ τὸν ἐξηνάγκαζεν εἰς παραίτησιν.

Διότι ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἀπὸ 10—12 Σεπτεμβρίου ἐσκευώρει πῶς νὰ περιπλέξῃ τὸν Βασιλέα εἰς πόλεμον θέτων αὐτὸν αἰφνιδιαστικῶς πρὸ τετελεσμένου γεγονότος.

Καὶ πρῶτον τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἀντὶ νὰ κάμῃ ΑΠΛΗΝ ΕΡΩΤΗΣΙΝ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, ὅπως κατόπιν τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων καὶ μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν προαναφερθέντων στοιχείων ἀποφασίσῃ ἢ ὄχι ὁ Βασιλεύς, ἔκαμε πρὸς αὐτοὺς ΠΡΟΤΑΣΙΝ τοιαύτην ὥστε ἡ καταφατική των ἀπάντησις ἐδέσμευσε τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδὴ ἔκαμε ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ. Ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα διπλωματικὰ ἔγγραφα ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ἀνεφέραμεν καὶ τὰς ἐν ταῖς Βουλαῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συζητήσεις τῷ 1916, καθ' ἅς ρητῶς ἐτονίζετο ἡ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς δηλώσεις τοῦ Γκρέϋ καὶ τοῦ Δελκασσέ. Εἰς τὴν αὐτὴν συζήτησιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς ὁ Μπριὰν ἐδήλωσε:

«ΕΙΝΕ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΝ, ΚΥΡΙΟΙ, ΟΤΙ ΠΡΟΣΕΚΛΗΘΗΜΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ».

Κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν πρόσκλησιν, ζητεῖ νὰ τὴν ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Διαβεβαιοῖ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ κ. Μερκάτη τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος τὴν ἐπομένην, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς πρέσβεις ἐνέργειά του εἶχε καθαρῶς προσωπικὸν(!) χαρακτῆρα καὶ διὰ νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ τοῦ παρουσιάζει τὴν μεθεπομένην τὸν κ. Γκιγιεμὲν μεθ' οὗ εἶχε προσυνεννοηθῆ, καὶ ὅστις βεβαιοῖ τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη καὶ ὅτι Η ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ, καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κ. Βενιζέλος ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΤΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΟΤΙ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ.

Ἀφίνει κατόπιν τὸν Βασιλέα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαπραγματεύσεων του καὶ τῶν προσπαθειῶν του ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν εἰς Θεσσαλονίκην ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων. Γνωρίζει ἤδη ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ 150 χιλ. διότι ναὶ μὲν οἱ Γάλλοι ὑπέσχοντο τὸ μερίδιόν των (μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐξέθεσα εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου νὰ μὴ στείλωσι παρὰ μικρὰν δύναμιν), ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι τοῦ εἶχον ἤδη δηλώσει ὅτι ἐλαχίστην δύναμιν θὰ τοῦ ἔστελλον. Ἐν τούτοις ἐπιμένει νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις αὕτη ὁπωσδήποτε. ΤΗΝ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ὁ Σὲρ Ἔδ. Ἔλλιοτ τηλεγραφεῖ εἰς τὴν κυβέρνησίν του.

«Ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ δηλοῖ ὅτι, κατ' αὐτόν, ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ στείλωμεν στρατεύματα ΠΡΟΤΟΥ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρὸς ἀναπλήρωσιν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εὑρίσκει ὅτι θὰ ἦτο κακὴ ἡ ἰδέα, νὰ ἀποβιβάσωμεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐφόδια, ὑλικόν, ἵππους ὁδηγουμένους ὑπὸ ἀνδρῶν ΕΝΔΕΔΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑ, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔκαμνον δῆθεν ὅτι προορίζονται διὰ τὴν Σερβίαν, καὶ ἐν τῷ μετα-

ξὺ τὰ πρὸς ἀπόβασιν στρατεύματα θὰ εἶνε ἕτοιμα εἰς Μοῦδρον καὶ Μυτιλήνην».

Δηλ. διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἐν ἀγνοίᾳ εὑρισκόμενον Βασιλέα προτείνῃ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην ΥΠΟ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΙΝ!

Συνεννοεῖται ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως μὲ τοὺς πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅπως ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξέθεσα ταῦτα ἐν λεπτομερείᾳ εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου. Συναποφασίζει μετὰ τοῦ κ.Γκιγιεμὲν ὅτι ἅμα θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀπόβασις, διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἐνεργείας του, θὰ διαμαρτυρηθῇ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ σὲρ Ἔδ. Ἔλλιοτ ἔχων ὁδηγίας δὲν ἐδέχετο νὰ γίνῃ ἡ διαμαρτυρία, ὑπεσχέθη νὰ δηλώσῃ ὅτι αὕτη γίνεται ἁπλῶς διὰ τὸν τύπον. Ἀνέφερα εἰς προηγούμενον ἄρθρον τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα. Καὶ τέλος, ὅταν τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, ἀρχίζει ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, μεταβαίνει δῆθεν ἐν ἀγανακτήσει, διὰ τὸ ἀπρόοπτον γεγονός, εἰς τὸν Βασιλέα, δηλῶν ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῇ ἐντόνως καὶ διαμαρτύρεται χλιαρώτατα καὶ διὰ τὸν τύπον, καὶ βεβαιώνει προκαλῶν ἐπὶ τούτου δήλωσιν τοῦ Γκιγιεμέν, ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα προορίζονται διὰ νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἅπασαι αἱ Στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχον τηρηθῆ ἐπιμελέστατα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τεκταινομένων. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τίποτε πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀποβάσεως. Ἐὰν τὸ Ἐπιτελεῖον ἀνέμενε τὸ παραμικρὸν δὲν θὰ εἰδοποίει ἐγκαίρως τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ στρατηγὸν Μοσχόπουλον;

Διατί ὅλη αὐτὴ ἡ σκευωρία; Ὁ κ. Βενιζέλος ἐγνώριζεν ἤδη ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐλαχίστην δύναμιν θὰ ἔστελλον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι οὕτω τὸ σύνολον θὰ ἦτο πολὺ κάτω τῶν 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅτι καὶ ὁ ὀλιγάριθμος Ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΟΤΙ ΘΑ ΩΦΕΙΛΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕΝΗ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΝΑ ΔΕΧΘΗ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΠΙΚΟΥΡΙΑΝ, καὶ οὕτω καὶ ἡ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην θὰ ἐματαιοῦτο καὶ ἡ ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο.

Ἠθέλησε λοιπὸν νὰ θέσῃ τὸν Βασιλέα ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ.

Διὰ νὰ μὴ νομισθῇ δὲ ὅτι λέγω ἁπλᾶς εἰκασίας, φέρω καὶ τὴν ἔγγραφον περὶ τούτου ἀπόδειξιν:

Τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην ὁ κ. Ἰσβόλσκυ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του (ἀρ. τηλ. 605):

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δελκασσὲ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις κατάστασις εἶνε ἀσαφής. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας αἵτινες σήμερον ἔφθασαν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Βενιζέλος ὁ ἴδιος ΣΥΝΙΣΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΝΑ ΣΤΕΙΛΩΣΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὑποσχόμενος νὰ περιορισθῇ εἰς ἁπλῆν διαμαρτυρίαν διὰ τὸν τύπον. ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ, ΘΑ

ΕΚΒΙΑΣΘΗ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΑ ΤΑΧΘΗ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ...»

Ὁ Ἰσβόλσκυ γνωρίζει ταῦτα ἀπὸ τὸν Δελκασσὲ ὅστις τὰ γνωρίζει ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις κ. Γκιγιεμὲν μεθ' οὗ τὰ συνεφώνησεν ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὥστε ἢ θὰ παρέσυρε τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον, οὐχὶ πλέον μὲ τὰς 150 χιλ. ἀνδρῶν, ἀλλὰ μὲ μικρὰς δυνάμεις Ἀγγλογάλλων καὶ αὐτὰς ἀνετοίμους, ἢ ἂν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο θὰ ἔφερεν αὐτὸν εἰς ἔχθραν μὲ τὴν Ἀντάντ, μὲ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἕτοιμον νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τί νὰ ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς ἀφοῦ ἡ ἀπόβασις ἐνηργεῖτο πλέον, αἱ ἐφημερίδες καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη τῶν Συμμάχων ἐπανηγύριζον τὸ γεγονός; Νὰ ἀπαιτήσῃ διὰ νέας κυβερνήσεως τὸ σταμάτημα τῆς ἀποβάσεως καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀποβιβασθέντων, ὅπως μᾶς προτεινει ΤΩΡΑ ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἐπισήμως διὰ τῆς Κυβερνήσεώς της τοὺς εἶχε προσκαλέσει οὗτοι δὲ προσῆλθον, νὰ τοὺς διώξῃ; Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἰσοδυνάμει πλέον μὲ πόλεμον τῆς Ἀντὰντ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἔπρεπε λοιπὸν κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποστῇ καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ Ἔθνος τὸ σκευωρηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τετελεσμένον γεγονὸς καὶ νὰ περιορισθῇ τὸ κακὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ δὲν ἀφῆκε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατορθωθῇ, διεγείρας διὰ τῶν προσωπικῶν του ἐνεργειῶν καὶ τοῦ Τύπου του, καὶ διὰ παντὸς τρόπου κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν δυσπιστίαν, κατόπιν δὲ καὶ τὴν ἔχθραν τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ εἰς Αὐτὸν πιστοῦ παραμείναντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 20ον
(10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΠΟΤΥΧΟΥΣΑ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ.-ΕΞΕΧΩΡΕΙ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ.- Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ.

Ἐξηγήσαμεν διατί ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου ἀπόφασιν παραμονῆς εἰς τὴν οὐδετερότητα. Εἴπομεν δὲ ὅτι ἐγνώριζε τοῦτο κάλλιστα ὁ κ. Βενιζέλος. Ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγε πᾶσαν ρῆξιν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10ην καὶ κατόπιν. Ἐνήργει δὲ οὕτω ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ ὅπως σκευωρήσῃ τὸ τετελεσμένον γεγονὸς καὶ ἐκβιάσῃ τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον. Καὶ ἡ ἀγόρευσίς του ἐν τῇ Βουλῇ τῆς 22ας Σεπτεμβρίου αὐτὸν εἶχε τὸν σκοπόν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του παρεσύρθη εἰς πολεμικὰς δηλώσεις κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της, παρὰ τὰ ἰδιαιτέρως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῶν Συμμάχων συμφωνηθέντα καὶ τοὺς ἐχάλασεν ἔτσι τὸ κοινὸν σχέδιον ἐκβιασμοῦ τοῦ Βασιλέως.

Θέλετε ἀποδείξεις;

Τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ὁ κ. Δεμίδωφ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του τὰ ἀκόλουθα (ἐκ τῆς ρωσσικῆς διπλωματικῆς Βίβλου):

«Αἱ πρόωροι δηλώσεις τοῦ Βενιζέλου ἐν τῇ Βουλῇ προὐκάλεσαν τὴν ρῆξιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως.

»Ὁ Βενιζέλος, δυστυχῶς, ἀφῆκε νὰ παρασυρθῇ. Ἐπεβεβαίωσε τὴν πολεμικήν του πολιτικήν, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΑΝΑΜΕΙΝΗ, ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΑΣ ΠΟΥ ΤΟΥ ΕΔΩΣΑΜΕΝ, ΤΗΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΙΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπικειμένων σοβαρῶν γεγονότων... Τὸ νὰ μὴ κρατηθῇ ὑπῆρξεν ἀληθὴς τρέλλα τόσῳ μᾶλλον ὅσον ἐγνώριζε τὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον».

Θέλετε καὶ ἄλλην;

Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Ταινὺ πληρεξούσιος ὑπουργός, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου, γράφει τὰ ἑξῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του:

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέμενεν ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Σερβίας διὰ νὰ παρασύρῃ τὴν πατρίδα του... ΟΙ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΟΝ ΣΥΝΕΒΟΥΛΕΥΟΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΑΤΗΘΗ. ΑΛΛΑ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΥΤΗ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΔΙΕΛΥΘΗ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ.... Ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὴν Βουλὴν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦσαν παρὰ νὰ ἐξερεθίσουν εἰς ἄκρον τὸν Βασιλέα... Ὁ

Βασιλεὺς κατῆλθεν ἐκ Τατοΐου τὰς 3 μ. μ. ΚΑΙ ΤΑΣ 4 μ.μ. ΕΔΩΣΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΛΥΣΙΝ ΤΟΥ... Ὁ Λαὸς ὑφίστατο τὴν ἐπιστράτευσιν ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ. Χθὲς ἑσπέραν ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ἂν δὲν συνεκρατεῖτο ἀπὸ ἕν τελευταῖον ἴχνος σεβασμοῦ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Βενιζέλου, θὰ ἐχαιρετοῦσε τὴν πτῶσιν του διὰ ἐπευφημιῶν, τόσον ἀποστρέφεται τὸ φάσμα τοῦ πολέμου».

Καὶ τώρα, διὰ σειρᾶς ἄρθρων διηγεῖται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, πῶς τὸν ἐξηπάτησεν ὁ Βασιελεύς!!...

Ἤδη θὰ ἐκθέσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν συντομώτερα διατί ἡ βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις ἐγέννησε κατ' ἀρχὰς ὑποψίας ὅτι ἠμποροῦσε νὰ μὴ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὥστε καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου ἡ Ἑλλὰς νὰ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἐπιστρατευθῇ.

Ἦτο δικαιολογημένη τὴν 9ην Σεπτεμβρίου ἡ ὑποψία αὕτη;

Καὶ διατί;

Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τοῦτο δέον νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 πολύμηνον παρελθόν. Θὰ τὸ πράξωμεν ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συγκρατήσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν οὐδετερότητα. Τούτου μὴ ἐπιτευχθέντος, καὶ εὑρισκομένη τὸν Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1914 πρὸ τοῦ προβλήματος τῆς ἐξασφαλίσεως ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΤΗΣ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, ἡ Ἀγγλία ἐσυλλογίσθη νὰ μεταχειρισθῇ τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος παρουσιάσθη μόνος του τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914 ὡς ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας ἀπὸ τὸ ἄρθρον μας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, καίτοι προτείνας ὁ ἴδιος τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἔφερεν ἀντιρρήσεις εἰς τοῦτο κατόπιν ἕνεκα ἐνδεχομένης βουλγαρικῆς ἐπεμβάσεως καθ' ἡμῶν. Οἱ Ἄγγλοι ἀμέσως τότε εὗρον τὸ φάρμακον, νὰ παραχωρήσῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἀπειληθείσης παραιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔπαυσαν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁμιλίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ λησμονήσωσι.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σύμμαχοι καθ' ὅλους τοὺς ἑπομένους μῆνας μέχρι τέλους τοῦ Ἰανουαρίου 1915 ἐπανειλημμένως ἐπρότειναν εἰς τὴν Σερβίαν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἡ Βουλγαρία μείνῃ οὐδετέρα ἢ καὶ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου μέχρι μέσων Φεβρουαρίου 1915 ὁ κ. Βενιζέλος λαβὼν προτάσεις τῆς Ἀγγλίας πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, κατ' ἀρχὰς μὲν ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν εἶτα δὲ κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς Δαρδανέλλια, μὲ ὑπόσχεσιν «ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων παραχωρήσεων πολὺ μεγάλων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας», καὶ φοβούμενος πάντοτε τὴν βουλγαρικὴν ἐπέμβασιν, προτείνει πλέον αὐτὸς τὴν παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν συνδρομήν της, καὶ ὑποβάλλει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπὶ τούτου πρότασιν. Οἱ Σύμμαχοι βεβαίως ἔλαβον γνῶσιν τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Κατόπιν ἐπὶ Κυβερνήσεως Γούναρη οἱ Σύμμαχοι ἐπανέρχονται ἐπὶ τῶν προτάσεών των, δὲν θέλουν ὅμως νὰ ξεκαθαρίσουν τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως ἑλληνικῶν ἐδαφῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ Βασιλεὺς εἰς μάτην ἀποδέχεται τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, δηλαδὴ ὅτι θὰ προτείνουν οἱ Σύμμαχοι παραχωρήσεις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τοιαύτη ἀξίωσις τῆς Ἑλλάδος ἐξερεθίζει τὸν Δελκασσὲ καθὼς καὶ τὸν Γκρέϋ, ὡς τηλεγραφοῦσιν οἱ ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ Ἕλληνες πρέσβεις. — Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ θέτετε τοιούτους, μᾶς λέγουν. Οἱ Σύμμαχοι δὲν σκέπτονται, μᾶς λέγουν, νὰ ἀφαιρέσουν τὴν Καβάλλαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἀλλὰ καὶ δὲν θέλουν νὰ τὸ δεχθῶσιν ὡς ὅρον τῆς συμμετοχῆς της. «Διότι μία τοιαύτη δήλωσις τῶν Συμμάχων ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀπέκλειε μίαν ἐνδεχομένην συνδρομὴν τῆς Βουλγαρίας ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ», λέγει ὁ Πουανκαρέ. Μᾶς ἐπιτρέπουν τὸ πολὺ εἰς τὴν πρότασίν μας περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος νὰ θέσωμεν τὴν φράσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ΕΛΠΙΖΕΙ νὰ ἔχῃ τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀλληλεγγύης μὲ τοὺς Συμμάχους, τὸ πόρισμα τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο ὁ σεβασμὸς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους της. Ἀλλὰ μὲ τὴν Σερβίαν εἶνε κατηγορηματικώτεροι. Τῆς προτείνουν παραχωρήσεις ἐδαφικὰς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ ὁποῖαι ἐρεθίζουν τόσον τὸν Πάσιτς, ὥστε νὰ δηλώσῃ ὅτι τὸ τοιοῦτον διάβημά των εἶνε «θρίαμβος τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐκβιασμοῦ» καὶ ὅτι «ἀπορεῖ μὲ τὸ τοιοῦτον διάβημα τῶν Συμμάχων τὸ ὁποῖον ἔχει μᾶλλον τὴν ἐμφάνισιν ἐχθρικῆς πράξεως παρὰ συμμαχικῆς». Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀπεγοήτευσε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἄγγλους.

Τὴν 21ην Ἰουλίου 1915 γίνεται σύγχρονον διάβημα τῶν Συμμάχων εἰς Βουλγαρίαν, Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπόσχονται νὰ τῆς παραχωρήσουν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Καβάλλαν μετὰ ἐνδοχώρας. Τὴν καθησυχάζουν ὅσον ἀφορᾷ τὰς παραχωρήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ «ΑΙΤΙΝΕΣ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΗΘΕΛΟΝ ΓΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» καὶ τὴν βεβαιοῦν ὅτι ἡ ἔκτασις αὐτῶν «ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΞΑΡΤΗΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ἥτις θὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν». Βεβαιοῦν δὲ τὴν Βουλγαρίαν ὅτι θὰ ἐξασκήσουν ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ὅπως συγκατατεθοῦν εἰς ταῦτα.

Εἰς τὴν Σερβίαν ἀναγγέλλουν τὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν δηλωθέντα. Ἡ ἀναγγελία αὕτη συνέτριψε τὴν ψυχὴν τοῦ Πάσιτς. Ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ εἰς τὴν κατάστασιν ποὺ εὑρίσκετο ἡ Σερβία, ἔχων καὶ τὸν φόβον ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας; Λέγει εἰς τὸν πρέσβυν μας ὅτι εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὅρων τούτων καὶ νὰ μελετήσῃ μήπως καταστῇ δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸ μέλλον σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία τῆς Σερβίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ Μοναστηρίου. (Ἂν θὰ ἔμενε τὸ Μοναστήριον εἰς τὴν Σερβίαν).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε ὁμοία ἀναγγελία, ἥτις προεκάλεσε διαμαρτυρίαν τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη πλήρη ἀγανακτήσεως. «Αἱ Δυ-

νάμεις ἐνόμισαν ὅτι ταῖς ἐπιτρέπεται ΝΑ ΥΠΟΣΧΕΘΟΥΝ εἰς τὴν Βουλγαρίαν συμφωνίαν βαλκανικὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ θέλησίς των θὰ ἀντικαθίστα τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ πρόθεσιν νὰ ΕΞΑΣΚΗΣΟΥΝ ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τῆς ἐπιβάλουν τὴν διὰ θυσιῶν της μεγέθυνσιν τῆς Βουλγαρίας». Ἐννοεῖται ἡ Ἑλλὰς ἠρνήθη κατηγορηματικῶς.

Αὐτὰ τὰ διαβήματα τῶν Συμμάχων πρὸς κατακερματισμὸν τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος χάριν τῆς Βουλγαρίας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀποκαλεῖ ἁπλᾶς «συστάσεις!»

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1915, ἐδίσταζε δὲ νὰ τὸ πράξῃ κατόπιν τοῦ τοιούτου διαβήματος τῶν Συμμάχων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως, ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ τὸν ἐνθαρρύνει ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Κυβέρνησιν, ὑποσχόμενος ΟΧΙ ΝΑ ΑΡΗ ΤΟ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΔΙΑΒΗΜΑ, ἀλλὰ ὅτι θὰ τονίσῃ «ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΕΙΣΕΤΙ ΠΡΟΩΡΟΝ ΝΑ ΓΙΝΗ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΙΕΣΕΩΣ, ΕΝ ΟΣΩ ΑΚΟΜΗ ΚΑΜΜΙΑ ΠΙΕΣΙΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΞΑΣΚΗΘΗ ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟ ΥΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΘΑ ΠΑΡΕΧΩΡΕΙΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ, ΔΥΝΑΤΑΙ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΘΗ».

Δηλαδὴ ἐπιμένει.

Δὲν γνωρίζομεν ἄν, ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ Σερβία ἐσκέφθη τὸ θέρος τοῦ 1915 νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅπως προλάβῃ τὴν κατ' αὐτῆς βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἐσκέφθη καὶ ἂν ἀκόμη ἠδύνατο νὰ τὸ πράξῃ, βεβαίως ἐκεῖνο ποὺ τὴν ἠμπόδισεν ἦσαν αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι τῶν Συμμάχων καὶ ὄχι ἡ καθησύχασις ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ τὴν ἐβοήθει ἐὰν τῆς ἐπετίθετο ἡ Βουλγαρία. Πῶς νὰ ἐπιτεθῇ ἡ Σερβία κατὰ τοῦ χαϊδεμένου παιδιοῦ τῆς Ἀντάντ;

Ἀλλὰ καὶ ΜΕΤΑ τὴν ἔναρξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως δὲν παύουν αἱ ἐλπίδες τῶν Συμμάχων προσελκύσεως τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Δελκασσέ, ὅπως ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ ἄρθρον μας τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἐξηγῶν τῷ 1916 εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν τὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, λέγει ὅτι τότε ἀμφέβαλλον ἀκόμη περὶ τοῦ ἂν ἡ Βουλγαρία θὰ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἀποβάσεως ὁ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ ἠγόρευσεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων διὰ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τρόπον ὅστις τὴν ἑπομένην προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων. «Ἡ ἀγόρευσις τοῦ Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ, λέγει ἡ διακοίνωσις τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκολουθηθεῖσα εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν, ἄνευ προειδοποιήσεως, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν Ἐπιτελείων, κάμνει νὰ γεννηθῇ ὁ φόβος μήπως ὑπάρχουν προθέσεις μερικῶν Δυνάμεων νὰ γίνῃ χρῆσις τῶν στρατευμάτων τούτων, ἅτινα θὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Σερβίαν, ὡς τοῦ καταλληλοτέρου ὀργάνου ὅπως πρακτικῶς καὶ ἀσφαλῶς πραγματοποιηθῶσιν αἱ ἐδαφικαὶ φιλοδοξίαι τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ». Ἡ διακοίνωσις φέρει ἡμερομηνίαν 18ης Σεπτεμβρίου!! ἤτοι 9 ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως!!

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὑπάρχει κανεὶς ὁ διστάζων ὅτι ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις εὐθὺς μετὰ τὴν βουλ-

γαρικήν; Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία, καὶ ἂν ἀκόμη καὶ Βασιλεὺς καὶ κ. Βενιζέλος δὲν προετίθεντο νὰ βοηθήσουν τὴν Σερβίαν, καὶ πάλιν ἡ ἐπιστράτευσις τῆς Ἑλλάδος ἔδει νὰ γίνῃ.

Ἦτο πρόνοια στοιχειώδης προφυλάξεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν καλοβούλων βουλγαροφίλων προστατῶν της.

Πῶς λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κατηγορεῖ τὸν Βασιλέα ὅτι ἂν τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, αὐτός, ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν θὰ ἐκήρυττε τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀποσιωπήσεως ταύτης, ἡ ὁποία ἄλλως τε ὡς ἀπεδείξαμεν δὲν ἔχεται ἀληθείας, ὁ Βασιλεὺς ἐξεγέλασε τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ὑπογράψῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, διὰ νὰ ρίψῃ τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τὴν ράχιν του; Μόνον εἰς νήπια δύνανται νὰ λέγωνται τοιαῦτα πράγματα.

Ἤδη, θὰ ἐξετάσωμεν: Ἡ οὕτω κηρυχθεῖσα ἐπιστράτευσις, ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ μείνῃ οὐδετέρα;

ΑΡΘΡΟΝ 21ον
(11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ. - ΤΟ ΔΗΘΕΝ "ΕΡΩΤΗΜΑ" ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 6ης Νοεμβρίου μᾶς ἔθεσε τέσσαρα ἐρωτήματα, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὡς λέγει, ὅτι θὰ ἀπαντήσω εἰς ταῦτα σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως. Μολονότι ὅσα ἐξέθηκα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου εἶνε ἀπάντησις μὲ πλήρη ἀνάπτυξιν εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τούτοις αἰσθάνομαι τὸν πειρασμὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ τὴν σύνοψιν τῶν ἀπαντήσεών μου ἐν εἴδει ἐρωταποκρίσεως. Αἱ ἀπαντήσεις μου, φυσικά, εἶνε σύντομοι συνοψίζουσαι τὰ ὅσα ἀνέπτυξα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου. Ἐπαναλαμβάνω τὰς ἐρωτήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τὸ προαναφερθὲν ἄρθρον του.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτει τὸ πολίτευμα, διαφωνῶν πρὸς τὸν ὑπεύθυνον κυβερνήτην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἐξουσίαν πρόσφατος λαϊκὴ ἐτυμηγορία καὶ μὲ ἄφηνε νὰ ἐφαρμόσω τὴν πολιτικήν μου, ἡ παρουσία τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων μαχητῶν ὡς συναγωνιστῶν μας, ἦτο ἐπιζημία διὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ ἀντιθέτως πολυτιμοτάτη;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτησε τὸ πολίτευμα διαφωνήσας πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ σεῖς κατεπατήσατε τὸ πολίτευμα εἰσαγαγὼν ἄνευ Νόμου ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν.

Οὐδέποτε ἐπρόκειτο τῷ 1915 νὰ σᾶς στείλῃ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία 150.000 μαχητάς. Ὁ σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ σᾶς ἐτηλεγράφησε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς μικρὰν δύναμιν, ἡ δὲ Γαλλία, ὡς απεκάλυψεν ὁ Δελκασσέ, δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ στείλῃ παρὰ μικρὸν στρατόν. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς Γαλλίας ἡ ὅλη δύναμις Ἄγγλων καὶ Γάλλων θὰ ἦτο περὶ τὰς 30.000 ἄνδρας, δηλ. τὸ ἓν πέμπτον τῶν 150 χιλιάδων σας.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφοῦ ὁ Βασιλεύς, πρὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀκόμη ἐπιστρατεύσεως, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατασύντριψίν των ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, διατί τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἀντὶ νὰ μοῦ δηλώσῃ ὅτι ἔχει λάβει σταθερὰν καὶ ἀμετάτρεπτον περὶ τούτου ἀπόφασιν, ὅτε θὰ παρητούμην ἔκτοτε, διατί, λέγω, ὡς λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ προσέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, προέβαλε τὴν ἀδυναμίαν τούτων νὰ διαθέσουν κατὰ τῶν Βουλγάρων τὰς 150.000 μαχητῶν, ποὺ προέβλεπεν ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις, καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκάλεσε τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία εἶνε διατεθειμέναι ν' ἀναπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν ταύτην δύναμιν;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο καθόλου προαποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίσατε τὴν κατηγορίαν ταύτην, κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο πλαστόν. Συνεπῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο τὴν 8ην Σεπτεμβρίου νὰ σᾶς δηλώσῃ ἀπόφασιν ποὺ δὲν εἶχε. Ἦτο φυσικὸν νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, διότι ἄλλως ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐδέχετο εἰς τὴν ράχιν της ὅλον τὸ βάρος τῆς ἐπεμβάσεώς της. Ἡ ἰδέα τῆς προσκλήσεως 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων ἦτο ἰδική σας. Ἐὰν ἦτο δυνατὴ ἀποστολὴ τοιούτου συμμαχικοῦ στρατοῦ διὰ Θεσσαλονίκης ΕΓΚΑΙΡΩΣ εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, ὥστε νὰ εἶνε ἐκεῖ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐλάμβανε ΑΣΦΑΛΩΣ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπεμβάσεως. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι σεῖς, τὴν περὶ τούτου ΕΡΩΤΗΣΙΝ θὰ μεταβάλλετε εἰς ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ, οὔτε ὅτι ἀντὶ 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων, ἐγκαίρως προσερχομένων, θὰ ἐδέχεσθε 30 χιλιάδας καὶ αὐτῶν βραδύτατα προσελθόντων. Καὶ πρὸ παντὸς δὲν ἠννόει ποτὲ ὅτι θὰ διεπράττετε πάντα ταῦτα ἐν πλήρει αὐτοῦ ἀγνοίᾳ, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ δημιουργήσητε διὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως, ἐν συμπαιγνίᾳ μὲ τοὺς ἐνταῦθα πρέσβεις τῶν συμμάχων, ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ, ὥστε νὰ παρασύρετε τὴν Ἑλλάδα, ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ, εἰς πόλεμον.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διατί τὴν 10ην Σεπτεμβρίου τοὐλάχιστον, ὅτε ἐξεδηλώθη ἡ όριστικὴ ἀπόφασίς του νὰ μὴ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησίν μου, ὅτε πᾶσα περαιτέρω συνεννόησις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων θὰ διεκόπτετο, ἀλλ' ἐπέμεινε προβάλλων κακόπιστον ἐπιχείρημα νὰ ὑπογράψω ἐγὼ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, καὶ τοιουτοτρόπως ἐνόθευσε τὴν ὅλην κατάστασιν, συντελέσας ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἀλλοπροσάλλου πολιτικῆς του εἰς τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ

όποία τοιαύτας δυσχερείας έδημιούργησεν άκολούθως είς τήν έφαρμογήν τής Βασιλικής πολιτικής;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Διατί δέν έπιμείνατε σεϊς ό ίδιος είς τήν παραίτησίν σας τής 10ης Σεπτεμβρίου, άν πράγματι τήν ύπεβάλατε, διότι ούδαμόθεν είνε γνωστή ή τοιαύτη ύποβολή παραιτήσεως. Διατί δέν έπιμείνατε είς ταύτην, άφοΰ, ώς λέγετε, τότε έξεδηλώθη ή όριστική άπόφασις τοΰ Βασιλέως, ή τελείως άντίθετος πρός τήν πολιτικήν σας; Διότι έπεριμένατε νά πραγματοποιήσητε άγνοίᾳ καί τοΰ Βασιλέως καί τής Βουλής τήν είσοδον τών 'Αγγλογάλλων είς Θεσσαλονίκην, καί είχατε συμφωνήσει μέ τούς ένταΰθα πρέσβεις τής 'Αντάντ νά μή παραιτηθήτε, άλλά νά δημιουργήσητε τό ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ έν συμπαιγνίᾳ μετ' αύτών. Διά τοΰτο καί οΰτοι διεμαρτύροντο τήν 25ην Σεπτεμβρίου ότι τούς έχαλάσατε τό παιγνίδι παρά τά συμπεφωνημένα, ότε τήν προηγουμένην παρασυρθείς έν τῇ Βουλῇ προεκαλέσατε διά τής άσυνέτου, κατά τόν κ. Δεμίδωφ, άγορεύσεώς σας, τήν πτώσιν σας.

Ἡ δέ έλληνική έπιστράτευσις τής 10ης Σεπτεμβρίου, ήτο έπιβεβλημένη άσχέτως μέ τήν πρός τήν Σερβίαν βοήθειαν, διότι καί σεϊς άκόμη, όχι τήν 10ην άλλά άκόμη καί μετά 8 ήμέρας, τήν 18ην Σεπτεμβρίου έτηλεγραφεϊτε είς τόν Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ τάς ύποψίας σας ότι τά 'Αγγλογαλλικά στρατεύματα τών όποίων ή άπόβασις είχεν άρχίσει είς Θεσσαλονίκην, θά έχρησιμοποιοΰντο όχι πρός βοήθειαν τής Σερβίας, άλλά πρός καταναγκασμόν τής Σερβίας καί Ἑλλάδος όπως κάμουν έδαφικάς παραχωρήσεις είς τήν Βουλγαρίαν. Μετά τοΰτο ποϊος είνε κακόπιστος; ό Βασιλεύς όστις έκ συμφώνου μέ ύμάς έκαμεν έκεϊνο, τό όποϊον έπέβαλλε στοιχειώδης προφύλαξις τής Ἑλλάδος, ή σεϊς, όστις θέλετε νά ρίψητε είς τήν ράχιν του έκεϊνο τό όποϊον ήτο στοιχειωδώς έπιβεβλημένον καί είς σάς τόν ίδιον;

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἦτο δυνατόν νά μή άντελαμβάνετο έκ τών προτέρων τό 'Επιτελεϊον τάς δυσχερείας πού θά έδημιούργει είς τήν Βασιλικήν πολιτικήν, ή είς Θεσσαλονίκην άπόβασις τών άγγλογαλλικών στρατευμάτων; Καί έν τοιαύτῃ περιπτώσει έχει νά μνημονεύσῃ ό κ. Μεταξάς καί έν κάν έγγραφον τοΰ 'Επιτελείου πρός τόν Βασιλέα, διά τοΰ όποίου νά έφιστάται ή προσοχή τοΰ τελευταίου έπί τής άνάγκης νά άποφευχθῇ ή άγγλογαλλική άπόβασις είς Θεσσαλονίκην; Καί άν ύπάρχῃ τοιοΰτο έγγραφον, ή άν προφορικώς έγιναν αί σχετικαί παραστάσεις, ήμπορεϊ ό κ. Μεταξάς νά έξηγήσῃ, διατί αί παραστάσεις αύταί τοΰ 'Επιτελείου δέν είσηκούσθησαν ύπό τοΰ Βασιλέως;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Τό 'Επιτελεϊον δέν είχεν ούδεμίαν γνώσιν τής ύπό τοΰ κ. Βενιζέλου τεκταινομένης άποβάσεως ξένου στρατοΰ είς Θεσσαλονίκην. Ἔμαθε ταύτην όταν αύτη ήρχισε πραγματοποιουμένη έκ τοΰ τηλεγραφήματας τοΰ στρατηγοΰ Μοσχοπούλου.

'Εξομολογούμεθα ταπεινώς ότι δέν ήδυνάμεθα νά φαντασθώμεν, ότι ό πρωθυπουργός τής Ἑλλάδος, όστις έλεγεν ότι είχε κάμει είς τάς Δυτικάς Δυνάμεις μίαν άπλήν έρώτησιν, ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΓΚΙΓΙΕΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΕΔΕΙ ΝΑ ΘΕΩΡΗΘΗ ΩΣ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ, ότι πράγματι είχε κάμει ΠΡΟΣ-

ΚΛΗΣΙΝ, καὶ ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ Βασιλέως καὶ Βουλῆς, συνεννοήθη κρυφίως μετὰ ξένων πρέσβεων πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποβάσεως ὅπως δημιουργηθῇ τετελεσμένον γεγονός. Ἐξομολογούμεθα ταπεινῶς ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα οὔτε κἂν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος συνεννοεῖτο κρυφίως μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ΣΤΑΛΩΣΙΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΛΙΜΑΚΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΒΑΣΙΣΘΗΣΟΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕΤΗΜΦΙΕΣΜΕΝΑ. Ὁμολογοῦμεν ταπεινῶς ὅτι δὲν μᾶς ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπισήμως ἐξαγγέλλων ὅτι θὰ κάμῃ ἐντονωτάτην διαμαρτυρίαν δι' ἀπόβασιν, τῆς ὁποίας, ὡς ἔλεγε, δὲν εἶχεν ἰδέαν, ὄχι μόνον διεμαρτυρήθη χλιαρώτατα, ἀλλὰ καὶ ἀνεκοίνωσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὰς κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὅτι ἡ διαμαρτυρία του αὕτη ἐγένετο διὰ τὸν τύπον, ΩΣ ΕΙΧΕ ΠΡΟΣΥΜΦΩΝΗΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ κ. Μεταξᾶς θὰ αἰσθανθῇ, ἐλπίζω, τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπαντήσῃ σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως εἰς μίαν ἑκάστην τῶν ἐρωτήσεών μου τούτων.

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ἐλπίζω ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἔμεινεν ἀπὸ ἐμὲ ἱκανοποιημένος. Σαφέστερον καὶ πλέον ἀπεριφράστως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπαντήσω. Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι διόλου ἱκανοποιημένος ἀπὸ αὐτόν. Εἰς τόσας ἐρωτήσεις ποὺ τοῦ ἔκαμα εἰς τόσα ἄρθρα μου δὲν ἀπήντησε. Ἂς ἐπιτραπῇ νὰ ἐπιμείνω εἰς τρεῖς μόνον, τὰς ἄλλας τοῦ τὰς χαρίζω.

1ον. Διατί ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ εἶχε τὴν βεβαιότητα πολέμου, καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη, Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν τὸν «Γκαῖμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», ἐφοδιάσας αὐτὰ μὲ γαιάνθρακας, ἵνα κατορθώσωσι, νὰ πλεύσωσι πρὸς Κωνσταντινούπολιν, ἄνευ τοῦ ὁποίου θὰ συνελαμβάνοντο ὑπὸ τοῦ καταδιώκοντος αὐτὰ ἀγγλικοῦ στόλου;

2ον. Διατί ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν Ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην συμμαχίας ἀναγγείλας εἰς τὸν κ. Πάσιτς, εἰς ἀπάντησιν αἰτήσεώς του τῆς 12 Ἰουλίου 1914 διὰ βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀναγγείλας, λέγομεν, τὴν ΑΠΟΦΑΣΙΝ του ὅπως μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, μολονότι εἶχεν ἐκ τῆς Συνθήκης ρητὴν πρὸς τοῦτο ὑποχρέωσιν;

3ον. Διατί ἀφοῦ ἦτο ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΣ νὰ μὴ δώσῃ τὴν βοήθειαν ταύτην, ἐπεχείρει νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ κολλήσῃ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Σερβίας τὴν μομφὴν ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας ἐναντίον της;

Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀνεκίνησεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς δύο ἐκ τῶν προηγουμένων ἄρθρων του καὶ τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθημεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ ἀναπτύξωμεν.

Διατί, ἀφοῦ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1914, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα, ὁ Βασιλεὺς καὶ αἱ κατόπιν Κυβερνήσεις του διετήρησαν τὴν ἐπιστράτευσιν;

Δὲν θέλομεν νὰ ἐρωτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν κ. Βενιζέλον: Διατί ἀφοῦ ἐνόμιζε περιττὴν τὴν ἐπιστράτευσιν δὲν ἐζήτησε τὴν διάλυσιν

αὐτῆς κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ἐπὶ Κυβερνήσεως Ζαΐμη ὡς ἀντιπολιτευόμενος; Ἀλλὰ ὄχι, θεωροῦμεν περιττὴν τοιαύτην ἐρώτησιν. Διότι ἡ ἐπιστράτευσις ἐπεβάλλετο νὰ διατηρηθῇ.

Πρῶτον καὶ κύριον: Οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιστράτευσις ἦτο ἀναγκαία τοὐλάχιστον μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ὅτε ἔφθασαν ἐνταῦθα τὰ ἐγγυητικὰ ἔγγραφα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της, τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξιν πεισματωδῶς ἀρνεῖται ὁ κ. Βενιζέλος, παρὰ τὴν μαρτυρίαν ἀξιοπίστων μαρτύρων, οἵτινες ἐκράτησαν ταῦτα εἰς χεῖρας των καὶ τὰ ἐμελέτησαν, ὡς ἐκ τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων των, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ περίπου περιεχόμενον αὐτῶν πρὸ τῆς ὁριστικῆς διατυπώσεώς των, συνεζήτησεν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1915, δώσας μάλιστα καὶ σχετικὰς συμβουλὰς εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Δεύτερον: Ἡ ἀπόβασις τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ ἀποτυχία του εἰς Κριβολὰκ ὅπως εἰσδύσῃ εἰς Σερβίαν καὶ ἡ κατόπιν ταύτης ὑποχώρησίς του εἰς Θεσσαλονίκην, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅπου καὶ ἤρχισεν ὀχυρούμενος μετέβαλλε μοιραίως ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓν ἐκ τῶν ἄρθρων του, ἀπορεῖ πῶς ὁ Βασιλεύς, εὐθὺς μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, δὲν ἀπήτησεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ σταματήσωσι τὴν ἀπόβασιν καὶ ἐπομένως καὶ νὰ φύγωσι. Καὶ ἡμεῖς καταπλησσόμεθα διὰ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν. Οἱ Ἀγγλογάλλοι ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην ΠΡΟΣΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἦλθον, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ Τύπος τῶν δύο χωρῶν ἐπανηγύρισε τὸ γεγονός, καὶ διέσπειρε παντοῦ τὴν εἴδησιν ὅτι ὁ στρατός των ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι δεκτὸς μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλλιάσεως ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅπως ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν Κυβέρνησις Ζαΐμη ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, προσκληθέντας ἀπὸ τὴν προκάτοχον Κυβέρνησιν νὰ φύγωσι; Δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἐννοῇ, ὅπως ἄλλως τε καὶ πᾶς τις τὸ ἐννοεῖ, ὅτι ἡ τοιαύτη αἴτησις θὰ προεκάλει τοὐλάχιστον πόλεμον τῶν Συμμάχων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφέρομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὴν ἑξῆς χαρακτηριστικὴν περικοπὴν ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Κίτσενερ ὑπὸ Γεωργ. Ἄρθουρ, τόμος ΙΙΙ, σελὶς 261. Πρόκειται περὶ ἐπιστολῆς τοῦ λόρδου Κίτσενερ πρὸς τὸν Ἄσκουϊθ, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς: «Εἶδον (ὁ Κίτσενερ) τὸν Μπριὰν καὶ τὸν Γκαλλιενί. Σχετικῶς μὲ τὴν Θεσσαλονίκην δὲν ἀκοῦνε τίποτε. Ἀμφότεροι ἐπιμένουν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ἀποστολῆς ἐκεῖ καὶ ἄλλου στρατοῦ καὶ κατ' οὐδένα λόγον ἐννοοῦν νὰ ἀκούσουν περὶ ἐκκενώσεως. Δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν οὔτε κινδύνους, οὔτε στρατιωτικὰς δυσχερείας καὶ ἐπικαλοῦνται πολιτικὰ ἐπιχειρήματα, ὡς π.χ. τὴν διάσωσιν τῶν Σέρβων, ΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΙΝ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ». (Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κίτσενερ ἐξ Ἑλλάδος, Νοέμβριον 1915).

Πῶς θὰ ἠδύνατο ἡ Ἑλλάς, κατόπιν, ὅταν ὁ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς μετέβαλλε τὴν Θεσσαλονίκην εἰς περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, κατελάμβανε τὰ φρούρια καὶ ὀχυρὰ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐπε-

ξέτεινεν όσημέραι τὴν κατοχήν του, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων ἄνευ πολέμου πρὸς αὐτούς;

ΜΟΙΡΑΙΩΣ ΜΕΤΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΙΣ ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΩΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ.

Τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἡ Ἑλλάς; Νὰ προσπαθήσῃ παντὶ σθένει νὰ περιορίσῃ τὸν χῶρον τοῦ μοιραίως μεταβαλλομένου εἰς πεδίον ἀγῶνος ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἐξηρτᾶτο ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ αὐτήν. Ἀλλὰ ἐὰν διέλυε τὴν ἐπιστράτευσιν αὐτῆς, δὲν θὰ ἐξηπλοῦντο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἱ ἀγωνιζόμενοι στρατοὶ ὄχι μόνον εἰς ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῆς, ὅπως συνέβη μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν αὐτῆς τοῦ Ἰουνίου 1916; Ἑπομένως, ἔπρεπε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἡ Ἑλλάς, ὅπως διὰ τῆς δυνάμεώς της προσπαθήσῃ νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος. Μέχρι τέλους δὲν κατωρθώθη τοῦτο. Ἀλλὰ πιθανώτατα θὰ κατωρθοῦτο ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐδηλητηρίαζε διὰ παντὸς τρόπου τὰς σχέσεις ἐπισήμου Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ, ὥστε οἱ Σύμμαχοι, καίτοι διασωθέντες κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους μετὰ τὸ Κρίβολακ, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως στηριζομένου ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐν τούτοις νὰ θεωρήσωσι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς Ἕλληνας ὡς ὑπούλους ἐχθρούς των, σκευωροῦντας τὴν ἀπώλειάν των, ἀξίους καταστροφῆς, ἐκτός.... ἐὰν ἔθετον τὸν κ. Βενιζέλον, τὸν μόνον φίλον τῆς Ἀντάντ, ἐπὶ κεφαλῆς των.

Εἰς κατωτέρω ἄρθρον θὰ φέρωμεν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπούλου ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἓν παράδειγμα δυνάμενον ν' ἀνοίξῃ καὶ τοῦ τυφλοτέρου τος ὀφθαλμούς.

Ἀλλὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐζήτει καὶ ἡ Ἀντάντ. Ὁ κ. Βενιζέλος διαψεύδων ἡμᾶς μᾶς προκαλεῖ νὰ φέρωμεν ἀπόδειξιν τούτου. Θὰ τοῦ τὴν φέρωμεν εἰς τὸ προσεχὲς ἄρθρον καὶ θὰ τοῦ ἐξηγήσωμεν καὶ τοὺς λόγους διατί οἱ Σύμμαχοι ἤθελον, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς ἓξ πρώτους μῆνας ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας.

ΑΡΘΡΟΝ 22ον

(12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.- Ο ΚΙΤΣΕΝΕΡ ΕΦΡΟΝΕΙ ΟΤΙ ΕΠΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ.

Ὑπεσχέθημεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἀποδείξεις ὅτι ἡ Ἀντὰντ ἐπεθύμει τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας, καὶ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐπεθύμει τοῦτο.

Περὶ τὴν 6ην Νοεμβρίου 1915 ἡ δύναμις τῶν Ἀγγλογάλλων μαχίμων καὶ μὴ μαχίμων ἡ ἀποβιβασθεῖσα εἰς Θεσσαλονίκην ἀνήρχετο εἰς 60.000 ἄνδρας. Περὶ αὐτούς, καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλευρά των, ἦτο συγκεντρωμένον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ περαιτέρω συγκέντρωσις ἀνεκόπη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ὑπῆρχον ἑλληνικαὶ καὶ συμμαχικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί. Τὸ Στρατηγεῖον τῶν Συμμάχων, διέτασσε καθημερινῶς τὴν κατάληψιν σημείων, πολλάκις ἄνευ ἀνάγκης, π.χ. τοῦ Καρὰ Μπουρνοῦ, ἀπειλῆσαν μάλιστα καὶ βομβαρδισμὸν τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς φρουρᾶς. Διαρκεῖς προστριβαὶ καὶ παράπονα καὶ διαμαρτυρίαι διὰ τὴν χρῆσιν τῶν τηλεγράφων καὶ σιδηροδρόμων. Ἡ ἐν Ἀθήναις ραδιουργία ἐξηρέθιζε περισσότερον τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων καὶ τὰς Κυβερνήσεις των, καθημερινῶς, ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἐπίτηδες δυσκολεύουσι τοὺς Συμμάχους, ὅτι τοὺς δολιεύονται, ὅτι ἐπιζητοῦν τὴν καταστροφήν των κλπ.

Τί ἁπλούστερον, παρὰ αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις νὰ ζητήσουν τὴν ἄμεσον ἀποστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκκένωσιν τῆς Μακεδονίας;

Καὶ ὅμως δὲν ἐζήτησαν τοῦτο. Κάθε ἄλλο!

Τὴν 11ην Νοεμβρίου, μετὰ ἀπειλὰς ἀποκλεισμοῦ, βομβαρδισμοῦ κτλ. αἱ Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεών των, ἐζήτησαν τὰ ἑξῆς:

«1ον) Ἀποχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς πόλεως τῆς » Θεσσαλονίκης καὶ τῶν περιχώρων της.

»2ον) Πλήρη καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν » ὁδῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, μέχρι τῶν συνόρων καὶ ἰδίως πρὸς Κρί- » βολακ καὶ Μοναστήριον, καὶ ἐλευθερίαν ὀργανώσεως ἀμυντικῆς » πέριξ τῆς Θεσσαλονίκης.

»3ον) Ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ θάλασσαν, δηλ. δικαίωμα » νηοψίας ἐπὶ παντὸς πλοίου καὶ πλοιαρίου, ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδά- » των τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀναζητῶσι καὶ κατα-

» στρέφωσι τὰ ἐχθρικὰ ὑποβρύχια καὶ τὰς βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ των
» ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὰ ἀπεδέχθη ὅλα. Τὸ τί ἐστοίχισεν ὁ τελευταῖος ὅρος εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας κατοίκους τῶν παραλίων, ἂς τὸ διηγηθῶσιν οἱ ὑποστάντες τὰ πάνδεινα παλαιότεροι πρὸς τὰς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, εἰς τὰς ὁποίας θέλει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διδάξῃ ἱστορίαν.

Ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ ὅροι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἂν ἐφηρμόζοντο, θὰ καθίστων ἀδύνατον τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὴν διαμονὴν τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Δὲν ἔλειψεν ὁ ἀείμνηστος Σκουλούδης νὰ καταστήσῃ τοῦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Συμμάχους ἤδη ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου διὰ διακοινώσεώς του, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέληγεν ὡς ἑξῆς:

«Ἀλλὰ ἀπέναντι τῆς καθαρῶς ἐχθρικῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα στά-
» σεως τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔβλεπεν αὐτὴν ἠναγ-
» κασμένην, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν ἀποχώρησιν τῶν στρατευμάτων της ἢ
» νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Τόπου
» νὰ προβῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, ἀφίνουσα εἰς τὰς
» Συμμάχους Δυνάμεις πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῶν γεγονότων, ἅτινα
» ἠδύναντο ἐντεῦθεν νὰ ἐπακολουθήσωσι».

Τὸ φυσικώτερον νὰ ἀπήντων αἱ Δυνάμεις: ἀποστρατευθῆτε καὶ πηγαίνετε στὸ καλό! Ἀλλὰ κάθε ἄλλο!

Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἀνωτέρω ὅρων, οἵτινες μοιραίως θὰ ἦγον εἰς τὴν ἀποστράτευσιν, ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ματαίως ἐζήτει ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ διατάξωσι τὰς στρατιωτικάς των ἀρχάς, ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ἡμετέρων στρατιωτικῶν ἀρχῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων τούτων καὶ διώρισε μάλιστα τὸν (τότε ἀντ)άρχην τοῦ Γ. Ἐπιτελείου) κ. Πάλην ὅπως μεταβῇ εἰς Θεσ)νίκην καὶ καθορίσῃ μετὰ τῶν στρατηγῶν τῶν Συμμάχων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ὅρων.Ἀλλὰ ἀπάντησις εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰς Συμμάχους Δυνάμεις δὲν ἤρχετο. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τότε ἀνέλαβον ὑπ' εὐθύνην των νὰ ἐγκρίνωσι τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Πάλη εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς διαπραγμάτευσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ λόρδος Κίτσενερ, ὅστις ἔσχεν ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη. Κατὰ μίαν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ τελευταίου γενομένην τὴν 7ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ἐν ὅλῃ τῇ λεπτομερείᾳ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἐν ἐγγράφῳ του κατατεθειμένῳ ἔκτοτε ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγένετο μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ ἑξῆς χαρακτηριστικὸς διάλογος.

Τὸν λόρδον Κίτσενερ ὁμιλοῦντα περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Συμμάχων νὰ ἔχουν ἐν Μακεδονίᾳ ἐλευθερίαν κινήσεως καὶ ἐνεργείας, διακόπτει ὁ Σκουλούδης καὶ τοῦ ἀνακοινώνει τὴν διακοίνωσίν του πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς ἰδίας ἡμέρας, τὴν ὁποίαν προανεφέραμεν καὶ ἥτις κατέληγε μὲ τὴν δήλωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ σκεφθῇ περὶ ἐκκενώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποστρατεύσεώς του. Ἐκεῖ διακόπτει ὁ Κίτσενερ καὶ ἀπαντῶν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, λέγει εἰς τὸν Σκουλούδην,

ὅτι ὅσον ἀφορᾷ ΕΙΣ ΜΕΡΙΚΗΝ ΤΙΝΑ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΑΝΗΚΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΛΑΒΗ ΟΙΑΝ ΤΗ ΣΥΜΦΕΡΕΙ ΑΠΟΦΑΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ, Η ΟΠΟΙΑ ΦΡΟΝΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΣΥΜΦΕΡΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Ἤδη προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ κ. Πάλης εἰς Θεσσαλονίκην ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωκε τὰς ἑξῆς ὁδηγίας, ἐγγράφους ὅπως τὰς ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του διὰ τὰς διαπραγματεύσεις του μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Συμμάχων στρατῶν (παραλαμβάνομεν ταύτας ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου) :

«Κατὰ τὴν μετὰ τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν συνεννό-
» ησιν ὁ ἀντισ. Πάλης δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν:

» α') Κατ' οὐδένα λόγον θὰ γίνωσιν ἀποδεκταὶ αἰτήσεις τοιαῦ-
» ται, ὧν ἡ παροχὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ
» τῆς οὐδετερότητος. (Καὶ ἕπονται ποῖαι εἶνε αὐταί).

» β') ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛ-
» ΛΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ, Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
» ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ
» ΠΙΘΑΝΩΝ ΠΕΔΙΩΝ ΑΓΩΝΟΣ, ΟΥΔΟΛΩΣ ΕΠΕΜΒΑΙΝΩΝ ΕΙΣ
» ΤΟΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

» γ') Ἐὰν τεθῇ ζήτημα πλήρους ἐκκενώσεως τῆς Θεσσαλονίκης
» ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, θὰ ἀπορριφθῇ τοῦτο.

» δ') Αἱ ἀγγλογαλλικαὶ στρατ. ἀρχαὶ δύνανται νὰ ζητήσωσι
» παροχὴν εὐκολιῶν γνωρίζουσαι τὸν σκοπόν, ὅν αἱ εὐκολίαι αὗται
» προτίθενται, ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τῶν μέσων δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ
» παροχὴ τῆς αἰτουμένης εὐκολίας, ἂν αὕτη ἐγκριθῇ, ἀπόκειται εἰς
» τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχήν.

» ε') Τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως ἢ ἀσφαλίσεως τοῦ Καραμπουρνοῦ οὔτε κἂν νὰ συζητηθῇ.

» ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΡΟΣ ΕΠΙ-
» ΒΟΛΗΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥ-
» ΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΠΙΦΕΡΗ ΕΝΤΟΝΟΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΝ ΤΗΣ
» ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑ-
» ΤΟΥ».

Τὴν 26ην Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ πρώτη σύσκεψις τῶν Συμμάχων Στρατηγῶν μετὰ τοῦ ἀντισ. Πάλη. Κατὰ ταύτην εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἀντισ. Πάλης ἔφερεν εἰς γνῶσιν τῶν ξένων στρατηγῶν τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας, τονίσας τὴν τελευταίαν παράγραφον περὶ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, καὶ τότε μετὰ συζήτησιν ἐπὶ λεπτομερειῶν ἐγένοντο οἱ ὅροι τῆς Ἑλλάδος δεκτοί, οἱ ὁποῖοι ὅροι ἦσαν ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τοὺς διατυπωθέντας ἐν τῷ τελεσιγράφῳ τῆς Ἀντάντ τῆς 11ης Νοεμβρίου.

Διατί; ΔΙΟΤΙ ΑΝ ΔΕΝ ΕΓΙΝΟΝΤΟ ΔΕΚΤΟΙ, ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Συγχρόνως σχεδὸν τὴν 27ην Νοεμβρίου οἱ τέσσαρες πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ἐπισκέπτονται τὸν μακαρίτην Σκουλούδην. Τῷ ἀνακοινοῦσι κατ' ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεών των ὅτι δέχονται τοὺς ὅρους τοῦ Βασιλέως, καὶ φθάνουσιν συμφωνοῦντες ἐπὶ τῶν ἑξῆς, τὰ ὁποῖα

καὶ ἐτηλεγραφήθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πρεσβείας τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

«1ον) Ἡ Θεσσαλονίκη δὲν θὰ ἐκκενωθῇ ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλλη- » νικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐκεῖ διαμένουσα Ἑλληνικὴ μεραρχία θὰ ἐξακο- » λουθήσῃ παραμένουσα».

»2ον) Ἐὰν τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων δὲν εἶνε ἐπαρκές, ἡ » Ἑλλὰς θὰ τὸ αὐξήσῃ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μέγιστον τῆς » ἀποδόσεως, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν θὰ δεχθῇ ὑπαλλήλους » ξένους.

»3ον) Ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἀντιταχθῇ διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ὀχυρω- » ματικὰς ἐργασίας τῶν Συμμάχων, ἢ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν » ὀχυρῶν σημείων, ἀλλὰ θὰ διατυπώσῃ τὴν πλέον ἔντονον διαμαρτυ- » ρίαν καὶ ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΟΥΧΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ » ΤΥΠΟΝ»' (Προφανῶς εἶχαν ὑπ' ὄψιν τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ κ. Βε- νιζέλου διὰ τὴν ἀπόβασιν, ἡ ὁποία ἔγινε διὰ τὸν τύπον).

»4ον) ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ΗΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑ- » ΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑ- » ΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ » ΤΡΟΠΟΝ ΩΣΤΕ Ν' ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΑ » ΜΕΡΗ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ » ΚΑΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ ΠΑΛΗΝ ΤΩΝ.

»5ον) Ἡ Ἑλλὰς δὲν δέχεται οὐδεμίαν συζήτησιν περὶ τοῦ Καρα- » μπουρνοῦ, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἔδωσε τὸν λόγον του ὅτι οὐδέποτε θὰ » γίνῃ χρῆσις τοῦ φρουρίου τούτου, ἢ τοῦ ἔναντι αὐτοῦ πυροβολείου, » κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν».

Ὥστε οἱ ὅροι τοῦ τελεσιγράφου τῶν Συμμάχων τῆς 11ης Νοεμ- βρίου ἀνετράπησαν καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ οἱ ὅροι τοῦ Βασιλέως. Διατί; Διότι τὴν 7ην Νοεμβρίου ὁ μακαρίτης Σκουλούδης εἰδοποίη- σε τοὺς Συμμάχους ὅτι ἂν ἐπέμενον ἐπὶ τῶν ὅρων των ΘΑ ΕΠΗΚΟ- ΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕ ΟΛΑΣ ΑΥΤΗΣ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ.

Διατί ἐπέμενον τόσον οἱ Σύμμαχοι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπι- στρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν παραμονήν του ἐν Μα- κεδονίᾳ;

Τὸ λέγει ὁ Ἄγγλος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης Κάνιγγαμ τὴν 23ην Νοεμβρίου εὑρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον:

«Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς σώζει καὶ σταθεροποιεῖ τὴν ἀσφάλειαν » τῶν πλευρῶν καὶ τῶν νώτων τῶν Συμμάχων. ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΕΝ- » ΝΟΟΥΝ ΝΑ ΦΥΓΗ ΟΥΤΕ ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΕΚ ΜΑ- » ΚΕΔΟΝΙΑΣ». (Στ. Σκουλούδη. Σημειώσεις σελὶς 46. Ἀθῆναι 1921).

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐπηκολούθει ἐὰν τὰ μέσα Νοεμβρίου 1915 ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀπεσύρετο ἐκ Μακεδονίας καὶ ἄφηνε τὰς 60.000 Ἀγγλογάλλων, (μαχίμους καὶ μὴ μαχίμους), ἀκόμη ἀνοργανώτους ἀπέναντι τοῦ νικήσαντος τοὺς Σέρβους αὐ- στρογερμανικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ;

Οὔτε ἡ πρώτη μερικὴ εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὸν Μάϊον 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν,

ἐὰν ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ δὲν ἐπεξέτεινε ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ὄπισθεν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὰς κινήσεις του ματαίως καὶ ἀσκόπως.

Οὔτε ἡ δευτέρα γενικὴ εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον τοῦ 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν ἐὰν δὲν ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατόπιν ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου ἀπελπισθέντων πλέον ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ παρασύρωσι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Βασιλέως εἰς πόλεμον.

Ὁ κ. Ζαΐμης κληθεὶς κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη ΩΣ ΜΑΡΤΥΣ κατέθεσε τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1919 τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν ἀνέλαβα τὴν Κυβέρνησιν τὴν 8)21 Ἰουνίου 1916 ἐσκέ-
» φθην ὅτι ὠφείλαμεν ἢ νὰ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων,
» ὅπως ἦτο, καὶ νὰ ἀποστρατεύσωμεν, ὁπότε ἐτρέχαμεν τὸν κίνδυνον
» νὰ γίνῃ εἰσβολὴ εἰς τὸ ἔδαφός μας, γυμνὸν στρατοῦ, ὑπὸ τῶν Βουλ-
» γάρων, ἢ νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων καὶ νὰ ἔλθω-
» μεν εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτούς. Ἐὰν ἐδεχόμην τὴν δευτέραν λύσιν θὰ
» ἦτο αὕτη καταστροφὴ διὰ τὴν χώραν. Διὰ τοῦτο ἐξέλεξα τὴν πρώ-
» την. Ἐπροτίμησα τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς,
» μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἀντάντ, θὰ ἐθεώρει ἑαυτὴν ἠθικῶς ὑποχρεωμέ-
» νην νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ἔδαφός μας».

Θὰ μὲ ἐρωτήσουν οἱ ἀναγνῶσται μας: Δὲν θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον νὰ ἀποστρατεύσῃ ἡ Ἑλλὰς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, ἀφίνουσα τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν τύχην των; Αὐτό, ἂς τὸ κρίνῃ μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς τότε, διατηρήσας τὴν ἐπιστράτευσιν ἀπέβλεψε, πρῶτον μὲν νὰ περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ πεδίον τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἔπειτα δὲ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν θύραν ἀνοικτὴν πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, ἐὰν αἱ περιστάσεις παρουσιάζοντο εὐμενέστεραι. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν κρίνουν οἱ μέλλοντες ἱστορικοὶ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Βασιλεὺς προσέφερε μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἀντάντ, τῆς ὁποίας ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ στρατὸς εἰς Αὐτὸν ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του.

Καὶ ὁ κ. Βενιζέλος φωνάζει ὅτι διετηρήθη ἡ ἐπιστράτευσις διὰ νὰ δωροδοκήσῃ ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ τῆς χορηγίας εἰς αὐτοὺς διπλοῦ μισθοῦ! Πόσον μικρὰ καὶ ταπεινὰ βλέπει τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε νὰ κρίνῃ τοὺς ἀντιπάλους του! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε τί ἦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1914 καὶ 1915, οἱ μείναντες πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, δηλ. ἡ μεγίστη πλειονότης τοῦ σώματος τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν! Δὲν τοὺς ἔμαθε ἀκόμη τοὺς ἀξιωματικοὺς αὐτούς, τοὺς ὁποίους κατεδίωξεν, ἀπέταξε, περιώρισεν εἰς νήσους, ἐξώρισε, ἐτυφέκισε, κατέστρεψε αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των, ποὺ ἔπαθαν τὰ πάνδεινα, καὶ ἐστερήθησαν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου των, χωρὶς νὰ κάμψῃ αὐτὸς ποτὲ τὸ φρόνημά των; Δὲν θέλομεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ μειώσωμεν τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ φαντάζεται ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι ἠδύνατο ΟΙΟΣΔΗΠΟΤΕ νὰ ἐξαγοράσῃ τοὺς

ὀνομασθέντας ἀντιβενιζελικοὺς ἀξιωματικοὺς μὲ ΟΙΑΝΔΗΠΟΤΕ ΤΙΜΗΝ; Εἰς ποίαν τύφλωσιν εὑρίσκεται ἀκόμη!

Ἰδοὺ ποῦ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην! Ἐνῷ δὲν προσέφερεν ἕνεκα τοῦ ὀλιγαρίθμου κατ' ἀρχάς, βραδέως μεταφερομένου καὶ βραδέως ὀργανουμένου ξένου στρατοῦ σχεδὸν οὐδεμίαν βοήθειαν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας, προὐκάλεσε τὴν ἀναγκαστικὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως, τὰς προστριβὰς μὲ τοὺς Συμμάχους καί, βοηθοῦντος καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἔχθραν των, τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας εἰς πεδίον πολέμου, τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὰς ἐκ τούτου ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν δῃώσεις καὶ καταστροφάς.

Ποῖος προεκάλεσε τὴν ἀπόβασιν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπέφερεν ὅλας αὐτὰς τὰς φοβερὰς συνεπείας; Ὁ κ. Βενιζέλος! Σᾶς τὸ ἀπεδείξαμεν ἐν πλάτει καὶ δι' ἐπισήμων ἐγγράφων. Οὐδὲ ὑπάρχει διὰ τὴν πρᾶξιν του ταύτην οὐδεμία δικαιολογία.

ΑΡΘΡΟΝ 23ον
(13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.- ΕΝ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ.

Διϊσχυρίζεται ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡ νίκη εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον ἐπέφερε τὴν πτῶσιν ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Γερμανίαν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Αὐτὰ λέγει εἰς ἕνα ἐκ τῶν τελευταίων ἄρθρων του τοὐλάχιστον. Καὶ φέρει μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούδενδορφ.

Ἂς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος ὅτι, ἐνῷ αὐτὸ διϊσχυρίζονται οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ οἵτινες ἐπέμειναν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐν τούτοις οἱ Ἰταλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὴν καταστροφὴν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἐπέφερεν ἡ νίκη των τοῦ Βιττόριο Βένετο, ἐνῷ οἱ Γάλλοι στρατάρχαι ἀποδίδουν τὴν τελικὴν νίκην εἰς τὰς ἐν Γαλλίᾳ νίκας των τοῦ 1918 κατὰ τοῦ ἐκεῖ ὄγκου τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Ἄγγλοι εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ στόλου των, καὶ τέλος οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς τὰς ἐνισχύσεις εἰς στρατόν, χρῆμα καὶ ἐφόδια ποὺ προσέφεραν εἰς τοὺς συμμάχους, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι εἶχον καμφθῆ στρατιωτικῶς καὶ ἂς ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἔργον του: «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις. Λούνδενδορφ—Βερολῖνον 1919» σελ. 552 καὶ ἑπόμενα δηλαδὴ μὲ νωπὰς ἀκόμη τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ μεγάλου πολέμου. (Αἱ ἡμερομηνίαι εἰς νέον ἡμερολόγιον).

«Ὁ Αὐτοκράτωρ μοῦ ἔλεγε κατόπιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς

ἐπιθέσεώς μας τοῦ Ἰουλίου καὶ τῆς 8ης Αὐγούστου 1918, κατενόησεν ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἠδύνατο νὰ κερδηθῇ πλέον. Ἡ περὶ ἐπιχειρήσεων ἔκθεσίς μας τῆς 8ης Αὐγούστου 1918, καθώριζεν ἐν συντομίᾳ ὅτι ὁ ἐχθρὸς νοτίως τῆς Σὸμ διέσπασε τὰς γραμμάς μας ἐπὶ εὐρέος μετώπου. Τὴν ἐπομένην μὲ ἐκάλεσεν εἰς συνεννόησιν ὁ Στρατηγὸς φὸν Κράμον ἐκ Βάδης. Μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ εἴδησίς μου αὕτη ἐπροξένησε μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς Βιέννην... Μὲ παρεκάλεσε νὰ σκεφθῶ πόσον δυσμενῶς ἡ ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας μας ἐπέδρα ἐπὶ τῶν συμμάχων μας, οἱ ὁποῖοι μόνον εἰς τὴν Γερμανίαν ἔβλεπον τὸ στήριγμά των. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη τὴν 2αν Σεπτεμβρίου.

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΜΑΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ ΥΠΗΡΞΕΝ ΙΣΧΥΡΑ... ΤΙΠΟΤΕ ΔΕΝ ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΠΕΡΙΜΕΝΗ ΚΑΝΕΙΣ ΠΛΕΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ. ΕΚΕΙ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ, ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Ροδοσλαύωφ καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις Μαλίνωφ, ὅστις δὲν ἦτο καθόλου φίλος τῆς συμμαχίας μας... ὅλοι οἱ ὑπουργοί του ἦσαν Ἀνταντόφιλοι.... ΔΕΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΝΕΙΣ ΟΤΙ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΕΙΡΗΝΗΝ».

Κατόπιν περιγράφει τὴν σύσκεψιν εἰς Σπᾶ τὴν 13ην καὶ 14ην Αὐγούστου καὶ προσθέτει ὅτι ἠδύνατο ἴσως εἰσέτι νὰ κρατήσῃ ἐπί τινα χρόνον τὸ Δυτικὸν Μέτωπον, ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΥΡΩΜΕΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΟΠΙΣΩ. «ΑΛΛΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΥΤΗ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΘΑ ΕΠΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΔΥΣΜΕΝΕΣΤΑΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΜΑΣ». Περιγράφει τὴν δυσμενῆ ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Γερμανίας καὶ καταλήγει ΟΤΙ Η ΣΥΣΚΕΨΙΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΦΟΝ ΧΙΝΤΖΕ ΚΑΤΕΛΗΞΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΝΑ ΕΠΙΖΗΤΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ.

Τὸ ἔχει διαβάσει τοὐλάχιστον ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ, τοῦ ὁποίου, ἐν τούτοις ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν;

Μᾶς λέγει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 7ης Νοεμβρίου προκειμένου περὶ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, «ὅτι διὰ τῆς νότας αὐτῆς κατεπατήθη ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ΑΦΟΥ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΑΥΤΗΣ, ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠ' ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ».

Ὥστε αὐτὸ νομίζει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἦτο ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου; Ἡ ἐγκατάστασις στρατιωτικῆς διοικήσεως εἰς τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων κατεχόμενα μέρη;

Αὐτὸ θέλει νὰ παραστήσῃ. Διότι ἐρωτᾷ: «Μήπως φαντάζεται ὁ κ. Μεταξᾶς ὅτι ἡ παρουσία ἑκατομμυρίου ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, κατέλυσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Γαλλίας ἢ καὶ ἁπλῶς κατεπάτησε τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν;»

Θέλει νὰ εἴπῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐν Γαλλίᾳ εἶχε διὰ τὴν Γαλλίαν τὴν αὐτὴν σημασίαν οἵαν εἶχεν ἡ

νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τὴν Ἑλλάδα; Ἢ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπενέβαινε διὰ τοῦ στρατοῦ της εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Γαλλίας; Ποίους θέλει νὰ παραπλανήσῃ;

Ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου δημιουργεῖ διὰ τὰς τρεῖς Δυνάμεις, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσσίαν, δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶχον.

Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ μέχρι τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, εἶχε ζήσει ὡς κράτος ἀπολύτως ἀνεξάρτητον καὶ αὐτόνομον. Οὐδεὶς δὲ ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἐσωτερικά της. Τὴν 8)21 Ἰουνίου αἱ τρεῖς Δυνάμεις δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς τὴν θέσιν ΕΓΓΥΗΤΡΙΩΝ τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον συνετάχθη τὸ πρῶτον τῷ 1822, μετετράπη τῷ 1828 καὶ 1830, μετετράπη τῷ 1843, ἐψηφίσθη ἐκ νέου διαφορετικὸν τῷ 1864 καὶ μετερρυθμίσθη τῷ 1911, ἄνευ οὐδεμιᾶς ποτε συμμετοχῆς των, οὔτε ἐπεμβάσεώς των, οὐδὲ κἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀναμίξεώς των. Οὐδὲ κατὰ φαντασίαν ποτὲ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν οὔτε Κυβερνήσεως ξένης οὔτε Ἕλληνος πολιτικοῦ μία τοιαύτη ἐγγύησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θέσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, θεωροῦσι ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτιμήσωσι τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Σκουλούδη, διότι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα, διότι ἠμπόδισε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, διότι διέλυσε τὴν Βουλὴν διὰ δευτέραν φορὰν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, διότι ἔκαμεν ἐκλογὰς ἐν πλήρει ἐπιστρατεύσει κλπ. κλπ. Καὶ θεωροῦσιν ὅτι ἡ ὑφισταμένη Βουλὴ δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μικρὸν τμῆμα μόνον τῶν ἐκλογέων.

Διακηρύττουσι διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παρέμβωσιν, ὅπως ἐμποδίσωσι τοιαύτας παραβάσεις τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς περιφρουρήσεως, προερχόμενον ἐκ Συνθηκῶν (ποίων Συνθηκῶν;)

Καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ἔχουσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνωσιν ἑκάστοτε, ὁσάκις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπειλεῖται ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν δικαιωμάτων του, ἢ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐλευθεριῶν του, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα:

1ον) Ἀποστράτευσιν ὁλοκληρωτικήν, ταχύτατα.

2ον) Ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη δι' ἑτέρου ὑπηρεσιακοῦ, ἐκ προσώπων παρουσιαζόντων πᾶσαν ἐγγύησιν ὅτι θὰ τηρήσουν πολιτικὴν εὐμενοῦς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, καὶ ὅτι θὰ ἐνεργήσουν εἰλικρινεῖς ἐκλογάς.

3ον) Διάλυσιν ἄμεσον τῆς Βουλῆς καὶ ἐκλογὰς εὐθὺς ὡς συντελεσθῇ ἡ ἀποστράτευσις.

4ον) Ἀντικατάστασιν τῶν ἀστυνομικῶν, ὅσοι δὲν ταῖς ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνην.

Προσθέτομεν χάριν τῆς ἱστορίας ὅτι ἅμα συνετελέσθη ἡ ἀποστράτευσις καὶ ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἐκλογαὶ θὰ ἀπέβαινον κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, αἱ αὐταὶ Δυνάμεις ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη νὰ

ἀναβάλῃ ταύτας ἐπ' ἀόριστον, ὥστε αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις, ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα ἄνευ Βουλῆς.

Δὲν πρόκειται ν' ἀντιδικήσωμεν ἐνταῦθα πρὸς τὰ κράτη μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλλὰς συνεδέετο ἕως τότε μὲ τόσον πολὺ στενοὺς δεσμούς, δεσμοὺς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης, καὶ περιοριζόμεθα εἰς μόνον αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλον.

Καὶ μᾶς ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος: Διατί μὲ κατηγορεῖτε; Μήπως τότε ἀπηυθύνθητε πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ σώσω ΤΗΝ ΚΟΥΡΕΛΙΑΖΟΜΕΝΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ; Ἢ μήπως θὰ ἠθέλατε νὰ διαμαρτυρηθῶ μαζύ σας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν; Ἢ μήπως ἠθέλατε νὰ ἐμφανισθῶ καὶ ἐγὼ ὡς ἀλληλέγγυος τῆς βασιλικῆς πολιτικῆς; Ἢ μήπως ἠθέλατε νὰ κάμω καὶ ἐγὼ μαζύ σας κοινὸν μέτωπον κατὰ τῆς Ἀντάντ; Ἢ μήπως ἠθέλατε ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ ταχθῶμεν «πέριξ τοῦ Βασιλέως μας» (εἰρωνικῶς), διὰ νὰ ἐξαναγκάσωμεν τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως νὰ δεικνύουν περισσοτέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν βασιλικὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Σκουλούδη; (ἤθελε νὰ εἴπῃ: περισσοτέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν).

Δὲν ἠθέλομεν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἠθέλομεν μόνον:

Νὰ μὴ τηλεγραφήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Μπριὰν τὴν ἐπομένην τῆς ἐπιδόσεως τῆς τοιαύτης νότας τὰ ἑξῆς:

«Η ΝΟΤΑ ΕΦΕΡΕ ΜΙΑΝ ΛΥΣΙΝ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΑΔΙΕΞΟΔΟΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ, Η ΔΙΚΑΙΑ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ ΤΗΣ, Η ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ, Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΚΑΜΝΕΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΩΝ ΤΟΥ, ΤΗΣ ΔΙΔΟΥΣΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΤΙ ΑΛΛΟ, ΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΗΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ. ΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΡΙΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΝΗΡΓΗΣΑΝ ΩΣ ΓΟΝΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΠΛΗΡΟΤΗΤΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ». («Ἡμερήσιος Ταχυδρόμος» Λονδίνου 11)24 Ἰουνίου 1916).

Ἠθέλομεν μόνον, ἂν μὴ τί ἄλλο, τοὐλάχιστον νὰ σιωπήσῃ. Ἠθέλομεν νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος Ἕλλην πολιτικός, ἢ μᾶλλον Ἕλλην ἁπλῶς, ὅστις τὴν στιγμὴν ποὺ τρεῖς ξέναι Δυνάμεις κατέλυον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πατρίδος του, νὰ τὰς χειροκροτῇ, νὰ τὰς συγχαίρῃ, νὰ ταῖς ἐκφράζῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὸ κατόρθωμά των, καὶ νὰ ταῖς ἀναγνωρίζῃ πληρότητα δικαιωμάτων ὅπως κουρελιάσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν (εἶνε ἡ φράσις του εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 7ης Νοεμβρίου).

Αὐτὸ μόνον ἠθέλομεν. Χάριν τῆς Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἰδίας, τοῦ κ. Βενιζέλου ἱστορίας. Τίποτε ἄλλο.

* * *

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο κράτη, τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, μᾶς λέγει: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου). «Ἀλλὰ ποῖος εἶνε λοιπὸν ὁ ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους εἰς δύο; Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἢ ἡ Βασιλικὴ πολιτική;»

Τοῦ ἀπαντῶμεν: Ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε

ἐκεῖνος ποὺ τὸ ἠθέλησε καὶ ποὺ τὸ ἔκαμε. Καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ οὔτε τὸ ἤθελε οὔτε τὸ ἔκαμε.

Ἀπομένει μόνον εἰς τὸν ὑπαίτιον νὰ προσπαθήσῃ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξιν του.

Καὶ τὴν δικαιολογεῖ ὡς ἑξῆς: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου).

Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 διεφώνησε πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεύς, ἐνῷ δὲν εἶχε κανένα δικαίωμα νὰ διαφωνήσῃ, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς.

Διότι κατόπιν τῆς παραιτήσεώς του ἐκάλεσε τὸν Γούναρην νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύοντα τίποτα (κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον).

Διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς ἐπέβαλε τὴν προσωπικήν του πολιτικήν.

Διότι παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαΐου 1915 (καθ' ἃς ἐν τούτοις ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο εἰς τὸν λαὸν ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα διότι εἶχε πλέον χαθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπέμβῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν πόλεμον), ὁ Βασιλεὺς διεφώνησεν ἐκ νέου πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ, ὅταν ἠθέλησεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ προκαλέσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον.

Διότι ὁ Βασιλεὺς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προκληθεῖσαν πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, διέλυσεν ἐκ νέου τὴν Βουλήν.

Χωρὶς κἂν νὰ συζητήσωμεν τὴν ὀρθότητα τῶν αἰτιάσεών του, αἱ ὁποῖαι ὅλαι δὲν στηρίζονται ἐπὶ οὐδεμιᾶς λογικῆς βάσεως, τοῦ κάμνομεν τὴν χάριν νὰ τὰς δεχθῶμεν καὶ νὰ τοῦ εἴπωμεν:

Σᾶς ἀναγνωρίζομεν ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ διεγείρητε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἂν αὐτὸς σᾶς ἀκούσῃ, νὰ καταλύσητε ΔΙ' ΑΥΤΟΥ τὰς νομίμους ἀρχάς, νὰ κρημνίσητε τὴν Κυβέρνησιν, νὰ καταλύσητε τὴν Βασιλείαν καὶ νὰ δημιουργήσητε κράτος ἰδικόν σας.

Ἀλλὰ δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ πράξητε ταῦτα στηριζόμενος ἐπὶ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ, τοὺς ὁποίους σεῖς εἰσηγάγετε εἰς τὴν ΧΩΡΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ ἀποσπάσητε ἀπὸ τὸ κράτος ὁλοκλήρους ἐπαρχίας διὰ τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων καὶ νὰ σχηματίσητε ἕτερον κράτος στηριζόμενον μόνον ἐπὶ τῶν ξένων λογχῶν καὶ πυροβόλων.

Δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων καὶ νὰ ἐκστρατεύσητε κατὰ τῆς χώρας σας καὶ νὰ εἰσελάσητε εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατευμάτων καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων πυροβόλων καὶ πολυβόλων. Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν θὰ σᾶς τὸ ἀναγνωρίσῃ ποτὲ κανείς, οὔτε τώρα, οὔτε εἰς τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ἑλλάς».

Πρὸ παντὸς ὅμως δὲν σᾶς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΗΤΕ ΤΑΣ ΞΕΝΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΗΤΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ! Τοὺς συμπατριώτας σας! Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν σᾶς τὸ ἀναγνωρίζει κα-

νεὶς ὄχι μόνον κανεὶς Ἕλλην, ΑΛΛΑ ΚΑΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ. Ἀλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 24ον

(14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥΡΓΩΝ ΤΗΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΘΕΙΣΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἤσασθε παιδιά, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὰ γεγονότα συζητοῦμεν σήμερον, μετὰ τοσα ἔτη, θὰ ἐνθυμῆσθε βέβαια κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1915, κατὰ τὸ 1916, κατὰ τὸ 1917, τοὺς γονεῖς σας πικραμένους, διότι δὲν εἶχαν νὰ σᾶς δώσουν ψωμί, παρὰ μίαν ζύμην ξηράν, μαύρην καὶ μουχλιασμένην καὶ αὐτὴν εἰς μικρὰν ποσότητα. Ἐπεινούσατε τότε. Δὲν εἴχατε φῶς τὴν νύκτα. Ἐκρυώνατε διότι δὲν εἴχατε φωτιά. Εἰς τοὺς μεγαλυτέρους ἀπὸ σᾶς θὰ ἔχουν ἴσως μείνει εἰς τὴν μνήμην αἱ συζητήσεις ποὺ ἐγίνοντο ἀπὸ τοὺς μεγάλους, τότε, νὰ κάμουν ψωμὶ ἀπὸ χαρούπια, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς βολβοὺς τῶν σφερδουκλιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ὕστερα ἀπὸ τοιαύτας στερήσεις, ἐμείνατε καχεκτικοί, καὶ ὑποφέρετε ἴσως ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὑγείαν σας, ἀρκετοὶ δὲ καταντήσατε φυματικοί. Ἀρκετοὶ ἀπὸ σᾶς ὅσοι ἐγεννήθητε τότε ἢ εὐθὺς κατόπιν ἀπὸ γονεῖς ἐστερημένους τροφῆς καὶ δεινοπαθοῦντας, φέρετε ἀκόμη τὰ σπέρματα καὶ ὑφίστασθε τὰς συνεπείας τῆς σωματικῆς ἐξαντλήσεως τῶν γονέων σας.

Θὰ ἀκούσατε τότε ὅτι ἡ αἰτία ὅλων αὐτῶν τῶν στερήσεων ἦταν ὁ «ἀποκλεισμός». Θὰ ἀκούσατε ὅτι ξένοι στόλοι ἠμπόδιζαν νὰ ἔλθῃ σιτάρι καὶ τροφὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν θὰ ἐμεγαλώσατε θὰ σᾶς ἔμεινεν αἴσθημα ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτὴν ξένων ἐθνῶν μὲ τὰ ὁποῖα ἀκούατε ἀπὸ τοὺς δασκάλους σας, ὅτι μᾶς συνέδεον δεσμοὶ φιλίας καὶ ἀγάπης. Καὶ μᾶς συνέδεον πράγματι.

Ποῖος ἐξώθησε τοὺς ξένους τούτους εἰς τὴν κατὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς σας πρᾶξιν ταύτην; Ἀκούσατέ τον. Τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1915 ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸν Γκιγιεμὲν καὶ τοῦ λέγει τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Γάλλος πρέσβυς τηλεγραφεῖ ἀμέσως εἰς τὴν Κυβέρνησίν του (τηλεγράφημα Γκιγιεμὲν πρὸς τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς 5)18 Δεκεμβρίου 1915. Τοῦ εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος:

«Δὲν χρειάζεται νὰ μοῦ ἐξηγήσητε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. Ἔχετε » νὰ κάμετε μὲ παληανθρώπους, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἐμπαίζουν καὶ γελοῦν » κατόπιν εἰς βάρος σας. Ἡ παρουσία σας εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς » ἐνοχλεῖ. Ἐὰν ἠμποροῦσαν θὰ σᾶς παρέδιδαν εἰς τοὺς Γερμανούς. » Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς συγκρατήσετε παρὰ διὰ τοῦ τρόμου » καὶ τῆς ἀπειλῆς τῆς πείνας. Αὐτὴ εἶνε ἡ καθ' αὐτὸ δύναμίς σας.

» ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ » ΛΙΓΟ ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ».

Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1916 ὁ Γάλλος βουλευτὴς Ἀβραμῆ, εἶπεν, ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὰ ἑξῆς:

«Ὁ μέγας οὗτος πολιτικὸς ἀνὴρ (ὁ κ. Βενιζέλος), τοῦ ὁποίου ἡ » καρδία ἀξίζει ἑκατὸν φορὰς περισσότερον ἀπὸ ἐκείνας τῶν συμπα- » τριωτῶν του, ποτὲ δὲν ἔπαυσε, ὁμιλῶν πρὸς ὅλους ὅσοι λαμβάνουν » τὴν τιμὴν νὰ τὸν πλησιάζουν καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ὅλους τοὺς Γάλ- » λους νὰ τηρῇ πάντοτε τὴν ἑξῆς γλῶσσαν:

»ΜΗ ΔΙΔΕΤΕ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΟΥΤΕ ΣΙΤΑΡΙ, ΟΥ- » ΤΕ ΚΑΡΒΟΥΝΑ, ΟΥΤΕ ΑΛΕΥΡΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ, ΟΥΤΕ ΧΡΗ- » ΜΑΤΑ, ΜΟΝΟΝ ΕΝΑΣ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ, ΜΙΑ ΔΙΑΡ- » ΚΗΣ ΠΙΕΣΙΣ ΘΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΕΙΞΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΣΘΕ ΜΕΓΑΛΑΙ » ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΑΙ. Ἐὰν κρατήσητε ὅσον τὸ δυνατὸν » περισσότερον τὴν πίεσιν αὐτήν, παρ' ὅλας τὰς ἐπισήμους διαμαρτυ- » ρίας των, Ο ΛΑΟΣ ΑΥΤΟΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ, ΤΩΝ ΕΦΟΠΛΙΣΤΩΝ » ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΦΑΙΡΗΤΖΗΔΩΝ, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι κινδυνεύουν τὰ συμ- » φέροντά του, θὰ καταλάβῃ ποῖος πταίει δι' ὅλας αὐτὰς τὰς στενο- χωρίας του, καὶ θὰ ἐνεργήσῃ».

Ἀκοῦτε τα αὐτὰ πολεμισταὶ τοῦ 1912—1913, τοῦ 1917—1920, τοῦ 1920—1921. Ἀκοῦτέ τα πολῖται καὶ στρατιῶται ὅσοι ἐζήσατε ἐν πτωχείᾳ καὶ στερήσει διὰ νὰ ὑπηρετήσητε τὴν πατρίδα σας!

«Ἀρ. 472—4)17 Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀγόρευσις τοῦ κ. Βιβιανὶ » ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ » Βαλκάνια, ὅπως ὑπερασπίσωσι τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου, » δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ὀνειρεύονται μεγα- » λύτερα ἀνταλλάγματα. Ὁ Βενιζέλος ἕνεκα τούτου ὑποθέτει ὅτι » ὑπόσχεσις τῶν Συμμάχων περὶ παραχωρήσεως τῆς Βουλγαρικῆς » Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συνέτεινε, πρὸς τὸ παρόν, νὰ παρα- » σκευάσῃ παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ εὐνοϊκὸν ἔδαφος πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς » οὐδετερότητος. Ἐὰν αἱ Δυνάμεις ἀφοῦ ρίψουν ἕνα τοιοῦτο δέλεαρ, » ἔδιδαν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶνε, ἐπὶ πλέον, ΑΠΟΦΑΣΙ- » ΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΩΣΙ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΣ ΠΙΕΣΤΙΚΑ » ΜΕΤΡΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕ- » ΛΟΥ, ὁ Βασιλεὺς κρατῶν τὴν παθητικὴν πολιτικήν του θὰ εὑρί- » σκετο εἰς ἐξαιρετικῶς δύσκολον θέσιν, ἥτις θὰ εἶχε δι' αὐτὸν πολὺ »βαρείας συνεπείας. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τηλεγραφεῖ καὶ ὁ πρέ- » σβυς τῆς Γαλλίας, πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του. (ὑπογρ.). Δεμίδωφ.

Ἄνευ σχολίων.

Καὶ τώρα τί ἀπάντησιν θὰ δώσῃ ἡ νέα γενεά, αἱ δεκατρεῖς νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅταν οὗτος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ κατὰ Βεντήρην εὐαγγέλιον, ἐμφανισθῇ πρὸ αὐτῶν διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ νὰ τοὺς πάρῃ τὰς ψήφους των; Διότι διὰ τὸν τελευταῖον σκοπὸν ἔγραψε τὰ ἄρθρα του καὶ προεκάλεσε τὴν μακρὰν αὐτὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθόν. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἐπέκειντο ἐκλογαὶ μὲ τὸν

νόμον τῆς μπακλαβαδοποιήσεως, καὶ ἔπρεπε νὰ φωτίσῃ τὴν νεωτέραν γενεὰν διὰ νὰ τὸν ψηφίσῃ!

Ἢ μήπως σκοπεύει νὰ τοὺς προσθέσῃ ὅ,τι ἀναγράφει εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 6ης Νοεμβρίου ὅτι αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας ἐπέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ παρουσία τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην «εἶχαν πλούσιον ἀντάλλαγμά των διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον ἡ ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον παραμονὴ τόσου συμμαχικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ΧΡΥΣΗ ΒΡΟΧΗ, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἐν μεγάλῳ μέτρῳ τὸ γεγονὸς τῆς σοβαρᾶς τότε ὑπερτιμήσεως τῆς Ἑλληνικῆς δραχμῆς ἀπέναντι τῆς ἀγγλικῆς λίρας καὶ ἰδίᾳ τοῦ γαλλικοῦ φράγκου»;

Θὰ τοὺς εἰπῇ δηλαδὴ κατὰ πρόσωπον ὅ,τι εἶπε καὶ διὰ τοὺς πατέρας των, ὅτι εἶνε λαὸς ἀφαιρητζήδων;

* * *

Ἀλλὰ νὰ ἦτο μόνον ἡ πεῖνα!

Εἴπαμεν, ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ ἀντιδικήσωμεν πρὸς ξένα κράτη, μὲ τὰ ὁποῖα συνδεόμεθα οἱ Ἕλληνες μὲ στενοὺς δεσμοὺς μακρῶν παραδόσεων, ἰδιαιτέρως δὲ μὲ τὴν Γαλλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνδεόμεθα πνευματικῶς καὶ αἰσθηματικῶς, καὶ τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς τόσον ἐπέδρασε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἀντιδικοῦμεν μόνον μὲ τὸν κ. Βενιζέλον. Ἀλλ' ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ προδότας (τηλεγράφημα Πασσάρωφ) φέρει ὡς μάρτυρα τὴν ἐν Ἀθήναις δράσασαν μυστικὴν γαλλικὴν ἀστυνομίαν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐδημοσιεύθη ἀγγλιστὶ ἓν βιβλίον ἐπιγραφόμενον «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι». Συγγραφεὺς του εἶνε ὁ Σὲρ Βαζὶλ Θόμψων, πρώην διευθυντὴς τῆς «Ἰντέλιτζενς Σέρβις», δηλ. τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, τῆς ἐργαζομένης καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον καὶ τῆς ὁποίας οἱ πράκτορες κάποτε ἀπεκλήθησαν «οἱ ἀνεπίσημοι πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας». Δὲν πιστεύω νὰ δύναται κανεὶς νὰ τοῦ ἀρνηθῇ γνῶσιν τῶν ἀφορώντων τὰς ἐν Ἑλλάδι μυστικὰς Συμμαχικὰς ἀστυνομίας, καὶ ἁρμοδιότητα νὰ κρίνῃ τὸ ἔργον των. Τὸ βιβλίον τοῦτο μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τὸν Ἑρρῖκον Τιέ. Εἶνε δὲ εὔκολον νὰ τὸ προμηθευθῇ πᾶς τις.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιγράφεται ἐν ἐκτάσει ἡ δρᾶσις τῆς γαλλικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Σὲρ Β. Θόμψων ἀναφέρομεν ἐν συνόψει μερικὰ κύρια σημεῖα, τὰ ἑξῆς: Ἱδρυτὴς τῆς μυστικῆς ταύτης ἀστυνομίας ὑπῆρξεν ὁ πλωτάρχης Δὲ Ροκφέϊγ, ὅστις συνεκρότησεν αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ὅπου τότε συνέρρευσαν ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου τὰ ἀποβράσματα. Ὁ Ροκφέϊγ εἶχε τὸ σύστημα τοῦ καταρτισμοῦ δελτίων δι' ἕκαστον ὕποπτον πρόσωπον. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ καταρτισθέντα δελτία ἀνήρχοντο εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν τῶν 25 χιλιάδων! Κάθε συκοφαντία ἡ ὁποία ἔφθανεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ροκφέϊγ, ἀπὸ οἱανδήποτε πηγήν, ἀνεγράφετο ἀμέσως ἄνευ ἐξετάσεως εἰς τὸ σχετικὸν

μὲ τὸ συκοφαντούμενον ἄτομον δελτίον. Ἵδρυσεν ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν ἀποθήκην ὅπλων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, μὲ παράρτημα εἰς Πειραιᾶ. Σκοπός του ἦτο νὰ προκαλέσῃ ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ὡς ἀποστολήν του ἀντελαμβάνετο τὸν διωγμὸν πάντων ὅσοι δὲν ἦσαν ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπέβλεπε εἰς τὸ νὰ ἐξωθήσῃ εἰς πλήρη κατοχὴν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ μετεχειρίζετο πάντα τὰ μέσα, ἐξαπατῶν πολλάκις καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησίν του. Πολλοὶ Ἕλληνες πολῖται, λέγει ὁ Θόμψων, ἐδιώχθησαν, ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέϊγ. Καὶ ὅταν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη διὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας παρὰ τῇ Γαλλίᾳ, ἐτηλεγράφησεν οὗτος εἰς Παρισίους ὅτι «εἶνε περιττὸν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ παρεβιάσθη καὶ νὰ μὴ ἐποδοπατήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Θόμψων διηγεῖται ὅτι τὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέϊγ ἦσαν συγχρόνως τὰ πλεῖστα καὶ ὄργανα τῆς προπαγάνδας τοῦ Σένκ. Ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι συνηντῶντο συχνότατα εἰς μίαν βίλλαν ἔξωθι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀντήλλασαν τὰς πληροφορίας των ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ ποὺ συγχρόνως μετεχειρίζοντο καὶ συνεσκέπτοντο πρὸς ἐνέργειαν φανταστικῶν συνωμοσιῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι χωριστὴν εἰρήνην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας! Θὰ ἦτο ἀπίστευτον, λέγει ὁ Θόμψων, ἐὰν δὲν τὸ διηγεῖτο ὁ Γάλλος ναύαρχος Δαρτὶζ δὲ Φουρναί!

Ἐπὶ πλέον, διηγεῖταai ὁ Θόμψων, ὁ Ροκφέϊγ συνεπλήρωσε τὴν ἀστυνομίαν του διὰ σώματος ἑταιρῶν, αἱ ὁποῖαι τοῦ μετέφερον τὰς φανταστικωτέρας τῶν πληροφοριῶν.

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ, διηγεῖται ὁ Θόμψων, ΗΤΟ ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΦΗ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΥΤΩΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΠΑΡΙΣΤΑΤΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΩΣ ΕΝΑΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΜΥΣΤΙΚΑΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ ΟΠΩΣ ΔΟΛΙΕΥΘΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΗ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ, ΟΠΩΣ ΑΝΕΦΟΔΙΑΖΗ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ, ΟΠΩΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΗ ΠΑΓΙΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ. Πλεῖστοι πολῖται μόνον καὶ μόνον διότι ἦσαν πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν διωγμῶν τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέϊγ.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ὅλα τὰ κατορθώματα τὰ ὁποῖα διηγεῖται ὁ Θόμψων ἐν ἐκτάσει καὶ τὰ ὁποῖα διέπραξεν ἡ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέϊγ, ὄχι μόνον ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας τὴν Κυβέρνησιν παρέσυρεν εἰς πράξεις ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τὰ αἰσθήματα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διηγηθῶμεν δι' ὀλίγων λέξεων τὸ ἀριστούργημά του: Τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τῆς 27ης Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) 1916, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν ὁ ἴδιος, διὰ νὰ προκαλέσῃ κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ ἀγημάτων τοῦ ἐν Κερατσίνι γαλλικοῦ στόλου!

Τὴν 27ην Αὐγούστου 1916 (παλ. ἡμερ.) πλῆθος οὐρλιάζον εἰσήλασεν εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς πρεσβείας, πυροβο-

λοῦν κατὰ τῶν παραθύρων αὐτῆς καὶ κραυγάζον: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Κάτω ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία!»

Ἐντὸς τῆς πρεσβείας συνεσκέπτοντο οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἀπεδόθησαν ταῦτα ἀμέσως εἰς τοὺς ἐπιστράτους. Φυσικὰ ἐπηκολούθησαν ἄγριαι διαμαρτυρίαι τῶν πρέσβεων, ἀπειλαὶ ἀντιποίνων κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν κτλ. Εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἑλληνικὴ ἀστυνομία εἶχε κατορθώσει ἀμέσως νὰ συλλάβῃ τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν πρωτοφανῶν αὐτῶν διαδηλωτῶν, καθ' ἣν ὥραν ἐνήργουν τὸ κατόρθωμά των. Ἦσαν οὗτοι 16 τὸν ἀριθμόν. ΟΛΟΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ Ο ΚΡΗΣ ΒΟΛΑΝΗΣ. ΤΙΤΛΟΦΟΡΟΥΜΕΝΟΣ «ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». Κατηγορήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησησαν ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΙΤΙΩΝ.

Διότι ὁ Ροκφέϊγ φοβούμενος τὰς ἐπὶ δικαστηρίου ἀποκαλύψεις τῶν τελευταίων τούτων, ἐπίεσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ τοῦ τοὺς παραδώσῃ. Τοὺς ἀπέστειλεν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ εἰς Θεσσαλονίκην εἰς τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκεῖ οὗτοι ἤρχισαν νὰ διηγοῦνται τὰ διατρέξαντα, ὁ Σαράϊγ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Μασσαλίαν, ὅθεν ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ πλησίον στρατόπεδον συγκεντρώσεως τοῦ Ἀζαίν.

Ἐκεῖ οὗτοι κατέθεσαν ἐνώπιον τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ χωροφυλακῆς κ. Μαντόλ, ἐκτελέσαντος κατὰ διαταγὴν τοῦ Γάλλου διοικητοῦ τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας, ἀνάκρισιν. ΟΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΗΣΑΝ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ὅτι κατὰ διαταγὴν τῶν πρακτόρων τοῦ Ροκφέϊγ ὠργάνωσαν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐν συνεννοήσει μετὰ βενιζελικῶν! Ὁ Βολάνης ἐπὶ πλέον κατέθεσε τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν μὲ συνέλαβον καὶ μὲ μετέφερον ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου
» «Ρεζολύ», ΕΙΣ ΓΑΛΛΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙ-
» ΚΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΣ ἦλθον πρὸς συνάντησίν μου
» καὶ μοῦ ἐπρότειναν νὰ ὑπογράψω μίαν δήλωσιν ὅτι ἔλαβα 10 χιλιά-
» δας φράγκα ἀπὸ τὸν Σὲνκ ὅπως ὀργανώσω τὴν διαδήλωσιν. Ἐδέ-
» χθην νὰ κάμω τὴν δήλωσιν, τὴν ὁποίαν οὗτοι καὶ παρέλαβον μεθ'
» ἑαυτῶν».

Αἱ καταθέσεις αὗται τοῦ Βολάνη καὶ τῶν λοιπῶν συντρόφων του, πιστοποιηθεῖσαι ἁρμοδίως ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς Μαντόλ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐγένοντο αἱ καταθέσεις αὗται ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν Γάλλον στρατηγὸν διοικητὴν τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας καὶ ἀνεκοινώθησαν τῷ 1919 εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ναυτικῶν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Γαλλίας. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μόλις.

Καὶ τὸ ἐπιδόρπιον: Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1917 ἔγραψαν οὗτοι συλλογικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Ζοννάρ, ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀζαίν, συνταχθεῖσαν γαλλιστί, καὶ ἔχουσαν ὡς ἑθῆς ἐν ἀκριβεῖ μεταφράσει: (Ἀξίζει νὰ τὴν ἀπολαύσουν οἱ ἀναγνῶσται μας).

«Στρατόπεδον τοῦ Ἀζαίν. 11 Ἰουλίου 1917.

»Εἰς τὴν Α. Ε. τὸν κύριον Ζοννάρ, Ὕπατον Ἁρμοστὴν τῶν Ἑλ-» ληνικῶν ὑποθέσεων, εἰς Παρισίους.

»Οἱ ὑπογραφόμενοι Ἕλληνες ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Κόμματος τῶν Φι-» λελευθέρων, καὶ γνωστοὶ προσωπικῶς εἰς τὸν Πρόεδρον κ. Βενιζέ-» λον, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν σας ὅτι εἴχαμεν ἐπι-» φορτισθῆ νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν δῆθεν ὑπὸ ἀντιθέτων ἀπόπειραν, κατὰ » τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν, διαταχθέντες ὑπὸ τῶν Γάλλων » ἀξιωματικῶν κ.κ. Σαμσώρ, λοχαγοῦ, Βινσὲν καὶ Φουρναὶ πρὸς τὸν » σκοπὸν νὰ προκαλέσωμεν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν » συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κύριοι αὐτουργοὶ » τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ ἐπεισοδίου τῆς 27ης παρελθόντος Αὐγούστου, » καὶ οἱ ὁποῖοι μετὰ τὰ συμβάντα αὐτὰ ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Ἀθηνῶν » φορέσαντες ἐνδύματα Γάλλων ναυτῶν, μὲ τὸ πολεμικὸν Ρεζολύ, » εἰς Θεσσαλονίκην, ὅθεν, μετὰ ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν εἰς τὸ στρα-» τόπεδον τοῦ Ζεϊτινλίκ, μετεφέρθημεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐνεκλείσθη-» μεν εἰς στρατόπεδον συγκεντρώσεως ἀπὸ δέκα μηνῶν.

»Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἐκτο-» πισμοῦ, καὶ εἴμεθα βαθειὰ πειραγμένοι νὰ εἴμεθα ἔγκλειστοι εἰς » ἕνα στρατόπεδον, μιὰ φορὰ ποὺ ὑπηρετήσαμεν καὶ ὑπερησπίσαμεν » τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμμα-» τος τῶν Φιλελευθέρων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὑπεβλήθημεν εἰς τοιαύτην » θυσίαν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μας, καὶ ἐκείνης τῶν οἰκογενειῶν μας » ποὺ ἔμειναν χωρὶς καμμίαν προστασίαν. Πολλάκις ἐζητήσαμεν κατ' » ἐπανάληψιν νὰ καταταχθῶμεν εἰς τὸν ἐθνικὸν στρατὸν τῆς Μακεδο-» νίας διὰ νὰ ἀποδείξωμεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὰ αἰσθήματά μας, » ἀλλὰ δυστυχῶς καμμία προσοχὴ δὲν ἐδόθη εἰς αὐτό.

»Κύριε Ὕπατε Ἁρμοστά!

»Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνοχλήσωμεν τὸν κ. Πρόεδρον Βενιζέλον. » Ἡ φλογερά μας ἐπιθυμία εἶνε νὰ ἀποφυλακισθῶμεν ἀπὸ τὴν Γαλλι-» κὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ διαταγάς της ἐξετελέσαμεν.

»Διὰ ταῦτα, παρακαλοῦμεν νὰ εὐδοκήσητε νὰ κάμετε τὰ ἀναγ-» καῖα διαβήματα εἰς τοὺς ἁρμοδίους διὰ τὴν ἀπαλλαγήν μας, ὅπως » ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀγαπητήν μας πατρίδα, τὴν σύμμαχόν σας, » διὰ νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρείων Γάλλων στρατιω-» τῶν, ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν » ἀρχῶν τῆς Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ » τοῦ Μεγάλου Πολιτικοῦ Ἀνδρὸς τοῦ κ. Βενιζέλου.

»Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ παροῦσα μας θὰ γίνῃ εὐμενῶς ἀποδεκτὴ » σᾶς ὑποβάλλομεν, Κύριε Ὕπατε Ἁρμοστά, τὰ βαθύτατα σέβη μας.

»Ὁ ἐντεταλμένος τῶν ὑπογραφόντων ἀρχηγὸς τῆς Κομπανίας:

»Στρατῆς Βολάνης, ἀκόλουθος τοῦ κ. Βενιζέλου, Γεώργιος Κα-» ρέττας, ἐμπορευόμενος, Φίλιππος Βανδῶρος, ἐμπορευόμενος, Σωτή-» ριος Βανδῶρος ἐμπορευόμενος, Ζαχαρίας Φραγκιᾶς δημοσιογρά-» φος, Μιχαὴλ Ἐλευθεριάδης σπουδαστής, Εὐστάθιος Παπαδάκης » ὑπάλληλος τῆς Δημαρχίας, Σταῦρος Κατσανεβάκης, ἐργατικὸς » ὑπογεγραμμένοι αὐτογράφως ἑλληνιστί)».

Δυστυχῶς διὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν δὲν ἐδόθη ἀπάντησις οὔτε εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῶν δὲν ἀφέ-

θησαν ἐλεύθεροι ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν, καθὼς διηγεῖται ὁ Θόμψων, εἰμὴ τὸ 1919 κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου.

Αὐτὴ ἦτο ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέϋγ, ἥτις κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1917, ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡγουμένου τῶν ξένων στρατευμάτων, εὗρε, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου Ἀθηνῶν, τὸ διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δηλ. τὸ ἐχάλκευσε. Καὶ ἡ ἀστυνομία αὕτη τοῦ Ροκφέϋγ εἶνε, κατὰ τὸν κ. Ν. Πολίτην, ἡ «ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΗ» (!) ἥτις πιστοποιεῖ τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτῆς χαλκευθέντος τηλεγραφήματος, καὶ τῆς ὁποίας ἡ καλὴ πίστις, κατὰ τὸν κ. Α. Ρωμᾶνον, οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβόλῳ!

Ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα δίτομος ἱστορία, ἵνα ὁ κ. Βενιζέλος δι' αὐτῆς διδάξῃ τὰς δεκατρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων ὥστε νὰ τὸν ψηφίζουσι.

ΑΡΘΡΟΝ 25ον

(15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΟΥΔΕΠΟΤΕ Η ΣΕΡΒΙΑ ΔΙΕΤΥΠΩΣΕ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ.

Ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ σιωπὴν πολλῶν ἡμερῶν, ἐπανέρχεται τὴν 13ην Νοεμβρίου δι' ἄρθρου του εἰς τὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς πλαστότητος τοῦ διαβοήτου τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁλόκληρος δίτομος ἱστορία καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάσισε τὰς τωρινάς του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡμῶν καταγγελίας του, δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἡσυχάσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, διότι τὸν ἀπ' εὐθείας δρόμον τὸν ἀποκλείουν τὰ κατορθώματα τοῦ Ροκφέϋγ. Ἐπιστρέφει δι' ἑλιγμοῦ.

Δημοσιεύει τὴν πρότασιν παραχωρήσεως τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὸν θρῦλον τῆς παραχωρήσεως τῆς Γευγελῆς, Δοϊράνης καὶ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς Σερβίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐξάγει τὸ συμπέρασμα: ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἀπέκρουσε τοιαύτας παραχωρήσεις γινομένας ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, ἄρα εἶχεν ἀναλάβει προηγουμένας μυστικὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, Ἄρα; Πασσάρωφ.

Ἀναδημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος Νικολάου, καὶ συμπεραίνει; Ἀφοῦ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως λέγει καὶ γράφει εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Σερβίας τοιαῦτα πράγματα θὰ εἰπῇ ὅτι ὑπῆρξε προσυμφωνία μεταξὺ Βασιλέως ἀφ' ἑνὸς καὶ Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου. Ἄρα Πασσάρωφ!

Σπεύδομεν νὰ ἀπαντήσωμεν προτοῦ ὁ Πασσάρωφ καταντήσῃ ἐφιάλτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πρῶτον διὰ τὰς παραχωρήσεις τῆς Κύπρου, Γευγελῆς, Δοϊ-

ράνης καὶ Μοναστηρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν.

Πρέπει νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅτι πρώτην φορὰν ἀκούομεν ὅτι ἡ Σερβία μᾶς παρεχώρει τὴν Γευγελῆν, Δοϊράνην καὶ Μοναστήριον. Κατόπιν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀνεδιφήσαμεν τὰς λευκὰς βίβλους τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς ἐκδοθείσας μέχρι τοῦ 1920, καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοιαύτην ἀνακοίνωσιν τοῦ Μπαλούχτσιτς. Ἀνεδιφήσαμεν τὰ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα ἱστορικὰ συγγράμματα τὰ ἀναφέροντα λεπτομερῶς ὅλας τὰς τότε γενομένας διπλωματικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοιαύτην τοῦ Μπαλούχτσιτς ἀνακοίνωσιν. Ἐδιαβάσαμεν ἐκ νέου τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 καὶ τὴν συζήτησιν κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις τοῦ κ. Βενιζέλου, μήπως κατ' αὐτὴν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος μνείαν τοιούτων παραχωρήσεων τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἄρθρον του ὅτι ὁ Μπαλούχτσιτς τοῦ ἔκαμεν λόγον περὶ αὐτῶν πρὸ τῆς παραιτήσεώς του. Καὶ πράγματι ὁ κ. Βενιζέλος κάμνει κατὰ τὴν συζήτησιν ἐκείνην μνείαν παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Γευγελῆς καὶ Δοϊράνης, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, ὡς ἀνταλλάγματος τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος, οὐδεμίαν δὲ μνείαν παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Ἀνεδιφήσαμεν ἐπίσης τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Ὀκτωβρίου 1915 καὶ ἰδίως τὴν συζήτησιν μεθ' ἣν ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη καὶ οὔτε ἐκεῖ εὕρομεν νὰ γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τοιαύτης παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Μᾶς μένει, μάλιστα, καὶ ἡ ἀπορία πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἔχων τοιαύτην προσφορὰν καὶ διατεθειμένος νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δὲν ἐζήτησε τὴν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν τῆς προσφορᾶς αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ 1916, ὁπότε διχάσας τὴν Ἑλλάδα ἐσχημάτισε τὸ κράτος του τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας καὶ κατὰ τὸ 1917, ὁπότε κατακτήσας διὰ τῶν ξένων κρατῶν τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἐκήρυξεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της.

Ἀλλὰ ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς δὲν σκοπεύομεν νὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἂν ἐγένετο ἢ ὄχι ἡ προσφορὰ αὐτὴ ἐκ μέρους τῆς Σερβίας. Κάμνομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν χάριν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο, ὄχι μόνον διὰ τὴν Κύπρον, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο πράγματι ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Γευγελῆν, καὶ τὴν Δοϊράνην καὶ τὸ Μοναστήριον. Ἂν μάλιστα ὁ κ. Βενιζέλος διϊσχυρισθῇ ὅτι μᾶς προσέφερον καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἡμεῖς θὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτό, ὅτι μᾶς τὰς προσέφερον.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀρνήσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔγκειται εἰς τὰς γενομένας προσφοράς. Ἔγκειται εἰς τὸ ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν Σερβίαν καὶ ἐὰν δὲν ἐκινδύνευε ἐξερχομένη τῆς οὐδετερότητος χάριν τῆς Σερβίας, νὰ καταστραφῇ αὐτὴ ἡ ἰδία. Ἑπομένως ὅταν ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα, τί σημασίαν ἔχουν αἱ προσφοραὶ ἂν ἦσαν πολλαὶ ἢ ὀλίγαι, οὐσιώδεις ἢ ἐπουσιώδεις! Ἡμεῖς μάλιστα λέγομεν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἀποτελε-

σματικῶς τὴν Σερβίαν καὶ νὰ μὴ ὑποστῇ ἡ ἰδία καταστροφήν, θὰ ὤφειλε νὰ τὸ πράξῃ ἄνευ οὐδενὸς ἀνταλλάγματος, καὶ θὰ τὸ ἔπραττεν ἀσφαλῶς, διότι εἶχε τὸ Βαλκανικὸν συμφέρον νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ συντριβῇ ἡ Σερβία καὶ τοὐναντίον νὰ κτυπηθῇ ἄλλην μίαν φορὰν ἡ ἀλαζονεία τῆς Βουλγαρίας.

Ὥστε ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξέφερεν εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἄρθρα ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τῶν Σέρβων θὰ ἀπετέλουν ἕνα ἰσχυρότατον στρατόν, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς μετὰ τῶν Βουλγάρων. Τὸν ἰσχυρισμόν του τοῦτον τὸν ἀνετρέψαμεν διὰ δύο ἄρθρων μας ἐκτενῶν τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου. Εἰς ταῦτα δὲν μᾶς ἀπήντησε τίποτε ὁ κ. Βενιζέλος. Ἤδη εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 13ης Νοεμβρίου ἐπανέρχεται εἰς τὸν αὐτὸν ἰσχυρισμόν, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχον τὰ δύο προαναφερθέντα ἄρθρα μας, οὔτε ἡ εἰς αὐτὸ λεπτομερὴς ἐξονύχισις τοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶνε δυνατὸν οὔτε κἂν σοβαρὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐκ νέου τὰ ἄρθρα μας ἐκεῖνα. Ἐν συνόψει μόνον λέγομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι τὸ μέγα του λάθος ὅταν ἀσχολῆται μὲ στρατηγικὰ προβλήματα εἶνε νὰ μὴ λογαριάζῃ χρόνον καὶ ἀποστάσεις. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα εἶνε τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς στρατιωτικούς, τῆς ἐνεργείας δηλαδ. τοῦ συγκεντρωμένου Αὐστρο — Γερμανο — Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐπὶ ἐσωτερικῶν γραμμῶν.

Οἱ ἀντίπαλοί του ἦσαν 1ον) Οἱ Σέρβοι, τοὺς ὁποίους ἠδύναντο νὰ προσβάλωσι μετὰ μεγάλης ὑπεροχῆς ἀμέσως καὶ νὰ τοὺς καταστρέψωσι. 2ον) Οἱ Ἕλληνες οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐκστρατείαν των εἰμὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἑπομένως θὰ ἀντεμετώπιζον ΜΟΝΟΙ ὁλόκληρον τὴν ἐχθρικὴν δύναμιν καὶ θὰ κατεστρέφοντο ἢ τοὐλάχιστον θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐκκενώσουν ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, καὶ 3ον) οἱ Ἀγγλογάλλοι οἵτινες μετεφέροντο εἰς Θεσσαλονίκην, βραδύτατα κατὰ μικρὰ τμήματα, καὶ ἦσαν καὶ ἀνοργάνωτοι, ὥστε ὅταν θὰ συνεκρούοντο οἱ Ἕλληνες, ἐλαχίστην θὰ προσέφερον βοήθειαν, ὅταν δὲ θὰ κατεστρέφοντο οἱ Ἕλληνες καὶ ἄν ἀκόμη τότε εἶχον κάπως ἰσχυρὰν δύναμιν, θὰ ἀπέβαινον εὐάλωτος λεία τῶν στρατῶν τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας. Δηλ. καὶ ἂν ἀκόμη θεωρητικῶς τὸ ἄθροισμα: Σέρβοι σὺν Ἕλληνες σὺν Ἀγγλογάλλοι ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἄθροισμα Γερμανοὶ σὺν Αὐστριακοί, σὺν Βούλγαροι, τὸ δεύτερον ἄθροισμα ἦτο συγκεντρωμένον καὶ ἕτοιμον ἐνῷ τὸ πρῶτον ὄχι, καὶ θὰ ἀντεμετώπιζε κατὰ χρόνον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δευτέρου μὲ τὰ τμήματά του ὄχι συγχρόνως, ἀλλὰ ἀλληλοδιαδόχως, πρῶτον μὲ τοὺς Σέρβους, ἔπειτα μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔπειτα μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἕκαστον δὲ αὐτῶν τῶν τμημάτων ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ συνόλου τοῦ δευτέρου ἀθροίσματος.

Αὐτὸ ἦτο τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς οὔτε νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν ἠδύνατο οὔτε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς καταστροφήν. Τί θὰ ὠφέλει λοιπὸν τὴν Ἑλλάδα νὰ λάβῃ τὴν Κύπρον καὶ ὁ στρατὸς της ἡττώμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ὄλυμπον, ἂν ὄχι καὶ χειρότερα; Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοιαύ-

την περίστασιν μᾶς ἐξαποστέλλει εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης. Ναί, ἀλλὰ τοιαύτη ἐξέλιξις εἰς τὴν Βαλκανικὴν τὸ 1915 δὲν θὰ ἐπηρέαζε τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου; Καὶ ἂν μὲ τοιαύτην ἐπικράτησιν τῆς Βουλγαρίας, οἱ Σύμμαχοι ἐπανελάμβανον τὸ παλαιόν των μὲ αὐτὴν παιγνίδι καὶ τῆς προσέφερον νὰ κρατήσῃ τὰ κτηθέντα ἀποσπωμένη τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας; Εἰς μίαν τοιαύτην καταστροφὴν μὲ ἀναμονὴν τὴν ἱκανοποίησιν, ἂν ἔλθουν καλὰ τὰ πράγματα, κατὰ τὴν εἰρήνην, ἐκτίθενται τὰ Κράτη, ὅταν ὅπως τὸ Βέλγιον ἢ ἡ Σερβία, ὑφίστανται, θέλουν δὲν θέλουν, τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὄχι ὅμως στὰ καλὰ καθούμενα ὅπως ἡ Ἑλλάς.

Ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ εἴπουμεν ἂν πηδήσῃ κάτω θὰ τοῦ δώσωμεν πλούσια ἀνταλλάγματα, ἀκόμη ὅτι θὰ τὸν κάμωμεν καὶ Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ μάλιστα μὲ τὸ ἀμερικανικὸν σύστημα. Θὰ πηδήσῃ; Ὄχι βέβαια. Τότε διατὶ ἤθελε νὰ πηδήσῃ ἡ Ἑλλὰς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915;

Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐπήδησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἰδίου 1915. Τὴν 10)23 Ἰανουαρίου 1915 ὁ σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ τοῦ ἐπρότεινεν εὐρείας παραχωρήσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐὰν ἐξῆρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Σερβίας πιεζομένης ὑπὸ Αὐστριακῆς ἐπιθέσεως. Τί ἀπήντησεν ὁ κ. Βενιζέλος;

«Δὲν ἐδίστασα νὰ ἀπαντήσω ὅτι αὐτὸ ποὺ μοῦ ἐζήτησεν ὁ Σὲρ » Ἔδ Γκρέϋ ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ὅπως ἔχομεν »ἤδη ὑποδείξει τοιαύτην ἐνέργειαν δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ σκεφθῶ» μεν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται νὰ συμπράξῃ μαζύ μας ἡ Ρουμανία, ἄ» νευ τῆς ὁποίας θὰ ἰσοδυνάμει μὲ αὐτοκτονίαν μας καὶ συγχρόνως » θὰ κατεστρέφετο καὶ ἡ Σερβία».

Καὶ ἐξηγεῖ διατί. Διότι θὰ ἐκινδυνεύαμεν νὰ πλευροκοπηθῶμεν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ἄρνησίς του αὔτη ἐγένετο δεσμενέστατα ἀκουστὴ εἰς τὸ Λονδῖνον. Ὁ κ. Λόϋδ Τζώρτζ ἐξέφρασε τὴν δυσφορίαν του κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, προσωπικῶς εἰς τὸν πρέσβυν μας. Καὶ τόσον ἐταράχθη ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν δυσμένειαν αὐτήν, ὥστε διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους ἐσκέφθη τὸν Φεβρουάριον νὰ προτείνῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν οὐδετερότητά της, ὥστε νὰ δύναται ὁπωσδήποτε ἀκινδύνως νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἐν Λονδίνῳ φίλους του.

Θὰ μᾶς εἴπῃ ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἡμεῖς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν κάθε φορὰν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἄρθρων μας 18 καὶ 19, τὰ ὁποῖα συντομώτατα ἐπανελάβομεν καὶ εἰς τὸ παρόν μας.

Ἂς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον.

Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος συνεδέετο στενῶς μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Σερβίας κ. Μπαλούχτσιτς μὲ τὸν ὁποῖον ὡμίλουν συχνότατα διὰ τὴν θέσιν τῆς Σερβίας καὶ ὁ πρίγκηψ τοῦ διετύπωσε τὰς σκέψεις του εἰς μίαν ἐπιστολὴν τῆς 18 Σεπτεμβρίου (παλ. ἡ-

μερ.). Τί σημασίαν θέλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ κ. Βενιζέλος; Ὅτι ἐκφράζει τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως; Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην οὔτε μία λέξις δὲν ὑπάρχει ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ δύναται νὰ συναγάγῃ τις ὅτι ἐγράφη καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Βασιλέως ἢ ὅτι κατὰ τὰς προηγηθείσας συνομιλίας ὁ πρίγκηψ ἀφῆκε νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ὡμίλησεν ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως. Ὥστε πρόκειται περὶ προσωπικῆς γνώμης τοῦ πρίγκηπος. Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος θὰ μᾶς εἰπῇ: ἀφοῦ ὁ πρίγκηψ Νικόλαος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως, ἕπεται ὅτι καὶ αἱ συμβουλαί του πρὸς τὸν Μπαλούχτσιτς ἐγένοντο καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ τότε καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως καὶ μάλιστα ὁ σύνδεσμός του μὲ τὸν Βασιλέα ἦτο στενώτατος ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος εἰργάζετο ἐντονώτατα ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ. Τότε διατὶ καὶ ὁ πρίγκηψ Γεώργιος νὰ μὴ ἐξεπροσώπει τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς γνώμας τοῦ Βασιλέως; Ἡ ἀλήθεια εἶνε μία: ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΝ ΗΚΟΥΣΕ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΞΕΠΡΟΣΩΠΕΙΤΟ ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ.

Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους καὶ τί λέγει ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ πρίγκηπος Νικολάου; Ἐγράφη τὴν 18ην Σεπτεμβρίου καὶ ἀναφέρεται εἰς προηγουμένας συνομιλίας μὲ τὸν Μπαλούχτσιτς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐγίνετο λόγος διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συμμάχων ὅπως πιέσωσι τὴν Σερβίαν ἵνα αὕτη παραχωρήσῃ τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Σύμμαχοι ὁμοίας ἀποφάσεις εἶχον λάβει καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπως τὴν πιέσωσι νὰ παραχωρήσῃ τὴν Καβάλλαν μετὰ ἐνδοχώρας ἀναλόγου πρὸς ὅσα θὰ ἀπελάμβανε ΑΡΓΟΤΕΡΑ ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ εἰς τὴν Σερβίαν ἔγιναν πιεστικώτατοι, ὥστε ἐκεῖ ἐκίνησαν ἀγανάκτησιν σφοδράν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους λέγει ὁ πρίγκηψ Νικόλαος εἰς τὸν Μπαλούχτσιτς: Ἀφοῦ εἶνε ἔτσι τὰ πράγματα, τὶ τοὺς θέλετε τέτοιους Συμμάχους; Δὲν κάνετε καλύτερα εἰρήνην μὲ τοὺς Γερμανο-αὐστριακοὺς νὰ ἡσυχάσετε;

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔγκλημα! λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Ἀλλὰ τότε διατὶ δὲν εἶνε ἐγκληματίας καὶ ὁ Πάσιτς ὅστις ὁμιλῶν πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλεξανδρόπουλον τοῦ λέγει ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Σερβίαν δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ ὅτι οἱ Σύμμαχοι θέτουσι τὴν Σερβίαν εἰς ὁμοίαν θέσιν ἀπέναντί των εἰς οἵαν τὴν ἔθεσε καὶ ἡ Αὐστρία ὅταν προεκάλεσε τὸν πόλεμον; (Τηλεγράφημα Ἀλεξανδροπούλου ἀριθμὸς 7830 Α)4 τῆς 22ας Ἰουλίου (4 Αὐγούστου 1915).

Καὶ ἄς μᾶς εἴπῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἅμα ἦλθεν αὐτὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν, αἱ τοιαῦται ἀπαιτήσεις τῶν Συμμάχων ἤρθησαν. Διότι δὲν ἤρθησαν. Ἀφοῦ τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1915 ὁ σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ τηλεγραφεῖ εἰς τὸν σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ εἰς Ἀθήνας νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον:

«νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν θέλομεν διὰ τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας νὰ
» τὸν πιέσωμεν ΤΩΡΑ ΑΜΕΣΩΣ, ἀλλὰ ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ
» τοῦ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας

» εἰς τὴν Βουλγαρίαν, πρέπει νὰ μένῃ πάντοτε ἀνοικτὸν διὰ μέλλου-
» σαν συζήτησιν».

Καὶ διατὶ τάχα εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἀγανακτῇ κατὰ τῶν Συμμάχων τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ὅτε ἄρχιζαν τὴν ἀπόβασίν των εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ μάλιστα κατόπιν τῆς ἰδικῆς του προσκλήσεως, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ ἄρωσι τὰς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν προτάσεις των, ἀλλὰ μὲ τὸν Γκρέϋ ἀγορεύοντα ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν Βουλὴν (τηλεγράφημα Βενιζέλου πρὸς τὰς πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος, Λονδίνου, Παρισίων, Ρώμης, Πετρουπόλεως, ἀρ. 10148 τῆς 18ης Σεπτεμβρίου (1 Ὀκτωβρίου 1915); Καὶ μάλιστα νὰ θυμώνῃ τόσον ἐναντίον των ὥστε νὰ διατάσσῃ τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΤΥΠΗΣΗ ΕΑΝ ΗΡΧΙΖΟΝ ΤΗΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ; Ἔτσι τοὐλάχιστον λέγει ὁ ἴδιος εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἄρθρα του. Καὶ ἂν ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος τοὺς ἐκτύπα, τότε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Ἀντὰντ καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας;

Διατὶ λοιπὸν ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ κ. Βενιζέλος νὰ θυμώσῃ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Συμμάχους, καὶ δὲν εἶχε καὶ ὁ πρίγκηψ Νικόλαος τὸ δικαίωμα νὰ θυμώσῃ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ συμβουλεύσῃ τοὺς Σέρβους οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ ἦσαν θυμωμένοι, νὰ κάμουν χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Γερμανούς;

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔγκλημα!

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖται εἰς αὐτὰ μόνον ὁ κ. Βενιζέλος.

Κάμνει καὶ ὑποθέσεις: ΕΑΝ ἐδέχετο ἡ Ἑλλὰς τὴν Κύπρον, ΕΑΝ ἐδέχετο τὴν Γευγελὴν καὶ τὴν Δοϊράνην, ΕΑΝ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κτλ., θὰ καθίστατο μέγα κράτος μετὰ τὴν τελικὴν νίκην τῶν Συμμάχων. ΕΑΝ εἶχε ἡ Σερβία Βασιλέα τὸν πρίγκηπα Νικόλαον καὶ ΕΑΝ οὗτος ἔκαμνε χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Γερμανοὺς θὰ ἐξήρχετο τοῦ πολέμου μειωμένη ἐνῷ ἔχοντες ἐθνικὴν δυναστείαν, οἱ Σέρβοι καὶ ἀνθρώπους χαρακτῆρος καὶ ὄχι σὰν τὸν κ. Μεταξᾶν, ἐξῆλθον τοῦ πολέμου, ὡς ἰσχυρὸν κράτος κλπ.

Ἀλλὰ τότε ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸ δικαίωμα νὰ κάμωμεν ὑποθέσεις :

ΕΑΝ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ἡ Ἑλλὰς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 καὶ κατεστρέφετο ὁ στρατὸς της ὅπως καὶ τῆς Σερβίας, καὶ ΕΑΝ δὲν ἀπέθνησκεν ὁ Βασιλεὺς Κάρολος τῆς Ρουμανίας καὶ δὲν ἐξήρχετο ἡ Ρουμανία τῆς οὐδετερότητος, ΕΑΝ μάλιστα ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν, καὶ ΕΑΝ τότε οἱ Σύμμαχοι διὰ νὰ περιποιηθοῦν τὴν Βουλγαρίαν ὅπως τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν τῆς ξανάδιναν ὄχι μόνον τὴν Καβάλλαν ἀλλὰ καὶ πάρα πέρα, ΕΑΝ ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος τῷ 1917 ποῦ θὰ κατάντουσε ἡ Ἑλλὰς καὶ ποῦ θὰ ἐπήγαινε νὰ κρυφθῇ ὁ κ. Βενιζέλος :

ΕΑΝ μάλιστα ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο Σέρβος καὶ ἐπολιτεύετο ἐκεῖ, ἐὰν δὲ ἡμεῖς ἐδῶ μὴ ἔχοντες τὸν κ. Βενιζέλον καὶ συνεπῶς οὔτε τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Μακεδονίαν, ΕΑΝ ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐκρατούσαμεν τὴν οὐδετερότητά μας μὲ τὰς ἐγγυήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της, καὶ ΕΑΝ τότε δὲν ἐγίνετο καὶ ἡ Μικρασιατικὴ

ἐκστρατεία, ποὺ δὲν θὰ ἐγίνετο,, τὶ θὰ ἦτο ἡ Ἑλλὰς σήμερον; ΕΑΝ μάλιστα ὁ Σέρβος πολιτικὸς κ. Βενιζέλος ἔκανε ἐκεῖ τὰ συνηθισμένα του καὶ ἐπιάνετο μὲ τὸν τότε ἀντιβασιλέα, τὸν ἀείμνηστον Ἀλέξανδρον καὶ τὴν «Λευκὴν Χεῖρα», ποῦ θὰ εὑρίσκετο τώρα ὁ κ. Βενιζέλος; Διότι ΕΑΝ ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζῃ τοὺς Σέρβους, θὰ γνωρίζῃ ὅτι δὲν ἀστειεύονται μὲ τοὺς πολιτικοὺς ἐπαναστάτας.

Οἱ Γάλλοι ἔχουν μίαν παροιμίαν: «μὲ τὸ ΕΑΝ μπορεῖς νὰ χώσῃς τὸ Παρίσι σὲ μιὰ μπουκάλα». Ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ τὸ χονδροκομμένο του ἁλάτι ἔχει μίαν ἄλλην παροιμίαν διὰ τὸ ΕΑΝ, τὴν ὁποίαν χάριν εὐσχημοσύνης δὲν ἀναφέρομεν. Πρέπει λοιπὸν νὰ λείψουν τὰ ΕΑΝ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ νὰ περιοριζώμεθα εἰς ἀκριβεῖς καὶ ἀντικειμενικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν μεγίστων, ἐὰν θέλωμεν νὰ κάμωμεν συζήτησιν σοβαράν.

ΑΡΘΡΟΝ 26ον

(17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΟΧΥΡΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΠΕΛ ΚΑΙ Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ. ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ.

Καὶ ἤδη ὁ κ. Βενιζέλος συγκεντρώνει τὰ πυρά του εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Ροῦπελ.

Πρὸ πολλοῦ ἀνεμέναμεν τοῦτο, καὶ ἀπορούσαμεν μάλιστα πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἄφηνε τὸ ζήτημα τοῦ Ροῦπελ ἀνεξέταστον. Ἤδη μετὰ πολλὰς συστροφὰς καὶ περιστροφάς, εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα του, περὶ τὸ ζήτημα αὐτό, ὁ κ. Βενιζέλος εἰσῆλθε τέλος εἰς τὰ ἄρθρα του, τῆς 15ης καὶ 16ης Νοεμβρίου πλησίστιος εἰς τὸ Ροῦπελ, ἠχῶν τὰς σάλπιγγάς του καὶ κροτῶν τὰ τύμπανά του, καὶ κραυγάζων πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις: ΠΡΟΔΟΣΙΑ!

Θὰ καταγίνωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ θὰ ἀνασύρωμεν τὸν πέπλον ὅστις τὸ καλύπτει. Ὄχι μόνον διὰ ν' ἀποδείξωμεν τὸ ψεῦδος τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλο ζήτημα, μὲ τὰς αἰτίας ποὺ τὸ παρήγαγον καὶ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἐπηκολούθησαν, τὸ ὁποῖον νὰ καταδεικνύῃ ἐναργέστερον ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΕ Ο ΕΡΓΑΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ. Διότι ἂς μὴ λησμονοῦν οἱ ἀναγνῶσται μας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Βενιζέλου ὅταν προεκάλεσε τὴν ἀρθρογραφίαν ταύτην καὶ μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτόν. Καὶ αὐτὴν τὴν γενικὴν κατευθυντήριον γραμμὴν τηροῦμεν, ἀκολουθοῦντες αὐτὸν κατὰ πόδας καθ' ὅλους τοὺς μαιάνδρους τῶν ἀφηγήσεών του καὶ τοὺς λαβυρίνθους τῶν ἐπιχειρημάτων του καὶ τῶν κατηγοριῶν του.

Κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας μίαν ἰδέαν τοῦ τὶ ἦτο τὸ Ροῦπελ.

Ὅταν τῷ 1913 ἐκλείσθη ἡ εἰρήνη τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῆς Τουρκίας, ἠρχίσαμεν ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ παρασκευάζοντες τὸν στρατόν μας διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς ἐδαφικὴν μορφήν. Τὰν νίκας τοῦ πολέμου τοῦ 1912 καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Θεσσαλονίκης, ὠφείλαμεν κυρίως εἰς τὴν στρατιωτικὴν παρασκευὴν τὴν ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ περατωθεῖσαν τῷ 1909, συμπληρωθεῖσαν εἴς τινα σημεῖα τῷ 1910 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη. Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη παρασκευὴ ἦτο ἔργον κυρίως τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου, τοῦ ἀειμνήστου Θεοτόκη καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τότε Σώματος τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν, ἐργαζομένων παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσῃ τοῦ Στρατοῦ καὶ παρὰ ταῖς Μεραρχίαις. Κύριος καὶ πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς παρασκευῆς ταύτης ἦτο ἡ προπαρασκευὴ πλήρους καὶ ταχίστης ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας καὶ ταχίστης αὐτοῦ συγκεντρώσεως εἰς τὴν Βόρειον Θεσσαλίαν. Καὶ πράγματι κατωρθώθησαν ταῦτα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1912 καὶ ἠδυνήθημεν ραγδαίως εἰσελάσαντες, νὰ γίνωμεν κύριοι τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου καὶ διώκοντες κατὰ πόδας τὸν ἐχθρόν, ἀφοῦ ἐβεβαιώθημεν ὅτι οὗτος ἐστράφη πρὸς Θεσσαλονίκην, νὰ συνεχίσωμεν ἀδιάκοπα τὴν πρὸς τὰ ἐκεῖ πορείαν μας, καὶ νικήσαντες αὐτὸν ἐκ νέου εἰς τὰ Γιανιτσά, νὰ διαβῶμεν τάχιστα τὸν πλημμυρήσαντα Ἀξιόν, καὶ νὰ γίνωμεν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν 21ην ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας. Ἄνευ τῆς τοιαύτης ταχύτητος ἡμῶν, οἱ Βούλγαροι ΜΕΘ' ΩΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΜΕΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΝ ΔΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, θὰ εἶχον καταλάβει πρὸ ἡμῶν τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ τὰ ἀποκτήματα τῆς Ἑλλάδος θὰ περιωρίζοντο ὀλίγον τι ἐπέκεινα τῆς παλαιᾶς Βερολινίου γραμμῆς.

Ἀλλὰ μὲ τὴν νέαν ἐδαφικὴν μορφὴν τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1913, ἄνευ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Θεσσαλονίκης, ἄνευ ἐφεδριῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἡ ἐπιστράτευσις ἡμῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μονάδων, λαμβανουσῶν τὰς ἐφεδρείας των ἐκ παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἀναγκαίως θὰ ἐξράδυνε καὶ ἀκόμη περισσότερον ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐπιστρατευθέντος στρατοῦ μας εἰς τὰς νέας ζώνας συγκεντρώσεως τῆς Μακεδονίας. Ἑπομένως διὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη, ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ μέχρις οὗ τὸ κράτος δυνηθῇ νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας δι' ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ της, καὶ κατασκευάσῃ τὰ ἀναγκαῖα μέσα συγκοινωνίας ἰδίως σιδηροδρομικά, ἡ Ἑλλὰς ἔδει νὰ περιορισθῇ εἰς ἀμυντικὸν πόλεμον.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τοιοῦτον ἀμυντικὸν πόλεμον, παρουσιάζεται δι' ἡμᾶς τὸ μειονέκτημα τῆς βραδείας συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν στρατηγικὴν ζώνην, ἰδίως ἐὰν τοιαύτη ἐπεβάλλετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἀναφέραμεν δὲ ἐπανειλημμένως τοὺς λόγους. Ἡ Βουλγαρικὴ συγκέντρωσις θὰ ἐπερατοῦτο 15 περίπου ἡμέρας ταχύτερον ἡμῶν. Ὅσοι δὲ κάτι γνωρίζουσι ἀπὸ στρατιωτικά, ἐννοοῦσιν εὐκόλως τὶ σημασίαν ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἦτο δι' ἡμᾶς: Πῶς θὰ ἐκερδίζαμεν τὰς 15 ταύτας ἡμέρας.

Τότε ἐσκέφθην καὶ εἰσηγήθην νὰ ἀσφαλίσωμεν τὰς κυρίας διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν δι' ἐρυμάτων ἀνασχέσεως, δηλαδὴ ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων ὡπλισμένων διὰ βαρέος πυροβολικοῦ καλῶς κεκαλυμμένου ἀπὸ ἐχθρικοῦ πυρός, καὶ μὲ μικρὰν ἀλλὰ πλήρη καὶ ἑτοιμοπόλεμον φρουρὰν πεζικοῦ ἕκαστον, ἥτις θὰ παρέμενεν ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης. Ἐννοεῖται δὲν ἠπατώμην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιστάσεως τῶν τοιούτων ἔργων. Ἀλλὰ πάντως ὑπελόγιζον ὅτι θὰ ἀντεῖχον 15 ἡμέρας.

Ἀλλὰ διὰ τοιαῦτα ἔργα χρειάζονται χρήματα. Καὶ χρήματα τότε ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὔτε εἶχε, οὔτε ἦτο διατεθειμένη νὰ τὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε.

Ἠναγκάσθην νὰ περιορίσω τὰς βλέψεις μου, εἰς τὸ νὰ κατορθώσωμεν τοὐλάχιστον νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσβάλῃ δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ἢ καὶ διὰ κομιτατζήδων, διὰ τῶν διαβάσεων αὐτῶν καὶ νὰ διαταράξῃ τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς συγκεντρώσεως καὶ ὀλίγον ὄπισθεν αὐτῆς σταθμευουσῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης μονάδων μας. Εἶτα δὲ διὰ τῶν μονάδων τούτων αἵτινες θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμέναι καὶ ἕτοιμαι πρὸ τοῦ πέρατος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ λοιποῦ στρατοῦ μας, νὰ καλύψωμεν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Ἀτελὴς βεβαίως μέθοδος, ἀλλὰ δὲν εἴχομεν καὶ τίποτε καλύτερον νὰ κάμωμεν, ἐκτὸς ἐὰν ἀπεφασίζομεν νὰ ἐκκενώσωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰδίως τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ὅπερ διὰ λόγους πολιτικοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἦτο ἀδύνατον.

Διὰ τοιαύτην παρεμπόδισιν μικρῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων ἢ κομιτατζήδων θὰ ἤρκουν νὰ κατασκευασθοῦν εἰς τὰς κυρίως διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν, μικρὰ ἁπλᾶ χωμάτινα ὀχυρωματικὰ ἔργα μετὰ ὀλίγου πυροβολικοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη δὲν εἴχομεν χρήματα, ἰδίως δὲ διὰ νὰ τὰ ὁπλίσωμεν μὲ πυροβολικόν. Ἐξοικονομήσαμεν ὅθεν μικρά τινα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὰς χωματουργικὰς ἐργασίας, μετεχειρίσθημεν τὸ μηχανικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν σκεπάστρων πρὸς στρατωνισμὸν τῆς φρουρᾶς καὶ ἀποθήκευσιν τῶν πυρομαχικῶν, καὶ ἐχρησιμοποιήσαμεν ἐκ τῶν πυροβόλων, ἐξ ὅσον εἴχομεν ἁλώσει κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, τὰ μᾶλλον εὔχρηστα, ὡς καί τινα βαρέα πυροβόλα ἰδικά μας παλαιά, καὶ τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη δώσει ὅ,τι ἠμποροῦσαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Καὶ ἀφήσαμεν διὰ καλύτερον μέλλον ὅταν τὸ κράτος θὰ διέθετε χρήματα καὶ διὰ τὴν ἄμυνάν του, τὴν κατασκευὴν τελείων ὀχυρώσεων.

Ἠρχίσαμεν τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τούτων ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1913 πρὸς τὸ 1914, ὅλων συγχρόνως. Ἦσαν ἐν ὅλῳ 9 ἔργα, τοποθετημένα εἰς τὰς κυρίας διαβάσεις περὶ τῶν ὁποίων ὡμίλησα. Ἐννοεῖται μεγάλα πράγματα δὲν ἐπεριμέναμεν ἀπὸ αὐτά. Θὰ παρημπόδιζον τὴν εἴσοδον μικρῶν φαλάγγων ἢ κομιτατζήδων ὡς προεῖπον, καὶ θὰ ἐπροστάτευον οὕτω τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ὄπισθεν μεγάλων μονάδων. Ἐὰν προσεβάλλοντο βραδύτερον ὑπὸ ἰσχυροτέρων δυνάμεων μετὰ πυροβολικοῦ ἰδίως βαρέος, θὰ ἐκέρδιζον 24 ὥρας ἀναγκάζοντα τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀναπτυχθῇ, καὶ ἄλλας 24 τὸ πολὺ ὥρας

ἀνθιστάμενα, καὶ φυσικὰ καταστρεφόμενα θυσιαζομένης καὶ τῆς φρουρᾶς των. Αὐτὸ ὅμως θὰ ἔδιδε καιρὸν εἰς τὰς ὄπισθεν εὑρισκομένας καὶ ὁπωσδήποτε ἐπιστρατευθείσας μεγάλας μονάδας νὰ λάβωσι τὰς διατάξεις των.

Μεταξὺ τῶν 9 τοιούτων ἐλαφρῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ἦσαν τὸ Δοβὰ—Τεπὲ μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης καὶ τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος, καὶ τὸ Ροῦπελ εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Δεμὶρ—Ἰσσάρ, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Πέτριτς πρὸς τὰς Σέρρας εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ὄρους Μπέλεσι κειμένης, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ρέει ὁ Στρυμών.

Ὥστε τὸ Ροῦπελ ἦτο ἕνα μετρίου μεγέθους ὀχυρωματικὸν ἔργον, μὲ ἐλαφρὰ σκέπαστρα διὰ τὴν φρουρὰν καὶ ἀποθήκευσιν ὑλικοῦ, ὡπλισμένον μὲ 4 πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ 2 παλαιὰ τῶν 15 ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ δύο τῶν 7.5 λεία τοῦ πολέμου, ἀκάλυπτα ἐννοεῖται, καὶ ἐφωδιασμένα ὅλα μαζὺ μὲ 300 ὀβίδας.

Αὐτὸ ἦτο τὸ Ροῦπελ.

Τώρα ἄς ἐξηγήσωμεν διατὶ καὶ πῶς ἐπῆλθεν ἡ κατάληψις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀφηγούμενοι ξηρὰ τὰ γεγονότα καὶ ἐπιφυλάσσοντες δι' ἀργότερα τὰς ἐπ' αὐτῶν κρίσεις μας.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας πῶς προεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ πῶς ὑπὸ δυσμενεῖς ὅρους μετεφέρετο ὁ στρατός των ἐκεῖ κατὰ μικρὰ τμήματα, ἐκεῖ μόλις ἀρχίζων τὴν ὀργάνωσίν του. Κρίνω περιττὸν νὰ ἐπανέλθω εἰς δημοσιευθέντα ἤδη ἄρθρα μου καὶ νὰ ἐπαναλάβω τὰ αὐτά.

Ὁ Συμμαχικς οὗτος στρατὸς ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΤΑΥΤΗΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΟΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΠΡΟΦΥΛΑΚΩΝ τοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅστις ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ μέχρι Κριβολὰκ προχωρήσαντος τμήματος τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐκάλυψε τὴν ὑποχώρησιν τούτων, καί, διαταγῇ τοῦ Βασιλέως, ἐσταμάτησε τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγάρων ἐκεῖθεν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Κατόπιν δὲ ἐντόνου ἐπεμβάσεως τοῦ Βασιλέως παρὰ τῇ Γερμανίᾳ ἀπέστη τότε αὕτη πάσης περαιτέρω ἀποπείρας πρὸς διάβασιν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων.

Ὑπὸ τὴν σκέπην ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μετεφέροντο διὰ θαλάσσης, βραδέως καὶ κατὰ τμήματα τὰ ἑκάστοτε εἰς Θεσσαλονίκην ἀποστελλόμενα ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξετείνοντο καὶ πέραν τῆς Θεσσαλονίκης πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο προεκάλεσεν ἐπανειλημμένως διαμαρτυρίας τῆς Γερμανίας, διότι ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς ἦτο οὐδετέρα ἐπέτρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἔδαφός της εἰς βάσιν στρατιωτικῆς ἐνεργείας ἐχθρικὴν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους των. Ἐν τούτοις χάριν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠθέλησαν νὰ προελάσουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν των περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτελάρχης φὸν Φαλκενχάϊν, εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ ἄρθρον

του τῆς 15ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ. μνημονευθὲν ἔργον του ὡς ἑξῆς:

«Διάβασις τῶν ἑλληνικῶν συνόρων ἐκ τῆς τελικῆς θέσεως τοῦ » στρατοῦ μας δὲν ἐπετράπη κατ' ἀρχάς, παρὰ μόνον εἰς ἀεροπλάνα » ἐνεργήσαντα ἀντίποινα δι' Ἀγγλογαλλικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ » Μοναστηρίου, καὶ μόνον ὁσάκις ἡ τακτικὴ κατάστασις τὸ ἐπέβαλ- » λεν ἀπολύτως. Ὁ περιορισμός μας οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς ἀντιλή- » ψεώς μας διὰ τὴν δύσκολον θέσιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασι- » λέως τῆς Ἑλλάδος. Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΜΑΣ ΔΕ ΑΥΤΗ ΕΠΗΡΕΑΣΕ » ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ » ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ. ΑΛΛΑ ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ ΔΕΝ » ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΥΠΟΤΑΣΣΩΜΕΝ ΔΙΑΡΚΩΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙ- » ΩΤΙΚΑΣ ΜΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ ΜΑΣ ΤΑΥ- » ΤΗΝ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΟΜΩΣ ΕΘΕΩΡΗΣΑΜΕΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ » ΜΑΣ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΩΜΕΘΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΑΥΤΗΝ » ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΠΑΝΤΟΥ ΟΣΑΚΙΣ ΗΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΠΡΑΞΩ- » ΜΕΝ ΤΟΥΤΟ ΑΝΕΥ ΒΛΑΒΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΑ- » ΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Δὲν θὰ ἐζητούσαμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φὸν Φαλκενχάϊν, ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος δὲν μᾶς τὸν εἶχεν ἤδη προσαγάγει ὡς μάρτυρα.

Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ κύριος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον σταματήσαντες ἀργότερα οἱ Γερμανοὶ καὶ Σύμμαχοί των τὴν ἐπιθετικήν των ἐνέργειαν, μετέβαλον τὴν παράταξίν των εἰς ἀμυντικὴν ἀπέναντι τῶν Ἀγγλογάλλων, ὡς διηγεῖται ὁ ἴδιος φὸν Φαλκενχάϊν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου μνημονευθὲν ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς δὲν ἔχει διαβάσει ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς ἑξῆς:

«Ἐὰν οἱ ἐχθροί μας ἐπετίθεντο ὄχι μὲ πολὺ ἰσχυρὰς δυνάμεις » τότε δὲν θὰ εἶχον οὗτοι καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἐὰν ὅμως ἔφε- » ρον τὰς ἀναγκαίας πρὸς ταύτην ἐπιχείρησιν μάζας, τότε αἱ δυσκο- » λίαι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των θὰ ἦσαν ἀνυπέρβλητοι. Εἰς ἀμφοτέρας » τὰς περιστάσεις, διὰ μίαν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, θὰ ἔλειπεν ἕνας σα- » φὴς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δυνάμενος ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων νὰ » ἐπιτευχθῇ. Μία τοιαύτη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀπο- » τελεσματική, ἐὰν ἠδύνατο νὰ συνεχισθῇ μέχρι διακοπῆς τῆς σιδη- » ροδρομικῆς γραμμῆς Νύσσης — Σόφιας — Κωνσταντινουπόλεως. » Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ἕως ἐκεῖ, θὰ ἔπρεπε νὰ πε- » ράσῃ 250 χιλιόμετρα διὰ δυσκολωτάτου καὶ ἄνευ συγκοινωνιῶν ὀ- » ρεινοῦ ἐδάφους. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐχθροί » μας θὰ ἀπετόλμουν τοιαύτην ἐπιχείρησιν. Καὶ πράγματι ἐπὶ δύο » καὶ ἥμισυ ἔτη δὲν ἐτόλμησαν σοβαρῶς νὰ τὸ ἐπιχειρήσωσιν. Ο- » ΤΑΝ ΤΕΛΟΣ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918 ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ » ΕΠΙΘΕΣΙΝ, ΕΓΝΩΡΙΖΟΝ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΑ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΙΣ » ΑΝΤΕΤΑΣΣΕΤΟ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ. Διότι τὰ μὲν γερμανικὰ στρα- » τεύματα εἶχον τότε ἀποσυρθῆ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, τὰ δὲ » βουλγαρικὰ εἶχον ἀχρηστευθῆ διὰ πολιτικῶν ραδιουργιῶν».

Ἐὰν δὲ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν πείθεται ἀκόμη ὅτι ἐκ πολιτικῶν λόγων δὲν ἐπετέθησαν οἱ Γερμανοὶ καὶ σύμμαχοί των κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, καὶ ἐπιμένῃ ὅτι ἡ ἐπίθεσίς των στρατιωτικῶς ἦτο ἀδύνατος, τοῦ φέρομεν καὶ ἡμεῖς ὡς μάρτυρα τὸν Κλεμανσώ, ὁμιλοῦντα

ὄχι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1915 ἀλλὰ μετὰ ἕν ἔτος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916 (Μερμὲ «Ἡ Ἑνιαία διοίκησις» τόμος δεύτερος σ. 138).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς, εἶπεν ὁ Κλεμανσὼ εἰς τὰ ἐρωτή-
» σαντα αὐτὸν κοινοβουλευτικὰ πρόσωπα (τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1916)
» ΕΙΝΕ ΕΝ ΔΙΑΛΥΣΕΙ. ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩ,
» Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΑΔΕΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΑΝΥΠΟΛΟΓΙΣΤΟΣ.
» Ὅλοι οἱ Σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σαράϊγ.
» Ἐὰν τὸν ἐκρατούσαμεν (τὸν Σαράϊγ) ἡ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσ-
» σιαία, ΔΙΟΤΙ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ
» ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΙΝΕ ΠΑΝΤΟΤΕ ΔΥΝΑΤΗ καὶ δὲν ἠμποροῦ-
» μεν νὰ κρατηθῶμεν ἡμεῖς μὲ στρατοὺς διεσπασμένους μεταξύ των,
» τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν νὰ ξεύρουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον».

Αὐτὰ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916! Φαντασθῆτε πῶς ἦσαν τὰ πράγματα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915!

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πείθεται ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρομεν τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Ταρντιὲ εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλήν, τὴν 25ην Ἰουνίου 1920.

«Δὲν ἦτο μυστήριον διὰ κανένα ἐκ τῶν μεμυημένων εἰς τὰ πρά-
» γματα, ὅτι μέχρι τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1917, ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατο-
» λῆς διεμαρτύρετο διαρκῶς ὅτι τοῦ λείπουν τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας
» εἰς ἄνδρας καὶ εἰς ὑλικόν. ΜΟΝΟΝ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ ΤΟΥ 1917
» ἤρχισαν νὰ καταφθάνωσιν αἱ ἐνισχύσεις, καὶ μόνον ΚΑΤΑ ΙΑΝΟΥ-
» ΑΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918, εἶχον πραγματοποιηθῆ
» μεγάλαι ἀποστολαί».

Ὥστε καθ' ὅλον τὸ 1916 ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίθεσις τῶν Γερμανο—Αὐστριακο—Βουλγάρων κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀγγλογάλλων. Ἄλλο ζήτημα ἐὰν οἱ πρῶτοι κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ πολιτικοὺς λόγους, κατόπιν δὲ διὰ στρατιωτικοὺς λόγους ἀπέστησαν αὐτῆς.

Καὶ ἐν τούτοις ἐνῷ οἱ Σύμμαχοι κατεῖχον τοιαύτην προνομιακὴν θέσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κατώρθωσαν χάρις εἰς τὴν καχυποψίαν τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ, διαβλέποντος διαρκῶς περὶ αὐτὸν παγίδας, χάρις εἰς τὸ μῖσος τοῦ Ροκφέϊγ ἐναντίον παντὸς ὅ,τι δὲν ἦτο βενιζελικόν, χάρις εἰς τὴν ἀδυναμίαν χαρακτῆρος τοῦ Γκιγιεμέν, ὅστις κατέστη ὄργανον τῶν δύο ἀνωτέρω καὶ ὅστις ἐν τούτοις ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς λοιποὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, καὶ τέλος χάρις εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἱστάμενος ὄπισθεν ὅλων αὐτῶν ἐραδιούργει καὶ τοὺς ἐξώθει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως Σκουλούδη, χάρις εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐκθέσωμεν ἀναλυτικώτερα περαιτέρω, κατώρθωσαν λέγομεν νὰ δηλητηριάσουν τὰς σχέσεις των μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε κατόπιν ἀπειλῶν καὶ τελεσιγράφων νὰ ἐπιβάλουν εἰς αὐτὴν τὴν συμφωνίαν 14)27 τοῦ Νοεμβρίου 1915, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ τῆς ὁποίας τὸ 4ον ἐδάφιον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«4ον) ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ΗΝ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗ-
» ΣΕΩΝ ΤΩΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΠΟ-
» ΛΕΜΙΚΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ, ΤΑ
» ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ, ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ ΤΡΟΠΟΝ
» ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΤΟ

»ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΑΝ-»ΤΙΟΝ ΑΛΛΗΛΩΝ ΠΑΛΗΝ».

Καὶ μετὰ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἤρχισαν οἱ Σύμμαχοι, ἀνοργάνωτοι ἀκόμη, νὰ ἐπεκτείνωνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον πέριξ τῆς Θεσσαλονίκης, καταλαμβάνοντες βαθμηδὸν τὸν μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ χῶρον. Ἀργότερα μάλιστα κατέλαβον ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ χώρου τούτου μετώπου, τὸ Δοβὰ—Τεπὲ (ὀχύρωμα ἀνασχετικὸν ὅπως τὸ περιεγράψαμεν μεταξὺ τῆς λίμνης Δοϊράνης καὶ τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος) ἐκδιώξαντες δι' ἀπειλῶν τὴν ἐν αὐτῷ Ἑλληνικὴν φρουρὰν καὶ ἠνάγκασαν οὕτω τὰς μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ ἑλληνικὰς προφυλακὰς ν' ἀποσυρθοῦν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν χῶρον τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἀφήσωσιν ἀνοικτὸν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους.

Οὕτω εἰς τὴν κεντρικὴν Μακεδονίαν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἀγγλογάλλοι. Δεξιόθεν ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἕλληνες (6η Μεραρχία καὶ 4ον Σῶμα Στρατοῦ) καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς παρατάξεως ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἦτο καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀριστερόθεν τῶν Ἀγγλογάλλων, δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ μέτωπον κατείχετο ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω τὸ Ἀγγλογαλλικὸν μέτωπον ἐστήριζεν ἀμφότερα τὰ πλευρά του ἐπὶ ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἀλλ' ἐὰν ταῦτα ἕνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἠναγκάζοντο κατὰ τὸ προηγούμενον 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας ν' ἀποσυρθῶσιν;

Τότε μέσῳ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Ἀγγλίας συνταγματάρχου Κάνιγγαμ ἐγένετο εἰς τὸν Σαράϊγ τῇ συγκαταθέσει τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἑξῆς πρότασις: Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν πλευρῶν τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον οὗτος νὰ περιορίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς ὡρισμένον τομέα τοῦ μετώπου («τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαΐρα). Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀπήντησεν:«Ἀποκρούω τὴν πρότασιν αὐτήν. Εἶνε σχέδιον σταλὲν ἀπὸ τὸ Βερολῖνον» (εἰς αὐτὸ τὸ σύγγραμμα). Ἑπομένως ἐὰν οἱ Γερμανοβούλγαροι ἤθελον νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Συμμάχων ὅπερ ὡς εἴπομεν ἠδύναντο νὰ τὸ πράξουν καθ' ὅλον τὸ 1916 ἢ ἐὰν ἐκ τῶν κινήσεων τῶν Συμμάχων ἐγεννᾶτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους ὅτι ἐπίκειται προέλασις τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων κατὰ μῆκος τοῦ Στρυμόνος πρὸς ἐπίθεσιν καὶ οἱ Γερμανοβούλγαροι διὰ νὰ προλάβωσι ταύτην προήλαυνον διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Δεμὶρ—Ἰσσὰρ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος ἔδει κατὰ τὸ προμνησθὲν 4ον ἄρθρον τῆς συμφωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων τῆς 14)27 Νοεμβρίου ν' ἀποσυρθῶσι.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω οἱ ἀναγνῶσται μας θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐννοήσωσιν εὐχερῶς τὰ συμβάντα τῆς 15)28 Μαΐου 1916 καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως θὰ τὰ ἀφηγηθῶμεν ἐν συνεχείᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 27ΟΝ
(18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΟΧΥΡΟΥ ΡΟΥΠΕΛ.-ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΡΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΦΩΣ.

Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ ἐδάφιον 4 τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου, γενομένης κατ' ἀπαίτησιν καὶ ἐπιβολὴν τῶν Συμμάχων.

«Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν συνεπείᾳ τῶν κινήσεών των τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον πολεμικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεσύροντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδίον ἐλεύθερον, ὥστε νὰ ἐξαντλήσουν τὴν ἐναντίον ἀλλήλων πάλην των».

Τὰ δύο ἀντιμαχόμενα μέρη ἦσαν ἀφ' ἑνὸς οἱ Ἀγγλογάλλοι, ἀφ' ἑτέρου οἱ Γερμανοβούλγαροι καὶ οἱ Αὐστριακοί. Ἐπιφύλαξιν διὰ τοὺς Βουλγάρους οὔτε οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν, οὔτε οἱ Σύμμαχοι ἀπήτησαν.

Ἀπὸ τῆς 14)27ης Νοεμβρίου καὶ πέραν οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγγλογάλλοι κατέλαβον διαδοχικῶς τὸ σιδηροδρομικὸν ὑλικόν, τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὰς ὑγιειονομικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἤρχισαν δι' ὀχυρώσεων μεταβάλλοντες τὴν Θεσσαλονίκην εἰς περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, ὅπως ἐν αὐτῷ συγκεντρώσωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δύναμιν. Διαρκοῦντος τοῦ Νοεμβρίου 1915 μεταξὺ γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀγγλικῆς ὑπῆρξεν ἀσυμφωνία ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας τῆς Μακεδονίας διὰ τὴν ὁποίαν σοβαρῶς ἐδίσταζαν οἱ Ἄγγλοι. Ἐν συνεχείᾳ, ἀργότερον θὰ εἰσέλθω ἀναλυτικώτερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ μεταξὺ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι. Ἀλλὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου (πᾶσαι αἱ ἡμερομηνίαι εἰς παλ. ἡμερολόγιον), οἱ δισταγμοὶ ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριὰν καὶ ἐλήφθησαν πλέον ὁριστικαὶ ἀποφάσεις πρὸς συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας.

Τὴν 29ην Νοεμβρίου (12 Δεκεμβρίου) γράφει ἡ Παρισινὴ «Ματέν»:

«Ἡ χθεσινὴ ἡμέρα ἐσημείωσε μέγα βῆμα προόδου διὰ τὸ ζήτημα τῆς Θεσσαλονίκης. Σήμερον δὲν εἶνε πλέον μυστικὸν ὅτι οἱ Ἄγγλοι σύμμαχοί μας εἶχαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο διαφορετικὴν ἀντίληψιν... Χθές, ταὐτόσημοι ὁδηγίαι ὑπογραφεῖσαι ἀπὸ τὸν Σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ καὶ τὸν κ. Μπριὰν ἐστάλησαν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντιπροσώπους μας».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραφεν ὁ Ἑρμπὲτ εἰς τὴν «Ἠχὼ τῶν Παρισίων»:

«Ὁ Λόρδος Κίτσενερ, ὁ στρατηγὸς Ζὸφρ καὶ ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενὶ συνεργασθέντες, κατήρτισαν ὁμοῦ τὰς ὁδηγίας τὰς προοριζομένας διὰ τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὑλικόν, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπὶ τῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα διετάχθησαν νὰ ἀποβιβασθῶσι».

Ἐννοεῖται αἱ ἀγγελίαι τοῦ γαλλικοῦ Τύπου ἐγίνοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς Γερμανούς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἐν Θεσ)νίκῃ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἐνισχύετο διὰ νὰ ἀναλάβῃ μίαν ἡμέραν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσῃ τοῦτο, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῶν Συμμάχων ἄφινε νὰ μεταβληθῇ ἡ Θεσσαλονίκη εἰς βάσιν ἐνεργείας κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ ἐγκατέλειπεν εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ σιδηροδρόμους της, τοὺς τηλεγράφους της, τὰ ὀχυρά της, καὶ τὰ λοιπὰ μέσα ἐνεργείας, τί ἐπεβάλλετο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΣ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς Συμμάχους της νὰ πράξουν; Πᾶς στρατιωτικὸς θὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν: νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐχθρῶν των, προτοῦ οὗτοι ἐνισχυθῶσι. Καὶ ἐδῶ ἔρχεται ἀμέσως διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 4 τῆς συμφωνίας της μετὰ τῶν Συμμάχων τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Δηλαδὴ ἐνώπιον τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της καὶ νὰ ἀφίσῃ τὸ ἔδαφός της ἐλεύθερον διὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἀντιμαχομένων στρατῶν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ὅτι τὴν συμφωνίαν αὐτοὶ τὴν ἐπέβαλον.

Ἤδη, ἀπὸ τῆς 14ης Νοεμβρίου ἡ Γερμανία ὑπέδειξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Μακεδονίαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ πέραν ἀρχίζει τραχὺς ἀγὼν τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανούς. Διατί; Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβάλῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς πεδίον ἀγῶνος. Ἀφ' ἑτέρου ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰσβολὴν Βουλγάρων μετὰ τῶν Γερμανῶν, διότι παρ' ὅλας τὰς ἐγγυήσεις, αἵτινες πράγματι ἐδόθησαν καὶ ὅλην τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐτηροῦντο, ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐθίγετο τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα. Καὶ τέλος, διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ἀφόρητα μέτρα πιέσεως, τὰ ὁποῖα ἐλαμβάνοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἀγομένων ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τῆς πατρίδος του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἀναλυτικώτερον ἐν συνεχείᾳ, θὰ καθίσταντο βιαιότερα παρ' ὅλην τὴν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων ἀποδοχὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Διότι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, κύριος σκοπὸς τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἦτο ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκστρατείας, ἀλλὰ ἡ διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατάληψις ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως. Σκέψις περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς δυσχερεστάτης θέσεώς της διὰ συμμετοχῆς της εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Συμμάχων ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ. Σᾶς ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκοντο οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγγλογάλλοι καὶ πόσον ἦτο ἀσθε-

νέστερος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπέναντι τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα συνηθροισμένων στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὴν προσπάθειαν ταύτην τοῦ ἀειμνήστου Σκουλούδη καὶ νὰ παραθέσωμεν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα. Εἶνε ἄλλως τε ΟΛΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ εἰς πλεῖστα συγγράμματα, πλὴν τῶν Ἑλληνικῶν Διπλωματικῶν Βίβλων φυσικὰ τῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα ἀντιβενιζελικῶν κυβερνήσεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 15 Νοεμβρίου ὅτι:

> «ἡ προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ἦτο ἀναμφισβητήτως εἰλικρινής, ἀλλὰ τα προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα ἦσαν ἀναξιοπρεπῆ καὶ μόνον διανοητικῶς ἀνάπηροι ἠδύναντο νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ ἦσαν τελεσφόρα»,

ἀπαντῶμεν ἐκ μέρους τῶν ὑβριζομένων καὶ σιωπώντων νεκρῶν ὅτι θὰ ἦσαν τὰ ἐπιχειρήματά των καὶ ἐντελῶς περιττά, ἐὰν ὁ ὑβριστής των δὲν εἶχε διὰ πλεκτάνης φέρει εἰς τὴν χώραν μας ξένους στρατοὺς καὶ στόλους, καὶ ἂν δὲν εἶχε ἐξωθήσει ξένας Δυνάμεις ὅπως πιέσωσι τυραννήσωσι καὶ πεινάσωσι τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κορέσῃ τὸ πάθος του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ὑποτάξῃ διὰ τῶν ξένων λογχῶν τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπανεστατημένον ἑλληνικὸν λαόν. Ἀλλὰ περὶ τούτων βραδύτερον.

Ἐνῷ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἠγωνίζετο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ραδιουργιῶν του πρὸς τοὺς Συμμάχους προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ τοῦ καταστήσῃ τὸ ἔργον ἀδύνατον, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀπέστελλεν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀεροπλάνα εἰς Μοναστήριον ἅτινα καὶ ἐβομβάρδισαν τὰ ἐκεῖ στρατεύματα τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ὡς διηγεῖται ὁ στρατηγὸς φὸν Φαλκενχάϊν, καὶ οἱ Κεντρικοὶ ἀπέστελλον ὡς ἀπάντησιν ἀεροπλάνα εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ βομβαρδίσωσι τοὺς Ἀγγλογάλλους, καὶ ὁ Σαράϊγ ὡς ἀνταπάντησιν, συνελάμβανε τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένους τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων της, καὶ τοὺς ἀπέστελλεν αἰχμαλώτους εἰς Γαλλίαν. Τὴν 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου οἱ Σύμμαχοι κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν ὅπως ἐκεῖ συγκεντρώσωσι, τὰ διαφυγόντα δι' Ἀλβανίας τμήματα τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ, τὰ ἀναδιοργανώσωσι καὶ τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν 28ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ὁ Σαράϊγ κατελάμβανε ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ τὸ φρούριον τοῦ Καραμπουρνοῦ (Θεσσαλονίκης) ἐκδιώξας τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν φρουράν. Τὴν δὲ 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα ἐντελῶς ἀσκόπως ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Δεμὶρ—Ἰσσὰρ διακόψας οὕτω τὴν μόνην γραμμὴν διατροφῆς τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔβλεπεν ἤδη ὅτι παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας της μὲ τοὺς Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, δηλ. νὰ ἀποσύρῃ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδίον ἐλεύθερον ὅπως πολεμήσωσι κατ' ἀλλήλων. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὑπουργεῖον τῶν

Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε ἀπὸ τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1916 τὴν ὑπ' ἀριθ. 194 ἐμπιστευτικὴν διαταγήν του μὲ τὰς πρώτας πρὸς τοῦτο ὁδηγίας. Παρερχομένου τοῦ χρόνου καὶ καθισταμένου ἐκ νέου ἐναργεστέρου ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Συμμαχικῆς κατοχῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἡ σύγκρουσις τῶν Γερμανοβουλγάρων μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καθίστατο ἀναπόφευκτος, τὸ ὑπουργεῖον τῶν τρατιωτικῶν ἐξέδωκε, τὴν 9ην Μαρτίου 1916, δευτέραν ὑπ' ἀριθμ. 633 ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὰς μονάδας, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο λεπτομερῶς ὁ τρόπος καθ' ὅν θὰ ἀπεσύροντο τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπέναντι προελαυνόντων ξένων στρατευμάτων, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ μετ' αὐτῶν σύγκρουσις, ἐκκενοῦντα βαθμηδὸν τὰς περιοχὰς αἵτινες θὰ καθίσταντο πεδίον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ξένων. Οἱ Ἀγγλογάλλοι βεβαίως δὲν ἦσαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαταγῶν τούτων.

Κατόπιν ὅμως, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1916, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε νέαν ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1228 ἥτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας, διὰ τὸ τμῆμα ἀπὸ τὸ ὄρος Ἀλῆ—Μπουτοὺς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Μπέλεσι δηλ. δι' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἥτις ἐκάλυπτε τὴν κοιλάδα τῶν Ποροΐων καὶ τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, συνεπῶς καὶ διὰ τὸ Ροῦπελ, διέτασσε τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα νὰ σταματήσωσι διὰ τῆς βίας πᾶσαν προέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ τὰ ὀχυρά, πλὴν τοῦ Δοβᾶ Τεπέ, νὰ ἀντιστῶσιν ἐναντίον πάσης καταλήψεως. ΠΛΗΝ ΤΟΥ ΔΟΒΑ-ΤΕΠΕ, διότι τοῦτο ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ.

Πῶς ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ αὕτη εἰς τὰς σκέψεις μας ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἀργότερα ἡ ἀντίστασις ἔστω καὶ πρόσκαιρος τοῦ Ροῦπελ; Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ 1919, ἐμοῦ ἐξορίστου καὶ ἀπόντος, δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ δοθῇ καμμία ἐξήγησις, καὶ οἱ κατήγοροι μάτην ἀνεζήτουν τοὺς λόγους τῆς ἀνεξηγήτου δι' αὐτοὺς διαταγῆς ταύτης.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ εἶμαι ὁ εἰσηγητὴς καὶ συντάκτης τῆς διαταγῆς ταύτης, νομίζω ὀρθὸν νὰ ἀποκαλύψω ἤδη τὰ τότε συμβάντα ἅτινα καὶ προεκάλεσαν τὸ μέτρον ὅπερ ὀφείλεται εἰς ἐμέ.

Ὡς εἴπομεν παρὰ τὰς προσπαθείας τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰσέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καθίστατο αὕτη ὁσημέραι ἀναπόφευκτος ἐκ τῶν μέτρων τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων. Καὶ εἶχε μὲν αὕτη ἀποσοβηθῆ πολλάκις ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος θὰ μᾶς ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἐν τούτοις εἰς διαπραγματεύσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμα μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Γερμανίας κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ διὰ ἐπεισόδια συνοριακά, παρετήρησα ὅτι ἠδυνάμεθα δι' ἐντόνου στάσεως νὰ ὠθήσωμεν τὴν ἀντίστασίν μας μέχρι τοῦ ἀκροτάτου δυνατοῦ ὁρίου, καὶ νὰ ἐπιβραδύνωμεν ὅσον ἔνεστι τὴν ἀνεπιθύμητον ταύτην εἰς τὸ ἔδαφός μας εἰσέλασιν. Ἐπειδὴ ἠδύνατο ἡ τοιαύτη εἰσέλασις νὰ γίνῃ αἰφνιδιαστικῶς, ὅτε κατὰ τὴν ἰσχύουσαν διαταγὴν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας μας μὲ τοὺς Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, τὰ στρατεύματά μας θὰ ἀπεσύροντο ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπέτυχα τὴν ἔκδοσιν

τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς ἀντιστάσεως, ἥτις θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ μὴ ὑποχωρήσωμεν παρὰ μόνον ἐνώπιον ἀπειλῆς πραγματικῆς ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΑΣ. Ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ ὅταν τοῦτο ἔβαλε διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του κατὰ τῶν προχωρούντων Γερμανοβουλγάρων. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 15ης Νοεμβρίου ἀγνοῶν πόθεν προέκυψε τὸ περιστατικὸν τοῦτο περιγράφει: «Ἄς εἶνε εὐλογημένη ἡ παρεξήγησις αὕτη ἢ ἡ σκηνοθεσία». Δὲν ἦτο οὔτε παρεξήγησις, οὔτε σκηνοθεσία, ἀλλὰ ἐσκεμμένη πρᾶξις ἰδική μου. Ὁπωσδήποτε δὲν δύναμαι νὰ κρατήσω τὰς εὐλογίας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐκ παρεξηγήσεως ἄλλως τε εἰς ἐμὲ δοθείσας, καὶ τοῦ τὰς ἐπιστρέφω διὰ νὰ τὰς δώσῃ εἰς τὸν Εὐαγγελιστήν του, ὅστις ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν μόνην μυθιστορικὴν πηγὴν τῆς ἀρθρογραφίας του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν νέον γεγονὸς προκαλέσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσελάσεως εἰς Μακεδονίαν. Ἡ μεταφορὰ ἐκ Κερκύρας τοῦ ἐκεῖ ἀνασυγκροτηθέντος σερβικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Κατόπιν πολλῶν διαπραγματεύσεων καὶ σοβαρῶν προστριβῶν μεταξὺ Κυβερνήσεως Σκουλούδη καὶ Συμμάχων, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐπανέλθω βραδύτερον, κατωρθώθη νὰ ἀρχίσῃ ἡ μεταφορὰ αὕτη τὴν ἀρχὴν Μαΐου 1916 νὰ ἐκτελεσθῇ ἀκινδύνως διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ νὰ περατωθῇ τὴν 16ην Μαΐου 1916.

Ἡ κρίσις ἐπήρχετο πλέον ραγδαία. Οἱ Γερμανοὶ ἐπέμενον πλέον ἀνενδότως, ὅπως ἀποφεύγοντες μὲν νὰ εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν ἰσχυροποιήσωσιν ὅμως τοὐλάχιστον τὴν ἀμυντικήν των θέσιν διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Στενῶν τοῦ Δεμὶ Ἰσσὰρ ὅπου καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 28ον

(19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΠΑΓΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΜΠΛΑΚΗ Η ΕΛΛΑΣ. - Η ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΠΑΪΡΑ - ΑΘΗΝΩΝ.

Τὴν 27ην Ἀπριλίου)9 Μαΐου, 1916, ὁ ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν μακαρίτην Σκουλούδην ὅτι τὸ Γερμανικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ—Δεμὶρ Ἰσσάρ, μέχρι τῆς ἐξόδου των εἰς Βέτριναν, βορείως τῆς πόλεως Δεμὶρ—Ἰσσάρ, δηλαδὴ νὰ εἰσχωρήσῃ 14 χιλιόμ. ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Οἱ λόγοι τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἦσαν αἱ πληροφορίαι του ὅτι τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα εἶχον προχωρήσει ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος καὶ ἑπομένως τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἐπεβάλλετο χάριν τῆς ἀμύνης τοῦ μετώπου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοῦ του.

Ὁ Σκουλούδης ἐτηλεγράφησεν, αὐθημερόν, εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος, δίδων τὴν πληροφορίαν ὅτι οὔτε στρατεύματα ἀγγλικὰ οὔτε γαλλικὰ διῆλθον τὸν Στρυμόνα, καὶ μόνον μικραὶ περιπολίαι διέτρεχον τὸ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος, ἔδαφος, ἐπέμενε δὲ ὅπως τὸ γερμανικὸν Ἐπιτελεῖον ἀποστῇ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, καὶ ἐξέθετε τοὺς πολιτικοὺς λόγους τῆς ἐπιμονῆς του, τοὺς ὁποίους καὶ εἰς ἄλλας προηγουμένας περιστάσεις εἶχεν ἐκθέσει.

Τὴν 30 Ἀπριλίου)12 Μαΐου, ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὸν Σκουλούδην καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ἐκ μέρους τοῦ φὸν Φαλκενχάϊν, ὅτι εἶχεν ἤδη διαβῆ τὸν Στρυμόνα σύνταγμα ἀγγλικοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὅτι «πρόκειται πρὸς τὸ παρόν, μόνον περὶ μέτρου ἀσφαλείας τῆς ἀμύνης μας ἀναποφεύκτου, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπεβλήθη, ὅπως ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῶν μέτρων τῶν Ἀνταντικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Βερολίνῳ πρέσβυς μας ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Σκουλούδην ὅτι παρ' ὅλην τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών μας, ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης φὸν Φαλκενχάϊν ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἐπιβλητικῆς ἀνάγκης τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ροῦπελ, καὶ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς μάτην ἐπάλαιε κατὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήψεων, προσθέσας, εἰς τὸν Θεοτόκην, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ροῦπελ δὲν προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ στρατηγοῦ Μάκενζεν (διοικητοῦ τοῦ πρὸ τῶν συνόρων μας Αὐστρο—Γερμανο—Βουλγαρικοῦ στρατοῦ).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τηλεγραφεῖ ὁ φὸν Φαλκενχάϊν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Γερμανίας: «ἡ προχώρησις τῶν Γάλλων πέραν τῶν ὀρέων Κρούσα πρὸς τὸ Μπέλες, συνδυαζομένη μὲ τὰς κινήσεις τῶν Ἄγγλων ποὺ σᾶς ἀνήγγειλα, καθιστᾷ ἀπολύτως ἀπαραίτητον τὴν κατάληψιν τοῦ στενοῦ ποὺ ἐζήτησα» (πρόκειται περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Δοβᾶ—Τεπὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Σκουλούδης τηλεγραφεῖ ἐκ νέου εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν ἐπιμένων εἰς τὰς ἀπόψεις του. Ὁ μακαρίτης Θεοτόκης ἐπεσκέφθη ἀμέσως τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὅστις ἐπενέβη καὶ πάλιν παρὰ τῷ στρατηγῷ φὸν Φαλκενχάϊν χωρὶς νὰ ἐλπίζῃ πλέον ὅτι οὗτος θὰ μετέβαλλεν ἀπόφασιν.

Ἐπέρασαν κατόπιν ἀρκεταὶ ἡμέραι χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδεμία κίνησις ἐκ μέρους τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ ἠλπίζετο ὅτι ἔληξε ἀκόμη μίαν φορὰν τὸ τοιοῦτο ζήτημα.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14 Νοεμβρίου λέγει ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ δὲν ἐξυπηρέτει κανένα στρατιωτικὸν σκοπόν, ἐγένετο δὲ μόνον ὅπως ἡ Γερμανία φανῇ εὐχάριστος εἰς τὴν σύμμαχόν της Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ δικαιολογία τῆς προελάσεως τῶν Ἀγλογάλλων εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος ἦτο ἀνακριβής, ὅπως ἐπιστοποίει καὶ ὁ Σκουλούδης, καὶ ὅτι οἱ Σύμμαχοι μέχρις οὗ ὠργανώθη ἀργότερα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ ἰδικός του) παρὰ τὸν Στρυμόνα, ΜΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΤΩΝ ΑΠΕΒΛΕΠΟΝ.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί πράγματι συνέβαινε μὲ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ.

Καὶ πρῶτον, εἰδοποιηθεὶς πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὸν Βασιλέα (Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις») νὰ καταλάβῃ τὸ Ροῦπελ, ὑποδείξαντα μάλιστα καὶ τὰς θέσεις αἵτινες ἐδέσποζον αὐτοῦ, ὁ Σαράϊγ ἀπέφυγε νὰ τὸ πράξῃ. Ὁ ἴδιος (στρατ. Σαράϊγ «ἡ ἀρχηστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») λέγει ὅτι μὲ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις ποὺ εἶχε (ποῦ ἦσαν αἱ 150 χιλιάδες Ἀγγλογάλλοι τοῦ κ. Βενιζέλου!) δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ καὶ «εἴτε διὰ νὰ μάθουν ποῖαι ἦσαν αἱ προθέσεις μου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα αὐτό. εἴτε διὰ νὰ μοῦ ρίψουν κατόπιν τὴν εὐθύνην τῆς καταλήψεως τοῦ σημείου τούτου ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες, ἤρχοντο καὶ μοῦ παρίστανον τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τοῦ ὀχυροῦ τούτου».

Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14ης Νοεμβρίου ὅτι ἀκριβῶς ἡ ἀνατίναξις τῆς γεφύρας τοῦ Δεμὶρ Ἰσσὰρ ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οὐδεμίαν πρόθεσιν προελάσεως εἶχε πρὸς τὸν Στρυμόνα.

Καὶ ἐν τούτοις!

Τὴν 27ην Ἀπριλίου)10ην Μαΐου ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ κατελάμβανε διὰ μιᾶς ταξιαρχίας, καθὼς διηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του, τὸ ὀχυρὸν Δοβᾶ—Τεπέ, ἐκδιώξας τὴν ἐκεῖ ἑλληνικην φρουράν, εὑρισκόμενον εἰς 70 χιλιόμ. ἀπόστασιν βορείως τῆς Θεσσα-

λονίκης καὶ εἰς 15 χιλιόμετρα μόνον ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, ὅπου ἦσαν καὶ αἱ Γερμανοβουλγαρικαὶ προφυλακαί. Ἡ ταξιαρχία αὕτη θὰ εἶχεν ἀναχωρήσει τοὐλάχιστον πρὸ τριῶν ἡμερῶν περίπου ἐκ Θεσσαλονίκης.

Ὥστε εἶχε δίκαιον ὁ φὸν Φαλκενχάϊν νὰ ἰσχυρίζεται τὴν 30ὴν Ἀπριλίου)12 Μαΐου ὅτι οἱ Γάλλοι προήλασαν πέραν τῶν ὀρέων Κρούσια πρὸς τὸ Μπέλες!

Τίς οἶδε μήπως εἶχε δίκαιον καὶ διὰ τὸ ἀγγλικὸν ἱππικόν, ὅτι εἶχε διέλθει τὸν Στρυμόνα!

Τὴν 11)24 Μαΐου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς 6ης ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐν Σέρραις ἐλάμβανεν ἐξ Ὄρλιακο (παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος) τὴν εἴδησιν ὅτι φάλαγξ συμμαχικῶν στρατευμάτων, μήκους 6 χιλιομ. κατήρχετο ἐκ τοῦ χωρίου Λαχανᾶ καὶ διηυθύνετο πρὸς τὸ ΒΟΡΕΙΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΟΧΘΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ. Εἰς χιλίων μέτρων ἀπόστασιν ἠκολούθει δευτέρα φάλαγξ μήκους περίπου 1500 μέτρων («Τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαΐρα).

Ὁ Στρατηγὸς Μπαΐρας διοικητὴς τῆς ἐν Σέρραις 6ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἔκειτο καὶ τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ, διηγεῖται εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του τὰ ἑξῆς:

«Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κίνησις καὶ πρὸ πάντων ἡ διεύθυνσις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον αἱ δύο αὗται φάλαγγες, ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ Γερμανο-Βούλγαροι νὰ καταλάβουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ ἡ κάθοδος τῶν γαλλικῶν τούτων φαλάγγων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κάθοδος ἑνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἱππικοῦ, βεβαίως προεκάλεσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τόσῳ μᾶλλον ὅσον οἱ Γερμανοβούλγαροι θὰ εἶχον βεβαίως λάβει γνῶσιν ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον καταλάβει τὸ ὀχυρὸν Δοβᾶ Τεπέ. Οἱ Γερμανοβούλγαροι εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποθέσουν ὅτι αἱ φάλαγγες αὗται διηυθύνοντο ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ τοῦ Δεμὶρ - Ἰσσάρ, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὰ δεσπόζοντα τοῦ στενοῦ καθὼς καὶ τοῦ ὀχυροῦ Ροῦπελ σημεῖα.

»Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τοῦτο εἶνε ἁπλῆ ὑπόθεσις ἐκ μέρους μου καὶ δὲν δύναμαι βεβαίως νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσω. Ἀλλὰ εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης μου παρατηροῦντες τὰς κινήσεις ταύτας τῶν Συμμάχων, ἐξηγάγομεν ἀμέσως τὸ συμπέρασμα ὅτι συντόμως ἐπέκειτο ρῆξις».

Βλέπει τώρα ὁ κ. Βενιζέλος πόσον εἶνε ἐπικίνδυνον νὰ κατέρχεται εἰς τοιαύτην συζήτησιν μὲ μόνα τὰ ὅπλα τὰς πληροφορίας ποὺ ἀντλεῖ ἐκ τῆς λίαν θολῆς πηγῆς ἑνὸς βιβλίου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς μόνον καὶ μόνον ἦτο πῶς νὰ παραστήσῃ ἡμίθεον, αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους προδότας.

Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοιαύτης μεγάλης γαλλικῆς δυνάμεως εἰς 70 χιλιόμετρα ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἑνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἱππικοῦ πρὸ ἀρκετῶν ἡμερῶν προηγηθέντος: Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ δὲν μᾶς λέγει εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του παρὰ ὅτι ἡ 17η ἀποικιακὴ μεραρχία, ἡ ὁποία καὶ κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος, (Ὑπάρχει στρατιωτικὸς ἀμφιβάλλων

πλέον ὅτι ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΙΠΠΙΚΟΥ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙΕΛΘΕΙ ΠΟΛΥ ΠΡΙΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΝ ΓΕΦΥΡΑΝ;)

Δὲν πιστεύομεν βέβαια ὅτι ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ προετίθετο μὲ τὰς δυνάμεις ταύτας τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Δοβᾶ-Τεπὲ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ἀλλὰ τότε τί προετίθετο; Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνέβη; Τὴν κάθοδον τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ.

Μέχρι τῆς 11)24 Μαΐου καθ' ἣν συνέβαινον ταῦτα, οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχον δώσει καμμίαν συνέχειαν εἰς τὰς διὰ τοῦ φὸν Φαλκενχάϊν πρὸς ἡμᾶς προειδοποιήσεις των. Ἀλλά, ἄνευ προειδοποιήσεως πλέον, μετὰ δύο ἡμέρας, 13)26 Μαΐου, φάλαγξ μικτὴ γερμανοβουλγαρικὴ ἐνεφανίσθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐκκενώσουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλ' ἂς ἐνθυμηθῶσιν οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι ἴσχυε τότε διὰ τὰ τμήματα τῆς προκαλύψεως καὶ τὰ ὀχυρὰ ἡ ὑπ' ἐμοῦ προκληθεῖσα διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως. Ὁ διοικητὴς τοῦ ὀχυροῦ ἠρνήθη νὰ τὸ ἐκκενώσῃ καὶ ἀπήντησεν ὅτι εἶχε διαταγὴν νὰ ἀντιστῇ. Ἀπόπειρα προελάσεως τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ τμήματος ἐσταματήθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ὀχυροῦ. Τότε ὁ Γερμανικὸς διοικητὴς εἰδοποίησε τὸν Ἕλληνα διοικητὴν ὅτι ἐὰν τὸ Ροῦπελ δὲν ἐξεκενοῦτο ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 13)26 πρὸς 14)27, θὰ τὸ ΚΑΤΕΛΑΜΒΑΝΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.

ΘΑ ΗΤΟ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ.

Ὁ στρατηγὸς Μπαΐρας εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως περὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ἔχων καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἴσχυεν ἡ διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως, διέταξε πάραυτα νὰ μεταβῶσιν ἐνισχύσεις ἐκ Δεμὶρ-Ἰσσὰρ εἰς Ροῦπελ καὶ ἡτοιμάσθη ὅπως μεταβῇ καὶ ὁ ἴδιος εἰς Δεμὶρ—Ἰσσάρ, μετὰ τοῦ ἐν Σέρραις ὑπολοίπου τῆς μεραρχίας του.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου σκεφθεὶς ὅτι ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΑΡΧΙΣΟΥΝ ΑΙ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ, ἡ συνδρομὴ τῶν εἰς Ὄρλιακο παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος γαλλικῶν στρατευμάτων θὰ τοῦ ἦτο πολύτιμος, ΤΟΣΩ ΜΑΛΛΟΝ ΟΣΟΝ ΤΑΥΤΑ ΗΣΑΝ ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΜΙΡ—ΙΣΣΑΡ ΠΑΡΑ ΤΑ ΕΙΣ ΣΕΡΡΑΣ ΙΔΙΚΑ ΤΟΥ, παρεκάλεσε τὸν εἰς τὸ γραφεῖον του κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εὑρισκόμενον κ. Χάρδ, πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, νὰ μεταβῇ εἰς Ὄρλιακο, νὰ εἰδοποιήσῃ ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ Μπαΐρα τὸν ἐκεῖ Γάλλον στρατηγὸν περὶ τῶν διατρεχόντων ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΣ ΣΥΡΡΑΞΕΩΣ, ἔχων τὴν βάσιμον ἐλπίδα ὅτι οἱ Γάλλοι θὰ προσέτρεχον ὅπως τὸν βοηθήσουν. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν προσδοκίαν του ταύτην, μίαν μόλις ὥραν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἄγγλου προξένου, ΠΑΣΑΙ ΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΑΙΤΙΝΕΣ ΣΥΝΕΔΕΟΝ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΔΙΕΚΟΠΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ («τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ» ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπαΐρα).

Μετὰ ἀρκετὰς ὥρας, τὸ ἀπόγευμα μόλις, ἔλαβε ὁ στρατηγὸς Μπαΐρας τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν ἀντίστασιν καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Ροῦπελ. Τοῦτο ἐγένετο τὴν ἐπομένην, 14)27 Μαΐου. ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΛΑΒΕΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΙΑ ΕΝ-

ΤΕΛΩΣ ΕΜΜΕΣΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΗΤΙΣ ΕΙΧΕ ΔΙΑΦΥΓΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΗΤΟ ΒΡΑΔΕΙΑ.

«Εἶνε προφανές, λέγει ὁ στρατηγὸς Μπαΐρας εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του, ὅτι οἱ Σύμμαχοι διακόπτοντες τὰς συγκοινωνίας μου, ἤθελαν νὰ μὲ ἐμποδίσωσι ὅπως ἐπικοινωνήσω μετὰ τῆς κυβερνήσεώς μου. Οἱ Γάλλοι εὑρισκόμενοι εἰς Ὄρλιακο (γέφ. τοῦ Στρυμόνος) ἔβλεπον, καὶ ὄντες ἐνήμεροι τῆς συγκρούσεως τῶν στρατευμάτων μου προκαλύψεως, ΕΚΡΙΝΑΝ ΚΑΛΟΝ ΝΑ ΜΕ ΑΠΟΜΟΝΩΣΩΣΙ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΝΑ ΜΟΥ ΠΑΡΑΣΧΩΣΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ».

Βεβαίως ἡ διακοπὴ τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν Σερρῶν ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράϊγ. Ἡ διακοπὴ αὕτη συνδυαζομένη μὲ τὴν γνῶσιν τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς εἶχεν ὁ Σαράϊγ περὶ τῆς διαταγῆς πρὸς ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπὸ τῆς 27ης Ἀπριλίου, ΔΙΑΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΣΟΝ ΤΕΛΕΙΩΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΣ 70—80 ΧΙΛΙΟΜ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΑΤΙΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ, ΩΣΤΕ ΠΑΝ ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΝΕ ΠΕΡΙΤΤΟΝ. Ἐπρόκειτο καθαρὰ περὶ παγίδος, ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐμπλακῇ εἰς πόλεμον. Μήπως ὁμοίου εἴδους δὲν ἦτο καὶ ἡ ἄλλη συμπαιγνία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ γενομένη μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων, ὅπως προκληθῇ ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσαν ὅλα τὰ τραγικὰ δεινοπαθήματα τῆς Ἑλλάδος;

ΑΡΘΡΟΝ 29ον
(20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΣΙΓΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟ ΤΩΝ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ. - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ.

Ἄς κάμωμεν σήμερον εἰς τὴν ἀφήγησίν μας μίαν ἀναγκαιοτάτην μικρὰν παρένθεσιν.

Οἱ ἀναγνῶσται μας θὰ παρετήρησαν βεβαίως τὸν τρόπον καθ' ὅν συζητεῖ μεθ' ἡμῶν ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὁ τρόπος οὗτος εἶνε τόσον χαρακτηριστικὸς διὰ τὴν νοοτροπίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰς μεθόδους τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται, ὥστε καὶ μόνη ἡ ἀνάλυσις αὐτῶν ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ διατί ἡ Ἑλλὰς συνεταράχθη τόσον βαθέως ἀπὸ τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐξ αἰτίας του, συνετρίβη φυλετικῶς, συνετρίβη πολιτικῶς, συνετρίβη οἰκονομικῶς καὶ κατήντησε σήμερον ἕρμαιον τῶν περιστάσεων.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην τελείως ἀνέτοιμος. Ἔχων μόνον ὁδηγὸν τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του διὰ τῶν κολακειῶν καὶ τῶν δουλικῶν ψευτοθαυμασμῶν τοῦ περιβάλλοντός του, καὶ μόνην πηγὴν πληροφοριῶν, τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ παραγγελίαν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε αὐτὸν μὲν νὰ καταστήσῃ ἡμίθεον τοὺς δὲ ἀντιπάλους του προδότας, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ παλαίσῃ κατὰ τοῦ ὄγκου τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ τὸ πλῆθος τῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας διὰ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, αὐτοβιογραφιῶν, ἀπομνημονευμάτων, διπλωματικῶν βιβλίων, συλλογῶν ἐγγράφων καὶ ὑπομνημάτων τῶν κατατεθειμένων εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Ἦτο φυσικὸν νὰ εὑρεθῇ εἰς τὰ στενά. Ἠκολούθησε λοιπὸν τὴν ἑξῆς μέθοδον: Ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μονολογῇ ὡσὰν νὰ μὴ ἐξετίθεντο κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν του ἐπιχειρήματα ἀνατρέποντα αὐτούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὑβρίζῃ χυδαιότατα, ἰδίως τοὺς νεκροὺς ἀντιπάλους του διὰ τὴν σιωπὴν τῶν ὁποίων εἶνε βέβαιος.

Θὰ σᾶς φέρωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

Τοῦ εἴπομεν ὅτι τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας εἰς θέατρον πολέμου μὲ ὅλας τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας της προεκάλεσε ἡ Ἀγγλο—Γαλλικὴ ἀπόβασις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπαντᾷ: Ὁ Βασιλεύς σας τὴν προεκάλεσε. Τοῦ ἀπαντῶμεν φέροντες ὡς ἀπόδειξιν σωρείαν ντοκουμέντων ὅτι ὄχι μόνον αὐτὸς τὴν ἐζήτησεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ διὰ σκευωρίας μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντάντ ἐπέτυχε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Οὐδὲν ἀπαντᾷ εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ διεκτραγωδῶν διὰ μελοδραματικοῦ ὕφους τὰς δυστυχίας τῆς .Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ τὰς ὁποίας ἐν τούτοις αὐτὸς οὗτος προεκάλεσε, ἀποδίδων αὐτὰς εἰς τὴν Βασιλικὴν πολιτικήν, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχε καθόλου ἡ ἀπόδειξίς μου ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς.

Τοῦ ἀποδεικνύομεν ἐν λεπτομερείᾳ δι' ἀριθμῶν καὶ ἡμερομηνιῶν ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔσωζε τὴν Σερβίαν ἀλλὰ καὶ θὰ συνετρίβετο ἡ ἰδία. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπαριθμῶν τὰς προσφορὰς ποὺ ἔκαμεν ἡ Ἀντάντ καὶ τὶ θὰ ἐκέρδιζε ἡ Ἑλλὰς ἐὰν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος.

Ἰσχυρίσθη ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας του θὰ εἶχεν ἡ Ἑλλὰς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, εἰς τὸ πλευρόν της 150.000 Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων κειμένων ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἀποφασίσει νὰ στήλωσι τὸ πολὺ 30.000 στρατοῦ ἡττηθέντος καὶ καταπονηθέντος εἰς Δαρδανέλλια, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δημοσιευμάτων Γάλλων παρακολουθησάντων τὴν ἐκστρατείαν, Γάλλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ὅτι καὶ ὁ στρατὸς αὐτὸς ἦτο ἀνοργάνωτος καὶ ἐν διαλύσει, τοῦ ἀποδεικνύομεν ὅτι μόνον μετὰ μῆνας πολλοὺς ἤρχισαν νὰ στέλλωνται σοβαραὶ ἐνισχύσεις, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δηλώσεων σοβαρωτάτων Γάλλων πολιτικῶν ὅτι μόνον μετὰ 2 1)2 ἔτη, τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ὁ στρατὸς οὗτος ἔλαβε πολεμικὴν συγκρότησιν. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀδύρεται διότι δὲν ἐξήλθομεν τῆς οὐδετερότητος, ὁπότε μαζὺ μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους θὰ ἐσχηματίζομεν 500.000 ἀξιομάχου στρατοῦ.

Θρηνεῖ διότι ἐξεκενώσαμεν τὸ Ροῦπελ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἄνευ διαταγῆς, καὶ μόνον χάριν τῶν Βουλγάρων, κατέλαβον αὐτό. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἀφηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, προῆλθεν χάριν ἀμύνης κατὰ προελάσεως Ἀγγλογγαλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Στρυμόνα, προελάσεως οὐδόλως δικαιολογημένης ἐκ λόγων στρατιωτικῶν, προφανῶς ἐχούσης τὸν σκοπὸν τῆς προκλήσεως εἰσόδου Γερμανοβουλγάρων διὰ νὰ ἐπέλθῃ σύγκρουσις μετὰ τῶν ἰδικῶν μας στρατευμάτων, καὶ ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Σιωπᾷ, δὲν ἀπαντᾷ τίποτε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θρηνῇ διὰ τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, λησμονῶν ὅτι αὐτὸς προσέφερε τὴν Καβάλλαν καὶ τὴν ἐνδοχώραν αὐτῆς εἰς τὸ διηνεκὲς εἰς τὴν Βουλγαρίαν, λησμονῶν ὅτι τὸ 1912 καὶ 1913 αὐτὸς ἐδέχθη νὰ προσαρτηθῇ ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μόλις συγκρατηθεὶς ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην!

Ὀδύρεται διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 προκληθεῖσαν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἐχθρῶν των καὶ κάμνει ὅτι λησμονεῖ ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε τὰ δεινοπαθήματα ταῦτα, εἰσαγαγὼν ξένον στρατὸν ἄνευ νό-

μου εἰς Μακεδονίαν διὰ πλεκτάνης μὲ πρέσβεις ξένων Δυνάμεων ἀνεπαρκῆ καὶ ἀνοργάνωτον, καὶ μετέβαλε διὰ τούτου τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου.

Ἂς ἀφήσωμεν τὰ Δαρδανέλλια καὶ τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὐκαιρίαν.

Ἂς ἀφήσωμεν τὴν πλαστογραφίαν τοῦ τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήριξεν ὁλόκληρον οἰκοδόμημα διὰ νὰ καταγγείλῃ τὸν Βασιλέα ὡς προδότην τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος.

Ἂς ἀφήσωμεν τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ ἀνθρώπων του ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ, διὰ νὰ προκαλέσουν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπαντᾷ τίποτε.

Καὶ τὶ νὰ πρωτοπάρουμε καὶ τὶ νὰ πρωταφήσουμε!

Θλίβεται διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ κ. Ζαΐμη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 «ὅστις διεκρίθη διὰ τῆς σωφροσύνης του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς διαγωγῆς του πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως». Καὶ ὅμως αὐτὸς ἔρριψε τότε τὸν κ. Ζαΐμην καταψηφίσας αὐτὸν ἐν τῇ Βουλῇ δι' ἀσήμαντον ἐπεισόδιον.

Συγχρόνως ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον κατηγορεῖ τὸν ἴδιον κ. Ζαΐμην ὅτι «φέρει τὴν βαρυτάτην εὐθύνην ὅτι ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ἠθέτησε τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσίν μας μὲ τὴν Σερβίαν». Κατηγορία βαρυτάτη διότι τότε ὁ κ. Ζαΐμης καταντᾷ νὰ εἶνε ὁ πρωταρχικὸς ὑπεύθυνος τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως Σκουλούδη. Εἰς ἑπόμενον δὲ ἄρθρον του κατηγορεῖ πάλιν τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην, ἀνελθόντα ἐκ νέου εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. «Ἀπηυθύνθη τότε, λέγει, δὶς πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην διὰ τοῦ κ. Ν. Πολίτου, συνιστῶν «ΝΑ ΜΗ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ μέρος τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ » στρατοῦ διὰ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῆς περαι» τέρω βουλγαρικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σύστασίς μου ἐννοεῖται δὲν εἰση» κούσθη, μολονότι ὁ κ. Ζαΐμης συνεμερίζετο τὰς ἀνησυχίας μου » περὶ τῶν βουλγαρικῶν προθέσεων».

Καὶ τώρα ἐρωτῶμεν ἀφοῦ ὁ κ. Ζαΐμης εἶνε ἔνοχος τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἐκ τῆς ὁποίας παραβάσεως ἀπέρρευσεν ἡ πολιτικὴ τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἀφοῦ ὁ κ. Ζαΐμης, ἀρνηθεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ εἶνε ἔνοχος τῆς εἰς αὐτὴν βουλγαρικῆς εἰσβολῆς, πῶς ὁ κ. Βενιζέλος κυριαρχήσας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξένων λογχῶν τὸ 1917, τὸν μὲν Σκουλούδην παραπέμπει εἰς εἰδικὸν δικαστήριον, τὸν δὲ κ. Ζαΐμην διορίζει Διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην ἀναβιβάζει τὸ 1929 εἰς τὸ ὕπατον τῆς Πολιτείαας ἀξίωμα; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην τὸ 1934, ὅταν τὸν κατηγόρει δημοσίᾳ ὡς ἀνίκανον νὰ κατέχῃ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ὡς προσυπογράψαντα τὸν ἐνοχλητικὸν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐκλογικὸν νόμον, καὶ τοῦ ἐπέρριπτε κατὰ κεφαλῆς τὰ περιφρονητικώτερα ἐπίθετα, ἐλησμόνησε νὰ τὸν κατηγορήσῃ καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ 1915 καὶ 1916, τὰ βαρύτερα ὅλων, τὰ ἐνθυμεῖται δὲ τώρα προκειμένου δι' αὐτῶν νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὴν

Βασιλικὴν Πολιτικὴν; Καὶ πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἀφοῦ θεωρεῖ τὸν κ. Ζαΐμην ἔνοχον τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, καὶ ἔνοχον τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀνίκανον διὰ τὸ ὕπατον ἀξίωμα τῆς Πολιτείας, δέχεται μόλον τοῦτο νὰ τὸν ἀναβιβάσουν εἰς αὐτὸ καὶ πάλιν τὸ 1934, λαβὼν παρὰ τοῦ κ. Τσαλδάρη ὡς ἀντάλλαγμα τὸν ἐκλογικὸν νόμον τῆς ἀρεσκείας του;

Αὐτὴ εἶνε ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἀξιοῖ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Νεολαίαν εἰς τὴν ὁποίαν, ματαίως, ἀφιερώνει τὰ ἄρθρα του!

Δηλαδή, ἐὰν ἔζῃ ἀκόμη ὁ μακαρίτης Σκουλούδης καὶ ἦτο φέρ' εἰπεῖν κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς κοινῆς συνεδριάσεως Βουλῆς καὶ Γερουσίας ἠμποροῦσε νὰ παραστῶμεν εἰς τὸ θέαμα τοῦ νὰ προτείνῃ αὐτὸν ὁ κ. Βενιζέλος ὡς Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας! Διατὶ ὄχι;

Ἀλλὰ τὸ ἄκρον ἄωτον εἶνε ἡ συζήτησίς του διὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 καὶ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1916 (ἄς τὴν κάμῃ ὁ Θεὸς συζήτησιν).

Τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 τὴν κηρύσσει αὐτὸς τότε, ὡς μέτρον προνοίας, κατὰ τὸ κυβερνητικόν του τότε ἀνακοινωθὲν καὶ κατηγορεῖ σήμερον τὸν Βασιλέα ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τότε κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν διέλυσε ὁ Βασιλεὺς τότε ἀμέσως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 τὴν ἐπιστράτευσιν. Κατηγορεῖ δὲ μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἄρθρα τὸν κ. Ζαΐμην καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν διετήρησαν τὸ θέρος τοῦ 1916 τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, δηλ. τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν 4ου καὶ 5ου Σωμάτων Στρατοῦ σχεδὸν τοῦ ἡμίσεος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ! Βγάλε συμπέρασμα! Καὶ ἀποδίδει τώρα δι' ἑνὸς ἐκ τῶν πρὸ καιροῦ δημοσιευθέντων ἄρθρων του, διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερε τὸ πρῶτον τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅτι ἡμεῖς τὴν διετηρήσαμεν διὰ νὰ προκαλέσωμεν τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ νὰ δωροδοκήσωμεν τοὺς ἀξιωματικούς, διὰ νὰ κουράσωμεν καὶ καταστήσωμεν ἄμαχον τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Διότι, μᾶς λέγει, διατὶ ἄλλο τὴν διετηρήσατε; Τοῦ ἀπαντῶμεν τότε ἀμέσως διὰ δύο ἐν συνεχείᾳ ἄρθρων μας καὶ τοῦ ἐκθέτομεν, ἐπὶ τῇ βάσει ντοκουμέντων διατὶ ἤμεθα ἠναγκασμένοι νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ διαφωτίζομεν ἀντικειμενικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ὅλον τὸ ζήτημα τοῦτο. Δὲν ἀπαντᾷ τίποτε εἰς ὅλα αὐτά, σιωπᾷ καὶ μετά τινα καιρὸν χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ ἀπολύτως τίποτε εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας ἐπανέρχεται εἰς τὰς κατηγορίας του, τὰς ἀνατραπείσας μίαν πρὸς μίαν. Καὶ ἀντὶ νὰ καταγίνῃ νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ἐπιχειρήματά μας μᾶς θέτει εἰς τὸ στόμα περικοπὰς ἄρθρων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης!—Καὶ γνωρίζεται ὅλοι σας **πῶς** κάθε ἐφημερὶς γράφει τὰ ἄρθρα της, μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς καὶ τὸ κέφι τῆς ἡμέρας τοῦ ἀρθρογράφου της—καὶ συμπεραίνει: «αὐτὰ ἔγραφε τότε ὁ κ. Μεταξᾶς» ὡσὰν νὰ ἤμουν ἐγὼ ὑπεύθυνος διὰ κάθε κρίσιν οἱασδήποτε ἐφημερίδος ἔστω καὶ φιλικῆς. Καὶ ἐνῷ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐπιχειρήματά μου, καὶ ἐνῷ δὲν ἀπαντᾷ καθόλου εἰς αὐτά, γράφει εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του «ἑπομένως ἀναμένομεν νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ὁ κ. Μεταξᾶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου (τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρα-

τεύσεως) ἔστω καὶ μὲ καθυστέρησιν 19 ὅλων ἐτῶν». Ἀφοῦ τὸν εἶχα διαφωτίσει πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ δὲν ἀπήντησε! εἰς δὲ τὸ ἑπόμενον ἄρθρον, ὁ ἴδιος μετὰ τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας ὅτι διετηρήσαμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, κατηγορεῖ τὸν κ. Ζαΐμην, διότι δὲν διετήρησε τὸ ἥμισυ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει!

Διϊσχυρίζεται εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἄρθρων του, ὅτι ψευδῶς λέγομεν ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἤθελον τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ στρατοῦ μας μέχρι τῶν μέσων Μαΐου 1916. Τοῦ ἀπηντήσαμεν ἀμέσως καὶ τοῦ ἐφέραμεν δύο σπουδαιοτάτας ἀποδείξεις. Σιωπᾷ, μετά τινα ἄρθρα ἐπανέρχεται, καὶ λέγει, ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ δι' ἀνακοινωθέντος των τοῦ Ἰανουαρίου 1915 εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἀναμιγνύονται αὐτοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι αὐτὸ εἶνε ζήτημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἐπέμβωσι. Ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον ἐπέμβει εἰς τὰ παραμικρότερα τῶν ζητημάτων (νὰ μὴ στάξῃ τοῦ ποντικοῦ ἡ οὐρά), ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον διακοινώσει ἐπανειλημμένως εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην ὅτι ἐννοοῦν νὰ σεβασθοῦν κατὰ πάντα τὴν Ἑλληνικὴν οὐδετερότητα καὶ τὴν θέλησιν τῆς Ἑλλάδος καταπατοῦντες συγχρόνως ἀμφότερα κατὰ τὸν πρωτοφανέστερον τρόπον!

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ εἰς τοῦτο οὔτε ἡ ἐλαχίστη ἀντίρρησις ἀναδημοσιεύομεν δύο τηλεγραφήματα τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ρωσσίας Ἰσβόλσκι πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του εἰς Πετρούπολιν, δημοσιευθέντα εἰς τὴν Λευκὴν Ρωσσικὴν Βίβλον τὸ 1922·

Τὸ πρῶτον: ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 4)17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ κ. Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι, κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ Σκουλούδη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ (ἐκ Κερκύρας) καὶ τῆς ἐν γένει οὐχὶ φιλικῆς ἐνεργείας του ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκηθῇ οἰκονομικὴ πίεσις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' αὐστηροτάτου ἀποκλεισμοῦ. Οἱ διευθύνοντες Γαλλικοὶ κύκλοι φρονοῦσι ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε ζωηρὰν δυσαρέσκειαν ἐν Ἑλλάδι καὶ θὰ ἐπροκάλει τὴν πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Τὸ δεύτερον, συνέχεια τοῦ πρώτου, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 5)18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὁ Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀρνεῖται νὰ συναινέσῃ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος ΤΟΙΟΥΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΩΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ».

Καὶ ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦτο ἀποσύρει τὴν πρότασίν της διὰ τοιούτου εἴδους πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ δέχεται τὴν μεταφορὰν τῶν Σέρβων ὡς τὴν ἤθελεν ἡ Ἑλλάς.

Ἀγνοεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα δημοσιευθέντα ἀπὸ τοῦ 1922; Εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν τοιαύτην ἄγνοιαν εἰς ἕνα πολιτικὸν ὡς ὁ κ. Βενιζέλος; Ἢ ἐννοεῖ ποιῶν τοιαύτης σοβαρότητος συζήτησιν νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κατὰ Βεντήρήν εὐαγγελίου του;

Μᾶς ἐρωτᾷ ἐν δυσφορίᾳ τὶ ἀπαιτούσαμεν νὰ κάμῃ αὐτὸς ἀπέναντι τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλλη-

νικὴ ἀνεξαρτησία! Τοῦ ἀπαντῶμεν: Νὰ μὴ οὐρλιάσῃ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν νόταν αὐτὴν ἀποστέλλων τὴν ἐπομένην τὸ πρὸς τὸν Μπριὰν τηλεγράφημά του, τὸ πρωτοφανὲς εἰς τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν ἐθνῶν! Σιωπᾶ. Ἐπανέρχεται εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του καὶ... κατηγορεῖ τοὺς ἐπιστράτους.

Φέρει τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα εἰς τὸ μέσον καὶ κάνει ὅτι ἀγνοεῖ ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε ὅλας αὐτὰς τὰς συμφορὰς προσκαλέσας τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς θέατρον πολέμου.

Καὶ ἀνεφέραμεν μόνον μερικὰ παραδείγματα, ὅσα μᾶς ἦλθον εἰς τὴν μνήμην ἀπὸ τὴν, ἄς τὴν ποῦμε, συζήτησιν.

Καὶ ὅταν στενοχωρῆται ἀπὸ τὰ πράγματα, ξεθυμαίνει εἰς ὕβρεις (ἀναφέρομεν μερικὰς ἐπὶ λέξει):

Προδόται! Τρελλοί! Ἠλίθιοι! Ἀνάπηροι τὸν νοῦν! Ἐπέσχυντοι! Ἄξιοι ἀνασκολοπισμοῦ! Ἄξιοι περιφρονήσεως! Σατανάδες! Ψεῦται! Δηλητηριασταὶ τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς! Ἀναξιοπρεπεῖς! Δοῦλοι! Σταματῶ διὰ νὰ μὴ κάμω τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ φράξωσιν τὰ ὦτα των καὶ τὴν ρίνα των. Καὶ αὐτὰς τὰς ὕβρεις τὰς ἀποτείνει κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς νεκροὺς βέβαιος περὶ τῆς σιωπῆς των. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς ὕβρεις ταύτας, διότι ὁμολογοῦμεν ὅτι εἴμεθα τελείως ἀνάσκητοι εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὑβριστικοῦ τούτου λεξιλογίου, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ κανεὶς ἀπαιτεῖ ἄσκησιν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, τῆς ὁποίας ἀσκήσεως ἡμεῖς τελείως στερούμεθα.

Αὐτὴ εἶνε ἡ νοοτροπία καὶ αὗται εἶνε αἱ μέθοδοι τοῦ κ. Βενιζέλου! Αὐτὸς εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ξεσκεπάζεται ὁλόκληρος εἰς τὴν συζήτησιν αὐτήν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς οὗτος προεκάλεσε, διὰ νὰ τὸν θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων!

ΑΡΘΡΟΝ 30ον
(21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΝΕΤΑΞΕ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΩΝ ΤΗΝ ΝΟΤΑΝ ΗΤΙΣ ΚΑΤΕΛΥΣΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ·

Συμπληρῶ ἤδη δι' ὀλίγων τὴν περὶ Ροῦπελ ἀφήγησιν δι' ὅ,τι ἀφορᾷ προσωπικῶς ἐμέ.

Ὅπως ἐξέθεσα προχθές, μετὰ τὰς προσπαθείας τέλους Ἀπριλίου 1916 τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἐνομίζαμεν ὅτι εἶχεν ἀποφευχθῇ ἡ προέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὸ στενὸν τοῦ Δεμὶρ Ἰσσάρ, δὲν ἐγνωρίζομεν δὲ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ τεκταινόμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ, τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ἦτο ἐν γνώσει ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξεθέσαμεν προχθές. Ὅταν τὴν 14)27 Μαΐου, περὶ τὴν 11 1)2 πρωϊνήν, καλέσας με ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου κ. Δούσμανης μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰς εἰδήσεις τοῦ στρατηγοῦ Μπαΐρα περὶ ἐμφανίσεως τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ροῦπελ, περὶ ἀντιστάσεως τοῦ ὀχυροῦ, καὶ περὶ διακοπῆς τῆς περαιτέρω τηλεγραφικῆς ἐπικοινωνίας μας μὲ τὰς Σέρρας, τοῦ ἐξήγησα τότε, ἄλλως τε τὸ ἤξευρε, ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ὀχυροῦ προήρχετο ἐκ τῆς τελευταίας ἐμπιστευτικῆς διαταγῆς μας. Μοῦ ἐζήτησε τότε νὰ μεταβῶμεν ὁμοῦ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Σκουλούδην καὶ νὰ ζητήσωμεν ὁδηγίας. Ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν ἀμέσως. Συνηντήσαμεν τὸν μακαρίτην Σκουλούδην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ τότε Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου κ. Ν. Πολίτου. Ἀμφότεροι ἦσαν ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ πρέσβεως τῆς Γερμανίας. Οὐδεμία σύσκεψις ἐγένετο. Ὁ Σκουλούδης εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἀνέμενε τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Γιαννακίτσαν ὅπως συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς τοῦ ὀχυροῦ καὶ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ. Ὁ κ. Δούσμανης τότε ἔχων ἐργασίαν ἄλλην ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον καὶ μὲ ἀφῆκεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναμείνω τὸν κ. Γιαννακίτσαν καὶ νὰ λάβω τὰς ὁδηγίας του. Ἦλθεν ὁ κ. Γιαννακίτσας, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο ἤδη ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ, μεθ' οὗ καὶ συνεννοήθη διὰ τὰ περαιτέρω, καὶ μοῦ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ συντάξω τὸ πρὸς τὸν κ. Μπαΐραν τελεγράφημα τοῦ ὑπουργείου περὶ παύσεως τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἐκκενώσεως τοῦ ὀχυροῦ σύμφωνα πρὸς τὰς προγενεστέρας ἀπὸ Ἰανουαρίου ὁδηγίας τοῦ ὑπουργείου, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναστείλει ἡ προκληθεῖσα παρ' ἐμοῦ τὴν 27ην Ἀπριλίου διαταγὴ περὶ ἀντιστάσεως τῶν ὀχυρῶν. Τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ ὑπουργοῦ μετεβίβασα εἰς τὸν κ. Δούσμανην καὶ συ-

νέταξα τὴν διαταγὴν πρὸς τὸν κ. Μπαΐραν ἥτις ἀφοῦ ἐμονογραφήθη ἀπὸ τὸν κ. Γιαννακίτσαν καὶ τὸν κ. Δούσμανην ἐδόθη πρὸς μεταβίβασιν. Ἕνεκα ὅμως τῆς διακοπῆς τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν ὑπὸ τοῦ Σαράϊγ, ἐδέησε νὰ εὑρεθῇ δευτερεύουσα τηλεγραφικὴ συγκοινωνία διὰ Χαλκίδος, ἄγνωστος εἰς τὸν Σαράϊγ καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ νοτίως τῶν Σερρῶν 5ον Σ. Στρατοῦ. Ἔφθασε δ' οὕτω ἡ διαταγὴ τὴν 3ην μ. μ. εἰς Σέρρας.

Αὐτὴ εἶνε ἡ γυμνὴ ἀλήθεια τῶν μεταξὺ τῶν κυρίων προσώπων διατρεξάντων ἐν Ἀθήναις. Ὥστε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀνησυχῇ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι παρεβλέφθη τὸ κῦρος τοῦ ἐπιτελάρχου κ. Δούσμανη. Πᾶσαι οἱαιδήποτε ἄλλαι ἀφηγήσεις ἀσύμφωνοι πρὸς τὴν ἰδικήν μου εἶνε φαντασιώδεις. Ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα οὐδεμίαν ἔχει οὐσιαστικὴν σημασίαν διότι ὅλοι ἤμεθα σύμφωνοι εἰς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν καὶ ἐξέθεσα ταῦτα χάριν συμπληρώσεως τῆς ἀφηγήσεως καὶ μόνον.

Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, εἰδοποιήθημεν ἰδιαιτέρως καὶ ὁ κ. Δούσμανης καὶ ἐγώ, ὅτι ἀνώτερα κρατικὰ συμφέροντα, σχετιζόμενα μὲ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Ἀντάντ, ἐπέβαλλον τὴν ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀποχώρησίν μας. Ἐδέχθην τὴν εἴδησιν μετὰ ἐξαιρετικῆς χαρᾶς διὰ λόγους καθαρῶς ἰδικούς μου. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε παραλάβει ὁ κ. Καλλάρης. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου διωρίσθη ὁ κ. Μοσχόπουλος, ὅστις ὅμως ἀργότερον δὲν ἐδέχθη τὴν θέσιν. Παρεκλήθην νὰ παραμείνω ἐπί τινας ἡμέρας διὰ νὰ κανονίσω τυπικὰ ζητήματα ὑπηρεσίας, μεθ' ὃ μοὶ παρεστάθη ὅτι πιθανώτατα θὰ κατορθωθῇ νὰ παραμείνω περαιτέρω εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Ἀλλὰ τότε παρεκάλεσα νὰ παύσῃ πᾶσα περὶ τούτου προσπάθεια καθ' ὅσον ἤμην ἀποφασισμένος ἀμετακλήτως νὰ ἐξέλθω τελείως τοῦ στρατοῦ ὅπως πολιτευθῶ κατὰ τὰς ἐπικειμένας ἐκλογάς. Οὕτω ἀπεχώρησα ὁριστικῶς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἔμεινα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ, ἄνευ οὐδεμιᾶς θέσεως ἐν τῷ στρατῷ, μέχρις οὗ μετά τινας μῆνας ἔλαβον τῇ αἰτήσει μου τὴν ἀποστράτευσίν μου. Ἑπομένως, τὰς ἐρωτήσεις ποὺ μοῦ κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 19ης Νοεμβρίου, διατὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου δὲν ἔκαμε τοῦτο, καὶ διατὶ ὁ ὑπαρχηγὸς δὲν ἔκαμε ἐκεῖνο καὶ διατὶ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον δὲν ἔκαμνε ταῦτα ἢ ἐκεῖνα, μὲ ὕφος συνταγματάρχου ζητοῦντος τὸν λόγον ἀπὸ τοὺς λοχαγούς του διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε μοῦ ἐκίνησεν ἀσυγκράτητον τὸν γέλωτα, καλὸν εἶνε νὰ τὰς ἀποτείνῃ ἀλλοῦ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἐξετάζω τὰ ζητήματα οὐχὶ πλέον ὡς ὑπεύθυνον ὑπηρεσιακὸν πρόσωπον, ἀλλὰ ὡς πολιτικὸς ἐλευθέρως δρῶν καὶ ζητῶν λόγον ἀπὸ ἕτερον πολιτικόν, τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ τὰς ἀνομίας τὰς ὁποίας διέπραξεν εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς τοιοῦτος ἐξετάζω πλέον καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ λύσω μίαν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν φυσικὸν εἶνε νὰ ἔχωσιν οἱ ἀναγνῶσται μου; Διατὶ ἀφοῦ τὸ Ροῦπελ ἐξεκενώθη τὴν 14)27 Μαΐου 1915, ἡ νότα τῶν Δυνάμεων ἡ καταλύ-

σασα τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐπεδόθη μόλις τὴν 8)21 Ἰουνίου, δηλαδὴ μετὰ 25 ὅλας ἡμέρας;

Διότι δὲν συνεφώνει ἡ Ἀγγλία οὔτε εἰς τὴν ἔννοιαν οὔτε εἰς τὴν διατύπωσιν.

Εἰς τὴν σκοτεινοτάτην αὐτὴν σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔρριψε ἐκτυφλωτικὸν φῶς ἡ δημοσίευσις ὑπὸ τῶν Σοβιὲτ, τῷ 1922, τῆς Διπλωματικῆς Σοβιετικῆς Βίβλου, ἥτις περιέλαβε ΠΑΝΤΑ ΑΝΕΥ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΣ τὰ εἰς τὸ ρωσσικὸν ἀρχεῖον διπλωματικὰ ἔγγραφα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὰ τηλεγραφήματα ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ κ. Δεμίδωφ. Ἐξ αὐτῶν παραλαμβάνομεν, ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ, τὰ ἀκόλουθα, ἐπιφυλασσόμενοι βραδύτερον καὶ δι' ἄλλα ἀφορῶντα προσωπικῶς καὶ δυσαρέστως τὸν κ. Βενιζέλον.

Τὴν 31ην Μαΐου (παλ. ἡμερολόγιον) ἐτηλεγράφει ὁ κ. Δεμίδωφ εἰς Πετρούπολιν:

«Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἐπιμένει ἰδιαιτέρως ὅπως εἰς τὴν νόταν (ἥτις τότε κατεσκευάζετο) γίνη μνεία ὅτι ΕΙΝΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο τοῦ ὁποίου δὲν γίνεται μνεία ἐν ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ, θὰ ἐξέθετε τὸν κ. Βενιζέλον καὶ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὅπλον ἐναντίον του ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως (Σκουλούδη), ἥτις τὸν κατηγορεῖ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ἐπὶ πλέον τοιαύτη ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ θὰ μᾶς ἀπεξένωνε ἀπὸ πᾶσαν φιλίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀπαδῶν μας!!»

Τὴν ἑπομένην 1ην Ἰουνίου (παλ. ἡμερολόγιον) ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν:

«Κατόπιν ἀποδοχῆς ὑπὸ τοῦ κ. Μπριὰν τῶν παρατηρήσεων τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἡ γαλλικὴ ἐν Ἀθήναις πρεσβεία ἔλαβε διαταγὴν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐπίδοσιν ὑπὸ τῶν τριῶν πρέσβεων τῆς ἐν Λονδίνῳ συνταχθείσης νότας».

Ἀλλὰ ὁ κ. Δεμίδωφ εὑρίσκει τὴν οὕτω συνταχθεῖσαν νόταν πολὺ μετριοπαθῆ (ἔγινε κατόπιν βαρυτάτη) καὶ προσθέτει:

«Τέλος διακηρύσσοντες ΟΤΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ (ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ) ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΗ ΗΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΑΡΕΧΟΜΕΝ ΑΝΕΥ ΑΝΑΓΚΗΣ ΟΥΔΕΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΟΠΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ...» καὶ ἐξακολουθεῖ:

»Ὁ κ. Βενιζέλος, ἐγκαταλειπόμενος οὕτω ἀπὸ ἡμᾶς, ΕΙΝΕ ΕΝ ΜΕΓΑΛΗ ΑΓΩΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΣΑΣ — κατὰ τὴν ἰδέαν μου, τελείως ἀδικαιολόγητον — ΝΑ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗΤΕ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΡΟ ΟΛΙΓΟΥ ΜΕΤΕΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΝΑ ΚΑΜΗ ΕΚΚΛΗΣΙΝ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΡΕΫ· ΟΠΩΣ ΑΠΑΛΕΙΦΘΗ ΕΚ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ Η ΦΡΑΣΙΣ ΑΥΤΗ, καὶ διατυπώνει τὴν αἴτησίν του ὄχι μόνον ὡς ΙΚΕΣΙΑΝ ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχων πρὸς τοῦτο ἀναφαίρετον δικαίωμα».

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΜΕΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ (δηλ. καὶ μὲ τὸν κ. Βενιζέλον) νὰ μὴ ἐπιδώσωμεν τὴν νόταν

ταύτην, ἥτις, ὡς εἶνε, δὲν εἶνε ὠφέλιμος εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ, καὶ νὰ σᾶς ζητήσωμεν νεωτέρας ὁδηγίας».

Προτείνει περαιτέρω ὁ κ. Δεμίδωφ ὅπως ἡ νότα, ἥτις ἕως ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦτο μετριοπαθής, γίνῃ βαρυτάτη συμπεριλαμβάνουσα ὄχι μόνον ΟΛΙΚΗΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, ἀλλὰ καὶ ἀντικατάστασιν τῆς κυβερνήσεως, διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἐκλογὰς κτλ.., ὅσα καὶ πράγματι κατόπιν περιέλαβε, καὶ ἐξακολουθεῖ:

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις (Σκουλούδη), πλήρης φρίκης, ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΜΕΤΑ ΠΥΡΕΤΩΔΟΥΣ ΧΑΡΑΣ, ἀναμένουσι τὴν ἐνεργητικήν μας ἐπέμβασιν. Θὰ ἦτο λάθος παμμέγιστον ἐὰν ἐπετρέπαμεν εἰς τὴν πρώτην νὰ ἀνασάνῃ, ΚΑΙ ΑΝ ΑΠΕΘΑΡΡΥΝΑΜΕΝ ΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ».

Καὶ τώρα ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Ἰσβόλσκι, πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, ὅστις τὴν αὐτὴν ἡμέραν 1)14 Ἰουνίου τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι τὸ Λονδῖνον ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΟΥΤΕ ΕΚΛΟΓΑΣ, καὶ ὅτι ὁ Μπριὰν ἐπενέβη, ἐνεργῶν παρὰ τῷ Γκρέϋ ὅπως περιληφθοῦν ὅλα ταῦτα εἰς τὴν νόταν.

Τὴν δὲ ἑπομένην 2)15 Ἰουνίου ὁ Ἰσβόλσκι τηλεγραφεῖ ἐκ Παρισίων εἰς Πετρούπολιν δύο τηλεγραφήματα, ὅτι ὁ Μπριὰν ἔλαβε πληροφορίας ἐξ Ἀθηνῶν (ἐκ μέρους τίνος:) ὅτι πρόκειται νὰ διοργανωθοῦν διαδηλώσεις κατὰ τῆς Ἀντάντ, τῇ ὑποκινήσει τῆς ἀστυνομίας (θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπῇ ἐκ μέρους τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέϊγ μεθ' ἧς ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε στενὰς σχέσεις, διότι ἡ ἑλληνικὴ ἀστυνομία δὲν εἶχε τρελλαθῇ νὰ προκαλῇ τοιαύτας διαδηλώσεις, ἀφοῦ μάλιστα ὁ κ. Δεμίδωφ παριστᾷ τὴν κυβέρνησιν κατειλημμένην ὑπὸ φρίκης), καὶ ἐπομένως ὁ Μπριὰν ἔδωσε διαταγὰς νὰ γίνουν ἐντονώταται παραστάσεις εἰς τὸν Γκρέϋ ὅπως γίνῃ παραδεκτὸν τὸ κείμενον τῆς νότας ὅπως συνετάχθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντάντ, δηλ. ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν του, νὰ σταλῇ δὲ καὶ συμμαχικὸς στόλος ὅστις νὰ ἐπιβάλῃ τὴν παραδοχήν του.

Καὶ ὁ Γκρέϋ ὑπεχώρησε. Καὶ ἐπεδόθη ἡ νότα ὅπως τὴν γνωρίζομεν τὴν 8)21 Ἰουνίου, ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν, καὶ ἀφοῦ ἀφηρέθη ἀπ' αὐτῆς ἡ παράγραφος ἡ ὑπενθυμίζουσα ὅτι τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐκλήθησαν εἰς Θεσσαλονίκην ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

ΩΣΤΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΔΙΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΕΣΒΕΩΝ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΤΥΠΩΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΕΣΚΕΙΑΝ ΤΟΥ!

Ἄχ αὐτὰ τὰ Σοβιέτ, τί μᾶς ἔκαμαν μὲ τὰς ἀποκαλυπτικὰς δημοσιεύσεις των! Ὡρισμένως θὰ εἶνε ἀντιβενιζελικά.

Τώρα πῶς ὀνομάζεται ἡ πρᾶξις αὐτὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ παρωθήσῃ ταύτας πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του;

Ἂς ἀπαντήσῃ ἡ νεωτέρα γενεά, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει τὰ ἄρθρα του ὁ κ. Βενιζέλος!

ΑΡΘΡΟΝ 31ΟΝ

22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΘΥΜΟΣ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΠΑΡΑΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΥΜΦΩΝΟΣ

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἀλλὰ προτοῦ ἐκθέσω τὰ περὶ τούτων, ἔχω νὰ κάμω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου μίαν θερμὴν παράκλησιν: Νὰ ἀναγνώσουν μετὰ προσοχῆς τὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα του περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναγνώσουν τὰ ἰδικά μου ἄρθρα. Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐννοήσουν τὸ μέγεθος τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διὰ νὰ ἐννοηθῶσιν ἀκριβῶς τὰ γεγονότα τοῦ θέρους ἐκείνου, πρέπει νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν θέσιν των ἐν τῇ γενικῇ εἰκόνι τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως τῆς κυρίως σχετιζομένης μὲ τὰ Βαλκάνια. Βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ διηγηθῶμεν ἐδῶ ἱστορίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἀλλὰ ὑπάρχουσι γεγονότα τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ ἀφορῶντα ἡμᾶς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1916. Καθὼς ἐπίσης καὶ γεγονότα τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἐπίσης στενῶς συνδεόμενα μὲ τὰ συμβάντα τὸ θέρος τοῦ 1916 εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Καβάλλαν. Ἄλλως ἄνευ τῆς καταστρώσεως τῆς γενικῆς ταύτης εἰκόνος, γεγονότα ἐξεταζόμενα μονομερῶς, ὅπως κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος δὲν δύνανται νὰ κατανοηθῶσι.

Τὴν 8)21 Ἰουνίου ἐπεδόθη ἡ νότα ἡ συνταχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντὰντ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἐπεβλήθη Η ΟΛΙΚΗ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ καὶ ὡρίσθησαν ἐκλογαί.

Συνεπείᾳ τῆς νότας ταύτης ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη καὶ ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη.

Τὸ πρῶτον ἔργον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη μόλις ἀνελθούσης εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος καὶ ὁλικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποστρατεύσεως ὅπως τὴν ἀπήτησεν ἡ Ἀντὰντ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς νότας των.

Καθ' ὅλον τὸν Ἰούνιον καὶ τὸν Ἰούλιον ἐξετελέσθη ἡ ὁλικὴ αὕτη ἀποστράτευσις καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐφέδρων εἰς τὰς ἑστίας των, καθὼς καὶ τοῦ 5ου Σώματος Στρατοῦ ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα. Τὰ Σώματα μετέπεσαν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐν εἰρήνῃ δύναμιν.

Εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Καβάλλαν, ἔμεινε τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, μὲ ὁλικὴν δύναμιν εἰς ἄνδρας δηλ. μαχίμους περίπου 7 χιλιάδας. Ὁ κ. Βενιζέλος διϊσχυρίζεται σήμερον ὅτι συνέστησεν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην νὰ κρατήσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ συλλογισθῇ ὅταν συνέτασσε τὴν νόταν μὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων. Ὅταν ὁ κ. Ζαΐμης ἐξετέλει τὴν νόταν ἦτο πλέον ἀργά. Ἐν τούτοις ὁ κ. Ζαΐμης ἀπεπειράθη καὶ τοῦτο, ἀλλὰ ὅπως λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη κατάθεσίν του, ὁ Σαράϊγ ἀπέκρουυσε τοῦτο ἐκ καχυποψίας.

Τὸ περαιτέρω ἔργον τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, καθώρισεν ὁ ἴδιος ὅταν κληθεὶς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὡς μάρτυς κατὰ τὴν δίκην τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἐκίνησε κατὰ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη κατέθεσεν ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τὰ ἑξῆς:

«Ὡς πρόεδρος Κυβερνήσεως ὑπηρεσιακῆς, ἐθεώρουν ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὁποίας ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχήν. Πράγματι, ἀνέλαβον τὴν ἐξουσίαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐφαρμόσω τοὺς ὅρους τῆς διακοινώσεως τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916. Εἷς ἐκ τῶν ὅρων τούτων ἦτο ἡ ἐνέργεια ἐκλογῶν Βουλῆς. ΑΝΗΓΓΕΙΛΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΟΤΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΘΑ ΕΞΕΔΙΔΕΤΟ ΤΗΝ 26ην ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (παλ. ἡμερ.)' Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον τὸ ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ μὴ ἀφήσω νὰ παρέλθῃ χρόνος πολύτιμος. Διὰ τοῦτο ἤρχισα διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις, ὅπως ἡ χώρα, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, ἤθελεν ἔχει τὰ ἀναγκαῖα οἰκονομικὰ μέσα καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ πολέμου. ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ (δηλ. νέαν ἐπιστράτευσιν μόλις εἶχε διαλυθῆ ἡ παλαιά), ἀλλὰ φοβούμενοι ὅτι αὕτη θὰ διελύετο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐσκεπτόμεθα νὰ καταρτίσωμεν γραμμὴν προκαλύψεως, διὰ τῆς μικρᾶς δυνάμεως ἡ ὁποία ἔμεινε μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν, ἐνισχυομένην ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοὺς εὑρισκομένους ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῶν ὁποίων ἐξηκολοθοῦμεν τὰς μεταφοράς». (Ἡ τελευταία φράσις δὲν εἶνε κατανοητή. Αἱ μεταφοραὶ ἐγίνοντο ΠΡΟΣ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα).

Ὥστε ἡ Ἑλλὰς ἤρχισε νὰ προπαρασκευάζεται πρὸς πόλεμον. Πρὸς ποῖον σκοπόν; Ἰδοὺ τί καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὸν ἀνακριτήν:

«Ἀπετάθην κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ καὶ τοῦτο μὲ πλήρη συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Εἶπον εἰς τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν πολιτικήν της. Ὅτι βεβαίως τὸ συμφέρον της ἦτο νὰ ταχθῇ μὲ τὴν Ἀντάντ, ἀλλὰ προηγουμένως ἦτο ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ ΕΑΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ καὶ ἐάν, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, θὰ εἶχε τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν καὶ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ της ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ

αὐτὸ διάβημα ἐγένετο διὰ τῶν πρέσβεών μας εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις καθὼς καὶ ἡ γαλλική, ἀπήντησαν ὅτι ἐδέχοντο μετὰ προθυμίας τὴν ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΜΑΣ, καὶ ὅτι ἦσαν διατεθειμέναι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν καὶ νὰ τῇ παράσχωσι τὸν ἀναγκαῖον ἀνεφοδιασμὸν εἰς τὸν στρατόν της. Ὁ Βασιλεὺς ἐτηλεγράφησε προσωπικῶς εἰς τὸν πρίγκηπα Γεώργιον, ὅπως πληροφορήσῃ τὸν κ. Μπριάν, τότε Πρωθυπουργόν, ὅτι, ΥΠΟ ΤΙΝΑΣ ΟΡΟΥΣ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐτίθετο εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Μπριὰν ἀπήντησεν εἰς τὸν Βασιλέα διὰ τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ σπεύσῃ νὰ δηλώσῃ ὅτι τίθεται εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντὰντ ΚΑΙ ΝΑ ΑΦΗΣΗ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΠΑΝΤΟΣ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙ' ΑΡΓΟΤΕΡΑ. Ὅσον ἀφορᾷ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ τοῦ στρατοῦ, ὁ κ. Μπριὰν προέτεινε τὴν ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΕΝΟΣ ΓΑΛΛΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, ὅστις θὰ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ». (Δηλ. ἡ Ἑλλὰς ἐζητοῦσε πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ ὁ Μπριὰν τῆς ἔστελλεν ἕνα στρατηγὸν Σ. Μ.).

Διατί ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἀπὸ οὐδετέρας εἰς πολεμικήν;

«Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας», γράφει ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάϊν εἰς τὰ πολεμικά του ἀπομνημονεύματα «περιελθούσας ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου (ν. ἡμερ.) δὲν ἀπέμεινε οὐδεμία ἀμφιβολία εἰς τὸ Μ. Γερμανικὸν Στρατηγεῖον περὶ προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἐναντίον μας.... Ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου (ν. ἡμερ.) ἤχθησαν ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου γερμανικαὶ ἐνισχύσεις εἰς τοὺς γειτονικοὺς πρὸς τὴν Ρουμανίαν τομεῖς τοῦ αὐστρορωσσικοῦ μετώπου... Συγχρόνως ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται προκαταρκτικὰ μέτρα πρὸς καταρτισμὸν στρατιᾶς ἐν Δοβρουτσᾷ ὑπὸ τὸν Μάκενσεν... Τὴν 29ην Ἰουλίου (ν. ἡμ.) ἐκλείσαμεν συμφωνίαν μετὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ τὴν μέλλουσαν ρουμανικὴν ἐκστρατείαν καὶ τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἡμερολ.) μετὰ τοῦ Ἐμβὲρ πασᾶ. Καθωρίσθη δὲ ἐν ταῖς λεπτομερείαις του τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ρουμανίας».

Βεβαίως κάτι θὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν Κυβερνήσιν Ζαΐμη διὰ μέλλουσαν ἔξοδον τῆς Ρουμανίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ συνεπῶς ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀπεφάσισε καὶ αὐτὴ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἤρχισε διαπραγματευομένη ταύτην μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, ἐδήλωσε δὲ ἀργότερα πρὸς τὰς Δυνάμεις πρὸς τοῦτο ἀπόφασίν της, ζητήσασα μόνον χρήματα καὶ πολεμικὸν ὑλικόν. Καὶ χρήματα μὲν ὁ κ. Μπριὰν ἔδωσεν ὑπόσχεσιν, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀποστολὴν ὑλικοῦ πολέμου, ἀπήντησεν ὅτι θὰ στείλῃ ἕνα Γάλλον στρατηγὸν ὅστις θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαλυθῆ ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἐγκληματική, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστράτευσις, κατ' ἀπαίτησιν τῶν Συμάχων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς νότας των τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, τῆς ἐπιβληθείσης βίᾳ καὶ δι' ἀπειλῆς τῶν πυροβόλων τοῦ ἐν Κερατσίνι συμμαχικοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γαλλία ἐπίεζε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Διηγεῖται τώρα ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάϊν.

«Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἀνεμένομεν περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου (ν. ἡμερ.) ἤτοι μετὰ τὴν ρουμανικὴν συγκομιδήν, ἀλλὰ ΩΣ ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΜΑΣ ΕΒΕΒΑΙΩΣΑΝ ἡ πίεσις τῆς Γαλλίας ἐξηνάγκασε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ βεβιασμένως εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ στρατάρχης Χίντεμπουργκ λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του: ὡς ἀργότερον ἐξηκριβώθη, ἡ Ἀντὰντ ἐξεβίασε τὴν Ρουμανίαν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καθ' ἡμῶν διὰ τελεσιγραφικῆς ἀξιώσεως ἢ ΝΑ ΕΠΙΤΕΘΗ ΑΜΕΣΩΣ Ἢ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ ΠΑΣΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ».

Δηλ. ἡ Ρουμανία εἶχε ἤδη λάβει τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐδίσταζεν ἂν ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ἀμέσως ἢ ἀργότερα, ἐνῷ ἡμεῖς ἔδει νὰ ἐξέλθωμεν ἀμέσως ἄνευ οὐδενὸς ὅρου!!

Τέλος, τὴν 4)17 Αὐγούστου ἡ Ρουμανία ὑπέγραψε τὴν στρατιωτικήν της σύμβασιν μετὰ τῆς Ἀντὰντ καὶ κατ' αὐτὴν ἡ Ρουμανία ἔδει τὸ βραδύτερον τὴν 15)28 Αὐγούστου νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἤρχισε μεταφέρων μεγάλας δυνάμεις εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ ἀναλάβῃ ἐκεῖθεν ἐπίθεσιν. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐπίσης μετεφέροντο ὅσα μέχρι τότε σερβικὰ στρατεύματα εἶχον ἀνασυγκροτηθῆ. Τὴν 29ην Ἰουλίου οἱ Γάλλοι ἐπιτεθέντες κατέλαβον τὸν σταθμὸν τῆς Δοϊράνης καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ὑψώματα. Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου ὁλόκληρος ἡ 17η γαλλικὴ ἀποικιακὴ μεραρχία ἡ ὁποία διὰ τῆς προελάσεώς της τὴν 11)24 Μαΐου παρὰ τὸν Στρυμόνα εἶχε προκαλέσει τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ, ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων συνταγμάτων πεζικοῦ μετὰ τοῦ ἀναλόγου πυροβολικοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ μία γαλλικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ, διέβησαν τὸν Στρυμόνα καὶ προήλασαν πρὸς τὰς Σέρρας. Τμήματα γαλλικοῦ στρατοῦ κατέλαβον θέσεις παρὰ τὸ Δεμὶρ-Ἰσσάρ.

Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου ἀγγλικὴ μεραρχία κατέλαβε τὸ Τσάγεζι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ ἡτοίμασε τὴν διάβασιν αὐτοῦ. Συγκρίνατε πρὸς ταῦτα τὴν πληροφορίαν ποὺ εἰς ἕνα προηγούμενον ἄρθρον του μᾶς ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἀνεπτύχθη εἰς τὸν Στρυμόνα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ ἰδικός του), ὁ Σαράϊγ δὲν εἶχεν ἐπεκτείνει πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς ἄμυναν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου του τῆς Θεσσαλονίκης.

Τίς ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἐπιθετικῆς προελάσεως τοῦ Σαράϊγ; Εἶνε προφανής!

Ὁ στρατηγικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ συγκρατήσῃ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα γερμανοβουλγαρικὰ στράτεύματα, ὅπως μὴ ἀποσπασθῶσιν εἰς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον, ὅπου συνεκεντροῦντο ἤδη δυνάμεις βουλγαρικοῦ καὶ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Ὁ πολιτικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ προκαλέσῃ εἰσέλασιν τῶν Γερμανο-

βουλγάρων διὰ τῆς συνοριακῆς ἡμῶν γραμμῆς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπως, διὰ τῆς προσδοκωμένης ἀντιστάσεως τῶν ἑλληνικῶν μεθοριακῶν στρατευμάτων καὶ ὀχυρῶν, προκαλέσῃ δι' ἐμπλοκῆς τοῦ στρατοῦ της τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ ἄνευ οὐδενὸς ὅρου.

Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο ἐξ ὅσον καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ:

«Αὐξανομένης τῆς ἀνησυχίας μου ἕνεκα τῆς διὰ τῆς ἀποστρατεύσεως ἀπογυμνώσεως τῶν συνόρων μας εἰδοποίησα τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ διὰ τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων, ὅτι ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΕΚΚΕΝΩΣΩΜΕΝ ΜΕΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ, καθὼς καὶ ἀπεσπασμένα ὀχυρὰ ὡς τῆς ΦΑΙΑΣ ΠΕΤΡΑΣ Κ.Τ.Λ., ἀποσύροντες ἐκεῖθεν τὸ βαρὺ πυροβολικόν. Τὸν εἰδοποίουν ὅπως καταλάβῃ αὐτὸς ὅλα τὰ στρατηγικὰ ταῦτα σημεῖα, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικὸν τῶν θέσεων τούτων, ἠμπορούσαμε νὰ κάμωμεν ὅ,τι θέλομεν, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατοχὴν τῶν σημείων τούτων, ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΜΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ».

Ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπεστρατεύθη ὁ ἑλληνικὸς στρατός, καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολ. Μακεδονίαν δὲν ἔμεινε παρὰ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, κατέχον μὲ 7000 ἄνδρας μαχίμους καὶ μὴ τὰς πόλεις, ὁλόκληρον τὴν μεθόριον καὶ τὰ ὀχυρά, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ προωθεῖ τὴν 29ην Ἰουλίου τέσσαρα πεζικὰ συντάγματα Σενεγαλέζων μετὰ πυροβολικοῦ καὶ δύο συνταγμάτων ἱππικοῦ πρὸς τὰς Σέρρας, μίαν ἀγγλικὴν μεραρχίαν εἰς τὸ Τσάγεζι καὶ τμῆμα γαλλικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Δεμὶρ Ἰσσάρ, δηλαδὴ ἐντὸς καὶ ὄπισθεν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν. Ὅταν δὲ μετά τινας ἡμέρας ἤρχισεν ἡ γερμανοβουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἅπαντα τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, μετά τινας ἀσημάντους ἀψιμαχίας πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἀπεσύρθησαν ΕΞ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ὄπισθεν τοῦ Στρυμόνος, εἰς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ὄχθην, πλὴν μιᾶς ἴλης γαλλικοῦ ἱππικοῦ παρὰ τὴν γέφυραν, παραμεινάσης δι' ἀναγνωρίσεις, ἀφίσασα τοὺς 7 χιλιάδας Ἕλληνας τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου, διεσπαρμένους εἰς τὰς πόλεις, τὰ σύνορα καὶ τὰ ὀχυρά, νὰ μαλλιοτραβιῶνται μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Βασιλέα εἶχεν ἀρχίσει διαπραγματευόμενος μὲ τὴν Ἀντὰντ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδτερότητος. Ὁ κ. Ζαΐμης ἠννόει νὰ διαπραγματευθῇ ταύτην, ὅπως ἔκαμεν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρουμανία. Ὁ Μπριὰν ὅμως ὡς ἐδήλωσεν ἀργότερα, ἤθελεν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ ἄνευ ὅρων, ἡ δὲ συζήτησις τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα. ΝΑ ΓΙΝΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Ἐνῷ δὲ ὁ κ. Ζαΐμης ΕΖΗΤΕΙ ΑΠΟ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΑΥΤΑΙ ΝΑ ΜΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΜΥΣΤΙΚΑΙ, ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΗΡΧΙΣΕ ΝΑ ΟΜΙΛΗ ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ.

Αὔτη ἦτο ἡ κατάστασις κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν.

Αὔριον θὰ συνεχίσωμεν συνοψίζοντες ταύτην εἰς ὀλίγας λέξεις καὶ ἐξάγοντες τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα μεθ' ὅ θὰ συνεχίσωμεν τὰ κατὰ τὴν εἰσβολὴν ταύτην καὶ τὰ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἀλλὰ ἐπιμένομεν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μας: Ξαναδιαβᾶστε πρὸ τῶν ἰδικῶν μου τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι μόνον ἔτσι θὰ ἐννοήσετε τὸ μέγεθος τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαστροφῆς τῆς ἀληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 32ον
(23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἐξεθέσαμεν προηγουμένως τὴν κατάστασιν μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουλίου (π. ἡμ.) 1916, ἥτις συνοψίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἡ Ρουμανία μέλλει νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον τὴν κήρυξιν τοῦ ὁποίου ἐπισπεύδει ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία.

Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ μεταφέρει στρατεύματα εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, προφανῶς πρὸς ἐπίθεσιν, προωθεῖ δὲ τμήματα πρὸς Δοϊράνην, καὶ ἰσχυρὰ στρατεύματα εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὄπισθεν τῶν ἑλληνικῶν προφυλακῶν.

Ἡ Ἑλλὰς τελείως ἀποστρατευμένη μὲ ὀλιγάριθμα στρατεύματα εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀρχίζει νὰ διαπραγματεύεται ἐν συμφωνίᾳ Κυβερνήσεως καὶ Βασιλέως τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ.

Τότε τὸ γερμανικὸν Στρατηγεῖον ἀποφασίζει νὰ προκαταλάβῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ καὶ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Καὶ συνεπῶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ὅλου τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, νὰ εἰσελάσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀπωθοῦν τοὺς Ἀγγλογάλλους πέραν τοῦ Στρυμόνος καὶ οὕτω νὰ βραχύνῃ τὸ γερμανοβουλγαρικὸν μέτωπον, ἀντὶ τοῦ πρώην ἐκτεταμένου κατὰ μῆκος τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, εἰς μόνην τὴν γραμμὴν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τῶν ἐκβολῶν του, οἰκονομοῦν οὕτω δυνάμεις διὰ τὸ ρουμανικὸν μέτωπον. Συγχρόνως νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐπαναλαμβανομένων ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐγγυήσεων ἐὰν ἐτήρει οὐδετερότητα. Ἀλλὰ ταὐτοχρόνως λαμβάνον ὅλα τὰ στρατιωτικὰ μέτρα ὅπως ἀσφαλισθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐὰν αὕτη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος. Ἐὰν δὲ ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὅπως καθίστων πιθανὸν τοῦτο ὅλαι αἱ εἰδήσεις, νὰ στερήσῃ καὶ αὐτὴν καὶ τὴν Ἀντάντ, τῆς δυνατότητος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ

ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ὅλων τῶν στρατιωτικῶν μέσων τοῦ τμήματος τούτου τῆς Μακεδονίας.

Ὅταν ἀργότερα τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ δηλ. οἱ 7 χιλ. ἄνδρες του μετεφέρθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Γκαῖρλιτς τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος μετέβη πρὸς κανονισμὸν τῶν ἀφορώντων τὸ Σῶμα εἰς τὸ Μ. Γερμανικὸν Στρατηγεῖον εἰς Πλέσσεν ὁ ἴδιος ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ τοῦ εἶπεν ἐνώπιον Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ΟΙΤΙΝΕΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΟΥΣΙ ΤΟΥΤΟ: (στρατηγὸς Κορτζιᾶς).

«Ἐγὼ διέταξα τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφήσω εἰς τὰ νῶτα μου, ἐνῷ ἠγωνιζόμην εἰς τὸν Στρυμόνα, ἕνα στράτευμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην νὰ μὲ προσβάλῃ ὅταν ἡ Ἑλλὰς πιεζομένη ὑπὸ τῆς Ἀντὰντ θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον μας».

Συμπέρασμα 1ον.

1ον) Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς μὲ τὴν ἄνοδον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη δὲν μετέβαλλε πολιτικὴν καὶ ἀπεφάσιζε νὰ συνεχίσῃ τὴν τακτικὴν τῆς οὐδετερότητος ἐσέβοντο δὲ αὐτὴν οἱ Σύμμαχοι καὶ δὲν ἐπεξέτεινεν ὁ Σαράϊγ τὰς ἐπιχειρήσεις του πέραν τοῦ Στρυμόνος, τὰς στρατιωτικῶς ἀσκόπους καὶ ματαίας, πολιτικῶς ὅμως σκοπούσας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐξώθησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΟΥΔΕΜΙΑ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ, ΟΥΤΕ ΘΑ ΕΘΙΓΕΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ.

2ον) Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπέβαλλον διὰ τῆς νότας των τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916 τὴν ταχίστην καὶ ὁλοκληρωτικὴν διάλυσιν τῆς ἐγκληματικῆς κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ὅπως ἦτο διατεθειμένη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ θὰ εὑρίσκοντο ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑ τὸ 4ον καὶ 5ον ἑλληνικὰ Σώματα Στρατοῦ, μαζὺ μὲ τὰ ἐκεῖ τμήματα τοῦ Σαράϊγ. Καὶ συνεπῶς βουλγαρικὴ εἰσβολὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲν θὰ ἀπετολμᾶτο, οὔτε θὰ κατελαμβάνετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, οὔτε ἡ Καβάλλα.

Συμπέρασμα 2ον.

Ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τόσον συνησθάνετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὥστε κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς νότας τῆς 3)21 Ἰουνίου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν πρέσβεων τῆς Ἀντάντ τῇ συμπράξει του, ἐξελιπάρει δι' ἱκεσιῶν τὸν σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν νόταν, τὴν φράσιν ὅτι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην τῇ προσκλήσει αὐτοῦ τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐὰν λέγομεν δὲν ἔφερε τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔμενεν ἥσυχος καὶ ἀνενόχλητος μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς ἐὰν αὐτὴ ἡ ἰδία τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτῆς κρίσει καὶ βουλήσει εὕρισκε στιγμὴν πρόσφορον νὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου πρὸς τὸ συμφέρον της, ὁπότε θὰ τὸ ἔπραττε ἡνωμένη καὶ ἀδιαίρετος μὲ τὸν Βασιλέα της ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις.

Ἀλλὰ ἂς ἀφήσωμεν τὰ ΕΑΝ, μήπως πέσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ πάθημα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Οὕτω τὴν 4)17 Αὐγούστου 1916 ἤρχισεν ἡ εἰσέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Συγχρόνως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας ἐπέδιδον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην διακοίνωσιν ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεών των, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήγουν τὸ μέτρον τοῦτο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν των ἀναγκῶν καὶ ἐπανελάμβανον πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἐγγυήσεις τὰς ὁποίας εἶχον δώσει κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ.

Τί νὰ κάμῃ τότε ὁ κ. Ζαΐμης;

Ἐδῶ ἔρχεται τώρα ἕνα ἐπεισόδιον ἰδικόν μου.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου 1916, ὁ διοικητὴς τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ Συνταγματάρχης Χατζόπουλος εὑρισκόμενος μὲ τὰς ἀσθενεστάτας δυνάμεις του, 7 χιλ. ἀνδρῶν μαχίμων καὶ μή, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας μὲ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἐνώπιόν του καὶ μὲ στρατεύματα τοῦ Σαράϊγ εἰς τὰ νῶτα του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Ἐγὼ εὑρισκόμην ἀκόμη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον παραδίδων τὴν ὑπηρεσίαν μου, προκειμένου νὰ ἀποχωρήσω ὡς προεῖπον. Καίτοι μὴ ἀναμιγνυόμενος πλέον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, παρεκλήθην, ἐν τούτοις ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Καλλάρην, νὰ συντάξω τὰς ὁδηγίας ταύτας, εἶνε δὲ καὶ τὸ τελευταῖον ἔγγραφον, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, τὸ ὁποῖον συνέταξα. Νομίζων, κατὰ τὰς πληροφορίας ποὺ ἐλάμβανα ἐξωδίκως, διότι οὐδεμίαν εἶχον πλέον ἐπίσημον ἐπικοινωνίαν οὔτε μὲ τὴν Κυβέρνησιν, οὔτε μὲ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῆ πλέον, ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὁριστικῶς ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἀσχέτως μὲ τὸ ἂν εἶχεν ἢ ὄχι δυνάμεις ὅπως ἀντιταχθῇ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, συνέταξα τὸ σχέδιον τῶν τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν ὡς ἑξῆς:

«4ον ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ»

«Οὐδὲν ὀχυρὸν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποίαν θέλετε προκαλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῇ τὸ ζήτημα. Στόπ. ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΒΙΑΣ, ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΘΑ ΑΝΤΙΤΑΞΕΤΕ ΒΙΑΝ. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου Σώματος Στρατοῦ καὶ 948 Φρουρίου. Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρούσης.

»Ἀθῆναι τῇ 25η Ἰουλίου 1916».

Ἀλλ' ὅταν παρουσίασα τὸ σχέδιον τοῦτο διαταγῆς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, οὗτος συνεννοήθη μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, καὶ διέγραψαν ἐν τῷ σχεδίῳ διαταγῆς τὴν φράσιν τὴν ὁποίαν ἐσημείωσα μὲ κεφαλαῖα. Τὸ σχέδιον τῆς διαταγῆς ταύτης φέρον διαγεγραμμένην τὴν φράσιν ταύτην θὰ εὑρίσκεται βεβαίως εἰσέτι εἰς τὸ ἐμπιστευτικὸν ἀρχεῖον τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἔχω ὅμως πανομοιότυπον ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς χεῖρας μου. Ἐστάλη λοιπὸν ἡ διαταγὴ ραδιοτηλεγραφικῶς ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

«4ον ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ

»Οὐδὲν ὀχυρὸν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποίαν θέλετε προ-

καλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῇ τὸ ζήτημα. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου σώματος στρατοῦ καὶ 948 φρουρίου Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρούσης. Ἀθῆναι 25 Ἰουλίου 1916 (ὑπογρ.) Καλλάρης».

Συνεπῶς, θὰ ἐξεκενοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Κατόπιν τούτου ἡ Κυβέρνησις διὰ δύο διαταγῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς 2ας καὶ 5ης Αὐγούστου 1916, διέταξε τὴν ἐκκένωσιν τοῦ βαρέος ὑλικοῦ τῶν ὀχυρῶν τῶν συνόρων καὶ τὴν μεταφορὰν του εἰς Καβάλλαν, ἤτοι πυροβόλων, πολυβόλων καὶ πυρομαχικῶν, ὡς ἐπίσης ἐφ' ὅσον προελαύνουσι ξενικὰ στρατεύματα τὴν ἀπόσυρσιν τῶν φρουρῶν των πεζικοῦ, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων τοῦ 4ου Σώματος, κατ' ἀρχὰς εἰς Σέρρας, Δράμαν, Καβάλλαν καὶ ἐν περιπτώσει συνεχίσεως τῆς προελάσεως, τὴν ἀπόσυρσιν Δράμας καὶ Σερρῶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ Σώματος εἰς Καβάλλαν καὶ Ἐλευθεράς.

Διατί;

«Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς εἰσβολῆς», λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατάθεσίν του ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, ἀπεφασίσαμεν, δεδομένου ὅτι ΜΟΝΟΝ ΑΣΘΕΝΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΙΧΟΜΕΝ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ — δὲν ὑπερέβαινον τοὺς ἕξ χιλιάδας ἄνδρας — ἐν διαλύσει ἕνεκα τῆς ἀποστρατεύσεως, ν' ἀπασχοληθῶμεν μὲ τὴν διάσωσιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διέταξεν ὅπως ὅλα ταῦτα συγκεντρωθῶσιν εἰς ὡρισμένα σημεῖα ἀποφεύγοντα πᾶσαν σύγκρουσιν μὲ τὰς ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας δυνάμεις τοῦ εἰσβολέως, ἥτις θὰ ἀπέληγεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν μικρῶν ἀποσπασμάτων μας, καὶ τὴν ἀπώλειαν ὁλοκλήρου τοῦ ὑλικοῦ μας. Ἀλλά, ἀνεξαρτήτως τούτου, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Ζαΐμης, ἡ Κυβέρνησις τότε, ἐθεώρει ὅτι ἡ κατάστασις ἐπέβαλε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν συμπράξεως μετὰ τῆς Ἀντάντ. ΗΜΟΥΝ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΟΤΙ ΘΑ ΗΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΩΜΕΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΕΝΕΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΥΛΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ ΘΑ ΕΓΙΝΟΜΕΘΑ ΔΕΚΤΟΙ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙ.

Καὶ ἐρωτᾷ ὁ ἀνακριτής:

Ἐρώτησις. Φρονεῖτε, ὅτι ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἤθελε δηλώσει κατηγορηματικῶς εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπε τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὅτι εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ τοῖς ἀντισταθῶμεν διὰ τῶν ὅπλων, παρ' ὅλην τὴν ἀδυναμίαν τῶν τμημάτων μας, φρονεῖτε ὅτι οἱ Βούλγαροι πάντως θὰ εἰσήλαυνον, προκαλοῦντες οὕτω αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ρῆξιν;»

«Ἀπάντησις Ζαΐμη. ΕΧΩ ΤΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΙΝ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΘΑ ΕΙΣΗΛΑΥΝΟΝ ΑΔΙΑΦΟΡΟΥΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΡΗΞΙΝ ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ».

«Ἐρώτησις. ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΙΣΩΣ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΧΟΝ ΤΗΝ ΥΠΟΣΧΕΣΙΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ Ή ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝ-

ΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΡΟΣΕΒΑΛΛΟΝΤΟ ΑΝ ΕΙΣΗΛΑΥΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΜΑΣ;»

«Ἀπάντησις. ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΕΡΑΣΕΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΥΝ ΜΟΥ ΤΟΙΑΥΤΗ ΥΠΟΨΙΑ».

Τοὐναντίον μάλιστα. Ἐγὼ συνέταξα τὴν ἀρχικὴν διαταγὴν ὅπως ἀντισταθῶμεν ἐνόπλως, νομίζων ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ πρόθεσις τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο τοιαύτη ἀντίστασις, θὰ ἐξήρχετο μὲν ἡ Ἑλλὰς ἀμέσως τῆς οὐδετερότητος, ἀλλὰ πάλιν θὰ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά της — τοὺς 7 χιλ. ἄνδρας! — ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἐὰν τὸ ἐπρόφθανε ἐννοεῖται καὶ θὰ ἐξεκένου ταύτην ἐντελῶς καὶ τὴν Καβάλλαν ἀκόμη, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, ὅταν ὁμιλήσωμεν εἰδικῶς περὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἀφοῦ καὶ αἱ πολὺ ἰσχυρότεραι τῆς μικρᾶς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀγγλοαμερικανικαὶ δυνάμεις αἱ προελαύνουσαι εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν ὑπερτέρων βουλγαρικῶν δυνάμεων, ὄπισθεν τοῦ Στρυμόνος, ὡς προείπομεν, ὥστε διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο τὸ αὐτό. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ δεινὰ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἦσαν ἀφαντάστως μεγαλυτέρα, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἐμπόλεμος. Εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ κ. Ζαΐμης.

Καὶ τώρα σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν ἀναγνῶσται μου: Ξαναδιαβᾶστε τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἐντυπώσατε εἰς τὸν νοῦν σας τὰ ὅσα γράφει περὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῶν μικρῶν μας στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν δεινῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τότε, καὶ ἰδίως ἀργότερα. Παραδεχθῆτε ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διεκτραγωδούμενα δεινὰ ὡς ἀκριβέστατα. Παραδεχθῆτε τα ἂν θέλετε καὶ κατώτερα τῶν πραγματικῶν. Καὶ ἀπαντήσατε εἰς τὸ ἐρώτημά μου. Ποῖος εἶνε ὁ ὑπαίτιος αὐτῶν; Δὲν εἶνε ἐκεῖνος ὅστις ἔφερε διὰ σκευωρίας τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Μακεδονίαν; Δὲν εἶνε ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς νότας του τῆς 8)21 Ἰουνίου, διότι ἰδική του εἶνε ἡ συμμαχικὴ νότα, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν διάλυσιν τῆς ἐγκληματικῆς, κατ' αὐτὸν ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἐστέρησε τὴν πατρίδα του παντὸς μέσου ἀμύνης τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ; Διατί ἐνήργησεν οὕτω ὁ κ. Βενιζέλος; θὰ μὲ ἐρωτήσητε. Τί ἀπεσκόπει; Περὶ τούτου θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς εἰδικὸν ἄρθρον, διότι πρέπει διὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸν αἴτιον τόσων δεινῶν, νὰ ἀποκαλυφθῇ πλήρως ἡ ἀλήθεια.

Ἡ εἴδησις γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀνεστάτωσε τοὺς Συμμάχους. Ὁ Ἰσβόλσκι τὴν 13)26 Αὐγούστου ἐτηλεγράφει ἐκ Παρισίων εἰς Πετρούπολιν (Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος ἔκδοσις 1922).

«Ἀπεφασίσθη (ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐν Παρισίοις) νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὅτι ἐὰν δὲν ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προλάβῃ τὴν εἰσβολὴν ταύτην, αἱ Δυνάμεις θὰ ἔστελλον τοὺς στόλους των εἰς Πειραιᾶ καὶ θὰ κατελάμβανον τὰς Ἀθήνας».

Πῶς θὰ τὴν προλάβῃ ὁ δυστυχὴς Βασιλεύς; Μὲ τοὺς 7 χιλιάδας ἄνδρας τοὺς ὁποίους τοῦ ἀφῆκαν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ Σύμμαχοι; Καθ' ἣν στιγμὴν μία γαλλικὴ μεραρχία ἐκ

4 συνταγμάτων, μία γαλλική ταξιαρχία ἱππικοῦ καὶ μία ἀγγλικὴ μεραρχία, ἅπασαι μὲ ἐμπόλεμον δύναμιν, ἀπεσύροντο ἐντεῦθεν τοῦ Στρυμόνος;

Εἶνε νὰ κάνῃ κανεὶς τὸν σταυρόν του!

Ἐφοβοῦντο ἆρά γε μήπως λακκίσῃ ἡ Ρουμανία τὴν τελευταίαν στιγμήν;

Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὰς ἐν Ἀθήναις σκευωρίας τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Ροκφέϋγ ἐναντίον τοῦ Βασιλέως, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν ἀργότερα. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ, ὅπως-ὅπως, ἡ Ἑλλὰς ἐμπόλεμος ἄνευ ὅρων, θέτουσα ἑαυτὴν εἰς τὴν τελείαν διάκρισιν τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ τόσον βολικοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις εἰς μίαν στιγμὴν συμμαχικῆς ἀνάγκης δὲν ἐδίσταζε, νὰ προσφέρῃ τὴν Καβάλλαν καὶ τὴν ἐνδοχώραν της εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Καὶ διὰ τοῦτο ἐστάλη ἐπειγόντως στόλος κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅστις ἔφθανε τὴν 19ην Αὐγούστου παρὰ τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ στρατηγὸς Σαράϊγ ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ παρ' ὅλην τὴν πίεσιν ποὺ ὑφίστατο ὁ στρατός του ἐκ τῆς γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς, ἀφήρεσε μίαν ταξιαρχίαν ἐκ τοῦ μετώπου διὰ νὰ τὴν στείλῃ εἰς Ἀθήνας. «Ἄνευ διαταγῆς συνεκέντρωσα μίαν ταξιαρχίαν καὶ τὴν ἐπεβίβασα... Ἡ ταξιαρχία ἔμεινεν ἐπὶ τῶν πλοίων μέχρι τῆς 4ης Σεπτεμβρίου (12 Αὐγ. παλ. ἡμερολ.), ὁπότε τὴν ξαναεπεβίβασα» (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ»).

Διότι οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Παρ' ὅλα ταῦτα συνεχίζοντο αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ κ. Ζαΐμη πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Τὴν 18)31 Αὐγούστου ὁ κ. Δεμίδωφ κατόπιν συνομιλίας του μὲ τὸν Βασιλέα τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι παρεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα χρήματα καὶ πολεμικὸν ὑλικόν, τότε , ὑπὸ ὅρους καθορισθησομένους, ἡ εἴσοδός της εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ἦτο ἐξησφαλισμένη Καὶ ὁ Δεμίδωφ προσέθετε: «Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Βασιλέως. (Ρωσσικὴ διπλωματικὴ Βίβλος, ἔκδοσις 1922)'

Ἀλλ' ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἦτο τόσον βολικὸς ὅπως θὰ ἦτο ὁ κ. Βενιζέλος, Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Σύμμαχοι ἀνέμενον τὰς ἐκλογάς. Ὁ γαλλικὸς Τύπος ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου ἐπροπαγάνδιζε ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ κ. Ζαΐμης ὥρισε διὰ τὴν 26ην Αὐγούστου τὴν προκήρυξιν τῶν ἐκλογῶν, ὅτε ὁκ.Βενιζέλος... ἐματαίωσε ταύτας ἀξιώσας νὰ ὁρίσῃ αὐτὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀντιπάλων του κομμάτων.

«Ἀναγγελθεισῶν τῶν ἐκλογῶν ὁ κ. Βενιζέλος προέτεινεν ὅπως κανὲν πολιτικὸν κόμμα ἐγγράψῃ τὴν οὐδετερότητα εἰς τὸ πρόγραμμά του. Ἀνεκοίνωσα τὴν πρότασίν του εἰς τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ἥτις τὴν ἀπέρριψε. Τότε ἀκριβῶς, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν μοῦ ἀπήτησε τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν ἐπ' ἀόριστον». Καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη.

Ὥστε ἐφοβεῖτο τὰς ἐκλογὰς ὁ κ. Βενιζέλος; Καὶ ἡ νότα του τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τῆς ὁποίας τὰς ἐπέβελε; Καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως παραβίασις τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος; Καὶ αἱ ἐλευθερίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ; Καὶ ἡ βεβαίωσίς του πρὸς τοὺς Συμμάχους ὅτι τὸν ἠ-

κολούθουν τὰ 80 ο)ο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ; Πᾶνε ὅλα περίπατο;

Τότε ὁ κ. Ζαΐμης, ἐπισυμβάσης καὶ τῆς ΠΛΑΣΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἠννόησεν ὅτι τοῦ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ παρητήθη.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας καὶ τὰ δραματικὰ ἐκτυλιχθέντα ἐκεῖ γεγονότα. Ἀλλὰ πρὸ τούτου θὰ παρακαλέσωμεν καὶ πάλιν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ διαβάσωσι τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας μὲ τὴν ὁποίαν οὗτος προσπαθεῖ ἀκόμη καὶ τώρα, μετὰ 18 ἔτη, ὅταν τὰ πάντα ἔχουν πρὸ καιροῦ ἀποκαλυφθῇ διὰ ξένων συγγραμμάτων πρὸ τῆς ξένης δημοσίας γνώμης, νὰ παραπλανήσῃ καὶ πάλιν τοὺς Ἕλληνας.

ΑΡΘΡΟΝ 33ον
(24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΗΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. -Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΑΝΑΚΡΙΒΟΛΟΓΩΝ.

Θὰ παραστήσω τὰ γεγονότα τῆς Καβάλλας κατ' Αὔγουστον τοῦ 1916, δίδων τὸν λόγον εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον, Διοικητὴν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ, ὅστις θὰ σᾶς ἀφηγηθῇ ταῦτα, ὄχι διὰ τῶν ἐκ τῶν ὑστέρων γραφεισῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ διὰ τῶν καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν τότε στελλομένων τηλεγραφημάτων του πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τηλεγραφημάτων κατατεθειθένων ἁπάντων εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τούτου. Ἡ διήγησις θὰ καταστῇ οὕτω ζωντανὴ ἀντικατοπτρίζουσα τὴν ζωηρὰν καὶ εἰλικρινῆ ἀντίληψιν ἑκάστης στιγμῆς τῆς πραγματικότητος.

Ἀλλὰ πρῶτον τί ἦτο τὸ «φρούριον» Καβάλλας;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 19ης Νοεμβρίου, περιγράφει αὐτὸ ὡς ἑξῆς:

> «Ἐπὶ μήκους δέκα χιλιομέτρων καὶ εἰς τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν ὑψώματα ἠγείροντο 14 ὀχυρὰ μὲ 90 ἐν συνόλῳ τηλεβόλα καὶ τὰς συναφεῖς ἐγκαταστάσεις».

Πραγματικῶς ὅμως περὶ τὴν Καβάλλαν εἶχον σχεδιασθῇ 5 μόνον ὀχυρά, συνδεόμενα διὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ, ὀρυγμάτων μάχης κ.τ.λ. καὶ τίποτε ἄλλο. Ἄλλως τε ἐὰν διαιρεθοῦν τὰ 10 χιλιόμετρα τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τῶν 14 ὀχυρῶν τοῦ αὐτοῦ, εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ὀχυρῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπόστασις 750 μέτρων περίπου, ἥτις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρίζῃ ὀχυρὰ ἰσχυρὰ ὡπλισμένα διὰ πυροβολικοῦ, παρὰ μικρὰ ἔργα πεζικοῦ.

Ταῦτα διὰ νὰ μὴ γεννηθῇ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἡ ἐντύπωσις ποὺ θέλει νὰ γεννήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι πρόκειται περὶ 14 ὀχυρῶν μετὰ 90 πυροβόλων!

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του ὅτι:

«Εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἡ Κυβέρνησίς μου εἶχε μεριμνήσει περὶ τῆς ταχίστης ὀχυρώσεως τῆς δευτέρας μακεδονικῆς πόλεως».

Οὔτε αὐτὸ εἶνε ἀληθές. Τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε πράγματι μεριμνήσει, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν τοῦ ἔδωσε τὰ ἀναγκαιοῦντα χρηματικά ποσά. Διὰ τοῦτο, ὡς ἐξέθεσα καὶ εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου τὸ Ἐπιτελεῖον περιωρίσθη εἰς τὴν κατασκευὴν ἁπλῶν χωματίνων ἔργων μὲ ἁπλᾶ ἐλαφρὰ σκέπαστρα καὶ μὲ τὸ πυροβολικὸν ἀκάλυπτον. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα ὅπως κατασκευασθοῦν ὅλα συγχρόνως ἤρχισε ἡ κατασκευὴ ἀπὸ τὰ ὀχυρὰ τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ μερικῶν ἐκ τούτων κατ' Αὔγουστον τοῦ 1916 ἡ κατασκευὴ δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἀποπερατωθῆ. Τῶν πέντε ὀχυρῶν τῶν καλυπτόντων τὴν Καβάλλαν καὶ τῶν συνδεόντων αὐτὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ ἡ κατασκευὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει, καὶ τινων ἐξ αὐτῶν εἶχε γίνει μόνον ἡ χάραξις ὅταν ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τὸν Αὔγουστον 1916.

Τὰ δὲ 90 ἢ καὶ πλέον πυροβόλα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ὁπλισθῶσι τὰ ὀχυρὰ τῆς Καβάλλας καὶ τῶν συνόρων, ἐὰν τὰ εἴχομεν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ πυροβόλα αὐτὰ δὲν τὰ εἴχομεν, ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὰ ὀχυρὰ τῶν συνόρων ὅ,τι εἴχομεν διαθέσιμον ἀπὸ λάφυρα τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 καὶ τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον ἐπρόκειτο νὰ διατεθῇ εἰς Καβάλλαν, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεσκευάζετο καὶ συνεπληροῦτο μὲ κιλλίβαντας κτλ. κτλ. Τὸ μόνον πυροβολικὸν ἄξιον λόγου εἰς Καβάλλαν ἦτο δύο παλαιὰ πυροβόλα τοῦ Ναυτικοῦ.

Ἡ φρουρὰ τῶν ἔργων τούτων τῆς Καβάλλας ἔδει νὰ εἶνε 2.000 πυροβοληταί, ἦσαν δὲ μόνον 140 παρόντες, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ πυροβολικόν.

Ὥστε ἡ λέξις «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» διὰ τὴν Καβάλλαν ἦτο οὐσιαστικῶς «ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος» καὶ ὄχι «πραγματικότης».

Ἐμακρυγορήσαμεν εἰς ταῦτα ὄχι μόνον διὰ νὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τί πράγματι ἦτο τὸ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» τῆς Καβάλλας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τοὺς καταδείξωμεν εἰς ἕνα παράδειγμα τὰς ταχυδακτυλουργικὰς μεθόδους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἵνα τὸν «μείζονα λόγον ἥσσονα ποιεῖν καὶ τὸν ἥσσονα μείζονα».

Ἤδη, διὰ νὰ καταστήσω εὐχερῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τὴν κατανόησιν τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζοπούλου, χαράσσω πρῶτον τὰς κυρίως γραμμὰς ἑνὸς συνοπτικοῦ σκελετοῦ περιλαμβάνοντος τὸ ὅλον δρᾶμα.

Ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 10ης Αὐγούστου οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰσελάσαντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἐπροχώρησαν εἰς τὸν Στρυμόνα. Εἰς τὰς πόλεις Σέρρας, καὶ Δράμαν δὲν εἰσῆλθον, παρακάμψαντες αὐτάς. Ἐντὸς τῶν Σερρῶν ἔμεινεν ἡ 6η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἐντὸς τῆς Δράμας ἡ 5η. Πρὸς τὴν Καβάλλαν προώθησαν οἱ Βούλγαροι μόνον προφυλακάς. Ἐντὸς τῆς Καβάλλας ἔμεινεν ἡ 7η ἑλληνικὴ μεραρχία καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν 10ην Αὐγούστου Ἀγγλικὸς στόλος πρὸ τῆς Καβάλλας κηρύττει στενὸν ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης.

Ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου καὶ πέραν ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καβάλλαν καθίσταται δυσχερεστάτη ἐξ αἰτίας τῶν Συμμάχων. Αὔτη ἐνηργεῖτο ἕως τότε διὰ Θεσσαλονίκης, (ὁ ἀσύρματος Ἀθηνῶν ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, δὲν μετέδιδεν τηλεγραφήματα πέραν τῆς Θεσσαλονίκης). Ἔκτοτε τηλεγραφήματα ἐξ Ἀθηνῶν ἦσαν λίαν ἀμφίβολον ἐὰν θὰ ἔφθανον εἰς Καβάλλαν.

Ἡ Καβάλλα ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου ἐξηκολούθει τηλεγραφοῦσα πρὸς τὰς Ἀθήνας χάρις εἰς τὸν ἰσχυρόν της ἀσύρματον, μέχρι καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

Τὴν 14ην Αὐγούστου ἡ Ρουμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας.

Τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαγγέλλει ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς οἰκίας πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῆς συναθροισθέντας ἐν συλλαλητηρίῳ ὀπαδούς του λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου κηρύσσει ἀνοικτὰ πλέον τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Βασιλέα.

Αἱ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη τῇ συγκαταθέσει τοῦ Βασιλέως διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ἔχουν προχωρήσει μέχρι τῆς 17ης Αὐγούστου εἰς σημεῖον ὥστε ὁ κ. Δεμίδωφ νὰ τηλεγραφῇ τὴν ἑπομένην εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι παρεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα χρήματα καὶ ὑλικὸν πολέμου, ἡ εἴσοδος αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντὰντ ἦτο ἐξησφαλισμένη, καὶ ὁ κ. Δεμίδωφ προσέθεσε: «Δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀφορμὴν νὰ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν τοῦ Βασιλέως».

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκεντροῦται εἰς Μῆλον στόλος Συμμαχικὸς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναὶ ἐκ 32 πολεμικῶν σκαφῶν μὲ ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὴν αὐτὴν 17ην Αὐγούστου βενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ μετά τινων βενιζελικῶν πολιτευομένων κηρύττουσιν εἰς Θεσσαλονίκην ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ νομίμου καθεστῶτος. Οἱ στασιασταὶ μεταβαίνουν ἐν διαδηλώσει εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Σαράϊγ καὶ τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του. Διαδηλοῦσιν ὅτι σκοπός των εἶνε νὰ καταλύσωσι τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, νὰ καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν, νὰ κηρύξωσι τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν ὅπως πολεμήσωσιν εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντὰντ καὶ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς προδότας.

Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀφοπλίζει τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλληνικὴν μεραρχίαν πιστὴν εἰς τὸν Βασιλέα, τὴν κρατεῖ αἰχμάλωτον, καὶ μετά τινας ἡμέρας τὴν ἀποστέλλει εἰς Ἀθήνας ὡς καὶ ὅλους τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀξιωματικοὺς τοὺς παραμείναντας πιστοὺς εἰς τὸν Βασιλέα. Τὰ περὶ τοῦ κινήματος τούτου καὶ τῶν ἀπωτέρων σκοπῶν του θὰ διεξέλθωμεν εἰς εἰδικὸν ἄρθρον.

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκροτεῖται εἰς τὴν νῆσον Θάσον ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐξ ἀξιωματικῶν τινων οἵτινες ἀπὸ προηγουμένων ἡμερῶν συνέρρεον ἐκεῖ, δηλοῦντες ὅτι σκοπός των εἶνε νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προελάσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ.

Ἀπὸ 10 ἕως 18 Αὐγούστου ἐνεργεῖται στενώτατος ἀποκλεισμὸς τῆς Καβάλλας ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου. Στρατὸς καὶ κάτοικοι στεροῦνται τελείως τροφῶν. Ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος εἰσάγει ἄλευρα ἐκ Δράμας τῇ συγκαταθέσει τῶν Βουλγάρων.

Τὴν 18ην Αὐγούστου οἱ Βούλγαροι διακόπτουσι τὴν ἐκ Δράμας τροφοδοσίαν τῆς Καβάλλας. Ἡ στάσις των μεταβάλλεται. Ὁ κ. Ζαΐμης καταθέτει σχετικῶς εἰς τὸν ἀνακριτὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη:

«Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς εἰσελάσεως (εἰς τὴν Ἀνατ. Μακεδονίαν), ὅταν ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἐκήρυξε τὴν Καβάλλαν ἐν ἀποκλεισμῷ, οἱ Βούλγαροι μεταχειρισθέντες αὐτὸ ὡς πρόφασιν καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν ἀσφάλειαν τῶν στρατευμάτων των ἐζήτησαν τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καβάλλας».

Ὁ ἤδη ἐν ἀποστρατείᾳ στρατηγὸς Κορτζιᾶς, τότε συνταγματάρχης διοικητὴς τοῦ ἐν Καβάλλῃ 19ου συντάγματος πεζικοῦ διηγεῖται:

«Ὡς ὅμως ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος, ὁ δὲ μακαρίτης Συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἐνόμισεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς μιμουμένη τὴν Ρουμανίαν θὰ ἐτάσσετο μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ, ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῇ βεβαιότητι ὅτι τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα τὰ καταλαβόντα τὴν Α. Μακεδονίαν θὰ ἀπεχώρουν συγκεντρούμενα πρὸς τὰ Ρουμανικὰ σύνορα... οἱ δὲ Βούλγαροι πληροφορηθέντες τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν διέκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς Καβάλλας».

Ὡς ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον ὁ Χίντενμπουργκ, βραδύτερον εἰς Πλέσσεν εἶπεν εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι οἱ Γερμανοὶ θεωροῦντες πλέον ἐπικειμένην τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον των, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα των Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, καὶ διὰ τοῦτο διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καβάλλας.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπετράπη ἐκ νέου τὴν 20ὴν Αὐγούστου ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Καβάλλας ἐκ Δράμας. Ἐπίσης καὶ ἡ μετάβασις τῆς 6ης Μεραρχίας ἐκ Σερρῶν εἰς Καβάλλαν πλὴν τοῦ 16ου συντάγματος ὅπερ παρέμεινεν εἰς Σέρρας, διαταγῇ τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου.

Τὴν 20ὴν Αὐγούστου κατείχοντο αἱ Σέρραι ὑπὸ τοῦ 16ου Συντάγματος, ἡ Δράμα ὑπὸ τῆς 5ης Μεραρχίας καὶ ἡ Καβάλλα ὑπὸ τῆς 6ης καὶ 7ης Μεραρχίας. Ἡ Καβάλλα πάντοτε ἐν στενῷ ἀποκλεισμῷ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου.

Τὴν 18ην Αὐγούστου ὁ Συμμαχικὸς Στόλος, ἐκ 32 πολεμικῶν ἔρχεται ἐκ Μήλου εἰς Σαρωνικόν, καταλαμβάνει τὸ Κερατσίνι, ἀποκλείει τὰ Ἑλληνικὰ παράλια, ὁ ναύαρχος Φουρναὶ τὴν 19ην Αὐγούστου ἐπιδίδει τελεσίγραφον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη διὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖ τὸν ἔλεγχον τῶν ἑλληνικῶν ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων.

Τὴν 21ην Αὐγούστου ὁ κ. Δεμίδωφ τελεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν:

«Ἡ εἴδησις ἡ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γκιγιεμὲν ὅτι οἱ Ἕλληνες

ἐδέχθησαν ἐνθουσιωδῶς τοὺς Συμμαχικοὺς στόλους δὲν ἀνταποκρίνεται ποσῶς εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὅλως τὸ ἐναντίον, διαπιστῶ ἐνταῦθα πλήρη ἀδιαφορίαν ἀνάμικτον μὲ ἀπορίαν, ὅταν βλέπουν τοὺς Συμμάχους προστρέχοντας εἰς τόσον τρομερὰ μέσα διὰ νὰ ζητήσουν πράγματα σχετικῶς οὐχὶ μεγάλης σημασίας».

Τὴν 25ην Αὐγούστου, οἱ ἀποκλείσαντες τὴν Καβάλλαν Ἄγγλοι ἀφίνουν νὰ εἰσέλθουν διὰ θαλάσσης ὀλίγα ἄλευρα πρὸς προσωρινὴν διατροφὴν τοῦ λιμώττοντος πληθυσμοῦ, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον νὰ μὴ δοθῇ τίποτε εἰς τὸν στρατόν, ἐπὶ ποινῇ ἀμέσου παύσεως πάσης ἀποστολῆς εἰς τὸ μέλλον.

Τὴν 27ην Αὐγούστου πλαστὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς πρεσβείας ἐν συνεννοήσει Ροκφέϊγ καὶ Βενιζελικῶν, ἔντονοι διαμαρτυρίαι καὶ ἀπειλαὶ τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων, κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην (τὰ ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον).

Ὁ Γκιγιεμὲν κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀξιοῖ ἀπὸ τὸν κ. Ζαΐμην ἀναβολὴν ἐπ' ἀόριστον τῶν ἐκλογῶν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν 27ην Αὐγούστου οἱ Ἄγγλοι καταλαμβάνουσι τὸν ἀσύρματον Καβάλλας καὶ τὸν καταστρέφουσι. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ πέραν ἡ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις οὐδεμίαν πλέον εἴδησιν λαμβάνει ἐκ Καβάλλας.

Ἐὰν οἱ ἀναγνῶσται μας διερωτῶνται, διατὶ οἱ Σύμμαχοι ἐλάμβανον τοιαῦτα μέτρα ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, προστατεύοντες συγχρόνως τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ κίνημα καὶ τὰς ἐν Ἀθήναις βενιζελικὰς ἐνεργείας, καθ' ὅν χρόνον ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη τῇ συγκαταθέσει τοῦ Βασιλέως διεπραγματεύετο τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἅς ἀναγνώσωσι τὴν ἑπομένην παράγραφον.

Τὴν 30ὴν Αὐγούστου παραιτεῖται ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη, ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ σχετικῶς εἰς τὴν Πετρούπολιν (2 Σεπτεμβρίου):

«Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ζαΐμη ἐπεβλήθη πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν ἀδιακόπων ἐπεμβάσεων τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες παρ' ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν λέγουσιν ὅτι ἔχουσιν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔχωσι τὸν στόλον των εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα καὶ ἀπεβίβασαν φρουρὰν πρὸς προστασίαν τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας. Τέλος ὁ κ. Ζαΐμης μοῦ ἐδήλωσεν ΑΝΕΥ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του οἱ Γάλλοι συνωμοτοῦσι, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐντονώτερον, κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ κυριαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ὁ κρύφιος σκοπός των εἶνε ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως. Ἀπέκτησε τὴν περὶ τούτου βεβαιότητα ἀπὸ τὰς τελευταίας του συνομιλίας μὲ τὸν Γκιγιεμέν».

Καὶ τώρα ἀφοῦ οἱ ἀναγνῶσται μας ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν των ὅλον τὸν σκελετὸν (ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ βεβαίως) τῶν γεγονότων τοῦ Αὐγούστου 1916, διὰ νὰ ἐννοήσωσι τὰ ἐν Καβάλλᾳ συμβάντα, δίδομεν τὸν λόγον εἰς τὸν μακαρίτην Χατζόπουλον.

ΑΡΘΡΟΝ 34ον
(25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΤΟΝ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ.- ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΟΥΝ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ.

Ἀκούσατε τώρα τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον ἀφηγούμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὰ διαδραματιζόμενα ἐν Καβάλλᾳ.

1) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΡΑ 1 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3091

Καθ' ἅ μοὶ ἐγνώρισε Ἄγγλος πρόξενος ἀπὸ σήμερον ἤρξατο ἀποκλεισμὸς εἰσόδου εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας. Ἐκ τοῦ πλοίου «Σπέτσαι», κομίσαντος 750 σάκκους ἀλεύρων, Ἄγγλος πρόξενος ἐπέτρεψεν ἐξαγωγὴν ἀλεύρων δι' ἡμερησίαν κατανάλωσιν φρουρᾶς καὶ κατοίκων. Θὰ ἐπιτρέπῃ δὲ καθ' ἑκάστην ἐξαγωγὴν ἡμερησίας καταναλώσεως μόνον ἐφ' ὅσον οἱ Βούλγαροι δὲν καταλαμβάνουσι ἕν ἢ πλείονα ὀχυρὰ Καβάλλας ἢ δὲν εἰσέρχονται εἰς πόλιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης θὰ διακοπῇ διανομή. Ἐνεργήσατε ὅπως ἀποτραπῇ κατάληψις ὀχυρῶν ὑπὸ Βουλγάρων, ἄλλως λιμοκτονοῦμεν ἀσφαλῶς, Χατζόπουλος.

2) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ὥρα 1.15' 1916 ἀριθμ. 3094

Κατόπιν 3091 σημερινοῦ τηλεγραφήματός μου ταύτην τὴν στιγμὴν ὥραν 11ην πρωϊνὴν μοὶ ἀνεφέρθη ὅτι τμῆμα πρωτοπορείας Βουλγάρων ἐζήτησε παράδοσιν Δ ὀχυροῦ. Παρακαλῶ ἐνεργήσητε ἐπειγόντως καθόσον κατάληψις ἑνὸς μόνον ὀχυροῦ θὰ ἔχῃ συνεπείας ἀναφερομένας ὡς ἀνωτέρω τηλεγραφήματός μου. Χατζόπουλος.

3) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 ἀριθμ. 3104

Ἄγγλος πρόξενος μᾶς ἐκοινοποίησε διαταγὰς Διοικητοῦ ἀγγλικῆς μοίρας, καθ' ἅς, ἐν ᾗ περιπτώσει Βούλγαροι καταλάβωσι παραθαλάσσια ἐρύματα καὶ ἐπάκτια πυροβολεῖα Καβάλλας, θὰ καταστραφῶσιν ὑπὸ Ἄγγλων πάντα πλοῖα καὶ λέμβοι εὑρισκόμενα εἰς ἀκτὴν ἀπὸ Νέστου μέχρι Στρυμόνος. Ἀνωτέρω μέτρον, ὡς λέγεται, ληφθήσεται πρὸς παρεμπόδισιν ἀνεφοδισμοῦ γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Χατζόπουλος.

4) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3107

Ἀτμόπλοιον «Σπέτσαι» ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν χθὲς ἑσπέρας, ἀφοῦ ἀπεβίβασε μόνον 260 σάκκους ἀλεύρων, ἐνῷ πρόξενος Ἀγγλίας καὶ ἀξιωματικὸς Ἄγγλος ἐπέτρεψαν ὅπως ὑπόλοιπον φορτίον ἀποβιβασθῇ ΕΙΣ ΦΟΡΤΗΓΙΔΑΣ ΗΓΚΥΡΟΒΟΛΗΜΕΝΑΣ ΠΑΡΑ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. Μεγίστην εὐθύνην δι' ἐπικειμένην λιμοκτονίαν πόλεως καὶ φρουρᾶς, ἕνεκεν ἀναχωρήσεως πλοίου μετ' ἀλεύρων φέρει

ἐνταῦθα λιμενάρχης, ὅστις ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἐπληροφορήθην ὅτι μέχρι τοῦδε διαταγαὶ βουλγαρικῶν στρατευμάτων εἶνε νὰ μὴν εἰσέλθωσιν εἰς πόλιν Καβάλλας. Εἰς Δράμαν ξενικὰ στρατεύματα φέρονται λίαν εὐγενῶς καὶ ΕΧΟΡΗΓΗΣΑΝ ΑΛΕΥΡΑ ΕΙΣ ΠΟΛΙΝ. Μεσημβρίαν βουλγαρικὰ στρατεύματα ἔφθασαν ἔξωθι Πραβίου. Χατζόπουλος.

5) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3110

Πέμπτη Μεραρχία (εἰς Δράμαν) ἀνέπτυξε προφυλακὰς αὐτῆς μᾶλλον πρὸς πόλιν Δράμας, ὅπως ἀφεθῇ ἐλευθέρα χρῆσις σιδηροδρόμου εἰς βουλγαρικὸν στρατὸν καὶ ὅπως ἀποφύγῃ κίνδυνον ἐκ Συμμαχικῶν ἀεροπλάνων. Σήμερον μεσημβρίαν διῆλθεν ἔξωθι Πραβίου τάγμα βουλγαρικὸν κατευθυνόμενον πρὸς ὀχυρὸν Καβάλλας 1. Ἕτερον τάγμα αὐτοῦ συντάγματος ἐνεκατεστάθη ὕψωμα Δράνοβας. Χατζόπουλος.

6) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1.45′ μ. μ. 1916 ἀρ. 3115.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως ἐδήλωσα χθὲς εἰς Ἄγγλον πρόξενον ἐὰν ἀποκλεισμὸς θαλάσσης ἐξακολουθήσῃ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ ζητήσω ἐπισιτισμὸν ἀπὸ Δράμαν. Χθὲς συνεπληρώθη παράδοσις ὀχυρῶν εἰς Βουλγαρικὸν στρατόν. Πληροφοροῦμαι ὅτι σήμερον ἐπανέρχεται ἐνταῦθα λόχος προκαλύψεως Ὀξιλὰρ καὶ ὀχυροῦ Ἰντζὲς συνοδεύοντες ὑποδίκους σφαγῶν Δοξάτου. Συμπεριφορὰ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὁλονὲν βελτιοῦται πιθανῶς διότι προσεγγίζουν πρὸς Καβάλλαν διοικήσεις ἀνωτέρων μονάδων. Χατζόπουλος.

7) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 4.30′ μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3116.

Ἀπουσιάζουν τάξεων αὐτῶν ταγματάρχης* (σημειοῦμεν δι' ἀστερίσκων τὰ ἐν τοῖς τηλεγραφήμασι ὀνόματα) καὶ λοχαγός*, ταγματάρχης* καὶ ὑπολοχαγοὶ**, λοχαγὸς * καὶ μόνιμος ἐπιλοχίας*. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἀνεχώρησαν δι' ἱστιοφόρου εἰς Θάσον, ἴσως μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν ὧν μέχρις ὥρας δὲν κατωρθώθη ἐξακρίβωσις ὀνομάτων. Εἰς κίνημα τοῦτο ἐπρωτοστάτησαν ταγματάρχαι* καὶ*, πρὸ καιροῦ καταγινόμενοι εἰς ζητήματα ἐκτὸς καθηκόντων των καὶ ἀναγόμενα εἰς πολιτικήν. Λάβετε ἐπειγόντως μέτρα, καθ' ὅσον πιθανὸν ἀνωτέρω μεταβῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ παριστῶντες ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτα γεγονότα ὡς πραγματικὰ διὰ προελάσεως ξενικῶν στρατευμάτων παρασύρωσι καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς. Χατζόπουλος.

8) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3129

Κατόπιν σημερινῆς 3127 τηλεγραφικῆς μου, Γερμανὸς ἀξιωματικὸς μοὶ ὑπεσχέθη καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐκκρεμὲς ζήτημα λυθῇ συμφώνως πρὸς ἡμετέρας βλέψεις. Ἤδη μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας ἀποκατεστάθη συγκοινωνία, ἀλλὰ μόνον διὰ μεμονωμένους στρατιωτικούς. Ἕκτην μεραρχίαν διέταξα παραμείνῃ Δράμαν, καθ' ὅσον λιμὴν Ἐλευθερῶν πιθανῶς ἀποκλεισθῇ διὰ συρματοπλεγμάτων ὑπὸ Ἄγγλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς μοὶ ὑπέδειξε Γερμανὸς ἀξιωματικός, Ἐλευθεραὶ καταληφθήσονται ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΥΠΕΣΧΕΘΗ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΟΛΙΓΑΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΚΑΝΟΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ, ΘΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΞΕΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΝΑΛΑΒΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΦΡΟΥΡΩΝ, δοθέντος ὅτι

"Αγγλοι κατόπιν δηλώσεώς μου ότι θά άναγκασθώ έκτελέσω έφοδιασμόν έκ Δράμας, έπέτρεψαν είσαγωγήν άλεύρων είς Καβάλλαν διά Θάσου ΔΕΝ ΘΑ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. Χατζόπουλος.

9) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 άριθμ. 3139

Παρακαλώ διατάξατε ποίαν στάσιν θά τηρήσω έν περιπτώσει άποβάσεως στρατεύματος Συνεννοήσεως είς Καβάλλαν, δοθέντος ότι έδήλωσε Γερμανός άξιωματικός έν τοιαύτη περιπτώσει Βουλγαρικά στρατεύματα θά έπιτεθώσι κατ' αύτών. Δέν έχει δέ άφ' έτέρου έφαρμογήν διαταγή 194 άπό 26 'Ιανουαρίου, καθ' όσον δέν δυνάμεθα άποσυρθώμεν είς άσφαλές μέρος, διότι πέριξ ύψώματα κατέχονται ύπό βουλγαρικών στρατευμάτων. Χατζόπουλος.

10) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 άριθμ. 3136

'Αγγλογάλλοι ύπεχώρησαν δυτικώς Στρυμόνος φαίνεται όριστικώς. ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΔΕΝ ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΣΕΡΡΑΣ. 'Ελευθεραί κατελήφθησαν ύπό Βουλγάρων.Διέταξα 6ην Μεραρχίαν έπανέλθη Σέρρας άν φρονή ότι έσται έν άσφαλεία άλλως άποστείλη έκεί έν σύνταγμα, μεραρχία δέ μεταβή Δράμαν ύπερνικώσα παρουσιαζομένας δυσχερείας. Χατζόπουλος.

11) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 άριθμ. 3647

"Εκτη μεραρχία διά χθεσινής της ραδιοτηλεγραφικής έκ Θολός διά Δράμας παρακαλεί μεταβιβασθή ύμίν ότι πλήν λοχαγού Πανταζοπούλου καί άνθυπολοχαγού Κουκουλέτσου πάντες άξιωματικοί καί όπλίται αύτής ύγιαίνουσι. 'Εζήτησα έξηγήσεις έπί άνωτέρω ραδιοτηλεγραφήματος κατόπιν άναφερθεισών ύπό μεραρχίας άπωλειών κατά συμπλοκήν 18ου συντάγματος (Χριστοδούλου) είς Δεμίρ 'Ισσάρ καί λόχου όχυρού Κρουσόβου περί ών άνέφερον ύμίν. Χατζόπουλος.

12) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 άριθμ. 3146

Παρά συμφωνηθέντα... Βούλγαροι παρασπονδούσι καθόσον άπό χθές μετά μεσημβρίαν άπηγόρευσαν πάσαν κίνησιν στρατευμάτων καί μεταφοράν ύλικού. 'Εξακολουθούσι άπαγορεύοντες πάσαν τηλεγραφικήν, τηλεφωνικήν καί ταχυδρομικήν συγκοινωνίαν... Παρεμπόδισις μεταφοράς ύλικού ένταύθα σκοπόν έχει κατακράτησιν τούτου ΦΟΒΩ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΡΑΤΟΥΣ... 'Υποδεικνύω άπόλυτον άνάγκην μεταφοράς πυρομαχικών καί ύλικού Καβάλλας είς Παλαιάν 'Ελλάδα πρός άποφυγήν κινδύνου πόλεως έκ πολεμικών ένεργειών άεροπλάνων καί στόλου συμμαχικού, καί όπως μή περιπέσωσιν είς χείρας Βουλγάρων έάν είσέλθωσιν είς Καβάλλαν τούθ' όπερ θά πράξωσι έάν τακτική κατάστασις έπιβάλη. 'Υποθέτω ότι "Αγγλοι εύχαρίστως έπιτρέψουσι μεταφοράν ύλικού έκ φόβου μή περιπέση είς χείρας Βουλγάρων. Προχθές μ. μ. στολίσκος άεροπλάνων έρριψε βόμβας σταθμόν σιδηροδρόμου Δράμας όν κατέλαβον οί Βούλγαροι. Δύο βόμβαι έρρίφθησαν είς άγοράν, έτραυματίσθη είς ήμέτερος στρατιώτης καί όκτώ πολίται, έφονεύθη δέ είς 'Οθωμανός ΟΙ ΠΛΕΙΣΤΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ... ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΕΙΣ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ. ΚΑΤΟΙ-

ΚΟΙ ΠΡΟ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΕΡΟΥΝΤΑΙ ΑΡΤΟΥ ΤΡΕΦΟΜΕΝΟΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ ἧς διέταξα διανομήν, ΛΙΜΟΤΤΩΝΤΑ ΠΛΗΘΗ ΤΑΧΕΩΣ ΘΑ ΑΠΟΘΑΝΩΣΙΝ ΑΝ ΜΗ ΑΠΟΣΤΑΛΩΣΙ ΑΜΕΣΩΣ ΑΛΕΥΡΑ συμφώνως ἐπανειλημμέναις ἀναφοραῖς. Παρακαλῶ τύχω ταχείας ἀπαντήσεως ἐπὶ ἀποστολῆς ἀλεύρων πρὸς καθησύχασιν πληθυσμοῦ καὶ στρατεύματος. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξᾶ.—Τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καβάλλαν δυσχερεστάτη ἕνεκα Συμμάχων. Ἀποστολὴ πλοίων πρὸς Καβάλλαν ἀδύνατος ἕνεκα ἀποκλεισμοῦ ὑπὸ Συμμάχων. Πάντα τὰ ἀποστελλόμενα πλοῖα κατακρατοῦνται εἰς Θάσον, ὑπὸ Ἀγγλικοῦ στόλου.

13) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 16 Αὐγούστου 6 μ. μ. 1916 ἀριθμ. 3160

Καταυλισμὸς ἕκτης μεραρχίας παραμενούσης Θολὸς ἐβομβαρδίσθη σήμερον ὑπὸ γαλλικῶν ἀεροπλάνων. Ἀριθμὸς θυμάτων δὲν ἐξηκριβώθη. Μεραρχία μεταβαίνει διὰ Ράχωβας εἰς Δράμαν. Τηλεγραφῶ στρατηγὸν Σαράϊγ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως βομβαρδισμοῦ. Χατζόπουλος.

Θὰ συνεχίσωμεν κατωτέρω τὴν διὰ τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζοπούλου ἀφήγησιν.

ΑΡΘΡΟΝ 35ον

(26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ.- Η ΔΕΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

Συνεχίζομεν τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Καβάλλᾳ δραματικῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ἀρχικῶς ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου σκευωρηθεῖσα ἀποβίβασις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, κατόπιν ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβληθεῖσα διάλυσις τῆς «ἐγκληματικῆς» κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἔπειτα ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράϊγ προέλασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προκληθῇ κάθοδος τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ ἐμπλοκὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον.

Εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς τὴν 17ην Αὐγούστου ἡμέραν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης.

14) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 5 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3176

Προχθὲς πέντε μόνιμοι ὑπαξιωματικοὶ 21ου Συντάγματος ἅπαντες Κρῆτες ἐγκατέλιπον τὰς τάξεις των, μεταβάντες διὰ λέμβου Θάσον. Προϋπῆρχον συνεννοήσεις πρὸς ἀθρόαν λιποταξίαν ὁπλιτῶν καὶ ἔχω λάβει πάντα μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΕΙ ΠΕΡΙΠΟΛΟΝ ΑΤΜΑΚΑΤΟΥ ΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟΥ ΕΝΤΟΣ ΛΙΜΕΝΟΣ. Φαίνεται ὅτι ἀξιωματικοὶ λιποτακτήσαντες εὑρίσκονται εἰς συνεννόησιν ΜΕΤΑ ΕΝΤΑΥΘΑ ΓΑΛ-

ΛΟΥ ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΟΥ. Ἀνωτέρω ἀξιωματικοὶ μετέβησαν ὡς ἐπληροφορήθην Θεσσαλονίκην. Χατζόπουλος.

15) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. ἀριθμ. 3201

Πληροφοροῦμαι ὅτι λιποτακτήσαντες ἀξιωματικοὶ περὶ ὧν 3116 τηλεγράφημά μου ἀπεστάλησαν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Θάσον ὑπὸ στρατηγοῦ Σαράϊγ, ὅπως καταρτίσωσιν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν Λεγεῶνα. Ἐκτὸς ἀναφερθέντων ἀξιωματικῶν ἀνεχώρησεν χθὲς εἰς Θάσον καὶ Λοχαγός*. Χατζόπουλος.

16) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916, ἀριθμ. 3198

Ἕκτη Μεραρχία παρημποδίσθη ὑπὸ Βουλγάρων μεταβῇ Δράμαν. Συμφώνως διαταγῇ μου ἔρχεται Καβάλλαν. Ὡς ἀνέφερον ἤδη ἅπαν ὑλικὸν αὐτῆς παραμένει Σέρρας. Σέρρας παραμένει 16ον Σύνταγμα. Χατζόπουλος.

17) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ὥρα 12 1916 ἀριθμ. 3199

Μετὰ ἔξοδον Ρουμανίας ἐξ οὐδετερότητος Βούλγαροι φαίνονται ἐνδοτικώτεροι. Ἀνάγκη ἐπωφεληθῶμεν διαθέσεώς των ταύτης διεξάγοντες ὑμεῖς αὐτόθι διαπραγματεύσεις ταχέως πρὸς παράδοσιν ἡμῖν ἐναπομείναντος ὑλικοῦ ὀχυρῶν καὶ φρουρίων Καβάλλας, καὶ μεταφορὰν αὐτοῦ ὡς καὶ ὑλικοῦ Δεμὶρ Ἰσσὰρ καθὼς καὶ Μεραρχιῶν ἐνταῦθα, καθόσον ἐπίλυσις ζητήματος τούτου ἐντεῦθεν ἀδύνατος, ὑπεκφευγόντων Βουλγάρων ἔλθωσι συνεννόησιν. ΑΠΟ ΠΡΟΧΘΕΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΣΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΑΛΕΥΡΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΗΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΙΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΗΤΙΣ ΗΡΧΙΣΕΝ. ΠΕΜΠΤΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΑΝΕΦΕΡΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚΟΜΙΣΕΝ ΕΙΣ ΔΡΑΜΑΝ ΑΛΕΥΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕΝ ΠΑΡΑΔΩΣΑΝΤΕΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΠΙ ΑΜΕΣΩ ΠΛΗΡΩΜΗ. Πρὸς ἐπισιτισμὸν στρατοῦ καὶ πόλεων Δράμας καὶ Καβάλλας διέταξα ὅπως πέμπτη Μεραρχία ἐπισιτίζεται διὰ βουλγαρικῶν ἀλεύρων συνεννοηθῇ δὲ μετὰ ἐκεῖ Νομάρχου. (Σημ.— Εἰς Δράμαν ἔμενεν εἰσέτι Ἕλλην Νομάρχης), πρὸς ὅμοιον ἐπισιτισμὸν πόλεως, καθόσον ἐπισιτισμὸς αὐτῶν ἐκ Καβάλλας ἀδύνατος Ἄγγλων μὴ ἐπιτρεπόντων ἀποβίβασιν εἰς Καβάλλαν ἐκ Θάσου πλέον ἡμερησίας καταναλώσεως φρουρᾶς καὶ πόλεως Καβάλλας, φόβῳ μὴ περιπέσωσιν ἄλευρα εἰς χεῖρας Βουλγάρων ΜΗ ΑΦΙΧΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣΕΤΙ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ (Σ. Μ. ἐκ Θάσου) ΕΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙ ΜΕΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΑΠΕΦΑΣΙΣΘΗ ΟΠΩΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΓΙΝΗ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΔΙΑ ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΘΟΣΟΝ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΡΟ ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΩΝ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ. Παρακαλῶ διατάξατε ἂν συμφωνῆτε πρὸς ἀνωτέρω ἐνεργείας. Χατζόπουλος.

18) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3204

Ἐκτὸς συγκοινωνίας ἐπὶ ὁδοῦ Καβάλλας — Δράμας ἥτις εἶνε ἐπιτετραμμένη μόνον διὰ μεταφορὰν ΑΛΕΥΡΩΝ καὶ νομῆς ἅπασαι λοιπαὶ ὁδοὶ εἶνε ἀπηγορευμέναι ὑπὸ Βουλγάρων... Ἀγγλικὸς στόλος βομβαρδίζει ἡμέτερα παράλια συμπεριλαμβανομένων καὶ Ἐλευθερῶν.... Γαλλικὰ ἀεροπλάνα βομβαρδίζουσιν ἐσωτερικόν.... Ἐξ ἐπιθέσεως γαλλικοῦ ἀεροπλάνου κατὰ 6ης μεραρχίας... ἐφονεύθησαν εἷς στρατιώτης καὶ δύο πολῖται, ἐπληγώθησαν δὲ ἐννέα. Ἕκτη με-

ραρχία ἀφικνεῖται ἐνταῦθα πιθανῶς αὔριον ἑσπέρας. Χατζόπουλος.

19) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1 μ. μ. 1916 ἀριθ. 3259.

Ἐπὶ ἀριθμ. 2270 ὑμετέρας ραδιοτηλεγραφικῆς. Ἀπὸ χθὲς Βούλγαροι ἀπηγόρευσαν πᾶσαν κίνησιν οἱασδήποτε φύσεως ἐκ Καβάλλας πρὸς ἐσωτερικὸν καὶ ἀντιστρόφως τοῦτο δὲ κατὰ ληφθείσας πληροφορίας ΔΙΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙΝ ΥΠΟΝΟΙΑΣ ΠΕΡΙ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Χατζόπουλος.

20) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 ἀριθ. 3250

Ἐπὶ 2271 διαταγῆς σας. Πλήρης διακοπὴ πάσης συγκοινωνίας Καβάλλας μετὰ ἐσωτερικοῦ ἐξακολουθεῖ καὶ δι' αὐτὸν ἔτι ἐπισιτισμὸν ἐκ Δράμας... ΦΑΝΕΡΟΝ ΟΤΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΑΠΟ ΣΚΟΠΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣΙ ΑΠΟΚΕΚΟΜΜΕΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΝΑΜΕΝΟΝΤΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ πρὸς ἐνέργειαν κεχωρισμένως κατὰ τμημάτων μου. Κατόπιν ἀνωτέρω ἐπειδὴ δὲν ἀποκλείεται ὑπόθεσις εἰσόδου Βουλγάρων εἰς Καβάλλαν πρὸς αἰχμαλωσίαν φρουρᾶς καὶ καταλήψεως ὑλικοῦ, διέθεσα ἀσθενεῖς μου δυνάμεις πρὸς ἄμυναν καὶ διέταξα ὅπως φρουρὰ ἀντισταθῇ βίᾳ κατὰ πάσης προχωρήσεως Βουλγάρων πρὸς πόλιν. Διέταξα ἀποφυλάκισιν πάντων διοικητικῶς καὶ δικαστικῶς προφυλακισμένων, πλὴν διὰ κακουργήματα, πρὸς ἐνίσχυσιν δυνάμεως. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΩ ΝΑ ΤΟΝΙΖΩ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΛΟΥ ΑΝΕΥ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΣ ΟΠΟΙΟΥ ΑΜΥΝΑ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΥΠΟ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. Παρακαλῶ διατάξατε ἐπειγόντως. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξᾶ.— Ἀπὸ 19ης Αὐγούστου ὁ Συμμαχικὸς στόλος ἐκ 32 πολεμικῶν, ὁρμισθεὶς εἰς Κερατσίνι, ἀποβιβάσας ἀγήματα, εἶχεν ἐπιβάλει ἔλεγχον εἰς τὰ Ταχυδρομεῖα, Τηλεγραφεῖα καὶ Τηλέφωνα καὶ εἶχεν ἀποκλείσει τελείως τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὰ ἑλληνικὰ παράλια. Πᾶσα κίνησις ἑλληνικῶν πολεμικῶν καθίστατο ἀδύνατος. Πάντα τὰ σταλέντα εἰς Καβάλλαν ἐμπορικὰ εἴτε πρὸς ἀνεφοδιασμὸν αὐτῆς, εἴτε πρὸς μεταφορὰν ἐκεῖθεν τοῦ ὑλικοῦ ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀποκλείοντος τὴν Καβάλλαν ἀγγλικοῦ στόλου καὶ ἐκρατήθησαν εἰς Θάσον.

21) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9.36 π.μ. 1916 ἀριθμ. 3270

Σήμερον ἀφίχθησαν ἄλευρα ἐκ Θάσου ὑπὸ ρητὸν ὅρον ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν ἀποκλειστικῶς πρὸς διατροφὴν πολιτῶν ΟΥΧΙ ΔΕ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ ΑΠΕΙΛΗ ΑΜΕΣΟΥ ΠΑΥΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝ, ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΜΗ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΟΡΟΥ, ΑΛΕΥΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΞΗΝΤΛΗΘΗΣΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣ. Παρακαλῶ λάβετε ἐπειγόντως μέτρα. Χατζόπουλος.

22) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3279 ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΕΚ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, Σῶμα Στρατοῦ δέον μετασταθμεύσῃ ἐπειγόντως εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα. Χατζόπουλος.

23) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. ἀριθ. 3280

Παρακαλῶ τύχω ταχείας ἀπαντήσεως ἐπὶ 3212 ἀπὸ 20 Αὐγού-

στου ραδιογραφικῆς μου περὶ ἀλληλογραφίας καθόσον κανονισμὸς ὑποθέσεως ἐπείγει.

ΣΗΜ. Μεταξᾶ.— Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία εἶχε καταστῆ ἀδύνατος πλέον.

24) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.10′ π.μ. 1916 ἀρ. 3282

Ἀποστελλόμενα εἰς Θάσον ἄλευρα θὰ μείνωσιν ἀχρησιμοποίητα ΔΙΟΤΙ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΕΤΡΑΠΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΚ ΘΑΣΟΥ, ΑΠΟ ΧΘΕΣ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΔΙΕΚΟΠΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΕΚΕΙΘΕΝ. Ἀπὸ ξηρᾶς ἐπισιτισμὸς συναντᾷ δυσκολίας, ἃς ἀνέφερον. Ἑπομένως καὶ διὰ λοιποὺς λόγους οὓς ἀνέφερον ἐπανειλημμένως, ἀπόλυτος ἀνάγκη ταχείας μετασταθμεύσεως Σώματος εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα.— Μεταστάθμευσις, αὕτη καθίσταται καθ' ἑκάστην δυσχερεστέρα. Παρακαλῶ τηλεγραφήσατε λῆψιν παρούσης. Χατζόπουλος.

25) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.50′ π.μ. 1916 ἀριθμ. 3294

Ὑμετέρα 131157 δὲν κανονίζει κατηγορηματικῶς στάσιν μου εἰς περίπτωσιν ἐμφαινομένην ἐν 3250 ραδιογραφικῇ μου. Παρακαλῶ διατάξατε ἐπειγόντως ἂν ἰσχύῃ πάντοτε 2976 ὑμετέρα ραδιογραφική, μετὰ δημιουργηθεῖσαν νέαν κατάστασιν περὶ ἧς ἀνέφερα ἐπανειλημμένως, ΙΝΑ ΜΗ ΕΥΡΕΘΩ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΕΝΕΡΓΗΣΩ ΑΥΤΟΒΟΥΛΩΣ. Χατζόπουλος.

26) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 ΑΝΕΥ ΑΡΙΘΜΟΥ

ΚΑΤ' ΑΠΑΙΤΗΣΙΝ ΑΓΓΛΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΠΑΡΑΔΙΔΩ ΜΗΧΑΝΗΝ ΑΣΥΡΜΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Χατζόπουλος.

Ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς καὶ πέραν ἡ Καβάλλα σιωπᾷ πλέον. Ἀποκεκλεισμένη ἐκ ξηρᾶς, ἀποκεκλεισμένη ἐκ θαλάσσης, ΑΝΕΥ ΤΡΟΦΩΝ. Ὁ Ἀγγλικὸς στόλος πρὸ αὐτῆς διακόπτων πᾶσαν ἐπικοινωνίαν. Οὐδεμία μεταφορὰ ἐκ Καβάλλας Στρατοῦ ἢ ὑλικοῦ εἶνε δυνατή. Ἄς διηγηθῶμεν λοιπὸν τώρα ἡμεῖς τὰ ἐκεῖ διατρέξαντα.

ΑΡΘΡΟΝ 36ον
(27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ Δ' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡΕΔΟΘΗ ΔΙΟΤΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΗΡΝΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΟΥΝ ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΑ!

1) Τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα ἐκ Καβάλλας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἀπεστάλη, ὡς εἴπομεν, τὴν 27ην Αὐγούστου 2 μ.μ. καὶ εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Κατ' ἀπαίτησιν Ἄγγλου ναυάρχου παραδίδω μηχανὴν ἀσυρμάτου πρὸς αὐτόν. Χατζόπουλος».

Ἡ Καβάλλα εὑρίσκετο τελείως ἀπομεμονωμένη πανταχόθεν.

Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἀποκλεισθεὶς πανταχόθεν, ἐπωφελούμενος τῆς ἀφίξεως τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Αὐγούστου τοῦ «Ἄρεως», διέταξε τὴν εἰς αὐτὸ ἐπιβίβασιν τοῦ 7ου συντάγματος πεδινοῦ πυροβολικοῦ, (τηλεγράφημα Μεσσαλᾶ ἐκ Βόλου τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἀριθμ. 4144 ἀφηγούμενον, κατὰ πληροφορίας διαφυγόντων ἐκ Καβάλλας τὰ ἐκεῖ συμβάντα), ἥτις καὶ ἤρξατο τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης Αὐγούστου, ὅτε μετὰ δύο ὥρας ἀεροπλάνον γερμανοβουλγαρικὸν ἔρριψε τέσσαρας βόμβας κατὰ τοῦ «Ἄρη» καὶ ἑτέραν παρὰ τὸ διοικητήριον.

Ὁ «Ἄρης» τότε ἀνεχώρησεν. Μετὰ δύο δὲ ὥρας οἱ Βούλγαροι εἰδοποίησαν τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι ἡ φρουρὰ τῆς Καβάλλας δέον νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς μέχρι τῆς 11ης μ.μ. τῆς ἐπομένης 29ης Αὐγούστου, ἄλλως θὰ ἐβομβάρδιζον τὴν πόλιν.

Ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος εὑρέθη εἰς δεινὴν θέσιν. Συγκοινωνίαν τηλεγραφικὴν μὲ τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχε πλέον, ὁ ἀγγλικὸς στόλος τὸν ἐτήρει ἐν αὐστηρῷ ἀποκλεισμῷ. Ἀντίστασις κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων μὲ τὰς ἀσθενεῖς του δυνάμεις θὰ ἦτο ἐντελῶς ματαία, καὶ ὄχι μόνον θὰ κατεστρέφοντο αὗται ἐντελῶς, θὰ ἐβομβαρδίζετο δὲ καὶ ἡ πόλις καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ εἶχεν πολιτικὰ ἐπακόλουθα τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ, ὁ Χατζόπουλος, τὴν εὐθύνην. Ἀλλὰ καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Βουλγάρους δὲν τὸ ἠνείχετο.

Τότε συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον ἐκ τοῦ ἐπιτελάρχου του, τοῦ διοικητοῦ τῆς 6ης Μεραρχίας, τοῦ διοικητοῦ τῆς 7ης Μεραρχίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου, ἀπεφάσισαν δὲ νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ ζητήσωσι νὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν τὰ ἐν Καβάλλᾳ τμήματα τοῦ 4ου Σώματος ὡς καὶ τὸ ὑλικὸν καὶ μεταφερθοῦν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπαφιέμενοι εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν τοῦ Σώματος. Ἦτο δὲ τοῦτο δυνατόν, διότι εἰς Θάσον ἐκρατοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐστέλλοντο ἀμέσως εἰς Καβάλλαν, θὰ ἠδύναντο ἐντὸς τῆς

νυκτὸς νὰ ἐπιβιβάσωσι καὶ τὰς ὀλίγας χιλιάδας τοῦ ἐν Καβάλλᾳ στρατοῦ καὶ τὸ ὑλικόν του.

Εἰς Θάσον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἥτις ἐνήργει ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τῶν προξένων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῆς Καβάλλας, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπίσης εἰς Θάσον καὶ δι' αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἄγγλου στολάρχου.

«Αἱ πλεῖσται τῶν φορτηγίδων καὶ λέμβων τῆς Καβάλλας, (διηγεῖται ὁ νῦν Στρατηγὸς Κορτζιᾶς, τότε Διοικητὴς τοῦ ἐν Καβάλλᾳ 19ου Συντάγματος Πεζικοῦ), εἶχον σκοπίμως ἀπομακρυνθῆ ὁδηγηθεῖσαι εἰς Θάσον, φέρουσαι πρόσφυγας (δηλ. πληθυσμὸν φεύγοντα ἐκ Καβάλλας), πολλαὶ δὲ λέμβοι καὶ πλοιάρια, φορτωθέντα καπνὰ ὁμογενῶν, ὡδηγήθησαν εἰς Θάσον καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ ἀτμόπλοια τὰ προοριζόμενα διὰ τὸν λιμένα Καβάλλας φέροντα δὲ τρόφιμα διὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, ὡδηγοῦντο εἰς Θάσον καὶ ἐκεῖ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἂν θὰ ἐξετέλουν τὴν ἀποστολήν των, καὶ ποῖα ἐκ τούτων. Τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀτμοπλοίων ἐπέβλεπεν ἐπὶ ἑκάστου ἀτμοπλοίου ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης, ὅστις τὸ συνώδευε».

Ὥστε εἰς Θάσον ὑπῆρχον πάντα τὰ μέσα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν Καβάλλᾳ τμημάτων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Χατζοπούλου συγκληθέντος πολεμικοῦ συμβουλίου, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος μακαρίτης Βαλέττας, ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ Θάσον καὶ ἐζήτησε τὸν Ἄγγλον πρόξενον Κνόξ. Οὗτος ὅμως ἐπιμόνως ἀναζητηθεὶς εἰς Θάσον ὑπὸ τοῦ Βαλέττα δὲν ἀνευρέθη. Τότε ὁ Βαλέττας ἀπετάθη πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενείας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταβιβάσῃ πρὸς τὸν Κνὸξ, ἅμα εὑρίσκετο, τὰ ἐν Καβάλλᾳ ἀποφασισθέντα καὶ τὴν ἐπείγουσαν πρόσκλησιν ὅπως ἐκ τῶν κρατουμένων ἐν Θάσῳ πολεμικῶν πλοίων, ἀποσταλοῦν τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς Καβάλλαν τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς ἐπιβίβασιν τῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ μεταφοράν των εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ὑπεσχέθη νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ ἐβεβαίωσε τὸν Βαλέτταν ὅτι θὰ ἐστέλλοντο τὰ πλοῖα.

Ὁ μακαρίτης Βαλέττας ἐπέστρεψε τότε τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας 28ης Αὐγούστου εἰς Καβάλλαν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὰς ἐν Θάσῳ ἐνεργείας του. Ἐξεδόθη δὲ ἀμέσως ἡ σχετικὴ διαταγὴ ἐπιβιβάσεως τῆς φρουρᾶς, κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα, ἐπὶ τῶν σταλησομένων πλοίων.

«Πράγματι τὴν ἰδίαν νύκτα περὶ τὴν 9ην ὥραν (διηγεῖται ὁ Στρατηγὸς Κορτζιᾶς), εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας τὸ ἀτμόπλοιον τῆς ἑταιρίας «Τζῶν» «Μαργαρίτα».

»Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης, ἡ εὑρισκομένη εἰς Θάσον εἶχεν ἔλθει ἤδη εἰς συμφωνίαν διὰ πρακτόρων της μετὰ τοῦ 21ου Συντάγματος Κρητῶν ἐν Καβάλλᾳ, ν' ἀποστείλῃ πλοῖον ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τοῦ Συντάγματος τούτου. Ὡς ἐκ τούτου, ὡς τὸ ἀνωτέρω πλοῖον ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας, τὸ 21ον Σύνταγμα Κρητῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταγῆς, ἐπεβιβάσθη τοῦ πλοίου «Μαργαρίτα» καὶ δι' ἀθρόων πυροβολισμῶν

ἐκφοβιστικῶν, ἀπηγόρευσε τὴν οἱουδήποτε ἄλλου ἐπιβίβασιν, καὶ ἐξηνάγκασε τὸν πλοίαρχον ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θάσον. Οὐδὲν ἕτερον πλοῖον ἀπεστάλη ἐκ Θάσου εἰς Καβάλλαν μέχρι τῆς πρωΐας, ὁπότε, ὁ συγκεντρωθεὶς εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς στρατῶνας».

Ὁ δὲ μακαρίτης Μεσσαλᾶς ἀναφέρει εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν ὑπ' ἀριθμὸν 4144 τηλεγράφημά του τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ διηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων, τὰ ἑξῆς συμπληροῦντα τὴν ἄνω ἀφήγησιν:

«Πράγματι τὴν 11ην ἑσπερινήν, (τῆς 28ης Αὐγούστου), ἤρξατο συγκέντρωσις στρατευμάτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καβάλλας καὶ ἐπιβίβασις... τμημάτων τῆς 6ης Μεραρχίας μετὰ Διοικήσεως καὶ Ἐπιτελείου. Τὴν πρώτην πρωϊνὴν τῆς 29ης Αὐγούστου ὁ κ. Χατζόπουλος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του μόλις προσήγγισαν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον ὅπως ἐπιβιβασθῶσιν, Ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἠρώτησεν ὑπὸ τίνα ἰδιότητα θὰ ἐπιβιβασθῶσιν. Ὁ Χατζόπουλος ἀπήντησεν ὅτι ὄχι ὡς ἐπαναστάται, ἀλλ' ὡς Ἕλληνες φίλοι τῆς Ἀντάντ. Ὁ Ἄγγλος ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἐπαναστάται γίνονται δεκτοί. Ὁ Χατζόπουλος ἠρνήθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προκυμαίαν ἔνθα διέταξε τὰ μὴ ἐπιβασθέντα τμήματα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς στρατῶνας».

Καθ' ἃ διηγεῖται ὁ κ. Σ. Κοσμετᾶτος εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ἐκδοθὲν ἔργον του, «ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς», τόμος Β', σελὶς 226: Λέμβοι πλήρεις στρατιωτῶν προσεδέθησαν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ ἀναχωροῦν ἀτμόπλοιον, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῷ διευθύνων Ἕλλην ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης ἀμέσως διέταξε νὰ ἀποκοποῦν τὰ σχοινία ἐν πλήρει θαλάσσῃ καὶ ἄλλαι μὲν τῶν λέμβων τούτων ἀνετράπησαν καὶ οἱ ἐν αὐταῖς ἐπνίγησαν, ἄλλαι δὲ ὠθήθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ οἱ ἐπιβάται των ᾐχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἀνέτειλεν ἡ 29η Αὐγούστου 1916. Τὴν 11 ἑσπερινὴν θὰ ἔληγεν ἡ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τεθεῖσα προθεσμία. Ἐκ Θάσου οὐδὲν πλοῖον ἤρχετο, οὐδεμία βοήθεια ἐπέμπετο. Ὁ Ἄγγλος Στόλαρχος ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἐν Θάσῳ ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης δὲν ἐδέχθη εἰς τὸ μοναδικὸν πρὸς μεταφορὰν ἀποσταλὲν πλοῖον παρὰ μόνον τοὺς προσχωροῦντας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Θὰ ἔπρεπε λοιπόν, διὰ νὰ μὴ γίνωσιν αἰχμάλωτοι τῶν Βουλγάρων οἱ ἐν Καβάλλᾳ ἐναπομείναντες ὑπὸ τὸν μακαρίτην Χατζόπουλον ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, νὰ κτυπηθῶσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους. Καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς δι' ὃν τοὺς ἀπέκλεισαν, τοὺς ἀπεμόνωσαν καὶ τοὺς ἄφησαν ἀβοηθήτους. ΝΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΚΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΘΩΣΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΟΥΤΩ ΔΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ ΝΑ ΓΙΝΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΜΠΟΛΕΜΟΣ, ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ ΠΛΕΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΑΝ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.

Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος, διηγεῖται ὁ ἐν Καβάλλᾳ τότε Διοικητὴς τοῦ 19ου Συντάγματος πεζικοῦ κ. Κορτζιᾶς «ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τοῦ Γερμανοῦ ταγματάρχου Σβόϊνιτζ» ὅστις ἦτο ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ πρὸ τῆς Καβάλλας Γερμανοβουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατηγείου. Φαίνεται ὅτι ὁ συνταγματάρχης Χα-

τζόπουλος εἶχε κάμει τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπὸ τῆς νυκτός, ὅταν εἶδε ὅτι ἐστάλη μόνον ἕν πλοῖον ἡ «Μαργαρίτα» καὶ πρὸς παραλαβὴν μόνον τῶν προσχωρούντων εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ προτοῦ ἀκόμη ἀποπειραθῇ ματαίως νὰ ἐπιβῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς «Μαργαρίτας». Ἡ ἀπάντησις ἔφθασε ταχύτατα ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

«Ἀριθ. 4620, Ταγματάρχην κύριον φὸν Σβάϊνιτζ

ΞΑΝΘΗΝ

»Ἐπὶ τοῦ τηλεγραφήματος ὑμῶν ἀπὸ 10.9 (ἡμερ. νέον).

»1ον) Ἡ Ἀν. Γερμαν. Στρατ. Διοίκησις ἐγκρίνει ὅπως τὰ στρατεύματα τοῦ 4ου Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ συναθροισθῶσι παρὰ τὴν Δράμαν, ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΤΩΝ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ, καὶ ἐκεῖθεν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν κατόπιν συνεννοήσεως τῆς ἀνωτάτης Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως ὁρισθησόμενον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐπιβιβάσεως, ΧΩΡΙΣ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΣΙ ΟΥΔΕΝΑ ΕΛΕΓΧΟΝ».

»2ον) Ἡ Ἀνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις διατάσσει ὅτι μέχρι συντελέσεως τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὁ Ταγματάρχης φὸν Σβάϊνιτζ θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ (ἑλληνικοῦ), καὶ ὅτι πᾶσα διαπραγμάτευσις μετὰ τῶν Βουλγάρων θὰ ἐκτελῆται μόνον δι' αὐτοῦ.

»3ον) Ἡ Ἀνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐξασφαλίζει ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ θὰ συμπεριφέρωνται πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα οὐχὶ ὡς πρὸς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ ὡς πρὸς φιλοξενουμένους καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι θὰ κανονίζωνται μετὰ τοῦ Ἕλληνος πρεσβευτοῦ ἐν Βερολίνῳ.

»ΓΝΩΡΙΖΩ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΣΩ ΕΝΤΕΛΩΣ τὰ ὀδυνηρὰ αἰσθήματα τῆς Α. Ε. τοῦ Ἕλληνος Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅστις εἶνε ἠναγκασμένος νὰ λάβῃ τοιαύτην σοβαρὰν ἀπόφασιν, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΓΑΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΟΥ, ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

»ΣΥΜΜΕΤΕΧΩΝ ΘΛΙΒΩ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΑΥΤΟΥ ΣΥΝΑΔΕΛΦΙΚΩΣ.

»Φὸν ΧΙΝΤΕΝΜΠΟΥΡΓΚ»

Κατόπιν τούτου ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Σβάϊνιτζ ὅπως ἡ ἀποχώρησις τοῦ Σώματος ἐκ Καβάλλας ἀρχίσῃ τὴν 11ην ἑσπερινήν.

Καθ' ἃ διηγεῖται ὁ στρατηγὸς Κορτζιᾶς, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐγένοντο γνωστὰ ἐν Θάσῳ καὶ τότε ἐμφανίζεται εἰς Καβάλλαν ὁ Ἄγγλος πρόξενος Κνόξ, ὅπως προτείνῃ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ εἰς Βόλον. Ἐζήτησε δὲ προθεσμίαν ἕξ ὡρῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου ἀλλὰ μετὰ τὰ συμβάντα τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τῆς προηγηθείσης νυκτός, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ἀπὸ τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον, ὅστις ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις του. Κατὰ τὸ τη-

λεγράφημα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τοῦ μακαρίτου Μεσσαλᾶ ἐκ Βόλου «Ἄγγλος πρόξενος προσῆλθε Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα δώσῃ ἐξηγήσεις ἐπὶ παρεξηγήσεων αἵτινες ἐγένοντο ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν. Χατζόπουλος ἠρνήθη νὰ δεχθῇ πρόξενον».

Ἀλλὰ τὸ ἀκριβὲς εἶνε ὅτι τὸν ἐδέχθη καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι πλέον εἶνε πολὺ ἀργά.

Ὁπωσδήποτε καὶ τὰ κατόπιν συμβάντα ἐδικαιολόγησαν τὴν δυσπιστίαν ταύτην τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου. Κατὰ τὸ προμνησθὲν τηλ)μα τοῦ Μεσσαλᾶ.

«πέντε ἀξιωματικοὶ καί τινες στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι μετὰ πεντακοσίων ὁπλιτῶν κατώρθωσαν νὰ ἐπιβῶσιν ἀναχωροῦντος ἀτμοπλοίου «Ἑλένης» ἐφ᾽ οὗ ἐπέβαινεν καὶ συνταγματάρχης (Μηχανικοῦ) Γεωργιάδης, ὅστις διατελῶν ἐπ᾽ ἀδείᾳ διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου μετέβαινε θέσιν του καὶ ὅστις πληροφορηθεὶς διατρέχοντα κίνδυνον προετίμησε ἐπανέλθῃ εἰς ἀτμόπλοιον. Ἀτμόπλοιον ἅμα κατέπλευσεν εἰς Θεσσαλονίκην ἐδέχθη ἐπίσκεψιν Ἐμμανουὴλ Ζυμβρακάκη μετὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ἐπιτελείου ὅστις ἐξεφώνησε λόγον τονίσας ὅτι θὰ δεχθῇ τοὺς ἀνδρείους. Τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην ἠπείλησε διὰ σκαιοῦ τρόπου νὰ συμμετάσχῃ κινήματος. Γεωργιάδης ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς συμμετέσχεν εἰς τοὺς τρεῖς πολέμους καὶ πληγωθεὶς προσέφερε πάντοτε ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, ὅ,τι δὲ καὶ ἂν ὑποστῇ δὲν θὰ παραβῇ ποτὲ τὸν ὅρκον του. Ἐπίσης προσεπάθησε (Ζυμβρακάκης) δι᾽ ἀπειλῶν κατακρατήσῃ ἀτμόπλοιον καὶ μεταπείσῃ λοιποὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῷ ἀπήντησαν καταλλήλως. Κατόπιν ὑπουργὸς προσέθηκεν ὅτι: ΗΜΕΙΣ ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ ΕΙΜΕΘΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΜΠΑΡΟΥ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ. Λοιποὶ δὲ ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου (Ἐθνι. Ἀμύνης) προσεπάθησαν νὰ δελεάσωσιν ἀξιωματικοὺς ὑποσχόμενοι ἁδρὰν χρηματικὴν ἀμοιβὴν ὡς καὶ αὐτοὶ λαμβάνωσι. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως ἦτο ὁ προσηλυτισμὸς διακοσίων περίπου ἐπιβαινόντων στρατιωτῶν Μακεδόνων οὐδενὸς ὅμως ἀξιωματικοῦ. Ταμίας 4ου Συντάγματος Στρατοῦ μετὰ ἑξακοσίων εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν ἐπιβαίνων «Ἄρεως» κρατεῖται ἐπὶ ἀτμοπλοίου εἰς Θεσσαλονίκην». (Τηλεγράφημα Μεσσαλᾶ 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ Βόλου ἀριθμὸς 4144).

Ἡ «Ἑλένη» ἀποπλεύσασα ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ θὰ ἴδωμεν περαιτέρω πῶς τοῦτο ἐπεβλήθη, μετέβη εἰς Βόλον, ὅπου ἀπεβίβασε τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην καὶ λοιποὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας οἵτινες καὶ διηγήθησαν εἰς τὸν Μεσσαλᾶν τὰ διατρέξαντα.

Ὁ Γάλλος πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σαμονὰρδ λέγει ἐπὶ τῶν συμβάντων τούτων τὰ ἑξῆς:

«Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐὰν τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων εἰς Καβάλλαν, τοῦτο ἐγένετο διότι ἐπὶ 48 ὥρας, ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Θῶρσμπυ, ἐνεργῶν εἴτε ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ, εἴτε κατόπιν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεώς του, ἠρνήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ,

τὰ ὁποῖα ἤθελον οὗτοι νὰ ἐκκενώσωσι, καὶ δὲν συγκατένευσε παρὰ πολὺ ἀργά, τὴν ἡμέραν καθ' ἥν οἱ Βούλγαροι εἰσήρχοντο εἰς Καβάλλαν (Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις Ναυάρχου»).

Ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Δεμίδωφ ἐτηλεγράφει τὴν 31ην Αὐγούστου εἰς Πετρούπολιν:

«Ἄγγλος ναύαρχος τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φρουρὰ τῆς Καβάλλας παρεδόθη εἰς τοὺς Βουλγάρους (δὲν ἦτο ἀκριβὲς Σ. Μ.) Τινὰ ἀποσπάσματα αὐτῆς μόνον, προφθάσαντα νὰ ἐπιβιβασθῶσι μετεφέρθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν (Καλλάρη), ὡς μετεδόθη αὕτη ἀπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, ὑπὸ τοῦ τελευταίου εἰς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὅπου ἑδρεύει ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις, ΑΝΤΙ ΕΙΣ ΒΟΛΟΝ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ ναυάρχου θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς ἀπιστία. Ὁ Ἔλλιοτ ἔδωσε πρὸ ὀλίγου ἐπείγουσαν διαταγὴν νὰ μεταφερθῶσι τὰ τμήματα ταῦτα εἰς Βόλον».

Οὕτω τὴν 29ην Αὐγούστου, 11ην ἑσπερινήν, ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος μετὰ ἀπομεινάντων στρατευμάτων του ἐξεκίνησε διὰ Δράμαν ὅπου ἦτο ἡ 5η Μεραρχία. Ἐκεῖ συνεκεντρώθησαν καὶ τὰ ἐκ Σερρῶν τμήματα καὶ ὅλα ὁμοῦ ἔνοπλα καὶ μετὰ τῶν πυροβόλων των καὶ τῶν σημαιῶν των καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως τῶν Βουλγάρων, μετεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Σαξωνίαν, ὅπου καὶ παρέμειναν ΕΝ ΑΠΟΛΥΤΩ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Καὶ τώρα, ἀναγνῶσται μου, ξαναδιαβᾶστε τὰ περὶ Καβάλλας τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τὰς μελοδραματικὰς περιγραφάς του καὶ τὰ αὐθαίρετα συμπεράσματά του. Καὶ σᾶς ἀφίνω νὰ ἐξαγάγετε μόνοι σας τὰ ἰδικά σας συμπεράσματα.

ΑΡΘΡΟΝ 37ον

(28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΜΠΟΔΙΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΕΚΘΡΟΝΙΣΗ!...

Δι' ὅσων μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύσαμεν ἀπηντήσαμεν εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας μᾶς ἀπηύθυνε ὁ κ. Βενιζέλος μέχρι τοῦ 26ου ἄρθρου του, τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, συμπεριλαμβανομένου. Καὶ ὄχι μόνον ἀπηντήσαμεν ἀλλὰ καὶ φωτίσαντες τὰ γεγονότα διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας τοῦ ἐκπεμπομένου ἀπὸ τὰς ἐπισήμους βίβλους τῶν ξένων κρατῶν, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὰς μαρτυρίας ξένων εἴτε ἐνεργῶς μετασχόντων εἴτε ἁπλῶς αὐτοπτῶν, τὰς μαρτυρίας Ἑλλήνων ὑπευθύνων διαχειρισθέντων ἐξουσίαν, εἴτε μεγάλην εἴτε μικράν, ἐπαρουσιάσαμεν τὰ γεγονότα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν. Ὄψιν δὲ ἐντελῶς ἀλλοίαν ἀπὸ τὴν διεστραμμένην μορφὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, στηριζόμενος ἐπὶ πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπὶ παραποιημένων τοιούτων, ἐπὶ ἄρθρων ἐφημερίδων ἐπὶ παραγγελίᾳ γραφέντων, ἐπὶ ὁμιλιῶν τὰς ὁ-

ποίας λέγει ὅτι τοῦ ἔκαμε ὁ τάδε καὶ ὁ δεῖνα, ἢ ὅτι τὰς ἔκαμεν ὁ δεῖνα πρὸς τὸν τάδε, ἐπὶ πληροφοριῶν τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἀναφέρει πηγὴν ἄλλην, πλὴν τῆς τοῦ μοναδικοῦ Εὐαγγελιστοῦ του. Παραγεμίζων δὲ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν σαθρὸν αὐτὸν σκελετόν, μὲ μελοδραματικὰς ἀποστροφάς, διὰ τὰς προδοσίας κατὰ τῆς πατρίδος τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἐκάμαμεν, μὲ θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς διὰ καταστροφάς, τὰς ὁποίας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων μεγαλοποιεῖ ἢ σμικρύνει, καὶ αἱ ὁποῖαι ὅλαι προῆλθον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, μᾶς ἔδωσε ἀληθῆ κόπον, διὰ νὰ ἀλιεύσωμεν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς ἀπεράντου δημαγωγίας, τὰ ὀλίγα, καὶ αὐτὰ σαθρά, ἐπιχειρήματα ποὺ ἐπαρουσίασε ὅπως ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτά, ὅπως ἀπηντήσαμεν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἔκαμνε ὅτι ἐλησμόνει νὰ μᾶς δώσῃ ἀπαντήσεις εἰς ὅσα τοῦ κατηγγέλλομεν. Εἰς μίαν προηγουμένην παρένθεσιν εἰς τὴν ἀρθρογραφίαν μας, ἐδώσαμεν μίαν παραστατικὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου του τοῦ συζητεῖν. Καὶ ἠριθμήσαμεν πλείστας τῶν παρασιωπήσεών του. Καὶ ἐβαρύνθημεν νὰ τὸν ξαναρωτῶμεν,—διὰ τὸ «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παραβίασιν τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, διὰ τὰς ἐπιμόνους συστάσεις του πρὸς τοὺς ξένους ὅπως κάμουν νὰ πεινάσῃ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, διὰ τὰ συγχαρητήριά του πρὸς τὸν Μπριὰν ὅταν ἐπεδόθη ἡ νότα 8)21 Ἰουνίου, εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς συμμετέσχε καὶ διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδος του, διὰ τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ διὰ τόσα καὶ τόσα ἄλλα, οὔτε ἐρωτῶμεν πλέον. Γνωρίζομεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ. Οὔτε φυσικὰ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἑκάστοτε τὰ ἄρθρα μας, ὁσάκις ὁ κ. Βενιζέλος προσποιεῖται ὅτι δὲν τὰ ἀντελήφθη.

* * *

Ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς κεφάλαιον νέον, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος διεξέρχεται εἰς τὰ ἄρθρα του ὑπ' ἀριθ. 27, 28, 29 τῶν 21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου: Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Οἱ ἀναγνῶσται μας ἐνθυμοῦνται ἐκ τοῦ πρώτου μας ἄρθρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, πῶς ἐτέθη ἀρχικῶς ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον ὁ σκοπὸς τῆς δι' ἄρθρων ταύτης συζητήσεως: Πῶς ἐπῆλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμός, ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ.

Τώρα θὰ ἴδωμεν τὸν διχαστὴν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἐκτελοῦντα φανερά, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπὸ μακροῦ ἐσχεδίαζε.

Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου λέγει:

«Εἰς τοὺς φίλους μου ἐξηγοῦσα ὅτι τὸ κίνημά μας ἔχει ὁμοιότητα μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908, κατὰ τοῦτο ὅτι, ὅπως τότε οὕτω καὶ τώρα τὸ ἐπίσημον Κράτος δύναται νὰ σταθῇ οὐδέτερον.

Τίποτε δὲν ἠμπόδιζε τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παρακολουθήσῃ μετὰ συμπαθείας τὸ κίνημα τῆς Θ)νίκης, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐκ τῆς πορείας του καὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς πάλης, θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ ἂν ὤφειλε νὰ συνεχίσῃ τὴν μέχρι τότε πολιτικήν του, ἡ ὁποία εἰς τόσας ἐθνικὰς ἀποτυχίας εἶχεν ὁδηγήσει, ἢ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς του, ἀποκαθιστῶν τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα».

Ταῦτα λέγει ὅτι ἐξήγει τότε εἰς φίλους του ὁ κ. Βενιζέλος, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοί, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἴσως παρεσύρθησαν ἐκ τῶν λόγων τούτων εἰς ἐνέργειαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρεσύροντο ἐὰν ἐγνώριζον τοὺς ἀληθεῖς αὐτῆς σκοπούς.

Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος δίδει εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, πῶς συμβιβάζεται μὲ τὸ ὅτι προέβη εἰς τὸ κίνημα τοῦτο, ἀκριβῶς καθ' ἥν ἐποχὴν ἡ μὲν Κυβέρνησις Ζαΐμη εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, καθὼς κατέθεσεν ὁ κ. Ζαΐμης ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, κατάθεσιν τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν καὶ ἀνεπτύξαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας, καὶ ἥτις πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ ἐπίσημα διπλωματικὰ τηλεγραφήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ τόσον χαρακτηριστικὸν τοῦ κ. Δεμίδωφ τῆς 18ης Αὐγούστου 1916;

Μήπως ὁ κ. Βενιζέλος θελήσῃ νὰ διϊσχυρισθῇ ὅτι ἐτηρήθη ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ τῆς προόδου αὐτῶν; Ἀλλὰ τότε νὰ μὴ λησμονῇ ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης κατέθεσε πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ὅλαι αἱ διαπραγματεύσεις αὗται ἔδει νὰ διεξάγωνται ἐν Ἑλλάδι, ἐν γνώσει τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν τῶν Κομμάτων, τοῦ μὲν κ. Πολίτου τηροῦντος ἐνήμερον τὸν κ. Βενιζέλον, τοῦ δὲ κ. Στρέϊτ ἀναλαβόντος νὰ ἀνακοινοῖ τὰς διαπραγματεύσεις εἰς τοὺς ἀντιβενιζελικούς, ὡς τὸν κ. Ράλλην καὶ τὸν κ. Γούναρην. Ἡ γνώμη μου τότε ἦτο, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔδει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον ἡνωμένη».

Πῶς λοιπὸν ἐξέλεξεν αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος;

Καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος, διὰ τῶν πρὸς τοὺς φίλους του ἐξηγήσεών του τὰς ὁποίας προανεφέραμεν, λαμβάνοντες αὐτὰς ἐκ τοῦ ἄρθρου του, ἐμφανίζει τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ἀρνίον, πῶς δὲν διστάζει ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ τελευταῖα ἄρθρα του νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν δορὰν τοῦ ἀρνίου καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν κάτωθεν αὐτῆς κρυπτόμενον λύκον;

Διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 22ας Νοεμβρίου, προκειμένου διὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὅτε οὐδεμία ἐπέκειτο Βουλγαρικὴ εἰσβολή, ὅτε μάλιστα διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐπρόκειτο καὶ ἡ τελευταία αὕτη νὰ παρασυρθῇ εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, λέγει ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέφθη ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, διότι ὁ Βασιλεὺς διαλύσας τότε τὴν Βουλὴν «διέπραττε κατάχρησιν ἐξουσίας, ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ ἀκυρωτικὴ ἀγωγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁσάκις ἡ Διοίκησις ἐνεργεῖ μὲν σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ἀλλὰ καταστρατηγεῖ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ». Ὥστε ἐπρόκειτο περὶ ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ Βασιλέως οὐχὶ διὰ τὰς περὶ πολεμικῆς ἐνεργείας τῆς Ἑλλάδος ἰδέας του, ἀλλὰ διότι οὗτος παρεβίαζε τὸ Σύνταγμα κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον.

Διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του, προκειμένου περὶ τῆς διαφωνίας του μὲ τὸν Βασιλέα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915:

«Ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν συζήτησιν καθ' ἥν διεπιστώθη ἡ νέα δια-

φωνία, ἀπαντῶν εἰς τὴν πρόσκλησίν μου, ΟΠΩΣ ΥΠΟΚΥΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΛΑΪΚΗΝ ΕΤΥΜΗΓΟΡΙΑΝ, ἐδήλωσεν ἀπροκαλύπτως ὅτι διὰ τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ζητήματα θεωρεῖ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ἐφαρμογὴν τῶν ἀντιλήψεών του καὶ παρὰ τὴν λαϊκὴν γνώμην. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Βασιλεὺς ΚΑΤΕΠΡΟΔΙΔΕ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΕΒΑΛΛΕΤΟ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ ΕΙΣ ΜΟΝΑΡΧΗΝ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ. ΗΤΟ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΕΠΙΤΕΤΡΑΜΜΕΝΗ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ καὶ ὡς ἐκ τῶν μεγάλων ἀκριβῶς ἐθνικῶν ζητημάτων περὶ τὰ ὁποῖα ἐστρέφετο ἡ σύγκρουσις θὰ ἦτο καὶ ἐπιβεβλημένη, ἐὰν δὲν ἐκινδύνευεν ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ἐξέγερσις νὰ φέρῃ μεγαλυτέρας ἐθνικὰς ζημίας».

Ὥστε ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐξέγερσίς του κατὰ τοῦ Βασιλέως θὰ ἐγίνετο διότι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἤθελε ΝΑ ΥΠΟΚΥΨΗ εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, διεκδικοῦντος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν λαϊκὴν θέλησιν. Δηλαδὴ τὸ ζήτημα δὲν ἦτο τὸ κατὰ πόσον ὁ Βασιλεὺς εἶχεν οὐσιαστικῶς δίκαιον ἢ ἄδικον, ἀλλὰ κατὰ πόσον ἐνήργει κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον, κοινοβουλευτικῶς ἢ ὄχι. Ἤ, διὰ νὰ τὰ κάμωμεν λιανά, κατὰ πόσον θὰ ΥΠΕΚΥΠΤΕΝ Ἢ ΟΧΙ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Ὅσον δ' ἀφορᾶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα αὐτὰ ἦσαν ἡ ἀφορμή, ἢ μᾶλλον, καθ' ἡμᾶς, ἡ πρόφασις τῆς συγκρούσεως, ὡς θὰ ὑποδείξωμεν. Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ἐνίσχυον, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον, τὴν σύγκρουσίν του μὲ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον, συνεχίζοντα εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον, ἀπέτρεπον αὐτήν.

Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὰ περὶ Θεοῦ καὶ Ἐλέους Του, τὰ ὁποῖα διϊσχυρίζεται ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεύς, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπανειλημμένως διὰ δημοσίων δηλώσεων διέψευσε. Ἄλλον μάρτυρα περὶ τοιούτων φράσεων τοῦ Βασιλέως ὁ κ. Βεινζέλος δὲν ἔχει παρὰ μόνον τὸν ἑαυτόν του. Ἀλλὰ ἐπὶ τῆς φιλαληθείας τοιούτου μάρτυρος δὲν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν.

Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὸ κατὰ πόσον αἱ ἐκλογαὶ τῆς 31ης Μαΐου ἀπέβησαν ὑπὲρ τοῦ φιλοπολέμου προγράμματος τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ' αὐτὰς ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρουσίασε φιλοπόλεμον πρόγραμμα καὶ μάλιστα τοιοῦτο ὥστε ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπεν οὕτως ἢ ἄλλως ὁπωσδήποτε νὰ μετάσχῃ τοῦ πολέμου εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὄχι μόνον δὲ δὲν παρουσίασε τοιοῦτο πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ ἐθρήνησε τὴν εὐκαιρίαν τῶν Δαρδανελλίων ὡς οριστικῶς ἀπολεσθεῖσαν καὶ συνεπῶς ἐγέννησε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ πολέμου. Ἐνῷ συγχρόνως ἡ Κυβέρνησις Γούναρη πιεζομένη ὑπὸ τῶν περιστάσεων, διεξήγαγε διαπραγματεύσεις κατὰ Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1915, πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, αἵτινες εἶσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἐκλογεῖς. Ὥστε ἡ ψῆφος τῆς 31ης Μαΐου κάθε ἄλλο ἦτο παρὰ φιλοπόλεμος.

Πῶς λοιπὸν ἔδωσε τοιαύτας ἐξηγήσεις εἰς τοὺς φίλους του περὶ τῆς ὁμοιότητος τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908 καὶ τὸ παρουσίασε ὑπὸ τοιαύτην ἄκακον καὶ ἀθώαν μορφήν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ ἄρθρα, παρουσιάζει ἑαυτὸν ὡς ἀποσκοποῦντα τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως διότι δὲν

ἦτο τόσον κοινοβουλευτικὸς ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλην θέλησιν παρὰ τὴν τοῦ κ. Βενιζέλου;

Ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου ὁμολογῶν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης λέγει:

«Μόνον διεστραμμένη ἀντίληψις βασιλοδούλων (ἄς μᾶς συγχωρήσουν οἱ ἀναγνῶσται μας τὴν ἐπανάληψιν τῶν κακοζήλων ἐκφράσεων τοῦ κ. Βενιζέλου) ἠμπορεῖ νὰ ἐπιμείνῃ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφήσωμεν τοὺς ἐμπνευστὰς τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΕΙΧΟΝ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ, νὰ συμπληρώσουν μέχρι τέλους τὴν καταστροφήν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡδήγησε τὴν χώραν».

Ἀλλὰ ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ ἀκριβῶς προηγούμενον τοῦ ἀνωτέρῳ ἄρθρον του, τῆς 22ας Νοεμβρίου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς «ἠδιαφόρει διὰ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ τοὐλάχιστον τὰ ἔθετε εἰς δευτέραν μοῖραν ἀπέναντι τοῦ κυρίου σκοποῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπε: Νὰ μὴ τὰ χαλάσῃ μὲ τὸν Κάϊζερ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα». Ὥστε ὡς ἐμπνευστὴν τοῦ Βασιλέως θεωρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα, καὶ ἑπομένως διὰ νὰ μὴ τὸν ἔχουν ἐπὶ κεφαλῆς των οἱ σύμβουλοί του, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἔγινε. Αὐτὴ εἶνε ἡ ὁμοιότης τοῦ κινήματος μὲ τὸν καθαρῶς ἐθνικὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908!

«Ἐζήτησα ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ ἐρωτήσουν τὰς κυβερνήσεις των, λέγει εἰς τὸ 27ον ἄρθρον του τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἐὰν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος ὅσα κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ἐνέκριναν τὴν πολιτικήν μου κατώρθωνα νὰ ὀργανώσω ἀξίαν λόγου στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον, θὰ ἐγινόμην ΔΕΚΤΟΣ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ. Εἰς τὸ ἐρώτημα ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΛΑΒΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ».

Καὶ ἐνῷ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἂν τὸν δέχωνται ὡς σύμμαχον, ὠθεῖ, εἰς τὸ κίνημα καὶ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη διεπραγματεύετο νὰ ἐξέλθῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς πόλεμον ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ τῆς Ἀντάντ. (Ὅρα κατάθεσιν Ζαΐμη). Ἀνατρέπει δὲ συγχρόνως, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ διὰ τῆς πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ τῆς ὀργῆς τῶν Συμμάχων, ἀγνοούντων τὴν πλαστότητα τῆς ἐπιθέσεως, τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, ἥτις διεπραγματεύετο τὴν ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Καὶ δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 38ον
(29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ. - ΑΙ ΔΗΘΕΝ ΔΙΑΛΛΑΚΤΙΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ.

Τί ἀντιφάσεις ἔχουν μεταξύ των τὰ ὅσα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τρία ἄρθρα του, 27ον, 28ον καὶ 29ον τῆς 21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τί ἀντιφάσεις ἀκόμη μεγαλυτέρας πρὸς τὰ πάγματα!

Προκειμένου ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ διχάσῃ τὴν Ἑλλάδα, παραγγέλλει διὰ τοῦ κ. Ζαΐμη εἰς τὸν Βασιλέα, ὡς διατείνεται ὁ ἴδιος, ὅτι ἐὰν οὗτος ἐμμείνῃ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος ἀποφασισμένος «ΟΥΧΙ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΑΓΩΝΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ, ἀλλὰ νὰ προβῇ εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἦτο διατεθειμένον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀναγκαίας θυσίας, διὰ ν' ἀποτραποῦν οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ἡ γερμανόφιλος πολιτική». (27ον ἄρθρον του τῆς 21ης Νοεμβρίου).

Καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο μεταβαίνει εἰς Χανιὰ τῆς Κρήτης καὶ ἀνακηρύσσεται ὡς προσωρινὴ κυβέρνησις ὑπὸ διαδηλώσεως τῶν φίλων του, ἥτις (ἄρθρον του 29 τῆς 23ης Νοεμβρίου) «ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΑΙ ΕΖΗΤΩΚΡΑΥΓΑΣΕΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ». Ἀλλὰ τότε, λέγει ἐψυχρόλουσε τοὺς διαδηλωτὰς διὰ τῶν λόγων του ποὺ θὰ παραθέσωμεν παρακάτω. Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἐν Ἑλλάδι οἰκοῦντες καὶ παροικοῦντες γνωρίζουν πολὺ καλὰ πῶς ὀργανοῦνται αἱ βενιζελικαὶ διαδηλώσεις καὶ ποία εἶνε ἡ τεχνική των. Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι τὰ ἐν διαδηλώσει βενιζελικὰ πλήθη διαδηλοῦν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὐαρεστεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς καθαυτὸ σκοπούς του καὶ διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὁποίου προετοιμάζουν τὰ «πλήθη», οἱ μεμυημένοι εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου. Αἱ δῆθεν ψυχρολουσίαι του ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ τμῆμα τῆς ὅλης σκηνοθεσίας. Τίς ἀγνοεῖ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι;

Εἶπε δὲ τότε πρὸς τοὺς διαδηλωτάς:

«Εὔχομαι ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν στιγμήν, ἀπαλλασσόμενον κακῶν συμβούλων, καὶ τιθέμενον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, τραπῇ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα».

Καὶ ὅμως οἱ «κακοὶ σύμβουλοι» τοῦ Βασιλέως εἶχον ἀπομακρυνθῇ τοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τούτου ἐτέθη στρατηγὸς τοῦ ὁποίου τὰ πρὸς τὴν Ἀντὰντ εὐμενῆ αἰσθήματα δὲν ἐτίθεντο παρ' οὐ-

δενὸς ἐν ἀμφιβολίᾳ. Καὶ ὅμως ἀπὸ μηνῶν εἶχε σχηματισθῆ ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη, τοῦ ὁποίου τὰ φιλικὰ πρὸς τὴν Ἀντάντ αἰσθήματα οὐδ' αὐτοὶ οἱ Σύμμαχοι ἔθετον ὑπὸ ἀμφιβολίαν καὶ ἥτις εὐθὺς ἀμέσως ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ ὅμως τὸν βίον τῆς κυβερνήσεως ταύτης κατέστησεν ἀδύνατον διὰ τῶν καθημερινῶν διαβολῶν του πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, καὶ τέλος, διὰ τῆς ὑπὸ φίλων του καὶ συνεπῶς ἐν γνώσει του, καὶ κατ' ἐντολήν του, σκηνοθετηθείσης πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας συνεργαζομένων μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ, ὅπως προκληθῇ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἀπεκαλύφθησαν ἀργότερα πάντα ταῦτα ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν γαλλικῶν ἀνακριτικῶν ἀρχῶν καὶ τὰ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἀλλ' εἰς τὰς ἀποκαλύψεις ταῦτας, δὲν ἀπήντησε τίποτε, κατὰ τὸ σύστημά του.

Γράφει εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του ὅτι μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης, δηλ. μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διχασμὸν τοῦ κράτους, ἀπήντησεν εἰς ἐρώτησιν τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Βασιλέως Σκουμπουρδῆ, διαμηνυθεῖσαν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Διαμαντίδη, παραμείναντος ἐν Ἀθήναις, «ἂν ἡ πρόθεσις τοῦ Βασιλέως (δηλ. ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος) ἐπραγματοποιεῖτο, θὰ ἐνίσχυα τὸ Στέμμα μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις, ἕτοιμος νὰ πράξω τοῦτο καὶ χωρὶς κἂν ἐγὼ ἢ οἱ φίλοι μου νὰ μετάσχουν τῆς νέας κυβερνήσεως, ἐὰν τοῦτο διηυκόλυνε τὸν Βασιλέα».

Καὶ ὅμως! ἐνῷ ἔλεγεν ὅτι τοιαύτας εἶχε προθέσεις, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διὰ τῶν ὀργάνων του ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξηρέθιζε τοὺς Συμμάχους κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' αὐτήν. Τὴν 9)22 Σεπτεμβρίου οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῇ βάσει ἀνταποκρίσεως βενιζελικῆς πηγῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκαλύπτουν, ἀπεκάλουν τοὺς ὑπουργοὺς τῆς διαδεχθείσης τὴν κυβέρνησιν Ζαΐμη, κυβερνήσεως Καλογεροπούλου «βασιλικὰ νευρόσπαστα» «ραδιούργους» κλπ. Τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου ἡ «Ἠχὼ τῶν Παρισίων» ἔγραφε διὰ τὴν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου τὰ ἑξῆς: «Μία τῶν σπουδαιοτέρων πατριωτικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν, ἡ «Πατρίς», διεμαρτύρετο χθὲς ἐναντίον μιᾶς κωμωδίας», τὴν ὁποίαν σκηνοθετοῦν, ὅπως ἐξαπατήσουν τοὺς Συμμάχους. Ἄς μείνῃ ἥσυχος ἡ «Πατρίς», οἱ Σύμμαχοι δὲν εἶνε διατεθειμένοι νὰ ἀφήσουν νὰ κοροϊδευθοῦν».

Καὶ ἐνῷ ὁ Βασιλεὺς ἐτηλεγράφει τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου 1916 εἰς τὸν ἀδελφόν του πρίγκηπα Ἀνδρέαν εἰς Λονδῖνον: «Ἐδήλωσα ἤδη ὅτι εἶμαι ἕτοιμος νὰ συμμετάσχω τοῦ πολέμου εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ὑπό τινας ὅρους, οἵτινες θὰ καθίστων τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην», ἐνῷ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον κατηγορηματικῶς τὴν Ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῷ ἡ αὐτὴ κυβέρνησις μὴ λαμβάνουσα ἀπάντησιν ἐπαναλαμβάνει τὴν 15)28 Σεπτεμβρίου τὴν προσφοράν της ἐντονώτερον, δηλοῦσα

ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐὰν ἡ Ἀντάντ τῆς παρεῖχε τὴν στρατιωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν συνδρομήν της, ὁ Ἰσβόλσκυ ἐτηλεγράφει ἐκ Παρισίων, ἤδη ἀπὸ τῆς 5)18 Σεπτεμβρίου εἰς Πετρούπολιν ὅτι «ὁ Μπριὰν μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὸ νέον ὑπουργεῖον (Καλογεροπούλου) ἐσχηματίσθη ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, ἐπομένως ἐκ δεδηλωμένων ἐχθρῶν τῆς Ἀντάντ». Ὁ μακαρίτης Καλογερόπουλος παλαιὸς γαλλόφιλος ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως τὰ νύχια, ἦτο ἐχθρὸς τῆς Ἀντάντ! Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Καραπᾶνος ἦτο γερμανόφιλος! Αὐταὶ ἦσαν αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Μπριάν!

Καὶ ἐνῷ ἡ κυβέρνησις αὕτη τοῦ μακαρίτου Καλογεροπούλου διαβαλλομένη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῶν ὀργάνων του, ματαίως προσέφερε τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῷ ὁ Βασιλεὺς ἐδήλου ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεβιβάζετο διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως διχάσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ ἀγορεύσῃ εἰς Χανιὰ εὐχόμενος «ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν ἔστω στιγμήν, ἀπαλλασσόμενον κακῶν συμβούλων καὶ τιθέμενον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τραπῇ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα», συγχρόνως ἐδημοσίευεν εἰς τοὺς «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου «ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ» τὸ ἑξῆς:

(«Τάϊμς» 27 Σεπτεμβρίου ν. ἡμερ.) «Εἰδοποίησα τὸν Βασιλέα δι' ἑνὸς τῶν πρέσβεων τῆς Ἀντὰντ ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν νὰ χάνῃ ὅπως σώσῃ τὸν τόπον. Προσεφέρθην νὰ παραιτηθῶ πάσης ἀξιώσεως πρωθυπουργίας ὅπως διευκολύνω τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του πρὸς τὸν τόπον...ὅλα ἐπὶ ματαίῳ καὶ εἶμαι ἤδη ἠναγκασμένος νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ... Ἐδίστασα πρὶν ἢ λάβω τὴν ὑψίστην ταύτην ἀπόφασιν. Καὶ τὴν λαμβάνω μόνον διότι εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΚΑΜΝΟΥΝ ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Δηλ. ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου) ΔΕΝ ΕΙΝΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΣ... Δὲν εἶμαι ἐπαναστάτης, τὸ κίνημά μου ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἢ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ».

Οὕτω, αἱ Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων περιπεπλεγμέναι εἰς τὸ δίκτυον τοῦτο τῶν ἐξ Ἀθηνῶν πληροφοριῶν τῶν πρέσβεών των, ἀντιφατικῶν πρὸς ἀλλήλας, θέλουσαι νὰ πιστεύσωσι τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ ἐπηρεαζόμεναι ἀπὸ τὰς ραδιουργίας τοῦ Ροκφέϋγ, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν, ὅστις ἦγε καὶ ἔφερε τὸν Γκυγιεμέν, ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, κλονιζόμεναι ἀπὸ τὰς ἐπικλήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ δίδωσι πίστιν εἰς τὰς τόσον σαφεῖς προτάσεις τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεώς του περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, εὑρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου. Κατηνάλισκον τὸν καιρόν των εἰς ματαίας συζητήσεις μεταξύ των πῶς θὰ ἀπαντήσουν εἰς τὰς τόσον σαφεῖς προτάσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τί θὰ ζητήσουν ἀπὸ αὐτήν. Ὁ κ. Ν. Πολίτης, ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ, εἰς ἐμπιστευτικόν του τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν κ.

Ρωμᾶνον πρέσβυν ἐν Παρισίοις, φέρον τὴν ὑπογραφήν του καὶ σταλὲν ὑπηρεσιακῶς τὴν 24 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου) καὶ εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπανέλθωμεν βραδύτερον, ὀνομάζει ΧΑΩΔΗ τὴν τοιαύτην διπλωματίαν τῆς Ἀντάντ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Λέγει ὁ κ. Ν. Πολίτης πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον:

«Ὀφείλω νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἔπραξα τὸ πᾶν διὰ νὰ διευκολύνω τὸ ἔργον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντάντ. Δύο φοράς, ὑπέδειξα εἰς τὸν ἀρχαιότερον ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ κ. Καλογερόπουλος ἦτο ἕτοιμος νὰ παραιτηθῇ, ἐὰν δὲν ἔχαιρε τῶν συμπαθειῶν τῆς Ἀντάντ, ἢ νὰ ἀφήσῃ νὰ ἀποχωρήσουν ἐκ τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνους ἐκ τῶν συναδέλφων του, τῶν ὁποίων ἡ ἐν τῇ Κυβερνήσει παρουσία ἀπετέλει ἐμπόδιον εἰς ἐπιθυμητὴν προσέγγισιν. Ἀλλὰ ὁ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ τὴν πρώτην φορὰν μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶχεν ὁδηγίας καὶ τὴν δευτέραν φοράν, ἐνώπιον τοῦ Ρώσσου συναδέλφου του, ὅτι προτιμότερον νὰ ἀναμένωμεν. Ἐπίσης ματαίως ἐπέμεινα ὅπως αἱ κυβερνήσεις των εὐδοκήσουν νὰ δώσουν τὸ ταχύτερον μίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν πρότασίν μας τῆς 6)19 Σεπτεμβρίου (δηλ. περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος), ἀφίνων μάλιστα νὰ ἐννοηθῇ ΟΤΙ ΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΔΙΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ ΜΑΣ θὰ ἐπέφερε τὴν ὁριστικὴν συμφωνίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔξοδόν μας ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς ὡρισμένην ἡμερομηνίαν».

Καὶ ὁ μαρτυρῶν ταῦτα δὲν εἶνε κανεὶς «γερμανόφιλος», «κακὸς σύμβουλος τοῦ Βασιλέως», ΑΛΛ' ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ!

Τὶ ἤθελον λοιπὸν αἱ Σύμμαχοι δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; Οὔτε καὶ αὐτοὶ δὲν ἤξευραν τί ἤθελον! Εἰς τοιοῦτο χάος (φράσις τοῦ κ. Ν. Πολίτου) ἔπεσεν ἡ ἐν Ἑλλάδι διπλωματία των, χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν τριῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 21ης, 22ας καὶ 24ης Νοεμβρίου.

Λέγει, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἔκαμε δι' ἐθνικοὺς μόνον λόγους, καὶ οὐχὶ μὲ ἀρχικὸν σκοπὸν νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, λέγει εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23 Νοεμβρίου, ὅτι εἰς τοὺς ὑποδεχθέντας αὐτὸν ἐν Χανίοις φίλους του διαδηλωτάς, ἀποδοκιμάζοντας τὸν Βασιλέα καὶ ζητωκραυγάζοντας ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας (καὶ εἴπομεν ὅτι ὅλοι γνωρίζετε πῶς προετοιμάζονται ταῦτα εἰς τὰς βενιζελικὰς διαδηλώσεις), ἐπέτυχεν ψυχρολουσίαν διὰ τῶν λόγων του «εὔχομαι ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν ἔστω στιγμὴν... τραπῇ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουσι τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα».

Καὶ ἐνῷ ἔχυνεν, ὡς λέγει, τὴν ψυχρολουσίαν ταύτην, καὶ ἐνῷ διεδήλου διὰ τῶν «Τάϊμς» ὅτι δὲν εἶνε ἐπαναστάτης καὶ ὅτι τὸ κίνημά του ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἢ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ, συγχρόνως ἐτηλεγράφει ἐκ Κρήτης εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Γκυγιεμέν:

«...ΕΑΝ ΑΦΙΧΘΕΙΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ, ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩ ΟΤΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΜΟΥ ΔΕΝ ΕΣΤΡΕΦΕΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΟΠΩΣ ΜΗ ΕΚΘΕΣΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΛΩΣ ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ

ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΡΕΔΩΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου μετεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Γκυγιεμὲν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἰσβόλσκυ, οὗτος δὲ τὸ ἐτηλεγράφησεν εἰς Πετρούπολιν τὴν 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1922 τῆς Ρωσσικῆς Διπλωματικῆς Βίβλου.

Καὶ ἐρωτῶμεν: πότε λέγει τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος; Εἰς τοὺς «Τάϊμς» ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς φίλους του ὅταν τοὺς ἐξηγοῦσε τότε, ὡς λέγει, ὅτι τὸ κίνημα εἶνε ὅμοιον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908, ἢ εἰς τὸν Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀναγνώστας του, ὅταν λέγῃ ὅτι ἔχυσεν ψυχρολουσίαν εἰς τὰς ἀντιβασιλικὰς καὶ ἀντιδυναστικὰς κραυγὰς τῶν ἐν Χανίοις διαδηλωτῶν του, ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν;

Καὶ ἐπειδὴ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ ἀπαντήσῃ, ἀπαντῶμεν ἡμεῖς.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ!

Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ ὁ κ. Ν. Πολίτης εἰς τὸ πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον προμνησθὲν τηλεγράφημά του διατί ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὰς προτάσεις των περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος, δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς ἐν ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου Δυνάμεις μίαν ἀπάντησιν!

Καὶ δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 39ον
(30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.- ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜ. ΦΡΑΓΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΔΙΑ "ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ.

Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν ἡ Ἑλλάς, ὡς λέγει, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητός της, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μακεδονίας, τὸν ὁριστικὸν τίτλον κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ τὴν ἐπιδίκασιν τῆς Θράκης μέχρι Τσατάλτζας, καὶ τὴν παραχώρησιν τῆς Σμύρνης καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Δωδεκανήσων καὶ τὴν προδιαγραφὴν τῆς τύχης τῆς Κύπρου.

Ἄς ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν ὅτι τὰ περισσότερα τούτων ἦσαν ἐπὶ τοῦ χαρτίου μόνον, ὅπως ἀπεδείξαμεν ἤδη διὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἄς ἀφήσωμεν τὸ ὅτι ἐὰν δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Θεσσαλονίκην, οὔτε κίνδυνος τῆς ἑλληνικῆς ἀκεραιότητος θὰ ὑφίστατο, οὔτε ἀνάγκη ἀνακτήσεως τῆς Μακεδονίας, οὔτε ἀπώλεια τῆς Βορ. Ἠπείρου, καὶ ἄς ἀπαντήσωμεν

εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο τοῦ κ. Βενιζέλου. Τί θὰ ἐπάθαινε ἡ Ἑλλὰς ἐὰν δὲν ἐγίνετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Θὰ ἐπάθαινε ἁπλούστατα τὸ ἑξῆς: Θὰ ἀπετελείωνε ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη, ἢ ἔστω καὶ ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου, τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ἀντάντ καὶ θὰ ἐξήρχετο ἡ Ἑλλὰς τῆς οὐδετερότητος, ὡς σύμμαχος τῆς Ἀντάντ, μὲ τὸν Βασιλέα της ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἡνωμένας, ὁπότε καὶ τὰ ἀποκτήματα αὐτῆς θὰ ἦσαν ἀσφαλῆ καὶ ὄχι χάρτινα. Καὶ ἂν μᾶς ἐρωτήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ποῖος σᾶς ἠμπόδισε καὶ μετὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐξέλθητε τῆς οὐδετερότητος; θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Σεῖς ὅστις διὰ τῶν ραδιουργιῶν σας κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ὅστις κατηγγείλατε τὸν Βασιλέα ὡς ἐχθρὸν τῆς Ἀντάντ, ἐνῷ οὗτος ἐπρότεινεν εἰς αὐτὴν τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, σεῖς ὅστις ὄχι μόνον σεῖς προσωπικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ψευδολογιῶν τοῦ Ροκφέϊγ παρεστήσατε ὅλην τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα, πλὴν ὑμῶν, ὡς γερμανόφιλον, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου, παρημποδίσατε πᾶσαν πρόοδον τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Βασιλέως, τοῦ κ. Ζαΐμη, τοῦ Καλογεροπούλου, τοῦ κ. Καραπάνου μετὰ τῆς Ἀντάντ, καὶ προεκαλέσατε τὴν σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα χαώδη κατάστασιν τῆς Ἀνταντικῆς διπλωματίας, τὴν ὁποίαν τόσον παραστατικῶς περιγράφει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Ν. Πολίτης, εἰς τὸ τηλεγράφημά του πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον τῆς 24ης Σεπτεμβρίου (παλ. ἡμερ.) περικοπὴν τοῦ ὁποίου ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἢ μήπως θὰ ἰσχυρισθῇ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν θὰ ἐξήρχετο ἐκ τῆς οὐδετερότητος μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεύς, δὲν θὰ εἶχε τὰ πλεονεκτήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐξελθὼν τῆς οὐδετερότητος μὲ τὸν στρατὸν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης; Μὰ θὰ ἦτο ἀστειότης ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμός! Καὶ ὅμως, ἂν δὲν τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ καθαρά, τὸ λέγει ἐν ὑποκρούσει. Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον του τῆς 23 Νοεμβρίου ἀναγράφει:

«Ἐνῷ πραγματικῶς καὶ διχασθεῖσα εἰς δύο ἡ Ἑλλάς, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβολῆς τῆς προσωπικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, κατώρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν τῆς Θεσσαλονίκης τὴν σοβαρὰν ἐκείνην ἐνίσχυσιν, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν διάρρηξιν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου, ἥτις ἔφερε ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ὅτι ὁ πόλεμος ἐχάθη διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας».

Ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούδενδορφ τὰς περικοπὰς αἵτινες ἀποδεικνύουν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐχάθη διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἐκ τῆς ἀποτυχίας των κατὰ τὰς ἐν Γαλλίᾳ μάχας τοῦ 1918. Καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1918 ἀνεγνώρισεν ἡ Γερμανία καὶ ἐπεζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπῆλθε κλονισμὸς εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἡ διάρρηξις τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου. Οὔτε δύναμαι νὰ ἐπανέρχωμαι εἰς τὰ αὐτὰ πράγματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνίσχυσιν τὴν ὁποίαν ἔδωσε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὸν Συμμαχικὸν στρατόν, χωρὶς νὰ θέλω νὰ μειώσω

τὰς θυσίας τὰς ὁποίας εἷς ἕκαστος πολεμιστὴς προσέφερεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρω πῶς περιγράφει τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ εἰς τὴν «Παρισινὴν Ἐπιθεώρησιν» τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1919, σελ. 694—700. Δὲν θίγει τοῦτο τὸν ἕνα ἕκαστον πραγματικῶς πολεμήσαντα καὶ χύσαντα τὸ αἷμα του. Θίγει ὅμως καὶ καιριώτατα, τὸν δημιουργὸν τοῦ κινήματος τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τὸ ἔργον του. Λέγει ὁ Στρατηγὸς Σαράϊγ:

«Δὲν ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ πρὸς ὑποδοχήν του (τοῦ κ. Βενιζέλου) κατὰ τὴν ἄφιξίν του (δηλ. εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ Κυβέρνησίς του δὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ (δηλ. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις). Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐγίνετο Θεσσαλονικεύς!... ἀφοῦ ἔδει νὰ συζητῶ μετ' αὐτοῦ ζητήματα ἀφορῶντα τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, ἔπρεπε νὰ τοῦ γίνῃ καλὴ ὑποδοχή. Ἐλήφθησαν λοιπὸν μέτρα ὅπως ἐκραγῇ εἷς ἐνθουσιασμός. ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΣ Ἤ ΟΧΙ καὶ ἔτσι ἡ ἡμέρα ἐπέρασεν ὡραία!...

»Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Βούλγαρος καθίσταται ἡ μόνη ἀπασχόλησις διὰ νὰ πολεμήσωμεν ἐχρειάζοντο στρατιῶται καὶ ἀκόμη στρατιῶται. Καὶ ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Οἱ ἐθελονταὶ μᾶλλον ἐσπάνιζαν.

»...Ἀλλ' ὁ Βενιζέλος ἐν τούτοις δὲν ἀπέκαμνε καὶ ὡς νέος Σίσυφος, ἀπεπειρᾶτο καθ' ἡμέραν νὰ φέρῃ εἰς τὸ τέρμα τὸν πάντα ἐπανακυλιόμενον βράχον τῆς ἐπιστρατεύσεώς του. Πόσα χωρία ἐδέησε νὰ περισφιχθῶσι διὰ νὰ χορηγήσωσι τοὺς ἄνδρας ποὺ ἀπητοῦντο ἀπὸ αὐτά. Πόσοι πυροβολισμοὶ ἀντηλλάσσοντο εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἀλλαχοῦ διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν οἱ ἔφεδροι ἀπὸ τοῦ νὰ φεύγωσι διὰ θαλάσσης ἢ εἰς τὰ δάση! Πόσοι λιποτάκται ἢ ἀνυπότακτοι, ἐγίνοντο δεκτοί, ἀπεκρύπτοντο, περιεθάλποντο εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἄθω. Μετὰ μόχθου συνεπῶς ἔφθανον εἰς τὸν σχηματισμόν των, αἱ βενιζελικαὶ μονάδες, εἰς τὰς ὁποίας παρείχομεν, ἄλλως τε ἀποσκευήν, ἐνδυμασίας, τρόφιμα. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.), ἐν τούτοις κατωρθώθη νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ μέτωπον ἕνα τάγμα... Τὸ νὰ τεθοῦν χίλιοι ἄνδρες ἐπὶ ποδὸς πολέμου, ὅταν γίνεται ἔκκλησις εἰς τοὺς ἐθελοντὰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶνε πρᾶγμα διὰ νὰ γεννήσῃ ἐνθουσιασμόν... ἄλλως τε ἐδέησε νὰ ἀναμείνωμεν μέχρι τῆς 14 Νοεμβρίου ὅπως ἄλλα δύο τάγματα ἀποσταλοῦν πρὸς συνάντησιν τοῦ πρώτου τάγματος. Ἀκόμη τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 δὲν εἶχε σχηματισθῆ παρὰ μία μεραρχία μὲ τρία συντάγματα πεζικοῦ καὶ μὲ πυροβολικὸν εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν. Τὴν 19ην Ἰουνίου, ἡ μεραρχία τοῦ ἀρχιπελάγους ἐτελείωνε τὴν ἀποβίβασίν της εἰς Θεσσαλονίκην. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως μία τρίτη μεραρχία, λεγομένη τῆς Κρήτης, συνεπλήρου τὸ ὅλον τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης... Ἦτο καὶ αὐτὸ κἄτι βέβαια....»

«...Ἀλλὰ μὲ ποίαν τιμὴν ἐξηγοράζετο ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ συνδρομή; Ἀρκεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς νὰ παρελάσουν μερικαὶ ἀπὸ τὰς δυσκολίας τῆς ἐπιστρατεύσεως ταύτης, καὶ νὰ μὴ ἀποκρύψῃ κανεὶς πλέον τὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ἄφηνε νὰ γεννοῦν ἢ προεκάλει ἡ Βενιζελικὴ Κυβέρνησις».

«Ἰδοὺ τί τηλεγραφήματα ἔστελλε:

»Εἰς Κρήτην, εἰς περιοχὰς αὐτῆς, ἡ ἐπιστράτευσις παρουσίαζε μετρίαν μόνον ἀπόδοσιν. ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ ΝΑ

ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΖΗΛΟΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΩΣΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΗΜΑ ΕΚ 500 ΔΡΑΧΜΩΝ».

»Εἴς τινας νήσους, οὔρλιαζαν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι νὰ ὑπακούσωσι παρὰ εἰς διαταγὴν τοῦ Βασιλέως. «ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΑΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΑΣ».

»Εἰς Μυτιλήνην, μία κωμόπολις ἐξεγείρεται. «ΖΗΤΩ ΕΝΑ ΛΟΧΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ».

»Ἐν Κρήτῃ ὁ Βενιζέλος διατάσσει νὰ πληρώνωνται τὰ ἐπιχορηγήματα προτοῦ οὗτοι νὰ προσέλθωσι.

»Εἰς τὴν Σάμον Κυβερνητικὸς ἀντιπρόσωπος διὰ νὰ κάμῃ νὰ σπεύσωσιν οἱ μὴ προσερχόμενοι, προτείνει νὰ δοθῇ ὑπόσχεσις γαιῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. «ΕΑΝ ΕΙΝΕ ΑΝΑΓΚΗ, ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΜΕΤΕ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΣΗ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ».

»Καὶ ὅταν ὁ Ζοννὰρ φθάνει εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἔξωσιν τοῦ Βασιλέως, 700 ἄνδρες τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους φεύγουσι λιποτακτοῦντες....»

Αὐτὴ ἦτο ἡ στρατιωτικὴ συμβολὴ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! ὅπως τὴν περιγράφει ὄχι ἄλλος τις, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ τῷ 1919.

Ἐὰν ὅμως ἐξήρχετο ὁ Βασιλεὺς τῆς οὐδετερότητος, ὅπως ἤθελε καὶ ἐπρότεινε καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς καὶ διὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ διὰ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ἡ στρατιωτικὴ συνδρομὴ εἰς τοὺς Συμμάχους θὰ ἦτο ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς στρατός, πειθαρχῶν καὶ παρεσκευασμένος. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι τότε πῶς θὰ ἐξεδίωκε τὸν Βασιλέα;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 28ον ἄρθρον του τῆς 22ας Νοεμβρίου περιγράφει μελοδραματικῶς τοὺς δισταγμοὺς τῆς συνειδήσεώς του, κατὰ τὴν ἐσωτερικήν του πάλην προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκκινήσῃ διὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ προσθέτει. «Ἀλλ' ἂν ὑπελείπετο ἀκόμη καὶ ὁ ἐλάχιστος δισταγμός, τοῦτον διεσκέδασεν ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονίκην». Θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονίκην τῆς 17ης Αὐγούστου ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ του καὶ ὄχι κατ' ἐντολήν του. Ἀστειεύεται; Ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ 27ον ἄρθρον του τῆς προηγουμένης ἡμέρας 21ης Νοεμβρίου, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐκβιαστικῶν ἀπειλῶν τοῦ Σαράϊγ πρὸς τὸν κ. Ἀλ. Ζάνναν, ὅτι θὰ ἐγκαταστήσῃ σερβικὴν διοίκησιν ἐν Θεσσαλονίκῃ, προφανῶς διὰ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα ποὺ ἀπὸ τόσον καιρὸν ὑπέσχοντο, λέγει: «Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀπεφασίσθη ἡ ἄνευ ἀναβολῆς δρᾶσις ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915». Ὥστε ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, μῆνας πολλοὺς πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ, πολὺ περισσοτέρους πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἀκόμη περισσοτέρους πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Καβάλλας ἐσχεδιάζετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης! Ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἄνευ συμμετοχῆς του ἐσχεδιάζοντο ταῦτα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915;

Καὶ τότε πῶς ἐξηγεῖ τὸ τηλεγράφημα ποὺ ἔστειλεν ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμίδωφ τὴν 8)21 Φεβρουαρίου 1916 πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του (Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος, ἔκδοσις 1922, ἀρ. 106) καὶ ἔχον ὡς ἑξῆς: «ΠΛΗΡΟΦΟΡΟΥΜΑΙ ΛΙΑΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΩΣ ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ, ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΘΕΣΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ, ΠΡΟΟΡΙΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΣΤΡΑΤΩ;....»

Οἱ δὲ ἀναγνῶσται μας οἱ συνηθισμένοι μὲ διπλωματικὰ ἔγγραφα, γνωρίζουν τί ἐννοοῦν οἱ πρέσβεις ὅταν λέγουν ὅτι ἔχουν τὰς πληροφορίας των ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ.

Τί εἴδους προπαγάνδαν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἑκατομμύρια φράγκων ἰσοδυναμοῦντα μὲ 45 περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἀπὸ τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1916 καὶ πέραν; Δὲν θὰ μᾶς τὸ εἰπῇ ποτέ; Δὲν θὰ μᾶς δώσῃ ἐξηγήσεις ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ πλανᾶται τοιαύτη φοβερὰ κατηγορία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς, πάντας, εἴτε φίλους, εἴτε ἐχθρούς, θέλομεν νὰ θεωρῶμεν πάντοτε ἀνωτέρους τοιούτων ὑπονοιῶν; Οἱ φίλοι του ἀξιωματικοὶ δὲν θὰ θελήσουν νὰ τοῦ ζητήσουν δημοσίᾳ ἐξηγήσεις καὶ λογαριασμὸν ἀκόμη, ποῦ ἐδαπανήθησαν ἐν τῷ στρατῷ τὰ δύο ἑκατομμύρια γαλλικῶν φράγκων;

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ δισταγμοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἡ ψυχική του ἀγωνία, προκειμένου νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! Καὶ δὲν διστάζει νὰ παραβάλῃ εἰς τὸ 28ον ἄρθρον του τῆς 22ας Νοεμβρίου τοὺς δισταγμούς του (!) πρὸς τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου πρὸ τῆς ἀγωνίας τοῦ Σταυροῦ! Δὲν λείπει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς εἴπῃ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι περίλυπος ἐγένετο ἡ ψυχή του ἄχρι θανάτου, ὅταν ἐξεκινοῦσε διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης!

Καὶ τοὺς μὲν δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου ἔλυσε τὸ μαρτύριον Του καὶ τὸ κάρφωμα ἐπὶ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Τοὺς δὲ δισταγμοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου ἔλυσεν... ὁ κουρέας τοῦ κ. Λεων. Ἐμπειρίκου, ὁ γνωστότατος εἰς τοὺς Ἀθηναίους Σουβλῆς.

Δὲν ἀστειευόμεθα. Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰ 27ον καὶ 28ον ἄρθρα του, τῆς 21ης καὶ 22ας Νοεμβρίου, ὅπου μᾶς διηγεῖται τὰς μακρὰς συνομιλίας τοῦ Σουβλῆ μὲ τὸν κ. Λεων. Ἐμπειρῖκον, ὅταν τὸν ἐξύριζεν. Καὶ μᾶς κάμνει ἀθέλητα νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου φαιδρολογήματα τοῦ ἰδίου Σουβλῆ, ὅταν ἐξύριζε τὸν Βασιλέα, διότι ἐξύριζε καὶ τὸν Βασιλέα! Καὶ ἐπιλέγει ὁ κ. Βενιζέλος, θέτων ἐν τῇ διηγήσει του, τέρμα εἰς τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀγωνίας τῆς συνειδήσεώς του: «Ἡ συνομιλία τοῦ κουρέως μὲ τὸν κ. Ἐμπειρῖκον εἴτε ἔλαβε πραγματικῶς χώραν, εἴτε ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου, εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ποίαν συγκλονιστικὴν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε».

Ἀθάνατε Σουβλῆ! Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην φαιδρότητα ποὺ μᾶς παρέσχες, μετὰ τόσα ἔτη, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι!

Καὶ καταλήγει ὁ κ. Βενιζέλος:

«Ὁ κ. Μεταξᾶς γνωρίζει ὅτι τὸ κοινὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται εἶνε τόσον ἀποτυφλωμένον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ποὺ τοῦ εἶχε κάμει τὸ ἐπιτελεῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐννεαμήνου ἀπολέμου ἐπιστρατεύσεως, ὥστε νὰ τολμᾷ ἀκινδύνως νὰ τοῦ προσφέρῃ τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς τελευταίας ἀρθρογραφίας του».

Τόσον ὀλίγον γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος ἡμᾶς τοὺς ἀντιβενιζελικούς; Μετὰ τόσα καὶ τόσα ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς μάθῃ;

Καὶ μὲ τοιαύτην ἄγνοιαν τῶν ἰδικῶν μας προσώπων καὶ πραγμάτων ἐμφανίζεται ἑκάστοτε διακηρύττων ὅτι θὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα;

ΑΡΘΡΟΝ 40ΟΝ
(2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΙ ΣΚΕΥΩΡΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.-ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΣΥΓΧΩΡΕΙ ΤΑΣ ΝΙΚΑΣ ΤΟΥ 1912-1913

Εἰς τὰ τρία ἄρθρα τὰ προηγηθέντα τοῦ σημερινοῦ ἄρθρου μας ἀπεδείξαμεν ἀναλύοντες αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπηντῶμεν διὰ τῶν ἐν λόγῳ τριῶν ἄρθρων μας, ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ ὑποκινήσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως. Ἐξηγάγομεν δὲ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν μυχίων αὐτοῦ σκέψεων. πρὸς τὸν Γκυγιεμέν.

Ἡ πρόθεσίς του αὕτη ἦτο παλαιά. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέκαθεν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλην ἐξουσίαν πλὴν τῆς ἰδικῆς του. Ἀκόμη καὶ τώρα ἀπὸ τὴν αὐτὴν ὄρεξιν ἄγεται. Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀνεχθῇ ἕνα Βασιλέα ὄχι συνταγματικὸν οὔτε κοινοβουλευτικόν, ἀλλὰ τελείως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὑποτεταγμένον. Ὑποτεταγμένον εἰς τὸν κ. Βενιζέλον εἴτε οὗτος ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Λαοῦ εἴτε ὄχι.

Ἔτσι ἠννόει καὶ ἐννοεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Ἀνώτατον Ἄρχοντα τῆς Χώρας. Καὶ σήμερον τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἔτσι τὸν ἐννοεῖ. Ἄς ἐνθυμηθοῦν οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι τώρα ἐσχάτως, μὲ τὴν κρίσιν περὶ τὸ Προεδρικὸν ζήτημα, ὁ κ. Βενιζέλος, ἀπήτει ἀπὸ τὸν κ. Ζαΐμην νὰ μὴ ἐκδώσῃ τὸν ἐκλογικὸν νόμον, καὶ νὰ παραβῇ τὰς ἐκ τοῦ ἄρθρου 72 τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος ρητὰς ὑποχρεώσεις του, ὅπως διὰ τούτου προκληθῇ ἡ πτῶσις τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη, καίτοι αὕτη εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τοιαύτην ἐξωφρενικὴν ἀπαίτησιν κατήγγελλεν αὐτὸν καθημερινῶς ὡς παραβιάζοντα τὸ Σύνταγμα, ὡς ἀνίκανον διὰ τὸ Ἀνώτατον ἀξίωμα κτλ, κτλ. Δηλαδὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐναντίον του ἐν σμικρῷ ὅ,τι εἶχε κάμει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς μέγα. Οὔτε βεβαίως θὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ μέλλον. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τώρα δὲν ὑπάρχουσι ξενικὰ στρατεύματα ἐν

τῇ χώρα, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειάν των, ἐλλείψει βοηθείας ἐκ μέρους τῆς λαϊκῆς θελήσεως.

Διότι καὶ τότε, ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν ξένων στρατῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τίποτε ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Αἱ νίκαι τοῦ 1912—1913 καὶ τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τῶν πολέμων ἐκείνων, ὀφειλόμενα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξουδετερώθησαν καὶ ἐκαλύφθησαν τὰ πολιτικὰ σφάλματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ στερεώσουν τὸν Κωνσταντῖνον ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει κατὰ τρόπον ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἠδύνατο οὔτε κἂν νὰ σκεφθῇ νὰ στραφῇ κατ' αὐτοῦ. Δηλαδὴ ἐὰν δὲν συνέβαινεν ὁ μέγας πόλεμος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διαβιῶν ἐν εἰρήνῃ ἤθελε στρέψει τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς ἕτερον παρὰ τὸν κ. Βενιζέλον πολιτικόν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκβιάζῃ δι' ἀπειλῶν τὸ Στέμμα, κατὰ τὰ συνηθισμένα, ὅπως ὑποτάξῃ ὡς ἀντιπολιτευόμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν θέλησίν του, οὔτε π. χ. νὰ ἐκβιάσῃ ὅπως κατὰ τὸ 1928 τὸν Ἀνώτατον Ἄρχοντα νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου νὰ μεταβάλῃ ἄρδην τὴν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν, οὔτε ὅπως τὸ 1934' νὰ ἐπιζητῇ νὰ ἐκβιάσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως ὅπως τὰς τοῦ κ. Ζαΐμη. Ἐνῷ ἕνα ἀδύνατον Βασιλέα θὰ ἠδύνατο ἀπειλῶν ἑκάστοτε ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις νὰ ἐλπίζῃ νὰ τὸν εἶχε ὑποχείριον. Θὰ εἴχομεν δηλαδὴ μετὰ τὸ 1912—1913, ἄνευ τοῦ μεγάλου πολέμου, πράγματι μίαν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡς πᾶς πολιτικός, θὰ εἶχε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν θέσιν του, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁ Κυρίαρχος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ πάντα θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον πλὴν τῶν νικῶν τοῦ 1912—1913.

Τόσον δὲ ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὴν νικηφόρον ἐνέργειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε καὶ ἀργότερα καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ τώρα ἀκόμη, πᾶσα προσπάθεια ὑπὸ τῶν ἐξυπηρετούντων τὸν κ. Βενιζέλον κατεβλήθη καὶ καταβάλλεται ὥστε νὰ μειωθῇ ἡ ἀξία τῶν νικῶν ἐκείνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ κατ' αὐτὰς ἐνέργεια τοῦ Κωνσταντίνου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν π. χ. ἐπλάσθη τὸ παραμύθιον τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν Κωνσταντῖνον νὰ προελάσῃ εἰς Θεσσαλονίκην τὸ 1912, διατάζοντα δῆθεν καὶ τὰ τόσα ἄλλα παραμύθια τῶν στρατηγικῶν σφαλμάτων, τινὰ τῶν ὁποίων εὗρον ἀπήχησιν καὶ εἰς ἐπίσημα ἱστορικὰ συγγράμματα. Ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχουν ἀναγνωσματάρια τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἐγκριθέντα εἰς παρελθόντα ἔτη, μὴ ἀναφέροντα οὐδὲ κἂν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις διώκει τὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ ἀναγράφουσι τὴν δρᾶσιν.

Ὁ μέλλων ἱστορικός, ὅστις βεβαίως θὰ ἀνασηκώσῃ τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν πολέμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν γνωρίζομεν πῶς θὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνίερον αὐτὴν προσπάθειαν, τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας καὶ σημασίας ἑλληνικῶν νικῶν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς μειώσεως τοῦ γοήτρου ἑνὸς νεκροῦ πλέον ἡγεμόνος.

Ἀλλὰ τότε αἱ ἀναμνήσεις ἦσαν πρόσφατοι καὶ ζωνταναί. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος ἔδει νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτάς, ἐκτὸς ἐὰν τοῦ παρουσιάζετο εὐκαιρία νὰ εὕρῃ ἀλλαχόθεν τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως βοήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν τοῦ ἔδιδεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Καὶ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ παρέσχεν ὁ μέγας πόλεμος.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφρόντισε μετὰ μεγάλης δεξιοτεχνίας νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Συμμάχων ὡς πρὸς τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐνεφανίζετο ὡς ὁρμητικῶς ἐξωθῶν πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἀποδίδων ἑκάστοτε τὴν συγκράτησιν τῆς ὁρμητικότητος αὐτοῦ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον, πράγματα ὅμως ἐσωτερικῶς καὶ οὗτος διστάζων, μέχρις οὗ, πληροφορούμενος ὅτι ἡ δυσφορία τῶν Συμμάχων διὰ τὴν περίσκεψιν τοῦ Βασιλέως ἤρχισε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὡς ἀνεχόμενον τὴν διστακτικότητα ταύτην, ἀπέρριψε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 τὸ προσωπεῖον εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων.

Ὁ ἴδιος, εἰς τὰ τελευταῖα του ἄρθρα, ὁμολογεῖ ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέφθη τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὡς μὴ τηροῦντος τὰς κοινοβουλευτικάς του ὑποχρεώσεις. Ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τοιαύτην ἐξέγερσιν δὲν ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ τὸν λαόν. Καὶ ναὶ μὲν προσεπάθησε νὰ ἐπισύρῃ τὰς ὑπονοίας τῆς Ἀντὰντ κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς γερμανοφίλου, ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ὑπόνοιαι αὗται μόναι δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς βοήθειαν τῶν στρατῶν της, ὅπως δι' αὐτῶν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ἡ κυριαρχία καὶ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἦσαν εἰσέτι ἀπαραβίαστοι.

Τὰ πράγματα ὅμως μετεβλήθησαν ὅταν, διὰ τῆς σκευωρίας τὴν ὁποίαν ἀφηγήθημεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, κατώρθωσε νὰ φέρῃ τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸν ξένον στρατόν, ὅστις θὰ τοῦ ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι αἱ διαθέσεις τῶν Δυνάμεων δὲν ἔφθανον μέχρις ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως.

Εἶχον αὗται βασίμους ἐλπίδας ὅτι θὰ ἤρχετο στιγμή, καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ταῖς ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἦτο παραδεδομένος εἰς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνεννοημένος μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἀντὰντ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Μόνον οὕτω ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν διὰ τοῦ ξενικοῦ στρατοῦ ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγέννα τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Συμμάχους. Ὁ Δενὺ-Κοσσέν, ἀπερχόμενος ἐξ Ἑλλάδος ἐδήλου τὴν 16)29ην Νοεμβρίου 1915 εἰς τὴν «Νταίηλυ Μαίηλ» τοῦ Λονδίνου, ὅτι ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΟΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΑΛΛΗΝ ΠΗΓΗΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἀκόμη τὴν 12)25 Δεκεμβρίου, ἔγραψεν ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Δενὺ — Κοσσὲν καὶ εἰς τὸν λόρδον Κίτσενερ ὅτι τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἐχθρικὴν πρᾶξιν ἐκ μέρους

τῆς Ἑλλάδος εἶχον νὰ φοβοῦνται. ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥΜΕΘΑ ΝΑ ΘΕΣΩΜΕΝ ΥΠΟ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ὅστις πρὸ ὀλίγων μηνῶν μᾶς προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς Τουρκίας ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΗΡΚΕΙ ΝΑ ΑΚΟΥΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΝ ΔΙ' ΗΜΑΣ ΔΟΛΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΒΟΥΡΓΟΥ».

Καὶ ταῦτα, μολονότι εἶχεν ἤδη ἀρχίσει διὰ τῶν μέσων ποὺ κατωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν, ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Πλὴν τούτων, ὀλίγον ἔλειψεν, ἡ ἐλπὶς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων ἐν Θεσσαλονίκῃ νὰ ματαιωθῇ ἐντελῶς. Διότι καθ' ὅλον τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1915 συνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν Συμμάχων ἡ τελεία ἀποχώρησις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐκ Θεσσαλονίκης. Ὁ Κίτσενερ ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο ἐντονώτατα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Κλεμανσὼ ἦτο ἀντίθετος τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι τῶν Συμμάχων ἔρρεπον μᾶλλον εἰς τὴν μὴ διατήρησιν τοῦ Συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὁ Μπριὰν ὅμως, τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου ἡ τύχη ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐπέμεινε, καὶ κατώρθωσε τὴν διατήρησιν αὐτῆς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἄρῃ ὁλοτελῶς, οὔτε τῶν Ἄγγλων τοὺς δισταγμούς, οὔτε νὰ καταπαύσῃ τὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀντιπολίτευσιν τοῦ Κλεμανσώ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων, ἐντόνους κατέβαλλε προσπαθείας, ἰδιαιτέρας φυσικὰ πρὸς διατήρησιν τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Αἱ δηλώσεις αὐτοῦ, αἱ ἰδιαίτεραι πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, αἱ γενόμεναι τὴν 5)18 Δεκεμβρίου 1915 καὶ τηλεγραφηθεῖσαι παρὰ τοῦ τελευταίου εἰς Παρισίους, εἶνε χαρακτηριστικώταται. Εἶνε ἐκεῖναι τῶν ὁποίων τμῆμα μόνον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ συμβουλὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως οἱ Σύμμαχοι πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Συνεχίζων, παρίστανεν, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα διὰ τοὺς Συμμάχους ἐκ τῆς συνεχίσεως τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ παραθέτων φανταστικοὺς ἀριθμοὺς στρατῶν καὶ στρατηγικὰ σχέδια καὶ ὑποσχόμενος ὅτι ΤΟΤΕ ΘΑ ΕΞΕΚΑΘΑΡΙΖΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ καὶ ἀναλαμβάνων αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τέλος πάντων, μὲ ἀρκετὰ βάσανα κατωρθώθη νὰ ληφθῇ ἡ ἀπόφασις ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην.

Εἶχεν οὕτω ὁ κ. Βενιζέλος τὸ μέσον τῆς ξενικῆς συνδρομῆς εἰς χεῖρας του. Ἀλλ' ὡς εἴπομεν, διὰ νὰ καταστῇ τοῦτο ἐνεργὸν διὰ τοὺς σκοποὺς του ἔδει νὰ πεισθῶσιν οἱ Σύμμαχοι ὅτι ὁ Βασιλεύς, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες πλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅλοι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντὰντ συνεννοημένοι μὲ τοὺς Γερμανοὺς πρὸς καταστροφήν της.

Ἁπλαὶ καταγγελίαι τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἤρκουν. Εἴδατε πῶς

ἠννόησε ταύτας ὁ Δενὺ-Κοσσέν. Ἐχρειάζετο ὁλόκληρος σκηνοθεσία, ὅπως αἱ καταγγελίαι αὗται προέρχωνται ἐξ αὐτῶν τῶν τάξεων τῶν Συμμάχων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν πρακτόρων των. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἔθετεν αὐτοὺς εἰς πρώτην γραμμήν, αὐτὸς δὲ θὰ εἵπετο. Ἡ ἐνέργειά του θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἀδυναμίας τῶν προσώπων αὐτῶν, τὰ ἐλαττώματά των, καὶ τὰς προκαταλήψεις των.

Τὰ πρόσωπα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως ἐστηρίχθη ἦσαν τρία: Ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γκυγιεμέν, ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ καὶ πρὸ παντὸς ὁ Ρακφέϊγ.

Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων, θὰ στηριχθῶμεν εἰς τὰς κρίσεις αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, περὶ τῶν προσώπων τούτων καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Μπριὰν καὶ τοῦ Ζοννάρ. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Δαρτὶζ-ντὺ Φουρναί. Εἰς τὰς κρίσεις τῶν Γάλλων ἱστορικῶν.

Ὀφείλομεν ὅμως προκαταρκτικῶς νὰ κάμωμεν μίαν διάκρισιν. Θὰ ἦτο πλάνη μεγάλη ἐὰν οἱ Ἕλληνες τὴν εὐθύνην τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων ἐπερρίπταμεν εἰς τοὺς κυβερνῶντας τότε τὴν Γαλλίαν, ἀκόμη δὲ μεγαλυτέρα, ἐὰν τὴν ἐπερρίπταμεν εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν. Τοὐναντίον, θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνῶσται μας ἐκ τῶν κειμένων ποὺ θὰ παραθέσωμεν, πῶς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη παρεπλανήθησαν παρὰ τῶν προσώπων τούτων καὶ παρεσύρθησαν, ἀδικήσασαι ἐν τῇ πλάνῃ των τὴν μεγάλην πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δηλ. τὴν Ἑλλάδα. Θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνῶσται μας ἐκ τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, πῶς ὅταν τὸ κακὸν εἶχε γίνει πλέον, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Γάλλους ποῖοι τοὺς παρεπλάνησαν, δυστυχῶς ἀργὰ πλέον. Ὥστε ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ εἴμεθα δίκαιοι καὶ νὰ μὴ ὑποπίπτωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πλάνην ὅτι διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα εἰς τὸν τόπον μας δεινά, τὰ προελθόντα ἐκ τῆς σφαλερᾶς ἐνεργείας τῶν προσώπων τούτων εὐθύνεται τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος, τοῦ ὁποίου αἱ συμπάθειαι πρὸς τὴν χώραν μας ὑπῆρξαν πάντοτε μεγάλαι καὶ ἄλλο τόσον μεγάλαι αἱ συμπάθειαι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτό. Ἴσως-ἴσως καὶ ἡ εὐθύνη τῶν προσώπων τούτων εἶνε ἠλαττωμένη, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι Ἕλλην πολιτικὸς καὶ ἀρχηγὸς μεγάλου κόμματος ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐπηρέασεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξώθησεν εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας νομίζοντες ὅτι οὕτω ἐξυπηρέτουν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος των, ἐνῷ πράγματι ἐξυπηρέτουν τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτικοῦ τούτου. Τούτου καὶ μόνον τοῦ Ἕλληνος πολιτικοῦ, τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ εὐθύνη ἀπέναντι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνδιαφέρει ἡμᾶς. Καὶ ἔχομεν ὅλοι τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον μάλιστα νὰ καταγγείλωμεν τὰς πράξεις του, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον ἐνῷ ἡμεῖς ἠγωνιζόμεθα νὰ ρίψωμεν εἰς λήθην τὸ παρελθὸν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐσιωπῶμεν ἔρχεται οὗτος μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας περίπου, ἀπρόσκλητος, διὰ νὰ καταγγείλῃ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γενεάν, δηλαδὴ εἰς τὰ τέκνα μας, ἡμᾶς, τοὺς πατέρας των, ὡς προδότας καὶ ἀρνησιπάτριδας, προκαλῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν συζήτησιν καὶ ξαναζωντανεύων τὸ παρελθὸν καὶ τὸν διχασμὸν μόνον καὶ μόνον διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἐπέ-

κειντο ἐκλογαὶ καὶ ἤθελε νὰ φωτίσῃ, ὡς λέγει, νὰ τυφλώσῃ ὅμως πράγματι, τὴν νέαν ταύτην γενεάν, ἢ ὅπως τὴν μεταφράζει, τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, διότι περὶ ψήφων κυρίως ἐνδιαφέρεται, καὶ οὐχὶ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 41ον
(3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΚΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΧΕΝ ΑΠΟΦΑΣΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 1916! Ο ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΛΩΤΑΡΧΟΥ ΡΟΚΦΕ'Ι'Γ

Εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας ὅλων τῶν ἐνεργειῶν, εἰς ἃς τῇ ὑποκινήσει τοῦ κ. Βενιζέλου προέβησαν τὰ πρόσωπα ἅτινα προεμνημονεύσαμεν, παρασύραντα τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν δημοσίαν γαλλικὴν γνώμην εἰς δρόμον ἐντελῶς ἀντίθετον πρὸς τὸ δίκαιον καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας. Ὁ φόρτος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν πιστοποιούντων τὰς ἐνεργείας ταύτας εἶνε τόσον μέγας, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ περιλάβωμεν ὅλα εἰς τὸν περιωρισμένον χῶρον τῶν ἄρθρων τούτων. Εἶνε ἄλλως τε ὅλα δημοσιευμένα εἰς πλῆθος βιβλίων ἐκδοθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελοῦντα πολύτιμον ὑλικὸν διὰ τὸν μέλλοντα ἱστοριογράφον. Ἡμεῖς κατ' ἀνάγκην, θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν, ἅτινα ἀρκοῦσι διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὴν θέσιν μας. Δηλαδή, ὅτι ὅλη ἡ ἐνέργεια τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ καταλήξασα εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἕνα εἶχε κύριον σκοπόν: Τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως

Προτοῦ εἰσέλθομεν εἰς τὰς χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας τοῦ θέματος τούτου, ἂς ἴδωμεν πῶς χαρακτηρίζουν τὰ δράσαντα πρόσωπα αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γάλλοι συμπατριῶται των.

Τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ὁ Μπριάν, ὅταν πλέον ἀντελήφθη ἀργά, ποῖαι ἦσαν ἀπὸ ἔτους αἱ τάσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ Γκυγιεμέν, τηλεγραφεῖ πρὸς αὐτὸν (ἀριθ. ἐγγράφου 996—997, ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις):

. «Ἡ νοοτροπία σας μοῦ φαίνεται ὅτι πολὺ ὀλίγον εἶνε εὐνοϊκὴ πρὸς λύσιν ἀποτελεσματικὴν τῆς λεπτῆς θέσεως τῶν συμμάχων ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ κατεδικάσατε τὸν κ. Ζαΐμην, βεβαιοῖτε ὅτι ἐκτὸς τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις θεωρεῖτε ὡς ἀποκλειόμενον κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ εἶνε Κυβέρνησις εὐνοϊκὴ πρὸς ἡμᾶς, καὶ συμπεραίνετε ὅτι καλύτερον εἶνε νὰ θεωρήσωμεν τοὺς ἄλλους ὡς ἐχθρούς, διὰ νὰ δυνάμεθα μὲ ἀποφασιστικότητα νὰ τοὺς ἐκδιώξωμεν. Προτείνετε οὕτω τὴν πρὸς τὸ χειρότερον πολιτικήν, ἡ ὁποία ὅμως μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ μᾶλλον ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς συμμάχους ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ΥΠΟΤΑΣΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ. ΕΠΙΜΕΝΩ ΝΑ ΣΑΣ ΕΠΑΝΑΛΑΒΩ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗΤΕ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΑΥ-

ΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥΣ, καὶ νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς παριστᾷ ὡς διαρκεῖς ὑποκινητὰς ἀταξιῶν καὶ ἐπαναστάσεων».

ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ Ο ΜΠΡΙΑΝ:

«Εἰς γενικὰς γραμμὰς σᾶς συνιστῶ ἐπίσης νὰ μὴ μοῦ μεταβιβάζετε παρὰ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς καὶ ἐξηλεγμένας, ἀφοῦ αὗται ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῶν ἐνεργειῶν μας πρὸς τὰς ἄλλας Κυβερνήσεις. Ἐὰν αὗται ἀντιληφθῶσιν ὅτι αἱ πληροφορίαι μας εἶνε ψευδεῖς ἢ ἔστω καὶ ὑπερβολικαὶ (ὅπως δυστυχῶς συμβαίνει), θὰ σκεφθοῦν ὅτι θέλομεν νὰ τὰς ἐξαπατήσωμεν, ΔΙΑ ΝΑ ΤΑΣ ΕΞΩΘΗΣΩΜΕΝ Ἢ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΥΡΩΜΕΝ ΕΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ, εἰς τὴν ὁποίαν σαφῶς ἀντιτίθενται. Προκύπτει ἐκ τούτου ἀσφαλὴς μείωσις τοῦ κύρους τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀκριβῶς τοῦτο συνέβη μὲ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς συνωμοσίας ὅπως καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας, τῶν Οὐλάνων εἰς τὴν Λάρισαν, τοῦ ὑλικοῦ τοῦ συγκεντρωθέντος εἰς Κατερίνην, τοῦ σχεδίου ἁρπαγῆς τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῶν συμμάχων.

Ἤρκεσαν 24 ὧραι εἰς τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τοῦ ψευδοῦς τῆς ἀνακοινώσεώς της, καὶ τοῦτο ὀλίγον ἔλλειψε νὰ σβύσῃ καὶ ὅ,τι ἠμποροῦσε νὰ εἶνε ἀληθές, ἢ ὠφέλιμον καὶ λογικόν, ἢ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν πραγματικότητα, εἰς τὰς ὑποδείξεις σας».

Τοιαύτη ἦτο, κατὰ τὸν Μπριὰν ἡ νοοτροπία τοῦ Γκυγιεμέν. Δυστυχῶς ὅμως αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐγένοντο τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ἀφοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος ἡ τοιαύτη νοοτροπία ἔφερε τὰ ἀποτελέσματά της καὶ διέστρεψεν τὴν γαλλικὴν κοινὴν γνώμην.

Τὴν εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Μπριὰν ἀπάντησιν τοῦ Γκυγιεμέν, χαρακτηριστικὴν διὰ τὰς σχέσεις τοῦ τελευταίου μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ροκφέϊγ, θὰ ἀναφέρωμεν περαιτέρω.

Διὰ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του («Ἐπιθεώρησις Παρισίων»), 15 Δεκεμβρίου 1919).

«Ἔφθασα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1915 (ν. ἡμ.). χωρὶς νὰ ἔχω οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς πληροφορίαν, μὴ γνωρίζων τίποτε περὶ τῆς χώρας, τίποτε περὶ τοῦ λαοῦ της, τίποτε περὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου.

»ΕΛΑΒΑ ΛΟΙΠΟΝ ΩΣ ΟΔΗΓΟΥΣ ΜΟΥ ΔΙΑ ΤΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΜΟΥ ΤΑΣ ΚΑΘΑΡΩΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΜΟΥ».

Ὁ δὲ Γάλλος ἱστοριογράφος Ντριὼ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, λέγει «ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ εἶχε τὰ βλέμματά του πρὸς τὰς Ἀθήνας. ΤΟΥ ΕΙΠΑΝ (Ποῖος ἆρά γε; Σ. Μ.) ΟΤΙ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΦΕΡΟΥΝ ΜΙΑΝ ΜΑΧΑΙΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΑΧΙ ΤΟΥ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΝ ΕΧΑΡΑΣΣΕ ΤΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΟΦΙΑΝ ΔΡΟΜΟΝ, ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ».

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δημοκρατικῶν τοῦ Σαράϊγ πεποιθήσεων εἰς τὸ ἔργον του ἐν Ἑλλάδι, ἀπησχόλησε τόσον τὸν στρατηγόν, ὥστε τὸν

Δεκέμβριον τοῦ 1916 ὁ Κλεμανσὼ νὰ δηλώσῃ περὶ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς τὰ ἑξῆς: (Μερμέϊς «Η ἑνιαία διοίκησις», 2ος τόμος).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἐν διαλύσει, πειθαρχία ἐν αὐτῷ δὲν ὑφίσταται πλέον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀδειούχων του εἶνε ἀνυπολόγιστος. Ὅλοι οἱ σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σαράϊγ. Ἐὰν τὸν ἐκρατούσαμεν, ἡ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσσιαία, διότι ἐπίθεσις γερμανοβουλγαρικὴ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, εἶνε πάντοτε δυνατή, καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιστῶμεν μὲ στρατοὺς διεσπαρμένους μεταξύ των, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν .νὰ ξέρουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον».

Δυστυχῶς ταῦτα ἐγένοντο ἀντιληπτὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916, ἀφοῦ ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ εἶχε φέρει τ' ἀποτελέσματά του.

Καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸν Ροκφέϊγ.

(Δαρτὶζ ντὲ Φουρνὲ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Ὁ ρόλος τοῦ Ροκφέϊγ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἔμεινε μέχρι τοῦδε κρυμμένος εἰς τὴν σκιάν. Ἀλλὰ ὑπῆρξε κεφαλαιώδης. Ἡ εὐθύνη του ἀνευρίσκεται εἰς ὅλας τὰς περιπλοκὰς τὰς ὁποίας θὰ ἴδωμεν ἐξελισσομένας. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτοῦ ἐν λεπτορείᾳ... Εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ναυτικὸς ἀκόλουθος καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν. Ἀλλὰ οἱ ἐπίσημοι αὐτοὶ τίτλοι δὲν ἐκάλυψαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἀληθινὴν ἀποστολήν του, ἥτις συνίστατο νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν γερμανικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐνεργήσῃ ἀντικατασκοπείαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἔπαιζεν εἰς Ἀθήνας τὸν ρόλον μυστικοσυμβούλου, ταχέως καταστάντος παντοδυνάμου χάριν τῶν προσωπικῶν του δεσμῶν μὲ τὸν ἀντιναύαρχον ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν (δηλαδὴ τὸν Λακάζ).

»Παραπλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, παραπλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν Στόλαρχον, ὑψώθη οὗτος εἰς κριτὴν τῆς κατευθύνσεως, ἥτις θὰ ἠκολουθεῖτο ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐπέκρινε διὰ τοῦ δριμυτέρου καὶ ἀπρεπεστέρου τρόπου τὰς πράξεις πάντων, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τῆς Κυβερνήσεώς του...»

«...Ὅταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1916, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν παρέστη εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν συμμάχων ναυάρχων, ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΠΩΣ ΚΑΝΩΜΕΝ ΕΝΤΕΛΩΣ ΥΠΟΧΕΙΡΙΟΥΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,ἡ ἐπιμονή του ὅτι ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ τολμήσωμεν, ἔτυχον τῆς ὁμοθύμου ἀποδοκιμασίας...»

«....Ἐνήργει ἐρεύνας, κρυφίας συλλήψεις, ἐξήσκει ἔργα πολιτικῆς ἀστυνομίας, κατήρτισεν 25.000 δελτία κατασκοπείας περιλαμβάνοντα ὅλα τὰ σπουδαῖα πρόσωπα τῆς Ἑλλάδος, ἐγκατέστησεν ἀποθήκην ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐπὶ πλοίου προσωρμισμένου εἰς Πειραιᾶ, συνήθροισεν εἰς τὸ παράρτημα τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς κιβώτια μὲ ὅπλα καὶ χειροβομβίδας... Βεβαίως, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν εἶχεν ἔργον νὰ προλέγῃ συμβησομένας περιπλοκάς, ὅπως καὶ συχνὰ τὸ ἔκαμνε. Ἀλλ' εἴτε συνειδητῶς εἴτε ὄχι τὰς περιπλοκὰς ταύτας προπαρεσκεύαζεν ὁ ἴδιος ὁ Ροκφέϊγ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας».

Ἡ δὲ ἔκθεσις τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ

ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, τῷ 1919, ἀνακοινοῖ εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος (ὁ Ροκφέϊγ), φαίνεται ὅτι ἔπαιξεν ἐν Ἀθήναις ρόλον, ὅστις ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀπόκρυφος ὑπῆρξεν ὅμως κεφαλαιώδης. Ἐξεταζομένων τῶν γεγονότων, φαίνεται ὅτι πολλάκις μετεχειρίσθη μέσα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν προτέρων θὰ προεκάλουν βαρείας δυσχερείας. Αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας παρεῖχεν ὑπῆρξαν πολλάκις ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν».

Ἀφηγεῖται περαιτέρω ἡ ἔκθεσις τὴν πλαστὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας διενεργηθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετ' ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ συνεχίζει:

«Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρωθυπουργὸς (Μπριὰν) ἐλάμβανεν ἐκ Ρώμης, Λονδίνου καὶ Πετρουπόλεως, ἀνακοινώσεις διαρκῶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος... «ΑΝΗΣΥΧΟΥΜΕΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ, ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΟΥΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἐμμέσως νὰ φαινώμεθα, ὅτι τὴν ὑποστηρίζομεν».

Τόσον, ὥστε ὁ κ. Μπριὰν ἠναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμὲν τηλεγράφημα προσκαλῶν αὐτὸν εἰς μετριοπάθειαν...

«...Ἀλλ' ἡ πρὸς τὸ χειρότερον πολιτική, (συνεχίζει ἡ ἔκθεσις), ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Ροκφέϊγ. Ἡ σαφὴς αὕτη προειδοποίησις τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν, καὶ τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Γκυγιεμέν, φαίνεται, φεῦ, ὅτι δὲν ἐτροποποίησε τὰς ἰδέας καὶ τὰς τάσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν».

Ὁ ἴδιος ὁ Γκυγιεμὲν ἀπαντῶν εἰς τὸ προμνησθὲν τηλεγράφημα τοῦ Μπριὰν τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου 1916 καὶ δικαιολογούμενος (τηλεγράφημα (Γκυγιεμὲν ἀριθμὸς 1764 τῆς 15)28 Δεκεμβρίου 1916), ἐπιρρίπτει τὴν εὐθύνην τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν εἰς τὸν Ροκφέϊγ, μεθ' οὗ ὅμως λέγει ὅτι ἔχει «τὰς ἀρίστας προσωπικὰς σχέσεις, αἵτινες ἐπέτρεψαν (εἰς τὸν Γκυγιεμὲν) νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑνότητα τῆς διευθύνσεως», παραπονεῖται ὅμως διότι «ὁ πλωτάρχης Ροκφέϊγ ἔχει πᾶν ὅ,τι λείπει εἰς ἐμὲ (τὸν Γκυγιεμὲν) τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ ὑπουργοῦ του, πολυάριθμον προσωπικόν, χρηματικὴν πίστωσιν ἀπεριόριστον, πλοῖα, αὐτοκίνητα, πράκτορας μισθωτοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μεσόγειον. Ἡ παρασχεθεῖσα εἰς αὐτὸν δικαιοδοσία τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀλληλογραφῇ μὲ τοὺς προξένους μας, νὰ τοὺς δίδῃ ἀπ' εὐθείας διαταγάς, νὰ ἀναπληρώνῃ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πιστώσεων τὴν ἀξιοθρήνητον ἀνεπάρκειαν τῶν χρηματικῶν πόρων».

Τοιαύτη ἦτο ἡ κεφαλαιώδης σημασία «τοῦ πλωτάρχου Ροκφέϊγ» θὰ ἴδωμεν δὲ αὔριον πῶς ἐχρησιμοποιήθη αὕτη, διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Ντριὼ εἰς τὸν 5ον τόμον τῆς «Διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος» ἐκφράζεται διὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν τριῶν προσώπων ποὺ ἀνεφέραμεν Γκυγιεμέν, Σαράϊγ, Ροκφέϊγ ὡς ἑξῆς:

«Οἱ στρατιωτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, οἱ ἀκόλουθοι, στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Σαράϊγ εἰς Θεσσαλονίκην δὲν ἤξευραν παρὰ ἕνα μόνον σύστημα, μίαν χειρουρ-

γικὴν ἐπέμβασιν, νὰ καταργήσωσι τὸν Βασιλέα, καὶ νὰ θέσωσι τὸν Βενιζέλον ἐπὶ τῆς θέσεώς του ἀφοῦ εἶχον τὸν Βενιζέλον, μαζύ των. Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι φοβούμενοι μήπως καὶ αὐτοὶ ὑστερήσουν, ἐβάλθηκαν νὰ ἐνεργήσουν καὶ αὐτοὶ ἐπίσης καλά, μολονότι ἔλεγαν μέσα των, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ κάπως τὸν παρακάνουν».

Καὶ ὅταν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ὅλα ἐτελείωσαν καὶ τὸ ἀδίκημα κατὰ τοῦ Βασιλέως συνετελέσθη, καὶ οὗτος ἐξεδιώχθη, διὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν καὶ στόλων, ὁ Ζοννὰρ ἀπαντῶν εἰς παρατήρησιν τοῦ κ. Ρέντη ὅτι «ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΕΣΤΑΤΗ», τοῦ ἐδήλωσε (ἐπιστολὴ κ. Ρέντη ἐκ τῆς νησῖδος Ἁγ. Γεωργίου πρὸς τὸν κ. Ν. Πολίτην εἰς Θεσσαλονίκην τῆς 4)17 Ἰουνίου 1917), ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζουν τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἑνὸς Βασιλέως «ΟΣΤΙΣ (λέγει ὁ Ζοννὰρ) ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥΘ' ΟΠΕΡ, ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΖΟΝΝΑΡ, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΝΟΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ».

Ὁ ἴδιος δὲ Ζοννὰρ ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους γράφει τὴν 9)22 Ἰουλίου 1917 πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Ριμπώ.

«Ὅταν, διὰ νὰ καταρτίσω τὴν ἔκθεσίν μου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀντὰντ ἐν Ἑλλάδι, ἐμελέτησα τὸν ὑπερμεγέθη φάκελλον τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διεπίστωσα ὅτι τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου, συχνάκις πλήρη ἀνακριβιῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε παραπειστικά. ΣΥΝΕΤΕΙΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΩΝ ΔΙ' Ο,ΤΙ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. Ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ βεβαιώσω ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα θὰ ἐλάμβανον ἐντελῶς ἄλλην τροπήν, ἐὰν ὁ κ. Γκυγιεμὲν εἶχε τὸ κῦρος ἢ τὴν ἀναγκαίαν θέλησιν νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἀξιωματικοὺς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (τοὺς Γάλλους δηλαδή), ΟΙΤΙΝΕΣ ΕΠΛΗΜΜΥΡΙΖΑΝ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΑΜΝΑΝ ΟΛΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ, εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε κατὰ τὴν ἄφιξίν μου, ἐκεῖ ὅλος ὁ κόσμος διέτασσε καὶ κανεὶς δὲν ἦτο ὑπεύθυνος. Ὁ ρόλος των, ὁ τῶν ἐλέγχων, κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν δυσκολιῶν πρὸς τὰς ὁποίας προσέκρουσεν ἀπὸ ἑνὸς ἔτους ἡ Κυβέρνησις (ἡ Γαλλική), ΔΙΕΚΥΒΕΥΣΑΝ ΤΟ ΓΟΗΤΡΟΝ ΜΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, δὲν ἔλειψαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν εἰς τὰς κυβερνήσεις των ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΝΩΜΗ ΠΑΡΕΣΥΡΘΗ ΕΙΣ ΠΛΑΝΗΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΠΕΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ».

«Εἶνε τοῦτο πολὺ ὀλίγον ἔνδοξος σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας. Τὴν κλείω τὸ ταχύτερον». Προσθέτει ὁ κ. Ζοννάρ.

ΑΡΘΡΟΝ 42ον
(4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΗ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΤΟΥ ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΛΑΒΟΝ ΤΑ ΠΙΕΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὀφείλομεν νὰ κάνωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας προσεκτικοὺς εἰς τοῦτο: Δὲν κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὸ πῶς μετεχειρίσθη τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἐνδεχομένως ἤντλει ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πολιτικήν του, καὶ ἂν καλῶς ἢ καλῶς ἔπραξε στρέψας αὐτὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημά μας καὶ καθαρῶς ἐξεφράσαμεν τοῦτο εἰς προηγούμενα ἄρθρα. Κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον διότι μετεχειρίσθη ξένας δυνάμεις, ξένους στρατοὺς καὶ στόλους, ξένους πρέσβεις καὶ στρατηγούς, ξένους μυστικοὺς πράκτορας, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι δὲν ἐδίστασε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ξένην ταύτην βίαν, ὅπως δι' αὐτῆς πιέσῃ ἀφορήτως τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ τὸν ὑποτάξῃ εἰς τὴν θέλησίν του, φθάσας μέχρι τοῦ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν ξένων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του. Καὶ ὅτι πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔκαμε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Αὐτὸ εἶνε τὸ ζήτημά μας.

Τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας, συνδυαζόμενον μὲ ὅσα εἴχομεν ἐκθέσει διὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συμβάντα, θὰ ἤρκει τελείως ὅπως πεισθῶσιν οἱ ἀναγνῶσται μας. Ἡμεῖς ὅμως, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἐκτεθέντα, θὰ ἀναφέρωμεν σήμερα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ξένων προσώπων περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν χθές, ὅπως ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός του.

Ἡ πλήρης μυστικὴ ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμὲν, καταφαίνεται ἐκ τῆς συμπαιγνίας των, ὅπως ἀποκοιμήσωσι τὸν Βασιλέα ὅτι δὲν ὑφίσταται ζήτημα πλέον ἀποβιβάσεως συμμαχικῶν στρατῶν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξεθέσαμεν ταῦτα καταλεπτῶς εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, καθὼς καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Βενιζέλος ἐν ἀγνοίᾳ Βασιλέως καὶ Βουλῆς καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν ἰδίως, κατώρθωσε τὴν ἀποβίβασιν ταύτην. Νομίζομεν περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς θέμα τελείως ἐξαντληθὲν ὑφ' ἡμῶν.

Ἀλλ' ἤδη τὴν 4)17, Ὀκτωβρίου ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶνε πλέον κυβέρνησις πρὸ ἑβδομάδων, ἀλλ' ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καὶ ὅμως τοιοῦτος ὤν, συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν πῶς θὰ ἀχθῇ ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ἰδοὺ τί σχετικῶς τηλεγραφεῖ ὁ Δεμίδωφ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του εἰς Πετρούπολιν.

'Αρ. 472 4)17 'Οκτωβρίου 1915.

«'Ο λόγος τοῦ κ. Βιβιανὶ διὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Βαλκάνια πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤδη ὀνειρεύονται μεγαλύτερα ἀνταλλάγματα. 'Ο Βενιζέλος ἕνεκα τούτου ὑποθέτει ὅτι μία ὑπόσχεσις τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν 'Ελλάδα ὑπὸ τῶν συμμάχων, θὰ ἐπέτρεπε πρὸς τὸ παρὸν τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος. ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΜΕΤΑ ΜΙΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΩΣ ΔΟΛΩΜΑ, ΕΔΙΝΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΕΝΝΟΗΣΗ ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΟΥΝ, ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΔΥΣΚΟΛΟΝ, ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙ' ΑΥΤΟΝ ΤΑΣ ΒΑΡΥΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ. Ο ΠΡΕΣΒΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ ΕΙΣ ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ».

Ὥστε, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀρχίζει ἡ πολιτικὴ τῆς βίας κατὰ τῆς 'Ελλάδος. 'Αλλὰ ἡ ἰδέα τῆς προσφορᾶς τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν 'Ελλάδα συζητηθεῖσα μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ΑΠΕΡΡΙΦΘΗ. Τὴν 6)19 'Οκτωβρίου, ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἡ 'Ιταλία ἀντετίθετο εἰς τοῦτο, καὶ τὴν 7)20 'Οκτωβρίου ὁ ἐν Λονδίνῳ Ρῶσσος πρέσβυς τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ὁ Νίκολσον (ὑφυπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν) ἐξεφράσθη ὁμοίως, προσθέτων ὅτι «τοιαύτη πρότασις θὰ καθίστα ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ τὸν πόλεμον δημοφιλέστερον παρὰ ποτέ» (Ρωσσικὴ Διπλ. Βίβλος, ἔκδοσις 1922). 'Εγένετο ὅθεν τὴν 8)21 'Οκτωβρίου μόνον ἡ προσφορὰ τῆς Κύπρου.

«Θύελλα τότε ἐξέσπασε ἐν τῷ βενιζελικῷ Τύπῳ. 'Επετέθη οὗτος κατὰ τοῦ Ζαΐμη. ΑΝΗΓΓΕΙΛΕΝ ΟΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ, ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ, ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ ΚΑΙ 300 ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΑΝΔΡΑΣ. Ὅτι ποτὲ δὲν παρουσιάζετο παρομοία εὐκαιρία διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλαι αἱ βλέψεις τοῦ 'Ελληνισμοῦ». (Ντριὼ «Διπλωματικὴ 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος». Τόμος 5ος).

Ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τοῦ ξένου Τύπου, ἀλλὰ ἰδιαίτατα τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως ἰδίως, διὰ τῶν πλέον φανταστικῶν εἰδήσεων, ὅλων προερχομένων ἐξ 'Αθηνῶν καὶ διοχετευομένων εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον, διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, διὰ τῶν ἐν 'Αθήναις ἀνταποκριτῶν τῶν 'Ελλήνων καὶ μή, κυρίως δὲ διὰ τοῦ Βενιζελικοῦ Τύπου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ροκφεΐγ ἀργότερα. 'Ο κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετᾶτος) γράφει εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν τὸ 1926 ἐν Παρισίοις ἔργον του «ἡ 'Αντὰντ καὶ ἡ 'Ελλάς», τὰ ἑξῆς:

«'Η γαλλικὴ κοινὴ γνώμη, ὅπως εἴδομεν, εἶχεν ἀδίκως ἐξερεθισθῆ κατὰ τῆς 'Ελλάδος, ἤδη πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Ἔκτοτε κάθε μεγάλη ἐφημερὶς τῶν Παρισίων ἐθεώρει ἔργον φιλοτιμίας νὰ λυσσᾷ καθ' ἑκάστην κατὰ τῆς δυστυχοῦς ταύτης χώρας (τῆς

Ἑλλάδος) διὰ φανταστικῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας ἡ (γαλλικὴ) λογοκρισία ἐπέτρεπε νὰ δημοσιεύωνται ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου. Τέλος κατέστη «μόδα» ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαρκὴς ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τῶν κυβερνητῶν της».

Ἄλλως τε, εἰς τοῦτο ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐγένετο ἡ Ἠχὼ τοῦ ἐν Ἀθήναις Βενιζελικοῦ Τύπου. Λογοκρισία ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἐν Ἀθήναις, δὲν ἦτο δυνατή. Διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καίτοι ἐπιστρατευθεῖσαν, δὲν ἐπετρέπετο ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ὑπόνοιαν διεμαρτύροντο ἀμέσως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἑπομένως ὁ βενιζελικὸς Τύπος ἠδύνατο νὰ δημοσιεύσῃ ἀκωλύτως καὶ τὴν φανταστικωτέραν εἴδησιν, ἥτις ἀμέσως διεβιβάζετο εἰς τὰς πρωτευούσας τῆς Ἀντάντ.

Εἴδομεν προηγουμένως, εἰς τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέδειξεν εἰς τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι ἔδει νὰ μεταχειρισθοῦν πιεστικὰ μέσα κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅπως καταστήσουν τὴν θέσιν τοῦ Βασιλέως ἀφόρητον καὶ τοιαύτην ὥστε νὰ ἔχῃ δι' αὐτὸν βαρυτάτας συνεπείας. Καὶ ἰδοὺ μετ' ὀλίγον ὁ Γκυγιεμὲν προκαλεῖ μὲ τὸν Σκουλούδην ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον θὰ εἶχε βαρυτάτας συνεπείας εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Σκουλούδη εἰς τὴν ἀρχήν. Ἔχει τοῦτο ὡς ἑξῆς:

Ἐπικειμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῶν τμημάτων τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ ἐκ Γρίβολακ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου), ὁ Γκυγιεμὲν ἠρώτησε τὸν Σκουλούδην τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἐκτὸς τῶν σερβικῶν καὶ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπεχώρουν ἐκ Σερβίας πρὸς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ Σκουλούδης ἀπήντησεν: «ΘΑ ΩΦΕΙΛΑΜΕΝ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ». Ὁ Γκυγιεμὲν ἀντὶ τοῦ «ΘΑ ΩΦΕΙΛΑΜΕΝ», ἤκουσεν «ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ». Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν γαλλικὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐκφράσεων, ἡ διαφορὰ εἶνε ἑνὸς ἰῶτα εἰς τὸ γαλλικὸν ρῆμα ΟΦΕΙΛΩ. Ὁ Σκουλούδης ἐννοήσας τὴν παρεξήγησιν ἔδωσεν ἀμέσως ἐξηγήσεις ὅτι οὐδεμίαν πρόθεσιν εἶχεν ἀφοπλισμοῦ τῶν Γάλλων καὶ ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας εἰς Παρισίους, ἀφηγούμενος τὴν παρεξήγησιν καὶ ἐπαναλαμβάνων τὴν βεβαίωσιν, ὅτι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἔχουν νὰ ὑποστοῦν ἐνόχλησιν ὑποχωροῦντα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν τὸ ἐπεισόδιον θὰ ἐθεωρεῖτο λῆξαν.

Ὁ κ. Γκυγιεμὲν ὅμως τηλεγραφῶν τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (10 Ν)βρίου) 1915 εἰς Παρισίους, παρ' ὅλας τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Σκουλούδη, καὶ τὰς καθησυχαστικὰς βεβαιώσεις του, ἐπιμένει εἰς τὰς κατὰ τὴν ἰδέαν του κακὰς προθέσεις τῆς κυβερνήσεως ταύτης καὶ εἰς τὸν ἐκ τούτων κίνδυνον τῶν ὀλιγαρίθμων στρατευμάτων τοῦ Σαράϊγ καὶ συμβουλεύει ἄμεσον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνέργειαν, προσθέτων «ἀποστείλατε στόλον εἰς Πειραιᾶ, θὰ εἶνε καλὸν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ αἰσθανθῇ τὴν πεῖναν διὰ μερικὰς ἡμέρας». Ἐκπέμπεται ὅθεν, τῇ προτάσει τοῦ Μπριάν, ὁ συμμαχικὸς στόλος εἰς Μῆλον, ὅπου τὴν 1)14 Νοεμβρίου λαμβάνει τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐνδεχομένως καταστρέψῃ τὸν ἑλληνικὸν στόλον, βομβαρδίσῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Σαλαμῖνα, βομβαρδίσῃ τὰς Ἀθήνας ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων μνημείων, καταλάβῃ τὴν

Σῦρον, τὴν Μῆλον καὶ τὴν Κέρκυραν, καταδιώξῃ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἀποκλείσῃ τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὸν Κορινθιακόν. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος. Ρωσσικὴ Διπλ. Βίβλος, ἔκδοσις 1922. «Ἐπίσημος Ἐφημερὶς» τῆς Γαλλίας, φύλλον 28 Ὀκτωβρίου 1919. Κοσμὲν «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀντάντ», γαλλικὴ ἔκδοσις, Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις», γαλλικὴ ἔκδοσις).

Ὁ Γκυγιεμὲν εἶχεν ἤδη ἐξωθήσει ἀκόμη περισσότερον τὰ πράγματα. Ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδοσις 1922, τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ), ὅτι ἡ Ἑλλὰς προετίθετο νὰ κλείσῃ μερικοὺς λιμένας της διὰ ΝΑΡΚΩΝ. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε καθόλου ΝΑΡΚΑΣ! Κατεσκευάζοντο διὰ λογαριασμόν της τοιαῦται ἐν Γαλλίᾳ! Ὁ δὲ Σκουλούδης διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν Ἀντάντ, εἶχε ἤδη ἀναστείλει τὴν παραγγελίαν ταύτην (τηλεγράφημα Σκουλούδη τῆς 6)19 Νοεμβρίου 1915). Τί ἐζήτουν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; «Ἐγγυήσεις δι' ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλά, προσέξατε, νὰ μὴ καθορίσητε τί ἐννοοῦμεν ἐγγυήσεις», (ὁδηγίαι Μπριὰν πρὸς Γκυγιεμέν, τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ πρὸς Πετρούπολιν. Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Ἀλλὰ θὰ μᾶς τὸ καθορίσῃ ὁ Δεμίδωφ ἐξ Ἀθηνῶν (Τηλ. Δεμίδωφ 30 Ὀκτωβρίου (12 Νοεμβρίου) Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Δὲν πρέπει νὰ δίδεται οὐδεμία πίστις πλέον εἰς τὰς ΓΡΑΠΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Μόνη ἡ ἐμφάνισις τῶν Συμμαχικῶν στόλων εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐγγύησιν ΑΥΤΗ ΕΙΝΕ ΕΠΙΣΗΣ Η ΓΝΩΜΗ ΕΝΟΣ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΜΕ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΝΑ ΜΗ ΤΟ ΟΝΟΜΑΣΩ ΜΕΤΑΒΙΒΑΖΩΝ ΠΡΟΣ ΥΜΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΤΟΥ».

Ποῖον εἶνε αὐτὸ τὸ πολὺ μεγάλο ἑλληνικὸν πρόσωπον; Δὲν εἶνε βέβαια ὁ Βασιλεύς, οὔτε ὁ Σκουλούδης, οὔτε ὁ κ. Ζαΐμης. Εἶνε ὁ ἴδιος ὅστις ἔδωσε τὴν αὐτὴν συμβουλὴν τὴν 4)17 Ὀκτωβρίου καὶ εἰς τὸν Δεμίδωφ καὶ εἰς τὸν Γκυγιεμέν. Εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος, προσπαθῶν νὰ κρυφθῇ ὄπισθεν τοῦ δακτύλου του!

Εὐτυχῶς τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἀντάντ, δὲν ἐξετελέσθη τὸ πρόγραμμα τῶν βομβαρδισμῶν καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνέμενεν ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ δὲν ἐξετελέσθη διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν ἠθέλησε νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ. Δεύτερον, διότι ἀκριβῶς τότε συνέπεσε νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Δενὺ-Κοσσέν, ὅστις διεφώτισε τὸν Μπριὰν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐν Ἀθήναις καταστάσεως, καὶ τὸν ἐβεβαίωσε διὰ τὰς εἰλικρινεῖς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως καὶ διεβεβαίωσεν ἐπίσης διὰ τῆς «Νταίηλυ Μαίηλ» τῆς 16)29 Νοεμβρίου «ΟΤΙ ΑΙ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΧΑΝ ΜΟΝΗΝ ΠΗΓΗΝ, ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ». Ὁ ὑπαινιγμὸς εἶνε σαφέστατος. Καὶ τρίτον διότι ὁ Σκουλούδης ἀπέναντι τῆς ἀπειλητικῆς νότας τῶν Δυνάμεων ζητουσῶν ἐγγυήσεις τοῖς ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ παράσχῃ πᾶσαν ἐγγύησιν καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα νὰ ἀποστρατεύσῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸ ἤθελε κανεὶς των. Ἀνεπτύξαμεν τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερῶς εἰς προηγούμενον ἄρθρον

μας, ὅταν διεξήλθομεν τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως. Δὲν τὸ ἤθελε πρὸ παντὸς ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ, ὅστις θὰ ἔμενε μὲ τὰς ὀλίγας δυνάμεις του ἀπέναντι τοῦ Βαλκανικοῦ στρατοῦ τῶν Γερμανο-Αὐστρο-Βουλγάρων. Καὶ ἔτσι κατέληξαν μὲ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν συμβιβασμὸν τῆς 27ης Νοεμβρίου (10 Δεκεμβρίου), τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ κατὰ τὸ 3 ἐδάφιον τοῦ ὁποίου:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἥν τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἐπεσύροντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ δύο ἐμπόλεμα μέρη ἐλεύθερον τὸ πεδίον πρὸς ἀνταγωνισμόν των.»

Οὕτω ΤΟ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ τοῦ Δεμίδωφ, δὲν ἐπέτυχε αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν τελικὸν σκοπόν του. Ἀλλὰ μὴν ἀνησυχῆτε, θὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπέτυχεν ὅμως μίαν βιαιοτάτην ἐκστρατείαν τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεπῶς ἔντασιν τῆς δηλητηριάσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων καὶ ἰδιαίτατα τῆς γαλλικῆς.

Καὶ ἤδη, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ. Ἄς ἴδωμεν πῶς θὰ μεταχειρισθῇ τοῦτον ὁ κ. Βενιζέλος.

Υ.Γ. Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἄρθρων του τῆς 26 καὶ 27 Νοεμβρίου ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Μολονότι εἴχομεν εἰπῆ ὑπεραρκετὰ εἰς τὸ σχετικόν μας ἐπὶ τούτου ἄρθρον, καὶ θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὰ ἐν τούτοις θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, μόλις τελειώσωμεν μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀνέκαθεν πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

ΑΡΘΡΟΝ 43ον
(9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΟΥΑΝΚΑΡΕ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΡΓΑΖΕΤΟ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἰδιαιτέρα ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μὲ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ, ἐγίνετο διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμπίστων φίλων τοῦ κ. Βενιζέλου. Τὸ τελευταῖον τὸ ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἔνθα ἐκθέτει τὰς συνεννοήσεις τοῦ κ. Ζάννα μὲ τὸν Σαράϊγ καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ τελευταίου ὅτι ἄν δὲν ἐπέσπευδον τὸ κίνημα θὰ ἐγκαθίστα Σερβικὴν Διοίκησιν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τοιαῦται συνεννοήσεις προϋποθέτουν στενὴν ἐπαφήν. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου κ. Βενιζέλου, τὸ κίνημα Αὐγούστου 1916 τῆς Θεσσαλονίκης ἐξεκολάπτετο ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915. Ἤδη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, «ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔθεσε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Βενιζέλου δύο ἑκατομμύρια φράγκων (γαλλικῶν) πρὸς τὸν σκοπὸν προπαγάνδας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδ. 1922. Ἀριθ. 106)' Τὸ ἀνέμενε τὸ κίνημα ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀπὸ

ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1916 πληροφορεῖται ὅτι ἐπέκειτο τοῦτο (Σαράϊγ, «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») Ἕως ὅτου βαρυνθεὶς ἔκαμεν πρὸς τὸν κ. Ζάνναν τὴν ὁμιλίαν τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡ ὁποία ἐπέσπευσε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸ πολλοῦ δοθεισῶν περὶ κινήματος ὑποσχέσεων.

Ὁ σὲρ Βάζιλ Θόμψων κατὰ τὸν πόλεμον ἀρχηγὸς τῆς «Ἰντέλλιτζενς Σέρβις» τῆς Ἀγγλίας, διηγεῖται εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι» ὅτι ὁ Σαράϊγ ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα ΥΠΗΡΞΕΝ Ο ΕΜΠΙΣΤΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, ἀλλὰ ἀργότερα, ΘΕΩΡΩΝ ΟΤΙ Ο ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΔΕΙΚΝΥΕ ΑΡΚΕΤΗΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΕΣΧΕ, ΒΟΗΘΗΣΑΣ ΑΥΤΟΝ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΤ' ΑΡΧΑΣ ΚΑΙ ΕΠΕΙΤΑ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ, τὸν κατηγόρησεν, (τὸν κ. Βενιζέλον) διὰ διπλοπροσωπίαν καὶ κακὴν πίστιν».

Ἀλλὰ αὐτὰ ἀργότερα, μετὰ τὸ 1917.

Πρὸς τὸ παρὸν τὸ 1915 καὶ 1916 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1917 ὁ Σαράϊγ εἶνε ἀκόμη ἔμπιστος φίλος τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν πλήρει μετ' αὐτοῦ συνεννοήσει.

Ἄλλως τε δὲν ὑποθέτομεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐκοπίασε πολὺ διὰ νὰ παρασύρῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἦτο οὗτος ψυχικῶς προπαρεσκευασμένος διὰ νὰ δεχθῇ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ Βασιλέως. Τὴν ψυχικήν του ταύτην κατάστασιν τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Σαράϊγ εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ». Θὰ ἐχρειάζετο νὰ μεταφράσωμεν ὁλόκληρον τὸ βιβλίον τοῦτο, διὰ νὰ λάβωσι μίαν ἰδέαν οἱ ἀναγνῶσται μας, διὰ ποίων ἐντέχνων μέσων, βοηθοῦντος καὶ τοῦ καχυπόπτου χαρακτῆρος τοῦ Σαράϊγ, ἔφθανον πρὸς αὐτὸν αἱ ὑποβολιμαῖαι πληροφορίαι, αἵτινες τοῦ ἐγέννησαν τὴν σταθερὰν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκινδύνευον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ συμπεράνῃ: «Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα εἰπῆ καὶ ξαναπῆ τὴν γνώμην μου, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνας τρόπος ὑπῆρχε, ἡ βία. Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα γράψει ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἐγίνετο ἐὰν δὲν ἐξεδιώκετο ὁ Βασιλεύς».

Ἄλλως τε ἡ ἐντύπωσίς του αὕτη τοῦ κινδύνου τῶν νώτων τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐχρησίμευε καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Ἐδικαιολόγει εἰς Παρισίους, ὅπου ἡ πολιτικὴ ἦτο δυσμενὴς δι' αὐτόν, τὴν ἀναγκαστικὴν ἀδράνειάν του ἀπέναντι τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ὅλη του ἡ προσοχὴ εἶνε ἐστραμμένη πρὸς τὰς Ἀθήνας (Ντριὼ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). «Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ ἀναλάβῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἐπίθεσιν ἥτις ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ δραστηριότης του στρέφεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος». (Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»). Καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο, ἂν ἤρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, νὰ τοῦ φέρῃ εἰς βοήθειαν τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος, παρίστανε δὲ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν Γκυγιεμὲν προσωπικῶς καὶ δι' ὁλοκλήρου τοῦ Τύπου του, ὅτι ὁ Βασιλεύς, ὁ «Γερμανόφιλος», ὅστις εἶχε παραδοθῆ εἰς τὸν Κάϊζερ, ἦτο τὸ ἐμπόδιον, ἦτο εὐνόητον νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ Σαράϊγ πᾶσαν ἐνέργειαν κατὰ

τοῦ Βασιλέως. Εὑρίσκετο δὲ πρὸς τοῦτο εἰς πλήρη συνεννόησιν μὲ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦ Γκυγιεμέν. Ἀναφέρομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Σαράϊγ («Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») δύο τηλεγραφήματα, μεταξὺ πολλῶν, τοῦ Γκυγιεμὲν πρὸς τὸν Σαράϊγ ὡς παραδείγματα τῆς τοιαύτης συνεννοήσεως.

«1) Ἀριθμ. 232. Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγόν. Ὁ κ. Βενιζέλος σᾶς παρακαλεῖ νὰ μὴ κηρύξετε τὴν κατάστασιν πολιορκίας οὔτε νὰ προκαλέσετε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς 11ης Μεραρχίας (Ἑλληνικῆς) ΠΡΟΤΟΥ ΛΑΒΗΤΕ ΓΝΩΣΙΝ τῶν εἰδήσεων ποὺ θὰ σᾶς φέρῃ ὁ ἐπιμελητὴς Μποννιὲ Σάββατον πρωΐαν. Ἐκτὸς τῶν ἀμέσων στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ὑμεῖς θὰ ἐκτιμήσητε καὶ τῶν προφυλάξεων, αἵτινες θὰ σᾶς φανοῦν ἀπαραίτητοι, τὸ συμφέρον εἶνε νὰ μὴν ἐξωθήσετε τὰ πράγματα ΠΡΟΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΤΕ ΕΝΗΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΒΑΡΥΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ, ΑΤΙΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΘΑ ΣΑΣ ΕΚΘΕΣΗ ὁ ἐπιμελητὴς Μποννιὲ—Γκυγιεμέν». (Τηλεγρ. 31 Μαΐου 1916 ν. ἡμ.).

»2) Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ. Συνέχεια εἰς τὰ τηλεγραφήματά μου ἀριμ. 232 καὶ 233. Τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθ. 232 ἐστάλη μετὰ μίαν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιμελητοῦ Μποννιὲ παρὰ τῷ κ. Βενιζέλῳ καὶ τῆς ὁποίας μοῦ ἀνέφερε τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ κατόπιν ἀφοῦ εἶδα ὁ ἴδιος τὸν πρώην Πρωθυπουργὸν ΚΑΙ ΣΥΝΕΖΗΤΗΣΑ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΣΤΕΡΟΝ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΣΑΣ ΕΓΡΑΨΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΜΠΡΟΚΕ, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἤδη ἐχάθη καιρός, ὅτι ἡ ἐπιτυχία εἶνε ἀμφίβολος, καὶ πρὸ πάντων ὅτι, ἔναντι τοῦ τηλεγραφήματος τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον σᾶς ἀνεκοίνωσα μὲ προηγούμενον ἀριθμόν, δύνασθε νὰ κρατήσετε πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας διὰ τὰ μέτρα ποὺ θὰ κρίνετε ἐπειγούσης ἀνάγκης... Γκυγιεμέν. (Τηλεγράφ. 1ης Ἰουνίου 1916).

Πλήρης μυστικὴ συνεννόησις μεταξὺ Ἕλληνος πολιτικοῦ, ξένου πρέσβεως καὶ ξένου στρατηγοῦ δι' ἀνατρεπτικὰς ἐνεργείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως της. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐγράφοντο ταῦτα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς νότας 8)21 Ἰουνίου 1916 διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία.

Ἐπιστρέφομεν ὀλίγον ὀπίσω.

Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ τὴν 12)25 Νοεμβρίου 1915 διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τῶν μέχρι Κρίβολακ (ἐν Σερβίᾳ) προχωρησάντων τμημάτων του εἰς Θεσσαλονίκην. Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὴν καταδίωξιν τῶν τμημάτων τούτων ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐσταμάτησε ἐνεργητικὴ ἐπέμβασις τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἀπὸ πρίν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τότε κυρίως, ἀρχίζουν αἱ ἐντέχνως παρὰ τῷ Σαράϊγ δημιουργούμεναι ὑποψίαι ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Βασιλέως. Ἀπὸ τότε ἐπιτείνονται τὰ μέτρα τοῦ Σαράϊγ κατὰ παντὸς ὅ,τι εἶνε πιστὸν εἰς τὸν Βασιλέα, αἱ καταγγελίαι του αἱ διαρκεῖς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐχθρικοῦ, κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ αἱ διαρκεῖς προστριβαὶ του πρὸς πάντας, παρ' ὅλας τὰς εὐκολίας τὰς ὁποίας τοῦ παρέσχεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Τὰ ἐπεισόδια διεδέχοντο τὸ ἓν τὸ ἄλλο, ὁ Σαράϊγ ἐννοεῖ

νὰ κατέχῃ τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὸ ὑλικὸν τοῦ σιδηροδρόμου, τὰ 'Ελληνικὰ νοσοκομεῖα, νὰ ἐνεργῇ ἐπιτάξεις τροφίμων καὶ νομῆς, ἀφαιρῶν τὰ ὀλίγα μέσα συντηρήσεως τοῦ ἐπιστρατευμένου 'Ελνικοῦ στρατοῦ. Αἱ παραστάσεις τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ζητούσης μίαν λογικὴν μεταχείρισιν τῆς 'Ελλάδος ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα, βοηθοῦντος καὶ τοῦ Δενὺ-Κοσσὲν, καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ Μπριὰν πρὸς τὰ ὄργανά του, μίαν κάποιαν συνεννόησιν καὶ μίαν χαλάρωσιν τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων τῆς 'Αντὰντ πρὸς τὴν 'Ελλάδα. 'Επὶ πλέον συνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν Συμμάχων κατόπιν ἐπιμονῆς τοῦ Κίτσενερ, ἡ ἀναχώρησίς των ἐκ Θεσσαλονίκης. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, "Ελλην πολιτικὸς, ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας, μεταβαίνει εἰς τὸν Γκυγιεμὲν τὴν 5)18 Δεκεμβρίου καὶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ὁ Γκυγιεμὲν τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε τὰς ἑξῆς δηλώσεις:

«Δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἐμπαίζουν καὶ ἀκολούθως σᾶς χλευάζουν. 'Η παρουσία σας εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς ἐνοχλεῖ, ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ, Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς κρατήσετε ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ. 'Εκεῖ ἔγκειται ἡ κυριωτέρα σας δύναμις. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ ΛΙΓΟ—ΛΙΓΟ. Θὰ μοῦ ἦτο εὔκολον νὰ τοὺς ἀνατρέψω. 'Ο λαὸς εἶνε μαζύ μου, ἀλλὰ ἐνώπιον τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, δὲν θέλω νὰ ἐξαπολύσω ἐμφύλιον πόλεμον. ΘΑ ΚΑΝΟΝΙΣΩ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ. 'Εν τῷ μεταξὺ ἂς ἰδῇ ποῦ ἡ πολιτική του ὡδήγησε τὴν 'Ελλάδα. 'Εὰν οἱ Βούλγαροι διαβοῦν τὰ σύνορα ἡ κυβέρνησις θὰ σαρωθῇ. ΑΛΛΑ ΕΓΩ ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΘΑ ΑΝΑΛΑΒΩ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΠ' ΟΥΔΕΝΙ ΛΟΓΩ... ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕ ΙΚΕΤΕΥΣΗ ΘΑ ΑΡΝΗΘΩ, καὶ θὰ τοῦ εἰπῶ: Οὐάρε ἀπόδος μοι τὰς λεγεῶνας μου. Ποῦ εἶνε οἱ 250. χιλ. ἄνδρες ποὺ ἐστηρίζομεν πρὸ δύο μηνῶν...»

Καὶ ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν αὐτὸν τόνον καὶ ὕφος, ἐπιζητῶν νὰ πείσῃ διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν τοὺς Συμμάχους νὰ μὴ φύγωσιν ἐκ Θεσσαλονίκης, παρατάσσων φανταστικοὺς ἀριθμοὺς στρατῶν καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι ἂν ἤρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέθετε εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους καὶ τὸν 'Ελληνικὸν στρατόν.

Ἦτο καθαρὰ καταγγελία κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπικύρωσις ὅλων τῶν καχυποψιῶν τοῦ Σαράϊγ καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀγαθῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας μετέδωκαν ὁ Δενὺ—Κοσσὲν καὶ ὁ Κίτσενερ. 'Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΔΗΛΟΥ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΜΟΝΟΣ ΘΑ ΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΥΠΕΤΑΣΣΕΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΔΕΧΕΤΟ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ, ἢ αὐτὸς ἢ ἐγώ, ἔλεγε. 'Επὶ πλέον προεκάλει τοὺς Συμμάχους νὰ τρομοκρατήσουν καὶ νὰ πεινάσουν τὸν 'Ελληνικὸν λαόν, διὰ νὰ τὸν ἐξεγείρουν κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη τὸ 1919 εἰς τὰ μέλη τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ κοινοβουλίου, τῆς ἀσχοληθείσης μὲ τὴν 'Ελληνικὴν ὑπόθεσιν. 'Εγένετο γνωστὸν τὸ 1920 ὅταν

ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Ντριὼ κατόπιν ἀδείας τοῦ Μιλλερὰν ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐμελέτησε τοὺς σχετικοὺς φακέλλους τοῦ ὑπουργείου τούτου, διὰ τὸ ἔργον του «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον τὸ 1926 ἐν ἀποσπάσματι ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετάτου) εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον του «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλὰς» καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραγκούλη εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον του «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». Ἐσχολιάσθη τότε τὸ 1926 ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου ὡς κείμενον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβητήσεις. Ἀπόσπασμα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ 1931 ὑπὸ τοῦ Πουανκαρὲ εἰς τὸν 7ον τόμον τῶν ἀπομνημονευμάτων του ὡς ἑξῆς:

«Ὁμιλῶν πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμὲν περὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν, ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ εἶπε: ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΣΑΣ ΕΜΠΑΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΑΣ ΧΛΕΥΑΖΟΥΝ, ΣΤΑΘΗΤΕ ΣΤΑΘΕΡΟΙ. ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΕΤΕ ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ. ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ.

Τότε ὁ κ. Σ. Κοσμετᾶτος διὰ νὰ πιστοποιήσῃ ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀκρίβειαν τοῦ τηλεγραφήματος, ἐπεσκέφθη ἀπ' εὐθείας τὸν Πουανκαρὲ εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέβαλεν ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος, ὡς εἶχε δημοσιευθῆ. Ὁ Πουανκαρὲ τοῦ ἐπεβεβαίωσε τοῦτο καὶ τοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΧΩ ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΝ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΜΟΥ:

Παρίσιοι τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1931.

«Κύριε,

Τὸ τηλεγράφημα τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1915 ἦτο πάρα πολὺ μακρὸν ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὸ ἀναγράψω ὁλόκληρον. Ὥστε ἀνέγραψα μόνον τὴν φράσιν ἥτις ἦτο οὐσιώδης διὰ τὸν Γάλλον ἀναγνώστην.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ τοὺς χαιρετισμούς μου.

Πουανκαρέ».

Τὸ ὁλόκληρον τηλεγράφημα κατατεθειμένον ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις ΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘ. 1005 ΚΑΙ 1006.

Τότε κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριάν, ἀπεφασίσθη ἡ παραμονὴ τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀλλὰ καὶ ἤρχισε σφοδρὰ ἐκστρατεία τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Ἑλλάδος συνιστῶντος πιεστικὰ μέτρα κατ' αὐτῆς. Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ τὰ ἄλλα ἀποτελέσματα τῶν παροτρύνσεων τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τέλη Δεκεμβρίου 1915 οἱ Σύμμαχοι κατέλαβον τὴν Κέρκυραν. Ἀνήγγειλαν τοῦτο τὴν 27ην Δεκεμβρίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν δικαιολογοῦντες τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μεταφέρωσιν ἐκεῖ τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ τοῦ διαφυγόντος δι' Ἀλβανίας. Ἡ Κέρκυρα ἦτο ἐξουδετερωμένη διὰ διεθνοῦς συνθήκης τοῦ 1864, τῆς συνθήκης τῆς παραχωρήσεως τῆς ἑπτανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑπογράψει αἱ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων καταλαβουσῶν τὴν Κέρκυραν, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσσία. Ὁ Σκουλούδης ὤφειλε νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ διεμαρτυρήθη.

Τοῦ ἀπήντησαν, ὅτι ἡ οὐδετερότης τῆς Κερκύρας ΕΙΧΕΝ ΗΔΗ

ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ! ὅτι κατ' αὐτῶν ἡ 'Ελλὰς εἶχε καθῆκον ν' ἀντιταχθῇ, ὅτι ἡ 'Ελλὰς εἶχε ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς Συμμάχους εὐμενῆ οὐδετερότητα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς οἱ Σύμμαχοι καὶ οἱ Σέρβοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἐπὶ τοῦ 'Ελληνικοῦ ἐδάφους. Καὶ τέλος ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις εἶνε ἐγγυήτριαι πρὸς τὸν 'Ελληνικὸν λαὸν τοῦ 'Ελληνικοῦ Συντάγματος καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρον παρεχωρήθη ἡ 'Επτάνησος. Ὥστε δέον νὰ ἐξετάσουν ἐὰν πράγματι τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς 'Ελλάδος εἶνε συνταγματικὸν (Ντριὼ «'Ιστορία διπλωματικὴ τῆς 'Ελλάδος» τόμος 5ος).

Καὶ ὅμως ἡ συνθήκη τῆς ἑνώσεως τῆς 'Επτανήσου οὐδόλως ἀναφέρει οὔτε τοιοῦτον ὅρον οὔτε τοιοῦτο δικαίωμα τῶν τριῶν Δυνάμεων.

'Αλλὰ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν παραβίασιν τοῦ Συντάγματος τὴν διαφωνίαν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ παραίτησις τοῦ τελευταίου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σκουλούδη διάλυσιν τῆς Βουλῆς .

Καὶ ἰδοὺ χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τοῖς ξένοις, κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, καταγελλομένων ὑπ' αὐτοῦ ὡς βυσσοδομούντων ἐναντίον τῆς 'Αντὰντ καὶ τῶν ἐν τῇ 'Ανατολῇ στρατῶν της, χάρις εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτοῦ διαβολὴν διὰ τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπέμβασις ξένων Δυνάμεων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κομματικῶν σκοπῶν πρὸς ἀντιδυναστικὴν ἐνέργειαν.

'Αλλ' οἱ Σύμμαχοι ἔφερον ὡς πρώτην δικαιολογίαν τῆς παραβιάσεως τῆς οὐδετερότητος τῆς Κερκύρας, ὅτι ΕΙΧΕ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΔΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΑΝΤΕΣΤΗ Η ΕΛΛΑΣ. Καὶ ἰδοὺ ἐμφανίζεται διὰ τοῦ ψεύδους τούτου εἰς τὴν σκηνὴν ὁλόκληρος, ὁ τρίτος ἔμπιστος τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ πλωτάρχης Ροκφέϊγ. Ἄς τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον.

ΑΡΘΡΟΝ 44ον
(6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΛΩΤΑΡΧΗΣ ΡΟΚΦΕΪΓ ΚΑΙ Ο ΣΑΤΑΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ.-Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΒΑΣΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν βιογραφίαν τοῦ πλωτάρχου Ροκφέϊγ. Οὔτε νὰ γράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς δράσεώς του ἐν Ἑλλάδι. Οὔτε νὰ κρίνωμεν αὐτόν. Τὸ τελευταῖον ἔπραξαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γάλλοι, ἁρμοδιώτεροι ἡμῶν προκειμένου περὶ συμπατριώτου των. Αἱ δὲ κρίσεις των αὗται παρέχουν συγχρόνως εἰς ἡμᾶς ὑλικὸν χρησιμώτατον διὰ τὴν διὰ γαλλικῶν πηγῶν ἱστορικὴν δικαίωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τόσον ἠδικήθησαν τότε.

Ἀρκούμεθα ὅθεν διὰ τὸ ἐν γένει ἔργον τοῦ Ροκφέϊγ ἐν Ἑλλάδι εἰς μόνην τὴν κρίσιν τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ Ναυτικόν, λαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐκθέσεώς της τοῦ 1919, τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἀπόσπασμα:

«Ὁ κ. δὲ Ροκφέϊγ, τοῦ ὁποίου δὲν πρόκειται διὰ τῆς παρούσης μας νὰ διαμφισβητήσωμεν τὸν πατριωτισμὸν ἢ τὴν δραστηριότητα, ἔπραξεν ἐν τούτοις κατὰ τοὺς ἓξ μῆνας, οἵτινες προηγήθησαν τῶν ἐπεισοδίων τῆς 1ης Δεκεμβρίου (τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916) ΡΟΛΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΟΛΕΘΡΙΟΝ. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1915, προσεκολλήθη εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, τὸν κ. Γκυγιεμέν. Καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου ἐπεφορτίσθη νὰ σχηματίσῃ ὑπηρεσίαν πληροφοριῶν προωρισμένην νὰ ἀντιταχθῇ καὶ ἐξουδετερώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἐνέργειαν τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας, θαυμασίως ὠργανωμένης. Ὤφειλε νὰ περιορίσῃ τὸ ἔργον του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του ταύτης ἥτις ἦτο ἤδη ἀρκετὰ βαρεῖα. Ἀλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά, καί, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας δι' ἰδιαιτέρου κρυπτογραφικοῦ λεξικοῦ μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ἠγωνίσθη νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τρόπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κεφαλαιώδη. Κληθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916 νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Συμμάχων ναυάρχων εἰς Μάλταν, ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς μετασχόντας εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον πρόγραμμα ἐνεργείας ἀρχίζον ἀπὸ τὸν ἔλεγχον ὅλων τῶν δημοσίων Ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ φθάνον μέχρι τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς χώρας ταύτης, τὸ μόνον μέσον, κατὰ τὴν ἰδέαν του, ὅπως κατοχυρωθῇ ἡ ἀσφάλεια τοῦ στρατοῦ τῆς Θεσσαλονίκης».

Καὶ ὅπως πληρέστερον ἐξηγηθῶμεν:

«Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ Συμμαχικοῦ στόλου, δὲν ἐδίσταζε νὰ τηλεγραφῇ εἰς τὸν ὑπουργόν του (τη-

λεγράφημα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου άρ. 1 197) ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀνησυχῇ κανεὶς διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος. ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΧΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ».

»Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης—ὅλα τὰ τηλεγραφήματά του τὸ διαπιστοῦν—ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος, δὲν εἶχε ἄλλην προαποσχόλησιν, ἄλλον σκοπόν, παρά: νὰ προκαλέσῃ μίαν βιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔστω καὶ ἐὰν ἐχρειάζετο διὰ νὰ φθάσουν εἰς αὐτό, νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ πλέον αἰσχρὰ μέσα. Οὕτω συνετήρει μίαν ἀστυνομίαν, ἥτις ἐνήργει εἰς τὰ φανερὰ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν τούτοις οὐδέτερον ἔδαφος, συλλήψεις ἐχθρικῶν ὑπηκόων, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων «γερμανοφίλων», τοὺς ὁποίους ἐφυλάκιζε.

»Καὶ ἐπειδὴ διά τινας τῶν Ἑλληνικῶν τούτων προσωπικοτήτων πολὺ σπουδαίων, ὥστε νὰ ἐπετρέπετο νὰ ἐνοχλῶνται ἀπὸ τοὺς πράκτορας τοῦ κ. δὲ Ροκφέϊγ, ὁ Ἕλλην πρωθυπουργός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζητεῖτο ἡ σύλληψίς των, παρουσιάζετο κάπως ἀνθιστάμενος, ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος εἰς τηλεγραφήματά του τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἐξεγείρεται κατὰ τοιούτων Ἑλληνικῶν ἀξιώσεων καὶ γράφει ἐπὶ λέξει: «ΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΦΕΡΑΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΣΥΝΕΠΙΦΕΡΟΥΣΙ ΜΕΤΡΑ ΔΡΑΣΤΙΚΑ, ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΥΣΟΥΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΝΑ ΠΑΣΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ».

»Ἔπειτα εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα, ὁ κ. δὲ Ροκφέϊγ ἐπιμένει ζωηρῶς παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῶν Ναυτικῶν, ὅπως οὗτος διατάξῃ ἀπόβασιν στρατευμάτων, καθ' ὅσον ἡ ἁπλῆ παρουσία τοῦ στόλου εἰς Πειραιᾶ καὶ εἰς Σαλαμῖνα δὲν ἦτο ἀρκετή».

Καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς Γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συνοψίζει τὸ ἔργον του ὡς ἑξῆς:

«1) Συλλήψεις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, κράτησις καὶ ἐκτοπισμὸς ὑπηκόων ἐχθρικῶν, ἀκόμη δὲ καὶ ὑπηκόων Ἑλλήνων.

»2) Ἵδρυσις ἀποθηκῶν ὅπλων καὶ πυρομαχικῶν πρὸς χρῆσιν τῶν πρακτόρων καὶ βοηθῶν τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν, ΕΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΝ ΚΑΘ' ΗΝ ΟΥΤΟΙ ΘΑ ΠΡΟΕΚΑΛΟΥΝ Ἢ ΘΑ ΥΠΕΣΤΗΡΙΖΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΛΑΪΚΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

»3) Προπαρασκευὴ καὶ ὀργάνωσις τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1916 (27 Αὐγούστου) διὰ στοιχείων ἐγκαθέτων ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πληροφοριῶν, βιαίας διαδηλώσεως διευθυνομένης κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐκβιασθοῦν αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ ἀχθῶσι εἰς τὴν λῆψιν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος μέτρων καταπιεστικῶν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολλοῦ ἐζήτει ὁ ναυτικὸς ἀκόλουθος, δηλ. ἀπόβασιν καὶ κατοχὴν τῆς χώρας».

Καὶ καταλήγει:

«Ἡ ἐπιτροπὴ διαμαρτύρεται κατὰ τῶν ἀναξίων δι' ἕνα ἀξιωματικὸν ἐνεργειῶν τοῦ κ. δὲ Ροκφέϊγ, τῶν ὁποίων οὗτος κατέστη ἔνοχος, ὅπως δικαιολογήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ προσωπικὴν πολιτικὴν καὶ

φθάση εἰς σκοποὺς ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ἐπιδιωκομένους ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του».

Ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ πλέον.

Ὁ σὲρ Βάζιλ Θόμψων, ἀρχηγὸς τότε τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ Κράτους (Ἰντέλλιτζενς Σέρβις) διηγεῖται τὰ ἑξῆς: («Ἡ ἐν Ἑλλάδι μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων»).

«Ἡ πρώτη ἐπίσημος πρᾶξις τοῦ Ροκφέϊγ ὑπῆρξε νὰ πείσῃ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας νὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς προξένους καὶ ὑποπροξένους τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι, κατ' ἀπόφασιν ὅπως τοῖς ζητήσῃ τὴν συνδρομήν των, πράγματι ὅμως ὅπως θέσῃ τὰς βάσεις πολιτικῆς ὑπονομεύσεως τῆς ἐξουσίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ παρασκευῆς τῆς κατοχῆς τῆς χώρας».

...«Ὁ κ. Γκυγιεμὲν, πρέσβυς τῆς Γαλλίας, νεοφερμένος εἰς τὸν τόπον καὶ ὅπως φαίνεται ἀνίκανος νὰ ἀκολουθήσῃ ἰδίαν γραμμήν, ἔπεσεν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ναυτικοῦ του ἀκολούθου... Τὸ ζήτημα ὅπως τὸ ἔβλεπεν ὁ Ροκφέϊγ (καὶ ὁ εὔπιστος καὶ καχύποπτος Σαράϊγ τὸ κατέπιε), ἦτο νὰ διαστραφοῦν τὰ γεγονότα. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὡς τύραννος αὐταρχικός, ὁ λαός του ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἐτραβοῦσε τὰ σχοινιὰ ποὺ ἦτο δεμένος, ἀνυπομονῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ Βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἦτο συνεννοημένος μὲ τὴν Γερμανικὴν Αὐλὴν καθὼς καὶ οἱ ὑπουργοί του. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὅτι ἐξαπατῶσα τοὺς Συμμάχους μὲ γλυκόλογα, προητοίμαζε σατανικὰς παγίδας, ὅπως βαραθρώσῃ τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα τῆς Θεσσαλονίκης. Ὅτι ἀνεφωδίαζε κρυφὰ τὰ Γερμανικὰ ὑποβρύχια. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κ. Βενιζέλον, ἦτο ἀνάγκη νὰ παρασταθῇ φλογερὸς πατριώτης ἐκπροσωπῶν τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς λαοῦ τεθέντος ὑπὸ ζυγὸν καὶ καταπατηθέντος (ἀπὸ τὸν Βασιλέα του). Νὰ διαστραφοῦν τὰ γεγονότα εἰς τοιοῦτο σημεῖον, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι θὰ ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Ἀλλὰ δὲν ἐστάθη ἀδύνατον εἰς ἕνα γεννημένον σκηνοθέτην, νὰ πλανήσῃ τὸν κόσμον. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἀφωσιώθη ὁ Ροκφέϊγ...»

«Ἐγκατεστάθη εἰς τὰ κτίρια τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς καὶ ἤρχισε πάραυτα στρατολογῶν τὰ κοινωνικὰ ἀποβράσματα καὶ συγκροτῶν δι' αὐτῶν μυστικὴν ὑπηρεσίαν, ἥτις κατόπιν μετεβλήθη εἰς μυστικὴν ἀστυνομίαν. Μέγας ἀριθμὸς τῶν πρακτόρων του ἦτο ἐξ ἐκείνων ποὺ ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γερμανίας...».

Ἡ μυστικὴ αὕτη ἀστυνομία τοῦ Ροκφέϊγ εἶνε ἡ κατὰ τὸν κ. Πολίτην «ἐπίσημος γαλλικὴ ἀρχὴ» ἡ ἀνευροῦσα τὰ τηλεγραφήματα Πασσάρωφ καὶ πιστοποιοῦσα τὴν γνησιότητα αὐτῶν! Τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας δηλαδὴ χαλκευθέντων τηλεγραφημάτων! Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον δὲν βλέπουσι τὸ φῶς εἰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤσκουν τὸ αὐτὸ ἔργον, χαλκευμέναι πλασταὶ ἐπιστολαί, ἐπισήμων νεκρῶν προσώπων, οὐδαμόθεν πιστοποιούμεναι καὶ περιέχουσαι τὰς φανταστικωτέρας τῶν διηγήσεων;

Αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι τότε ἐπλημμύρισαν τὸν γαλλικὸν Τύπον καὶ τὰς ὁποίας κατεσκεύαζεν ὁ Ροκφέϊγ διωχετεύοντο εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας διὰ τοῦ κ. Τυρώ, διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζα-

χάρωφ ἱδρυθέντος πρακτορείου Ραδιό. Ὁ κ. Τυρὼ μόλις ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας ἐτέθη ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν, ὡς καταφαίνεται ἐκ πλείστων ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις τηλεγραφημάτων. Θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν περαιτέρω νὰ ἀναφέρωμεν χαρακτηριστικάς τινας τῶν ὑποβολιμαίων τούτων εἰδήσεων.

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ Θόμψων:

«Τὸ πρῶτον παραμύθι ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν δι' ἑνὸς τηλεγραφήματος τοῦ κ. Γκυγιεμὲν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Οὗτος διϊσχυρίσθη ὅτι εἶχε τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσκέπτοντο νὰ κλείσουν τοὺς λιμένας των διὰ ΝΑΡΚΩΝ καὶ συνεπῶς ἡ παρουσία στόλου εἰς τὸν Σαρωνικὸν ἦτο ἀναγκαία».

Ἀφηγήθημεν ἤδη ὅτι ἡ Ἑλλὰς τότε δὲν εἶχε νάρκας, ὅτι κατεσκευάζοντο τότε τοιαῦται διὰ λογαριασμόν της ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ καὶ ὅτι ὁ Σκουλούδης εἶχεν ἀναστείλει τὴν παραγγελίαν ταύτην. Καὶ ὅτι ἡ εἴδησις αὕτη τότε (Νοέμβριος 1915) συνέτεινεν ὅπως εἰς τὸν σταλέντα στόλον δοθῶσιν ὁδηγίαι πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, βομβαρδισμὸν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς κτλ. Καὶ ὅτι εὐτυχῶς ἀπεσοβήθησαν ταῦτα, πλὴν τῶν ἄλλων καὶ διότι τότε ὁ ἐν Ἀθήναις εὑρισκόμενος Δενὺ-Κοσσὲν διεφώτισε τὸν Μπριὰν περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Τότε εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν Συμμάχων τῆς 26 Νοεμβρίου 1915, ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φορὰν τὸ παραμύθιον ὅτι τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια εἶχον τὰς βάσεις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν. Ἀπήτησαν τότε οἱ Σύμμαχοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα:

«Ἐλευθερίαν ναυτικῆς ἐνεργείας, ὡς τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας τῶν πλοίων καὶ πλοιαρίων ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος, τὸ δικαίωμα τῆς ἀναζητήσεως καὶ καταστροφῆς τῶν ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΤΩΝ καὶ ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων».

Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἀφηγήθημεν ἤδη, ἐδικαιολόγησαν οἱ Σύμμαχοι τὴν παραβίασιν τῆς συνθήκης τῆς ἐξουδετερώσεως τῆς Κερκύρας, κατὰ πρῶτον διότι ἡ οὐδετερότης αὕτη παρεβιάσθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ἅτινα ἀνεφωδιάζοντο ἐκεῖ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ, ὡς ἔλεγον, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔλαβε κανὲν μέτρον. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἄλλως τε καὶ ὁ Συμμαχικὸς Τύπος κατεκλύζετο ὑπὸ τοιούτων ψευδῶν πληροφοριῶν. Ὁ Ροκφέϊγ δὲν ἔμενεν ἀργός. Εἰς τὴν παροχὴν τοιούτων ψεωδῶν πληροφοριῶν ἔδειξεν ἰδιάζουσαν ἱκανότητα.

Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετᾶτος) διηγεῖται εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις τὸ 1926 ἐκδοθὲν βιβλίον του «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς».

«Ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τὸ 1917 ὁ γαλλικὸς Τύπος δὲν ἔπαυσε νὰ κατηγορῇ τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν καθημερινῶς καὶ μετὰ πάθους διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Τύπου ἐξηρέθισεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Συμμάχων, ἰδίως διὰ τῶν «προκαλουσῶν ἐξέγερσιν» λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας ὁ Τύπος παρεῖχε διὰ τὴν νέαν ταύτην «ἑλληνικὴν προδοσίαν» καὶ διὰ τῶν σατανικῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ὁ Τύπος μετεχειρί-

ζετο πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων του. Πόσοι ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καλῇ τῇ πίστει παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν τούτων.... Θὰ ἠδύνατό τις νὰ γεμίσῃ τόμον ὁλόκληρον ἀπὸ τὰς μυσαρὰς αὐτὰς κατηγορίας.... Ἐδιάβαζε κανεὶς τότε καθημερινῶς εἰς τὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων: «Ἡ Ἑλλὰς κατήντησε σφηκοφωλεὰ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων!... Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἑλλάδος κατήντησαν εὐρὺ κρησφύγετο τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων!... Πολυάριθμοι Ἕλληνες διατρέχουσι τὰ παράλια καὶ θεωροῦσι μυστηριωδῶς τὸ... πέλαγος! Τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια μπαίνουν καὶ βγαίνουν ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας ὡσὰν νὰ ἦσαν σπίτι τους! Ἀνεκάλυψαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 μεγάλην βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ὑποβρυχίων ἐν... Θεσσαλονίκῃ!» (Πῶς διάβολο τὸ ἐφαντάσθησαν αὐτὸ ὡς δυνατὸν μέσα εἰς τὸ περιχαρακωμένον στρατόπεδον τοῦ Σαράϊγ!). «Τέλος ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐπὶ πολὺ ἔγινεν ἡ ἠχὼ ἑνὸς φανταστικοῦ παραμυθιοῦ, ὅτι τὸ Ἀχίλλειον, ἡ ἔπαυλις τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Β΄ ἐν Κερκύρᾳ ἦτο, παρὰ τὴν ἀθώαν ἐμφάνισίν της μία τρομακτικὴ βάσις ὑποβρυχίων, διασκευασθεῖσα ὡς τοιαύτη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης»... Καὶ ὁ Γάλλος ἀναγνώστης ζαλισμένος ἀπὸ τὰς ἐντυπωσιακὰς αὐτὰς εἰδήσεις, ᾐσθάνετο ἀγανάκτησιν καὶ ἀπεριόριστον ἐξαγρίωσιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Βασιλέως των, ἐνόχων τοιαύτης φαύλης δολιότητος... Οὕτω ἠγανάκτουν ἐν Γαλλίᾳ καλῇ τῇ πίστει, διὰ τὴν μακροθυμίαν τῶν Συμμαχικῶν Κυβερνήσεων, αἵτινες ἠνείχοντο τοιαῦτα καταφανῆ ἐγκλήματα κατὰ τῶν ναυτῶν των καὶ τῶν στρατιωτῶν των. ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΝ ΑΥΣΤΗΡΩΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΥ....»

Τί ἐπὶ τέλους ἦτο ἀληθὲς ἀπὸ ὅλα αὐτά;

Θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα γαλλικοῦ στόλου ναύαρχος Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΡΟΚΦΕ·Ι·Γ) ΜΑΣ ΠΑΡΕΙΧΕ ΣΧΕΔΟΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ. ΟΥΔΕΠΟΤΕ, ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΚΡΙΒΗΣ. Αἱ πλεῖσται μάλιστα ἦσαν καταφανῶς ἀλλόκοτοι».

...«Ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέϊγ) μᾶς παρέστησε τὸ Ἀχίλλειον ὡς βάσιν ὑποβρυχίων τελείως ὠργανωμένην, μὲ κινητὴν γέφυραν διὰ πλεύρισμα, μὲ ἐφοδιασμὸν πετρελαίου, μὲ σωλήνωσιν διοχετεύουσαν τὴν καύσιμον ταύτην ὕλην μέχρι θαλάσσης. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΕΚΑΜΕ ΝΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΟΥΝ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ. Ἡ κινητὴ γέφυρα κατεσκευασμένη ΔΙΑ ΤΑΣ ΛΕΜΒΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ. Οἱ ἐφοδιασμοὶ τοῦ πετρελαίου ἐφανερώθησαν ὅτι ΗΣΑΝ ΟΛΙΓΗ ΒΕΝΖΙΝΗ ΔΙΑ ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ, Η ΔΕ ΣΩΛΗΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΟΤΙ ΗΤΟ Ο ΟΧΕΤΟΣ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΥΛΕΩΣ».

Θὰ ἐπανέλθωμεν αὔριον εἰς τὸ ζήτημα τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Διότι εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ καιριώτερα σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Βασιλέως δημιουργηθείσης καταφορᾶς.

Ἀλλὰ διὰ νὰ τελειώνωμεν σήμερον ἐρωτῶμεν:

Ποία ἦτο ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤντλει ὁ Ροκφέϊγ τὰς ἀκαθάρτους αὐτὰς εἰδήσεις; Ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες δι' αὐτοῦ διωχέτευον τὰς φοβερὰς αὐτὰς συκοφαντίας εἰς τὸ γαλλικὸν κοινόν; Θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ ὁ ναύαρχος τοῦ γαλλικοῦ στόλου Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ («Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ, ΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΝΕ ΙΣΤΟΣ ΑΛΛΟΚΟΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ. ΠΑΡ' ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΝ ΑΠΟ ΤΑ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΔΙΗΓΟΥΜΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΚΡΙΒΕΣ....».

Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας ἤντλει ὁ Ροκφέϊγ τὰς ἀκαθάρτους πληροφορίας του καὶ τὰς διωχέτευεν εἰς τὸ γαλλικὸν κοινὸν ὅπως δηλητηριασθῇ ἡ κοινὴ γνώμη κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Καὶ ἔπειτα τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διϊσχυρίζεται καὶ σήμερον ἀκόμη μετὰ εἴκοσι περίπου ἔτη, ὅταν πάντα ταῦτα ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεκαλύφθησαν, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοὐλάχιστον, νὰ ἰσχυρίζεται, λέγομεν, εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα του, ὅτι ἡ κίνησίς του ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, δὲν ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Βασιλέως, δὲν παρεσκευάσθη πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἦτο ἀνάλογος μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908!!

Ἀλλὰ θὰ ἐπιμείνωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

ΑΡΘΡΟΝ 45
(8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΕΛΕΕΙΝΟΝ ΨΕΥΔΟΣ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ. - ΜΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ.

Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας, διότι ἐπιμένομεν τόσον πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἀνεφωδίαζε τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια. Εἶνε μία ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως παρασκευάσῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὴν παρασύρῃ εἰς κίνησιν πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως. Τὴν πλήρη ἐπαφήν του μὲ τὸν Ροκφέϊγ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ κατεδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Θὰ τὴν καταδείξωμεν καὶ εἰς ἕτερα ζητήματα. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἤρκεσεν ὁ Ροκφέϊγ. Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς» διηγεῖται:

«Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (Φεβρουάριος 1916), ἔμπιστοι φίλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐξ ὧν εἷς σημαίνων βουλευτὴς καὶ φέρων λίαν γνωστὸν ὄνομα, μετέβησαν μὲ «ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ» ΕΙΣ ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΩΣΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥ-

ΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝΤΕΣ, ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ, ΟΤΙ ΑΝΕΦΟΔΙΑΖΕΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ».

Ὁ δὲ ναύαρχος Φουρναὶ (Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου) ἀναφέρει ὅτι τὴν 1ην Μαρτίου 1917 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» ἄρθρον ἑτέρου «ἐμπίστου φίλου» τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ὁποίου ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα, ἐγγυωμένου διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν του, ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΑΙ ΤΟΥ ΑΝΕΚΟΙΝΩΘΗΣΑΝ ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΩΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀρθρογράφος ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν καταγγελίαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος ἀντεπεξέρχεται διὰ τοῦ ἀποτομωτέρου τρόπου, ὡς ἀπολύτως ψευδοῦς.

Εἶνε οὐσιῶδες λοιπὸν τὸ ζήτημα.

Ὁ σὲρ Βάζιλ Θόμψων εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ (νῦν) ναυάρχου κ. Περ. Ἰακ. Ἀργυροπούλου, ὅστις τότε (1915—1916) ἦτο κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Νέα Γενεά», καὶ εἶχεν ἐντολὴν νὰ περιπολῇ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, ἰδιαιτέρως δὲ ὅπως ἀναζητῇ τυχὸν βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ γερμανικῶν ὑποβρυχίων, τὰ ἑξῆς δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

«Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Ἀπριλίου ἐσημειώθη εἰς Κέρκυραν ἡ ἐμφάνισις ὑποβρυχίου, ὅπερ ἐλέγετο ὅτι ἔμεινεν ἐκεῖ 48 ὥρας. Κατόπιν τῆς εἰδήσεως ταύτης, ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας διεμαρτυρήθη καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν κ. Ἀργυρόπουλον τί μέτρα ἐσκόπει νὰ λάβῃ κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου, ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρόξενος καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἦτο γερμανικόν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Ἀργυροπούλου ἦτο σύντομος. «ΟΥΔΕΝ, ΔΙΟΤΙ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΘΕΝ ΠΛΟΙΟΝ ΔΕΝ ΗΤΟ ΑΛΛΟ, ΠΑΡΑ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ «ΠΑΠΕΝ». Προσέθεσεν εἰς τὴν ἔκθεσίν του: Πράγματι θὰ ἔπρεπε νὰ κατάσχω τὸ ὑποβρύχιον. Ἀλλὰ ἀπέφυγον νὰ τὸ πράξω, διὰ νὰ μὴ παράσχω νέαν ἀφορμὴν κατηγορίας κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως».

«Τὸν Ἰούνιον, διηγεῖται ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπληροφορήθην ἀπὸ διαφόρους παραλίους σταθμούς, ὅτι ὕποπτον πλοῖον περίπου 300 τόννων φέρον ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα προφανῶς δὲν ἦσαν Ἕλληνες, διότι ἦσαν ὅλοι ξυρισμένοι, εἶχε πλησιάσει εἰς τοὺς κατοίκους. ΕΛΕΓΟΝ ΟΤΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΕΝΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΘΕΛΟΝ ΝΑ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΟΥΝ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. Ἀφοῦ κατεδίωξα τὸ ὕποπτον τοῦτο πλοῖον, λέγει ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, χωρὶς νὰ τὸ συναντήσω, κατώρθωσα νὰ τὸ συλλάβω εἰς τὸ πέλαγος τῆς Πάργας. Προητοιμαζόμην νὰ στείλω ἕνα ἀξιωματικόν μου εἰς αὐτὸ διὰ νὰ τὸ ἐρευνήσῃ, ὅταν μὲ ἔκπληξίν μου, εἶδα νὰ καταβιβάζῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν του καὶ νὰ ὑψώνῃ τὴν Ἰταλικὴν σημαίαν. Συγχρόνως ὁ κυβερνήτης του ἦλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου μου. Ἔφερε τὴν στολὴν τοῦ ὑποπλοιάρχου τοῦ Β. Ἰταλικοῦ ναυτικοῦ. Μοῦ ἐζήτησε νὰ μὴ προβῶ εἰς νηοψίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως παρὰ τοῦτο ἐξετέλεσα. Διέταξα τὸ πλοῖον νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἠρνήθην εἰς τὸν Ἰταλὸν πρόξενον νὰ τὸ ἀπολύσω, ἄνευ ὁδηγίας τῆς

Κυβερνήσεώς μου. Τὴν ἐπαύριον τὸ πλοῖον ἀφήρει τὸν μεταμφιεσμόν του καὶ ἀπεκαλύπτετο ὡς ἰταλικὸν πολεμικόν, ἀνύψου δὲ καὶ τὴν πολεμικὴν ἰταλικὴν σημαίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας, δύο μεγάλα ἰταλικὰ ἀντιτορπιλλικὰ εἰσήρχοντο εἰς τὸν λιμένα. Εἶχον σταλῆ ἀπὸ τὸν δοῦκα τῶν Ἀμβοῦτζι. Ἡτοίμασα τὸ πλοῖον μου πρὸς μάχην, καὶ εἰδοποίησα τὸν διοικητὴν τῆς μοίρας ταύτης ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἀνθιστάμην διὰ τῆς βίας, εἰς ἀναχώρησιν τοῦ ὑπόπτου πλοίου, πρὶν ἢ λάβω ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεώς μου. Κατόπιν τούτου τὰ δύο ἀντιτορπιλλικὰ ἀπέπλευσαν. Ὁ κόμης Μποσδάρι, πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐξήγησε κατόπιν ὅτι ἡ κυβέρνησίς του ἠγνόει τὴν ὑπόθεσιν. Ἔλαβον ἐντολὴν νὰ ἀφήσω ν' ἀποπλεύσῃ τὸ πλοῖον. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὁ κυβερνήτης του ἐπαρασημοφορήθη (ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως)».

Καὶ ὅμως ὁ βενιζελικὸς Τύπος κατηγόρει τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἔγινε βάσις τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, οἱ δὲ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου μετέφερον τὰς κατηγορίας ταύτας εἰς Παρισίους.

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου χρησιμοποίησιν τοῦ παραμυθίου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνεφωδίαζε τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια εἶνε τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Κερκύρας εἰς Θεσσαλονίκην. Τὸ ζήτημα τοῦτο προέκυψε κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου 1916, ὁπότε τὰ εἰς Κέρκυραν μετακομισθέντα ἐξ Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Συμμάχων ὑπόλοιπα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, ἀνεσυνεκροτήθησαν ἐκεῖ καὶ οἱ Σύμμαχοι ἠθέλησαν νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Σαράϊγ. Τότε, 23 Μαρτίου (5 Ἀπριλίου) 1916 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν Σκουλούδην ὁ κ. Γκυγιεμὲν καὶ ὁ σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ. Τὸν λόγον λαμβάνει πρῶτος ὁ κ. Γκυγιεμὲν (Ἀρχεῖα ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος) καὶ λέγει πρὸς τὸν Σκουλούδην:

«Γνωρίζω κ. Πρόεδρε, ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀπαλλαγῆτε τῆς παρουσίας μας ἐκ Κερκύρας. Ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ φύγωμεν ἐκ Κερκύρας, πρέπει νὰ ἀναχωρήσωσι πρῶτον οἱ Σέρβοι. Ἡ διαμονή των εἰς τὴν νῆσον ταύτην τοὺς ὠφέλησε πολύ. Τώρα εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ συνενωθῶσι μὲ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Διὰ τὴν μεταφοράν των εἰς Θεσσαλονίκην, ὑπάρχουσι δύο δρόμοι: ὁ διὰ θαλάσσης καὶ ὁ διὰ ξηρᾶς. Ὁ πρῶτος εἶνε ἀναμφισβητήτως ὁ εὐκολώτερος, ΑΛΛΑ ΔΟΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΣΧΑΤΩΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΥΣΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ τῶν ἐκ τούτων κινδύνων, αἱ κυβερνήσεις μας μᾶς ἀνέθεσαν ΝΑ ΣΑΣ ΔΗΛΩΣΩΜΕΝ ΟΤΙ ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΩΣΙ ΤΟΝ ΣΕΡΒΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ (100 χιλ. ΑΝΔΡΑΣ) διὰ θαλάσσης ἀπὸ Κερκύρας εἰς Πάτρας καὶ ΕΚΕΙΘΕΝ ΔΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΚΑΙ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΠΙΣΗΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ ΔΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ. Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὑπείκουσα εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν ἄποψιν τοῦ ζητήματος, θὰ σπεύσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ τῆς συμμάχου Σερβίας».

Ὅσοι γνωρίζουν ἀπὸ στρατιωτικὰς μεταφορὰς διὰ σιδηροδρόμων γνωρίζουν ὅτι τοιαύτη μεταφορὰ θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν κατάληψιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἰδίως τῶν σταθμῶν καὶ τῶν τηλεγρά-

φων ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἰδίως αἱ Ἀθῆναι σημεῖον μετακομίσεως ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου Πελοποννήσου εἰς τὸ τῆς Λαρίσης θὰ καθίσταντο στρατιωτικὸν κέντρον τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ νὰ καταληφθῇ στρατιωτικῶς ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Μεθ' ὅσα ἀπεκαλύψαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ροκφέϊγ πρὸς στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν περὶ τῆς σημαντικῆς του, «κεφαλαιώδους», ὅπως τὴν ὠνόμασαν οἱ Γάλλοι, ἐπιρροῆς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων, περὶ ἀπολύτου συμφωνίας, σχεδὸν ὑποταγῆς τοῦ Γκυγιεμὲν εἰς αὐτόν, καὶ τῆς τελείας συνεννοήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν καὶ μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ, δὲν μένει ἀμφιβολία εἰς οὐδένα περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τῆς τοιαύτης διὰ ξηρᾶς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων.

Ὁ διὰ θαλάσσης δρόμος εἶνε ὁ εὐκολώτερος, εἶπεν ὁ Γκυγιεμὲν εἰς τὸν Σκουλούδην, ἀλλὰ καθίσταται ἀδύνατος ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.

Ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας τί ἐκθέτει ὁ εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στόλου ναύαρχος Φουρναί, περὶ τῆς δράσεως ταύτης τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Ὅτι ἦσαν ὅλα παραμύθια τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Ροκφέϊγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Θὰ ἴδωμεν περαιτέρω τί ἐκθέτει καὶ περὶ τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Διακρίνουσι λοιπὸν εὐκόλως οἱ ἀναγνῶσται μας τὴν ἀλληλουχίαν ὅλων τῶν στοιχείων τῆς σκηνοθεσίας τῆς ἀποβλεπούσης εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ φυσικὰ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Σκουλούδης πρὸ τοιαύτης ἀνακοινώσεως τοῦ Γκυγιεμέν, ἔμεινε κατάπληκτος. Ἠρνήθη κατηγορηματικῶς. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς ζωηρότατον τόνον συνομιλίαν, τοῦ Ἔλλιοτ σιωπῶντος, ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Γκυγιεμὲν ὁ Σκουλούδης ἀντηπείλησε καὶ αὐτὸς ὅτι θὰ τινάξωμεν τὰς σιδηροδρομικὰς μας γεφύρας.

Τότε ὁ Ἔλλιοτ βλέπων ὀξυνόμενα τὰ πράγματα, λαμβάνει τὸν λόγον καὶ μετὰ πολλῆς γαλήνης καὶ λεπτότητος ἐρωτᾷ ἐὰν ὁ Σκουλούδης θὰ ἀντέτασσε τὴν αὐτὴν ἄρνησιν εἰς διάβασιν τῶν Σέρβων ΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΔΙΩΡΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ὁ Σκουλούδης τότε καταπραϋνθεὶς ἐκ τοῦ ἠρέμου τόνου καὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς προτάσεως τοῦ Ἔλλιοτ, ἀπήντησεν ὅτι ἐπὶ τῆς τοιαύτης προτάσεως θὰ συμβουλευθῇ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον.

Ἀρχίζει τότε βιαία ἀρθρογραφία τοῦ ἐν Ἀθήναις βενιζελικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι αὕτη ἠρνεῖτο τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τῶν Σέρβων καὶ ἐξέθετεν αὐτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος διὰ σειρᾶς ἄρθρων του εἰς τὸν «Κήρυκα» ὑπερήσπισε τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Γκυγιεμέν, καταγγέλλων βιαιότατα τὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἄρνησίν της.

Φυσικά, ἡ τοιαύτη βενιζελικὴ ἀρθρογραφία εἶχε τὸν ἀντίκτυπόν της ἐν Παρισίοις.

«Αἱ ἐφημερίδες (τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Μαρτίου (10 Ἀπριλ. 1916 ἰδίως ἡ «Ἠχὼ τῶν Παρισίων» καὶ ἡ «Ἰνφορμασιὸν» δημοσιεύουσι βιαιότατα ἄρθρα ἐναντίον μας. Προτείνουσι τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἄλλα πιεστικὰ μέτρα, ἕνεκα τῆς γενικῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀποφεύγουσιν ὅμως νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς διαβάσεως τῶν Σέρβων». Διότι θὰ ἤρχιζε νὰ γίνεται ἀντιληπτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των περὶ τίνος πρόκειται.

Ὁ κ. Γκυγιεμὲν ἔρριπτεν ἔλαιον εἰς τὴν πυράν.

Τὴν 31ην Μαρτίου (13 Ἀπριλίου) τηλεγραφεῖ εἰς Παρισίους τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Τυρὼ (διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ ἱδρυθέντος ἐν Ἀθήναις πρακτορείου «Ραδιὸ») ὅτι ὁ «Βασιλεὺς εἶνε τρελλὸς διὰ δέσιμο, εἶνε δὲ ἐπικινδύνως παράφρων καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε (τοῦ κ. Τυρὼ) τὰς ἑξῆς δηλώσεις ὅπως τὰς μεταβιβάσῃ εἰς τὸν Μπριάν. «Ἐὰν προσβληθῆτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, προκαλῶ ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν. Ἔχω ὑπὲρ ἐμοῦ τὰ 80% τῶν στρατιωτῶν, τὴν πλειονότητα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ σχεδὸν τὴν ὁλότητα τοῦ λαοῦ»,

Τὴν 4)17 Ἀπριλίου ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922):

Ὁ κ. Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Σκουλούδη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς ἐν γένει οὐχὶ φιλικῆς στάσεώς του, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκήσῃ οἰκονομικὴν πίεσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' ΑΥΣΤΗΡΟΤΑΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ. Οἱ διευθύνοντες γαλλικοὶ κύκλοι θεωροῦσιν ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε σφοδρὰν δυσαρέσκειαν ἐν Ἑλλάδι καὶ θὰ προεκάλει οὕτω τὴν πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Ἀλλὰ ἡ Ἀγγλία δὲν ἔβλεπε τὰ πράγματα καθ' ὅμοιον μὲ τοὺς διευθύνοντας γαλλικοὺς κύκλους τρόπον.

Διότι τὴν ἑπομένην 5)18 Ἀπριλίου ὁ Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν:

«Ὁ κ. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὸ Λονδῖνον ΑΡΝΕΙΤΑΙ νὰ συγκατατεθῇ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος. ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΣΥΝΕΠΗΓΕΤΟ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΠΕΡ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ». (Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἤθελον τὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως; Σ. Μ.).

Οὔτε ἠννόουν ἐν Ἀγγλίᾳ διατί ἡ τόση ἐπιμονὴ εἰς τὴν διὰ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις παρασυρομένη ὑπὸ τῶν Γκυγιεμέν, Ροκφέϊγ καὶ κ. Βενιζέλου. Τὴν 16)29 Ἀπριλίου ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεῖ εἰς Ἀθήνας ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λόρδου Κριοῦ, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ λόρδος Κριοῦ μοῦ εἶπεν ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀπάντησίν σας (διὰ τὴν διάβασιν διὰ ξηρᾶς τῶν Σέρβων), ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ... Μοῦ εἶπεν ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ἐκτιθέμεναι ἀπόψεις θὰ

ἐξετασθῶσι μετὰ προσοχῆς, καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἡ ὁδὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῆς διώρυγος θὰ ἀποκλεισθοῦν ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καθόσον, ὡς νομίζει, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις ἐπὶ τῆς μέσης αὐτῆς λύσεως».

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ὁ Σκουλούδης ἀπήντησε τὴν 19ην Ἀπριλίου (2αν Μαΐου 1916) ὡς ἑξῆς:

«Παρακαλῶ νὰ ἴδῆτε ἐπειγόντως τὸν λόρδον Κριοῦ καὶ τοῦ εἴπῆτε ὅτι ἡ συμβιβαστική του πρότασις ἀνταποκρίνεται τελείως εἰς τὸ νόημά μας, ἀφοῦ ΕΓΩ Ο ΙΔΙΟΣ ΥΠΕΒΑΛΑ ΕΣΧΑΤΩΣ ΤΗΝ ΙΔΕΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΕΡ ΦΡ. ΕΛΛΙΟΤ, ΚΑΙ ΣΑΣ ΤΗΝ ΥΠΕΔΕΙΞΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΑΡ. 3761 ΣΥΝΕΠΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΘΑ ΣΥΝΤΡΕΞΩΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ, ὅπως ἀποφευχθοῦν τὰ σοβαρὰ ἄτοπα τῆς ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠνείχετο ἡ κοινὴ γνώμη (τῆς Ἑλλάδος)».

Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη λύσις ἀνέτρεπε τὰ σχέδια τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιδιωκόντων τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἀνησυχήσουν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Μπριὰν διὰ τοὺς κινδύνους τῆς λύσεως ταύτης.

Τὴν 18 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1916 ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεῖ εἰς Ἀθήνας.

«Ὁ κ. Μαρζερῆ, εἰς τὸν ὁποῖον παρέστησα ὅτι ἡ καλυτέρα λύσις τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων θὰ ἦτο ἡ θαλασσία ὁδὸς διὰ τῆς διώρυγος, μοῦ ἀπήντησεν ΟΤΙ Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ (Λακάζ, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Ροκφέϊγ Σ. Μ.), ΕΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΗ ΟΤΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΕΙΣΕΧΩΡΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΚΟΛΠΟΝ, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ Η ΟΔΟΣ ΑΥΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕ ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝΗ ΑΠΟΔΕΚΤΗ».

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε γερμανικὰ ὑποβρύχια εἰσέδυσαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἀλλὰ μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν, οἱ ἀναγνῶσται μας εὐκόλως διαβλέπουσι ποῖοι ἐν Ἀθήναις κατεσκεύαζον τὰ ψεύδη ταῦτα, καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἠγωνίζοντο νὰ παραμερίσουν τὴν τόσον λογικὴν ἀγγλικὴν πρότασιν, ἥτις κατέστρεφε τὰ σχέδιά των.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ΕΠΕΜΕΝΕ ΟΠΩΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΜΕΤΑΦΕΡΘΗ ΔΙΑ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε. Ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Βενιζέλος ἠρθρογράφει διὰ τοῦ «Κήρυκος» ἐπιμένων ὅπως γίνῃ Η ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰ τῶν Σέρβων καὶ προτείνων αὐτὸς ὅπως ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ γίνῃ ἡ μεταφορὰ διὰ Ἰτέας (καὶ τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια τοῦ Κορινθιακοῦ; Σ. Μ.), Μπράλου καὶ Λαρίσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ τότε ἐπενέβη ἡ Ρωσσία. Ὁ ὑπουργὸς της τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπληροφόρει τὴν 21ην Ἀπριλίου (4 Μαΐου 1916) τὸν ἐκεῖ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους συνιστῶν μετριοπάθειαν καὶ συμβιβασμὸν εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Τὴν δὲ 28ην Ἀπριλίου (11 Μαΐου) ὁ ἐν Πετρουπόλει πρέσβυς μας ἐτηλεγράφει εἰς Ἀθήνας ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ λόρδος Κριοῦ ἀπεδέχθη ὁρι-

στικῶς τὴν ἑλληνικὴν πρότασιν τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων καὶ τοῦ ὑλικοῦ των διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Οὕτω μετεφέρθησαν 100 χιλιάδες Σέρβων μετὰ τοῦ ὑλικοῦ των διὰ θαλάσσης εἰς Θεσσαλονίκην, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΥΠΟΣΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΟΥΔΕ ΤΗΝ ΕΛΑΧΙΣΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑΝ. Τοῦτο βεβαίως ὀφείλεται καὶ εἰς τὰ ναυτικὰ μέτρα τοῦ ναυάρχου Φουρναί, τοῦ μηδαμῶς ἐπηρεαζομένου ἀπὸ τὰς περὶ ὑποβρυχίων ὑποβολιμαίας εἰδήσεις τοῦ Ροκφέϊγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Ἰδοὺ ἄλλως τε τί περὶ τούτου λέγει ὁ ἴδιος ναύαρχος Φουρναὶ (Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»):

«Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέϊγ), ἐπέτρεψε νὰ ἐξαπατᾶται, ὅπως συνήθως, ἀπὸ τοὺς τυχοδιώκτας, τοὺς ὁποίους ἐμισθοδότει, καὶ ἐπανελάμβανε τὰς γερμανικὰς καυχησιολογίας, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲ οἱ ἡμίσεις τῶν Σέρβων θὰ ἔφθανον (εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως, ὀφειλομένη ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁποίαν εἰργάσθη κἄτι καλύτερον ἀπὸ τὴν τύχην, διέψευσε κατὰ τρόπον δυσάρεστον τὰς προβλέψεις της (τοῦ Ροκφέϊγ). Τότε ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν προέβαλε μίαν ὑπόθεσιν κατὰ πάντα ἀξίαν αὐτῆς.... «Ὁ Κάϊζερ θὰ ἔδωσε διαταγὴν νὰ μὴ κτυπήσουν τοὺς Σέρβους, ΔΙΟΤΙ ΕΙΧΕΝ ΗΔΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ (τῶν Σέρβων), ΩΣΤΕ ΜΟΛΙΣ ΟΥΤΟΙ ΑΠΟΒΙΒΑΣΘΩΣΙΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΝΑ ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣΩΣΙ!». Ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων ἀπέδειξε τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἐξυπνάδα τῆς τοιαύτης ἀπροσδοκήτου πληροφορίας».

Ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς προγενέστερον ἄρθρον μας λεπτομερῶς τὴν στενὴν συνεργασίαν ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐργαζομένων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματός του, μετὰ τοῦ Ροκφέϊγ εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1916, πρὸς τὸν σκοπὸν στρατιωτικῆς καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ τῆς ὁποίας προεκλήθη ἡ πτῶσις τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως, διεπραγματεύετο τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων. Θὰ διηγηθῶμεν περαιτέρω καὶ πῶς διὰ τοῦ Ροκφέϊγ διωργανώθη ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς διχασμὸν τοῦ κράτους. Θὰ θίξωμεν ἀμφότερα τὰ σημεῖα ὅταν ἡ περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ διχασμοῦ τοῦ κράτους ἀφήγησίς μας φθάσῃ εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην. Τώρα δὲ κλείοντες τὸ εἰδικὸν διὰ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ κ. Βενιζέλου καὶ Ροκφέϊγ κεφάλαιον, ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἄλλων τινῶν σημείων λίαν χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν πιστοποίησιν τοῦ ὅτι τὸν κ. Βενιζέλον ἐνδιέφερε πρὸ παντὸς ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως καὶ οὐχὶ ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

ΑΡΘΡΟΝ 46ΟΝ

(9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ1 934)

ΤΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΥΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ.- ΠΩΣ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΙΜΑΖΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ μᾶς συγχωρήσωσι, διότι δὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἄρθρα 30, 31 καὶ 32 τοῦ κ. Βενιζέλου. Εἴχομεν ἤδη διεξέλθει τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ κατὰ τρόπον ὑπεραρκετόν. Ἡ ἐκ νέου ἐπάνοδος τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτὰς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐπανέλθωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ θὰ πράξωμεν τοῦτο ἅμα συμπληρώσωμεν τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἠρχίσαμεν ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως, ὅπως μόνος δεσπόσῃ ἀπολύτως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐνδιέφερε τὸν κ. Βενιζέλον ὡς πρόφασις.

Καὶ διὰ τοῦτο προητοίμασε κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916 τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως, βαίνων κατὰ σταθμούς, χρησιμοποιῶν τὰς ἀδυναμίας, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν κακὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ συμφέροντος τῆς Γαλλίας, τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων της, διαστρέφων καὶ παραποιῶν τὰ γεγονότα, δημιουργῶν ἐκ τοῦ μηδενὸς τοιαῦτα καὶ ψευδεῖς αἰτίας κατηγορίας. Ἅμα δὲ ἔφθασεν ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, τὸν Αὔγουστον 1916, ἀπεφάσισε τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέφερε τὴν πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεως ταύτης καὶ τὴν ματαίωσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βασιλέως. Ὅταν δὲ ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς διαδεχθείσης τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου συνέχισε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων καὶ ἐπανέλαβε τὰς προτάσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς πόλεμον, ἐματαίωσε καὶ ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ξεκινήσας διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ νὰ διχάσῃ τὸ κράτος. Εἴπομεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπός του προκαλέσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ἀκόμη καὶ σήμερον, ὡς ἀθώαν πατριωτικὴν πρᾶξιν, ὁμοίαν μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908. Κατεδείξαμεν τὴν ὅλην ἐνέργειάν του κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916 βαίνουσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, καὶ τὴν πλήρη αὐτοῦ συνεννόησιν μετὰ τῶν Γκυγιεμέν, Σαράϊγ καὶ Ροκφέϊγ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Ἀνεφέραμε δὲ τὰ κύρια καὶ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς συνεννοήσεως του ταύτης μετὰ τῶν ξένων ὅπως τοὺς ἐξωθήσῃ εἰς ἐνεργείας βιαίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διὰ τῶν πιέσεων τούτων ἐπιβάλῃ τὴν ἐπ' αὐτῆς δεσποτείαν του.

Οὕτω, ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὰς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς λῆψιν πιεστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνθυμοῦνται τὸ τηλεγράφημα Γκυγιεμὲν τῆς 5)18 Δεκεμβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὴν στενὴν τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων καὶ πρακτόρων τῆς Γαλλίας, συνεννόησιν καὶ τὰς παρακελεύσεις αὐτοῦ ὅπως πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ἐξωθήσουν διὰ τοῦ τρόμου, διὰ τῆς πείνης καὶ τῶν πιέσεων νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὰς δηλώσεις τοῦ Γάλλου βουλευτοῦ Ἀβραμὶ ἀποκαλύπτοντος τὰ ὅσα συνίστα ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἀποκλεισμὸν καὶ πεῖναν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τῶν «ἐμπόρων καὶ ἀφαιρητζήδων», ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζέ τι πλέον τοῦ στομάχου καὶ τῆς τσέπης του, ὅπως τὸν παρίστα ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοὺς ξένους.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας, τὰ ὅσα ἐξεθέσαμεν διὰ τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ παραμυθίου ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἡ σφηκοφωλιὰ τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ἡ βάσις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των, ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ φίλοι του ἦσαν μυστικοὶ πράκτορες τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς Ἀντὰντ ἐχθρικῆς ἐνεργείας. Καὶ τὴν διὰ Γαλλικῶν πηγῶν ἀποκάλυψιν τοῦ ψεύδους τοῦ παραμυθίου τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου διέστρεψεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ «ἔμπιστοι φίλοι» του τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὴν ἐξηρέθισαν ὥστε νὰ παρασύρῃ τοὺς κυβερνήτας τῆς Γαλλίας εἰς ἀδίκους πράξεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως της. Πράξεις τὰς ὁποίας αὐταὶ αἱ ἴδιαι ἐπιτροπαὶ τοῦ Γαλλικοῦ Κοινοβουλίου ἀνεγνώρισαν ἀργότερα ὡς ἐπὶ σφαλερῶν καὶ ὑποβολιμαίων πληροφοριῶν στηριχθείσας.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος ὡμολόγησεν ὅτι αἱ πρῶται βάσεις τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ἐτέθησαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 ὑπὸ ἐμπίστων φίλων του, μῆνας πολλοὺς πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 8)21 Φεβρουαρίου 1916, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποκαλύπτεται ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβε παρὰ τῆς Γαλλίας δύο ἑκατομμύρια γαλλικὰ φράγκα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἐνεργήσῃ προπαγάνδαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ. Πρὸς ποῖον σκοπόν; καὶ κατὰ τίνος;

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὴν στενὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν καὶ τοῦ κ. Τυρώ, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ πρακτορείου «Ραδιὸ» πρὸς διοχέτευσιν εἰς τὸν Γαλλικὸν Τύπον ψευδῶν εἰδήσεων κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως της.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο συνδιαλέξεις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ κ. Τυρώ, μεταβιβασθείσας διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμὲν εἰς Παρισίους, καὶ τὸ κείμενον τῶν ὁποίων ἀναφέρει ὁ κ. Ντριὼ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος.

Ἐπρόκειτο περὶ διαδηλώσεων βενιζελικῶν, γενομένων τὴν 25ην

Μαρτίου 1916 καὶ διὰ τὰς ὁποίας ὁ κ. Σ. Κοσμὲν ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «ἡ ᾽Αντάντ καὶ ἡ ῾Ελλὰς» τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα τοῦ κ. Τυρὼ μεταβιβασθὲν διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμὲν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ᾽Εξωτερικῶν εἰς Παρισίους, τὴν 29ην Μαρτίου (11 ᾽Απριλίου) 1916: «Αἱ τελευταῖαι Βενιζελικαὶ διαδηλώσεις ἐν ᾽Αθήναις δὲν μᾶς ἐστοίχισαν πολὺ ἀκριβά, μόνον 10 χιλιάδες φράγκα».

Διηγεῖται λοιπὸν ὁ κ. Ντριώ, ἔχων τὰς πληροφορίας του ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν ᾽Εξωτερικῶν τῆς Γαλλίας:

«῾Ο κ. Βενιζέλος ἔλεγε τότε (26 Μαρτίου 1916) εἰς τοὺς Γάλλους φίλους του: «Βλέπετε ὅτι δὲν ἤμουν ὑπερβολικὸς ὅταν σᾶς ἔλεγα ὅτι ὁ λαός μου εἶνε εἴπέρ ποτε πιστὸς καὶ ὅτι εἰς ἕν νεῦμά μου θὰ ὑπάγῃ ὅπου τὸν κατευθύνω; Τὸ χθεσινὸν πείραμα μὲ ἐνισχύει εἰς τὴν ἀπόφασιν ποὺ ἔλαβα ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐνεργήσω ταχέως καὶ δραστικῶς. Αἱ δὲ συγκεντρώσεις τῆς αὔριον Κιριακῆς θὰ ἐξεγείρουν περισσότερον τὴν κοινὴν γνώμην. Θὰ ἐπακολουθηθοῦν ἀπὸ πολλὰς ἄλλας συγκεντρώσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ αὔριον δέκα πέντε θὰ βαρέσω ἕνα μεγάλο κτύπημα, προσκαλῶν τοὺς ὀπαδούς μου εἰς μέγα ὑπαίθριον συλλαλητήριον. Λογαριάζω ὅτι θὰ συγκεντρωθοῦν πλέον τῶν 30 χιλιάδων βενιζελικῶν, οἵτινες θὰ ἔλθουν νὰ διαδηλώσουν τὴν πίστιν των εἰς τὴν πολιτικήν μου, καὶ τότε θὰ ἰδοῦμεν ἀναμφιβόλως περίεργα πράγματα. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν θὰ μὲ σταματήσῃ τίποτε εἰς τὸν δρόμον ποὺ χάραξα...».

«—῞Ωστε, πᾶμε εἰς ἐπανάστασιν;»

»—ΟΧΙ ΕΥΘΥΣ ΑΜΕΣΩΣ, ἀλλὰ εἰς μίαν πίεσιν, ὥστε ὁ Βασιλεὺς ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν πολιτικήν μου ἢ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ.... ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΕΠΕΙ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΓΡΑΦΕΤΕ ΑΡΘΡΑ ΥΠΟ ΤΟ ΕΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑ:—Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται ὁ ῾Ελληνικὸς λαὸς μὲ τοὺς Κυβερνήτας του. ᾽Εὰν οὗτοι ἐδέχθησαν νὰ δηλητηριάζωνται ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν προπαγάνδαν, ὁ λαὸς ὑγιὴς καὶ ὀξυδερκής, ποτὲ δὲν ἔπαυσε, ὁδηγούμενος ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, νὰ συγχέῃ τὸ συμφέρον του μὲ τὸ συμφέρον τῆς ᾽Αντάντ».

Καὶ μετά τινας ἡμέρας ἰδοὺ ἡ δευτέρα συνδιάλεξις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τῶν Γάλλων φίλων του, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ κ. Ντριώ.

«Βενιζέλος: ῎Εχω μαζύ μου σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν λαόν, 80 τοῖς ἑκατὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ τὴν πλειονότητα τῶν ἀξιωματικῶν.

»—Θὰ μᾶς ἐσυμβουλεύατε μίαν βιαίαν ἐνέργειαν;

»— Δὲν εἶνε δική μου δουλειὰ νὰ σᾶς σπρώξω εἰς βιαίαν ἐνέργειαν. ΑΛΛΑ ΜΟΝΑΧΑ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΩ ΔΙΑΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ, Η ΟΠΟΙΑ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ, ΑΦΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΟΣΤΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ, ΕΓΙΝΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΝΟΙΚΤΑ Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ...»

῾Ο συνομιλητὴς τοῦ κ. Βενιζέλου, διηγεῖται ὁ κ. Ντριὼ ἀνακοινῶν ταῦτα εἰς Παρισίους, συνεπέραινε: «Θεωρῶ περιττὸν καὶ ἀδιάκριτον νὰ προσθέσω καὶ τὸ ἐλάχιστον σχόλιον».

»Καὶ πράγματι λέγει ὁ κ. Ντριώ, ἡ πρόσκλησις πρὸς βιαίαν ἐνέργειαν ἦτο σαφής. Ἀλλὰ δὲν ἠκολουθήθη εὐθὺς ἀμέσως».

Καὶ ταῦτα ΔΥΟ ΜΗΝΑΣ ΠΡΟΤΟΥ εἰσβάλουν οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς Ροῦπελ!

Τί δὲ ἔλεγε συγχρόνως δημοσίᾳ ὁ κ. Βενιζέλος: (5) 18 Φεβρουαρίου 1915, συνέντευξίς του εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον»).

«Οὐδέποτε ἐσχεδίασα, οὔτε ηὐχήθην μεταβολὴν πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Μάλιστα οὔτε ἐπιθυμίαν ἔχω μεταβολῆς τῆς δυναστείας, μὴ βλέπων εἰς τοῦτο καμμίαν ὠφέλειαν. Μπορεῖ νὰ συμφέρῃ εἰς τοὺς ἀντιπάλους μου νὰ μὲ κατηγοροῦν ὅτι ὑποκινῶ συνωμοτικὰ κινήματα κατὰ τοῦ Καθεστῶτος ἢ κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀναφέρουν περὶ ἐμοῦ οὔτε ἕνα κείμενον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ψευδῶν λόγων των».

Ταῦτα μὲν δημοσίᾳ, κρυφίως δὲ ὑπεκίνει τοὺς Γάλλους εἰς βιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ ποῦ νὰ συλλογισθῇ ὅτι ὅσα ἔλεγε τότε κρυφίως ἐγράφοντο, ἐστέλλοντο εἰς Παρισίους καὶ κατετίθεντο εἰς τὰ ἀρχεῖα, διὰ νὰ ἴδωσι τὸ φῶς μίαν ἡμέραν καὶ νὰ τὸν διεψεύσωσιν!

Ἄλλως τε ἴσως καὶ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει αὐτὸ πλέον. Ἔκαμε τὴν δουλειά του, ἐξεδίωξε τὸν Βασιλέα, ἐδέσποσε τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ λαὸς τῶν ἀφαιρητζήδων, ὅπως τὸν ὠνόμασε, ποὺ κοιτάζει μόνον τὴν τσέπη του καὶ τὸ στομάχι του, ὅπως τὸν φαντάζεται, μποροῦσε, λέγει, νὰ μὴ τὸν χειροκροτήσῃ;

Ἄς ξεκινήσωμεν λοιπόν, λέγει, νὰ κατακτήσωμεν τώρα καὶ τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, μὴ πάει καὶ ξεφύγουνε τώρα ποὺ θὰ γίνουν ἐκλογαί!

Τὴν 17)30 Ἀπριλίου 1916 ὁ κ. Τυρὼ ἐπέδιδε προσωπικῶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ὑπόμνημα τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας, εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου, ὅπου ἐδήλου ἐξ ὀνόματος καὶ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ὁ κ. Βενιζέλος διαπιστώνει ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντὰντ ἐν Ἀνατολῇ θὰ εἶνε στραβή, ἐὰν μείνῃ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ο Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις και τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἶνε οἱ Σύμμαχοι τῆς Γερμανίας: Πρέπει νὰ γίνῃ κατ' αὐτῶν χρῆσις τῆς ἀπειλῆς καὶ τῆς βίας». (Σ. Κοσμέν, «ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς»).

Καὶ ταῦτα ενα μῆνα πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ. Ἅμα ἐπῆλθον ταῦτα, καὶ τὰ ἀφηγήθημεν καταλεπτῶς, εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ πῶς ἦτο κατ' αὐτὰ ἡ Ἑλλὰς ἐν ἀπολύτω τάξει, ἐφαρμόσασα τὸ τέταρτον ἐδάφιον τῆς συμφωνίας της τῆς 27ης Νοεμβρίου 1915 μὲ τοὺς Συμμάχους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔκαμε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπανάστασιν. Διατί; Ἀπαντᾷ εἰς τοῦτο ὁ κ. Γκυγιεμὲν, εἰς τηλεγράφημά του τῆς 22ας Μαΐου (2 Ἰουνίου) 1916 πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. «...Μὴ λογαριάζετε ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἐπίθεσιν, ΜΟΝΟΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΝΕ ΠΟΥ ΘΑ ΜΑΣ ΤΟΝ ΔΩΣΗ. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ΕΙΜΗ ΔΙ' ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩ-

ΤΙΚΗΣ, ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ, ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΜΑΣ».

ΑΡΘΡΟΝ 47ον
(10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΠΡΩΤΗΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.

Καὶ πράγματι κατεβλήθη τότε, τὸν Μάϊον καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916, ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀθήναις Γάλλους φίλους τοῦ κ. Βενιζέλου πᾶσα προσπάθεια ὅπως παρασύρουν τὴν Κυβέρνησίν των καὶ δι' αὐτῆς τοὺς Συμμάχους, εἰς βιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ἄλλως ἡ ἐπανάστασις τοῦ κ. Βενιζέλου, ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, δὲν θὰ ἐπετύγχανε, ὡς ἐτηλεγράφει ὁ κ. Γκυγιεμέν.

Ἤρχισε λοιπὸν τότε βαρύτατος ἀποκλεισμὸς καὶ παντοῖα μέτρα πιέσεως. Ὡς καὶ τὰ εἰς Ἀμερικὴν εὑρισκόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀναχωρήσωσι. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐκστρατεία τοῦ Τύπου ἦτο βιαιοτάτη, ὁδηγουμένη ἐξ Ἀθηνῶν. Ἡ θέσις αὐτοῦ τούτου τοῦ Μπριὰν καθίστατο δύσκολος. Τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1916 τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀθήνας «ὁ κ. Καμπὼν μοῦ ὡμίλησεν ὡσαύτως διὰ τὴν ἰδιαιτέρως λεπτὴν θέσιν τοῦ κ. Μπριὰν ὅστις, ἐμπνεόμενος ἀπὸ αἰσθήματα φιλικὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδροτάτων ἐπιθέσεων».

Διότι, μὴ λησμονῶμεν τὶ ἀπεκάλυψε κατὰ τὸ 1919 ἡ ἔρευνα τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῆς Γαλλίας, ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ Κοινοβουλίου. Ἠσκοῦντο, κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τῆς Γαλλικῆς ἐπιτροπῆς, δύο πολιτικαὶ Γαλλικαὶ ἐν Ἑλλάδι:

«Ἡ μία σταθερᾶς μὲν πιέσεως καὶ συνεχοῦς, ἀλλὰ συνετὴ εἰς τὴν ἐμφάνισίν της, ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ (τῆς Γαλλίας) λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς Συμμάχους Δυνάμεις, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνεται τίποτε ἢ νὰ ἐπιτρέπεται τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βασιλέως ἢ τῆς Δυναστείας του». Ἡ ἑτέρα πολιτική, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ὅστις καθὼς καταδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματα καὶ ἔγγραφα, φαίνεται ὅτι συνεμερίζετο ὑπὲρ τὸ δέον συχνὰ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις δὲν ἐθεώρει ὡς δυνατὴν καὶ ἀληθῶς ἀποτελεσματικὴν παρὰ μίαν μόνον στάσιν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΩΝ ΑΞΙΩΣΕΩΝ ΟΛΟΝΕΝ ΑΥΞΑΝΟΥΣΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ, ΑΝΕΥ ΦΕΙΔΟΥΣ ΟΥΤΕ ΟΡΩΝ... ΑΠΟΣΚΟΠΟΥΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑ-

ΧΩΝ ΤΗΣ.... Ἤδη ἂν σκεφθῇ κανεὶς ὅτι ὁ ναύαρχος διοικητὴς τοῦ στόλου ἐλάμβανε παρὰ μόνου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τὰς ἐντολὰς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Συμμάχων, ἐννοεῖ ἀμέσως τὴν ἐξαιρετικῶς δύσκολον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθετο ὁ ἀνώτατος οὗτος ἀξιωματικός».

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀπέλιπε νὰ ἐπιδρᾷ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ Μπριὰν διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, ὁσάκις ἡ χρεία τὸ ἐκάλει. Ὁ κ. Ντριὼ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, ἥτις, ὡς γνωστόν, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, διηγεῖται τὸ ἑξῆς περιστατικόν, συμβὰν δύο μῆνας πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ.

«Τὴν 1ην Ἀπριλίου (18 Μαρτίου 1916 κατὰ τὸ παλ. ἡμερολόγιον) διέτρεξεν ἡ φήμη ὅτι, εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Πρίγκηπι Γεωργίῳ, ὁ Μπριὰν ὑπεσχέθη δάνειον εἰς τὴν Ἑλλάδα: Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ἀνέκραξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν εἴδησιν ταύτην, διότι μία τοιαύτη ἀδυναμία (τοῦ κ. Μπριὰν) θὰ ἦτο ἡ σκληροτέρα καταδίκη ὁλοκλήρου πολιτικῆς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 (ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος) ὁ κ. Ριμπὼ μοῦ προκατέβαλεν εἴκοσιν ἑκατομμύρια προσθέτων ὅτι δὲν ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπολογίζω εἰς συμπληρωματικὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν. Τὶ σκέψεις λοιπὸν θὰ ἔκαμνε καὶ τὶ θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, ἐὰν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩΣ ΓΕΡΜΑΝΟΦΙΛΟΣ ἐπετύγχανεν ἐκεῖνο ποὺ ἠρνήθησαν εἰς ἐμέ; ΘΑ ΗΜΟΥΝ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΠΩΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝ ΠΑΣΗ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΟΤΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ κ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΜΟΥ». Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας καθησυχάσεις. Τὸ δάνειον, λοιπόν, δὲν παρεχωρήθη. Καθαρὸς ἐκβιασμὸς ἐπὶ τοῦ κ. Μπριάν.

Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς Ἑλλάδος. «Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιναν νὰ εἰσέρχωνται τὰ κάρβουνα, τὸ πετρέλαιον καὶ αὐτὸς ὁ σῖτος «μὲ τὸ σταγονόμετρον»· καὶ ὁ πληθυσμός της ἤρχισε νὰ ὑποφέρῃ. Ἔτσι θὰ τὸν ἐμβολίαζαν μὲ καλύτερα αἰσθήματα. Συνέβη κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν στερήσεών του, νὰ περνοῦν ἐπίτηδες διὰ τοῦ ὅρμου τοῦ Φαλήρου ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ μύτη του πλοῖα φορτωμένα ἀπὸ σῖτον... κατευθυνόμενα πρὸς Θεσσαλονίκην: Μικρὰ βάσανος ἐμπνευσθεῖσα ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Ταντάλου» (Ντριώ: «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ ταῦτα δύο μῆνας πρὸ τῶν συμβάντων τοῦ Ροῦπελ. Φαντάζεταί τις τότε εὐκόλως τὴν θέσιν τοῦ Μπριὰν μετ' αὐτὰ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις διὰ τὴν μετριοπάθειάν του. Ὁ Μπριὰν ἐδίσταζε ἀκόμα. Ἀλλὰ τὴν 17)30 Μαΐου 1916 ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεμβαίνει. Ἔχει τὸ σχέδιόν του. «Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ροῦπελ ρίπτει (λέγει διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν) ὠμὸν φῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως. Ἔχει οὗτος συνεννοηθῇ καθ' ὅλα μὲ τὴν Βουλγαρίαν, μὲ τὴν Γερμανίαν. ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ, ΕΙΝΕ ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ Η ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑ» (Ντριώ, «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος).

Καὶ ὅμως τὸ 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 27ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1915, ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἥν συνεπείᾳ τῶν κινήσεών των τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς δύο διαμαχομένους τὸ πεδίον ἐλεύθερον διὰ τὴν κατ' ἀλλήλων πάλην».

Ὥστε τὰ συμβάντα εἰς Ρούπελ ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τοῦ Νοεμβρίου 1915.

Ἀλλ' ὁ Μπριάν, ἐπιέζετο πανταχόθεν. «Τὸν ἐμέμφοντο διὰ τὴν ὑπομονήν του, διὰ τὴν ἀδυναμίαν του ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Πῶς ἄφινε τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τοιαύτην κρίσιμον θέσιν;» (Ντριὼ «Διπλωμ. ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τότε ὁ Μπριὰν ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (διακοίνωσις τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916) καὶ ἐπρότεινε τὰ πρὸς τοῦτο μέτρα.

»Καὶ ἀμέσως προητοιμάσθησαν τὰ μέτρα τῆς ἐκτελέσεως. Τὴν 27ην Μαΐου)9 Ἰουνίου, ἡ Θάσος κατελήφθη (ὑπὸ τῶν Συμμάχων), παρὰ τὰς ζωηρὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἦτο τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον σοβαρὸν παρὰ τὸ Ρούπελ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει. Ὁ Σαράϊγ ἔλαβε πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ὁ ναύαρχος Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ἐπιχείρησιν, ἡτοίμασε τὰς μονάδας του, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀποβατικὰ στρατεύματα, καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὰς Ἀθήνας! Ἔφθανον οὕτω πρὸς τὸ τέρμα. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΘΑ ΑΠΗΓΕΤΟ, Ή ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΟΥΤΟ ΤΕΛΕΙΩΣ, καὶ κρῖμα, ἔλεγον ποὺ δὲν τὸ εἶχαν κάμει ἀπὸ τὸν Νοέμβριον' Ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΙΜΑΣΘΗ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ, ἀνήγγειλε δὲ ἤδη ὅτι θὰ ἔκαμνε νέας ἐκλογάς: Περιττὸν πράγματι ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἐσχάτως διαλυθεῖσαν Βουλήν».

Ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου προητοιμάζετο. Οἱ Σύμμαχοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὸ κείμενον αὐτῆς. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε νὰ θίξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων ἦσαν ζωηραί. Τὸ κείμενον αὐτῆς τὸ ἑτοιμασθὲν ἐν Λονδίνῳ δὲν ἤρεσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἱκέτευσε τὸν σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ νὰ μὴ γίνῃ μνεία εἰς αὐτὸ ὅτι αὐτὸς προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην. Ὅλοι των ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ἤθελαν τὴν νόταν αὐστηρὰν καὶ ἀπαιτητικωτάτην. Εἰς προηγούμενον ἄρθρον ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς νότας ταύτης καὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτήν, καὶ παρεθέσαμεν τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ ἐκθέτοντες τὰς βενιζελικὰς ἀπόψεις. Τέλος, κατεσκευάσθη αὕτη ἐν Ἀθήναις αὐστηρότα καὶ καταλύουσα πλήρως τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, αἱ κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τὴν ἐδέχθησαν οἵα κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅλα ἦσαν ἕτοιμα, ἀνεμένετο δὲ εἰς Ἀθήνας ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Δαρτὶζ ντὺ Φουρναί, ὅπως ἐκτελέσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅσα ὀλίγον παραπάνω ἐξεθέσαμεν.

«Ἀλλὰ — ὑπάρχουσι συχνάκις αὐτὰ τὰ ΑΛΛΑ — (διηγεῖται ὁ κ. Ντριὼ εἰς τὸ πολλάκις προμνησθὲν ἔργον του), ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸ μεγάλον αὐτὸ σχέδιον. Ἐξηγέρθη ζωηρῶς κατὰ ἑνὸς σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν παρουσίαζε καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξέθετε τοὺς Συμμάχους εἰς μίαν ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΚΗΝ ἐπιχεί-

ρησιν. Ἂν ἤθελε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ δοκιμάσῃ ἕνα προνουντσιαμέντο εἴτε εἰς Ἀθήνας, εἴτε εἰς ἄλλο μέρος, ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ Θ)ΝΙΚΗΣ, εἰς τὸ τέλος, ἄς τὸ ἔκαμνε, δὲν θὰ ἐξέθετεν παρὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας.

Ἀλλὰ νὰ κάμνῃ μίαν συνωμοσίαν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σημαιῶν μας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν στρατῶν μας, ἰσοδυνάμει μὲ τὸ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν εὐθύνην μιᾶς ἐπαναστατικῆς ἐπιχειρήσεως, ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΕΙ Ν' ΑΠΟΚΡΥΒΗ ΟΤΙ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Καὶ τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐνέτειλεν εἰς τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ νὰ εἶνε ἐπιφυλακτικὸς μὲ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ μὴ τοῦ δίδῃ καμμίαν ἐνθάρρυνσιν. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Ε΄ ἐξέφρασεν ἐπὶ τούτου προσωπικῶς τὴν γνώμην του μετὰ πολλῆς ζωηρότητος.

Ἡ Ρωσσία ἦτο ἐπίσης κακῶς διατεθειμένη διὰ μίαν τόσον ἀηδῆ ἐπιχείρησιν.

Ἡ Ἰταλία ἀντέστη σφοδρότατα».

Ὥστε θὰ ἐπεδίδετο μὲν ἡ νότα ὑπὸ τῶν πρέσβεων ἐν Ἀθήναις χωρὶς ὅμως νὰ ἐλαμβάνοντο συγχρόνως τὰ ἐκτελεστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον νὰ ἐπεδίδετο ὅταν θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ εἰς Πειραιᾶ! Τίς οἶδε τί ἠμποροῦσε τότε νὰ συμβῇ!

«Εἰς τοὺς βενιζελικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηνῶν ἐλογάριαζαν ὅτι ἡ νότα θὰ ἐπεδίδετο καθ' ἥν στιγμὴν ὁ Ναύαρχος Δαρτὶζ θὰ ἔφθανεν εἰς Πειραιᾶ. Θὰ ἠδύνατο τότε νὰ ἐλπίζουν εἰς ἀπροσδόκητον ἐξέλιξιν», (Ντριώ, προμνησθὲν ἔργον).

Ἀλλὰ ὁ στόλος δὲν ἤρχετο καὶ ἡ νότα ἐπεδόθη τὴν 8)21 Ἰουνίου ἄνευ αὐτοῦ.

«Ἤλπιζεν ἀκόμη τὸ περιβάλλον τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ὁ Βασιλεὺς θ' ἀπέκρουε τὴν νόταν ταύτην. Τότε, ἤλπιζον, θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτίζ, καὶ θὰ ἔσυρε τὸ μέγα του ξίφος. Ἀλλ' ὁ Δαρτὶζ ἐσταματήθη καθ' ὁδόν. Ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη παρητήθη. Ὁ κ. Ζαΐμης ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεδέχθη τὴν νόταν». (Ντριώ, προμνησθὲν ἔργον).

Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐξέφρασε τὴν χαράν του, διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του, ἀπευθύνας εἰς τὸν Μπριὰν τὸ πλῆρες ἐνθουσιασμοῦ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον καὶ τὸ ὁποῖον συχαινόμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ πάλιν. «ΕΙΝΕ Η ΠΡΩΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΚΕΡΔΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ», διηγεῖται ὁ κ. Ντριὼ ὅτι ΕΛΕΓΕΝΟ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ, καὶ οὗτος ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους.

Οἱ δὲ συμπράττοντες μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ κ. κ. Γκυγιεμὲν, Σαράϊγ, Ροκφέϊγ; Οὗτοι ἐξέφραζον μεταξύ των τὴν μυχίαν σκέψιν ὅλων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γκυγιεμὲν ἐτηλεγράφει τὴν 8)21 Ἰουνίου πρὸς τὸν Σαράϊγ: «ὅλα εἶνε ἕτοιμα... ἀλλ' ὅλα πιθανῶς εἰς μάτην, διότι τὸ ὑπουργεῖον παραιτεῖται». Ὁ Σαράϊγ, ὅστις εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Γερμανο-

βουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ, εἶχεν ἤδη ἀφαιρέσει στρατεύματα ἐκ τοῦ μετώπου του, πεζικόν, ἱππικὸν καὶ πυροβολικόν, καὶ τὰ εἶχεν ἐπιβιβάσει εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς 'Αθήνας. (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν 'Ανατολῇ», ἀλλ' αἱ διαταγαί του ἀνεστάλησαν ἐκ Παρισίων. Πλήρης ὀργῆς διηγεῖται οὗτος εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του τὰ τῆς ἀναστολῆς ταύτης καὶ «ὅτι ὁ Γκυγιεμὲν τοῦ ἐτηλεγράφει ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν κυβερνήσεων ἦτο «καταστροφικὴ» καὶ ὅτι εἶνε «κατατεθλιμμένος» ἐξ αὐτῆς καὶ ὅτι εἰργάζετο ὅπως αὕτη ἀνακληθῇ. 'Αλλὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην 'Ιουνίου (21—22 ν. ἡμ.), ἐλάμβανεν ὁ Σαράϊγ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας 'Αθηνῶν, ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἀπεδέχθη τὴν νόταν τῶν Δυνάμεων καὶ ὅτι οὕτω «ὁ Βασιλεὺς ἐτύλιξεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν 'Αντάντ». Καὶ ἐπιλέγει ὁ Σαράϊγ ὅτι ὁ «Κάϊζερ παραμένει πάντοτε Αὐτοκράτωρ τῶν 'Αθηνῶν». (Σαράϊγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν 'Ανατολῇ»).

«'Υπόθεσις ποὺ πρέπει νὰ ξαναρχίσῃ, ἔλεγεν εἷς ἐξ αὐτῶν» (τῶν ἐν 'Αθήναις) «ἔφαγαν βέβαια τὸν Σκουλούδη, ἀλλὰ δὲν ἔφαγαν τὸν Βασιλέα», ἐπιλέγει ὁ κ. Ντριώ.

ΑΡΘΡΟΝ 48ον
(11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗΣΑΝ ΚΑΙ ΤΙ ΕΠΕΔΙΩΚΑΝ ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΩΝ. Η ΕΚΡΗΞΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς νότας τῆς 8)21 'Ιουνίου παρεδόθη ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς 'Ελλάδος εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων, ἐσχηματίσθη Κυβέρνησις τῆς ἀρεσκείας των, διελύθη ἡ Βουλή, ἡ 'Ελλὰς ἐτέθη ὑπὸ κηδεμονίαν, ἡ ἀστυνομία της ὡρίσθη ν' ἀποτελεσθῇ ἀπὸ πρόσωπα τῆς ἀρεσκείας τῶν Συμμάχων, ἀργότερα δὲ ὑπεδείχθη καὶ ἡ ἐκ τοῦ 'Επιτελείου ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνεπιθυμήτων προσώπων καὶ ἐγένετο καὶ τοῦτο. 'Αλλὰ πρὸ παντὸς διελύθη ἡ ἐπιστράτευσις.

'Αλλ' ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν τελείαν ἀπογύμνωσιν τῆς 'Ελλάδος ἰδιαιτέρως δὲ τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας ἀπὸ ἑλληνικὸν στρατόν. Καὶ ὅταν ἀργότερα μετά τινας ἑβδομάδας εἰσέβαλον οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς 'Ανατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι Καβάλλας, δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν περιφέρειαν πλέον τῶν 7.000 'Ελλήνων στρατιωτῶν. Μὲ τί νὰ ἀνθίστατο ἡ 'Ελλάς; Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος κατέθεσε πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, καὶ πιστοποιεῖ καὶ ὁ κ. Ντριὼ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς 'Ελλάδος» προετίθετο ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν ἔξοδον τῆς 'Ελλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. 'Αλλὰ μὲ τί στρατόν; Πῶς ν' ἀμυνθῶσιν τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας; Πῶς ν' ἀμυνθῶσι τῆς Καβάλλας; 'Εξεθέσαμεν ταῦτα διὰ

μακρῶν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτά.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ κατορθώματα τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ἀλλὰ ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως εἶχε μίαν ἑτέραν ἀπροσδόκητον συνέπειαν. Οἱ ἀπολυθέντες ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐσχημάτισαν ἰδίᾳ αὐτῶν πρωτοβουλίᾳ τὸν «Σύνδεσμον τῶν Ἐπιστράτων». Τί ἦσαν οὗτοι οἱ ΕΠΙΣΤΡΑΤΟΙ; Ἦσαν ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, αἱ εἴκοσι νεώτεραι κλάσεις, ὄχι τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων παλαιῶν πολεμιστῶν. Ἦσαν οἱ πολεμισταὶ τοῦ 1912 καὶ 1913 οἱ περιφέραντες τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἀνὰ τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἐπαγγελματίαι, ἐργάται, ἀγρόται, ἀστοί, χωρικοί, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος! Δὲν ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντάντ, κάθε ἄλλο, πλεῖστοι μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐνθουσιώδεις θαυμασταὶ τῆς Γαλλίας ἰδίως. Ἦσαν ὅμως ὅλοι, πέρα-πέρα, ἐχθροὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὄχι διότι ἔμειναν ἐπιστρατευμένοι ἐπὶ ἐννέα μῆνας, ὡς θέλει αὐτὸς νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ διότι εἶδαν ἐκ τοῦ πλησίον μὲ τὰ μάτια των, χειροπιαστὰ ὅλας τὰς ταπεινώσεις τῆς πατρίδος των ἀπὸ τοὺς ξένους, τὰς ὁποίας αὐτός, ὁ κ. Βενιζέλος, προεκάλεσε, καθωδήγησε, ἐνεθάρρυνεν. Ἐγνώριζαν ὅλοι των ὅτι αὐτὸς ἔφερε τοὺς ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ μείνωσιν καὶ τὴν ὑποδουλώσωσι. Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἕνα ἄρθρον του, ὅτι ἡμεῖς, τὸ Ἐπιτελεῖον, τοὺς ἐδιδάξαμεν καὶ τοὺς παρεπλανήσαμεν. Διπλωματοῦχοι τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἑλληνικῶν Σχολῶν, πλεῖστοι μορφωμένοι εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τελειόφοιτοι τῶν ἑλληνικῶν Γυμνασίων, νέοι μορφωθέντες εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, μηχανικοί, ὑπάλληλοι, ἀγρόται μὲ τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ Ἕλληνος χωρικοῦ, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ διδαχθῶσι καὶ νὰ ἐννοήσωσι τί συνέβαινεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των! Δι' αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς ἦτο τὸ σύμβολον τῶν παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἦτο ὁ νικηφόρος ἀρχηγὸς μαζὺ μὲ τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐδιόρθωσαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν τοῦ 1912--1913 τὰ σφάλματα τῆς τότε πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου!

Μὲ τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, μεταφερόμενοι ἀπὸ Μακεδονίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὰ τραῖνα, μέσα εἰς τὰ πλοῖα, ἐσχημάτιζαν μόνοι των συνδέσμους τῶν ἐπιστράτων. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπῆραν μόνοι των αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἦτο μία κίνησις πρωτόγονος, ἀκάθεκτος, στοιχειακή. Ἦτο ἡ διαμαρτυρία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς κατὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Δὲν ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ κ. Βενιζέλος μὲ κατηγόρησε καὶ μὲ κατηγορεῖ σήμερον, ὅτι ὑπῆρξα ὁ ὀργανωτὴς τῆς κινήσεως ταύτης. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεωρῶ ἐγὼ τιμήν μου. Ναί! τὴν κίνησιν ἐδημιούργησε μόνη της ὁλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ νεολαία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἐγὼ ἐτέθην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ ἠγωνίσθην μετὰ πλήθους ἄλλων ἀλησμονήτων συνεργατῶν, ὅπως λάβῃ ὠργανωμένην μορφήν. Τὴν ἐλάμβανεν ἄλλως τε καὶ μόνη της. Εἴθε καὶ σήμερα ἡ πολεμήσασα νεολαία τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ἁγνῶν ἐκείνων ἰδανικῶν, νὰ ἐξηγείρετο καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ κινδύνων καὶ θὰ ἤμουν

εὐτυχὴς καὶ πάλιν νὰ τῆς προσέφερα τὰς μικράς μου ὑπηρεσίας.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι!

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν τέρμα εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ ἐκλογικὴν νίκην. Καὶ ἕνεκα αὐτῶν ἀνεβλήθησαν ἐπ' ἀόριστον αἱ ἐκλογαὶ τῇ ἀξιώσει τοῦ κ. Γκυγιεμὲν, ὅπως σωθῇ ὁ κ. Βενιζέλος.

'Αλλ' ὁ Σαράϊγ ἐπίεζεν ἤδη τοὺς βενιζελικοὺς τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις των καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσιν.

Τὴν 14)27 Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος προκαλέσας διαδήλωσιν τῶν φίλων του ἐν 'Αθήναις ἐστράφη καθαρὰ καὶ ἀνοικτὰ πλέον κατὰ τοῦ Βασιλέως, διαπραγματευομένου ἐν τούτοις διὰ τοῦ κ. Ζαΐμη τὴν ἔξοδον τῆς 'Ελλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Κατήγγειλεν αὐτὸν ὡς ὄργανον τῆς Γερμανίας καὶ ἀνάξιον πίστεως ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων. 'Ο δὲ Γκυγιεμὲν ἐτηλεγράφει: (Ντριώ, «Διπλ. 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος». 5ος τόμος).

«Καθ' ἣν στιγμὴν ἀποστέλλω τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, 50.000 (!) πολῖται τῶν 'Αθηνῶν καὶ Πειραιῶς, περιλαμβάνοντες πλῆθος ἐφέδρων καὶ ἀξιωματικῶν(!) ζητωκραυγάζουσι συγχρόνως ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ μεγάλου Ἕλληνος πατριώτου, τὸν ὁποῖον ἱκετεύουσι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὅπως ἀποδιώξωσι τοὺς εἰσβολεῖς. Χθὲς ἤμεθα ἐδῶ εἰς τὰ 1789. Σήμερον εἴμεθα ἤδη εἰς τὰ 1792 καὶ ὁ ρόλος τῆς Γαλλίας εἶνε σαφῶς χαραγμένος».

Οἱ γνωρίζοντες τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν ἂς ἐνθυμηθῶσιν ὅτι εἰς τὰ 1792 κατελύθη ἡ Βασιλεία, ἐφυλακίσθη ὁ Βασιλεὺς καὶ μετά τινας μῆνας ἀπεκεφαλίσθη

Τὴν 17)30 Αὐγούστου ἐξερράγη ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ συνδρομῇ τοῦ Σαράϊγ καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην του, τὸ ἀπὸ πολλοῦ κυοφορούμενον κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ ἐνῷ ὁ κ. Ζαΐμης προῆγε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων πρὸς ἔξοδον τῆς 'Ελλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος (ἴδε κατάθεσίν του πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ) τὴν 27ην Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) ὁ Ροκφέϊγ μετὰ ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐνεργούντων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος, ἐνήργησαν τὴν πλαστὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ὅπως προκαλέσωσι τὴν κατάληψιν τῶν 'Αθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, τὴν ἐπομένην δὲ ἀνεβάλλοντο, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Γκυγιεμέν, αἱ ἐκλογαὶ ἐπ' ἀόριστον. 'Εξηναγκάζετο δὲ οὕτω ὁ κ. Ζαΐμης μετὰ δύο ἡμέρας εἰς παραίτησιν καὶ ἐματαιοῦντο αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων.

Αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἐπεδίωκεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, ὄχι τὴν ἔξοδον τῆς 'Ελλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἥτις θὰ ἐπετυγχάνετο καὶ χωρὶς αὐτό, οὔτε τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας αὐτὸς οὗτος κατήργησε δίς, καὶ διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 'Ιουνίου, καὶ διὰ τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν. 'Επεδίωκε τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ μόνον. Καὶ αὐτὴν θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ παντὸς τρόπου καὶ περαιτέρω. Τὸ ὅτι τότε παρέσυρε πολλοὺς λέγων ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶχε σκοπὸν ἀνάλογον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908, τὸ πιστεύομεν χάριν αὐτῶν τῶν τότε παρασυρθέντων. 'Αλλὰ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ

σήμερον μετὰ τὴν πλήρη καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἀποκάλυψιν τῶν γεγονότων ἐκείνων ἐνώπιον ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοῦ!!...

ΑΡΘΡΟΝ 49ΟΝ

(13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΤΟΡΠΙΛΛΙΖΕ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΕΞΟΔΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν γεννηθεῖσαν κατάστασιν μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη περιγράφει τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ ἑξῆς τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ἀδελφόν του πρίγκηπα Ἀνδρέαν εὑρισκόμενον τότε ἐν Λονδίνῳ:

Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ζαΐμη, ὅστις εἶχε ὅλην μου τὴν ἐμπιστοσύνην, καθὼς καὶ τῆς χώρας, καὶ τὸν ὁποῖον αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀντὰντ περιέβαλλον — ὅπως μοῦ τὸ ἐδήλωσαν — διὰ τῆς συμπαθείας των, κατέστησε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων μας λίαν δύσκολον. Ἐπεφόρτισα τὸν κ. Δημητρακόπουλον νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν. Μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ συνεχίσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ζαΐμη ἀρξαμένας διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ἀντὰντ, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ καταλήξωμεν εἰς εὐτυχὲς τέρμα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς Δυνάμεις ἐπὶ σοβαρωτάτων ζητημάτων μας ἐσωτερικῶν. Μετέβη εἰς τὸν ἀρχαιότερον τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἀπέκτησε τὴν βεβαιότητα, ὅτι ὄχι μόνον τὰ πιεστικὰ μέτρα δὲν θὰ ἀρθῶσι πρὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως (τῆς νέας, πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος Σ. Μ.), ἀλλὰ ἀπεναντίας, δύνανται νὰ γίνωσιν ἐντατικώτερα, κυρίως δι' ἀμέσων ἐπεμβάσεων εἰς τὰς ἐσωτερικάς μας ὑποθέσεις. Καὶ μάλιστα, ὅτι, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν, τὰ πιεστικὰ αὐτὰ μέτρα μόνον χαλάρωσίν τινα θὰ ὑποστῶσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκλογὰς — τὰς ὁποίας ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἀμέσως ἀπεδέχθημεν ἡμεῖς — ἤδη οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ ζητοῦσιν ὅπως αὗται μὴ γίνωσι πλέον. Ἀλλά, συγχρόνως, μᾶς ἀπαγορεύουσι νὰ συγκαλέσωμεν τὴν ὑπάρχουσαν Βουλήν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ κ. Δημητρακόπουλος, κατέθεσε τὴν ἐντολὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως».

»Ἀλλὰ οὕτω ἡ κατάστασις, ἀποβαίνει ἀδιέξοδος. Αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἀντὰντ ὑποκινοῦσι καὶ ἐνθαρρύνουσιν ἔνοπλον ἐξέγερσιν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ προωθοῦσι διὰ παντὸς τρόπου τὸ στασιαστικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, (ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶχεν ἀκόμη μεταβῇ ἐκεῖ Σ. Μ.) ἐντείνουσαι τὰ ὀχληρὰ αὐτῶν μέτρα καὶ ἐνσκήπτουσι κατὰ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεριῶν. Οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ζωὴν πάσης Κυβερνήσεως. Καὶ ἡ χώρα οὕτω ὠθεῖται πρὸς τὴν ἀναρχίαν.

»Τοιαύτη κατεύθυνσις ἐνεργείας των ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀντίθε-

τος πρὸς τὰς δοθείσας ἡμῖν διαβεβαιώσεις, καθιστᾷ ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς τὴν ἐν τῇ ἠρεμίᾳ ἐξέτασιν τῆς πολιτικῆς μας, ἐπὶ τῇ προβλέψει εὐνοϊκῆς διὰ τὴν Ἀντὰντ ἀποφάσεώς μας. Ἑλλὰς διηρημένη δὲν θὰ εἶνε καμμιᾶς ὠφελείας ὡς σύμμαχος. Εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναγεννηθῇ μία σχετικὴ γαλήνη ἐν τῇ χώρα, καθὼς καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, προτοῦ λάβωμεν, τὰς τελειωτικὰς ἀποφάσεις μας. Εἶνε ἐπίσης ἀναγκαῖον ὅπως ἀποκαταστῶσιν ἐκ νέου ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὴν Ἀντάντ.

»Μία ἀπόφασις ἀκράτητος εἰσόδου εἰς τὸν πόλεμον ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, θὰ ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ξενικὴν βίαν καὶ νὰ διεγείρῃ τὴν δυσπιστίαν ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐπὶ πλέον, ὅπως μία τοιαύτη ἀπόφασις δυνηθῇ νὰ ληφθῇ χωρὶς τὸν κίνδυνον καταστροφῆς τινος, δέον νὰ περιβληθῇ διὰ μεγίστης ἐχεμυθείας, ὅπως ἀποφύγωμεν προληπτικὴν ἐπέμβασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, εὑρισκομένων ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ μας.

»ΕΔΗΛΩΣΑ ΗΔΗ ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΩ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ὑπό τινας ὅρους καθιστῶντας τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην. Ἀλλά, πρὸ παντός, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἀσχοληθῶ ὠφελίμως καὶ μετ' ἠρεμίας διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ἔχω ἀνάγκην ἡσυχίας ἔστω καὶ σχετικῆς εἰς τὰ ἐσωτερικά, ἔστω καὶ διὰ νὰ σωθῇ φαινομενικῶς ἡ ἐλευθερία τῆς ἐνεργείας μου. Πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ζητῶ ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ μοὶ δώσωσι τὴν συνδρομήν των.

»Ἀνέθεσα εἰς τὸν κ. Καλογερόπουλον τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐμπνέεται ἐπίσης ἀπὸ τὰς καλυτέρας προθέσεις διὰ τὴν Ἀντάντ».

Αὐτὸς ἦτο ὁ «αὐταρχικὸς», ὁ «τύραννος», ὁ «παραδοθεὶς ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸν Κάϊζερ» Βασιλεύς.

Ὁ Καλογερόπουλος εἶχε κάμει τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ, ἦτο διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, μέλος τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου, ζήσας ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 καὶ ἐμποτισμένος ἀπὸ βαθείας συμπαθείας πρὸς τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος. Ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀλ. Καραπᾶνος, ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο φίλος τῆς Ἀντὰντ. Μόλις ἀνέλαβον τὴν ἀρχήν, ἐτηλεγράφησαν εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον:

«Συμμεριζόμενοι τὰς ἀπόψεις αἵτινες ἐνέπνευσαν τὰς διαπραγματεύσεις τὰς ὁποίας ἤρχισαν οἱ προκάτοχοί μας εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσωμεν τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα».

Ἀλλ' ἐν Ἀθήναις, ὁ Γκυγιεμὲν ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐματαίωσε τὰς εὐνοϊκὰς διὰ τὴν Ἀντὰντ προσπαθείας τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὁ Ἰσβόλσκυ τηλεγραφεῖ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου εἰς Πετρούπολιν ἐμπιστευτικῶς:

«Ὁ Μπριὰν μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐδῶ παραχθεῖσα ἐντύπωσις ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως εἶνε ἀξιοθρήνητος, διότι ἀπετελέσθη ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἐξ Ἀντιβενιζελικῶν, ἄρα κεκηρυγμέ-

νων ἐχθρῶν τῆς Ἀντάντ(!) Ἐπὶ πλέον ἐμφανίζεται ὡς πολιτικὴ Κυβέρνησις, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀντίθετον πρὸς τὴν νόταν τῆς 8)21 Ἰουνίου. Τέλος προτίθεται νὰ προβῇ εἰς ἐκλογάς, ὅπερ εἶνε ἀπαράδεκτον, καθόσον τὸ ἀποτέλεσμά των θὰ εἶνε δυσμενὲς διὰ τοὺς Συμμάχους» (δηλ. διὰ τὸν κ. Βενιζέλον! Σ. Μ.) (Διπλ. Ρωσσικὴ Βίβλος ἔκδοσις 1922).

Ἐπὶ πλέον τὴν ἡμέραν τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Καλογερόπουλον τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως ἐξεκενοῦτο ἡ Καβάλλα ὑπὸ τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἀμέσως ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν πρέσβεων ὑπεύθυνος τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐτέθη ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ κάθαρσιν. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Παρ' ὅλα ταῦτα τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Καραπάνος, ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον προσφέρων ἐκ νέου ρητῶς τὴν ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ Ρωσσία ἐδέχθη κατ' ἀρχήν. Ὁ Μπριὰν ἀνακοινῶν τὰς σκέψεις του εἰς Λονδῖνον ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων προσθέτει «ὅτι αὗται ἐγένοντο μὲ πλήρη καὶ ὁλόκληρον τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι φρονεῖ ὅτι δέον νὰ ληφθῶσιν αὗται σοβαρῶς ὑπ'ὄψιν ὑπό τινας ὅρους». Ἐν τοσούτῳ ὁ Γκυγιεμὲν δὲν παύει νὰ τηλεγραφῇ (6)19 Σεπτεμβρίου) ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶνε ἄξιος πίστεως καὶ ὅτι προσπαθεῖ νὰ κερδίσῃ καιρὸν διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐσωτερικὴν ἐπανάστασιν(!).

«Αὔριον, τηλεγραφεῖ ὁ κ. Γκυγιεμέν, θὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Κρήτη, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, ἀναμφιβόλως προσεχής, καθ' ἣν ὁ κ. Βενιζέλος θὰ λύσῃ τὴν σιγὴν τὴν ὁποίαν ἐκράτησε μέχρι τοῦδε(!)ΚΑΙ ΘΑ ΤΑΧΘΗ ΦΑΝΕΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρέπει ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο νὰ ἐξαφανισθῇ πρὸ τοῦ ἑτέρου καὶ ὁ κ.Βενιζέλος εἶνε ἕτοιμος νὰ δείξῃ τὴν αὐταπάρνησίν του ταύτην ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτική του,ἔστω καὶ ἄνευ αὐτοῦ.ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΑΝΕΛΑΒΕ ΣΗΜΕΡΟΝ ΑΛΛΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, ΜΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΣΩ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΓΑΛΛΙΚΗΣ) ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΑΝΟΥΒΡΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ κτλ.».

Ἀπ' ἐναντίας ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμίδωφ τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφει εἰς Πετρούπολιν.

«Ὁ Γκυγιεμὲν διακηρύσσει δημοσίᾳ ὅτι «ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε προτιμοτέρα τῆς προηγουμένης, διότι ἀπαλλάσσει τοὺς Συμμάχους ὅλων τῶν ὑποχρεώσεών των καὶ ὅσον ἡ συγκρότησίς της εἶνε χειροτέρα τόσον καλύτερα δι' ἡμᾶς»...

Προσθέτει ὅμως ὁ κ. Δεμίδωφ, περαιτέρω τὴν ἐντύπωσίν του: «Δὲν ἔχομεν οὐδὲν δεδομένον ἐπιτρέπον νὰ θέσωμεν ὑπὸ ἀμφιβολίαν τὴν εὐθύτητα τοῦ Βασιλέως, ὅστις πλέον ἢ ἅπαξ μᾶς ἔδωσε δείγματα ὑπερβολικῆς μακροθυμίας».

Εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Μπριὰν εἰς Λονδῖνον ὅπως θεωρηθῇ ἀξία προσοχῆς ἡ ἑλληνικὴ πρότασις, ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε μετὰ δισταγμῶν τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου, καὶ ἐζήτει ἀπὸ τὴν Γαλλίαν νὰ δεχθῇ: 1ον) τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ἐμπνεούσης ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Συμμάχους. 2ον) Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πρὸ

τῆς 1ης Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.) Ὁ Μπριὰν δὲν συνεφώνει εἰς ταῦτα ἀπήντησεν «ἡ Ἑλλὰς θὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ἅμα ἀναδιοργανωθῇ ὁ στρατός της». Συγχρόνως εἰδοποίει τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἡ ἐπιθυμία της νὰ μείνῃ ἡ συμφωνία πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος μυστικὴ μέχρι πραγματοποιήσεώς της, ἔδει νὰ ἀποσυρθῇ διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτή. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου ὅτι δέχεται καὶ τὸν ὅρον τοῦτον τῶν Συμμάχων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησίν της εἶχεν ἤδη τηλεγραφήσει εἰς τὸν Μπριὰν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ ἀνασχηματισθῇ ἀρκεῖ νὰ τῆς ὑποδείξουν ποῖα πρόσωπα ὑπουργῶν δὲν εἶνε ἀρεστὰ εἰς τοὺς Συμμάχους ὅπως ἀπομακρυνθῶσι.

Ὁ Μπριὰν εὑρισκόμενος πρὸ πάσης προθυμίας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Γκυγιεμὲν νὰ μὴ πιστεύῃ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς δολίους, ἀλλὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλον, ἤρχισε νὰ ἐννοῇ τί συνέβαινεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέστειλε τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου τὸ ὑπ' ἀριθμ. 996—997 τηλεγράφημα πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, τὸ ὁποῖον ἀνεγράψαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον παρετήρει τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι προτείνει πολιτικὴν χειρίστην, βεβαιῶν, ὅτι ἐκτὸς τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε πρωθυπουργὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ὅρους ἱκανοποιητικοὺς διὰ τὴν Ἀντάντ, ὅτι ὑποτάσσει τὴν ἐνέργειαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις εἰς τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τοῦ Βενιζελισμοῦ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τεθῇ ὑπεράνω κομματικῶν καὶ προσωπικῶν συνδυασμῶν.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐστάλη ἐκ Παρισίων τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου, ἐνῷ ταὐτοχρόνως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐδέχετο καὶ τὴν τελευταίαν ἀπαίτησιν τῆς Ἀντάντ περὶ τῆς μὴ μυστικότητος τῶν διαπραγματεύσεων. Ἐζήτει ὅμως πάντοτε τὴν διὰ τοῦ πολέμου ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν της βλέψεων.

Τότε, τὴν νύκτα τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος, θραύσας πάντα χαλινόν, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Κρήτην κατ' ἀρχὰς καὶ Θεσσαλονίκην κατόπιν καὶ κηρύξας ἐπισήμως τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, ΕΘΕΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων.

Μετὰ ταῦτα οὐδεμία πλέον ἀπάντησις ἐδόθη ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Καλογεροπούλου.

«Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου) 1ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Μπριὰν ἐτηλεγράφει εἰς τὸν κ. Γκυγιεμὲν ὅτι ὁ κ. Ρωμᾶνος ἐπέμεινε καὶ ἐζήτει ἀπάντησιν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ὅτι πάντοτε (ὁ Μπριὰν) τοῦ ἀπήντα ὅτι ἀντηλλάσσοντο σκέψεις μεταξὺ τῶν Συμμάχων. Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου)2 Ὀκτωβρίου, ἐπειδὴ ὁ κ. Γκυγιεμὲν ἀνησύχει μήπως ἐνηργοῦντο ἰδιαίτεραι διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Μπριὰν τοῦ ἐτηλεγράφει. «Δὲν διαπραγματευόμεθα μὲ τὸν κ. Ρωμᾶνον. Οὗτος ἔρχεται σχεδὸν καθ' ἑκάστην διὰ νὰ πληροφορηθῇ σχετικῶς μὲ τὴν ἀπάντησιν ποὺ ὀφείλομεν εἰς τὸν Βασιλέα». Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου) 4 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Μπερτελὼ ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμὲν ὅτι ὁ κ. Ρωμᾶνος τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτη-

σιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου». (Α. Φραγκούλη. «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» γαλλικὴ ἔκδοσις Φελλὶξ Ἀλκὰν Παρισίων).

Ὅπως προανεφέραμεν, ὁ κ. Βενιζέλος ἀνεχώρησε τὴν νύκτα τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου ἐξ Ἀθηνῶν. Τὴν ἀναχώρησιν ταύτην παρεσκεύασε καὶ ἐξετέλεσεν ὁ πλωτάρχης Ροκφέϊγ, ὅστις καὶ τὴν περιγράφει δι' ἐκθέσεώς του τῆς 15)27 Σεπτεμβρίου 1916, κατὰ τρόπον τόσον ὀλίγον τιμητικὸν διὰ τοὺς συμμετασχόντας εἰς αὐτὴν Ἕλληνας ὥστε ὁμολογοῦμεν ἀπέχομεν νὰ τὴν ἀναγράψωμεν. Τὴν περιγράφει ἐπίσης καὶ ὁ σὲρ Βάζιλ Θόμψων εἰς τὸ ἔργον του «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι», βασιζόμενος ἐπὶ τῶν λεπτομερῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Μωρὶς Σαμσώρ, ὅστις τότε ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν καθοδήγησιν τοῦ Ροκφέϊγ διηύθυνεν εἰδικῶς τὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν τῶν Γάλλων ἐν Ἀθήναις. Οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν περιγραφὴν τολμῶμεν νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Ἐντρεπόμεθα χάριν τῶν Ἑλλήνων οἱοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οὗτοι.

Ἀναφέρομεν μόνον περικοπάς τινας ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ Γάλλου πλοιάρχου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σαμονὰρδ ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐξήτασε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, αἵτινες καὶ ἐξ ὅλων τῶν περιγραφῶν εἶνε αἱ πλέον ἀνώδυνοι.

«Ἡ ἀναχώρησις τοῦ κ. Βενιζέλου ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς μίαν ἀληθινὴν μασκαράταν (ἐπὶ λέξει). Διάφοροι σωσίαι τοῦ κ. Βενιζέλου περιεφέροντο ἐπιδεικτικῶς, ἐνῷ ὁ ἴδιος καὶ οἱ σύντροφοί του μεταμορφωμένοι μὲ ψευδεῖς γενειάδας, μετέβησαν εἰς ἕνα νυκτερινὸν ἑστιατόριον εἰς τὸ Φάληρον ὁπόθεν ἐπεβιβάσθησαν, ἐνῷ οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέϊγ) συντροφευμένοι μὲ κορίτσια, ἐγλεντοῦσαν θορυβωδῶς διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν προσοχήν.... Ἄλλως τε ὁ πλωτάρχης Ροκφέϊγ, ὁ αὐτουργὸς τῆς σκηνοθεσίας, τὴν διηγήθη διὰ μακρᾶς ἐκθέσεως, ἡ ὁποία, ὡς λέγουν ἐκίνησε τὸν γέλωτα εἰς τὸ τότε Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, (τῆς Γαλλίας), ἀλλ' ἥτις μᾶς γελοιοποίησε πρὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων».

Ὁ Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του λέγει:

«Ἡ ὑπηρεσία πληροφοριῶν (Ροκφέϊγ) ὠργάνωσε τὴν ἀναχώρησιν ταύτην μὲ σκηνοθεσίαν καρναβαλιοῦ, τῆς ὁποίας καλὸν εἶνε νὰ ἀφήσωμεν τὰς λεπτομερείας ἐν τῇ σκιᾷ».

Ἂς τὴν ἀφήσωμεν λοιπὸν εἰς τὴν σκιάν!

Ἀλλὰ πόσον ἀκριβὰ καὶ μὲ πόσον αἷμα ἐπληρώσαμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τὰ γλέντια αὐτὰ καὶ τὶς μασκαράτες τῶν συνεργατῶν τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ὁ κ. Βενιζέλος μεταβαίνων κατ' ἀρχὰς εἰς Κρήτην ἐκήρυττε δημοσίᾳ ὅτι σκοπός του δὲν εἶνε νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Βασιλέως; Ἀλλὰ ποίαν ἀξίαν εἶχον αἱ δηλώσεις του αὗται ἠννόησαν πλέον οἱ ἀναγνῶσται μας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἄλλως τε ἐτηλεγράφει συγχρόνως ἐκ Κρήτης εἰς τὸν Γκυγιεμέν:

«Ἐὰν ἀφιχθεὶς εἰς Κρήτην, ἠναγκάσθην νὰ δηλώσω ὅτι τὸ κίνημά μου δὲν ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Βασιλέως. ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΝΑ ΜΗ ΠΕΙΡΑΞΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΛΩΣ ΕΙΜΑΙ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ
ΕΙΝΕ ΠΑΡΑΔΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Οὕτω, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ὁ κ. Βενιζέλος ματαιώσας καὶ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τοῦ Βασιλέως πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἤρξατο ἐφαρμόζων τὸ πρόγραμμά του πρὸς ἐκδίωξίν του. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου (4 Ὀκτωβρίου) ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου παρῃτήθη, διότι αἱ Δυνάμεις ἤθελον ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν, ἄνευ πολιτικῆς σημασίας καὶ ταύτην διεδέχθη ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου.

ΑΡΘΡΟΝ 50ον
(14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΕΙ ΤΗΝ ΥΛΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΡΑΦΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ!...

Ὅπως πολλάκις ὑπενθυμίσαμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, δὲν πρόκειται διὰ τῶν ἄρθρων μας νὰ ἀφηγηθῶμεν τὴν πλήρη ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θὰ ἐχρειάζοντο τόμοι πρὸς τοῦτο, πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀρχικῶς τεθὲν ζήτημα: Πῶς ἐπῆλθεν ὁ διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ. Πρόκειται δὲ ἐπὶ πλέον νὰ καταδείξωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ποῖος ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεδίωξε διὰ τοῦ διχασμοῦ, ὅτι δὲν ἐπεδίωξεν ἐνέργειαν ὁμοίαν τῆς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1904—1908, ὅπως ἔλεγε τότε εἰς τοὺς φίλους του διὰ νὰ τοὺς παρασύρῃ, καὶ διατείνεται καὶ σήμερον εἰς τὰ ἄρθρα του, οὔτε κἂν τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἥτις θὰ ἐπετυγχάνετο, ὡς εἴδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου. Ἐπεδίωξεν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Καὶ δὲν ἐπεχείρησε τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πολιτικῆς δυνάμεως ἐν Ἑλλάδι, ἥτις ὄχι μόνον δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος δὲν θὰ ἦτο οὔτε πρόθυμος εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, ἀλλὰ διὰ ἐξωθήσεως ξένων κρατῶν πρὸς τοιοῦτον σκοπόν, παραπειθομένων ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἐχθρός των, ὅπως κάμωσι χρῆσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν αὐτῶν δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξίν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς περιόδου ἥτις ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου θὰ ἐξετάσωμεν ὀλίγα μόνον σημεῖα χαρακτηριστικά, καὶ μόνον εἰς τὴν ἔκτασιν, ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἄρθρων μας. Ἄλλως τε μεθ' ὅσα εἴπομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ἐν ἐκτάσει, θεωροῦμεν ὅτι ἀρκούντως ἀπεδείξαμεν τοὺς ἰσχυρισμούς μας, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ σπεύσωμεν πρὸς τὸ τέρμα τῆς συζητήσεως, καὶ δι' ἄλλους λόγους, καὶ διὰ νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερον εἰς τὰ ἀφορῶντα τὰ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου ὠφελήματα ἢ ζημίας τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ τὰ ἀφορῶντα

τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἐκτὸς ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἐνδεχομένων ἀπαντήσεών του μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ σημείων τῆς περιόδου τὴν ὁποίαν διετρέξαμεν, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ διεξέλθωμεν διεξοδικώτερον.

Ἡ σύγχυσις εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς Ἀντὰντ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ κυβερνήσεων Καλογεροπούλου καὶ ἰδίως Λάμπρου, εἶνε ἀφαντάστως χαώδης, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος ὁ κ. Πολίτης, εἰς τὸ γνωστὸν πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον τηλεγράφημά του, τὸ ὁποῖον εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας ἀνεφέραμεν. Αἱ τέσσαρες σύμμαχοι Δυνάμεις, πολλάκις ἀντικρουόμεναι εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι ἐνεργείας των, εἰς πλεῖστα σημεῖα ζηλοτυποῦσαι ἀλλήλας, καὶ εἴς τινα μάλιστα καὶ ὑποπτεύουσαι ἀλλήλας διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι σκοποὺς ἑκάστης ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις των οὐχὶ ἐν τελείᾳ ἁρμονίᾳ μεταξύ των, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀλληλοϋποπτευόμενοι. Στόλαρχος διοικῶν τὰς παρὰ τὰς Ἀθήνας δυνάμεις τῆς Ἀντάντ, λαμβάνων διαταγὰς ἀπὸ τὸν ὑπουργόν του πρὸς ἐνέργειαν μέτρων, μὴ συμφωνούσας πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ὁ πρωθυπουργὸς του εἶχε χαράξει καὶ πρὸς τὰς ὁποίας διαταγὰς διεφώνουν αἱ ἄλλαι σύμμαχοι κυβερνήσεις, καὶ αἱ ὁποῖαι διαταγαὶ ἐν τούτοις ἐξετελοῦντο. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλάκις αἱ διαταγαὶ αὗται προεκαλοῦντο ἀπὸ ὑφιστάμενον τοῦ ἰδίου ναυάρχου, ὅστις ἤσκει ἰδίαν πολιτικὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν ὑπουργόν του, τὸν παρέσυρεν εἰς ἐνεργείας ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ πρωθυπουργοῦ. Πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν συμβαινόντων ἐν Ἀθήναις διαβιβαζόμεναι ὑπὸ τῶν πρέσβεων, ἑνὸς ἰδίως, ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποσκοποῦσαι πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἑλλάδι, ὑποτάσσουσαι καὶ αὐτοῦ τοῦ κράτους του τὰ συμφέροντα εἰς τὰ κομματικὰ συμφέροντα καὶ πάθη τῆς μερίδος ταύτης, ὡς ὡμολόγησεν αὐτὸς οὗτος ὁ Μπριὰν εἰς τὸ πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν τηλεγράφημά του. Τύπος συμμαχικός, ἰδίως δύο ἐκ τῶν συμμάχων, ἐμπνεόμενος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ διοχετεύων εἰς τὸ ἀναγνωστικόν του κοινὸν ὅλα τὰ μυθεύματα τὰ ὁποῖα τοῦ παρεῖχον τὰ τυφλὰ συμφέροντα καὶ τὰ πάθη μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἀθήναις, διαστρέφοντα τὰ γεγονότα, πλάθοντα φανταστικὰ τοιαῦτα καὶ δηλητηριάζοντα τὴν κοινὴν γνώμην λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις πάντοτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε προσβλέψει μετὰ συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης. Ἀστυνομίαι μυστικαὶ ξέναι ἐν Ἀθήναις μὲ προσωπικὸν στρατολογημένον ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τὰ ὁποῖα ὁ κυκεὼν τοῦ πολέμου ἐσυσσώρευσεν ἐν Ἑλλάδι δημιουργοῦσαι ἀφάνταστα καθημερινὰ ἐπεισόδια. Ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν κυκεῶνα μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπαράδερνεν ὁ δυστυχὴς αὐτὸς λαός.

Καθ' ἡμέραν θὰ συνέβαινε κάτι. Μίαν καλὴν πρωΐαν αἴφνης κατάσχεται ἀπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Διατί; Ἄγνωστον. Ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος διηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι καὶ αὐτὸς καλὰ-καλὰ δὲν ἤξευρε διατί. Τοιαύτην εἶχε διαταγὴν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν του. Δυσαρέσκειαι τῶν ἄλλων Συμμάχων καὶ διαμαρτυρίαι πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, ὅστις καὶ αὐτὸς στενοχω-

ρημένος δὲν ἤξευρε πῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὸ τοιοῦτο μέτρον. Κηρύσσεται ἔξαφνα ἕνας ἀκόμη στενώτερος ἀποκλεισμός. Πιστοποιεῖται ἀπὸ διπλωματικὰ ἔγγραφα ὅτι ἀπέθανον ἄνθρωποι ἐξ ἀσιτίας. «Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν διατηρήσωμεν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν,» συναντᾷ κανεὶς λεγόμενον μέσα εἰς ἐπίσημα διπλωματικὰ ἔγγραφα. Καὶ ὅμως διατηρεῖται. Διατί; Διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τοῦ Βασιλέως; Ἀλλὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως δέν τὴν θέλουν αἱ πλειότεραι τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Καὶ ὅμως διατηρεῖται. Διατί;

Πολιτικὴ χαώδης! ἀνακράζει προσφυῶς ὁ κ. Ν. Πολίτης.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσκλήσεως τῶν ξένων στρατῶν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου εἰς τὴν ὁποίαν συνειργάσθη καὶ τόσον ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκρότησεν!

Χαρακτηριστικὸν εἶνε τῆς ὅλης καταστάσεως τὸ πῶς προεκλήθησαν τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς 18 Νοεμβρίου 1916.

Ὁ Μπριὰν βλέπων καὶ αὐτὸς τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον περιέπεσαν καὶ οἱ Σύμμαχοι καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐσκέφθη νὰ στείλῃ ἔμπιστον αὐτοῦ πολιτικὸν πρόσωπον εἰς Ἑλλάδα, τὸ ὁποῖον νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμιεπίσημον ἐπαφὴν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὸν κ. Βενιζέλον, νὰ ἐξετάσῃ ἀντικειμενικῶς τὴν κατάστασιν καὶ νὰ εὕρῃ τρόπον φιλικῆς διαρρυθμίσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἀντάντ μὲ τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ παύσῃ καὶ ἡ διὰ τὴν Ἀντὰντ ἀφόρητος κατάστασις, ἡ ὁποία τὴν ἐξέθετε πολλαχῶς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἀμερικῇ.

Ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὸν κ. Μπεναζέ, βουλευτὴν καὶ εἰσηγητὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι μετέβαινεν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐκεῖ στρατιωτικὴν κατάστασιν, θὰ διήρχετο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ θὰ συνεννοεῖτο μὲ τὸν Βασιλέα.

Τὴν ἀφήγησίν μας τῶν κατωτέρω στηρίζομεν ἐπὶ τῶν ἑξῆς πηγῶν: 1ον) Εἰς τὰς ἐκθέσεις καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ γαλλικοῦ Κοινοβουλίου ἥτις ἠρεύνησε τὴν ὅλην ταύτην ὑπόθεσσιν. 2ον) Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Μπεναζέ. 3ον) Εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν» τοῦ κ. (Ντριώ. 4ον) Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ναυάρχου Δαρτὶζ ντὺ Φουρναί. 5ον) Εἰς τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ περὶ τῆς ἀρχιστρατηγίας του ἐν Ἀνατολῇ καί τινα δημοσιεύματά του εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων». 6ον) Εἰς τὴν «Ρωσσικὴν Διπλωματικὴν Βίβλον» ἔκδοσις 1922. 7ον) Εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἐπίσημα διπλωματικὰ ἔγγραφα ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοσμὲν εἰς τὸ ἔργον του «ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλὰς» καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραγκούλη εἰς τὸ ἔργον του «ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». 3ον) Εἰς τὸ ἔργον τοῦ σὲρ Βαζὶλ Θόμψων «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι». 9ον) Εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τῆς Παρισινῆς «Ματὲν» τῆς 26ης Αὐγούστου 1923.

Ἐννοεῖται ἀποφεύγοντες τὸ πλῆθος τῶν λεπτομερειῶν αἵτινες θὰ προὐξένουν σύγχυσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀναγνωστῶν μας, θὰ μείνωμεν μόνον εἰς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ σημεῖα καὶ τὰς κυρίας σημαντικὰς γραμμὰς τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Προτοῦ ἀφιχθῇ ὁ Μπεναζὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχεν ἀρχίσει κίνησις τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ ὅπως ἐπιτευχθῇ πλήρης ἀφοπλισμὸς τῆς

Ἑλλάδος, ἀπομάκρυνσις παντὸς στρατιωτικοῦ τμήματος αὐτῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις ὅλου τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ της εἰς τὸν Σαράϊγ. Καὶ ταῦτα διότι ὁ Σαράϊγ διετείνετο ὅτι διέτρεχε κίνδυνον ἐπιθέσεως τοῦ Βασιλέως κατὰ τῶν νώτων του. Οὐδεμία ἔνδειξις οὔτε τότε ὑπῆρχεν οὔτε κατόπιν ἀπεκαλύφθη περὶ τοιαύτης προθέσεως τοῦ Βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Σαράϊγ στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας τοῦ παρεῖχον ἐκεῖνοι ποὺ εἶχον συμφέρον εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως ἐπέμενε παρὰ τῇ κυβερνήσει του.

Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τοιούτου ἀφοπλισμοῦ καταφαίνεται ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ Ἰσβόλσκυ ἐκ Παρισίων, τῆς 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ ἀνακοινοῦντος εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὸ περιεχόμενον τηλεγραφήματος τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, ὅστις ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτει δι' αὐτοῦ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ κυβερνήσεως του ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ προσέθετεν.

«Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι τοῦ παράσχουν τὴν ὑλικὴν βοήθειαν, θὰ δυνηθῇ νὰ παρατάξῃ οὐχὶ ἕν, ἀλλὰ περισσότερα σώματα στρατοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ΜΕΡΟΣ ΣΧΕΔΙΑΖΕΙ ΝΑ ΣΤΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ, τὸ ὁποῖον εἶνε «εὔκολον πρὸς ἀναποδογύρισμα». Τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Βενιζέλου, λέγει ὁ κ. Ἰσβόλσκυ ἀναντιρρήτως ἐγένετο συμπαθῶς δεκτὸν ἐδῶ (Παρισίους). Καὶ μολονότι εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὁ κ. Βενιζέλος δὲν τὸ λέγει ρητῶς. ΟΥΔΕΙΣ ΑΜΦΙΒΑΛΛΕΙ ΟΤΙ Ο ΤΕΛΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΣ ΕΙΝΕ Η ΕΚΔΙΩΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.... Ὅλα τὰ κατέχοντα ὑψηλὴν θέσιν ἐδῶ πρόσωπα μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως σκέπτεται νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι, διότι εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλὰς θὰ περιέπιπτεν εἰς ἀναρχίαν. Ἀλλὰ θὰ ἐπεθύμουν ἐδῶ νὰ ἔβλεπον τὸν Διάδοχον ἀνερχόμενον εἰς τὸν Θρόνον. Εἰς τοιοῦτον τινὰ συνδυασμὸν ὁ Μπριὰν προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὸν Γκρέϋ. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἐὰν τοιαύτη συμφωνία συνήπτετο μεταξὺ Γκρέϋ—Μπριάν, δὲν ἔχομεν κανὲν συμφέρον νὰ ἀντιταχθῶμεν. Νομίζω μάλιστα ὅτι θὰ εἴχομεν συμφέρον νὰ ἄρωμεν τὴν προστασίαν μας ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΩΣ ΔΙΑΙΤΗΤΗΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ, ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΩΜΕΝ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ ΩΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΑ ΖΩΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ».

Ἀλλ' ὁ Στοῦρμερ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρωσσίας, δὲν εἰσήρχετο εἰς τοιαύτας βλέψεις. Εἶχεν ἤδη, μίαν ἡμέραν πρίν, τηλεγραφήσει εἰς τὸν Ἰσβόλσκυ εἰς Παρισίους κατὰ τῶν ἀναμίξεων τοῦ Σαράϊγ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἂν τοῦτο συνεχίζετο, θὰ «ΗΡΧΕΤΟ ΣΤΙΓΜΗ ΚΑΘ' ΗΝ Η ΡΩΣΣΙΑ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΕΙΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΝ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ». Εἰς τοῦτο τὴν 6)19 Ὀκτωβρίου ὁ Μπριὰν ἀπήντησε διὰ τοῦ Ἰσβόλσκυ (εἰς τὸν Στροῦμερ), ὅτι ἐδόθη διαταγὴ εἰς τὸν Σαράϊγ νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς πολιτικὰ ζητήματα καὶ ὅτι «πρὸς τὸ παρὸν τὸ κίνημα τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα. ΑΛΛ' Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΔΥΣΠΙΣΤΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΘΑ ΗΤΟ ΛΙΑΝ ΕΥΤΥΧΗΣ, ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΕΔΙΩΚΟΝ. Ὁ

Μπριὰν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν σκέπτεται νὰ ἀκολουθήσῃ τοιαύτην γραμμήν».

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ προθέσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπροξένησαν ἀνησυχίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὴν 8)21 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ :

«Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀνεκοίνωσε πρὸ ὀλίγου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ὑπεστήριζε κατ' οὐδένα τρόπον τὸ κίνημά του, ἐὰν εἶνε ἀντιδυναστικόν. Ἔλαβεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν: «Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν οὔτε ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα».

Μὴν ἀπατώμεθα. Ὁ κ. Βενιζέλος, ὅταν λέγῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει πρόγραμμα κατὰ τοῦ Βασιλέως. Εἶνε τοῦτο ἡ συνήθης εἰς τοὺς Ἰησουΐτας «ρεζερβάτσιο μεντάλις». ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα».

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἦλθεν ὁ κ. Μπεναζὲ εἰς Ἀθήνας. Εἶδε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 11)24 Ὀκτωβρίου. Αἱ συνεντεύξεις των ἦσαν ἐγκάρδιοι. Ἐξηγήθησαν σαφῶς μεταξύ των. Ὁ Βασιλεὺς συνεφώνησε νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατόν του εἰς Πελοπόννησον πλὴν δύο συνταγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ παρέμενον ἐν Θεσσαλίᾳ ἕνεκα τῶν δυσπιστιῶν τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τοῦ στρατοῦ πλὴν τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν ἐν εἰρήνῃ μονάδων, ὡς καὶ τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα. Ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. Μπεναζὲ ὑπεσχέθη τὴν χαλάρωσιν τῶν πιεστικῶν μέτρων, ὅτι θὰ ἀφήσωσι τοῦ λοιποῦ τὸν Βασιλέα ἀνενόχλητον, ἐπίσης δὲ ὑπεσχέθη καὶ τὴν ἀσφάλειάν του ἀπὸ πάσης ἐπιχειρήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ συμφωνία ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Μπριάν, ὅστις συνεχάρη τὸν Μπεναζὲ «διὰ τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα» τῆς ἀποστολῆς του, διέταξε δὲ τὸν Γκυγιεμὲν νὰ κανονίσῃ μετὰ τοῦ μακαρίτου Λάμπρου τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνιῶν, ἥτις καὶ ἤρχισεν ἀμέσως. Ὁ Μπεναζὲ τότε ἀνεχώρησε διὰ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἀλλ' ὁ κ. Βενιζέλος ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τὴν τήρησιν τῆς συμφωνίας ταύτης (ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως δηλ.) καὶ ὅτι ἦτο ἠγανακτημένος, διότι τὸν ἠμπόδιζαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Γκυγιεμὲν ἀναφέρων ὅλα ταῦτα εἰς τὸν Μπριὰν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) 1916, ἔλεγεν ὅτι μετεχειρίσθη (διὰ πρώτην φορὰν) αὐστηρὰν γλῶσσαν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ προσέθετε: «δὲν ἠμποροῦσα νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλην γλῶσσαν τόσῳ μᾶλλον ὅσον οἱ Σύμμαχοι ἔχουν συμφέρον ὅπως ὁ στρατὸς αὐτὸς (τοῦ κ. Βενιζέλου) τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ὀργανώνουν καὶ συντηροῦν ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ».

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν τὸ ἐννοοῦσεν ἔτσι ὁ κ. Βενιζέλος.

ΑΡΘΡΟΝ 51ΟΝ
(15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΜΑΤΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΜΠΕΝΑΖΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ.-Ο ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὁ Μπεναζὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίχθη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο νὰ συγκροτήσῃ δύο Σώματα στρατοῦ ταχέως. Εἰς τὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας τοῦ κ. Μπεναζέ, διεβεβαίου ὅτι ἀνέμενε πολλοὺς ἐθελοντὰς ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους, ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἀπὸ τὴν Κύπρον, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ 16 χιλ. τοὐλάχιστον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἐὰν δὲν τὸν ἠμπόδιζον νὰ τὴν καταλάβῃ. Ὁ Μπεναζὲ ἐπέμενεν ἐπὶ τῶν ἀμφιβολιῶν του, ἰδίως διὰ τὴν Θεσσαλίαν, διότι διελθὼν διὰ Βόλου εἶχεν ἀντιληφθῆ τὴν κατάστασιν. Ἔθιξε τὸ ζήτημα συμφιλιώσεώς του μὲ τὸν Βασιλέα. Τοῦ ὡμίλησε περὶ συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ Βασιλέως. Ἔσχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔμενεν εὐχαριστημένος ἐξ αὐτῶν, καὶ διηγεῖται ὅτι ἀρκετοὶ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ κ. Βενιζέλου τοῦ ἔκαμνον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠγωνίζοντο νὰ ἐμποδίσουν συμφωνίαν τοῦ Βασιλέως μετὰ τῆς Ἀντάντ. Κατ' αὐτοὺς ἡ Ἀντὰντ δὲν ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ παρὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλον.

Τότε ἔπεσαν ὡς βόμβα τὰ γεγονότα τῆς Κατερίνης.

Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου), τμήματα τοῦ βενιζελικοῦ στρατοῦ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπηκολούθησε σφοδρὰ συμπλοκή. Τοῦτο κατόπιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζὲ—Βασιλέως, ἀπετέλει παρασπονδίαν καὶ κατέστρεφεν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Μπεναζὲ καὶ τοῦ Μπριάν.

Πῶς ἐπῆλθε τὸ γεγονὸς τοῦτο;

Ἀπὸ τῆς προτεραίας 21 Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) ὁ Μπεναζὲ εἰδοποιήθη ἰδιαιτέρως ὅτι εἶχον δοθῆ διαταγαὶ εἰς τμήματα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθν. Ἀμύνης νὰ βαδίσουν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως, νὰ τὰ ἐκδιώξουν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐκβιάσουν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ὁ Μπεναζὲ κατεταράχθη καὶ διεμαρτυρήθη εἰς τὸν κ. Βενιζέλον Τοῦ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις νὰ ἀνακληθοῦν αἱ διαταγαί. Δὲν ἀνεκλήθησαν ὅμως.

Ποῖος εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν Μπεναζέ; Τότε δὲν ἐγνώσθη. Ἀργότερα ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς Παρισινῆς «Ματὲν» τῆς 26ης Αὐγούστου 1923, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μπεναζὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγνώσθη ὅτι Ο ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΑΣ ΤΟΝ ΜΠΕΝΑΖΕ ΗΤΟ Ο κ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙ-

ΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ἀνακοινώσας εἰς αὐτὸν ἰδιαιτέρως ὅτι «τηλεγράφημα τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἔμελλε νὰ σταλῇ εἰς τὰ βενιζελικὰ στρατεύματα ὅπως βαδίσωσι κατὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐν Κατερίνῃ. ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΔΙΣΤΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΠΛΑΚΟΥΝ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ».

Ἦτο ἐν γνώσει τῆς πράξεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ; Φαίνεται ὅτι ἦτο. Ὁ ἴδιος διηγεῖται τὸ 1919 εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Παρισίων» τεῦχος τῆς 15 Δεκεμβρίου, ὅτι ἀντετάχθη εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἀλλ' ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξεμηδένισε τὴν ἄρνησίν του διατάξας νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Κατερίνην ἕνα τάγμα τῆς Ἀμύνης συγκροτούμενον ἐν Βερροίᾳ. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΟΜΩΣ ΜΕΜΦΕΤΑΙ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΟΤΙ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥ ΕΝΩΡΙΣ. Καὶ τότε δὲν καταλαβαίνει κανεὶς τί ἀξίαν ἔχει ἡ δικαιολογία του.

Ἀλλὰ ἀλλέως εἶδε τὰ πράγματα ὁ ναύαρχος Δαρτίζ. Ἐταράχθη βαθέως. Συνησθάνετο ὅτι παρίστατο παίζων διπλοῦν παιγνίδι. Ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν Σαράϊγ, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν. Ἐτηλεγράφησεν ἐπίσης εἰς τὸν κ. Πολίτην, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, τονίζων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ κατὰ τῆς Κατερίνης ἐπίθεσις ἐζημίου τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Πολίτης ἦτο ὁ εἰδοποιήσας τὴν προτεραίαν ἰδιαιτέρως τὸν Μπεναζὲ περὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν βενιζελικῶν στρατευμάτων κατὰ τῆς Κατερίνης. Ἀλλὰ ἦτο καὶ ὑπουργὸς τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπήντησεν ὅθεν συγκεχυμένως εἰς τὸν ναύαρχον Δαρτίζ, ἐπιρρίπτων τὴν εὐθύνην εἰς τὰ βασιλικὰ στρατεύματα τῆς Κατερίνης, τὰ ὁποῖα ἡτοιμάζοντο νὰ εἰσβάλλουν εἰς Μακεδονίαν!!

Εἰς Θεσσαλονίκην τότε εὑρίσκετο πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας, στρατηγὸς Ρὼκ, ὅστις ἠγανάκτησε καὶ ἀνησύχησε μεγάλως μὲ τὰ συμβάντα τῆς Κατερίνης. Παρεκάλεσε τότε ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ τὸν κ. Μπεναζὲ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΗ ΝΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ. Ὁ Μπεναζὲ ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τοῦ ταχυτέρου ἀντιτορπιλλικοῦ καὶ ἔφθασε τὴν ἐπομένην εἰς Ἀθήνας.

Νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα!

Ἡ ἀγανάκτησις τῆς δημοσίας γνώμης εἰς Ἀθήνας εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ποῖος νὰ πιστεύσῃ πλέον διαβεβαιώσεις τῆς Ἀντάντ! Πῶς νὰ καταπεισθῇ πλέον ἡ δημοσία γνώμη ὅτι ἀπόσυρσις τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ εἰς τοὺς Συμμάχους δὲν θὰ ἐσήμαινε παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Ἡ κυβέρνησις διέκοψε τὴν ἀρξαμένην ἐκτέλεσιν τῆς πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ. Οὔτε ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Γκυγιεμὲν διὰ νὰ καθορίσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς.

Ὁ Μπεναζὲ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ διορθώσῃ ὅπως-ὅπως τὴν γεννηθεῖσαν δυσμενεστάτην ἐντύπωσιν. Εἶδεν ἐπανειλημμένως τὸν Βασιλέα, καθὼς καὶ τὸν μακαρίτην Λάμπρον. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ οἱ τρεῖς των κατέστρωσαν τὴν νέαν συμφωνίαν των καθὼς καὶ τὸ σχέδιον τῆς προσκλήσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμναν οἱ Σύμμα-

χοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αἰτημάτων των, οὕτως ὥστε νὰ «δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὸ ἐν Ἑλλάδι βασιλικὸν κόμμα, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, ὁ ὁλικὸς ἀφοπλισμὸς τὸν ὁποῖον ὑπόσχεται ὁ Βασιλεύς», λέγει ὁ Μπεναζέ. Τὸ σχέδιον τοῦτο τῆς προσκλήσεως τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐτηλεγράφησεν ὁ Μπεναζὲ πρὸς τὸν Μπριὰν τὴν 26 Ὀκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι «οἱ ὅροι του συνεζητήθησαν λέξιν πρὸς λέξιν, ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ, ὡς οἱ καλύτεροι ὅπως εὐκολυνθῇ ὁλόκληρος ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Βασιλέως».

Τὸ σχέδιον αὐτό, μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ ὑλικοῦ πολέμου τοῦ παραδοτέου εἰς τοὺς Συμμάχους, περιέχει τὴν ἑξῆς ὑπόσχεσιν τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα:

«Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς παραχωρήσεως ταύτης (τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ), καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τὸ μέλλον τῶν εὐμενεστέρων σχέσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Δυνάμεων, αὗται ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ νὰ ἀνακαλέσουν τὰ πιεστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει μέχρι τῆς σήμερον, καὶ νὰ μὴ ἀνεχθοῦν οὐδέποτε ΙΝΑ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΩΠΛΙΣΜΕΝΑΙ, ΑΙΤΙΝΕΣ ΕΙΧΟΝ ΔΗΛΩΣΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΑΛΛΟΝ ΚΟΠΟΝ ΠΑΡΑ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΟΥΝ ΠΡΟΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΒΛΕΨΕΩΝ ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΟΠΩΣ ΕΝΕΡΓΗΣΩΣΙ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ».

Τὸ σχέδιον τοῦτο προσκλήσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων εἶνε ἡ ὁριστικὴ συμφωνία μετὰ τοῦ Μπεναζέ. Εἶνε ἔγγραφον σπουδαιότατον, διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζεται ὅτι ἡ ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει ἡ Ἑλλὰς ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον ἀναλάβουν ἀπέναντι αὐτῆς καὶ οἱ Σύμμαχοι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ περιορίσουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ μὴ ἀνεχθοῦν οὐδεμίαν ἐπιθετικήν του ἐνέργειαν κατὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εὑρίσκοντο εἰς στενοχωρίαν ἐκ τῶν ἀπ' εὐθείας τούτων διαπραγματεύσεων τοῦ Μπεναζέ. Αἱ συνεννοήσεις των μετὰ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ, γινόμεναι κατ' ἐντολὴν τοῦ Μπριάν, εἶχον διακοπῆ κατόπιν τῆς παρασπονδίας τῆς Κατερίνης. Ὁ Γκυγιεμὲν ἐδυσφόρει βλέπων κλονιζομένην τὴν θέσιν του. Ὁ σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ ἐδυσφόρει βλέπων τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας ὑποσκελιζομένην ὑπὸ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ὁ Γκυγιεμὲν ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους ὅτι ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου δὲν ἐννοεῖ νὰ συνεχίσῃ τὰς μετ' αὐτοῦ συνεννοήσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμφωνίας Μπεναζέ, τῆς πρώτης δηλαδή, ἀλλὰ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Λάμπρος εἶχε κάμει μετὰ τοῦ Μπεναζέ, δευτέραν ὁριστικὴν συμφωνίαν, καὶ ἀνέμενε τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς προσκλήσεως ὡς εἶχε συνταχθῆ ἐν σχεδίῳ μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Μπεναζέ. Ὁ Μπεναζὲ τότε, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, τὴν 26ην Ὀκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) ἐξ Ἀθηνῶν, ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν τοὺς πρέσβεις

τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας μὲ τὸν Λάμπρον. Οὗτοι ἐζήτησαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Μπεναζέ. Ὁ Λάμπρος ἐζήτησε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τῶν δοθεισῶν διὰ τοῦ Μπεναζὲ καὶ ἰδίως τὴν ἐγγύησιν τῆς μὴ ἐπεκτάσεως τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ πρέσβεις ἐδήλωσαν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις.

Τότε τί ἐγένοντο αἱ συμφωνίαι Μπεναζέ; Ἴσχυον ἢ δὲν ἴσχυον; Ἐὰν δὲν ἴσχυον διὰ τὰς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεις δὲν ἴσχυον καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βασιλέως.

Ὁ ναύαρχος Φουρναὶ διηγεῖται:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας διέκειτο δυσμενῶς πρὸς φιλικὴν διευθέτησιν. Δυσηρεστημένος διότι τοῦ «ἐπάτησαν τὰ πιάτα», διότι δὲν τοῦ ἐγνωστοποιήθη τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα τοῦ Μπεναζέ, ἀπηυθύνθη πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ τοῦ τὸ ἀνακοινώσω... ἐκτὸς τῆς ἐκ προσωπικῶν λόγων τοιαύτης ἀντιδράσεως, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἤγειρε παρατηρήσεις βασικὰς ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΖΗΤΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΙΔΙΩΣ ΚΑΤ' ΕΚΕΙΝΗΣ ΗΤΙΣ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ».

Ἐν τῷ μεταξύ, φθάνει εἰς Ἀθήνας ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Ρώκ. Μόλις ἔφθασε λαμβάνει τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων νὰ κανονίσῃ ὁριστικῶς τὰ ζητήματα τῆς Κατερίνης, τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Ἀφοῦ κατ' ἐντολὴν τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ Ρώκ, τὰ ζητήματα ταῦτα διεπραγματεύθη ὁ Μπεναζὲ καὶ τὴν ἐπὶ τούτων συμφωνίαν ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Μπριάν! Ὁ Ρὼκ τότε ἀπήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου τὴν ἐκτέλεσιν ἄνευ συζητήσεως, δύο αἰτημάτων, τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς συγκοινωνίας δι' Ἰτέας πρὸς Μπράλον καὶ τοῦ καθορισμοῦ οὐδετέρας ζώνης ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπεδέχθη ἡ Κυβέρνησις. Ἐδήλωσε δὲ ὁ στρατηγὸς Ρὼκ πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναί, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ θὰ ἐξητάζετο καὶ θὰ ἀπετέλει ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Γκυιεῦ μὲν κατηγόρει πρὸς τὸν Μπριὰν τὸν Λάμπρον καὶ τὸν Βασιλέα ὅτι ζητοῦν νὰ ὑπεκφύγουν τῶν ὑποχρεώσεών των! Ἐνῷ ὁ Βασιλεὺς ἀνέμενε τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν Συμμάχων σύμφωνα μὲ τὸ καταρτισθὲν μὲ τὸν Μπεναζὲ σχέδιον!

Καὶ ἐνῷ ἀνέμενεν ὁ Βασιλεύς, εἰς μάτην, ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπεφάσιζαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης!

«Ἡ συμφωνία τοῦ κ. Μπεναζὲ μετὰ τοῦ Βασιλέως ἀπετέλει μεγάλην διπλωματικὴν ἐπιτυχίαν τῆς Γαλλίας, ΗΤΙΣ, ΤΗ ΕΔΙΔΕΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΝ ΘΕΣΙΝ. Ἐν Λονδίνῳ, τὴν κατηγόρησαν ὡς ἐπικίνδυνον», γράφει ὁ κ. Ντριὼ καὶ συνεχίζει «μία τρομερὰ ἐκστρατεία τοῦ ἀγγλικοῦ Τύπου ἐπίεσε τὸ Φόρεϋν Ὄφφις, τὸ ὁποῖον ἐνέδωκεν ἀμέσως, ΔΙΑ ΝΑ ΓΛΥΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΜΠΕΝΑΖΕ. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου)10 Νοεμβρίου, ὁ κ. Ἄσκουϊθ εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ἀπέτεινε χαιρετισμὸν εἰς τὸν μέγαν πατριώτην κ. Βενιζέλον... ὁ Μπριὰν δὲν ἠθέλησε νὰ ὑστερήσῃ καὶ νὰ φανῇ ὀλιγώτερον Βενιζελικὸς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Λονδίνου».

Ἀλλὰ τότε τί ἐγένετο ἡ συμφωνία Μπεναζέ; Ὑφίστατο ἢ ὄχι; καὶ ἂν δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀντάντ, πῶς θὰ ὑφίστατο διὰ τὸν Βασιλέα;

Τὴν 3)16 Νοεμβρίου, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας, ὁ ναύαρχος Φουρναὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Λάμπρον διακοίνωσιν αὐστηράν, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖ ἐξ ὀνόματος μόνον τῆς Γαλλίας, τὰ ὅπλα, πυροβόλα καὶ τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Καβάλλας. Περὶ συμφωνιῶν Βασιλέως μετὰ Μπεναζέ, ὑποσχέσεων αὐτοῦ πρὸς Μπεναζὲ κλπ, οὔτε λέξιν! Τὴν ἑπομένην ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὸν Γκυγιεμέν, παρεπονέθη διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζέ, καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΛΕΟΝ ΝΑ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ.

Ἡ τοιαύτη ἀξίωσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα προεκάλεσε μεγάλην λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐν Ἀθήναις, ἐπιτεινομένην μάλιστα κατόπιν βασίμων διαδόσεων ὅτι οἱ βενιζελικοὶ προητοιμάζοντο διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις τὴν 6)19 Νοεμβρίου Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὴν ἀπόρριψιν τῆς διὰ τοῦ ναυάρχου Φουρναὶ διατυπωθείσης ἀξιώσεως. Τὴν 9)22 Νοεμβρίου Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ἀπήντησε πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναὶ ΑΝΑΚΟΙΝΟΥΣΑ ΤΗΝ «ΠΛΕΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΙΝ» εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀξίωσιν. ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΔΕ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΑΥΤΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν 11)24 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Δαρτὶζ ντὺ Φουρναὶ ὠθούμενος ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Λάμπρου ἀπειλητικὸν τελεσίγραφον, ὁρίζον τὴν παράδοσιν τῶν πρώτων 10 πυροβολαρχιῶν τὴν 18ην Νοεμβρίου (1ην Δεκεμβρίου) ἄλλως «ΘΑ ΑΝΑΓΚΑΣΘΩ ΝΑ ΛΑΒΩ ΑΠΟ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΚΕΙΝΗΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΘΑ ΜΟΥ ΕΠΙΒΑΛΗ».

Κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἡ κατάστασις ἐν Ἀθήναις ἐλάμβανε ἀπειλητικὴν μορφήν. Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ λαὸς προσέτρεχεν εἰς τὰ ὅπλα. Ναύαρχος Φουρναί, Γκυιγεμέν, Ροκφεΐγ δὲν ἀπέκρυπτον πλέον ὅτι τὰ πράγματα ἐλάμβανον σοβαρὰν τροπήν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον αἱ ἐφημερίδες τῶν Συμμάχων, ἰδίως αἱ γαλλικα, κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν φαντασιωδεστέρων εἰδήσεων ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῶν πρακτορείων Χαβᾶς καὶ Ραδιό. Ὅτι οἱ «ἐπίστρατοι» ἐμισθοδοτοῦντο ὑπὸ τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας, ὅτι τὰ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Πειραιῶς νησίδρια(;) ἐχρησίμευον ὡς βάσεις γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Φουρναὶ ἐνεργηθεῖσαν ἔρευναν εἰς τὴν οἰκίαν Καλιμασσιώτη εὑρέθησαν ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΝΟΧΟΠΟΙΗΤΙΚΑ, ΟΠΤΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ κλπ. Εἰς μάτην ὁ ναύαρχος ὁ ἐνεργήσας τὴν ἔρευναν ἐπιστοποίει ὅτι «δὲν ἀνευρέθησαν τίποτε ΟΥΤΕ ΕΓΓΡΑΦΑ ΥΠΟΠΤΑ, ΟΥΤΕ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ. Ἦτο καὶ αὐτὸ ἕνα σφάλμα μέσα σὲ τόσα ἄλλα σφάλματα». Ποῖος τὸν ἤκουε!

Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία βλέπουσα ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἀπὸ εὐμενὴς πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετεβάλλετο εἰς πιεστικήν, ἤρχιζε νὰ ἐκφράζῃ ἀντιθέτως τὴν δυσφορίαν της διὰ τὴν πίεσιν ταύτην εἰς σημεῖον ὥστε ὁ Μπριὰν ἠναγκάσθη τὴν 15)28 Νοεμβρίου νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν λόρδον Μπέρτι διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ μέτρα τοῦ ναυάρχου Φουρναὶ καὶ νὰ προσθέσῃ ὅτι «ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΝΑ ΚΑΤΑΣΧΕΘΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΤΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΥΛΙΚΟΝ τὸ ὑποσχεθὲν ὅπως δοθῇ καὶ διεσκορπισμένον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα(!)».

Τὴν 14)27 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Φουρναὶ κατόπιν παρουσιάσεώς του εἰς τὸν Βασιλέα, ἐτηλεγράφει εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν εἰς Παρισίους, ὅτι εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Βασιλέως τοῦ ἀπήντησεν ὅτι αἱ διαταγαί του ἦσαν ρηταὶ καὶ ὅτι τὴν Παρασκευὴν 18ην Νοεμβρίου θὰ ἀπεβίβαζε δυνάμεις καὶ θὰ ἐπέβαλλε τὴν θέλησιν τῶν Ἀνταντικῶν κυβερνήσεων. Προσέθετε δὲ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ προσωπική μου γνώμη εἶνε ὅτι ὁ Βασιλεὺς ΜΗ ΛΑΒΩΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ καὶ τῶν ὁποίων αἱ λεπτομέρειαι ΣΑΣ ΕΣΤΑΛΗΣΑΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ν. ἡμερ.) ΘΕΩΡΕΙ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΗΛΛΑΓΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥ».

Ἔχω πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἀντιστῇ εἰς ἰσχυρὰν πίεσιν, ἀλλὰ ἀφοῦ αἱ σύμμαχοι κυβερνήσεις ΔΕΝ ΕΘΕΩΡΗΣΑΝ ΣΚΟΠΙΜΟΝ ΝΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΧΟΥΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ, ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΘΟΡΙΣΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΣΥΝΕΦΩΝΗΣΕ, καὶ τὰς ὁποίας ἀνέφερα εἰς τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθμ. 11683 Α 531 (8 Νοεμβρ.), τότε Η ΠΙΕΣΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ...»

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν ἐννοῶ τί σημαίνει ἡ παρατήρησίς σας αὕτη... ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ ΠΑΣΑΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ;»

Καὶ εἰς τοῦτο ὁ ναύαρχος Δαρτὶζ ἀνταπαντᾷ:

«Δὲν διετύπωσα παρατήρησιν, ΑΛΛΑ ΑΠΛΗΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΝ, ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΑΝΕΜΕΝΕ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΗΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΕΣΤΕΙΛΑ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ» (ν. ἡμ.).

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 17)30 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ τελεσίγραφόν του τῆς 11)24 Νοεμβρίου.

«Δὲν θέλω νὰ πιστεύω, κ. Ναύαρχε, ὅτι ἀφοῦ ἐξετάσητε μετ' εὐμενείας καὶ δικαιοσύνης τοὺς λόγους, οἵτινες καθιστοῦν ἀδύνατον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νὰ σᾶς ἱκανοποιήσῃ, θὰ θελήσητε νὰ προβῆτε εἰς «μέτρα τὰ ὁποῖα ἡ κατάστασις θὰ σᾶς ἐπέβαλλε», μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἤρχοντο εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἐκ παραδόσεως φιλικῶν δεσμῶν τῶν ἑνούντων τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Ο ΛΑΟΣ ΔΙΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΣ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΑΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Λάμπρος».

Τὴν νύκτα τῆς 17ης Νοεμβρίου ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων εὑρίσκετο εἰς σφοδρὸν ἀναβρασμόν. Στρατιωτικὰ τμήματα ἑλληνικὰ κατέλαβον τὰς ἐξόδους τῶν Ἀθηνῶν. Πᾶσα προσπάθεια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχῃ συμβιβαστικὴν λύσιν ἀπέβη ματαία. Ὁ ναύαρχος εἶχεν ὡρισμένας ἐντολὰς καὶ ἐπέμενε. Ὁ Ροκφέϊγ μόλις ἐπιστρέψας ἐκ Γαλλίας τὸν παρώτρυνε. Οἱ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΠΛΟΦΑΡΟΥΝ, ΕΠΙΜΕΙΝΑΤΕ ΝΑΥΑΡΧΕ. ΘΑ ΣΑΣ ΦΕΡΟΥΝ ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΕΝΑ ΔΙΣΚΟΝ. Ἐτηλεγράφει συγχρόνως εἰς Παρισίους ὅτι αἱ προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων «ἦσαν πάρα πολὺ ἐπιδεικτικαὶ διὰ νὰ εἶνε ἐπικίνδυνοι». Ὁ Βασιλεὺς διέταξεν αὐστηρῶς ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΗ ΧΡΗΣΙΣ ΟΠΛΩΝ εἰμὴ εἰς περίπτωσιν ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΑΜΥΝΗΣ.

Λίαν πρωῒ τῆς 18 Νοεμβρίου τὸ ἀποβατικὸν στράτευμα τῶν Συμμάχων ἀποβιβασθὲν εἰς Πειραιᾶ, ἐβάδισεν ἐν τάξει μάχης πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ ναύαρχος Δαρτὶζ ἐλογάριαζε ὅτι ΤΟ ΟΛΟΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ! Ἐν τούτοις ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀποβατικοῦ στρατεύματος πλοιάρχου Πουλιέζι—Κόντ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Μυστικὴ Διαταγὴ ἀριθμ. 13

»Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων

»Τὸ ἀποβατικὸν στράτευμα θὰ ἐγκατασταθῇ, ΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ, ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις παρὰ τῶν στρατευμάτων μας ἀποτελεῖ ΑΠΕΙΛΗΝ διὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀσφαλίζει τὴν κατάληψιν τῶν στρατιωτικῶν ἱδρυμάτων ἢ στρατιωτικῆς χρησιμότητος, εὑρισκομένων ΕΝ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.

»Αἱ πρὸς κατάληψιν θέσεις εἶνε:

»1ον) Τὸ σύνολονν τῶν λόφων ΝΥΜΦΩΝ, ΠΝΥΚΟΣ, ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ, ΔΕΣΠΟΖΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

»2ον) ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΟΥ, εἰς τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς πόλεως...»

Πλήρης διαταγὴ μάχης.

Ποῖος πταίει;

Ὁ ματαιώσας τὴν συμφωνίαν Μπεναζέ, πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐπιθέσεώς του κατὰ τῆς Κατερίνης, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν κατόπιν ἐνεργειῶν του, ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν συνεννόησιν τῆς Ἀντὰντ μὲ τὴν Ἑλλάδα.

ΑΡΘΡΟΝ 52ον
(17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΜΑΤΑΙΩΣΕΝ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΕΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. - Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ἄρθρα του, λέγει ὅτι τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916 προὐκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές.

Εἶνε αὐτονόητον ὅτι αἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ προπαγάνδαι διωχέτευσαν εἰς τὸν Συμμαχικὸν Τύπον, ἰδιαίτατα εἰς τὸν γαλλικόν, τελείως διεστραβλωμένας εἰδήσεις περὶ τῶν συμβάντων τῆς 18ης Νοεμβρίου καὶ ὅσων προηγήθησαν καὶ προεκάλεσαν ταῦτα. Δὲν θέλομεν νὰ ἀναξέσωμεν παλαιὰς πληγάς, καὶ θὰ ἀποφύγωμεν νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς, τὰς ἐπὶ τῇ βάσει ψευδῶν καὶ διεστραβλωμένων εἰδήσεων, βιαιοτάτας ἐπιθέσεις τοῦ ξένου Τύπου, ἰδίως τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὡς «προδότου», «δολίου», «ἐχθροῦ τῆς Ἀντὰντ», «δούλου τοῦ Κάϊζερ» καὶ κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις ἔμενε πιστὸς εἰς αὐτόν. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἔπαυσε οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ὑποδαυλίζουσα τὴν πυρὰν καὶ παρέχουσα ὑλικὸν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τοιαύτην θύελλαν. Εἰς μάτην ὁ Βασιλεὺς ἔδιδεν ἐπισήμως διὰ τῶν ξένων πρέσβεων ἐν Ἀθήναις διαψεύσεις κατὰ τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν τοῦ Τύπου. Δὲν ἐπετρέπετο ἡ δημοσίευσις τῶν διαψεύσεών του. Ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ γαλλικοῦ Τύπου διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1916 πρὸς τὸ 1917, ὁσημέραι ἐπιτεινομένη.

Ὑπὸ τοιαύτην πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ ὁ Μπριαν τὴν 22αν Νοεμβρίου (4 Δεκεμβρίου) 1916 προέτεινεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ρωσσίαν καὶ Ἰταλίαν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ συνεπῶς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922. Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος») :

«Διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀποσκοπεῖ ποσῶς ΝΑ ΘΙΞΗ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΜΟΝΑΡΧΙΑΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΥΝΑΝΤΙΟΝ ΝΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ». Οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν Πετρουπόλει ἐνετάλησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν τοιαύτην πρότασιν, ὁ δὲ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ πλέον ἐνετάλη νὰ βεβαιώσῃ τὴν Ἰταλίαν «ΟΤΙ Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΡΗΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

ΟΥΔΕΜΙΑ ΔΕ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΣ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ ΕΥΝΟΟΥΣΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ».

Τὴν ἐπομένην καὶ μεθεπομένην ἔφθασαν εἰς Παρισίους αἱ ἀπαντήσεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ Ρωσσία ἀπήντησεν:

«Θεωροῦμεν ὅτι αἱ γαλλικαὶ προτάσεις αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ κεθεστῶτος ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν ξένων λογχῶν εἶνε ἄσκοποι, καὶ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστοι, δοθέντος ὅτι καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐξεδήλωσαν ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ».

Ἡ Ἰταλία ἀντέστη σφοδρότατα, «Θεωρεῖ ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἀποδίδουν ὑπερβολικὴν σπουδαιότητα εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ΟΣΤΙΣ ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ, καὶ ἀπομακρύνονται τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, ὅστις εἶνε ἡ νίκη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀπασχολούμεναι μὲ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος» (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδ. 1922. Ντριὼ Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος).

Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη ἐπίσης. «Μανθάνω ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις ὅτι τὰ σχέδια Μπριὰν δὲν ἐνεκρίθησαν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις «ντὲ φράκτο» τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν τῇ κατεχομένῃ ὑπ' αὐτοῦ ζώνη, θεωρεῖται ὡς ὑπεραρκετή, ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙ ΠΛΕΙΣΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ». (Τηλεγράφημα Μπέκεντορφ 6 Δεκεμβρίου, ν. ἡμερ., Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὁ Μπριὰν κατόπιν τῆς ἀντιστάσεως ταύτης τῶν Συμμάχων τῆς Γαλλίας, ἐγκατέλειψε τὰς προτάσεις του κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου (Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ 7ης Δεκεμβρίου (ν. ἡμερ.) Ρωσσικὴ Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὥστε δὲν εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἡ ἐκθρόνησις τοῦ Βασιλέως ἀπεφασίσθη κατόπιν τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου.

Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εἰργάζετο πλέον ὄχι μόνον νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν Δυναστείαν. Καὶ ναὶ μὲν εἶχε δηλώσει ἐπανειλημμένως ὅτι δὲν ἦτο ἀντιδυναστικός, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἰδέαι του ὡρίμασαν. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις καταλήγει καὶ εἰς ὡρισμένην πρότασιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν.

«Ὁ κ. Γκράνβιλλ (διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης) ἐνετάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐξετάσῃ μήπως ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως θὰ ἦτο δυνατή. Ἀπόλυτος πρὸς τοῦτο ἀπέχθεια τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ' αὐτὸν πρέπει νὰ βιάσωμεν τὸν Βασιλέα νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ φύγῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἐδέχετο ἐν ἀνάγκῃ τὸν Διάδοχον, ἀλλὰ θὰ ἐπροτίμα ἕνα Ἄγγλον πρίγκηπα. Εἰς τοῦτο ὁ Γκράνβιλλ παρετήρησεν ὅτι ἡ κυβέρνησίς του οὐδέποτε τοῦ ὡμίλησε περὶ Ἄγγλου πρίγκηπος. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κόμματα θὰ ἐδέχοντο εὐχαρίστως τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην. Δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς τὸ ἴδιον δι' ἕνα Βέλγον Πρίγκηπα. Θὰ ὑπῆρχον δυσκολίαι διὰ τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς παιδίου. Ὁ Γκράνβιλλ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶνε εὐνοϊκὸς εἰς τοιαύτην ἀγγλικὴν ὑποψηφιότητα. Μοῦ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς ὅτι ἐὰν

μετά τινα έτη ὁ νέος Ἡγεμὼν ἀνετρέπετο, θὰ ἦτο τοῦτο πλῆγμα διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶνε περίπτωσις ποὺ πρέπει νὰ σκεφθῇ κανείς». (Τηλεγράφημα δὲ Μπιγὺ Γάλλου πράκτορος παρὰ τῇ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας τῆς 7)20 Ἀπριλίου 1917).

Ὁ κ. Πολίτης, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου φθάνει πάρα πέρα. Διὰ τηλεγραφήματός του τῆς 9)22 Ἀπριλίου (ἀριθ. 2311 δὶς) πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον καταστάντα ἐν τῷ μεταξὺ διπλωμ. πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, προτείνει, καθαρὰ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι.

«Γνωρίζετε ἀπὸ τὸν κ. Διομήδην ποία θὰ ἦτο, κατ' ἐμὲ Η ΙΔΕΩΔΗΣ ΛΥΣΙΣ. Ἡ Ρωσσικὴ ἐπανάστασις μὲ ἔκαμεν, ἀληθῶς, νὰ μὴ ἀντιτίθεμαι πλέον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Δημοκρατίας. Φθάνω μάλιστα νὰ σκέπτωμαι ὅτι ἐὰν ἡ δημοκρατικὴ μορφὴ ἐγίνετο δεκτὴ εἰς τὴν Ρωσσίαν, δὲν θὰ παρουσίαζε ἐπίσης διὰ τὴν Ἑλλάδα κανένα μειονέκτημα».

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε διστακτικὸς διὰ τὴν Δημοκρατίαν. Δὲν τὴν ἀναφέρει. Μία Δημοκρατία, βλέπετε, ἔχει ἀγκάθια. Ἐπὶ κεφαλῆς της δὲν εἶνε εἷς ἡγεμὼν διὰ νὰ τὸν τρομοκρατῇ ἑκάστοτε ὁ κ. Βενιζέλος μὲ ἐπαναστάσεις καὶ ἀνατροπὰς τοῦ θρόνου του καὶ τῆς Δυναστείας του. Ἕνας Πρόεδρος Δημοκρατίας δὲν τρέχει τοιούτους κινδύνους, καὶ δὲν παρασυλλογίζεται τὰς τρομοκρατήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου. Μπορεῖ μάλιστα νὰ εὑρεθῇ καμμιὰ φορὰ καὶ Πρόεδρος ὁ ὁποῖος νὰ τρομοκρατήσῃ αὐτὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Τί τὰ θέλομεν αὐτά, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Καλύτερα θὰ ἔχωμεν εἰς τὸ χέρι ἕνα Βασιλέα. Προτείνει βέβαια ἕναν Ἄγγλον πρίγκηπα (ὁμιλῶν μὲ τὸν λόρδον Γκράνβιλλ. Ἀλλὰ διατὶ ὄχι καὶ ἕνα μικρὸν Βέλγον; Θὰ ἔχῃ βέβαια τὰς δυσκολίας του τὸ τελευταῖον. Ἀλλὰ ἕνας Βασιλεὺς—παιδίον. ἔχει καὶ τὰ καλά του. Πρῶτον καὶ κύριον θὰ τὸ ἀναθρέψῃ καὶ θὰ τὸ μορφώσῃ ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ ἂν μεγαλώσῃ καὶ ἀποκτήσῃ ἰδίαν θέλησιν τότε τὸ ἐκδιώκει ὁ κ. Βενιζέλος καὶ φέρει Βασιλέα ἕνα ἄλλο παιδίον. Διατὶ ὄχι καὶ ἕνα βρέφος: Καλύτερα ἕνα βρέφος. Ἀργεῖ καὶ νὰ μεγαλώσῃ.

Τί γίνεται μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

«ΔΕΝ ΕΙΝΕ ΕΥΚΟΛΟΝ ΝΑ ΑΝΑΤΡΕΨΗ ΚΑΝΕΙΣ ΕΝΑ ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΒΑΣΙΛΕΑ. Καὶ ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΣΟΝ ΔΗΜΟΦΙΛΗΣ ΟΣΟΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐκτὸς τῆς μυστικοπαθοῦς ἐπιρροῆς τοῦ ὀνόματός του, ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἔθνος ζηλότυπον διὰ τὰς ἐλευθερίας του. Ὅσον ὁ Βασιλεὺς της ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν ξένων, τόσον περισσότερον προσηλοῦτο τὸ ἔθνος εἰς αὐτόν. Ὅταν τὸ 1800, ἡ Ἀγγλία ἀπήτησεν ὅπως παραιτηθῇ τῆς ἐξουσίας ὁ Βοναπάρτης διὰ νὰ κληθῇ εἰς τὸν θρόνον ὁ κόμης τῆς Προβηγγίας , προεκάλεσε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ὑπατείας καὶ παρεσκεύασε τὴν Αὐτοκρατορίαν». (Ντριὼ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», 5ος τόμος).

Τὸ γαλλικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Βουρβώνους ὅτι ἐπανῆλθον τὸ 1815 εἰς τὸν θρόνον διὰ τῶν ξενικῶν λογχῶν καὶ τοὺς τὸ ἐπλήρωσε. Τὸ αὐτὸ θὰ κάμῃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τὴν

1ην Νοεμβρίου 1920 πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Ὅπως ὁ γαλλικὸς λαός, ἔτσι καὶ ὁ ἑλληνικός, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ λαοί, δὲν συγχωροῦν ποτὲ τέτοια πράγματα. Ἂς μὴ παιδεύεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 δὲν θὰ τὸν ξεχάσῃ ποτὲ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τόσην ὅσην καὶ ὁ γαλλικός.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποπείρας τοῦ Μπριὰν τοῦ Νοεμβρίου 1916 ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα κατέληξαν οἱ Σύμμαχοι νὰ συμφωνήσουν τοὐλάχιστον εἰς τὸ σφίξιμο τοῦ κλοιοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς 25ης Νοεμβρίου (8 Δεκεμβρίου) 1916, ὁ ἀποκλεισμὸς κατέστη στενώτατος. Τὴν 1)14 Δεκεμβρίου ἀπήτησαν διὰ ἀπειλητικοῦ τελεσιγράφου των νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς Πελοπόννησον. Τὸ τελεσίγραφον προσέθετε ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν παραλίων θὰ συνεχισθῇ μέχρις οὗ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσχῃ πλήρῃ ἐπανόρθωσιν διὰ τὴν «τελευταίαν ἐπίθεσιν τὴν ὁποίαν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΚΛΗΘΩΣΙΝ ἔκαμαν ἐναντίον τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀθήναις. Καὶ μέχρις οὗ δοθῶσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη ἀμέσως τὴν ἀξίωσιν τῶν Δυνάμεων καὶ ἀνέμενε τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπανορθώσεων καὶ ἐγγυήσεων. Ἤρχισε δὲ ἀμέσως τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον.

Ἀνεμένετο λοιπὸν ἡ διακοίνωσις τῶν Δυνάμεων ἥτις θὰ καθώριζε τὰς ἐπονορθώσεις καὶ τὰς ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει στενώτατος. Τέλος τὴν 18)31 Δεκεμβρίου ἐπεδόθη ἡ ἀναμενομένη διακοίνωσις τῶν τεσσάρων Συμμάχων Δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο :

Νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ὅλον τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν εἰς Πελοπόννησον (ὅπερ ἐξετελεῖτο ἤδη).

Νὰ ἀπαγορευθῇ πᾶσα συνάθροισις καὶ πᾶσα συγκέντρωσις «ἐπιστράτων» πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ πέραν.

Νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς πάντα πολίτην νὰ ἔχῃ ὅπλα.

Νὰ ἐπανασυσταθοῦν οἱ διάφοροι συμμαχικοὶ ἔλεγχοι (οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς 18ης Νοεμβρίου εἶχον παύσει λειτουργοῦντες).

Νὰ ἀπολυθοῦν πάντες οἱ κρατούμενοι βενιζελικοὶ κατηγορούμενοι ἐπὶ στάσει καὶ διὰ συναφῆ ἐγκλήματα.

Νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ βενιζελικοὶ ὅσοι ὑπέφεραν ἐκ τῶν συμβάντων τῆς 18ης καὶ 19ης Νοεμβρίου, καθοριζομένης τῆς ἀποζημιώσεώς των ἐκ συμφώνου μετὰ ἐπιτροπῆς τῶν Συμμάχων.

Νὰ παυθῇ ὁ Διοικητὴς τοῦ Α.΄ Σώματος Στρατοῦ.

Νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων.

Νὰ χαιρετισθοῦν ἐπισήμως αἱ σημαῖαι τῶν Συμμάχων εἰς μίαν δημοσίαν πλατεῖαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ παρουσίᾳ ὁλοκλήρου τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

Νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἡ ὁδὸς Ἰτέας—Μπράλου καὶ ὁ Λαρισαϊκὸς σιδηρόδρομος.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς νότας ταύτης τῆς 18)31 Δεκεμβρίου εἶνε:

Πρῶτον μὲν ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀπήτησαν πλέον τὰ ὅπλα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ οὔτε τὸ πολεμικὸν ὑλικόν του. Ἠρκέσθησαν εἰς τὴν μεταφοράν του εἰς Πελοπόννησον. Δεύτερον δὲ ὅτι ἔδωσεν τὴν ἑξῆς ἐγγύησιν μὲ τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ νότα:

«Ἐκ μέρους των (αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις) ἀναλαμβάνουσιν ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ρητὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς Ἐθν. Ἀμύνης νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου ὅπως διέλθωσιν τὴν οὐδετέραν ζώνην τὴν καθιδρυθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως».

Ἐὰν παρεῖχον οἱ Σύμμαχοι τὴν ἐγγύησιν ταύτην ἐξ ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν μάτην ἐζήτει ὁ Βασιλεὺς κατόπιν τῆς ἐπὶ ταύτης συμφωνίας του μὲ τὸν Μπεναζέ, δὲν θὰ συνέβαινε τίποτα τὴν 18ην Νοεμβρίου. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θὰ τοὺς εἶχε δοθῇ καὶ τὸ πλεονάζον πολεμικὸν ὑλικὸν τῆς Ἑλλάδος! Ἐχρειάσθη ἕνα τόσον τραγικὸν γεγονός, καὶ τόσον αἷμα, διὰ νὰ κατανοηθῇ τόσον ἁπλοῦν πρᾶγμα.

Τέλος, ἡ διακοίνωσις προσέθετε ὅτι: «ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν παραλίων θὰ διατηρηθῇ μέχρις οὗ δοθῇ εἰς τὰς Δυνάμεις ἱκανοποίησις ἐπὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρω σημείων».

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἀπήντησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὴν 23ην Δεκεμβρίου (παλαιὸν ἡμερολόγιον). Ἡ ἀπάντησις αὐτῆς εἶνε μακροτάτη. Τονίζει ὅτι:

«Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐπιθυμεῖ πόλεμον κατὰ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, οὐδεὶς σκέπτεται ν' ἀπειλήσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους». Καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ ὅλων τῶν σημείων τῆς συμμαχικῆς διακοινώσεως.

Τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀπαντήσεως τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα εἶνε τὰ ἑξῆς:

Ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον καὶ ἐντονώτερον τὰς προηγουμένας προτάσεις της πρὸς τὰς ὁποίας οὐδεμία ἐδόθη ἀπάντησις, ὅπως συσταθῇ μικτὴ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπή, ἥτις νὰ ἐρευνήσῃ καὶ καθορίσῃ τὰς εὐθύνας τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου, δηλοῦσα ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἶνε ἑτοίμη νὰ δώσῃ πᾶσαν ἱκανοποίησιν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ πταῖσμα ἦτο ἰδικόν της. Δέχεται ἐν τούτοις νὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ζητηθεῖσαν ΗΘΙΚΗΝ ἱκανοποίησιν.

Ζητεῖ ν' ἀπολυθῶσιν οἱ κρατούμενοι ἐν φυλακῇ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης, βουλευταί, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί, δικασταί, ὑπάλληλοι καὶ πλῆθος πολιτῶν, καθὼς καὶ οἱ κρατούμενοι ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν τῶν Συμμάχων. Ἁπάντων τούτων ὁ ἀριθμὸς εἶνε πολὺ μεγαλύτερος τῶν κρατηθέντων ἐν Ἀθήναις βενιζελικῶν διὰ τὰς σκηνὰς τῆς 19ης Νοεμβρίου, λέγει ἡ διακοίνωσις.

Ὑπομιμνήσκει τὰ τελεσθέντα ἐν Μακεδονίᾳ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ κατὰ διαταγὴν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης ΧΩΡΙΑ ΠΥΡΠΟΛΗΘΕΝΤΑ, ΙΕΡΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΑΣ Ἢ ΒΑΣΑΝΙΣΘΕΝΤΑΣ.

Δέχεται τὴν ἀποζημίωσιν τῶν προσώπων ἅτινα ὑπέφεραν τὴν 18ην

καὶ 19ην Νοεμβρίου. Ἀλλὰ ζητεῖ ν' ἀποζημιωθῶσιν καὶ οἱ παθόντες ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Ζητεῖ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης νὰ καταλαμβάνῃ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς χώρας ἐπωφελουμένη τῆς ἐπιβληθείσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Καὶ τέλος, ζητεῖ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου ἀπήντησαν οἱ Σύμμαχοι μετὰ μακρὰν διάσκεψιν ἐν Ρώμῃ, τὴν 26ην Δεκεμβρίου (παλ. ἡμερολ.). Ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀξιώσεις των κυρίως εἰς τὴν ταχίστην ἀποχώρησιν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς Πελοπόννησον, δὲν ἀπαντοῦν εἰς οὐδένα ἄλλο σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς διακοινώσεως καὶ μόνον ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐγγύησίν των ἀπέναντι ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ κράτους τοῦ κ. Βενζέλου κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους: «ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὅπως καταλάβωσιν οἱονδήποτε τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο οὕτω ἐστερημένον παντὸς μέσου ἀμύνης. Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ἐπαναλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν ἐγκατάστασιν ἀρχῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως (Θεσσαλονίκης) εἰς κανὲν τῶν ἐδαφῶν τῶν ἤδη ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ Σύμμαχοι ἤγοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβωσιν αὐτοὶ ταῦτα προσωρινῶς διὰ στρατιωτικοὺς λόγους».

Καὶ ὅμως ἡ ὑπόσχεσις αὕτη παρεβιάσθη. Καὶ παρεβιάζετο ὑπὸ τὸν ἑξῆς τύπον. Ἀπεστέλλετο εἰς μίαν νῆσον, φέρ' εἰπεῖν, ἕν πλοῖον τὸ ὁποῖον «διὰ στρατιωτικοὺς λόγους» ἀπεβίβαζεν ἕνα ἢ δυο λόχους συνήθως Σενεγαλέζων, συνελαμβάνετο καὶ ἐφυλακίζετο ἢ ἀπεδιώκετο ὁ Νομάρχης, ἐπίσης καὶ οἱ χωροφύλακες καθὼς καὶ ἐξέχοντες πολῖται. Ἔπειτα εἷς ἐπὶ τοῦτο ἀπεσταλμένος συνήθροιζε μερικὰς δεκάδας βενιζελικῶν οἱ ὁποῖοι ἐκήρυττον τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ τὴν «προσχώρησιν» τῆς νήσου εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μεθ' ὃ ἀπεστέλλοντο ἐκεῖ Βενιζελικαὶ ἀρχαὶ καὶ συγχαρητήρια καὶ ἔπαινοι πρὸς τὸν λαὸν τῆς νήσου, πολλάκις καὶ ἀπὸ βενιζελικοὺς πρέσβεις εὐρωπαϊκῶν μεγαλουπόλεων.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ τὴν 19ην Ἀπριλίου (1ην Μαΐου) 1917 (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922). Ἐπρόκειτο οἱ πρέσβεις ἐν Ἀθήναις ν' ἀπαντήσουν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παραβίασιν τῶν ὑποσχέσεων τῆς διακοινώσεως τῆς 26ης Δεκεμβρίου 1916. Ὁ Γκυγιεμὲν κατεσκεύασε τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως. Λέγει λοιπὸν ὁ κ. Δεμίδωφ:

«Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο λέγεται ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τοῦ λαοῦ μερικῶν νήσων ὅπως προσχωρήσουν εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν (Θεσσαλονίκης). Καὶ ὅτι ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, οἱ Πρέσβεις δὲν ἀπεμακρύνθησαν τῶν

όρων τῆς νότας των τῆς 26ης Δεκεμβρίου. Ἐὰν ὅλοι οἱ συνάδελφοί μου λάβωσι διαταγὴν νὰ ὑπογράψουν τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπαντήσεως, θὰ τὸ ὑπογράφω ἐπίσης, μολονότι ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΟΛΙΓΟΝ ΠΕΙΘΟΜΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ τῶν διαβεβαιώσεων τούτων. Μεταξὺ ἄλλων γνωρίζω ὅτι ἡ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΙΣ ΚΑΜΜΙΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ, ΔΕΝ ΕΞΕΔΗΛΩΣΕΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΝΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΕΙΣ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ».

ΑΡΘΡΟΝ 53ον
(18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.- ΠΩΣ ΥΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΦΑΣΜΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΞΕΒΙΑΖΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ.

Τὸ τελεσίγραφον τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῆς 1)14 Δεκεμβρίου 1916 κατέληγεν: «Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν παραλίων θὰ διατηρηθῇ μέχρις οὗ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσχῃ πλήρη ἐπανόρθωσιν διὰ τὴν πρόσφατον ἐπίθεσιν ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΑΝΕΥ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ καὶ μέχρις οὗ δοθῶσιν ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὸ τελεσίγραφον καὶ ἀνέμενε νὰ ὁρισθῶσιν αἱ ἐπανορθώσεις καὶ ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει.

Τὴν 18)31 Δεκεμβρίου 1916 καθωρίσθησαν αὗται διὰ νέας διακοινώσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως ἀνεφέρομεν προηγουμένως καὶ ἥτις κατέληγε:

«Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ΘΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ μέχρις οὗ δοθῇ ἱκανοποίησις εἰς τὰς Δυνάμεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω σημείων».

Τὴν 24 Δεκεμβρίου)6 Ἰανουαρίου, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπήντησεν εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην καὶ παρέστησε τὴν ἄποψίν της, καὶ κατέληγε:

«Ἡ ἄρσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ θὰ ἐπανέφερε τὴν ἀναγκαίαν γαλήνην εἰς τὴν χώραν, ὅπως καταστελλομένης τῆς πιέσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἡ ἀρξαμένη διαπραγμάτευσις καταλήξῃ τὸ ταχύτερον».

Οἱ Σύμμαχοι ἀπήντησαν τὴν 26ην Δεκεμβρίου)8 Ἰανουαρίου. Δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰς ἄλλας παρατηρήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πλὴν τῆς κατοχυρώσεως τῆς Βασιλικῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ διακοίνωσίς των κατέληγε: «Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἄρουν τὸν ἀποκλεισμόν, διατηροῦσαι ὅμως τὸν περιορισμὸν τῶν εἰσαγωγῶν, ΜΟΛΙΣ ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΙ ΚΡΙΝΩΣΙΝ ΟΤΙ Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΕΧΕΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΠΡΑΓΜΑ-

ΤΟΠΟΙΗΘΗ, καὶ ὑπάρχουσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὴν πλήρη αὐτῆς ἐκτέλεσιν».

Ἡ παραβολὴ τῶν τριῶν κειμένων καθιστᾷ φανερὸν πόσον τὸ φοβερὸν τοῦτο μέτρον, τῆς καταδίκης εἰς πεῖναν ὁλοκλήρου λαοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις συνέστησεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Γκυγιεμὲν ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, καὶ εἶχεν ἐν μέρει ἔκτοτε, ἀλλὰ κάπως ἠπιώτερον, ἐφαρμοσθῇ, πόσον λέγομεν ἐβάρυνεν εἰς τὴν συνείδησιν Κυβερνήσεων μεγάλων πολιτισμένων λαῶν, οὐχὶ ἄλλως τε ἐμπολέμων πρὸς καταδικασθέντα μικρὸν λαόν.

Ὁ κύριος ὅρος πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἦτο: «μόλις οἱ εἰδικοί των ἀπεσταλμένοι κρίνωσιν ὅτι ἡ ἀποχώρησις τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ ὑλικοῦ ἐν μέρει πραγματοποιηθῇ καὶ ὑπάρχουσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὴν πλήρη αὐτῆς ἐκτέλεσιν».

Οἱ εἰδικοί των ἀπεσταλμένοι ἀπετέλουν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Κομποῦ, ἔχοντος ὡς βοηθὸν τὸν Ροκφέϊγ. Ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἀπέκειτο εἰς αὐτὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῶν Συμμάχων. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κομποῦ καὶ τὸν Ροκφέϊγ ἔλεγχος εὕρισκε διαρκῶς νέας αἰτίας ἐπεισοδίων μὲ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς ἀφορμὰς ὑπονοιῶν κατ' αὐτῆς. Τὴν 12)25 Ἰανουαρίου ὁ Δεμίδωφ τηλεγραφῶν εἰς Πετρούπολιν (Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος 1922, ἀριθμὸς τηλεγραφήματος 34) περὶ τοῦ προγράμματος τῆς ὑπὸ τὸν Κομποῦ ἐπιτροπῆς, σημειῶν διὰ τὸν Ροκφέϊγ ὅτι «παρὰ τὴν ἀνάκλησίν του μένει ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα», ἐπιλέγει:

«Ἐν συνόψει μολονότι τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπιτροπῆς προφανῶς ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἐπιβλητικὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας, εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐμπνέεται ἀπὸ λίαν ἀνησυχητικὸν πνεῦμα ἀδιαλλαξίας, ὅπερ ἐπιτρέπει πολυαρίθμους καταχρήσεις καὶ ἐπεισόδια... Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν δυσαρέσκειάν των διὰ τοιαῦτα μέτρα.»

Ὁ κόμης Μποσδάρι πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ ἔργον του: «περὶ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ τοῦ μεγάλου πολέμου» λέγει: «ὁ στρατηγὸς Κομποῦ ἔλεγε διαρκῶς ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ, ὅσον θέλει ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ νὰ ἔλθῃ ἡ στιγμὴ τῆς ἄρσεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐδημιούργει νέας ἀξιώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν περιείχοντο εἰς τὴν διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων».

Οὕτω ὁ ἀποκλεισμὸς ἤρχισε νὰ φέρῃ τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματά του. Ἡ ἔλλειψις τροφῆς προεκάλει ἐπιδημίας. Γέροντες καὶ παιδία ὑπέκυπτον εἰς μέγαν ἀριθμόν, ἰδίως βρέφη, τὰ ὁποῖα αἱ μητέρες των δὲν ἠδύναντο νὰ θηλάσωσι. (Κοσμὲν «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς» τόμος 2ος).

Ἀφ' ἑτέρου, ὁ ἀποκλεισμὸς προεκάλει ἐπικίνδυνον ἀνεργίαν, καὶ ἡ καθημερινὴ μερὶς τοῦ ἄρτου, ὅστις ἄλλως τε ἦτο τῆς χειρίστης ποιότητος, κατῆλθεν εἰς 60 δράμια. Τὰ μαγαζειὰ ἐκενοῦντο καὶ ἀπὸ πελάτας καὶ ἀπὸ ἐμπορεύματα. Οἱ ζῶντες ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν των, ἔπεσαν εἰς μεγάλην ἀθλιότητα. Ἐτρέφοντο μὲ σῦκα, σταφίδα καὶ χαρούπια. (Κοσμέν, ὡς ἄνω).

«Ὁ πληθυσμὸς ἐτρέφετο μὲ σῦκα, σταφίδες καὶ κουκκιά. Τὰ ἀπο-

θέματα τροφίμων ἐξηντλήθησαν. Ἄλευρα ἦσαν ἀπολύτως δυσεύρετα. Οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσι πρὸς τροφὰς ἀνθυγιεινὰς αἵτινες προεκάλεσαν πολυαρίθμους δηλητηριάσεις. Ἡ ἐντερῖτις κατέστη ἐνδημική, ἰδίως εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον, οἱ μαῦροι οἱ κατέχοντες τὰς νήσους, κατέσχεσαν ὅλα τὰ ἀποθέματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολλά. Ἡ ναυσιπλοΐα καὶ ἡ βιομηχανία ἐσταμάτησαν. Ἡ ἀνεργία καθίστατο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπειλητικωτέρα. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀνεκουφίζετο ἡ ἀθλιότης μὲ δημόσια συσσίτια, ἀλλὰ εἰς τὰς νήσους τοῦτο ἦτο ἀδύνατον. Πράκτορες τῶν συμμάχων ὑπέσχοντο φορτία σίτου εἰς τοὺς πεινῶντας κατοίκους, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλ' οὗτοι ἐτήρησαν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Βασιλέα. Ὁ κ. Βενιζέλος κατέστη μισητός». (Σὲρ Βαζὶλ Θόμψων «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι»).

«Ἀφοῦ ἡ τροφὴ ἐσπάνιζεν οἱ κάτοικοι ἐτρέποντο εἰς τὴν ἁλιείαν. Ἀλλὰ ἐχρειάζετο κάποιο θάρρος εἰς τοὺς ἁλιεῖς νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Διότι αἱ λέμβοι τω. συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν πλοίων ἢ καὶ ἐβυθίζοντο πυροβολούμεναι. Τοὺς ἔλεγον «διώξατε τὸν Βασιλέα σας καὶ σᾶς ἀφίνουμε ἡσύχους» (Θόμψων, μνησθὲν ἔργον του).

«Αἱ ἠθικαὶ ζημίαι τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἦσαν ἀκόμη μεγαλύτεραι. Ἡ χώρα ἀπεμονώθη τελείως ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον. Ὅλαι αἱ ταχυδρομικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν. Ἡ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία, ἰδίως ἡ προερχομένη ἀπὸ οὐδετέρας χώρας ὅταν δὲν ἐκρατεῖτο, ἢ δὲν κατεστρέφετο, ἐπεστρέφετο εἰς τοὺς ἀποστολεῖς... Ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία ὑφίστατο τὰ ἴδια. Ἔγγραφα καὶ τηλεγραφήματα τῶν πρέσβεων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατεστρέφοντο ἢ ἐκρατοῦντο ἐπ' ἀόριστον χρόνον» (Θόμψων, προμνησθὲν ἔργον του).

«Νέον πεδίον ἐνεργείας ἠνοίγετο εἰς τὸν Ροκφέϊγ. Κατακλυσμὸς συκοφαντικῶν εἰδήσεων ἐξεπέμπετο ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Σαλαμῖνος ὅπου τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Ροκφέϊγ, πρὸς τὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, καὶ ἐδημοσιεύοντο παρ' αὐτῶν». (Θόμψων, προμνησθὲν ἔργον του).

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν πλημμύραν τῶν ψευδῶν εἰδήσεων μὲ τὴν ὁποίαν κατεκλύζετο ὁ γαλλικὸς Τύπος, ἰδίως, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγγλικὸς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ πιστοῦ εἰς αὐτόν. Οὔτε κἂν ἐλαμβάνομεν γνῶσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἑλλάδι τῶν περὶ ἡμῶν ψευδῶν εἰδήσεων. Διότι ὁ ἀποκλεισμὸς ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον καὶ ξένων ἐφημερίδων. Καὶ ἂν ἀκόμη ποῦ καὶ ποῦ ἔφθανον ἦσαν παλαιαὶ κατὰ δέκα καὶ δέκα πέντε ἡμέρας. Διαψεύσεις τῶν εἰδήσεων τούτων δὲν ἐγίνοντο δεκταί. Κάποτε ὁ Βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ διαψεύσῃ εἰδήσεις συκοφαντικὰς ἐναντίον του δημοσιευθείσας εἰς γαλλικὰς ἐφημερίδας καὶ ἔστειλε τὴν διάψευσιν πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν μὲ τὴν παράκλησιν νὰ σταλῇ πρὸς δημοσίευσιν. «Ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἡ λογοκρισία δὲν ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσίν της». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Προφάσεις πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐδημιουργοῦντο καθ' ἑκάστην. Πότε ὅτι ἐκρύπτοντο ὅπλα «ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔλλειμμα

τῶν παραδοθέντων ὅπλων» (Σ. Μ. ἐννοεῖ τῶν εἰς χεῖρας τῶν κατοίκων), ἀφοῦ κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπαρχόντων ὅπλων, θεωρῶ τοὺς ἰσχυρισμούς μας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς ἀνοήτους». (Τηλεγρ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Πότε ὅτι οἱ ἐπίστρατοι ἠπείλουν τοὺς ἐν Ἀθήναις βενιζελικούς:

«Χθὲς ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐδήλωσεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν ὅτι: ἂν γίνῃ ἐνόχλησις εἰς τοὺς βενιζελικούς, ὁ Γάλλος Ναύαρχος ΔΕΝ ΘΑ ΔΙΣΤΑΣΗ ΝΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΗ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρουαρ. ὡς ἄνω).

Καὶ πράγματι ἠπειλήθη τότε βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ προεκτεθέντος λόγου, δηλ. φήμης ὅτι δύνανται νὰ ἐνοχληθῶσιν οἱ ἐν Ἀθήναις βενιζελικοί. Ὁ λόρδος Μπάλφουρ ἐπεφόρτισε τὸν σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τούτου. Συγχρόνως ὅμως «παρεκάλεσε τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν νὰ δώσῃ διαταγὰς εἰς τὸν Γάλλον ναύαρχον ὅπως ἀποφύγῃ ἐντελῶς τοιοῦτον βομβαρδισμὸν χωρὶς νὰ προηγηθῇ συνεννόησις μεταξὺ τῶν Συμμάχων τούτου» (Τηλ. Ἰσβόλσκυ 4)17 Φ)αρίου 1917): «Ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει ὁ Ἰσβόλσκυ, ὑπέμνησα εἰς τὸν Καμπόν, ὅτι εἶνε εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐπιθυμητὸν ν' ἀποφευχθῇ ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις, ὡς ὁ τῆς Κοπεγχάγης ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, θὰ ἔμενεν ὡς στίγμα εἰς ἐκείνους οἵτινες θὰ τὸν διέπραττον» (ἄνω τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ).

«Πανικὸς εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 4)17 Φεβρουαρίου (1917): Διεδόθη ὅτι πρόκειται νὰ ἀποβιβασθοῦν οἱ βενιζελικοὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Οἱ βασιλικοὶ ἐξεγείρονται ἀθρόοι. Ἔνοπλοι. Ὁ τρόμος διαχύνεται εἰς τὰς ὁδούς, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς 18ης Νοεμβρίου. Ὁ ναύαρχος Γκωσσέ, ἀπειλεῖ ν' ἀρχίσῃ βομβαρδισμόν. Ὁ Μπάλφουρ διαμαρτύρετα. Βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν θὰ εἶχεν ἀπήχησιν, ἡ ὁποία δέον ν' ἀποφευχθῇ. Δίδεται ἡ ἐξήγησις ὅτι δὲν θὰ γίνῃ βομβαρδισμὸς παρὰ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Ἂς εὐχαριστήσωμεν τοὺς θεούς! καὶ τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶ! ὅτι δὲν ἔφθασαν εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτὴν ἀνάγκην». (Ντριὼ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος). Ἐκτὸς τῶν Ἰταλῶν καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι ἐν Ἑλλάδι, τοῦ Ἔλλιοτ συμπεριλαμβανομένου... ἔχουν ἀγανακτήσει κατὰ τοῦ Σαράϊγ. Ἀποφεύγοντος νὰ ἐκτεθῶσιν, ἀντιδρῶσιν φανερῶς πρὸς τοὺς Συμμάχους μας. Ἀγωνίζονται νὰ ἐκμηδενίσουν τοὺς κατὰ γενικὸν κανόνα ψευδεῖς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐν Ἑλλάδι Γάλλων πρακτόρων καὶ νὰ προλαμβάνωσιν ἀκρατήτους ἀποφάσεις, ὡς ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, μνημείου τέχνης ἐμπνέοντος τὸν σεβασμόν, καὶ πόλεως ἀνοικτῆς, ὅστις βομβαρδισμὸς θὰ ἐκηλίδωνε μὲ στίγμα ἀνεξάλειπτον τὰς σημαίας τῶν Συμμάχων. (Τηλ. Δεμίδωφ 9)22 Φεβρ. 1917. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος 1922).

«Ὁ Μποσδάρι οὐδόλως πιστεύει εἰς ἐνδεχόμενον ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν βενιζελικῶν» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. «Ρωσ. Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

«Ὁ Μποσδάρι ἐθεώρησε καθῆκον του νὰ μὴ συνεργασθῇ μὲ τοὺς συναδέλφους του πρέσβεις εἰς νέαν νόταν πρὸς ἐπίδοσιν εἰς Ἀθήνας,

διότι παρ' ὅλον τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων ἐν Ἑλλάδι, θεωρεῖ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΕΚΤΕΛΕΙ ΕΝΤΙΜΩΣ ΤΑΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Ὁ Σοννίνο ἀνακοινῶν μοι τοῦτο, μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι πρὸ παντὸς ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΝΑ ΠΡΟΛΑΒΩΜΕΝ ΤΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟΥΣ ΕΞ ΑΣΙΤΙΑΣ. διότι τοιαῦτα 'συμβάντα ὡς ἐπίσης καὶ εἷς βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἐξήγειρον ἐναντίον μας τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ἀμερικῆς καὶ θὰ ἠνάγκαζον τὸν Οὐΐλσων νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ εὐμένειά του μᾶς εἶνε ἰδιαιτέρως πολύτιμος»' (Τηλ. 4)17 Φεβρ. τοῦ ἐν Ρώμῃ πρέσβεως τῆς Ρωσσίας πρὸς Πετρούπολιν. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

Ὁ αὐτὸς πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Ρώμῃ ἀγγέλλει εἰς Πετρούπολιν τὴν 6)19 Φεβρ. 1917 ὅτι αἱ συμβουλαὶ μετριοπαθείας αἱ δοθεῖσαι εἰς Παρισίους ἀπὸ τὴν ρωσσικὴν καὶ ἰταλικὴν κυβέρνησιν, ὅπως χαλαρωθῇ ὁ ἀποκλεισμός, ἀπέτυχον ἕνεκα τῆς ἀνησυχητικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σαράϊγ, ὅστις ἐπεθύμει ρῆξιν μὲ τὴν βασιλικὴν Ἑλλάδα. Καὶ μὴ λησμονῆτε, ἀναγνῶσται, ποῖος εἶνε πλησίον τοῦ Σαράϊγ ἐν Θεσσαλονίκῃ, πολύτιμος φίλος καὶ σύμβουλος. Μόνον ἀργότερα, «ὅταν ὁ Σαράϊγ θεωρῶν ὅτι ὁ ἐκ Κρήτης πολιτικὸς δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὰ εὐγνώμων διὰ τὰς ὑπηρεσίας ποὺ τοῦ παρέσχε, βοηθήσας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ κατ' ἀρχάς, καὶ κατόπιν ἐν Ἀθήναις», θὰ τὸν κατηγορήσῃ διὰ διπλοπροσωπίαν καὶ κακὴν πίστιν». (Σὲρ Βαζὶλ Θόμψων «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι») εἰς τὴν περίοδον ὅμως ποὺ ἀφηγούμεθα εἶνε ὁ «ἔμπιστος» τοῦ κ. Βενιζέλου. (Θόμψων, ὡς ἄνω).

Καὶ συνεχίζει ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας τὴν 4)17 Φεβρουαρίου. Βασανίζοντες τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς πείνης ὄχι μόνον διαπράττομεν ἀνήθικον πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξωθοῦμεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἐχθρῶν μας».

Ἀλλὰ ὁ Γκυγιεμέν, ὁ ἕτερος «ἔμπιστος φίλος» τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις τόσην ζημίαν ἐπροξένησεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπιρροὴν ἐν Ἑλλάδι, ἐδήλου εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Λάμπρον τὴν 3)16 Φεβρουαρίου 1917, ὅτι «ἐὰν ὁ ἀποκλεισμὸς ἐπροξένησε θανάτους, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἄνισον διανομὴν τῶν ἐφοδιασμῶν» (!!) (τηλ. Δεμίδωφ 3) 16 Φεβρουαρίου 1917. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος 1922).

«Θὰ χρειασθοῦν τρεῖς ἑβδομάδες μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ διὰ νὰ τακτοποιηθῇ ὁ ἀνεφοδιασμὸς» (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ὀλίγα φορτία σίτου τὰ ὁποῖα ἔφθανον εἰς Ἑλλάδα, ἐκρατοῦντο καὶ ἀπεστέλλοντο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἐχρησιμοποίει ὅπως ἐξαγοράσῃ δι' αὐτῶν τὴν προσχώρησιν τῶν πεινασμένων περιοχῶν εἰς τὸ κίνημά του. Προσκρούων, ἐν τούτοις, σχεδὸν πάντοτε εἰς κατηγορηματικὰς ἀρνήσεις (Κοσμὲν «Ἡ Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς»).

Περὶ τὴν 2)15 Φεβρουαρίου, οἱ ἐν Ἀθήναις Γάλλοι ἀντιπρόσωποι παρεδέχθησαν ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ τὸ ὑλικόν του εἶχεν ἀποχωρήσει εἰς Πελοπόννησον. Ὥστε θὰ ἤρετο ὁ ἀποκλεισμός; Ὄχι! Παρετήρουν ὅτι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι μὲ τὸν τρόπον ποὺ ἐξετέλει ἡ Ἑλλὰς τὸ τελεσίγραφον. Οἱ σύνδεσμοι τῶν ἐπιστράτων,

ἔλεγον, δὲν διελύθησαν πραγματικῶς παρὰ φαινομενικῶς μόνον. Ὑπάρχουν, ἔλεγον, ἀκόμη ὅπλα κρυμμένα. Προσέθετον ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἐτήρουν στάσιν ἐχθρικήν. Καὶ τέλος, ὅτι οἱ βενιζελικοὶ δὲν ἠσθάνοντο ἑαυτούς, ἐντελῶς ἐν ἀσφαλείᾳ. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὡς ἐξεθέσαμεν, ὀλίγον ἔλειψε νὰ βομβαρδισθῇ ἡ Ἀθήνα.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, βλέπουσα τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ὁ ἀποκλεισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ·

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐπέδωσε πρὸ ὀλίγου ἐδῶ (Παρισίους) τὴν πρότασιν τοῦ Μπάλφουρ ὅπως ἐπειγόντως ἐνεργηθῇ ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τροφὰς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ ὅπως γίνῃ σκέψις περὶ ὁλικῆς ἄρσεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ... ὁ Μπριὰν ἀπήντησεν ὅτι ἡ Γαλλία δέχεται τὰ προσωρινὰ μέτρα τὰ προτεινόμενα ἀπὸ τὸν Μπάλφουρ, ἀλλ' ὅτι δὲν συγκατατίθεται εἰς χαλάρωσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐξεπλήρωσεν ἀκόμη τὰς ὑποχρεώσεις της».

(Τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ 12)25 Φεβρ. «Ρωσσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

Τόσον εἶχε δηλητηριάσει ὁ κ. Βενιζέλος τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ! Δὲν τοῦ ἔλειψαν ἄλλως τε καὶ οἱ πρὸς τοῦτο βοηθοί! Πόσοι ἔμπιστοί του ἀπεσταλμένοι εἰς Παρισίους δὲν εἰργάζοντο πρὸς τοῦτο! Ὁ Μπριὰν συνησθάνετο ἀπὸ καιροῦ ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωποί του εἶχον μεταβληθῆ εἰς ὄργανα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀντὶ νὰ εἶνε ὄργανα τῆς Γαλλίας. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὰς μομφάς του πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, τὰς ὁποίας ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον. Θὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον πῶς προσεπάθησε ὅπως διὰ καλυτέρας ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπείας δώσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὴν θέσιν, καὶ πῶς ἐματαιώθη ἡ προσπάθειά του διὰ συνεργασίας τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ διὰ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ γαλλικοῦ Τύπου μὲ ψευδεῖς καὶ κακοβούλους εἰδήσεις.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τοῦ Μπάλφουρ πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς ἀπηχήσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τούτοις τὴν 3)16 Μαρτίου 1917 ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγγλικὴ πρεσβεία ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν 3.300 τόννων σίτου «ἀποκλειστικῶς προοριζομένου ὅπως προληφθῶσιν οἱ ἐκ πείνης θάνατοι».

Ἡ πεῖνα ὅμως ἐξηκολούθει. Τὴν 9)22 Μαρτίου ὁ «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μιλάνου ἀνήγγειλεν ὅτι 4000 Ἰταλοὶ ἔφυγον ἐξ Ἑλλάδος ἐλλείψει ἄρτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοιούτου μέτρου ἐγίνετο ἰσχυροτέρα. Τὸ τέλος Μαρτίου ἠκούσθησαν κατ' αὐτοῦ διαμαρτυρίαι ἐν τῇ ἀγγλικῇ Βουλῇ. Τοῖς ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι λαμβάνονται μέτρα πρὸς μερικὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς θὰ διατηρηθῇ.

***

Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας τῶν λαῶν πολλαί, πολλάκις, ἐγένοντο, καὶ φοβεραὶ σκληρότητες. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐσφάγησαν χιλιάδες Γάλλων ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατὰ τοῦ καθεστῶτος Γάλλων. Κατὰ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῆς Ἀγγλίας διεδραματίσθησαν τρομερὰ πράγματα. Ἀλλ' ἀπὸ Ἄγγλους ἐπαναστατοῦν-

τας κατὰ τῶν Ἄγγλων κρατούντων τὴν ἀρχήν. Ἡ σημερινὴ Ρωσσία παρουσίασε τὸ θέαμα ἀπεράντου σκληρότητος Ρώσσων κατὰ Ρώσσων πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ὑπεροχῆς. Ἀλλὰ θέαμα ὡς τὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπιβάλλοντος διὰ ξένων δυνάμεων, ξένων στρατῶν καὶ στόλων, τὴν πεῖναν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῇ τὴ ἐξουσίαν του, καὶ ὅταν τοῦτο ἀπέτυχε, μεταχειριζομένου τὰς ξένας λόγχας διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν πατρίδα του, εἶνε μοναδικὸν εἰς τὴν νεωτέραν τοὐλάχιστον ἱστορίαν.

Θὰ μᾶς εἴπῃ ἴσως ὁ κ. Βενιζέλος: Καὶ τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ ἐὰν κατώρθωσα νὰ ἐξαγάγω ἐκ τοῦ πολέμου μίαν Ἑλλάδα διπλῆν κατ' ἔκτασιν καὶ ἰσχυράν; Αὐτὸ εἶνε «ἡ ἀπάτη» καὶ θὰ τοῦ τὸ ἀποδείξωμεν ὅταν θὰ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐξήρχετο ἡ Ἑλλὰς ἐκ τοῦ πολέμου ηὐξημένη κατ' ἔκτασιν, ὅπερ δὲν συνέβη πράγματι, εἶχεν ὅμως συντριβῆ ἠθικῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ κ. Βενιζέλου μεταχειρισθέντος τὴν ξένην βίαν ὅπως ὑποτάξῃ τοὺς συμπολίτας του, ἔχασε τὴν ἐθνικήν της ὑπερηφάνειαν καὶ τὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν της σεβασμόν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ αἷμα της ἡ ἕξις τοῦ μισθοφορεῖν εἰς τοὺς ξένους καὶ κατὰ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν καὶ ἐμειώθη τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόλυτον, ἀποκλειστικὸν αἴσθημα. Τοιαύτη δὲ ἠθικὴ κατάπτωσις κάθε ἄλλο δύναται παρὰ νὰ συντείνῃ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐδαφικῶν ἀκόμη ἀποκτημάτων.

Τίς οἶδε πόσα χρόνια θὰ περάσουν διὰ νὰ συνέλθωμεν καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες!

ΑΡΘΡΟΝ 54ΟΝ

(20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, ΤΗΝ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΙΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ

Διὰ νὰ ἐννοηθοῦν καλύτερα αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος τοῦ 1917 πρέπει νὰ τὰς τοποθετήσωμεν εἰς τὸ γενικὸν περιβάλλον τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πολεμικοῦ δράματος, νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια αὐτοῦ σημεῖα ἐξ ὅσων ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγηθέντα ἄρθρα μας καὶ νὰ συμπληρώσωμεν αὐτά.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τὸ 1914 μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 εἰς Θεσσαλονίκην, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀπὸ βαλκανικῆς ἀπόψεως ὡς ἐρωτοτροπία τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς ἔξοδόν της ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, φθάσασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποφασίσωσιν οἱ Σύμμαχοι νὰ τῆς δωρήσωσι τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Καβάλλαν καὶ

ἐνδοχώραν της, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνεστάτωσε κυριολεκτικῶς καὶ τὴν μαχομένην Σερβίαν καὶ τὴν οὐδετέραν Ἑλλάδα. Μάλιστα εἰς τὰς τελευταίας ταύτας προσφορὰς προσετέθη καὶ ἡ ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὅτι καὶ αἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα γεννησόμεναι ἐνδεχομένως παραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ μετρηθῶσι μὲ τὸ μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐνδοχώρας τῆς Καβάλλας, ἥτις θὰ ἐξεχωρίζετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Εἰς τὴν ἐρωτοτροπίαν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν εἶχε προστεθῇ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις λησμονήσας ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν «προαιώνιος ἐχθρὸς» καὶ ἀναπολήσας ὅτι καὶ τὸ 1912—1913 οὐδεμίαν ἠσθάνετο δυσκολίαν καὶ ἀπέχθειαν νὰ τοὺς ἀφήσῃ ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς Κεντρικῆς μέχρις 14 χιλιομέτρων πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης, προέτεινεν αὐθορμήτως εἰς τὸν Βασιλέα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 τὴν προσφορὰν τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως αὕτη συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευθεῖσα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ τότε γίνεται τὸ «ἄπιστον κράτος τοῦ Φερδινάνδου» διὰ τοὺς Συμμάχους, μὴ ἀπολέσαντας ὅμως καὶ ἐντελῶς κάποιαν ἐλπίδα νὰ τὴν ἐπαναγγιστρεύσουν πρὸς τὸ μέρος των, διὰ δὲ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπαναγίνεται «ὁ προαιώνιος ἐχθρός».

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς καὶ ἐν κρυφίᾳ συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντάντ, ἰδίως τοῦ Γκὑγιεμέν, προεκάλεσε τὴν ἀπόβασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην. Ταῦτα εἰς μικρὸν ἀριθμὸν καὶ ἄνευ ἐπαρκοῦς ὀργανώσεως, οὔτε τοὺς Σέρβους ἠδυνήθησαν νὰ βοηθήσωσι, οὔτε τοὺς Ἕλληνας ἠδυνήθησαν νὰ παρασύρωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Ἐγκατέστησαν ὅμως εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Τότε ὅμως ἐγεννήθη διένεξις μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων. (Νοέμβριος—Δεκέμβριος 1915) διότι ἡ μὲν Ἀγγλία ἐπέμενεν εἰς τὴν διακοπὴν τῆς μακεδονικῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων, καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ οὐδεμίαν πλέον ἠδύναντο νὰ προσφέρωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Σέρβους, ἡ δὲ Γαλλία εἰς τὴν συνέχισιν αὐτῆς καὶ τὴν δημιουργίαν ἐκεῖ νέου πολεμικοῦ μετώπου. Ἀκριβέστερον δὲ εἰπεῖν, ἐπέμενεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ τότε πρωθυπουργὸς αὐτῆς Μπριάν. Διότι ἕτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες Γάλλοι, ἰδίως ὁ Κλεμανσώ, κατεφέροντο κατὰ τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἥτις θὰ ἀπήτει ὁπωσδήποτε ἐξασθένησιν τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου, κατ' αὐτούς, θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ πολέμου, ὅπερ καὶ πράγματι συνέβη. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ γνώμην συνετάσσοντο καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Μπριὰν ὅμως κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἀπεφασίσθη ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας ταύτης χωρὶς νὰ ἀρθῶσιν ἐντελῶς οἱ δισταγμοὶ τῶν Ἄγγλων οὔτε ἡ πρὸς ταύτην ἀντιπολίτευσις τοῦ Κλεμανσώ.

Ἐπέδρασαν δὲ εἰς τοῦτο ἐπὶ τοῦ Μπριὰν καὶ αἱ ἐπίμονοι συστάσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, τότε ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ εἰς ῥῆξιν μὲ τὸν Βασιλέα. Ἐνθυμοῦνται δὲ οἱ ἀναγνῶσται μας τὰ κεί-

μενα τῶν τηλεγραφημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν, ἀποδεικνύοντα τὰς τοιαύτας διὰ τοῦ Γκυιεμὲν μεταφερομένας ἐπικλήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀποσυρθῶσι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἐκ Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 1915), καὶ τὰς ὑποσχέσεις του ὅτι θὰ παρέσυρε καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ τοὺς μὲν σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀποβλέποντας εἰς διατήρησιν τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ὅπως δι' αὐτῆς ἐπιβληθῇ ἡ ἐξουσία του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξεθέσαμεν ἤδη καταλεπτῶς, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐπίσης δὲ ἐξεθέσαμεν καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω ἀπεφασίσθη, ὡς εἴπομεν, ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ πρὸς συνέχισιν αὐτῆς ἐχρειάζοντο στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Τοιαύτας δὲ δὲν ἠννόουν νὰ ἀποσπάσουν οἱ Σύμμαχοι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου. Ἀπεστέλλοντο ὅθεν βραδέως καὶ κατὰ μικρὰς ὁμάδας εἴτε ὑπολείμματα τοῦ ἐκ Δαρδανελλίων ἀποχωρήσαντος συμμαχικοῦ στρατοῦ, εἴτε ἀποικιακὰ στρατεύματα, ἅπαντα μὲ ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ ἀνεφοδιασμόν, ὥστε ἡ ἐλπὶς περὶ συγκροτήσεως συμμαχικοῦ σοβαροῦ μετώπου ἐν Βαλκανικῇ ἐκλονίζετο ἰσχυρῶς. Ἐκλονίζετο δὲ ἰσχυρῶς καὶ ἡ πολιτικὴ θέσις τοῦ Μπριάν, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας τοῦ τοιούτου μετώπου.

Δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀναπληρωθῇ ἡ ἐλλείπουσα δύναμις διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο τοιαύτη ὥστε μετὰ τῶν ὀλίγων ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικῶν στρατευμάτων ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν Γερμανῶν—Αὐστριακῶν — Βουλγάρων, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ προσετίθεντο καὶ οἱ Τοῦρκοι πλέον, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἤθελε πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἀναμένουσα καλυτέρας εὐκαιρίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Ἑλλάδος παρεστάθη ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον ὡς προδοτικὴ πρὸς τὴν Ἀντάντ, καὶ διὰ τῶν ἐν πλήρει συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ ἀντιπροσώπων καὶ πρακτόρων τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς τελείως ὀργάνου τῆς Γερμανίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ κ. Βενιζέλου συνδυαζομένη μὲ τὴν ὕπαρξιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλλάδος ξένου στρατοῦ μεταβαλόντος τὸ ἔδαφός της εἰς πεδίον μάχης, καὶ μὲ ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τούτου πρόσωπον ἀπασχολούμενον μᾶλλον μὲ τὰς ἐσωτερικὰς πολιτικὰς τῆς Ἑλλάδος διενέξεις, παρὰ μὲ τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον, ἐπέφερον τὰς δεινὰς παρεξηγήσεις τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κακομεταχείρισιν αὐτῆς, κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916. Ἐξεθέσαμεν εἰς μακρὰν σειρὰν ἄρθρων τὰς λεπτομερείας τῶν ζητημάτων τούτων ὡς καὶ τὸν ὀλέθριον ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτά.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1916 ἐξῆλθεν ἡ Ρουμανία τῆς οὐδετερότητος, ἀφοῦ πρῶτον ἐξησφάλισε διὰ συνθήκης λεπτομερῶς τὰ ὠφελήματα αὐτῆς ἐκ τοῦ πολέμου, ὡς καὶ ΤΗΝ ΔΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ πραγματοποίησιν αὐτῶν πρὸ τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἑλλὰς τότε, μολονότι πολλαπλῶς κακοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων, συνέχισεν ἐντονώτερον τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἔξοδόν της ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς ἀρξαμένας ὑπὸ τῆς

κυβερνήσεως Ζαΐμη. Ἐξηκολούθησε δὲ αὐτὰς καὶ μὲ τὴν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου. Ἤθελεν ὅμως ὁ Βασιλεύς, προκειμένου νὰ εἰσαγάγῃ τὴν χώραν εἰς ἕνα φοβερὸν πόλεμον, νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὐλάχιστον μερικὰ ἀνταλλάγματα, κυρίως τὴν προπαρασκευὴν τοῦ στρατοῦ. (*) Εὑρέθη τότε ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον ὅστις, κηρύ-

(*) Ὁ κ. Ἀλ. Καραπᾶνος, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ἀπέστειλε πρὸς τὰς ἐφημερίδας τὴν κάτωθι ἐπιστολήν:

«Κύριε Διευθυντά,

Ὁ κ. Μεταξᾶς ἐκθέτων τὰ τῶν ἐνεργειῶν πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τῆς ὁποίας μετεῖχον ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐσφαλμένως ἀποδίδει τὴν ματαίωσιν τῶν προσπαθειῶν τῆς ἐν λόγῳ κυβερνήσεως, εἰς ἄλλα αἴτια τῶν πραγματικῶν.

»Ὡς ἐκ τούτου αἰσθάνομαι ὑποχρέωσιν νὰ διαβεβαιώσω τὸν κ. Μεταξᾶν, ὅτι αἱ εἰρημέναι προσπάθειαι τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου προσέκοψαν εἰς τὴν ἀπόλυτον τελικῶς ἄρνησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς εἶχεν ἐγκρίνει τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὅταν εἶδεν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ καταλήξωμεν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα, προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως, δηλώσας ρητῶς ὅτι, λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, εὐνοϊκῆς, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἐθεώρει ἐπιβεβλημένον νὰ διακοποῦν αἱ διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως.

»Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Βασιλεὺς αὐτοβούλως ἐκράτησε τὴν τελικὴν εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν διὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο ν' ἀποστείλω εἰς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν μας κ. Ρωμᾶνον.

Μετὰ τιμῆς

ΑΛΕΞ. Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ»

Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ κ. Μεταξᾶς ὡς ἑξῆς: Ἡ κυβέρνησις Λάμπρου μόλις ἀνελθοῦσα εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπετάθη εἰς τὰς Δυνάμεις τὴν 3)16 Ὀκτωβρίου 1916 καὶ παρεπονέθη ὅτι αἱ τελευταῖαι προτάσεις τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἔμειναν ἄνευ ἀπαντήσεως. Εἰς τὴν δήλωσιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις (ἡ Ἀγγλία τὴν ἐθεώρησεν ὡς τελείως ἱκανοποιητικὴν) ἀπήντησαν τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου διὰ κοινῆς διακοινώσεως εὑρισκομένης εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, περιεχούσης τὴν ἑξῆς φράσιν:

«Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πλέον ἢ ἅπαξ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου προσεφέρθη νὰ ταχθῇ εἰς τὸ πλευρόν μας. Ἀλλὰ ἑκάστοτε αἱ προσφοραί της, ἰδίως ἡ τελευταία, συνωδεύοντο ὑπὸ ὅρων καθιστώντων τὴν προσφοράν της ἀπαράδεκτον».

Προσθέτουν δὲ περαιτέρω ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην τῆς Ἑλλάδος ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΚΗΡΥΞΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ, ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ, ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. Ἐὰν ὁ κ. Καραπᾶνος δυσκολεύεται νὰ ἀναδιφήσῃ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, δύναται νὰ εὕρῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ, εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Μ. Γ. Φ. Ἄμποτ «Ἑλλὰς καὶ οἱ Σύμμαχοι 1914—1922», ἔκδοσις Μέθουεν καὶ Σία, Λονδῖνον.

Ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀπάντησιν εἰς τὴν προχθεσινὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Καραπάνου ἔχει δώσει ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1916 ὁ τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ κ. Καραπάνου, κ. Ν. Πολίτης διὰ τηλεγραφήματός του «τελείως ἐμπιστευτικοῦ» πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος κ. Ρωμᾶνον, τοῦ ὁποίου τηλεγραφήματος ἀνεφέρθησαν πολλάκις περικοπαὶ εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Μεταξᾶ καὶ τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον διαφωτίζον πληρέστατα τὴν ὅλην κατάστασιν τότε καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλ. Καραπάνου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νομίζει ὁ κ. Μεταξᾶς ἄξιον πλείστης προσοχῆς, καὶ ὀρθὸν ὅπως ἀναγνωσθῇ ὁλόκληρον τὸ κείμενον αὐτοῦ ἐπὶ λέξει, ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Ἀθῆναι 7 Ὀκτωβρίου 1916. Ἀπολύτως ἐμπιστευτικόν. Νὰ ἀποκρυπτογραφηθῇ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν πρέσβυν (κ. Ρωμᾶνον δηλ.) Θεωρῶ καθῆκον μου, πρὸς ὁδηγίαν σας, νὰ σᾶς κάμω μίαν συγκεφαλαίωσιν τῆς καταστάσεως. Τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματά μας σᾶς κατέστησαν γνωστὴν καὶ τὴν λίαν ἐνδεικτικὴν τάσιν (ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ Σ.Μ.) τῆς κυβερνήσεως (Καλογεροπούλου), καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ὁποίαν ἐστήριζεν αὕτη ἐπὶ ἀποφασιστικῆς λύσεως. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐπισπευθῇ ἡ λύσις αὕτη, ἡ κυβέρνησις (Καλογεροπούλου, δηλ. ὁ κ. Καραπᾶνος), σᾶς ἀνέθεσε νὰ κάμετε τὸ διάβημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ τηλεγράφημά της τῆς 15)28 Σεπτεμβρίου. Ἡ προσωπικὴ γνώμη τοῦ κ. Μπριάν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀνεκοινώσατε διὰ τοῦ τηλεγραφήματός σας τῆς 17ης Σεπτεμβρίου, ἀντὶ τῆς ἐπισήμου ἀνακοινώσεως τὴν ὁποίαν ἐζητήσαμεν, ἐλήφθη παρ' ἡμῶν σοβαρώτατα ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Ἀλλ' ἡ διαδικασία (πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος) θεωρηθεῖσα λίαν ἐσπευσμένη, συνήντησε ζωηρὰν ἀντίθεσιν παρὰ διαφόροις, μέχρι καὶ μελῶν τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις ἔδωσε τὴν Τετάρτην τὴν παραίτησίν της. Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ συγκρότησις τῆς διαδόχου κυβερνήσεως, ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΝΟΜΙΣΘΗ ΟΤΙ ΑΙ ΑΡΞΑΜΕΝΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΘΑ ΔΙΑΚΟΠΩΣΙ. Αἱ ἐπελθοῦσαι περιπλοκαί, ὀφείλονται, κατὰ τὴν γνώμην μου, κυρίως ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΑΩΔΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ἥτις, ἀφοῦ ἀνεκίνησε εἰς ἐντελῶς ἀκατάλληλον στιγμὴν τὸ ζήτημα τῆς συνθέσεως τοῦ ὑπουργείου, δὲν εὗρε τὸν τρόπον νὰ τὸ λύσῃ ἐγκαίρως».

(Σ.Μ. Ὑπενθυμίζεται εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ παρόντος, ὅτι κατὰ τὸ τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ τῆς 5)18 Σεπτεμβρίου, ὁ Μπριάν, προφανῶς πληροφορημένος ἐξ Ἀθηνῶν, τοῦ ἀνεκοίνου ὅτι ἡ ἐν Παρισίοις ἐντύπωσις ἐκ τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου ἦτο ΑΞΙΟΘΡΗΝΗΤΟΣ, διότι ἀπετελεῖτο ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, «συνεπῶς, ἐκ δεδηλωμένων ἐχθρῶν

ξας καὶ τὸ κίνημα τῆς Θεσ)νίκης, προσέφερε πρὸς τοὺς Συμμάχους τὰ πάντα ἄνευ οὐδενὸς ὅρου. Καὶ φυσικὰ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε τὴν προτίμησιν, τόσῳ μᾶλλον ὅσον ὑπέσχετο ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης θὰ παρέσυρεν καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἐδημιούργει στρατὸν ἐξ ἐθελοντῶν, ἀρκετῶν σωμάτων στρατοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μπριὰν δὲν ἀπήντησε κἂν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Καλογεροπούλου, ὑποδείξας ἰδιαιτέρως καὶ ἀνεπισήμως ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως μετὰ τῶν Συμμάχων οὔτε καθορισμοῦ οἱουδήποτε ὅρου.. Ἐδημοσιεύσαμεν ὁλόκληρον τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Πολίτη πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον, τὸ ἀποσταλὲν εὐθὺς μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τὸ περιγράφον σαφέστατα τὰ ἀστοχήματα τῆς πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸ ὁμιλοῦν ἐπίσης σαφῶς διὰ τὰς μεταξὺ Συμμάχων διαφορὰς ἀπόψεων, αἵτινες παρεκώλυον τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Ὁ Μπριὰν εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐντέχνως καὶ ὑπούλως δημιουργηθείσης κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ, σφοδρῶς ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καταφερομένης, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐδημοσιεύοντο αἱ χειρότεραι συκοφαντίαι καὶ ψευδεῖς εἰδήσεις. Ἀφ' ἑτέρου ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πραγματικὴ συνδρομὴ ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος μόνον διὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἠδύνατο νὰ δοθῇ, ὡς πραγματικῶς συγκεντροῦντος τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διεγίγνωσκε δὲ ἐπὶ πλέον ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι

τῆς Ἀντάντ». Δὲν ἐξαιρεῖται οὔτε ὁ κ. Καραπᾶνος!).

Καὶ συνεχίζει ὁ κ. Πολίτης:

«Ὀφείλω νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ διευκολύνω τὸ ἔργον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντάντ. Δὶς ὑπέδειξα εἰς τὸν ἀρχαιότερον αὐτῶν ὅτι ὁ κ. Καλογερόπουλος ἦτο ἕτοιμος νὰ παραιτηθῇ ἐὰν δὲν εἶχε τὴν συμπάθειαν τῆς Ἀντάντ. Ἢ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΑΠΕΤΕΛΕΙ ΕΜΠΟΔΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΝ. Ἀλλ' ὁ Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ τὴν πρώτην φορὰν μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶχεν ὁδηγίας, τὴν δὲ δευτέραν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ρώσσου συναδέλφου του, ὅτι προτιμότερον νὰ περιμένωμεν. Ματαίως, ἐπίσης ἐπέμεινα ὅπως ΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ, ΕΥΑΡΕΣΤΗΘΟΥΝ ΝΑ ΔΩΣΟΥΝ ΤΟ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΜΑΣ ΤΗΣ 6)19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, (δηλ. διὰ τοῦ κ. Καραπάνου), ἀφίνων νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ΕΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΗΤΟ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΜΑΣ, ἀσφαλῶς θὰ ἐπέφερεν ὁριστικὴν συμφωνίαν ὡς πρὸς τὴν ἔξοδόν μας ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς ὡρισμένην ἡμερομηνίαν.

»Αἱ περιπλοκαὶ τῆς διαδικασίας (ἐννοεῖ δηλ. τὴν διαδικασίαν πρὸς ἔξοδον τῆς οὐδετερότητος κατὰ τὸν Μπριὰν) κακῶς ἀποκρύπτουσαι τὰς μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ἀντιθέσεις ἀπόψεων ἐν σχέσει μὲ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ΕΒΡΑΔΥΝΟΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΠΑΣΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΩΝ. Ἐφ' ὅσον μοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ διακρίνω τὰς ἀληθεῖς διαθέσεις τῶν διευθυνόντων κύκλων (τῆς Ἑλλάδος δηλ.), πιστεύω ὅτι μὲ ἀποδοχὴν (δηλ. ἀπὸ τὴν Ἀντάντ) τῆς 3ης παραγράφου τῆς διακοινώσεώς μας τῆς 6)19 Σεπτεμβρίου, ΘΑ ΑΠΕΦΑΣΙΖΕΤΟ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ, ἐντὸς βραχείας προθεσμίας, ὁρισθησομένης διὰ κοινῆς συμφωνίας, ἐὰν καθίστατο βέβαιον, ὅτι ὁ στρατός μας, ἅπαξ ἐπιστρατευθείς, θὰ ἐνήργει ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βασιλέως ὡς ἓν σύνολον, καὶ ὅτι αἱ Δυνάμεις δὲν θὰ ἐπεδίωκον νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν κατὰ μεμονωμένα τμήματα, ἐφ' ὅσον ταῦτα θὰ συνεκροτοῦντο. Βεβαίως δὲν δύναταί τις σήμερον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἀμέσου ὀργανώσεως ὅλων τῶν δυνάμεών μας, ἀλλὰ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παράσχωμεν εἰς ὀλίγας ἡμέρας, ὡς πρώτην μερίδα τὰ τρία πέμπτα τοῦ στρατοῦ μας.

»Παρ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας βεβαιώσεις τῶν Συμμάχων, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ βοήθεια ταῖς εἶνε πλέον ἀνωφελής, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς βεβαιώσω, ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν παρασχεθεισῶν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων τῆς Ἀντάντ, ὅτι ἡ συνδρομή μας θὰ εἶνε ὄχι μόνον ὠφέλιμος, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος. Ὑφίσταται σήμερον εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον ἰσορροπία, τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων, ἥτις κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων τῶν πληροφορητῶν μου, θὰ ἀνετρέπετο εἰς βλάβην τῆς Ἀντάντ διὰ τῶν ἐλαχίστων ἐνισχύσεων τὰς ὁποίας τυχὸν θὰ ἐλάμβανεν ὁ ἐχθρός. Ἡ συνδρομή μας θὰ ἦτο εὐθὺς ἀμέσως πολύτιμον πλεονέκτημα ἐν περιπτώσει ἀμύνης, καὶ θὰ ἐπέτρεπε, συμπληρου-

ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας εἶχον ἀποτύχει τελείως καὶ ζημιώσει τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, μεταβληθέντες εἰς ὄργανα τῶν σκοπῶν τοῦ κ. Βενιζέλου. Δὲν εἶχεν ὅμως τὸ θάρρος νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ Ἐφοβεῖτο τὴν καταφορὰν τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης ἐναντίον του. Περιωρίσθη ὅθεν μόνον εἰς τὰς βαρείας μομφάς, τὰς ὁποίας ἐξέφερε πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν ἐν τῷ ἀπὸ 11—24 Σεπτεμβρίου 1916 τηλεγραφήματί του, τὸ ὁποῖον ἀνεδημοσιεύσαμεν ἤδη, καὶ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ τὸν κατηγορεῖ ὅτι «ΥΠΕΤΑΞΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΕΙΣ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΣΜΟΥ».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπήρχετο ραγδαίως ἡ πολεμικὴ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας, διαψεύδουσα τὰς τόσας ἐπ' αὐτῆς στηριχθείσας ἐλπίδας. «Ἡ εἴσοδος τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν πόλεμον ἀνεμένετο μετ' ἀνυπομονησίας ὑπὸ τῶν Δυτικῶν Συμμάχων μας, καὶ διεφημίσθη ὡς δυναμένη νὰ κρίνῃ τὴν ὅλην πολεμικὴν κατάστασιν. Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ρουμανικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ρουμανικὸς στρατὸς ἐκστρατείας θὰ ἀνήρχετο εἰς ἥμισυ ἑκατομμύριον ἀνδρῶν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως μόλις ἔφθασε τὸ ἥμισυ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου», λέγει ὁ τότε ὑπαρχηγὸς τοῦ Ρωσσικοῦ Ἐπιτελείου Γιοῦρι Ντανίλωφ, εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἡ Ρωσσία κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον», καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει ἀθέλητα τὰς μυριάδας ἀνδρῶν τῶν εὐκόλων ὑποσχέσεων τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμέν. Ὁ δὲ συμμετασχὼν εἰς τὴν ρουμανικὴν ἐκστρατείαν Ρῶσσος στρατηγὸς Βινογκράδσκυ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον γράφει. «Συνο-

---

μένη ἀργότερα, νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως.

»ΑΙ ΠΑΡΕΛΚΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ὀφείλονται εἰς σφαλερὰν φιλαυτίαν. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΑΙΤΙΝΕΣ ΤΑΣ ΔΙΑΙΡΟΥΣΙ. Ἐξηγοῦνται ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἕνα σφαλερὸν ὑπολογισμὸν τὸν ὁποῖον κάμνει, ὡς φαίνεται ὁ Σαράϊγ, τελευταία συνομιλία τοῦ ὁποίου μὲ τὸν βουλευτὴν Ἀνδρέαν Ἕσς μοῦ δίδει τὸ μέτρον τῆς πλάνης ἥτις ἐπεξετάθη ἐν Γαλλίᾳ. Νομίζουν αὐτοῦ ὅτι ὁ στρατὸς ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἐν συγκροτήσει ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, (δηλ. Θεσσαλονίκης), θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀδιαφορήσωσιν διὰ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Τοὐναντίον ἡ πεῖρα ἡ τοσάκις ἀποκτηθεῖσα ἐνταῦθα ὡς πρὸς τὰ σώματα ἐθελοντῶν, ἐπιτρέπει τὴν διαπίστωσιν ὅτι 100.000 ἐθελοντῶν δὲν ἀξίζουν ὅσον 50.000 ὠργανωμένου στρατοῦ. Ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἡ ἐκ πείρας αὕτη ἀλήθεια εἶνε ἀξία τόσο μᾶλλον προσοχῆς, ὅσον ὁ ἐχθρός, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ πολεμηθῇ, ἀντλεῖ τὸ καλύτερον μέρος τῆς δυνάμεώς του ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ὀργανώσεώς του, καὶ ἐπὶ πλέον διότι, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις (τῆς Θεσσαλονίκης δηλ.) θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὸ πρῶτον σῶμα στρατοῦ της, ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Δυνάμεων, νὰ συμπληρώσῃ τὴν παρασκευὴν ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ της. Καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις θὰ ἀντιλαμβάνεται καλῶς τοῦτο.

»ΕΑΝ Η ΟΡΘΗ ΛΟΓΙΚΗ ΕΥΡΙΣΚΗ ΑΚΟΜΗ ΘΕΣΙΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΡΝΗΣΕΩΣ, αὕτη θὰ ὤφειλε νὰ κάμῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκτεθέντων, ἐξ ἀρχῆς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως ὅπως υἱοθετήσῃ λύσεις δυναμένας νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, καταλλήλους νὰ ἐξασφαλίσωσι, μαζὺ μὲ τὰ συμφέροντά της, τὰ κινδυνεύοντα πεπρωμένα τῆς χώρας μας, τῆς ὁποίας τὸ μέλλον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δὲν δύναται νὰ τῆς εἶνε ἀδιάφορον. Ν. Πολίτης».

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο συνετάχθη καὶ ἀπεστάλη καθ' ἣν στιγμὴν ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου καὶ ὁ κ. Α. Καραπᾶνος εἶχον παραιτηθῆ, ἡ δὲ νέα κυβέρνησις Λάμπρου δὲν εἶχεν ἀκόμη σχηματισθῆ, ἐπομένως καθ' ἣν στιγμὴν ὁ γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐλεύθερος ἀπὸ παντὸς ὑπηρεσιακοῦ ἐπηρεασμοῦ, ἐξέφραζε καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὰς γενομένας προτάσεις τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου καὶ τοῦ κ. Ἀλ. Καραπάνου, τὰς ὁποίας ἐγνώριζε κάλλιον παντὸς ἄλλου ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ τὰς αἰτίας τῆς μὴ πρὸς αὐτοὺς ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀντὰντ καὶ τοὺς πραγματικοὺς λόγους τῆς παραιτήσεώς των, καὶ τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις ἀξίας πάσης προσοχῆς καὶ αἵτινες, ὡς γνωστόν, ἦσαν συμπαθέσταται πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Συμμάχων.

Καὶ μετὰ τὰς ἀπαντήσεις τοῦ Μπριὰν τῆς 10)23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1916 καὶ τοῦ κ. Ν. Πολίτη ΤΗΣ 7)20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1916 πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἀλ. Καραπάνου ΤΗΣ 14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934, ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς κρίνει περιττὸν νὰ προσθέσῃ τίποτε περισσότερον, θεωρῶν τὸ καθ' ἑαυτόν, τὸ παραμπεσὸν ζήτημα ὡς τελείως διαλευκανθὲν καὶ τερματισθέν.

ψίζοντες τὴν δημιουργηθεῖσαν περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου πολεμικὴν κατάστασιν εἰς τὴν Ρουμανίαν, καταλήγομεν εἰς τὸ ἀναπόφευκτον σύμπέρασμα ὅτι ἡ Ρωσσία ἐφορτώθη νέον βαρὺ φορτίον, ἐκεῖνο τοῦ νὰ ἐνισχύσῃ σοβαρῶς τὴν Ρουμανίαν, θεωροῦσα ἐφεξῆς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον ὡς ἕνα τομέα τοῦ ἰδίου της μετώπου... Ἄγεται κανεὶς νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ ΡΟΥΜΑΝΙΑ ἐξελθοῦσα διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1916, ΔΕΝ ΕΞΕΤΙΜΗΣΕ ΚΑΛΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΟΥΔΕ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ, ΔΙΑΠΡΑΞΑΣΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟΝ ΣΦΑΛΜΑ...

Πῶς νὰ ἀδικήσῃ κανεὶς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ζητοῦντα διὰ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τοὐλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πλήρη του στρατιωτικὴν παρασκευήν, τῇ βοηθείᾳ τῶν Συμμάχων, προτοῦ κηρύξῃ τὸν πόλεμον; Ἀλλὰ τὶ νὰ κάμῃ ὁ Μπριὰν εὑρισκόμενος πρὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ τὴν ὁποίαν ὑπεδαύλιζεν ἡ κραυγὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἔπρεπε ΑΜΕΣΩΣ καὶ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν; Ὅτι τοῦτο καὶ μόνον θὰ ἦτο ἀπόδειξις καλῆς πίστεως ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἄλλως τε ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένος «ἐχθρὸς τῆς Ἀντάντ» καὶ «δοῦλος τοῦ Κάϊζερ»; ἀφοῦ καὶ σήμερον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βασιλέως, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν κατηγορεῖ ὅτι δὲν ἦτο καλῆς πίστεως, διότι δὲν ἐδέχετο τὴν ἄμεσον ἄνευ προηγουμένης στρατιωτικῆς προπαρασκευῆς κήρυξιν πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τοῦτο, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ζητήσῃ ἐπισήμως ὁ Μπριάν! Συνέπεια ἦτο ὁ Μπριὰν νὰ ἀρνηθῇ οἱανδήποτε συνεννόησιν ἰδίᾳ πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ ὁ Βασιλεὺς μὲ τὸν διαλελυμένον ἤδη στρατόν του καὶ ἀπαράσκευον, κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν!

Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολὺ δικαιότερος ὑπῆρξεν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν ὁ κ. Πολίτης ἐν τῷ ἀπὸ 11)24 Ὀκτωβρίου 1916 πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον τηλεγραφήματί του!

Ἡ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας εἶχεν ἤδη κλονίσει τὰ μέγιστα τὴν θέσιν τῆς Κυβερνήσεως Μπριάν. «Εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαὶ (ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας) ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνεπείας τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ γερμανικοί, αὐστριακοὶ καὶ βουλγαρικοὶ ὄγκοι στρατοῦ ἔμελλον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης», λέγει ὁ Ντριώ, εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος. Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαί δὲν εἶχον διαβάσει τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» τοῦ κ. Βενιζέλου, διαβεβαιοῦντος περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς τοιαύτης ἐκστρατείας.

Ποῖος ἔπρεπε νὰ πταίῃ διὰ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον: Ποῖος ἄλλος παρὰ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος; Διότι εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν πιστοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχον φορτώσει ὡς εἰς ἀποδιοπομπαῖον τράγον, ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τῆς πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῆς ἀτυχησάσης ἐρωτοτροπίας των πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄθλιος Βασιλεὺς δὲν ἤθελε νὰ δωρήσῃ τὴν Καβάλλαν, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀπορρίψεως πασῶν καὶ τῶν τελευταίων ἀκόμη προτάσεών του πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότη-

τος. Αὐτὸς ἔπταιε διὰ τὰς ἀνυπάρκτους βάσεις τῶν ὑποβρυχίων. Αὐτος ἔπταιε διὰ τὰς ἀνησυχίας τοῦ Σαράϊγ διὰ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀδράνειαν τοῦ Σαράϊγ. Αὐτὸς διὰ τὴν στρατιωτικῶς ἄσκοπον διείσδυσιν τοῦ Σαράϊγ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ. Αὐτὸς διὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου νὰ διασώσῃ τὸ σῶμα καὶ τὸ ὑλικὸν τῆς Καβάλλας. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν Ἑλλήνων νὰ προσχωρήσουν ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Αὐτός, διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τὴν σκηνοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῶν «ἐμπίστων» τοῦ Ροκφέϊγ. Αὐτός, ἔπταιε δι' ὅλα ὅσα συνέβησαν ἐξ ἀστοχίας τῶν Συμμάχων καὶ δι' ὅσα ἀκόμη δὲν συνέβησαν. Καὶ πῶς ἄλλως τε νὰ μὴ ἔπταιε αὐτός, ὅταν ὁ «Μέγας Πολιτικός», ὁ «Μέγας Ἕλλην Πατριώτης», ὁ «Ἀνὴρ πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστρεφε μετ' ἐμπιστοσύνης τὰ βλέμματα ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαός», ὁ κ. Βενιζέλος, τέλος πάντων, κατήγγελλε διὰ παντὸς μέσου τὸν Βασιλέα ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πταίστης πάντων τούτων, ὁ κύριος ὑπαίτιος καὶ ἐκ δολίας προαιρέσεως ὑπαίτιος, ὅλων τῶν ἀτυχημάτων τῶν Συμμάχων;

Καὶ διὰ τὴν Ρουμανικὴν καταστροφὴν αὐτὸς ἦτο ὑπαίτιος!

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐξειλίχθησαν αἱ ἀφόρητοι πιέσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἀφοπλισμοῦ της, ἡ ἄρνησις τῶν διὰ τοῦ κ. Μπεναζὲ ὑποσχεθεισῶν πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεων καὶ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου, τὰ ὁποῖα ὅλα λεπτομερῶς ἐξεθέσαμεν.

Θὰ συνεχίσωμεν αὔριον τὰ κατόπιν ἐξελιχθέντα.

ΑΡΘΡΟΝ 55ον
(21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΡΗΤΕΙΤΟ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΕΠΙ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΜΥΡΝΗΣ ΑΡΚΕΙ ΝΑ ΕΞΕΘΡΟΝΙΖΕΤΟ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου ἡ θέσις τοῦ Μπριὰν κατέστη ἐξαιρετικῶς δύσκολος. Ἡ ἀληθὴς ἱστορία αὐτῶν εἶχεν ἀποκρυβῆ ἀπὸ τὸ γαλλικὸν κοινόν. Ἡ ὅλη ὑπόθεσις παρεστάθη ὡς «ἐνέδρα» τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Συμμάχων.

«Ὁ κ. Μπριὰν εἶχε τὴν ἀξίαν ὅτι εἶχεν ἐννοήσει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλην τὴν σημασίαν τῶν συμβάντων καὶ τῆς θέσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Παρεσύρθη ἐκ τούτου εἰς τὸ νὰ τηρήσῃ, ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ὅλην τὴν πολιτικήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκολουθήσει μέχρι τοῦδε. Ἔπρεπε νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ νὰ συγκρατήσῃ ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἄλλως τε λίαν ἀσταθῆ πλειοψηφίαν του. Διότι αἱ ἡμέραι τῆς Κυβερνήσεώς του ἦσαν μετρημέναι». (Ντριώ, Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος. Τόμος 5ος)

»Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνεπείας τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ ὄγκοι τῶν

Γερμανικῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, θὰ ἐπέπιπτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Καθίστατο πλέον ἡ ἀναγκαῖον καὶ ἐπεῖγον παρά ποτε νὰ ἀσφαλισθῶσι τὰ νῶτα τοῦ Σαράϊγ ἐξ ἐπιθέσεως ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀφοῦ ἔθεσαν ὡς βάσιν τῶν σκέψεών των ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξεδικεῖτο, ἔπρεπε νὰ τὸν προλάβωσι, νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἰσχύν, ἑπομένως νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος πίεσιν ἀποφασιστικήν, καὶ νὰ δώσωσιν ἀπόλυτον συνδρομὴν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης». (Ντριώ, ὡς ἄνω).

Ἡ πρώτη ὅθεν σκέψις τοῦ Μπριὰν ἦτο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀλλὰ ὡς ἐξεθέσαμεν ἤδη ἡ πρότασίς του αὕτη ἀπερρίφθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Μπριὰν καλυπτόμενος οὕτω καὶ ἀπέναντι τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης, γνωρίζων ἄλλως τε καὶ καλύτερον πλέον τὰ διαδραματισθέντα, ἤρχισεν ἐφαρμόζων ἠπιωτέραν πολιτικὴν πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς προτέραν του σκέψιν. Νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἱκανωτέρας χεῖρας τὴν διεύθυνσιν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ταύτην ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν κομματικῶν ἐπιδράσεων. Ἤρχισεν ὅθεν ρίπτων τὴν ἰδέαν ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα προσώπου μεγάλου κύρους, τὸ ὁποῖον νὰ συγκεντρώσῃ ἐκεῖ εἰς χεῖρας του ὅλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἠννοήθη τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀνακλήσεως τοῦ Γκυιεμέν. Διεμαρτυρήθη ἀμέσως, ὡς εἴπομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι ἀνάκλησις τοῦ Γκυιεμὲν θὰ ἦτο ἡ μεγαλυτέρα νίκη τῆς Γερμανίας ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1914. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ κοινὴ γνώμη συνεκινήθη. Ὁ Μπριὰν τότε προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ γενικὴν ἀνάκλησιν ὅλων τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἀγγλία ἀπήντησεν ὅτι ἦτο εὐχαριστημένη μὲ τὸν σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ. Ἡ δὲ Ρωσσία ἀπήντησε τὸ αὐτὸ σχετικῶς μὲ τὸν κ. Δεμίδωφ. Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Γάλλος πρέσβυς δὲν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Μποσδάρι. Ἐπεχείρησεν ὅθεν ὁ Μπριὰν νὰ ἐπιτύχῃ τοὐλάχιστον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἔλλιοτ ὅπως τὴν συνδυάσῃ μὲ τὴν τοῦ Γκυιεμέν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη καὶ πάλιν. Ἀπήντησεν ὅτι ἐὰν ἠπατήθη ὁ Γκυιεμέν, πρέπει νὰ ἀνακληθοῦν καὶ ὅσοι δὲν ἠπατήθησαν; (Ντριώ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Ἐπανῆλθε τότε ὁ Μπριὰν εἰς τὴν σκέψιν ἀποστολῆς ἑνὸς ἀνωτέρου ἁρμοστοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, συγκεντροῦντος εἰς χεῖρας του ὅλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἐτίθετο εἰς κυκλοφορίαν τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ζοννάρ.

«Ἀλλὰ δὲν ἠννόησαν τὴν σημασίαν τούτου οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ (κ. Βενιζέλος). Ἤθελον νὰ κρατήσουν τὸν Γκυιεμέν, ὅστις ἐν τῇ ὡραίᾳ ἀφελείᾳ του ἔλεγεν ὅτι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐφοβοῦντο τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἀνησύχουν μήπως ὁ κ. Ζοννὰρ ἦτο ὅπως ὁ κ. Μπεναζέ». (Ντριώ, ἄνω ἔργον του).

Διαμαρτυρίαι ὅθεν εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλήν. Ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Μπριὰν καὶ ἡ ἰδέα αὕτη. Καὶ ἐλλείψει ἄλλης πολιτικῆς, συνεχίσθῃ δεινὸς ὁ ἀποκλεισμὸς περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον.

Ὁπωσδήποτε κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἤρχισε νὰ ἐπέρχηται χα-

λάρωσίς τις είς τὴν ἐχθρότητα τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Βασιλέα. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγίνετο πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε ὅπως ἀποφευχθῇ ἡ χαλάρωσις αὕτη τῆς ἐχθρότητος, ἐπήρχετο ὅμως αὕτη ἐκ τῆς Δυνάμεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Μπριὰν παρέμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Οἱ λοιποὶ Σύμμαχοι δὲν ἠννόουν νὰ προβῶσιν εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως. Ἰδίως ἡ Ἰταλία δὲν ἠννόει νὰ προβῇ εἰς ἐνθρόνισιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Τότε οὗτος ἀνησυχῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην προσεπάθησεν νὰ κάμῃ στροφὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

«Ὁ ἀντιπρόσωπός του ἐν Ρώμῃ κ. Ἀλεξανδρῆς, ὅστις δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν Κυβέρνησιν, ἦλθεν εἰς ἔμμεσον ἐπαφὴν μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ κ. Φραντζέσκου Κόππολα. Ἐδήλωσε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ἀνήσυχος καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὸ μονοπώλιον τῆς γαλλικῆς προστασίας, καί, ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΘΗ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ, Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΑΝΕΓΝΩΡΙΖΕΝ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΙΤΑΛΙΚΑΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΙΛΑΕΤΙΟΥ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΝΗΣΩΝ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ». (Κοσμὲν ἡ «Ἀντὰντ καὶ ἡ Ἑλλάς». «Πολίτικα» τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1919, ἀποκαλύψεις τοῦ διευθυντοῦ κ. Φραντζέσκου Κόππολα).

Ἤθελε ν' ἀλλάξῃ ἀφέντην. Ὁ Μπριὰν δὲν ἦτο πλέον βολικός. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσφορὰν τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Ἰταλίαν... μήπως δὲν προσέφερε ἄλλοτε καὶ τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν; Καὶ ἔπειτα τὶ ἐσήμαινεν ἡ Σμύρνη ἐὰν δι' αὐτῆς ἐξηγόραζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἰταλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως;

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Γερμανία τὴν 18)31 Ἰανουαρίου 1917 ἐκήρυξε τὸν ὑποβρυχιακὸν πόλεμον κατὰ πάντων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν οὐδετέρων.

Μωραίνει Κύριος ὃν βούλεται ἀπολέσαι (Ντριώ). Τοῦτο ἐπέφερε διακοπὴν τῶν σχέσεών της μετὰ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν δὲ 29ην Μαρτίου (12 Ἀπριλίου) 1917, μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις, ἡ Ἀμερικὴ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας (οὐχὶ ὅμως κατὰ τῆς Αὐστρίας, οὔτε κατὰ τῆς Βουλγαρίας). Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Μάρτιον τοῦ 1917 ἡ ἐπανάστασις τῆς Ρωσσίας ἐπέφερε τὴν παραίτησιν τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Β.' Τὴν δὲ 7)20 Μαρτίου παραιτηθέντος τοῦ Μπριάν, ἐσχημάτιζε κυβέρνησιν ἐν Γαλλίᾳ ὁ κ. Ριμπώ.

Διὰ νὰ ἐννοήσουν οἱ ἀναγνῶσται μας ποῖαι ἦσαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μνημονεύομεν ἐνταῦθα μερικὰς ἐπιστολάς του σταλείσας πολὺ προγενέστερον, τὴν 30 Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) 1916 πρὸς τὸν Δρα Ρ. Μπάρρωους, εἰς Λονδῖνον, τὸν ὁποῖον ὑπεδείκνυε καὶ ὡς ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ ὁποία ἀναγράφεται ὁλόκληρος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κ. Μπάρρωους, δημοσιευθέντα ἐν Λονδίνῳ τὸ 1924.

Ἀφοῦ κατηγορήσῃ αὐστηρῶς τὰς Δυνάμεις διότι ἐσυμβούλευον ὅπως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης μὴ λάβῃ ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ὡς «κακῆς πίστεως» καὶ «ἐγ-

κληματίαν» καὶ «προδότην» προσθέτει:

«Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἄλλως τε ἔκλεισε μὲ τὰ ἀποδοκιμασθέντα παλαιὰ κόμματα συνθήκην κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὰ μὲν θὰ τὸν ἀναγνωρίζωσιν ὡς μονάρχην ἐλέῳ Θεοῦ, αὐτὸς δὲ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνέχηται τὴν διαφθοράν των ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας, καὶ νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσίν των τὸν μιλιταρισμόν του ὅπως ἀσφαλίζῃ τὴν παραμονήν των εἰς τὴν ἐξουσίαν». Καὶ περαιτέρω: «Εἶμαι τόσον ἀπηλπισμένος διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ὥστε θὰ θεωρήσω καθῆκον μου νὰ ἀποσυρθῶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς (ἀπὸ τότε;! Σ. Μ.), μόλις τελειώσῃ ὁ πόλεμος, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου». Καὶ περαιτέρω: «Διὰ τοὺς λόγους τούτους, θεωρῶ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἠθική, τὸ συμφέρον τῆς Ἀντάντ, καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ὑποχρεοῦν τὰς Δυνάμεις νὰ παύσωσι νὰ προστατεύωσι τὸν προδότην Βασιλέα...» κτλ. κτλ.

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως ποῖαι ἦσαν πλέον αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, μὲ τὴν ἄνοδον τοῦ κ. Ριμπὼ εἰς τὴν ἀρχήν.

Μία ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τῆς Κυβερνήσεως Ριμπὼ ἦτο ἡ ἑξῆς:

«Ὁ Ριμπὼ ἐτηλεγράφησεν εἰς τοὺς Συμμάχους ἐγκύκλιόν του σχετικὴν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, κατόπιν τῆς πιέσεως ἥτις ἐξησκήθη ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Αὕτη, (ἡ Ἐπιτροπὴ), μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Μπριάν, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν πολιτικὴν ἐνεργητικωτέραν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη στηρίζεται ὑπὸ τῆς ὁλότητος σχεδὸν τοῦ Τύπου, ὅστις θεωρεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ρωσσίᾳ ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, εἶνε ἀμφίβολον ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξακολουθῇ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν, οὕτως ὥστε ἡ ἑνότης τοῦ μετώπου θὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις. Ἡ διπλῆ αὕτη ἐκστρατεία τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Τύπου ἔχει, κατὰ τὰς πληροφορίας μου, ὡς τελικὸν σκοπὸν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐὰν ὄχι δι' ἀμέσου ἐπεμβάσεως τῶν Συμμάχων, τοὐλάχιστον δι' ἀποτελεσματικωτέρας ὑποστηρίξεως τῶν Βενιζελικῶν». (Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ 17)30 Μαρτοίυ 1917 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος. Ἔκδ. 1922).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἐν συνεννοήσει περὶ τούτων. Τὴν 19ην Μαρτίου (2 Ἀπριλίου) 1917 ὁ κ. Ν. Πολίτης τηλεγραφεῖ ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον, μεταπηδήσαντα ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ πρέσβυν τοῦ Βασιλέως εἰς διπλωματικὸν πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπομάκρυνσιν τῆς Δυναστείας, ὡς ἑξῆς:

«Εὐαρεστηθῆτε νὰ κοινοποιήσετε πρὸς τὸν κ. Διομήδην τὴν ἀκόλουθον ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ τοῦ κ. Βενιζέλου:

«Ὑποδεικνύω εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἐὰν μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἰσβάλωμεν εἰς Θεσσαλίαν, ἐντὸς δύο μηνῶν θὰ εἴμεθα κύριοι ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. (Σ.Μ. ἐννοεῖται ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ κρατῆται ἔγκλειστος ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐν Πελοποννήσῳ)· καὶ θὰ δυνηθῶμεν οὕτω νὰ φέρωμεν εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα σπουδαίαν συνδρομήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δυναστικὸν ζήτημα διὰ νὰ συνδιαλλά-

ξωμεν τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις τῶν Δυνάμεων, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συγκαλέσωμεν τὴν Βουλὴν τοῦ Μαΐου, νὰ κηρύξωμεν ἔκπτωτον μόνον τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν τὴν μετὰ τὸν πόλεμον σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως, ἥτις θὰ ἀπεφάσιζε περὶ τῆς τύχης ὁλοκλήρου τῆς δυναστείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ μέλλοντος πολιτεύματος.

»Ἐννοεῖται ἐν τῷ μεταξὺ τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας θὰ προσεκαλοῦντο, διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος, νὰ ἀποσυρθῶσι κατ' ἐκλογήν των ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν ξένων στρατῶν. Οὕτω θὰ ἐμιμούμεθα τὸ Ρωσσικὸν προηγούμενον (Σ. Μ. δηλ. τὴν ἀποστολὴν τοῦ Τσάρου καὶ τῆς οἰκογενείας του εἰς Αἰκατερίνεβουργ, ὅπου κατόπιν ἐσφάγη), καὶ θὰ ἐπεφυλάσσομεν τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐννοεῖται, ἐὰν ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχεν ἀντίρρησιν θὰ ἦτο προτιμότερον ὅπως ἡ Βουλὴ (τῆς 31ης Μαΐου) κηρύξῃ ἔκπτωτον ὁλόκληρον τὴν Δυναστείαν ἐπιφυλάσσουσα εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Λαοῦ τὴν ἐκλογὴν τῆς μορφῆς τοῦ ὁριστικοῦ πολιτεύματος. (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμ. 2551 τῆς 19ης Μαρτίου) 2 Ἀπριλ. 1917).

Διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 24ην Μαρτίου (6 Ἀπριλίου) δηλ. μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἄνω τηλεγραφήματος, προεκάλεσε συλλαλητήριον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ὁποῖον ἐκήρυξεν ἔκπτωτον ὁλόκληρον τὴν Δυναστείαν.

Διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα καὶ ὁ κ. Ριμπώ, προκαλεῖ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» τῆς 29ης Μαρτίου (11 Ἀπριλίου) σφοδροτάτου κατηγορητηρίου κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ δικογραφία τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων». Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἦτο συνονθύλευμα ὅλων τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν, αἵτινες εἶχον δημοσιευθῇ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἄνευ οὐδεμιᾶς προσπαθείας πρὸς ἐξακρίβωσιν οὐδεμιᾶς ἐξ αὐτῶν. Τὰ κατόπιν ἀποκαλυφθέντα, ὑπὸ τῶν δημοσιευθεισῶν Διπλωματικῶν Βίβλων, ὑπὸ αὐθεντικῶν συγγραμμάτων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ ἄλλων ξένων, ὑπὸ ἀπομνημονευμάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, στρατηγῶν καὶ ναυάρχων, ὑπὸ τῶν ἀνακρίσεων αὐτῶν τούτων τῶν Γαλλικῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν, ἀπέδειξαν ψευδῆ πάντα τὰ ἄρθρα τοῦ κατηγορητηρίου τούτου. Γνωρίζομεν δὲ ἡμεῖς καὶ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς τὰ ἄρθρα μας πῶς ἐχαλκεύθησαν πᾶσαι αὗται αἱ κατηγορίαι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμὲν, τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ροκφέϊγ καὶ ἑτέρων πρακτόρων των.

Μόνον μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐγένετο γνωστὸν τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς Ἑλλάδα, διότι ὁ ἀποκλεισμὸς ἔφραττε πᾶσαν συγκοινωνίαν. Τότε ὁ Βασιλεὺς διεμαρτυρήθη καὶ διὰ τοῦ Αὐλάρχου του, ἐπέδωσεν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ διάψευσιν ρητὴν καὶ κατηγορηματικήν, ζητῶν ὅπως μεταβιβασθῇ αὕτη εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ. Τότε εἶχε γίνει ἐκ νέου πρωθυπουργὸς ὁ κ. Ζαΐμης, ὅστις καὶ οὗτος διεμαρτυρήθη ἐπισήμως κατὰ τῶν ὑποβολιμαίων αὐτῶν κατηγοριῶν, αἵτινες ἐδηλητηρίαζον τὰς σχέσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

«Ἐννοεῖται, ἡ διπλῆ αὐτὴ διάψευσις δὲν ἐγένετο δεκτή, καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον νὰ τὴν δημοσιεύσῃ. Ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀκούῃ παρὰ μίαν καμπάναν, καὶ συνεπῶς ἤκουε μόνον ἕνα ἦχον». (Ντριώ, «Διπλωμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἀγγλία προσεπάθει ν' ἀποφύγῃ τὴν δυναστικὴν μεταβολήν. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικός της πράκτωρ Λόρδος Γκράνβιλλ εἶχε λάβει ἐντολὴν νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως ἦτο δυνατὴ (τηλεγρ. ντὲ Μπιγὺ 7) 20 Ἀπριλίου μνημονευθὲν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας). Ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε ταύτην μετ' ἀπεχθείας. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ διὰ τὴν Δημοκρατίαν ἰδιαιτέρας συμπαθείας. Προέτεινε ὡς Βασιλέα ἕνα Ἄγγλον πρίγκηπα. Ἔστω καὶ ἕνα μικρὸν Βέλγον πρίγκηπα.

Τέλος τὴν 9)22 Ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς Παρισίους ἡ ἀπάντησις τῆς Ρωσσικῆς Κυβερνήσεως (Κερένσκυ) εἰς τὰς προτάσεις τοῦ κ. Ριμπὼ περὶ τῆς Ἑλλάδος.

«Ἡ νέα Ρωσσικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κινήματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου φρονεῖ ὅτι ἐὰν τὸ Φιλελεύθερον κόμμα, τὸ ὑπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν θὰ ἐγέννα τοῦτο μερικὰς περιπλοκάς, πρὸ παντὸς εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ ἐθνικιστικὸν κόμμα(;) θὰ εἶχε σκοπὸν τὴν ἐκτέλεσιν πανελληνικοῦ προγράμματος περιλαμβάνοντος εὐρείας ἐδαφικὰς ἀποκτήσεις. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἔφερεν εἰς ἀντίθεσιν πλήρη τὰς ρηθείσας βενιζελικὰς τάσεις, πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρηνεύσεως, ἥτις ἐπιβάλλεται διὰ τὰ Βαλκάνια».

Ἐξακολουθεῖ κατόπιν ἡ ἀπάντησις τοῦ Μιλιούκωφ ἀντιτιθεμένη εἰς τὰς ἑλληνικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν Βαλκανίων, Βορ. Ἠπείρου, νήσων κτλ. καὶ καταλήγει:

«Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας, προτίθεται νὰ ἀνταλλάξῃ μετὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἐμπιστευτικῶς τὰς σκέψεις της ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις, ἥτις πάντοτε παρέσχε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ὑποστήριξίν της εἰς εὐρεῖαν κλίμακα δὲν θὰ ἀρνηθῇ νὰ ἐξασκήσῃ, ἐὰν εἶνε ἀνάγκη, τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατευναστικὴν ἐπιρροήν της εἰς τὰ προεκτεθέντα ζητήματα».

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη ἀνάγκη.

«Ὁ κ. Βενιζέλος τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας, ΔΕΧΕΤΑΙ ΛΙΑΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Καλύτερα ὅπου θὰ γίνῃ τοῦτο ὑπὸ μορφὴν δημοκρατικωτέραν παρὰ τὴν τοῦ ἀρχαίου Τσαρισμοῦ. Χαιρετίζει τὸ τέλος τοῦ Τσαρισμοῦ, ὅπερ τέλος θὰ ἀποβῇ ὀλέθριον εἰς τὴν παρῳδίαν τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ Βασιλικὴ Ἑλλάς». (Ντριώ, «Ἱστορ. Διπλωμ. τῆς Ἑλλάδος»).

Προσφέρει λοιπὸν μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς

τοὺς Ρώσσους ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως. Τί τὸν μέλλει διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν;

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Μιλιούκωφ ἀπήντησεν ὁ κ. Ριμπὼ διὰ τοῦ Ἰσβόλσκυ, ὅπως θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ αὐριανόν μας ἄρθρον. Τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ κ. Ριμπὼ ἡ ἱστορικὴ σημασία εἶνε μεγίστη δι' ἡμᾶς, διότι ἐξηγεῖ πλήρως ἀπὸ τοῦδε, ἀπὸ τοῦ 1917 δηλ., τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ἀπέναντι ἡμῶν ἡ Γαλλία κατὰ τὸ 1920 μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΑΡΘΡΟΝ 56ον
(22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 1917 Ν' ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΠΑΣΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ.

Ἀνεφέραμεν χθὲς τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως Ριμπὼ ὅπως ἐκκαθαρισθῇ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις δι' ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἀνεφέραμεν ἐπίσης τοὺς δισταγμοὺς τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως (Κερένσκυ) κυρίως ὡς πρὸς τὰς ἐδαφικὰς ἀξιώσεις ἃς θὰ προέβαλλεν ἡ εἰς Ἑλλάδα διὰ τῶν ξένων ἐγκατασταθησομένη κυβέρνησις Βενιζέλου. Εἴπομεν χθὲς ὅτι τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπε τὴν Ρωσσίαν ἐγκαθισταμένην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιχαίρων διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος, διότι ἀναγκαίως θὰ τὴν παρηκολούθει καὶ ἡ πτῶσις τῆς ἐν Ἑλλάδι Δυναστείας. Εἴπομεν προσέτι ὅτι ὁ κ. Ριμπὼ καθησύχασε τὴν Ρωσσικὴν κυβέρνησιν καὶ ὅτι αἱ σχετικαί του δηλώσεις εἶνε σπουδαιόταται διὰ τὴν μέλλουσαν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν.

Τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα ἔχει οὕτω:

(Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ ἐκ Παρισίων πρὸς Πετρούπολιν 11)24 Ἀπριλίου 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν Ριμπὼ τὴν ἔννοιαν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1504 καὶ 1505 τηλεγραφημάτων σας. Μοῦ ἀπήντησε ἐπιβεβαιῶν ὅτι ἐπιμένει διὰ πολιτικὴν ἐνεργητικωτέραν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, πολιτικὴν τῆς ὁποίας τὸ φυσικὸν τέρμα δέον νὰ εἶνε ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις, προσέθεσε, μολονότι μὴ δυναμένη ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν θέλησιν τῶν Ἑλλήνων ὅπως ἐγκαθιδρύσωσι παρ' αὐτοῖς τὴν Δημοκρατίαν «πολίτευμα πρὸς τὸ ὁποῖον ὑποθέτω ὅτι ἡ σημερινὴ Ρωσσία δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησιν», ἐν τούτοις δὲν ἔχει οὐδεμίαν τάσιν εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ μεταρρυθμίσῃ τόσον βαθέως τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἡ μεταβολὴ τοῦ κατέχοντος τὸν θρόνον, θὰ συνεπιφέρῃ ἀφεύκτως τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν.

»Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου σημείου προσέθεσεν ἀκόμη ὁ Ριμπώ, δύνασθε νὰ καθησυχάσετε κατηγορηματικῶς τὸν Ὑπουργόν Σας. Ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν Βενιζέλον σχετικῶς μὲ τὰς εὐρείας ἐθνικὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Γαλ-

λία δὲν θὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν χωρὶς προηγουμένην συνεννόησιν μετὰ τῆς Ρωσσίας. Ἀπήντησα ὅτι καίτοι δὲν ἀμφιβάλλω διὰ τὰς προθέσεις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βενιζέλου, ἀφυπνίσῃ εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Γαλλίας τὸν φιλελληνισμὸν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς δυσαρέστου λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Καβάλλας» (Σ. Μ. ἐννοεῖ τὴν ὑποστήριξιν τὴν ὁποίαν ἡ Γαλλία ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Γερμανίας, ἔδωσαν εἰς τὰ ἑλληνικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Καβάλλας τὸ 1913. Ἡ Ρωσσία ἤθελε τότε νὰ δοθῇ ἡ Καβάλλα εἰς τὴν Βουλγαρίαν).

»Ὁ Ριμπὼ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι τώρα ἔχουν ἐδῶ πλήρη συνείδησιν τοῦ διαπραχθέντος τότε λάθους παραχωρήσεως τοῦ λιμένος τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δοθεισῶν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῆς παραχωρήσεως ταύτης δὲν πρέπει ν' ἀνησυχοῦμεν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ποτὲ ὁ φιλελληνισμός.

»Ἐκτὸς τοῦ Ριμπώ, πολλοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ δημοσιογράφοι μοῦ ἔδωσαν τὰς αὐτὰς διαβεβαιώσεις. Οὕτω ὁ Ἰούλιος Καμπὼν μοῦ καθώρισεν ὡς ἑξῆς τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Βενιζέλου. Τίποτε δὲν θὰ εἶνε ἐπωφελέστερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρεύσωμεν ἀφορμὰς ὀξύτητος σχέσεων, καὶ ψυχρότητος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ ν' ἀπαλλαγῶμεν εἰς τὸ μέλλον πάσης ἠθικῆς ὑποχρεώσεως ἀπέναντι αὐτῆς».

Δὲν εἴμεθα, ἀναγνῶσται μας, εἰς τὸ 1920, ὅταν εἶχεν ἐπανέλθει ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Εἴμεθα εἰς τὰ 1917, ὅτε πρόκειται οἱ Γάλλοι μετὰ τῶν Συμμάχων νὰ ἐκδιώξουν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν τὸν Βενιζέλον κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος! Καὶ εἰς αὐτὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὅσα κατηγορεῖ ὅτι ἐφηρμόσθησαν ἕνεκα τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου!

Ἀλλὰ ἡ Διπλωματικὴ Βίβλος τῆς Ρωσσίας ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ρωσσιστὶ εἰς τὸ 1922. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ μπολσεβίκοι θὰ ἠγνοοῦμεν πάντοτε τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα τοῦ Ἰσβόλσκυ τοῦ 1917. Ὀλίγας ἡμέρας προτοῦ σταλῇ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Ἰσβόλσκυ συνήρχετο εἰς Ἅγ. Ἰωάννην τῆς Μωριέννης εἰς τὰ γαλλοϊταλικὰ σύνορα, συνδιάσκεψις τῶν Συμμάχων.Κατὰ ταύτην συνεζητήθη τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ λάβουν ὁριστικὰς ἀποφάσεις. Κατὰ τηλεγράφημα τοῦ Ἰσβόλσκυ, σταλὲν τὴν 6)19 Ἀπριλίου (1917) εἰς Πετρούπολιν, ὁ κ. Ριμπὼ ἔλαβεν ἐκεῖ παρὰ τοῦ Λόϋδ Τζὼρτζ καὶ τοῦ Σονίνο μόνον ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῆς Γαλλίας μὴ ἀποκλείουσαν τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου». Κατὰ τὸν Ντριὼ («Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» ἔχοντα ὑπ' ὄψιν του τὰ ἀρχεῖα τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν).

«Συνεφώνησαν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐξασκήσωσι στενὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, καθόσον ἐφοβοῦντο ἰσχυρὰν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου. Δὲν φαίνεται ὅτι συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ Ρωσσία δὲν παρίστατο εἰς τὴν συνδιάσκεψιν. Ἡ Ἀγγλία ἐφοβεῖτο μήπως ἐξωθήσουν τὸν Βασιλέα εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπελπισίας. Ἤθελεν ἡ Αγ-

γλία νά δείξουν έμπιστοσύνην είς τόν κ. Ζαΐμην, (έπρόκειτο νά σχηματίση Κυβέρνησιν), καί άν έφθαναν είς τήν άνάγκην νά έκτοπίσουν τόν Βασιλέα, νά τό πράξουν μέ όμαλόν τρόπον».

Ἡ Ἰταλία δέν ήννόει νά στραφοῦν κατά τῆς Δυναστείας καί δέν συγκατετίθετο είς τήν έκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως, είμή είς περίπτωσιν νέων ταραχῶν είς Ἀθήνας, άλλά καί τότε τό Στέμμα έδει νά περιέλθη είς τόν Διάδοχον.

Ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ύπῆρξε μόνον ή έπίδοσις τήν 7)19 Ἀπριλίου ύπό τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων έν Ἀθήναις διακοινώσεως, διά τῆς όποίας έζητεῖτο ή έπάνοδος τῶν έλέγχων έπί τῶν Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων, Ἀστυνομίας, Σιδηροδρόμων, όδῶν, λιμένων κτλ. χωρίς άλλως τε νά ύπάρξη ούδείς λόγος διά τοιαῦτα μέτρα. Τό άποτέλεσμα τῆς διακοινώσεως ταύτης ύπῆρξεν ή παραίτησις τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου καί ό σχηματισμός τήν 21ην Ἀπριλίου (4 Μαΐου) νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη, διά τόν σχηματισμόν τῆς όποίας ό Βασιλεύς πρό ήμερῶν είχε συμβουλευθῆ τόν σέρ Φρ. Ἔλλιοτ.

«Ἠρώτησε τόν Ἔλλιοτ έάν ή άνάθεσις τῆς Πρωθυπουργίας είς τόν κ. Ζαΐμην θά έκαλυτέρευε τάς μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἀντάντ σχέσεις καί έάν τοῦτο θά έπειθε τάς Δυνάμεις ότι ή Ἑλλάς ούδεμίαν έχθρότητα τρέφει έναντίον των. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας άπήντησεν ότι ή έκλογή τοῦ Ζαΐμη θά έπέφερε τό άποτέλεσμα τοῦτο, ύπό τόν όρον νά έχη ένεργητικούς συνεργάτας είς τά ύπουργεῖα Ἐσωτερικῶν καί Στρατιωτικῶν» (Τηλεγρ. Δεμίδωφ (6)19 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος).

Ὡς είδομεν δέ ήδη, κατά τήν συνδιάσκεψιν τῆς Μωριέννης ό Λόϋδ Τζώρτζ ήθέλησε νά δοθῆ πίστις είς τήν κυβέρνησιν Ζαΐμη.

Τό έλληνικόν ζήτημα δέν έλύθη είς Μωριέννην, όχι μόνον δέ τοῦτο, άλλά καί νέον ζήτημα ήγέρθη έκεῖ, τό άν έπρεπε νά διατηρηθῆ ή έκστρατεία τῆς Θεσσαλονίκης.

«Ὁ Ριμπώ μέ πληροφορεῖ ότι, σχετικῶς μέ τά έλληνικά ζητήματα άπήτησεν όπως άφεθῆ είς τήν Γαλλίαν έλευθερία ένεργείας όπως άσφαλίση τόν στρατόν τῆς άνατολῆς. Προσέθεσεν ότι ό Σαράϊγ θεωρεῖ άπαραίτητον τήν ένέργειαν κατά τῆς Θεσσαλίας καί τήν κατόληψιν τῆς Λαρίσης. Ὁ Λόϋδ Τζώρτζ έξέφερε παρατηρήσεις έπί τούτων, καί άπεφασίσθη νά γίνη έπ' αύτῶν νέα σύσκεψις μεταξύ αύτοῦ καί τοῦ Ριμπώ... Ὁ Ριμπώ μοῦ προσέθεσεν άκόμη ότι ό Λόϋδ Τζώρτζ έπανῆλθε μετ' έπιμονῆς έπί τῆς παλαιοτέρας ίδέας του, ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, καί ότι ή ίδέα αύτη θά συζητηθῆ είς προσεχῆ συνδιάσκεψιν». (Τηλεγρ. Ἰσβόλσκυ 11)24 Ἀπριλίου 1917. Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὁ Σαράϊγ είχε πρό πολλοῦ, άπό τοῦ Φεβρουαρίου έπιμείνει είς τήν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας. Πρό παντός έπρεπε ν' άφαιρέσουν άπό τήν Παλαιάν Ἑλλάδα τά μέσα διατροφῆς τά όποῖα θά παρεῖχεν ή νέα συγκομιδή τῆς Θεσσαλίας. (Ντριώ «Διπλωματική Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Κατ' άρχάς άπήντησεν είς τόν Σαράϊγ ή κυβέρνησίς του ότι τοῦτο θά ἦτο «κατάφωρος κακή πίστις» ρηγνυομένων ούτω τῶν άναληφθεισῶν ύποχρεώσεων έναντι τῆς έκκενώσεως τῆς Θεσσαλίας ύπό

τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων. Ἀλλὰ ἐπὶ κυβερνήσεως Ριμπὼ ὁ κ. Ρωμᾶνος, διπλωματικὸς πράκτωρ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, ἔκαμεν, ὡς εἴδομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, ἐπίσημον διάβημα πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας, προσθέτων ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ εἶχε βεβαίως ὡς συνέπειαν τὴν ἐξέγερσιν τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐντὸς 2—3 μηνῶν θὰ ἔπιπτεν τὸ Βασιλικὸν καθεστώς.

Ἤδη, μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη 21 Ἀπριλίου (4 Μαΐου) 1917, ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζεν ἀκόμη περισσότερον νὰ παραδεχθῇ ὁριστικῶς τὰς περὶ ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως γαλλικὰς προτάσεις. Οὔτε εἰς τὴν εἰσβολὴν τῆς Θεσσαλίας, συνεφώνει κατ' ἀρχάς. Συνδιάσκεψις γενομένη εἰς Παρισίους τὴν 22 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) μεταξὺ Ριμπώ, Λόϋδ Τζὼρτζ καὶ τῶν συμβούλων των, δὲν ἀπέληξεν εἰς τίποτε ὁριστικὸν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων.

Ἔθιξαν ἐκ νέου τὸ ζήτημα ν' ἀποσύρουν δυνάμεις των ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἀπεφάσισαν νὰ συζητήσουν πάντα ταῦτα ὁριστικῶς εἰς συνδιάσκεψιν ἐν Λονδίνῳ, ὁρισθεῖσαν διὰ τὴν 16)29 Μαΐου. Ὁ κ. Ριμπὼ ὅμως ἐπέμεινεν ὅπως τοὐλάχιστον ὁρισθῇ ὅπως σταλῇ εἰς Ἑλλάδα εἷς ἀνώτερος ἁρμοστής, ὅστις ν' ἀποκαταστήσῃ ἐκεῖ τὴν ἑνότητα τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας. Ἐπέμεινε δὲ ἐπίσης νὰ εἶνε οὗτος Γάλλος, ἀφοῦ καὶ οἱ διευθύνοντες τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἐνέργειαν ἦσαν ἐπίσης Γάλλοι, ἀνέφερε δὲ καὶ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ζοννάρ. Οἱ Γάλλοι δὲν ἔφεραν ἀντίρρησιν.

Ταῦτα ὅμως ἀπετέλουν διαφορὰν οὐσιώδη ἀντιλήψεων μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἰδίως διὰ τὸ ζήτημα τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μάλιστα ὄχι πλέον ἐντελῶς λανθάνουσαν. Ἄλλως τε καὶ ὄργανα τοῦ γαλλικοῦ Τύπου, ἡ «Ματέν», καὶ ὁ Κλεμανσὼ εἰς τὸν «Δέσμιον Ἄνθρωπον» σφοδρὰς ἐξέφερον ἀντιρρήσεις διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἀγγλία ἐπωφελουμένη τῶν συμπαθῶν διαθέσεων τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἐπεχείρησε καὶ συμφιλίωσιν μεταξὺ Βενιζέλου καὶ Βασιλέως, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε δριμύτατα, χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς «ἀνήθικον» καὶ «καταστρεπτικὴν διὰ τὴν πατρίδα του». Δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ τὸν ἐπικρίνωμεν, διότι δὲν μετέβαλε τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐτῶν κατηύθυνε ἐναντίον τοῦ Βασιλέως. Ἀναφέρομεν ἁπλῶς ἱστορικῶς καὶ τὴν προσπάθειαν ταύτην.

Ἡ κατευναστικὴ προσπάθεια τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς, κατεφάνη καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν πρέσβεών των ἐν Ἀθήναις, ὅπερ ἀνησύχησε τὰ μέγιστα τὸν κ. Βενιζέλον, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ἑπομένου τηλεγραφήματος:

«Ἀριθμ. 2736 Θεσσαλονίκη τὴν 1)14 Μαΐου 19Ζ17. Ἐξοχώτατον Ρωμᾶνον, Παρισίους. Ἀπολύτως ἐμπιστευτικόν. Ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1272 ὑμέτερον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ὀπαδοί μας τὰ ἔχουν κάπως χαμένα, διότι ὁ κ. Γκυιεμὲν συνέστησεν ἐπιμόνως εἰς τοὺς Διευθυντὰς τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων, ὄχι μόνον νὰ παύσουν πᾶσαν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδείξουν συμπάθειαν εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν (Ζαΐμη) καὶ μάλιστα ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς τὸν Βασι-

λέα. Οἱ φίλοι μας ζητοῦν ὁδηγίας. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ γνωρίσετε ἐὰν ἡ στάσις τοῦ κ. Γκυγιεμὲν ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ κ. Γκυγιεμὲν ἐπὶ πλέον ἐπέκρινε τὴν ἀντιβασιλικὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ΔΕΝ ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΕΙΣ ΒΙΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΑΡΙΣΙΝΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐφάνη περισσότερον ἐπιφυλακτικὸς καὶ πλέον συνεσταλμένος ἀπὸ τὸν Γάλλον συνάδελφόν του, τὸ ὁποῖον ἔσχεν ὡς συνέπειαν νὰ ψυχράνῃ τὸν ζῆλον τῶν φίλων μας καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀντιπάλων μας. Ν. Πολίτης».

Ὥστε ἡ ζέστα καὶ ἡ ψύχρα τοῦ ἐπαναστατικοῦ μένους τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκανονίζετο ἀπὸ τὸν κ. Γκυγιεμέν! καὶ αὐτὸ ἐλέγετο ἐσωτερικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Βασιλέως!

Εἰς ἕνα πρᾶγμα εἶχεν ὁ κ. Πολίτης δίκαιον. Πῶς ἐζήτουν οἱ Γάλλοι μετριοπάθειαν τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐν Παρισίοις ὑπερέβαινε καὶ αὐτὸν τὸν βενιζελικὸν εἰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Βασιλέως; Καὶ πράγματι εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανείς, ἐὰν δὲν τὰ διαβάσῃ, τί ἔγραφεν ὁ γαλλικὸς Τύπος κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐξ ἀνταποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς προηγουμένας ψευδεῖς κατηγορίας ἐπαναλαμβανομένας ἐκ νέου, προσετίθεντο καὶ νέαι. Ἀναφέρομεν μερικάς, π. χ. ὅτι ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἦτο νέα παγὶς κατὰ τῆς Ἀντάντ στηθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάϊζερ. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ προσέβαλλε τὰ νῶτα τοῦ Σαράϊγ μόλις γίνῃ ἡ συγκομιδὴ τῆς Θεσσαλίας. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀπέστελλεν εἰς Θεσσαλονίκην ἀνθρώπους του ὅπως δολοφονήσωσι τὸν κ. Βενιζέλον. Προσδιώριζον μάλιστα καὶ μὲ τί ποσὰ εἶχον πληρωθῆ. Ὅτι μυστηριώδη σχέδια ἐξυφαίνοντο ἐν Ἀθήναις κατὰ τῶν Συμμάχων. Ὅτι οἱ ἐπίστρατοι ὠργανωμένοι καθ' ὁμάδας θὰ ἀνελάμβανον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σαράϊγ. Τυχαῖα ἢ καὶ ἐντελῶς φανταστικὰ μικροεπεισόδια κατηγγέλλοντο ἐξ Ἀθηνῶν ὡς βέβαιαι ἐνδείξεις τῆς εὐρυτέρας καὶ δολιωτέρας τῶν συνωμοσιῶν. Καὶ ταῦτα πάντα ἐξ ἀνταποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν.

Εἰς τὴν συναυλίαν ταύτην μετεῖχον καὶ ὡρισμέναι ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες. Ἀλλὰ μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη ἤρχισε νὰ μετριάζηται ἡ γλῶσσα τῶν. Π. χ. Ἐνῷ ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐκεραυνοβόλει τὸν κ. Ζαΐμην ὡς τὸν αὐτουργὸν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Σερβίας καὶ τὸν κατηγόρει ὅτι ἐξεδήλου ὑποκριτικῶς ἐπιθυμίαν συμφιλιώσεως μὲ τὴν Ἀντάντ, ὅπως διὰ ταύτης ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν νὰ συνταχθῇ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, σχεδὸν συγχρόνως, χωρὶς βεβαίως νὰ δεικνύουν εὐμένειαν καὶ πρὸς τὸν Βασιλέα, «ἐξέφραζον ἀνησυχίας ὅτι οἱ Σύμμαχοι ὑπέτασσον τὴν ἐπείγουσαν πολεμικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν ἐντελῶς δευτερεύουσαν προσπάθειαν λύσεως τοῦ μαλλιοκουβαρίσματος τῶν Ἀθηνῶν».

Ἤρχισε νὰ διαφαίνηται καὶ εἰς τὸν Τύπον ἡ ὑπολανθάνουσα διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξὺ ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς κυβερνήσεως.

Ὁπωσδήποτε ταῦτα πάντα ἀνησύχουν τὸν κ. Βενιζέλ[illegible]. Θὰ τοῦ διέφευγε τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἡ λεία τὴν ὁποίαν ἐπεδίω[illegible]ν ἀπὸ τόσων

ἐτῶν; Διότι ἂν δὲν συνεφώνουν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως διὰ τῶν λογχῶν των καὶ τὸν ἄφηναν μόνον του νὰ λύσῃ τὰς διαφορὰς του μὲ τὸν Βασιλέα, ἤξερε πολὺ καλὰ τὸ ἀποτέλεσμα.

Τὴν 8)21 Μαΐου ἐπιστρέφει ἐκ Κρήτης φέρων εἰς Θεσσαλονίκην τὴν Μεραρχίαν τοῦ Ἀρχιπελάγους. (Σ. Μ. μετὰ ἐννέα μηνῶν ἐπαναστατικὴν ἐπιστράτευσιν). Ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἀποσταλῇ εἰς Θεσσαλίαν (Σ. Μ. ἥτις εἶχεν ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ ἑλληνικὸν στρατόν, ἐγκλεισθέντα ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς Πελοπόννησον!), ἢ τοὐλάχιστον ν' ἀντικαταστήσῃ συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα νὰ σταλοῦν εἰς Θεσσαλίαν. Τηλεγραφεῖ δὲ εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον: «Ἴδῆτε ἄνευ ἀναβολῆς τὸν κ. Παινλεβὲ (ὑπουργὸν Στρατιωτ. Σ.Μ.), δὲν ὑπάρχει καιρὸς διὰ χάσιμο, κινδυνεύει ἡ ἐπιτυχία ὁλοκλήρου τῆς πολιτικῆς μας». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Τὴν 12)25 Μαΐου (1917) ἐπανέρχεται.

«Ἡ ἐξέγερσις τῆς Θεσσαλίας, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ ἀναμφιβόλως». (Σ. Μ. ἡ Θεσσαλία καίτοι γυμνὴ στρατευμάτων Βασιλέως, δὲν ἐπανεστάτει, ἀλλὰ φυσικὰ ἅμα θὰ εἰσέβαλλον βενιζελικὰ καὶ ἀνταντικὰ στρατεύματα θὰ ἐπανεστάτει(;) ἀναμφιβόλως». «Θὰ παρασύρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, αἵτινες θὰ μᾶς δώσουν ἐξαιρέτους στρατιώτας».

«Δὲν ὑπάρχει φόβος ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ βαδίσῃ πρὸς Θεσσαλίαν. (Σ. Μ. Πῶς; ἀφοῦ οἱ Σύμμαχοι ἐνέκλεισαν τὸν στρατόν του εἰς Πελοπόννησον;) «Εἰς δύο μῆνας ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἐθν. Ἀμύνης θὰ εἶνε κυρία ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τρεῖς μῆνας, δώδεκα μεραρχίαι θὰ εἶνε ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Μετὰ ἕξ μῆνας δέκα πέντε μεραρχίαι, ὅπερ θὰ τροποποιήσῃ ριζικῶς τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια, πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἀντάντ». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος Τόμ. 5ος).

Θὰ χρειασθοῦν ὄχι ἕξ ἀλλὰ δέκα ὀκτὼ μῆνες καὶ ἐπὶ πλέον ἡ κολοσσιαία ἐνίσχυσις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ αἱ νῖκαι τῶν Συμμάχων ἐν Γαλλίᾳ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1918, διὰ νὰ ἐπέλθῃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918 τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀναμενόμενον ὡς ἄνω ἀποτέλεσμα.

Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τῆς 16)29 Μαΐου 1917. Ἐκεῖ θὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ὄχι ὅμως διὰ λόγους ποὺ θέλει νὰ παραστήσῃ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκθέσωμεν αὔριον.

ΑΡΘΡΟΝ 57ον

(23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΖΟΝΝΑΡ ΚΑΙ ΑΙ ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΡΟΝΙΣΙΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Τὴν 16)29 Μαΐου 1917 ἤρχισε τὰς ἐργασίας ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου. Ἐκ μέρους τῶν Γάλλων συμμετέσχον εἰς ταύτην οἱ: Ριμπώ, Παινλεβέ, ναύαρχος Λακάζ, στρατηγὸς (κατόπιν στρατάρχης) Φὸς καὶ ὁ ὑποδεικνυόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ὡς ὕπατος ἁρμοστὴς αὐτῶν κ. Ζοννάρ. Ρῶσσοι καὶ Ἰταλοὶ δὲν μετέσχον αὐτῆς.

«Ὅλη ἡ συζήτησις περιεστράφη περὶ τὸ ἀγωνιῶδες πρόβλημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρουμανίας, ἔπρεπε νὰ προβλέπουν κάπου μίαν φοβερὰν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν. Ποῦ; τὴν ἀνέμενον πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην». (Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Οἱ Ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι ἐθεώρουν ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τῆς τοιαύτης ἐπιθέσεως. Ἀφ' ἑτέρου ἀνησύχουν διὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ συνεπῶς τὴν Αἴγυπτον. Ἤθελον ἑπομένως νὰ στείλουν ἐκεῖ ὅσον στρατὸν εἶχον εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ Ριμπὼ ἀναφέρει εἰς δημοσίευσίν του τοῦ 1924, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον. Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ μου βίου», ὅτι καθ' ὅλον τὸ 1917 ἡ Γαλλία ἠγωνίζετο πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅπως μὴ διαλυθῇ ἡ συμμαχικὴ κατοχὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἰταλοὶ ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποσυρθοῦν ἐκ Μακεδονίας καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν Ἤπειρον. Οἱ Γάλλοι ἀντιπρόσωποι ἠναγκάσθησαν οὕτω ΝΑ ΠΑΡΑΔΕΧΘΟΥΝ ΟΠΩΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΠΑΣΑΝ ΙΔΕΑΝ ΕΥΡΕΙΑΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ καὶ νὰ κρατηθοῦν ἐκεῖ ἐν ἀμυντικῇ θέσει δι' ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρων δυνάμεων. Ἀπέναντι τῆς ὑποχωρήσεώς της ταύτης ἔλαβεν ὡς ἀντιστάθμισμα νὰ μὴ ἀφαιρεθοῦν δυνάμεις ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸ τοῦ προσεχοῦς Ἰουλίου, δηλαδὴ οὐχὶ προτοῦ φανοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τὴν ὁποίαν ὁ Κερένσκυ καὶ ὁ Ἀλμπὲρ Τομὰς προητοίμαζον ἐπὶ τοῦ ρωσσικοῦ μετώπου. Ἀλλὰ τότε ἠγέρθη τὸ ζήτημα: Ἀφοῦ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰταλία θὰ ἀπέσυρον τὰς δυνάμεις των ἐκ Θεσσαλονίκης, πῶς θὰ ἔμενον μόνοι ἐκεῖ οἱ Γάλλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀποσυρθοῦν; Ἔπρεπε μὲ κάτι νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀφαιρεθησομένας ἀγγλικὰς καὶ ἰταλικὰς δυνάμεις. Μὲ τί; Μὲ τοὺς Ἕλληνας! Καὶ ἀφοῦ εἶχον πεισθῇ ὅτι δὲν ἐπερίμενάν τι ἄξιον λόγου ἀπὸ τὸν στρατὸν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἔπρεπε νὰ πάρουν ἐκεῖ τὸν στρατὸν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Ἄρα ἔπρεπε νὰ ἀπομακρύνουν τὸν Βασιλέα, ἀφοῦ μόνον ἔτσι, ὡς εἴδομεν, θὰ ἐδέχετο τὴν ἀρχὴν ὁ κ. Βενιζέλος.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου ὁ Ριμπὼ προέτεινε τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Οἱ Ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι ἀντέστησαν ζωηρότατα. Δὲν ἤθελον οὐδεμίαν βίαν. Οὔτε κἂν εἰσβολὴν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶπον μάλιστα ὅτι προετίμων νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὡς ἔσχατον ὅριον ἐδέχθησαν νὰ εἶνε τὰ στρατεύματα ἕτοιμα πρὸς ἀπόβασιν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκτελέσωσι ταύτην, εἰμὴ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Περὶ κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤθελον οὔτε νὰ ἀκούσουν.

Τότε ὁ κ. Ζοννὰρ ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ἐπέμειναν καὶ οἱ Ἄγγλοι. Ἐδέησε ὁ Ζοννὰρ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ παραδεχθῇ τὰς ἀγγλικὰς ἀντιλήψεις. Ἀλλὰ ἔμενε καὶ αὐτὸς ἐν ἀμηχανίᾳ ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ριμπώ, τί θὰ ἐγίνετο ἀποκλειομένης τῆς βίας. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ; Ἡ κατάστασις θὰ κατέληγεν εἰς χρονίαν στασιμότητα.

Ἡ συνδιάσκεψις ἔληξε τὴν 17)30 Μαΐου. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνεκοίνωσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἀλλὰ προτοῦ λάβωσι τὰς ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων τούτων, ὁ Ζοννὰρ λαβὼν τὰς ὁδηγίας του παρὰ μόνης τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνεχώρει διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν 19ην Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1917.

Αἱ ὁδηγίαι τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκ μέρους τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς: Μεταβαίνει εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ὕπατος Ἁρμοστὴς ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Αἰτία τῆς ἀποστολῆς του εἶνε αἱ ἐσωτερικαὶ διενέξεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ στάσις τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀνησυχία περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Δικαίωμα τῆς ἀποστολῆς του εἶνε τὸ δικαίωμα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας ὡς Δυνάμεων προστατίδων τῆς Ἑλλάδος. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του εἶνε ἡ ἐπιτυχία πλήρους ἑνότητος ἐνεργείας στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς μεταξὺ τῶν Συμμάχων. Συνεπῶς αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῶν Συμμάχων, ὡς καὶ οἱ διπλωματικοὶ αὐτῶν ἀντιπρόσωποι, εἶνε ὑπὸ τὰς διαταγάς του. Τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ λάβῃ εἶνε ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλίας καὶ κατάσχεσις τῆς συγκομιδῆς της καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἑνότητος τῆς χώρας χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Βασιλέα:

«Πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον προφανῶς παραβιάσαντα, ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ τὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποίου εἴμεθα ἐγγυηταί, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τῷ γνωρίσωμεν ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, καὶ ὅτι, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, αὗται θεωροῦσιν ἑαυτὰς ἀπηλλαγμένας ἀπέναντί του τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας. Ὀφείλομεν ἐπομένως νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ ἀναζητήσωμεν τοὺς διαδόχους του μεταξὺ τῶν κληρονόμων του. Ἐὰν ἤθελε δείξει διαθέσεις ἀντιστάσεως, θὰ συσφίγξωμεν τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ τμή-

ματος τῆς 'Ελλάδος τὸ ὁποῖον θὰ τῷ ἔμενε πιστόν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ καταλάβωμεν τὸν 'Ισθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπως ἐμποδισθῇ πᾶσα στρατιωτικὴ ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισταθμευόντων στρατευμάτων». Οὐδὲν περιπλέον.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ νομικὸν μέρος τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας των ἐπὶ τῆς 'Ελλάδος εἶνε ζήτημα λυθὲν πρὸ πολλοῦ, ὑπὸ πλήθους συγγραφέων. Οὐδαμοῦ στηρίζεται. Οὔτε θὰ καταγίνωμεν ἐπὶ τῶν νομικῶν παραλογισμῶν τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Εἶνε τὸ περικάλυμμα τῆς ὠμῆς βίας. Ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν αἱ Δυνάμεις ἐγκατέλειψαν καὶ τὰ φανταστικὰ αὐτῶν ἐπὶ τῆς 'Ελλάδος δικαιώματα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ὠμὴν βίαν, ὡς αὔτη διαγράφεται, περιωρισμένη κατ' ἀπαίτησιν τῆς 'Αγγλίας, ὁ κ. Ζοννὰρ κατὰ τὸ ταξίδιόν του σκέπτεται (Ρεκουλὺ «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν 'Ελλάδι») ὅτι εἶνε ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας καὶ ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον αὐτοβούλως νὰ τροποποιήσῃ κάπως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τὰν ἐντολάς του.

'Εν τῷ μεταξύ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Παρισίων, ἔρχονται ραγδαῖαι αἱ διαμαρτυρίαι τῆς Ρωσσίας καὶ 'Ιταλίας κατὰ τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τηλεγράφημα τῆς 19ης Μαΐου (1ης 'Ιουνίου) 1917 τοῦ ἐν Ρώμῃ Ρώσσου πρέσβεως πρὸς τὴν κυβέρνησίν του:

«'Ο πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Σοννίνο τὴν μεταξὺ Γαλλίας καὶ 'Αγγλίας συμφωνίαν σχετικῶς μὲ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. ΜΕΤΑ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν διανομὴν τῆς συγκομιδῆς, ΘΑ ΠΡΟΤΑΘΗ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ΝΑ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. 'Εν περιπτώσει ἀρνήσεώς του, ὁ ἀποκλεισμὸς θὰ ἐνταθῇ, καὶ ὁ 'Ισθμὸς τῆς Κορίνθου θὰ καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Γάλλων. 'Ο Ζοννὰρ ΘΑ ΔΙΟΡΙΣΘΗ ἐν 'Αθήναις 'Αρμοστὴς τῶν προστατίδων Δυνάμεων. 'Ο Σαράϊγ καὶ οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμάχων θὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ζοννάρ. 'Η αὐτὴ ἀνακοίνωσις ἐγένετο εἰς τὸν Σοννίνο καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς 'Αγγλίας, προσθέτοντος ὅμως ὅτι εἰς πρίγκηψ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου θὰ διεδέχετο τὸν Κωνσταντῖνον. 'Ο Σοννίνο μοῦ εἶπεν ὅτι ἐδήλωσεν εἰς τοὺς δύο πρέσβεις ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη ἦτο ΕΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τὰς ληφθείσας εἰς Ἅγ. 'Ιωάννην τῆς Μωριέννης, ΟΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου παρὰ μόνον ἐν περιπτώσει σφαγῶν ἐν 'Αθήναις. Ἤδη, ὄχι μόνον τοιοῦτο τι δὲν συνέβη, ἄλλα καὶ ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου, ἐχθρικὴ πρὸς τὴν 'Αντάντ, ἀντικατέστη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη πολὺ φιλικωτέρας».

Τὴν 22 Μαΐου (4 'Ιουνίου), ὁ Τερεσένκο, ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας διαμαρτύρεται εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον:

«Θεωρῶ ὅτι ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ σχεδίου, σχετικῶς μὲ ματαβολὴν τοῦ καθεστῶτος ἐν 'Ελλάδι, εἶνε τόσον ἄσκοπος ὅσον καὶ ἐπικίνδυνος, διότι ἐπὶ τέλους παρομοία ἐνέργεια ὄχι μόνον δὲν δικαιολογεῖται σήμερον ἀπὸ κανὲν ἐξαιρετικὸν γεγονός, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον δὲν ἀνταποκρίνεται ποσῶς πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων. (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος Ἔκδ. 1922).

Εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ Τερεσένκο διαμαρτύρεται καὶ κατὰ τῆς

σχεδιαζομένης ἐκκενώσεως τῆς Μακεδονίας καὶ διατηρήσεως τῆς κατοχῆς μόνον τῆς Θεσσαλονίκης ἀμυντικῶς, ὅπερ θὰ εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὸ ρωσσικὸν μέτωπον.

Τὴν αὐτὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πληροφορεῖ τὴν Κυβέρνησίν του περὶ τῆς ἐπικρατούσης δυσαρεσκείας ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τὰ μέτρα τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι καὶ πρὸ παντὸς διότι ἐνῷ ἡ τύχη μεγάλων κρατῶν ἐπαίζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, καταναλίσκονται δυνάμεις εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγέννα ὑπονοίας παρὰ τῇ ἰταλικῇ κυβερνήσει, ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει βλέψεις ἐδαφικὰς ἐν Ἑλλάδι. Εἰδοποιεῖ δὲ ὁ κ. Μπαρρὲρ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ΕΑΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΕΙΣΧΩΡΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ΤΟΤΕ ΙΤΑΛΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΣΥΝΕΚΕΝΤΡΟΥΝΤΟ ΕΙΣ ΝΟΤΙΟΝ ΑΛΒΑΝΙΑΝ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. Καὶ πράγματι τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) οἱ Ἰταλοὶ προεκήρυξαν τὸ προτεκτοράτον των ἐν Ἀλβανίᾳ ὡς ἀπάντησιν τοῦ συμβησομένου ἐν Ἀθήναις.

Εἰς μάτην ἐπενέβησαν ἐν Ρώμῃ οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὅπως δικαιολογήσωσι τὰς κυβερνήσεις των, ὅτι δὲν ἠγνόησαν τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σοννίνο διεμαρτύρετο ὅτι τὸν ἀφῆκαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐνεργειῶν των σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι πλῆγμα κατὰ τῆς μοναρχικῆς ἰδέας ἐν Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀντίκτυπον ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Σοννίνο ἦτο ζωηροτάτη, τόσον ὥστε ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐτηλεγράφησε τὴν ἐκ τούτου ἀνησυχίαν του. ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΣΑΝ ΝΑ ΣΙΓΗΣΩΣΙ ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΟΡ. ΗΠΕΙΡΩ. Ἄλλως τε ἡ Ἰταλία μὲ τὴν προώθησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλίαν, προώθησε καὶ αὐτὴ τὰ ἰδικά της ἐξ Ἀλβανίας περαιτέρω εἰς Ἤπειρον καὶ τὴν 31 Μαΐου (13 Ἰουνίου) κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Δὲν ἐπληρώναμεν εὐθηνὰ οἱ Ἕλληνες τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Ἀθήναις.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ζοννὰρ ἔφθανε τὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸν ἀνέμενον διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐνέργειάν του, συνεννοούμενος ἐν τάχει μετὰ τοῦ Σαράϊγ πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Πειραιῶς ΠΡΟΣ ΤΑΧΥΤΕΡΑΝ ΠΕΡΑΙΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

«Ἄλλως τε ὁ κ. Βενιζέλος ἔστελλε τηλεγραφήματα ἐπὶ τηλεγραφημάτων. Ἐξώθει εἰς ἐνέργειαν! ταχεῖαν ἐνέργειαν! Ἔλεγεν ὅτι ὁ Σαράϊγ ἦτο ἐν ἀναμονῇ τῆς διαταγῆς νὰ εἰσβάλῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὅτι ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν Βουλγαρο-γερμανικὴν (Σ. Μ. καὶ τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» ὅτι ἦτο αὕτη ἀπολύτως ἀδύνατος;), ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ τελειώσουν μὲ τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν τοῦ Κάϊζερ (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος»).

Τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ὁ κ. Ζοννὰρ ἔφθανεν εἰς Σαλαμῖνα. Παρήγγειλεν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του ἦτο ὁ ἔλεγχος τῆς ἀκριβοδικαίας διανομῆς τοῦ σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὁ

Γκυγιεμὲν ἀνεκοίνωσε διὰ τοῦ Τύπου ὅτι ὁ ὕπατος ἁρμοστὴς μετέβαινεν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ μερικὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ΙΣΩΣ θὰ ἐσταμάτα καὶ εἰς Ἀθήνας.

Ὁ σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ μετέβη καὶ τὸν συνήντησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του. «Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἔλαβε διαταγὴν νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Ζοννάρ.... νὰ κάμῃ ὥστε ὁ Σαράϊγ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Θεσσαλίας. Ἐπὶ πλέον, ὅπως σχετικῶς μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, περιορισθῇ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἐχθροπραξιῶν μόνον, κηρυσσομένου ἑνὸς τῶν πριγκήπων ὡς ἀντιβασιλέως....» (Τηλ. Δεμίδωφ Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος ἔκδ. 1922).

Ἐπίσης εἰς Σαλαμῖνα ἐπεσκέφθη τὸν Ζοννὰρ ὁ κ. Δεμίδωφ, ὅστις τοῦ ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν κατὰ ἀποκαλυπτικώτατον τρόπον:

«.... τοῦ ἐξέθεσα διὰ μακρῶν τὴν ἄποψίν μου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τηλεγραφήματός σας χωρὶς νὰ τοῦ ἀποκρύψω οὔτε τὰ παρὰ τῶν μὲν οὔτε παρὰ τῶν δὲ διαπραχθέντα λάθη, οὔτε πρὸ παντὸς τὸ ἔργον τῶν φανατικῶν πρακτόρων, οἵτινες ἐκ προθέσεως ἐπλαστογράφουν τὰ γεγονότα οὔτε τὴν καταστρεπτικὴν σύγχυσιν τῶν ἁρμοδιοτήτων τῶν διπλωματῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν, οὔτε τέλος τοὺς κινδύνους ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἀναρχίας τοὺς ὁποίους ἠμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἡ ἐκθρόνισις Βασιλέως τόσον δημοφιλοῦς... Ὁ κ. Ζοννὰρ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ἀπέκτησε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο τόσον ἐρεθισμένη κατὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἡ διατήρησίς του ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίστατο λίαν δύσκολος. Ἀπήντησα ὅτι εἰς τὰς χώρας ταύτας τὰ πνεύματα ἐξηρεθίσθησαν ἐν μέρει ἐκ προθέσεως παρὰ τῶν ἐδῶ ἀντιπροσώπων των, δι' ἀφηγήσεων ψευδῶν καὶ καταπληκτικῶν, παραλόγων ΕΠΙΝΟΟΥΜΕΝΩΝ, ΓΝΩΣΤΟΝ ΔΙΑΤΙ, ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Ὁ Ζοννὰρ μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβει(!) τὴν ρητὴν ἐντολὴν νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως (Σ. Μ. τὴν εἶχεν ἐν τούτοις εἰς τὴν τσέπην του), ἀλλὰ μόλις τὴν ἐλάμβανε, θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διατυπώσῃ τὴν ἀξίωσιν ταύτην πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην... Ὁ Ζοννὰρ ἐλπίζει νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν κ. Ζαΐμην, ΑΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΟΝ ΘΕΤΕΙ ΕΙΣ ΛΕΠΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ.... Εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐμπιστευόμενος εἰς ἕνα πρίγκηπα τὴν ἀντιβασιλείαν, ὁ κ. Ζοννὰρ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανεν ἐκ Παρισίων».

Κάθε σχόλιον εἶνε περιττόν!

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ὁ κ. Ζοννὰρ ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔφθασε τὴν ἑπομένην 25 Μαΐου (7 Ἰουνίου πρωΐ. Ἐκεῖ ἐτακτοποίησε μετὰ τοῦ Σαράϊγ τὴν ὅλην των ἐνέργειαν, ἥτις συνίστατο εἰς τὰ ἑξῆς τρία σημεῖα:

1) Τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας.

2) Τὴν κατάληψιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

3) Τὴν ἀπόβασιν παρὰ τὰς Ἀθήνας.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Θεσσαλίαν θὰ ἤρχιζε τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαΐου (νέον ἡμερ. 10 πρὸς 11 Ἰουνίου). Ἡ κατάληψις τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ ἡ ἀπόβασις πλησίον τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἐνηργοῦντο ταὐτοχρόνως, ἑπομένως τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Μαΐου (10 Ἰουνίου). Ἐκανονίσθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι. Κατόπιν ὁ κ. Ζοννὰρ ἐπεσκέφθη τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τοῦ Βασιλέως.

«Ὁ κ. Βενιζέλος, ΕΥΡΙΣΚΕΙ ΕΞΑΙΡΕΤΑ ὅλα τὰ μέτρα τὰ ληφθέντα ἀπὸ τὸν κ. Ζοννὰρ ἐκ συμφώνου μὲ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ. Εἶνε πεπεισμένος ὅτι αἱ σχεδιαζόμεναι ἐπιχειρήσεις θὰ καταστήσωσι ματαίαν πᾶσαν ἀπόπειραν ἀντιστάσεως. (Ρεκουλὺ «ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι».

Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ κ. Ζοννὰρ ἐκανόνισε μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὸ ποῖος θὰ διεδέχετο τὸν Βασιλέα καὶ συνεφώνησαν εἰς τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον παραμερίσαντες τὸν Διάδοχον ὡς ἀνεπιθύμητον, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τοῦ ὁποίου αἱ Δυνάμεις ἐνεφανίζοντο ὡς ἐγγυήτριαι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ὡς κήνσωρ τῆς μὴ τηρήσεως αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 58ον
(24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΗΧΑΝΟΡΡΑΦΙΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΟΡΙΣΘΗ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. - Ο ΡΙΜΠΩ ΔΕΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΤΑΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Τὴν ἑπομένην 26 Μαΐου (8 Ἰουνίου) ἠτοιμάσθησαν ὅλα καὶ ἐπεβιβάσθησαν τὰ στρατεύματα, ὁ δὲ Ζοννὰρ ἀπέπλευσε μετ' αὐτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἔφθασεν εἰς Σαλαμῖνα τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου).

Ἤδη αἱ πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν διαμαρτυρίαι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας εἶχον καταστῆ πολὺ ἐντονώτεραι. Τὴν 25ην Μαΐου (7 Ἰουνίου) ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας ἐτηλεγράφει εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ πρέσβεις του:

«Ἐπέδωκα σήμερον εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διακοίνωσιν παρακαλῶν ὅπως ἀναβάλωσι διὰ στρατιωτικοὺς λόγους τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των μέχρι τῆς μεταβολῆς τοῦ καθεστῶτος ἐν Ἑλλάδι. Μεταξὺ ἄλλων ἐπιχειρημάτων τονίζω τὴν δυσχερῆ θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιερχόμεθα, ὅταν αἱ Κυβερνήσεις Παρισίων καὶ Λονδίνου ἀποφασίζουν νὰ ἐκτελέσουν ἀμέσως ἀποφάσεις, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ἀκόμη τὰς λεπτομερείας ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΔΕΝ ΕΠΙΔΟΚΙΜΑΖΕΙ Η ΡΩΣΣΙΑ, ἡ ὁποία εἶνε μία ἐκ τῶν τριῶν προστατίδων τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο

κατὰ τὴν γνώμην μας ΠΑΡΑΒΙΑΖΕΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ, τὰς ὁποίας ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι ΔΕΟΝ ΝΑ ΤΗΡΩΣΙΝ ἡ Ρωσσία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία». (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδ. 1922).

Σαφεστέρα ἀπειλὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ.

Τὴν 26 Μαΐου (8 Ἰουνίου) ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις Ἄγγλον πρέσβυν τὸ ἑξῆς λίαν ἐπεῖγον τηλεγράφημα:

«Νὰ μεταβῆτε πάραυτα καὶ εἰδοποιήσατε τὸν κ. Ριμπὼ ὅτι κατὰ πληροφορίας τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου διὰ διακοινώσεως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδούσης εἰς τὴν τελευταίαν μιᾶς μόνον ἡμέρας προθεσμίαν ἀπαντήσεως. Μᾶς πληροφοροῦν, προσέτι, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις της δι' ἀποβάσεως στρατευμάτων εἰς Πειραιᾶ τὴν νύκτα. Νὰ τονίσητε εἰς τὴν Ἐξοχότητά του (κ. Ριμπὼ) ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς τελευταίας συνδιασκέψεως ἐν Λονδίνῳ ἦτο ὅτι ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ ΜΟΝΟΝ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ θὰ ἐνηργεῖτο, καὶ μόνον κίνησιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Συμμάχων ἐν Θεσσαλίᾳ καθώρισεν ἡ συνδιάσκεψις ὡς προϋπόθεσιν ἀποβάσεως στρατευμάτων της. Ἐπὶ πλέον ἡ συνδιάσκεψις δὲν συγκατετέθη εἰς ἀπόβασιν στρατευμάτων εἰς Πειραιᾶ παρὰ μόνον εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Πάντως καὶ πρὸς τοῦτο ἀναγκαίως προϋπετίθετο ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἐπεχείρει ἐχθρικὰς κινήσεις ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ στρατευμάτων μας. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. ὀφείλει ἐὰν αἱ ὡς ἄνω πληροφορίαι της εἶνε ἀκριβεῖς, ΝΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΗ ΕΝΤΟΝΩΤΑΤΑ ἐναντίον πάσης τοιαύτης πράξεως, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ εἰς σοβαρὸν κίνδυνον τὰς παροικίας καὶ τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων εἰς Ἀθήνας καὶ διὰ τὴν ὁποίαν πρᾶξιν ΔΕΝ ΕΖΗΤΗΘΗ Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ καὶ ἥτις ἀποτελεῖ ΣΑΦΗ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΝ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τὴν ληφθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ συνδιάσκεψιν. Νὰ τονίσετε, ἐπίσης, πρὸς τὸν κ. Ριμπώ, ὅτι ἐπιέσθημεν πολὺ ἀπὸ τὴν Ρωσσικὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν ΟΠΩΣ ΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΜΑΣ ΑΝΑΓΚΑΙ ΘΥΣΙΑΖΩΝΤΑΙ ΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑΣ ΒΛΕΨΕΙΣ καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβῶμεν εἰς οἱανδήποτε ἐσπευσμένην ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ νὰ προσθέσετε ὅτι διὰ διαφόρους λόγους ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Σερβία ἀντιτάσσουσιν ἀντιγνωμίας κατὰ τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ Βασιλεὺς εἰς παραίτησιν. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου ἐλήφθησαν μὲ ἄποψιν ὅπως τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα λυθῇ εἰρηνικῶς καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. διεσαφήνισεν ὅτι μόνον ἐὰν καταδειχθῇ ὅτι εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖον, τότε μόνον δὲν θὰ ἀντετίθετο εἰς τὴν ἀπόβασιν εἰς Ἀττικήν. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. ὡς ἐκ τούτου ΘΑ ΤΕΘΗ ΕΙΣ ΔΥΣΚΟΛΟΝ ΚΑΙ ΣΟΒΑΡΑΝ ΘΕΣΙΝ, ἐὰν ἡ πρόθεσις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε τὸ νὰ παραβιάσῃ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν. Νὰ καταβάλετε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως πεισθῇ ὁ κ. Ριμπὼ καὶ παραδεχθῇ τὴν λύσιν τὴν ὁποίαν προέτεινα, εἰς τὸ πρὸς τὸν Σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ τηλεγράφημά μου, διότι θὰ

ἦτο ἐντελῶς ἀρκετὸν διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν Συμμάχων ΕΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΠΕΙΘΕΤΟ ΝΑ ΑΠΟΥΣΙΑΣΗ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ἀφίνων ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν του ὡς Ἀντιβασιλέα καὶ νὰ τονίσητε ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ ἄρῃ τὴν ἀντίρρησιν τὴν ὁποίαν ἤγειρεν ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἐναντίον τῆς χρήσεως βίας μὲ τὸν σκοπὸν μεταβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ καθεστῶτος, θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀντιθέσεως τῆς Ἰταλίας... καὶ θὰ ἄρῃ ΤΑΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Α. Μ.» (Μετάφρασις κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου τῆς διακοινώσεως ἀναγραφομένης ἐξ ὁλοκλήρου ἀγγλιστὶ ἐν τῷ συγγράμματι Α. Φραγκούλη: «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Εἰς τὴν σοβαρωτάτην ταύτην ἀγγλικὴν διακοίνωσιν ἀπήντησεν ὁ Ριμπὼ ὅτι τὰ προβλεφθέντα μέτρα ἀπολύτως ἀναγκαῖα, θὰ ἠγγυῶντο καλύτερον τὴν ἀσφάλειαν ὅλων καὶ τὴν τάξιν, παρὰ μία ὑποχώρησις, τῆς ὁποίας τὴν εὐθύνην ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐδέχετο νὰ ἀναλάβῃ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις. Ἀλλὰ τὴν ἑπομένην νέα διακοίνωσις τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Γαλλίαν.

«Ἐὰν ἀφινόμεθα νὰ παρασυρθῶμεν εἰς νέας στρατιωτικὰς περιπλοκὰς ἐν Ἑλλάδι, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑποτιμήσωμεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, ἥτις θὰ προκύψῃ. ΗΔΗ Η ΣΕΡΒΙΑ ΕΙΝΕ ΛΙΑΝ ΔΥΣΗΡΕΣΤΗΜΕΝΗ καὶ ὁ ἠθικὸς κλονισμὸς θὰ ἦτο ἀπείρως μέγας ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΕΞΗΡΧΕΤΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. Ἡ Ρωσσία διαμαρτύρεται διὰ τὰς ἰταλικὰς ἐνεργείας ἐν Ἀλβανίᾳ. Δὲν πρόκειται περὶ ὑποχωρήσεως, ἀλλὰ ἁπλούστατα περὶ ἐγκαταστάσεως μιᾶς φιλικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις (Σ.Μ. ἀλλ' ὄχι τοῦ κ. Βενιζέλου) μὲ σύγχρονον ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης ρήξεως». (Ντριώ. «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ πράγματι ἡ Σερβία ἦτο λίαν δυσηρεστημένη καὶ ὄχι μόνον ἕνεκα τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ Βασιλέως εἰς παραίτησιν, ὡς λέγει ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ εἰς τὸ προεκτεθὲν μακρὸν τηλεγράφημά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἐν Λονδίνῳ ἐγκατάλειψιν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου.

«Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας (ὁ μετέπειτα Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Σ. Μ.) λίαν δυσηρεστημένος ὅτι ἐμελέτησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Θεσσαλονίκην, ἑπομένως ὅτι θὰ ἐγκαταλειφθῇ καὶ πᾶσα ἐνέργεια πρὸς Βορρᾶν τοῦ Μοναστηρίου, ὑπὲρ τῆς Σερβίας, ΕΔΗΛΩΣΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΝ, ΟΤΙ ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΜΕΝΕ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ ΠΑΡΑ ΝΑ ΚΑΜΗ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΝ, ἥτις θὰ συνεπέφερεν ἀναμφιβόλως, καὶ χωριστὴν εἰρήνην τῆς Ρουμανίας». (Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τί ἔκαμεν ὁ Ριμπώ; Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰς «ἐπιστολὰς πρὸς φίλον. Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ μου βίου».

«Ἦτο ζήτημα (Σ. Μ. αἱ διαμαρτυρίαι δηλ.) ποὺ μὲ ἐξάλιζε πολύ. Ἀλλὰ εἴχομεν περιπλακῆ πάρα πολὺ ὥστε νὰ ὑποχωρήσωμεν. Δὲν ἔπρεπεν ὁ κ. Ζοννάρ, ταρασσόμενος ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας, νὰ κάμῃ ὄπισθεν, ἀφοῦ τόσον πολὺ εἶχεν ἐκτεθῆ».

Καὶ δὲν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ζοννὰρ οὔτε τὸ κείμενον οὔτε τὴν ἔννοιαν τοῦ πρώτου ἀγγλικοῦ διαβήματος, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν ἀπάντη-

σίν του (τοῦ Ριμπὼ) ὅτι ὁ Ζοννὰρ δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ παραβῇ τὰ συμφωνηθέντα, καὶ ὅτι θὰ λάβῃ ὅλας τὰς προφυλάξεις ὅπως προλάβῃ ταραχὰς ἐν Ἀθήναις, ἐξ οὗ θὰ ὑπέφερον οἱ ὑπήκοοι τῶν Συμμάχων καὶ αἱ πρεσβεῖαι. Καὶ τὸν συμβουλεύει ὅπως ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ ΣΟΒΑΡΩΝ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ, μὴ ἀποβιβάσῃ στρατεύματα εἰς Πειραιᾶ καὶ τὸν Ἰσθμὸν εἰμὴ ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν μόνον αὐτὸς (ὁ Ζοννὰρ) θὰ κρίνῃ καὶ τὴν ὁποίαν ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΘΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΟΥΝ εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν.

Περὶ τῆς δευτέρας ὅμως διακοινώσεως τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς δυσαρεσκείας τῆς Σερβίας οὔτε λέξιν πρὸς τὸν Ζοννάρ.

Ἀλλὰ ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐτηλεγράφησεν ὁ ἴδιος πρὸς τὸν σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος μόλις ὁ Ζοννὰρ ἔφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) εἰς Σαλαμῖνα, τοῦ ἀνακοινοῖ τὴν διαμαρτυρίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, δηλ. τὸ μακρὸν ἔγγραφον τὸ σταλὲν πρὸς τὸν Ριμπὼ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν προηγουμένως ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ριμπὼ ὡς προανεφέραμεν, τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησίν του εἰς αὐτό. ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΔΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΤΗΣ, ΔΕΝ ΤΟΥ ΤΗΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕΝ Ο ΡΙΜΠΩ. Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἆρα γε ἡ ἄγνοια αὐτὴ τὸν Ζοννὰρ εἰς τὴν συνέχισιν τῶν μέτρων του; Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἡ ἐλευθερία ἐνεργείας τὴν ὁποίαν τοῦ ἄφηνεν ὁ Ριμπώ; Ἀντὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, νὰ μὴ ἀρκεσθῇ ἆρά γε μὲ προσωρινὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου; Δὲν θὰ ἦτο μείωσις τοῦ γοήτρου τῆς Γαλλίας ἀπέναντι τῶν Συμμάχων της; καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κύρους; Καὶ τί ἀντίκτυπον θὰ εἶχε τοιαύτη λύσις εἰς τοὺς Παρισίους; Ἴσως τὴν πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεώς του; Ἐπέρασε φαίνεται τὴν 27)28 Μαΐου (9)10 Ἰουνίου) ἀφ' ὅτου ἔφθασεν εἰς Σαλαμῖνα μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης διὰ μέσου πολλῶν δισταγμῶν, τοὺς ὁποίους μόλις διαγράφει ὁ κ. Ρεκουλὺ εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του, σελ. 96, 97, 98 καὶ 99. Τέλος, ἀπεφάσισε! «Τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Κωνσταντίνου. Θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του ΚΑΙ ΑΣ ΓΙΝΗ Ο,ΤΙ ΚΑΙ ΑΝ ΓΙΝΗ. Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο πλέον παρεσκευασμένη. Θὰ ἐκτελεσθῇ εἰς τὰς προθεσμίας ποὺ ὡρίσθη». (Ρεκουλύ).

Ἐκάλεσε εἰς τὸ πλοῖον του τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου, τὸν διοικητὴν τοῦ στρατοῦ του. Ἔδωσε τὰς τελευταίας του διαταγάς. Τὰ ὁπλιταγωγὰ θὰ ἔφθανον τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Μαΐου (10 Ἰουνίου). Τὴν ἑπομένην θὰ κατελάμβανον τὸν Ἰσθμόν. Τὴν μόνην τροποποίησιν ποὺ ἔκαμεν ἦτο νὰ μὴ κάμῃ ἀμέσως τὴν ἀποβίβασιν εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ τελεσιγράφου. Μικρὰ ὑποχώρησις διὰ τὴν Ἀγγλίαν! Τὸ δὲ τελεσίγραφον δὲν θὰ τὸ ἐπέδιδε τὴν 28ην Μαΐου (10 Ἰουνίου), ἀλλὰ τὴν ἑπομένην πρωΐ, τὴν 29ην Μαΐου! Ἡμέρα ἀποφρὰς διὰ τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος! Σύμπτωσις ποὺ δὲν θὰ τὴν ἐσυλλογίσθη ὁ Ζοννάρ, ἀσφαλῶς!

Ἀλλ' ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ; Τότε; Νὰ μεταχει-

ρισθῇ τὴν βίαν τῶν ὅπλων; Νὰ βομβαρδίσῃ τὰς Ἀθήνας; Μετὰ τὴν στάσιν τῆς Ἀγγλίας, Ρωσσίας, Ἰταλίας, ἀκόμη καὶ Σερβίας, τὴν ὁποίαν ἤξευρεν ἐκ τῶν διακοινώσεών των; Ἡ πρώτη κανονιὰ κατὰ τῶν ἀνυπερασπίστων Ἀθηνῶν θὰ ἐπέφερε ἀνεμοζάλην εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Συμμάχων σχέσεις! Τὸ τόσον περίτεχνον διπλωματικόν του οἰκοδόμημα θὰ κατέρρεεν!

Ἐστήριξε τότε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν κ. Ζαΐμην.

Εἶχε πλησίον του ὁ Ζοννάρ, τὸν κ. Ροβέρτον Δαυΐδ, ἀρχαῖον γραμματέα του, ὅταν ἦτο γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας, καὶ κατόπιν βουλευτήν. Οὗτος εἶχε παλαιὰς φιλίας καὶ σχέσεις μὲ τὴν οἰκογένειαν Ζαΐμη (Ρεκουλύ). Ἀποστέλλεται ὅθεν εἰς Ἀθήνας καὶ συναντᾶται μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι θὰ τὸν καθησύχασεν ὡς πρὸς τὰς προθέσεις τοῦ Ζοννάρ. Διότι δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ξεφύγῃ.

«Εἶνε οὐσιῶδες, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, νὰ διατηρήσῃ ὁ κ. Ζαΐμης τὴν ἐξουσίαν. Εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν συμβιβασμῶν, τῆς ὀνειρευτῆς συμφιλιώσεως. Ἐν περιπτώσει ποὺ ὁ Κωνσταντῖνος θὰ ἐσυλλογίζετο νὰ ἀντισταθῇ ἢ καὶ νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν, ὁ κ. Ζαΐμης θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν μεταπείσῃ, νὰ τοῦ καταδείξῃ τὸ ἀνωφελὲς πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἀφοῦ παραμερισθῇ ὁ Κωνσταντῖνος, θὰ χρειασθῇ νὰ προετοιμασθῇ ἡ ἐπάνοδος τοῦ Βενιζέλου νὰ γίνῃ ἡ γέφυρα. Εἰς αὐτὸ ἀκόμη ὁ κ. Ζαΐμης εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τὰς μεγαλυτέρας ὑπηρεσίας. Ἐὰν ἐκ φόβου τῶν εὐθυνῶν, ἐγκατέλειπε τώρα τὴν ἐξουσίαν ὁ Κωνσταντῖνος δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ μὲ κανένα Ὑπουργεῖον ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Ἀντάντ. Μὲ τέτοιον Ὑπουργεῖον καὶ μὲ τέτοιον Μονάρχην αἱ μόναι δυναταὶ σχέσεις, ἐκεῖ ποὺ ἔφθασαν τὰ πράγματα, θὰ ἦσαν οἱ κανονιές, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΥΠΕΡ ΠΑΝ ΑΛΛΟ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ. (Ρεκουλύ: «Ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 102). Διὰ νὰ μὴ τὸν τρομάξῃ, τὸν κ. Ζαΐμην, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔλαβεν ὁ κ. Ζοννὰρ τὴν ἀπόφασιν νὰ προβῇ εἰς τὰς συνομιλίας των κατὰ σταθμούς. (Ρεκουλύ). Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ τοῦ δώσῃ μόνον τὰς δύο διακοινώσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὸν ἔλεγχον τῆς συγκομιδῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων μας εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Τὴν διακοίνωσιν διὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως θὰ τὴν δώσῃ τὴν ἐπαύριον». (Ρεκουλύ).

Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ φιλέλληνος. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἀπειλήσῃ νὰ κάμῃ τὴν Ἀθήνα στάχτη.

Εἶδε λοιπὸν ὁ κ. Δαυΐδ τὸν κ. Ζαΐμην. Συνωμίλησε μαζύ του. Ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθη νὰ ὑπάγῃ νὰ ἴδῃ τὸν Ζοννὰρ τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς 27 Μαΐου (9 Ἰουνίου). Διὰ νὰ μὴ τὸν κοπιάσουν μὲ μεταβίβασιν εἰς Σαλαμῖνα διὰ θαλάσσης ἀπεφάσισαν νὰ γίνῃ ἡ συνέντευξις εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ καταδρομικοῦ «Βρουΐξ».

Ἐπεμείναμεν ἐπίτηδες ἀφηγούμενοι λεπτομερῶς τὰ καθ' ὅλην ταύτην τὴν περίοδον καὶ ἐκουράσαμεν τοὺς ἀναγνώστας μας μὲ τὰς ξηρότητας τῶν ἡμερομηνιῶν καὶ τῶν κειμένων τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, διότι θεωροῦμεν ὅτι εἶνε ἀνάγκη οἱ ἀναγνῶσται μας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου δράμα-

τος, νὰ κατανοήσωσι δὲ ταύτας ψυχρῶς καὶ ἀντικειμενικῶς. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι ποῖα τὰ ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ὤθουν μίαν ἑκάστην τῶν Δυνάμεων καὶ ποῖοι οἱ κρύφιοι σκοποὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἔδρασαν εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Καὶ διὰ νὰ προσέχουν νὰ μὴ συνεπαίρνωνται ἀπὸ τὰ λιγερὰ ἢ τὰ παχειὰ λόγια τῶν δημοκόπων, ἀλλὰ νὰ βλέπουν καὶ τί κρύβεται κάτω ἀπὸ αὐτὰ Καὶ πρὸ παντὸς διὰ νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως ἔγινε διότι οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἰταλοὶ ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, οἱ μὲν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, οἱ δὲ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἤπειρον. Οἱ δὲ Γάλλοι μὴ θέλοντες νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ διὰ λόγους ἐσωτερικῆς των πολιτικῆς καὶ διότι οἱ Σέρβοι ἠπείλουν, ἂν ἐγκατελείποντο, ΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ μείνουν μόνοι τῶν, οἱ Γάλλοι εἶχον ἀνάγκην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ κρατήσουν ἔστω καὶ ἀμυντικῶς περιωρισμένον μέτωπον. Τὸν ἑλληνικὸν δὲ στρατὸν τοὺς τὸν ὑπέσχετο ὁ κ. Βενιζέλος, ἄνευ ὅρων, ΜΕ ΜΟΝΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΝΑ ΦΥΓΗ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Καὶ ἐπειδὴ ἀνθίσταντο εἰς τοῦτο ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσσία διὰ ἰδίους ἑκάστη λόγους, διὰ νὰ τὰς μπλέξῃ ὁ κ. Βενιζέλος προσέφερε εἰς τὴν μὲν διὰ τοῦ κ. Ἀλεξανδρῆ καὶ Κόππολα τὸ Βιλαέτιον τῆς Σμύρνης καὶ εἰς τὴν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐνῷ ἡ Γαλλία ὑπέβλεπε τὴν μέν, εἰς δὲ τὴν Ρωσσίαν διὰ νὰ τὴν κάμψῃ ὑπέσχετο ὅτι ἐὰν ἔκαμνεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι εἶχεν ἐδαφικὰς ὀρέξεις θὰ τοῦ τὰς περιώριζε, καὶ ἂν τὴν ἐστενοχώρει πολὺ θὰ ΤΟΥ ΕΥΡΙΣΚΕΝ ΑΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Τὰ εἴδατε ὅλα αὐτὰ ἐκτιθέμενα εἰς ἐπίσημα τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλυψαν οἱ Μπολσεβῖκοι εἰς τὰ 1922 ὅταν τοὺς εἶχε πιάσει ἡ μανία νὰ μὴ ὑπάρχῃ κρυφὴ διπλωματία. Τώρα ὅμως ἔχουν καὶ αὐτοὶ κρυφήν. Ἔτσι ἐξεθρονίσθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ὄχι διότι παρεβίασε ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΙ ΜΕΝ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΕΣ ΕΙΧΟΝ ΞΕΧΑΣΕΙ ΕΠΙ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΝ, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τὸ εἶχε καὶ πρὶν καὶ μετὰ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΕΙ, ΔΕΝ ΞΕΥΡΩ ΠΛΕΟΝ ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ. Καὶ ἔτσι ἐνεθρονίσθη εἰς Ἑλλάδα ὁ κ. Βενιζέλος, μεταφερθεὶς ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ ξένου πολεμικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων στρατευμάτων, ἅτινα εἶχον στρέψει τὰ πυροβόλα των κατὰ τῶν κατοίκων.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Καὶ τὰ ἐδαφικὰ ἀποκτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου; Θὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ τί εἴδους ἦσαν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς συζητήσεώς μας. Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ταῦτα ἦσαν πραγματικὰ καὶ ὄχι φανταστικά, σᾶς ἐρωτῶ: Ἐὰν σᾶς ἐνεφανίζετο κανεὶς μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ διαχειρισθῇ τὴν περιουσίαν σας παρουσιάζων ὡς προσόντα του ὅτι ἔπαιξεν εἰς τὸ Μόντε - Κάρλο καὶ ἐκέρδησε, θὰ τοῦ ἐδίδατε τὴν διαχείρισιν; Τὸ ἐρωτῶ αὐτὸ διότι ἐνθυμοῦμαι, χωρὶς νὰ θέλω τὸ 1928 καὶ τὰς συνεπείας του, τὸ 1931 καὶ τὸ 1932, τὰ ὁποῖα ἐνεθάρρυναν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὰ 1934 νὰ ἀνοίξῃ τὴν συζήτησιν αὐτὴν διὰ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα μας δηλ. τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ὅπως τὰς

ὀνομάζει, ὅτι ἡμεῖς οἱ πατέρες των, καὶ σεῖς δηλαδή, εἴμεθα προδόται καὶ πουλημένοι, διὰ νὰ ὑφαρπάσῃ οὕτω ἐπικειμένων τότε ἐκλογῶν, τὰς ψήφους των, καὶ νὰ ξαναπάρῃ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας σας.

῞Ας ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ δράματος τοῦ 1917.

ΑΡΘΡΟΝ 59ον

(28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο Κ. ΖΟΝΝΑΡ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΥΠΗΡΞΕΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.-ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΕΝΟΣ ΟΙΚΤΡΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ.

᾿Εξεθέσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας πῶς ὁ κ. Ζοννὰρ ἔφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 ᾿Ιουνίου) 1917 εἰς Σαλαμῖνα ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου εἶχε συμφωνήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὰ τῆς περαιτέρω ἐνεργείας του, καὶ πῶς μετὰ μίαν συνεννόησιν μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη διὰ τοῦ κ. Δαυΐδ, ὁ κ. Ζαΐμης τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 ᾿Ιουνίου) μετέβη εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Βρουΐξ», ὅπου συνηντήθη μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

῾Η θέσις τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο ἀπείρως δυσχερής. Τί ἀντιπροσώπευε; ᾿Απεσταλμένος τῶν Συμμάχων Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἴδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ ᾿Ιταλία ἀντετίθετο εἰς πᾶσαν βιαίαν ἐνέργειαν ἐν ῾Ελλάδι καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

᾿Απεσταλμένος τῶν τριῶν «προστατίδων» Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἴδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ Ρωσσία ἀντετίθετο κατηγορηματικῶς εἰς πᾶσαν ἀνάμιξιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ῾Ελλάδος. ῾Η ᾿Αγγλία δὲν ἠννόει οὐδεμίαν χρῆσιν βίας οὐδὲ κἂν ἀποβίβασιν εἰς Πειραιᾶ. ᾿Απόβασις δὲ εἰς τὸν ᾿Ισθμὸν τῆς Κορίνθου μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἤτοι εἰς περίπτωσιν κινήσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκλείστων ἑλληνικῶν στρατευμάτων πέραν τοῦ ᾿Ισθμοῦ πρὸς βορρᾶν. ῾Ως πρὸς τὸν Βασιλέα, ἡ ᾿Αγγλία ἠννόει νὰ τοῦ γίνῃ πρότασις ἀπομακρύνσεώς του ἐξ ῾Ελλάδος (οὐχὶ ἐκθρονίσεως) κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου μόνον, καὶ διορισμὸν ὑπ᾿ αὐτοῦ ἑνὸς τῶν υἱῶν του ὡς ἀντιβασιλέως. ᾿Εὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο, τότε θὰ προέβαινον αἱ Δυνάμεις εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς ῾Ελλάδος. Τίποτε περιπλέον.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ κ. Ζοννὰρ προήρχοντο μόνον ἀπὸ τὸν κ. Ριμπώ. ῞Οταν ἀργότερα ἐτελείωσαν ὅλα, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Ζοννὰρ ἐπετεύχθη, ὁ κ. Ριμπὼ συγχαίρων αὐτὸν θὰ τοῦ τηλεγραφήσῃ:

«᾿Ηννοήσατε, ὅτι ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνέβαινε, θὰ σᾶς ἐκάλυπτον. ᾿Αλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφίσω νὰ ἐννοήσῃ ἡ ᾿Αγγλικὴ Κυβέρνησις ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σας ἐκ Παρισίων, ΗΜΗΝ ΣΥΜΦΩΝΟΣ ΜΕΘ᾿ ΥΜΩΝ ΝΑ ΜΗ ΛΑΒΩΜΕΝ ΥΠ᾿ ΟΨΙΝ ΜΑΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ

ΛΟΝΔΙΝΟΥ. Ἐλάβετε σεῖς τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ ἀντελήφθητε τὴν κατάστασιν, νὰ ἀναλάβητε τὴν εὐθύνην νὰ τροποποιήσητε μόνος σας τὰς δοθείσας εἰς ἡμᾶς ὁδηγίας. Ἡ ἐπιτυχία σᾶς ἐδικαίωσε, καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις σᾶς ὀφείλει εὐχαριστίας, τὰς ὁποίας, ἐλπίζω ὅτι θὰ συνενώσῃ μὲ τὰς ἰδικάς μας».

Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία δὲν τοῦ ἔστειλε εὐχαριστίας καὶ ὅταν, πολὺ ἀργότερα, ὁ κ. Ζοννὰρ ἐτελείωσε τὸ ἐν Ἑλλάδι ἔργον του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος κυβερνήτης πλέον τῆς Ἑλλάδος, παρεκάλεσε τὸν κ. Ριμπὼ νὰ ἀποσταλῇ ἐκ νέου ὁ κ. Ζοννὰρ εἰς Ἑλλάδα ὡς ὕπατος ἁρμοστὴς διὰ νὰ τοῦ ἄρῃ τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας διὰ τῆς ξένης ἰσχύος, ὁ κ. Ζοννὰρ ἠρνήθη, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας:

«Ἐπανῆλθον ΜΗ ΕΧΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΝΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΩ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΤΑΣ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, οὔτε ἔναντι τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως οὔτε ἔναντι τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων ΜΗ ΕΧΩΝ ΟΥΔΕ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ... Ἐννοῶ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θέλει νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ ὁ Κλὼς (Σ. Μ. ἀντικαταστάτης τοῦ Ζοννὰρ) ἐν Ἑλλάδι. ΑΦ' ΕΤΕΡΟΥ ΟΦΕΙΛΩ ΝΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΩ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΛΑΒΑ ΕΚ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΚ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΛΛΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΠΛΗΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΑΤΙΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΩΣ ΜΕ ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΖΟΝ».

Ὥστε ὁ κ. Ζοννὰρ ὅταν ἔφθασε εἰς Σαλαμῖνα δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μόνον τὴν Γαλλίαν. Ἀλλ' ἐκ τῶν συνθηκῶν μεταξὺ τῶν τριῶν «ἐγγυητριῶν» Δυνάμεων (Σ. Μ. καὶ ὄχι «Προστατίδων» ὅπως ἐσφαλμένως λέγεται) κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερα, οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα χωριστῆς ἀναμίξεως εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἑλλάδα, παρὰ μόνον ἀπὸ κοινοῦ καὶ αἱ τρεῖς καὶ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μεταξύ των.

Ὅπως δὲ ἀργότερα ὡμολογήθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων «ἡ συνθήκη τοῦ 1863 συνήφθη μεταξὺ τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν Δυνάμεων ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΗΤΟ ΕΠΙΣΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ Ἢ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ἀφορώσης τὸν Βασιλικὸν Οἶκον τῆς Ἑλλάδος. Δηλ. κατ' οὐσίαν αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ἔδωκαν ἐγγυήσεις ὄχι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τὸ πολίτευμά του, (ἐξ οὐδεμιᾶς συνθήκης προκύπτει τοῦτο), ἀλλὰ πρὸς τὴν Δανίαν, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Δυναστείας ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἱδρυθῇ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως κατ' αὐτῆς χωριστὰ τῆς μιᾶς ἢ ἑτέρας ἐκ τῶν τριῶν Δυνάμεων, ὅπως συνέβη ἐπὶ Ὄθωνος.

Ὅθεν ἐὰν τὴν ἑσπέραν τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου), οἱοσδήποτε ἤθελε κυβερνᾷ τότε τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτει παρὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, τὰ διαπιστευτήριά του (καὶ δὲν εἶχε τοιαῦτα ὁ κ. Ζοννὰρ) εἰς δὲ τὸ τελεσίγραφόν του τῆς ἐπομένης ἀπήντα διὰ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως, συνοδευομένης ὑπὸ διαμαρτυρίας πρὸς τὰς τρεῖς «ἐγγυητρίας» Δυνάμεις καὶ τὴν Ἰταλίαν, τὶ θὰ ἔκαμνεν ὁ κ. Ζοννάρ; Θὰ κατελάμβανε τὸν Πειραιᾶ; Ἢ θὰ ἐβομβάρδιζε τὰς Ἀθήνας; Μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς στάσεως τῶν τριῶν ἄλλων,

πλὴν τῆς Γαλλίας, Δυνάμεων, ἦτο τοῦτο ἀδύνατον. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἀπετύγχανε καὶ τὰ πράγματα θὰ ἐλάμβανον ἀλλοίαν τροπήν.

Διὰ τοῦτο, ὅπως προείπομεν, ἡ θέσις τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο δυσχερεστάτη. Ὅπως διηγεῖται ὁ Ρεκουλὺ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του. ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΓΡΑΦΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ κ. ΖΟΝΝΑΡ («Ἐφημερὶς τῆς Γενεύης» 15 Ἰουλίου 1918), τὴν ὅλην του ἐλπίδα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ὁ κ. Ζοννὰρ ἐξήρτησε ἐκ τῆς στάσεως τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς αὐτὸν συμβιβαστικῶν καὶ συμφιλιωτικῶν διαθέσεων τοῦ κ. Ζαΐμη. Ὑπελόγιζε, κατὰ τὸν Ρεκουλὺ, ἐπὶ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ διὰ νὰ πείσῃ καὶ ἀποτρέψῃ τὸν Βασιλέα ἀπὸ πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ ἐχρειάζετο ὁ κ. Ζαΐμης, ὅπως, κατὰ τὸν Ρεκουλὺ πάντοτε, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν κ. Βενιζέλον (Ρεκουλὺ «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 101, 102, 103) Καὶ διὰ τοῦτο εἶχε συμφωνήσει ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ κ. Ζοννὰρ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, παραμείνῃ ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν ἐξουσίαν, οὐχὶ ἐπὶ βραχὺ, ὅπως συνέβη, ἀλλὰ ἐπὶ μακρόν. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ κ. Ζοννὰρ ἐθεώρει ἀναγκαιότατον νὰ μὴ τοῦ ξεφύγῃ ὁ κ. Ζαΐμης καὶ παραιτηθῇ. Διότι τότε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἔπρεπε νὰ καταφύγουν εἰς κανονιές, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔπρεπε νὰ ἀποφύγουν (Ρεκουλὺ προμνησθὲν ἔργον). Καὶ ἡμεῖς προσθέτομεν: πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατον. Ἔπρεπε λοιπὸν ὁ κ. Ζοννὰρ νὰ μὴ τρομάξῃ τὸν κ. Ζαΐμη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (Ρεκουλὺ). Ἡ πρώτη λοιπὸν συνάντησις ἔπρεπε νὰ εἶνε φιλικωτάτη. Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννὰρ θὰ ἤρχετο εἰς μίαν πρώτην ἐπαφὴν μὲ τὸν κ. Ζαΐμην, θὰ τὸν ἐγνώριζε καλύτερα καὶ προσωπικῶς, θὰ τὸν ἐπηρέαζε μὲ παχειὰ λόγια, θὰ τὸν «ξεγελοῦσε», ὅπως λέγομεν εἰς τὸν τόπον μας. Καὶ τὴν ἐπομένην θὰ τοῦ παρουσίαζε τὴν «βόμβαν».

Οὕτω ἔλαβε χώραν ἡ πρώτη συνάντησις τοῦ κ. Ζοννὰρ μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου) ἐπὶ τοῦ «Βρουΐξ» εἰς Πειραιᾶ.

Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννὰρ τοῦ ἐνεχείρισε δύο διακοινώσεις. Διὰ τῆς πρώτης τοῦ ἀνήγγειλε ὅτι «αἱ προστάτιδες Δυνάμεις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀσφαλείας τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνισχύσουν προσωρινῶς τὰ φυλακεῖα των εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου». Διὰ τῆς δευτέρας ἀνακοινώσεως τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι «αἱ προστάτιδες Δυνάμεις πρὸς ἐξασφάλισιν δικαίας κατανομῆς τῆς συγκομιδῆς τῆς Θεσσαλίας μεταξὺ τῶν πληθυσμῶν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξασκήσωσιν πρὸς τοῦτο ἔλεγχον, νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν ὑπὸ ὅρους εὐνοϊκοὺς διὰ τοὺς παραγωγούς, καὶ νὰ τὴν θέσωσι κατόπιν εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ ἐξαιρέσεως οὔτε διακρίσεως». Τίποτε ἄλλο.

Ὁ κ. Ζοννὰρ κατόπιν μὲ ΤΟΝ ΤΟΝΟΝ ΤΗΣ ΕΥΘΥΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὅταν ὁμιλῇ, ἐκθέτει εἰς τὸν κ. Ζαΐμην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν προστατίδων Δυνάμεων. «Αὗται δὲν ζητοῦν, τοῦ εἶπε, παρὰ νὰ ἀποκαταστήσουν

τὴν ἑνότητα τῆς Ἑλλάδος, νὰ αὐξήσουν τὴν εὐδαιμονίαν της καὶ τὸ μεγαλεῖον της. Ἐὰν ἡ παροῦσα κρίσις ἠμπορέσῃ νὰ λυθῇ εἰλικρινῶς ὁ ἀποκλεισμὸς θὰ ἀρθῇ ἀμέσως, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ περιουσία ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ΑΝΕΥ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ, θὰ εἶνε σεβασταί». Ἡ συνομιλία συνεχίσθη μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος ἀμφοτέρωθεν. Ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἔφερεν οὐδεμίαν παρατήρησιν εἰς τὰς διακοινώσεις αἵτινες τοῦ ἐνεχειρίσθησαν. ΜΑΛΙΣΤΑ ΕΦΑΝΗ ΚΑΠΩΣ ΑΠΟΡΩΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ. Ὁ κ. Ζοννὰρ τοῦ λέγει ὅτι περιμένει ἐντὸς τῆς νυκτὸς νέας ὁδηγίας. Νέα συνέντευξις ὡρίσθη διὰ τὴν ἐπομένην ἐπὶ τοῦ «Βρουΐξ» τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωΐας». (Ρεκουλὺ σελ. 103, 104).

Ἐπέστρεψε τότε ὁ κ. Ζαΐμης εἰς Ἀθήνας καὶ ὡμίλησε πρὸς τὸν Βασιλέα καθησυχαστικῶς. Δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς πηγῆς ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἢ ὁ Βασιλεὺς εἶχον εἴδησίν τινα περὶ τῶν τεκταινομένων, οὔτε περὶ τῶν μεταξὺ τῶν «Προστατίδων» διαφωνιῶν. Πρέσβεις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δὲν εἶχε πλέον ἡ Ἑλλάς. Οἱ ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις εἶχον ἤδη μεταπηδήσει ἀπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις τοὺς εἶχε διορίσει, πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Νέους πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν ἐδέχοντο. Τί ἔκαμναν οἱ ἐν Ρώμῃ καὶ Πετρουπόλει πρέσβεις μας ἀγνοοῦμεν. Πάντως εἰδήσεις ἐξ αὐτῶν δὲν ἔφθανον. Ἄλλως τε καὶ αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν ἔξω κόσμον ἦσαν διακεκομμέναι. Ὁ ἀποκλεισμὸς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἦτο στενώτατος. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ εἶχον ἀρκετὴν γνῶσιν τῶν μεταξὺ τῶν κυβερνήσεών των διαφωνιῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισήμου πληροφορίας ὅτι εἰδοποίησαν περὶ τούτων τὸν κ. Ζαΐμην. Ἐκ μιᾶς περικοπῆς τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως τοῦ Ρεκουλὺ τὴν ὁποίαν ὑπεσημειώσαμεν, φαίνεται ὅτι κάτι ἀνέμενεν ὁ κ. Ζαΐμης, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον.

Αἰσθάνομαι ἐνταῦθα τὸ ἐπιτακτικὸν καθῆκον, γράφων ἱστορίαν καὶ μὴ δικαιούμενος νὰ ὑποκρύψω τίποτε, νὰ ἀφηγηθῶ ἐπέμβασιν ἰδικήν μου, ἥτις, ἂν ἠκολουθεῖτο, θὰ ἤλλαζεν ἐκ βάθρων τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἥτις πάντως εἶνε λίαν χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε κατάστασιν. Οἱ ἀναγνῶσται μου γνωρίζουν ὅτι καθ' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἄρθρων μου ἐστηρίχθην μόνον ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἢ διηγήσεων αὐθεντικῶν ξένων συγγραφέων, ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγον νὰ παρεμβάλω ἀναμνήσεις ἰδικάς μου προσωπικάς, ἢ συνομιλίας μου, ἢ ἀνακοινώσεις γενομένας εἰς ἐμὲ παρὰ ἐπισήμων προσώπων. Ἐπιφυλάσσω ταῦτα νὰ τὰ καταστήσω γνωστὰ εἰς ἀπώτερον μέλλον, ὅταν δὲν θὰ πρόκειται νὰ ἐμφανισθῶ πρὸ τῆς ἱστορίας ὡς ἀντίδικος, ὅπως σήμερον, ἀλλ' ὡς μάρτυς, ὁπότε καὶ θὰ ἔχω καθῆκον νὰ καταθέσω ὡς τοιοῦτος ὄχι ὅτι προκύπτει ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀλλ' ὅ,τι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως γνωρίζω. Τονίζω ὅμως ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προσωπικῶς γνωρίζω δὲν ἔρχονται εἰς καμμίαν ἀντίφασιν μὲ ὅσα ἐξέθεσα εἰς τὰ ἄρθρα μου, θὰ διαφωτίζουν ὅμως κάποτε μὲ παράδοξον φῶς τὴν ἱστορίαν τῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ θὰ καταστήσουν ἐναργεστέραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα.

Ἐξαίρεσιν μοναδικὴν εἰς τὸν κανόνα ποὺ ἔθεσα διὰ τὴν ἀρθρο-

γραφίαν μου ταύτην, κάμνω μόνον σήμερον καὶ οἱ ἀναγνῶσται μου θὰ ἴδωσι διατί.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς 28ης Μαΐου 1917, ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν εὑρίσκετο ἐν μεγάλῃ ταραχῇ. Ἡ διέλευσις τοῦ κ. Ζοννὰρ ἐκ Σαλαμῖνος διὰ Θεσσαλονίκην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ ταχεῖα αὐτοῦ ἐπάνοδος, ἡ τηρουμένη μυστικότης, αἱ κινήσεις ξένων πολεμικῶν καὶ ὁπλιταγωγῶν, ὁ ἀποκλεισμὸς καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, αἱ διασταυρούμεναι φῆμαι, ηὔξησαν τὴν νευρικότητα τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὕψιστον βαθμόν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τότε οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τοῦ Πειραιῶς, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, καὶ δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἦσαν ἀπολύτως πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα. Ἑπομένως αἱ φῆμαι περὶ τοῦ προσώπου του ἐγέννων συγκίνησιν μεγίστην, δυναμένην νὰ ἔχῃ ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα.

Ἐγὼ προσωπικῶς, ἀπὸ πολλῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ προηγουμένου ἔτους, δὲν εἶχον πλέον οὐδεμίαν θέσιν ἐν τῷ στρατῷ, οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν εἶχον θέσιν τινά. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ δευτέρα κυβέρνησις Ζαΐμη καὶ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου καὶ ἡ κυβέρνησις Λάμπρου καὶ ἡ τρίτη κυβέρνησις Ζαΐμη ἀπέφυγον ἐπιμελῶς οἱανδήποτε ἐπαφὴν μετ' ἐμοῦ, ἕνα μὴ παρεξηγῶνται ἀπὸ τοὺς διαφόρους πράκτορας καὶ κατασκόπους ἐν Ἀθήναις ὅτι δέχονται οἱονδήποτε ἐπηρεασμὸν ἀπὸ ἐμέ. Εἰς διαφόρους ἐπισήμους συσκέψεις γενομένας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδέποτε ἐκλήθην. Δὲν εἶχον ἄλλως τε καὶ ἐπίσημόν τινα θέσιν, καὶ συνεπῶς δικαίωμα. Καὶ εἰς πολλὰ πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ τυχαία ἀκόμη ἐμφάνισίς μου ἠσθανόμην ὅτι ἐπροξένει ὄχι εὐχάριστον συναίσθημα. Ἤμουν ἐν μιᾷ λέξει ἀνεπιθύμητος.

Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἔπαυσα ποτὲ οὔτε μίαν στιγμὴν νὰ ἐνδιαφέρωμαι ζωηρότατα καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς πατρίδος μου καὶ διὰ τὴν τύχην τοῦ Βασιλέως, τοῦ ὁποίου συνησθανόμην βαθέως καὶ τὴν δυσχερῆ θέσιν καὶ τὴν ἄδικον κατ' αὐτοῦ καταφορὰν τῶν Συμμάχων καὶ τὴν συστηματικὴν ὑπονόμευσίν του ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὴν ὥραν λοιπὸν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ζαΐμης μετέβαινεν, ὅπως συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ, αἱ δὲ Ἀθῆναι εὑρίσκοντο ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ καὶ συγκινήσει μετέβην εἰς τὰ ἀνάκτορα ὅπου εὑρίσκοντο διάφοροι ἀξιωματοῦχοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἀναμένοντες. Ἐγνώριζον μόνον ὅ,τι ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν πολὺν κόσμον περὶ τῶν διατρεχόντων. Φυσικὰ ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα. Διησθάνθην ὅμως ἀμέσως ἐντατικώτατα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως καὶ παραδόσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Δὲν ἀνεκοίνωσα εἰς οὐδένα τὴν σκέψιν μου, ἐγνώριζα ὅτι μὲ ἐθεώρουν ὑπερβολικόν. Ἔβλεπα ὅμως παντοῦ παθητικότητα καὶ οὐδεμίαν ἐνέργειαν. Τότε ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου ἐνεφανίσθη μεταξύ μας ὁ Βασιλεὺς καὶ συνωμίλησε μὲ διαφόρους ἐκ τῶν παρόντων. Ἐπροχώρησα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ χορηγήσῃ λεπτῶν τινων ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν. Μὲ ἐπῆρε κατὰ μέρος καὶ μὲ ἠκροάσθη μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν προσοχῆς.

Τοῦ ἐξέθεσα τότε καὶ τοῦ ἐπρότεινα ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς:

ΑΡΘΡΟΝ 60ον
(29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.- ΜΙΑ ΑΠΟΡΡΙΦΘΕΙΣΑ ΤΟΤΕ ΠΡΟΤΑΣΙΣ.

Εἶπον τότε εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι κατὰ τὴν ἐσωτερικήν μου πεποίθησιν ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ζοννὰρ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκθρόνισίν του. Ὅτι κι' ἂν αὐτὸ δὲν συνέβαινε, πάλιν ἡ θέσις του (τοῦ Βασιλέως) παραμένοντος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν γυμνὴν στρατοῦ (ὅλος ὁ στρατὸς ἦτο εἰς Πελοπόννησον) ἐκτεθειμένην εἰς πᾶσαν ἀπὸ βορρᾶ στρατιωτικὴν ἀπειλήν, πόλιν σχεδὸν παραθαλασσίαν καὶ διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν πυροβόλων τῶν στόλων, ἦτο ἐξόχως μειονεκτική. Ὅτι ἦτο κατ' οὐσίαν αἰχμάλωτος καὶ ὡς τοιοῦτος θὰ διεπραγματεύετο ἑκάστοτε. Ὅτι τώρα μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Ζοννὰρ ἡ θέσις του ἐπεδεινώθη εἰς ὕπατον βαθμόν. Ὅτι αἱ ἐκ τούτου ζημίαι ἐπέπιπτον ὄχι μόνον ἐπ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι ἡ μετάβασίς του εἰς Θήβας ἀπεκλείετο, ὄχι μόνον ἕνεκα ἐλλείψεως ἀμύνης ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ κίνησίς του πρὸς τὰ ἐκεῖ θὰ ἐγέννα δεινὰς παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων καὶ θὰ ἐνίσχυε τὰς συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν του, ὅτι δῆθεν ἐπεβουλεύετο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαράϊγ. Ἑπομένως ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον καὶ δὴ εἰς Τρίπολιν, ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ του, καὶ λαοῦ ἀπολύτως πιστοῦ. Ὅτι οὕτω θὰ ἦτο μακρὰν πάσης ἀμέσου ἀπειλῆς ἢ καὶ πιέσεως, διότι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκστρατεύσωσι κατ' αὐτοῦ οἱ Σύμμαχοι παραβιάζοντες πάντα κανόνα τοῦ δικαίου καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀνοίγοντες νέον πολεμικὸν μέτωπον, ἀκριβῶς εἰς τὰ νῶτα τοῦ Σαράϊγ. Ὅτι οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ διαπραγματευθῇ ἐλευθέρως μετὰ τῶν Συμμάχων ἀκόμη καὶ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν, θέτων τοὺς ὅρους του. Ὅτι ἐὰν ἐξηκολούθη ὁ ἄλλως τε ὑφιστάμενος καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀποκλεισμός, ἡ νέα ἐσοδεία παρεῖχε τὰ μέσα συντηρήσεως ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας ἀκόμη, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀκριβῶς τότε θὰ ἔσπευδον οἱ Σύμμαχοι νὰ συμβιβασθῶσι μετ' αὐτοῦ. Καὶ τέλος, ὅτι ἐὰν ἀπεφάσιζε τὴν ἀναχώρησιν ταύτην ὁ Βασιλεύς, ἔδει νὰ τὴν ἐκτελέσῃ ἀμέσως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς, νὰ ἀναχωρήσῃ δὲ παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ μόνον δύο-τρία πιστὰ πρόσωπα, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ οὐδένα, καὶ ἀφίνων εἰς Ἀθήνας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ὅτι ἐὰν ἀνεχώρει ἀμέσως δι' αὐτοκινήτου θὰ ἦτο πρὸ τοῦ μεσονυκτίου εἰς Κόρινθον. Κατ' ἀσφαλεῖς μου δὲ πληροφορίας, ἡ ὁδὸς ἦτο ἀπολύτως ἐλευθέρα, καθὼς ἄλλως τε ἦτο ἐλευθέρα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ μετάβασις διὰ Λουτρακίου. Ὅτι ἀναβολὴ δὲν ἐπετρέπετο διότι ὑπελόγιζον ὅτι περὶ τὸ μεσονύκτιον θὰ ἠδύ-

νατο νὰ φθάσωσι παρὰ τὸ Καλαμάκιον τὰ συμμαχικὰ ὁπλιταγωγά, καὶ ναὶ μὲν δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι θὰ ἀπεβίβαζον στρατεύματα τὴν νύκτα (πράγματι ἀπεβιβάσθησαν τὴν ἑπομένην λίαν πρωΐ) ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ εἶνε κανεὶς ἀσφαλὴς περὶ τούτου. Διὰ τὰ περαιτέρω μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς Τρίπολιν θὰ ὡδηγεῖτο ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἦτο περίπου 7η ἑσπερινή. Ὁ Βασιλεὺς συνεζήτησε μαζύ μου ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν μέχρις οὗ ἔφθασεν ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ συνεντεύξεώς του.

Ἀπεσύρθη τότε εἰς τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον του μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ ἔμειναν συσκεπτόμενοι ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Ἀγνοῶ τελείως, οὔτε ἔμαθον ποτέ, ἂν τοῦ ἔκαμε λόγον περὶ τῆς προτάσεώς μου. Φαίνεται ὅτι δὲν τοῦ ἔκαμε. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τῶν συνοδῶν τοῦ κ. Ζαΐμη μεθ' ἡμῶν τῶν ἄλλων, ἠννόησα ὅτι ἡ ἐντύπωσις τοῦ κ. Ζαΐμη ἐκ τῆς συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ ἦτο μᾶλλον καθησυχαστική, καὶ ὅτι ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ κίνδυνος ἀπεμακρύνετο πλέον.

Τοῦτο ἀκριβῶς μὲ ἐνίσχυσε περισσότερον εἰς τὴν ἰδέαν μου. Καὶ ἀνέμενα. Ὅταν περατώσας τὴν συνομιλίαν του ὁ κ. Ζαΐμης ἀνεχώρησεν, ἐξῆλθε καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τοῦ γραφείου του, μὲ ὕφος πολὺ ἡσυχώτερον, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐχαιρέτησεν ἀπεσύρθη νὰ ἀναπαυθῇ. Δὲν μοῦ ἔδωσεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν. Ἠννόησα ὅτι ἡ πρότασίς μου δὲν ἐγένετο δεκτή.

Διησθάνθην τότε σαφῶς ὅτι ἡ τύχη τοῦ Βασιλέως εἶχε πλέον ἐπισφραγισθῆ. Τὴν ἑπομένην, ὅταν πλέον ὁ κ. Ζοννὰρ ἀπεκάλυψε τὰς πραγματικάς του ἀξιώσεις καὶ ὁ Βασιλεὺς ὑπέκυψε καὶ τὰ πάντα εἶχον τελειώσει πλέον, μὲ ἐπλησίασε καὶ μὲ ἠρώτησε, ἂν ἀνεχωροῦμεν τὴν ὥραν ποὺ τοῦ τὸ ἐπρότεινα τὴν προταιρέαν, θὰ εἴχομεν προφθάσει νὰ διέλθωμεν εἰς Κόρινθον. Τοῦ ἀπήντησα, λυπούμενος, ὅτι θὰ ἔχομεν προφθάσει ἀσφαλῶς, διότι πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶχε καταληφθῆ ὁ Ἰσθμὸς ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Πράγματι δὲ κατελήφθη τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Μαΐου. Ἦτο πλέον ἀργά.

Βεβαίως ἡ πρότασίς μου αὕτη ἐξεταζομένη σήμερον μὲ τὴν γνῶσιν ποὺ ἔχομεν σήμερον καὶ τῆς τότε θέσεως τοῦ Ζοννὰρ καὶ τῶν διαφωνιῶν τῶν Συμμάχων μεταξύ των καὶ τῶν διαμαρτυριῶν των πρὸς τὴν Γαλλίαν, τὰ ὁποῖα ὅλα προεξεθέσαμεν, δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἐπικίνδυνον. Θὰ ἠπόρει μάλιστα κανεὶς πῶς δὲν ἐγένετο. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐγνωρίζομεν τίποτε ἀπὸ αὐτά. Τοὐλάχιστον ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγνώριζε. Φυσικὰ δὲ ἐγὼ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Συνεπῶς μὲ τὴν τότε ἀτελῆ γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἡ πρότασίς μου ἐνεφανίζετο ὡς λίαν παράτολμος καὶ δικαιολογημένος ἦτο ὁ δισταγμὸς τοῦ Βασιλέως, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν καθησυχαστικὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς πρώτης συνεντεύξεως τοῦ κ. Ζαΐμη μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἴσως ἂν ἐγένετο τότε γνωστὴ ἡ πρότασίς μου, πολὺς συνετὸς κόσμος θὰ ἔλεγεν ὅτι κατελήφθην ὑπὸ τρέλλας.

Ἀλλὰ ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰς τὰς ἐξαιρετικῶς κρισίμους περιστάσεις, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ὡς τρέλλα εἶνε ἡ καλυτέρα διέξοδος.

Τὴν ἑπομένην 29 Μαΐου (11 Ἰουνίου) τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν

πρωϊνήν, ὁ κ. Ζαΐμης μετέβη ἐκ νέου εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ «Βρουΐξ» καὶ ἔσχε τὴν δευτέραν συνέντευξίν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

Ἀλλὰ δὲν συνήντησε πλέον τὸν κ. Ζοννὰρ τῆς προτεραίας. Ὁ κ. Ζοννὰρ τῆς 29ης Μαΐου ἐνεχείρισεν ἀμέσως εἰς αὐτὸν διακοίνωσιν ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλῶν ἐκ μέρους τῶν τριῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, ἀπήτησε τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ἀναχώρησίν του καὶ τὴν ὑπόδειξιν παρ' αὐτοῦ, μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν Δυνάμεων, ἑνὸς τῶν υἱῶν του ὡς Βασιλέως.

Ἔθετε προθεσμίαν 24 ὡρῶν πρὸς ἀπάντησιν καὶ εἰς ὑπόμνημα συνοδεῦον τὴν ὡς ἄνω ἀνακοίνωσιν ἀπέκλειε καὶ τὸν Διάδοχον Γεώργιον ἀπὸ τὸν θρόνον. Κατὰ τὴν διακοίνωσιν, ὁ λόγος τῆς ἐκδιώξεως ταύτης τοῦ Βασιλέως ἦτο ὅτι οὗτος «προφανῶς παρεβίασε, ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ, τὸ Σύνταγμα τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἦσαν ἐγγυήτριαι». Ἐν τῇ περαιτέρω ὁμιλίᾳ του πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην, ὁ κ. Ζοννὰρ τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, τὰ στρατεύματά του θὰ βαδίσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι τὸ πυροβολικόν του καὶ ὁ στόλος θὰ βομβαρδίσωσιν αὐτάςκαὶ θὰ τὰς μεταβάλωσιν εἰς ἐρείπια, ἀκριβῶς ὅπως οἱ βάρβαροι Γερμανοὶ μετέβαλον εἰς ἐρείπια τὴν γενέτειράν του πόλιν, τοῦ Ἀρράς. (Ρεκουλύ, «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι»). Γνωρίζομεν σήμερον, ἐκ τῶν μετέπειτα ἀποκαλυφθέντων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα προεξεθέσαμεν, ὅτι οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας εἶχεν ὁ Ζοννὰρ κανὲν δικαίωμα ὅπως ἀπαιτήσῃ ταῦτα, καὶ ἐπὶ πλέον, οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἐκ τῶν Δυνάμεων τούτων ἐπέτρεπον οὔτε κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τοῦ Πειραιῶς καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν βίας.

Καθ' ὅλας τὰς διηγήσεις τῶν περιγραψάντων τὰ συμβάντα ἔπειτα, ὁ κ. Ζαΐμης κατεταράχθη καὶ συνεκινήθη μέχρι δακρύων. Ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκόμισε πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Συνεκλήθη ἀμέσως Συμβούλιον τοῦ Στέμματος ἐκ τῶν πρώην πρωθυπουργῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν κομμάτων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἕως ὅτου συνέλθουν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Ζαΐμης ἐπεσκέφθη τὸν κ. Μποσδάρι καὶ τὸν σὲρ Φρ. Ἔλλιοτ καὶ τοῖς ἀνεκοίνωσε τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὁ κ. Μποσδάρι εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του περιγράφει τὴν βαθυτάτην συγκίνησιν τοῦ κ. Ζαΐμη, λέγει δὲ τὰ ἑξῆς:

«Δὲν ἤξευρα τί νὰ εἰπῶ εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, ἀλλὰ ὁμολογῶ ὅτι μέσα μου διετήρουν κάποιαν ἐλπίδα ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Τόσον ἐλυπούμην βλέπων τὴν χώραν ταύτην κατὰ τοιοῦτον τρόπον ταπεινουμένην καὶ καταπατουμένην».

Κατά τινας πληροφορίας, τοῦ διέφυγεν ἡ φράσις: «Ὁ κ. Ζοννὰρ δὲν ἔχει καμμίαν ἐντολήν!» Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένον.

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος συνεδρίασεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὴν μεσημβρίαν. Ὁ κ. Ζαΐμης εἰσηγήθη τὰ τῶν συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, ἀνέφερε τὰς ἀπειλάς του καὶ ἐξέθεσε τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ἀδυνάτου πάσης ἀντιστάσεως. Ἡ συζήτησις διήρκεσε περὶ τὰς δύο ὥρας. Δὲν ἔχομεν ἐπίσημα πρακτικὰ περὶ τῶν γνωμῶν ἑκάστου. Εἰς τὸ τέλος ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσεν ὅτι εἶχε λάβει πλέον τὴν ἀπόφασιν νὰ δεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Ζοννὰρ ὅπως μὴ γίνῃ αἱ-

τία οὐδενὸς δεινοῦ κατὰ τῆς πατρίδος του. Τότε, τῇ προτάσει τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ἐγένετο δεκτὸν ὅπως μὴ γίνῃ παραίτησις ρητὴ τοῦ Βασιλέως οὔτε τοῦ Διαδόχου. Καὶ οὕτω τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, 29ης Μαΐου, ὁ κ. Ζαΐμης ἀπέστειλεν εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ τὴν ἀπάντησίν του πρὸς τὸ τελεσίγραφον κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς «μεριμνῶν, ὅπως πάντοτε, διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ Διαδόχου ἐκ τῆς χώρας καὶ ὑποδεικνύει ὡς Διάδοχόν του τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον».

Δὲν ἦτο παραίτησις, ἀλλὰ ἡ ὀνομασία τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς Βασιλέως καὶ ἡ ὅρκισίς του, τὴν ἐπομένην 30 Μαΐου, τὴν ἔκαμνον τοιαύτην οὐχὶ βέβαια νομικῶς, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς.

Ἅμα ταῦτα ἐγνώσθησαν ἐν Ἀθήναις, ἐξηγέρθη σύσσωμος ὁ λαὸς τὰ καταστήματα ἔκλεισαν, αἱ ὁδοὶ ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατοίκων καὶ τὰ Ἀνάκτορα ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπειλοῦντος νὰ ἐμποδίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως. Ἡ κατάστασις ἔλαβεν ἀπειλητικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐκορυφώθη εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν. Πλεῖστοι τῶν ἀναγνωστῶν μας ἔζων τότε εἰς Ἀθήνας καὶ εἶνε αὐτόπται μάρτυρες. Διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς μὴ ἰδόντας τότε τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν, μίαν ἰδέαν αὐτῆς, δὲν θὰ φέρωμεν μάρτυρας ἀμερολήπτους συγγραφεῖς, ἀλλὰ αὐτὸν τὸν Ρεκουλύ, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίον ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας γραμμῆς, διέπεται ἐκ πνεύματος ἐχθρικοῦ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἱστορικῆς εὐθύτητος ἡ ἐναντίον του μεροληψία καταφαίνεται εἰς πᾶσαν αὐτοῦ σελίδα. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ Ρεκουλὺ ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 11ην Ἰουνίου (29ην Μαΐου π. ἡμ.), περὶ τὴν 5ην μ.μ. ἡ εἴδησις τῆς παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως ἀρχίζει νὰ διαδέχεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Πλῆθος καταστημάτων κλείουσι ἀμέσως. Λαϊκαὶ συγκεντρώσεις συγκροτοῦνται παντοῦ. Εἰς ὅλας τὰς γωνίας, ἡ εἴδησις σχολιάζεται, συζητεῖται. Μεγάλη πληθὺς Λαοῦ συγκεντροῦται πρὸ τῶν Ἀνακτόρων.

»Τὸ ἑσπέρας, τὴν νύκτα, πλεῖσται λαϊκαὶ ἐπιτροπαὶ παρουσιάζονται εἰς τὸν Βασιλέα. Οἱ ἀξιωματικοὶ συγκεντροῦνται εἰς τὴν στρατιωτικὴν λέσχην καὶ παραμένουσι συσκεπτόμενοι μέχρι βαθείας νυκτός. Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν πνευμάτων εἶνε ἐκεῖ πολὺ μεγάλος... Τὴν ἐπαύριον αὐξάνει διαρκῶς ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ... Ἡ πλατεῖα Συντάγματος βρίθει ἐξ ἀπείρου πλήθους. Οἱ ἐπίστρατοι δηλ. οἱ ἔφεδροι, κυριαρχοῦσιν.... Ὁ ἐρεθισμὸς αὐξάνει, οἱ διαδηλωταὶ ἐν ἐξεγέρσει. Μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ ἅμαξαι αἵτινες θὰ μετέφερον τὸν Βασιλέα θὰ διήρχοντο ἐκεῖθεν ἀποφασίζουσι νὰ τὰς σταματήσωσι. Κατὰ τὴν 11ην τῆς πρωΐας φθάνει ὁ Μητροπολίτης, μεταβαίνων εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὅπως ὁρκίσῃ τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον, ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ ὁρμᾷ ἐνστίκτως πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ περάσῃ· Θραύουσι τὰς ὑέλους τῆς ἁμάξης του. Ὁ Μητροπολίτης ἀναγκάζεται νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ κατόπιν μακρᾶς περιστροφῆς κατορθώνει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς θύρας τῆς ὑπηρεσίας».

«...Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἂν παρῃτήθη δὲν ἔφυγεν ὅμως ἀκόμη. Ἡ ἐξέγερσις ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἦτο ζωηρά. Μᾶζαι ἀπὸ ὁμάδας διαδηλωτῶν

ἐνώπιον τῶν ἀνακτόρων προετίθεντο νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἡγεμόνος». (Ρεκουλὺ «ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι»).

Ἤδη ὁ Ζοννὰρ εἶχεν ἀποβιβάσει τὰ στρατεύματά του καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ, προώθησε δὲ ἰσχυρὰ τμήματα μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος (Λεωφόρος Συγγροῦ), τῶν φυλακῶν Συγγροῦ καὶ τῶν στρατώνων τοῦ Ρούφ. Ἀνήσυχος διὰ τὴν κατάστασιν στέλλει πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην ἐντολὰς ἐπὶ ἐντολῶν ν' ἀπομακρύνῃ τὰ πλήθη ἀπὸ τὰ πέριξ τῶν Ἀνακτόρων καὶ τέλος, ἠπείλει νὰ στείλῃ μερικοὺς λόχους μετὰ πολυβόλων, ὅπως διαλύσωσι τὰ πλήθη διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων. Τέλος, τὴν 5ην μ.μ. τῆς 30 Μαΐου (12 Ἰουνίου) κατορθώνεται ὅπως αἱ μεταφέρουσαι τὸν Βασιλέα καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἅμαξαι, διαλαθοῦσαι τὴν προσοχὴν τοῦ πλήθους, ἐξῆλθον κρυφίως ὄπισθεν τῶν Ἀνακτόρων καὶ μετέφερον τὸν Βασιλέα μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Τατόϊον. Τὴν 2)15 Ἰουνίου ἐπεβιβάσθη εἰς Ὠρωπὸν ἐπὶ τῆς «Σφακτηρίας» ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως χιλιάδων χωρικῶν τὴν ὁποίαν διὰ μακρῶν περιγράφει ὁ Γάλλος Ἐδουάρδος Ἐλσαὶ εἰς τὴν Παρισινὴν «Ζουρνὰλ» τῆς 4 Ἰανουαρίου 1918 καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως ὁ κ. Ριμπὼ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀντήλλασσον συγχαρητήρια τηλεγραφήματα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ηὐχαρίστει ἰδίως ἐξ ὀνόματος «ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».

Ἀλλ' ὁ κ. Ζοννὰρ ἐκτὸς τῶν εὐχαριστιῶν καὶ συγχαρητηρίων τοῦ κ. Ριμπὼ καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδοκιμασίαν ἔλαβεν καὶ παρεπονέθη ἀργότερα δι' αὐτὸ πικρότατα εἰς τὸν κ. Ριμπὼ διὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς πράξεώς του ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὅπως εἴδομεν. Ὡς φαίνεται, δὲν τοῦ ἤρκει ἡ ἐπιδοκιμασία τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ Ἰταλία δὲν τὸν ἐπεδοκίμασε.

Ἡ Ἀγγλία ἐδέχθη σιγῶσα τὸ τελευταῖον γεγονός, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ἐπιδοκιμασίαν. Εἰς τὴν Βουλὴν μάλιστα τῶν Κοινοτήτων διάφοροι βουλευταὶ ἐστενοχώρησαν τὴν κυβέρνησιν δι' ἐρωτήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ. (Ντριώ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). Ἡ Ρωσσία διεμαρτυρήθη δι' ἐπανειλημμένων ἐντονωτάτων διακοινώσεων πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν. (Ἐκυβέρνων τότε τὰ Σοβιέτ.). Ἀπήτησε νὰ παύσῃ ὁ κ. Ζοννὰρ τιτλοφορούμενος Ἁρμοστὴς τῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, διότι ἡ Ρωσσία «Προστάτις» Δύναμις καὶ αὐτή, δὲν τοῦ ἀνεγνώριζε τοιαύτην ἰδιότητα. Εἰς τὰ Σοβιὲτ τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπεκρίθη δριμύτα ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα ὅμως ἔμενε τὸ πῶς θὰ ἐγκαταστήσουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Φυσικὰ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων. Διὰ τῶν ξενικῶν στρατῶν καὶ στόλων. Διότι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν.

ΑΡΘΡΟΝ 61ον
(30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΩΝ ΤΗΝ ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΞΕΝΩΝ ΛΟΓΧΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ.-ΤΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Καὶ τώρα ἂς ἴδωμεν πῶς ὁ κ. Ζοννὰρ θὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν κ. Βενιζέλον.

Αἱ ἐλπίδες μὲ τὰς ὁποίας ἤρχετο ὁ κ. Ζοννὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς ὁποίας τοῦ ἐνίσχυσαν αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ὅταν συνηντήθησαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅτι ἤρκει ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως ὅπως ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐλευθερούμενος ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ, δράμῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπέπτησαν ὅλαι, καὶ ὁ κ. Ζοννὰρ ἠννόησε τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τῆς ξενικῆς στρατιωτικῆς βίας.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔπρεπε κάπως νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἐν ἐξεγέρσει εὑρισκόμενον ἑλληνικὸν λαόν.

Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως, τὴν 2)15 Ἰουνίου, ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξιν εἰς τὴν ὁποίαν τοῖς ἀναγγέλλει τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τοῖς ὑπόσχεται: «ΠΑΣΑ ΑΝΤΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΕΙΣ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΚΟΜΜΑ ΚΑΙ ΑΝ ΑΝΗΚΟΥΣΙ, θὰ κατασταλῇ ἀνηλεῶς. Οὐδεμία προσβολὴ κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως θὰ γίνῃ ἀνεκτή. Ἡ περιουσία ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΑΣΤΟΥ θὰ εἶνε σεβασταί».

Εὐθὺς ὅμως τὴν ἐπομένην, 3)16 Ἰουνίου, κατόπιν ἀπαιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἤρχισε ὁ κ. Ζοννὰρ ὁ ἴδιος τὰς ἀνεκδικήσεις κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ ἀπέστειλε κατάλογον τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐκκαθαρισθῶσι. Ἀπεσταλμένος του παρὰ τῷ κ. Ζοννὰρ θὰ ἐφρόντιζεν ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ κ. Ζοννὰρ τότε ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην κατάλογον τριάκοντα περίπου προσώπων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ μακαρίτης Γούναρης, καθὼς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ἅτινα ἔδει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς Γαλλικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὅπως ἐξορισθῶσιν ἐξ Ἑλλάδος, Ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ἀναστηλωθέντος ἑλληνικοῦ Συντάγματος. Ἅπαντες οὗτοι μετεφέρθησαν εἰς Κορσικὴν ὅπου καὶ ἐκρατήθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν.

Συγχρόνως ὁ κ. Ζοννὰρ ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην καὶ δεύτερον κατάλογον ἐξ 130 προσώπων ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου, με-

ταξὺ τῶν ὁποίων πρώην πρωθυπουργοί, πρώην ὑπουργοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι, στρατιωτικοί, οἵτινες πάντες ἔδει νὰ κρατηθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν. Ἐπίσης ἐζήτησεν ὅπως ἐξορισθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Βασιλέως.

Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη ἐξετέλεσε καὶ ταῦτα.

Ἐπὶ πλέον τῇ αἰτήσει τῶν ἐν Παρισίοις φίλων τοῦ κ. Βενιζέλου συνελήφθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν πλεῖστοι ἐξέχοντες πολῖται, ἀντίπαλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, οἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ κατ' ἀρχὰς εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἶτα εἰς Μυτιλήνην εἰς στρατόπεδον αἰχμαλώτων, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεστάλησαν καὶ ἄλλοι πλεῖστοι πολῖται καὶ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, περὶ τοὺς 600 περίπου, ὑποβληθέντας εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ εἰς ἄλλας κακουχίας, ἐκ τῶν ὁποίων καί τινες ἀπέθανον. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην δόσιν τῶν μετέπειτα διωγμῶν. Δὲν ἦσαν δὲ «ἀντεκδικήσεις» ἀφοῦ τὰς ἀντεκδικήσεις ἀπεκήρυσσεν ἡ προκήρυξις τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὠνομάσθησαν «ἐκκαθάρισις», δηλ. ἐκκαθάρισις τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῶν δυσμενῶν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον φυτῶν, ὅπως καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐμφυτευθῇ ὁ κ. Βενιζέλος, τὸ δένδρον δηλ. τῆς ἐλευθερίας!

Ὁ κ. Ζοννάρ, Γάλλος πολίτης, ἀνήκων εἰς ἔθνος ὑπερήφανον καὶ ζηλότυπον διὰ τὰ δικαιώματά του, ὅπου δὲν εἶνε κἂν νοητὴ ἀνάμιξις ξένων εἰς τὰ ἐσωτερικά του, καὶ ὅπου ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου εἶνε ἀπόλυτος, ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται διὰ τὸν ρόλον του, ἀγνοῶν μάλιστα καὶ αὐτὸς ἕως ποῦ θὰ τὸν ὠθήσουν νὰ φθάσῃ.

Εἶχε βέβαια τὴν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ δὲν ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἠναγκάζετο νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς βίας καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως ὁλοκλήρου λαοῦ. Τὴν ψυχικήν του κατάστασιν ἀντικατοπτρίζει ἡ κάτωθι ἐπιστολή, ἥτις ἄλλως μᾶς παρέχει καὶ πολυτιμοτάτας πληροφορίας, περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ τὸν κ. Ρέντην πρὸς τὸν κ. Πολίτην. Ὁ κ. Ρέντης διπλωματικὸς ὑπάλληλος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης, εἶχε προσκολληθῇ παρὰ τῷ κ. Ρέπουλη, ἀντιπροσώπῳ τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ, ἦτο δὲ καὶ συγχρόνως σύνδεσμος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Θεσσαλονίκης κ. Πολίτη. Ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Ζοννὰρ μίαν μακρὰν συνέντευξιν τὴν ὁποίαν μεταδίδει πρὸς τὸν κ. Πολίτην διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς του. Ὁ κ. Ζοννὰρ εἶχε συνομιλήσει μετ' αὐτοῦ ἐλεύθερα, μὴ φανταζόμενος βεβαίως ὅτι οἱ λόγοι του θὰ μετεδίδοντο ἐγγράφως πιστότατα, «χαρτὶ καὶ καλαμάρι», ὅπως λέγομεν, διὰ νὰ καταντήσῃ νὰ δημοσιευθοῦν μίαν ἡμέραν καὶ νὰ φωτίσουν τὴν ὅλην ἐν Ἑλλάδι ἐνέργειάν του, μὲ φῶς τόσον παραδόξως ἀποκαλυπτικόν. Πρὸ παντὸς ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος θὰ καταρᾶται τὸν κ. Ρέντην διὰ τὴν ἔμπνευσίν του νὰ καθήσῃ νὰ γράψῃ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν σοφὴν συμβουλὴν τοῦ Φουσσέ, τοῦ περιφήμου ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας ἐπὶ γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ Ναπολέοντος: «Μὴ γράφετε ποτέ».

Τοὐναντίον ὅμως πᾶς ἱστορικὸς θὰ πρέπῃ νὰ ὀφείλῃ χάριτας εἰς εἰς τὸν κ. Ρέντην διὰ τὴν τόσον πολύτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοιαύτην ἔμπνευσίν του. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Νησὶς Ἁγ. Γεωργίου τῇ 4)17 Ἰουνίου 1917.

«Προσωπικὴ — Ἐμπιστευτικὴ»

«Κύριε ὑπουργέ,

Χθὲς μετέβην εἰς Πειραιᾶ ὅπου εἶχε μεθορμισθῇ ἡ «Ζουστὶς» (Σ. Μ. «Δικαιοσύνη» τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ Ζοννάρ), ὅπως ἐρωτήσω ἐὰν ὁ κ. Ζοννὰρ εἶχε τι νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Ρέπουλην. Ἔφθασα ὀλίγον ἀργά, πρὸ τῆς ἐκ τοῦ πλοίου ἀναχωρήσεως τοῦ κ. Ζαΐμη, μὲ ἐδέχθη δὲ αὐτὸς ὁ κ. Ζοννάρ, ὅστις ἐν ἀρχῇ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐπικοινωνῶμεν τακτικῶς μετὰ τοῦ κ. Προέδρου (Σ. Μ. δηλ. τοῦ κ. Βενιζέλου), καὶ διὰ τίνος μέσου, ἐπὶ τῇ καταφατικῇ δὲ ἀπαντήσει μου, μοὶ εἶπεν ὅτι, καθ' ἃ πληροφορεῖται, ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ νομάρχου Λαρίσης δι' ἄλλου διοριζομένου παρ' αὐτῆς καὶ ὅτι εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰ συμφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ, ΘΑ ΥΠΕΒΟΗΘΕΙΤΟ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ἡ προσχώρησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα, καὶ ὅτι θὰ προέβαινεν ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις εἰς ἐγκατάστασιν ἰδίων ἀρχῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα συνεφωνοῦντο καθ' ἣν στιγμὴν δὲν προεβλέπετο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ Δυνάμεις, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Ζοννάρ, μεμφόμεναι τοῦ Κωνσταντίνου διὰ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τοῦ τελεσιγράφου περὶ μεταφορᾶς στρατοῦ κλπ. (Σ. Μ. δηλ. εἰς Πελοπόννησον), ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαλέσουν τὴν ὑπόσχεσίν των περὶ μὴ ἐγκαταστάσεως τοῦ κινήματος καὶ νὰ καταργήσωσι τὴν οὐδετέραν ζώνην. Ἀλλ' ἤδη ἐκθρονισθέντος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀναγνωρισθέντος τοῦ νέου καθεστῶτος, ὡς συμφώνου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Δυνάμεων, δὲν ἔχουσι αὗται πλέον δικαιολογίαν διὰ τὴν εἰς βάρος τοῦ καθεστῶτος τούτου ὑποστήριξιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κινήματος. Ἐφ' ᾧ παρεκάλεσεν ὁ κ. Ζοννὰρ νὰ τηλεγραφήσωμεν εἰς τὸν κ. πρόεδρον, ὅπως ἀναβάλῃ πᾶσαν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχῶν, ἡμετέραν ἐνέργειαν. Ἤδη δέ, ὅτε ὁ σκοπὸς τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ Γάλλων θὰ εἶνε μόνον ἡ ἐξασφάλισις δικαίας κατανομῆς τῆς ἐσοδείας εἰς τοὺς πληθυσμοὺς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων τῆς Ἑλλάδος, ἔχων ὑπ' ὄψιν μου ὅτι πρωτεῦον ἤδη ζήτημα ἦτο τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν κ. πρόεδρον ἐν Ἀθήναις, ὑπεσχέθην ὅτι θὰ ἀνακοινώσω τὰ περαιτέρω εἰς τὸν κ. Ρέπουλην καὶ ὅτι θὰ τηλεγραφήσωμεν καὶ ἠρώτησα, ἂν εἶχε τὶ πρὸς ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὸν διακανονισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ ζητήματος.

»Ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἐδήλωσεν, ἀντιθέτως πρὸς ὅσα εἶχεν εἰπῇ μέχρι τοῦδε, ὅτι δὲν ἔχει ἐντολὴν νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, καὶ ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν δύο Κυβερνήσεων συνεννοήσεις (Σ. Μ. δηλαδὴ κυβερνήσεων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), δέον νὰ γίνωσιν ἀπ' εὐθείας, αὐτοῦ δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ἴσως ὡς διαιτητής. Ὅτι κατὰ τὴν συνέντευξιν ἣν εἶχε πρὸ μικροῦ μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείαν ἐπαφὴν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ τῷ ὑπέδειξε τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν τοῦ κ. Ρέπουλη. Καὶ ὅτι ὁ κ.

Ζαΐμης ἀπήντησεν ὅτι θὰ ὑποβάλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον».

»Εἰς ἐρώτησίν μου ἐὰν ἤδη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κωνσταντίνου θὰ καταλάβῃ, εἰρηνικῶς βεβαίως, ὡς ἐπανειλημμένως εἶχε δηλώσει, τὰς Ἀθήνας, ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν θὰ τὰς καταλάβῃ (Σ. Μ. καὶ ἐν τούτοις θὰ τὰς καταλάβῃ), διότι δὲν ἔχει ἐντολὴν πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ὁ στρατὸς δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἐνταῦθα, ΕΦ' Ω ΠΑΡΕΤΗΡΗΣΑ ΟΤΙ ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΘΑ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΗΣ.

»Ἀπαντῶν ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ εἶπεν ὅτι δέον νὰ μὴ παραγνωρίζωμεν τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἑνὸς Βασιλέως, τοῦθ' ὅπερ ἔχει σημασίαν διὰ μοναρχικὴν χώραν, ὅστις Βασιλεὺς ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, τοῦθ' ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΝΟΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ, ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ. Ὅτι αὐτὸς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδώσῃ τὸ τελεσίγραφον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, εἰδοποιεῖτο τηλεγραφικῶς ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας, καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, ὅτι ΠΡΟΣΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΙΝΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἢ νὰ ἀναμείνῃ ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του. Ὅτι συνεπείᾳ τούτου ἡ ΑΓΓΛΙΑ ΠΡΟΕΤΙΘΕΤΟ ΝΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΑΛΕΣΗ, ἡ δὲ Ἰταλία νὰ ἀπευθύνῃ διαμαρτυρίαν, ὁ δὲ Ριμπὼ τῷ ἐτηλεγράφησεν ΟΤΙ ΜΕΤΕΒΑΛΕΝ (ὁ Ζοννὰρ) ΑΡΔΗΝ ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ καὶ μόνον ἡ ἐπιτυχία τὸν σώζει. Ὁ κ. Ζοννὰρ ἐφαίνετο μόνον τώρα ἀναμετρῶν τὴν εὐθύνην ἣν εἶχεν ἀναλάβει, καὶ μοὶ ἐτόνισε τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως πρὸ τῆς ὁποίας εὑρίσκετο, ἰδίως ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐπήρχετο αἱματοχυσία. Διὰ τοῦτο προσέθηκε ΔΕΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΠΑΝΕΡΧΩΜΕΘΑ ΔΙΑΡΚΩΣ ΖΗΤΟΥΝΤΕΣ ΑΛΛΕΠΑΛΛΗΛΟΥΣ ΒΙΑΙΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΙΕΣΕΙΣ, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἰδίως διότι Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ΔΕΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙ, ΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ΝΑ ΒΛΕΠΗ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΑΝΑΜΙΓΝΥΟΜΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΟΥ (Σ. Μ. Τὶ φοβερὰ μομφὴ ἐκ μέρους τοῦ κ. Ζοννὰρ διὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου!), ἀλλὰ νὰ ἀναμείνωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὴν βαθμιαίαν λύσιν εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντων. Καὶ μοὶ ἀφηγήθη πῶς ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν ἐν Ἀλγερίᾳ. Ὁ κ. Ζοννὰρ ἐφαίνετο στενοχωρημένος, καὶ μοὶ ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς παραμονῆς τοῦ κ. Ζαΐμη ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τὸν ἐφόβιζε δὲ ἐνδεχομένη ὑπουργικὴ κρίσις, πρὸς ἐπίλυσιν τῆς ὁποίας δὲν εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐπέμβῃ οὐδὲ νὰ ζητήσῃ, ὡς μοὶ εἶπεν, τὸν σχηματισμὸν μεταβατικοῦ προσωρινοῦ ὑπουργείου ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ κ. ΠΡΟΕΔΡΟΥ (τοῦ κ. Βενιζέλου δηλ.) Ἐτόνισα εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ ὅτι τόσον ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ὅσον καὶ ὁ κ. Ρέπουλης ἔχουσι πλήρη ἀντίληψιν τῆς

σπουδαιότητος τῶν συντελεσθέντων καὶ ΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΗΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙ ΠΑΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ. Ἀλλ' ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις μόνη τοῦ Βασιλέως δὲν μεταβάλλει τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν τρομοκρατίας, δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐνόπλου Δυνάμεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐπιστράτων καὶ συμμοριῶν ἔτι (Σ. Μ. οἱ ἐπίστρατοι δὲν ἦσαν λαός;) αἵτινες καὶ φαίνονται πλαστῶς σήμερα παριστῶσαι τὴν κοινὴν γνώμην, ἐνῷ πράγματι ὁ λαὸς δὲν ἀποτολμᾷ νὰ ἐκφρασθῇ καὶ ἀπόδειξις ὁ Πειραιεὺς, ὅπου ἐκδηλοῦται βενιζελικὸν φρόνημα ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ἐνῷ πρότερον οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐκφρασθῇ. Ἐξήγησε δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνᾶτο ἐκ τῶν παρασκηνίων καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν ἑκάστοτε Κυβερνήσεων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ σήμερον ἔτι ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη θὰ ἦτο ἀνίσχυρος, ἴσως, καὶ ἂν ἔτι θέλῃ νὰ ἐπιφέρῃ τὰς ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΥΣ διὰ τὴν συνένωσιν τῶν δύο μερίδων μεταβολάς, ἐφ' ὅσον δὲν παρείχετο ἐγγύησις πλήρους ἐκτελέσεως τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗ. Ἄλλως, ὅτι θὰ ἔδει νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ φρουρὰ διὰ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης».

»Ὁ κ. Ζοννὰρ παρετήρησεν ὅτι τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συνεννοήσεως τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας ἂν ὁ κ. Ζαΐμης θὰ θελήσῃ νὰ καλέσῃ τὴν τῆς 31ης Μαΐου, προκειμένου περὶ ὁρκωμοσίας τοῦ νέου Βασιλέως, διότι προσέθεσε: «παρ' ὅλα ὅσα ξέρομεν ὅλοι Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΧΕΝ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ». (Σ. Μ. Ἄκουσον! Ἄκουσον!!) Ἀπήντησα ὅτι ἂν τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος δὲν προβλέπῃ τὴν περίπτωσιν, ἐν τούτοις τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτεύματος βεβαίως ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπανειλημμένην διάλυσιν τῆς Βουλῆς, λόγῳ διαφωνίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἣν διὰ τῆς ψήφου του καὶ ἐρωτηθεὶς ἐνέκρινεν ὁ λαός. Ὁ κ. Ζοννὰρ μᾶς ἀφηγήθη ὅτι ὁ Παπούλας ὡμίλησεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τρόπον ὃν δὲν ἐγκρίνει ὁ ἴδιος, ὅτι προέβη εἰς διάβημα παρὰ τῇ κυβερνήσει, ἀλλ' ὁ κ. Ζαΐμης ἐφρόνει ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πιεσθῶσιν οἱ ἀξιωματικοί, καταλήγει δὲ καὶ ὁ ἴδιος νὰ νομίζῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφύγῃ κατὰ τὸ δυνατὸν βίαια μέσα.

»Ἠρώτησα τὸν κ. Ζοννὰρ ἂν λόγῳ τῶν δυσχερειῶν αἵτινες τῷ προβάλλονται, ὑπὸ τῶν Δυνάμεων δὲν νομίζῃ ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις διὰ τῶν ἀντιπροσώπων της νὰ ἐνεργήσῃ παρ' αὐταῖς Ὁ κ. Ζοννὰρ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἡ στιγμὴ εἶνε ὅλως ἀκατάλληλος, καὶ δὲν θὰ εἰσηκούοντο αἱ συστάσεις μας ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι αἱ Δυνάμεις ἔχουσι τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὤθησαν ὑπερβολικῶς τὴν ἐπέμβασίν των διὰ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Κωνσταντίνου. Συνέστησε δὲ ἐκ νέου ὑπομονὴν ὑποσχόμενος τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὑποστήριξιν πρὸς διευθέτησιν τῶν πραγμάτων κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μας.

Ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Ζοννὰρ εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν

ἐπήρειαν τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη συνεντεύξεως καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ἐπιτιμήσεων τῆς Κυβερνήσεώς του, περιορισθείσης τῆς ἐντολῆς του καὶ ἀπαγορευθείσης τῆς ἀναμίξεώς του εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

»Δέξασθε κ. ὑπουργέ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθυτάτης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου καὶ σεβασμοῦ.

(ὑπογρ. Κ. ΡΕΝΤΗΣ»)

Χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς τίποτε εἰς τὴν καταπληκτικὴν αὐτὴν ὁμολογίαν; Πιστεύω νὰ συμφωνῆτε ὅλοι ὅτι εἶνε περιττόν!!

Φαίνεται ὅτι οἱ δισταγμοὶ οὗτοι τοῦ κ. Ζοννὰρ κατετάραξαν τὸν κ. Βενιζέλον. Τὴν ἑπομένην τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ κ. Ρέντη, ὁ κ. Πολίτης τηλεγραφεῖ εἰς τὸν κ. Ρωμάνον τὰς ζωηράς των ἀνησυχίας ἰδίως διότι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Ζοννὰρ «ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποία εἶνε ἡ πραγματικὴ θέλησις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ριμπὼ νὰ προκαλέσῃ ταχεῖαν καὶ δραστηρίαν ἐπέμβασιν τοῦ κ. Ζοννὰρ, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον, ἄλλως «αἱ ὑποθέσεις μας θὰ ἀποτελματωθοῦν καὶ θὰ καταλήξουν εἰς πλῆρες ναυάγιον». Καὶ συνιστᾷ εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον νὰ εἴπῃ ὄχι ἐπισήμως ἀλλὰ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Ριμπὼ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἔχει ἰδιαίτερον τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν κ. Λόϋδ Τζὼρτζ κατὰ τὸ ὁποῖον: «Ἡ Ἀγγλία θὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Βενιζέλου».

Δηλαδὴ σπεύσατε οἱ Γάλλοι νὰ μᾶς ἐγκαταστήσετε, ἀλλέως, θὰ σᾶς προλάβουν οἱ Ἄγγλοι!

Τότε ὁ Ζοννὰρ ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Ριμπὼ τὴν 5/18 Ἰουνίου ὅτι «ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀγνοεῖ ὅτι Ο ΜΟΝΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝ ΕΙΝΕ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ». Ἀλλὰ προσθέτει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνυπομονῇ ὁ κ. Βενιζέλος παραπλανώμενος ἐκ τῆς ἀγνοίας του (;) περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Προσθέτει ἐπίσης εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὅτι «ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος θέλῃ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνον ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΟΓΧΩΝ ΜΑΣ» καὶ μὲ κίνδυνον πάντοτε αἱματοχυσίας.

Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπ' αὐτά! τὸ πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε τόσον βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ζοννὰρ, τὸ νὰ ἐγκατασταθῇ μία Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς προστασίας τῶν ξένων λογχῶν, ἦτο διὰ τὸν κ. Βενιζέλον «ψύλλοι στ' ἄχυρα».

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ζοννὰρ, διὰ τηλεγραφήματός του ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ ΙΣΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ, καθὼς καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ἐζήτει ἐπὶ πλέον τὴν ἀναβίωσιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου 1915, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ διάλυσίς της ἦτο παράνομος! θὰ ἠμποροῦσε, βέβαια, νὰ γίνουν νέαι ἐκλογαί, ἀλλ' αὐτὰς δὲν τὰς ἤθελεν. Τελεία ἀναστήλωσις τοῦ Συντάγματος! Πρὸ παντὸς δὲ ἐζήτει τὴν ταχεῖαν ἐγκατάστασιν τῆς Κυβερνήσεώς του εἰς Ἀθήνας.

Τότε ὁ κ. Ζοννὰρ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν του ἀπεφάσισε νὰ τὸν φέρῃ καὶ νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ διὰ τῆς βίας. Πρὸ τούτου ὅμως ἔπρεπε νὰ παιχθῇ καὶ ἡ κωμωδία τῆς συνεννοήσεως τῶν δύο Κυβερνήσεων Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης καὶ τῆς διαιτησίας τοῦ κ. Ζοννὰρ. Ἀ-

πετάθη λοιπὸν (Ρεκουλὺ «Ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι») ὁ κ. Ζοννὰρ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δύο Κυβερνήσεων, τὸν κ. Ζαΐμην καὶ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοῖς ἐζήτησε νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν καὶ εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνομιλιῶν, εἴτε δι' ἀντιπροσώπων των νὰ κανονίσουν ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνένωσιν τῶν δύο Κυβερνήσεων, τῶν δύο διοικήσεων, τῶν δύο στρατῶν.

Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας τὰς ὑποδείξεις τοῦ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ. Ὑπέδειξαν ἕκαστος δύο ἀντιπροσώπους οἵτινες θὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν καὶ θὰ ἤρχιζαν τὰς διαπραγματεύσεις. Ἀλλὰ ὁ Ζοννάρ, λέγει ὁ Ρεκουλύ, ἔκαμε καὶ κάτι παραπάνω. Θεωρῶν ὅτι καλύτερα θὰ ἦτο νὰ εἶνε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος παρών, τὸν προσκαλεῖ ὡς φιλοξενούμενον ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ του. Ὁ κ. Βενιζέλος δέχεται ἀμέσως. Καὶ οὕτω τὴν 8)21 Ἰουνίου 1917 γαλλικὸν θωρηκτὸν παρέλαβε τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ τὸν μετέφερεν εἰς Σαλαμῖνα αὐθημερόν. Τὴν 9)22 Ἰουνίου ἤρχισαν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριὲν—Δὲ—Λὰ—Γκραβιὲρ» αἱ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κ. κ. Βενιζέλου καὶ Ζαΐμη διαπραγματεύσεις. Ἡ μεταξύ των συνάντησις ὑπῆρξεν λίαν ἐγκάρδιος, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ. Ἀλλὰ οἱ Βενιζελικοὶ ἀντιπρόσωποι παρουσίασαν τὰς γνωστὰς ἀξιώσεις. Σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ ἄλλας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κ. Ζαΐμη ἠρνοῦντο τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, καὶ ἐζήτουν νέας ἐκλογάς, ἠρνοῦντο τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν, καὶ εἶχον ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος.

Συμφωνία δὲν ἐπήρχετο.

Διὰ νὰ τερματισθῇ ἡ κωμωδία ἔπρεπε νὰ ἐπέμβῃ ὁ διαιτητής. Ὁ κ. Ζοννὰρ εἶχεν ἤδη προσυνεννοηθῇ μετὰ τοῦ κ. Ριμπὼ. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὴν 11)24 Ἰουνίου τὸν κ. Ζαΐμην καὶ ἠξίωσε παρ' αὐτοῦ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

Ὁ κ. Ζαΐμης ἠννόησε τότε ὅτι «ἤγγικε τὸ τέλος», καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ τὴν παραίτησίν του. Καὶ βεβαίως ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν Βουλὴν τῆς 31ης Μαΐου ἥτις θὰ τὸν ἀπεδίωκεν ἀμέσως. Δὲν ἐχρειάζετο πλέον.

Τότε τὴν αὐτὴν ἡμέραν 11)24 Ἰουνίου, (Ρεκουλὺ σελ. 173, 174) ὁ Ζοννὰρ μετέβη εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον. Τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ τοῦ ἠξίωσε νὰ καλέσῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐδέχθη ἀμέσως. Ἀμέσως εἰδοποιήθη καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ἀπήντησεν ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο δύο ἡμέραι διὰ νὰ καλέσῃ παρ' αὐτῷ τοὺς συνεργάτας του ἐκ Θεσσαλονίκης. Τὸ ὑπουργεῖον θὰ συνεκροτεῖτο τὴν ἐπομένην 12)25 Ἰουνίου. Ἐχρειάζετο πάντως χρονικόν τι διάστημα διὰ νὰ καταληφθοῦν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰς αὐτὰς εἰσέλασις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πράγματι ἡ κατάστασις εἰς Ἀθήνας δὲν ἦτο καθόλου ἀκίνδυνος. Ὁ κ. Ρεκουλὺ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του λησμονήσας ὅτι εἰς τὴν σελίδα 170 πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφηγεῖτο ὅτι

«ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἡσυχία ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας πολὺ ταχύτερον παρ' ὅσον ὑπετίθετο», λέγει εἰς τὴν σελ. 176 μετὰ τὴν ἄφιξίν τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ἐν τούτοις ἡ εἴδησις ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος μέλλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διεδίδετο ταχέως εἰς τὸν λαόν. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο πάρα πολὺ πρόσφατος, ὥστε νὰ ἠμποροῦσε νὰ ἔχῃ ξεκαθαρισθῇ ἡ ἀτμοσφαῖρα. Ὅλα τὰ μικρόβια δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξαφανισθῆ». ΜΙΚΡΟΒΙΑ ΦΥΣΙΚΑ ΕΙΝΕ ΟΙ ΑΝΤΙΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ. Διηγεῖται κατόπιν ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς 11)24 Ἰουνίου εἶχεν ἐπιστρέψει ἡ μεταφέρουσα τὸν Βασιλέα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν «Σφακτηρία», καὶ ὅτι τὸ ἑσπέρας ὁμὰς τῶν ναυτῶν της διῆλθε τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι ἀμέσως ὄπισθεν αὐτῶν ἐσχηματίσθη θορυβώδης διαδήλωσις, διαρκῶς ὀγκουμένη, ζητωκραυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως λησμονήσας τὰ προλεχθέντα, παριστᾷ τὴν διαδήλωσιν ὀλιγάριθμον καὶ ἄνευ σημασίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν λησμονήσας τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον διηγεῖται ὀλίγον περαιτέρω ὅτι ὁ στρατηγὸς Ρενιώ, διοικητὴς τοῦ ἀποβιβασθέντος εἰς Πειραιᾶ στρατοῦ, διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν. «ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ», ὅπως ὁ ἴδιος τὴν ὀνομάζει εἰς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμά του. «Ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς ἐπομένης τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ των κατέλαβον ὅλα τὰ ὑψώματα τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν. Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὴν Πνύκα, τὸν Λόφον τοῦ Σταδίου, τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν Λυκαβηττόν» (Ρεκουλύ, σελ. 178).

Ἐπρόκειτο ἄλλως τε τὴν ἐπομένην νὰ ὁρκισθῇ ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τοῦ ὑπουργείου του.

Θὰ μείνουν ἐκεῖ (τὰ γαλλικὰ στρατεύματα) μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ Βενιζέλος καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος κατὰ πόσον ἡ παρουσία των εἶνε ἢ ὄχι ἀπαραίτητος» (Ρεκουλὺ σελ. 178).

«Ὁ κ. Βενιζέλος προγευματίζει τὴν ἡμέραν ταύτην παρὰ τῷ κ. Ζοννὰρ ἐπὶ τοῦ «Ζουστὶς» (Δικαιοσύνη). Αἱ τελευταῖαι προετοιμασίαι τῶν στρατευμάτων ἐγένοντο διὰ τὴν εἰσέλασίν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν».

ΑΡΘΡΟΝ 62ον
(31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ, ΛΟΓΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΙΠΠΙΚΟΥ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ "ΚΑΤΑΚΤΑ„ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ.- ΠΛΗΡΗΣ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὴν 13)26 Ἰουνίου ὁ κ. Βενιζέλος συνεκρότησεν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριὲν-ντὲ-λὰ-Γκραβιὲρ» τὸ ὑπουργεῖον του. Τὸν κατάλογον τῶν ὑπουργῶν του ἔφερεν ὁ γραμματεὺς τοῦ κ. Ζοννάρ, ὁ κ. Δαυῒδ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸν παρέδωσεν εἰς τὸν αὐλάρχην κ. Μερκάτην, ὅστις τὸν παρουσίασεν εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔφερεν οὐδεμίαν παρατήρησιν (Ρεκουλὺ «ὁ κ. Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι»).

Καὶ τώρα ἂς ἀφηγηθῶμεν κατὰ ποῖον τρόπον ἠσφαλίσθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἡ εἴσοδος τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ ὑπουργείου του εἰς Ἀθήνας, ὅπως ὁρκισθῶσι καὶ παραλάβωσι τὴν ἐξουσίαν. Τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ρενιώ, διοικητοῦ τῆς 30ῆς Μεραρχίας. «Ἡ κατάκτησις τῶν Ἀθηνῶν».

«Τὴν 12)25 Ἰουνίου τὸ ἑσπέρας, ἕνα τάγμα κατέλαβε τὸν Λυκαβηττόν, ἕνα ἕτερον τὸ ὕψωμα τοῦ Σταδίου, ἕνα τρίτον ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕνα τέταρτον κατέλαβε τὴν Πνύκα καὶ τὸ Θησεῖον. Δύο ἕτερα τάγματα ἔμειναν ἐν ἐφεδρείᾳ, παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου. Τρεῖς πυροβολαρχίαι τῶν 75 ἐτέθησαν εἰς ἐπιτηρητικὴν στάσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοππάπου, μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ. Πυροβόλα τῶν 37 καὶ πολυβόλα ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τῶν δεσποζόντων σημείων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπειλῶσι τὰς κυρίας ὁδοὺς κατὰ τὸν ἄξονα αὐτῶν».

Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης ὁ στρατιγὸς Ρενιὼ εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸν κ. Ζοννὰρ ὅτι τὴν ἐπαύριον 14)27 Ἰουνίου θὰ εἰσήλαυνεν ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τῶν ὑπουργῶν του ὅπως ὁρκισθῶσι, καθώρισεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς βενιζελικῆς ἀστυνομίας τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον θὰ ἀφηγηθῶμεν περαιτέρω. Ἀλλ' ἡ κατάληψις αὐτὴ θὰ ἐγίνετο πέντε ὥρας πρὸ τῆς εἰσελάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ νὰ μὴ κουρασθῶσιν ἀδίκως τὰ στρατεύματα. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὁρισθῇ ἡ ὥρα.

Ἀλλὰ ἕως τὸ ἀπόγευμα τῆς 13)26 Ἰουνίου ματαίως ἀνέμενεν ὁ στρατηγὸς νὰ τοῦ ὁρισθῇ ἡ ὥρα. Μὴ γνωρίζων τί συμβαίνει ἀπέστειλε τὸν παρ' αὐτῷ προσκεκολλημένον ἴλαρχον Μελᾶν (τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθν. Ἀμύνης) πρὸς τὸν κ. Ζοννὰρ καὶ τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ νὰ μάθῃ ποίαν ὥραν θὰ ἐξεκινοῦσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ὅπως τακτοποιήσῃ τὰ στρατεύματά του. Ἀλλ' οὔτε ὁ κ. Ζοννὰρ οὔτε ὁ κ. Βενιζέ-

λος ἠθέλησαν νὰ δώσουν ἀπάντησιν. Ἐφαίνοντο σὰν νὰ μὴ ἤξευραν περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

«Ὀλίγον ἔκπληκτος μετέβην ὁ ἴδιος παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ. Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνουν μέρος ὁ κ. Ρ. Δαυΐδ καὶ ὁ κ. Λεμπαί, ἔφθασαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δουλειὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ὄχι τοῦ κ. Ζοννάρ, εἶνε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ληπτέων μέτρων, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν ἔδει νὰ συνεννοηθῶ».

»Πηγαίνω λοιπὸν νὰ εὕρω τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει τὸν μεσημβρινόν του ὕπνον. Τὸν ἐξυπνοῦν. Εἰς τὰ πρῶτα μου λόγια ἀρχίζει νὰ μοῦ λέγῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶνε δουλειὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν νὰ ἀπευθυνθῶ. Τί θὰ εἰποῦν ὅλα αὐτά; Δὲν καταλαβαίνω, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε δική μου ὑπόθεσις.

»Κύριε Πρόεδρε, τοῦ λέγω, ἰδοὺ ἐφθάσατε εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἑπομένως εἰς σᾶς προσήκει νὰ ἀναλάβετε τὰς εὐθύνας σας. Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰσχὺν εἰς τὰς χεῖρας μου, καὶ ἔργον μου εἶνε νὰ ἀσφαλίσω τὴν ἐγκατάστασίν σας εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ ἐνεργήσω σωστά, παρὰ ὅταν μοῦ δώσετε τὰς ὁδηγίας σας. Τίθεμαι λοιπὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν διάθεσίν σας, εἰς τὰς διαταγάς σας, καὶ εἰπῆτε τί μέτρα νὰ λάβω».

Τί νὰ κάμῃ ὁ κ. Βενιζέλος; Ἤκουσε τὰ μέτρα τοῦ στρατηγοῦ, ληφθέντα ἐκ συμφώνου μὲ τὸν διευθυντὴν τῆς βενιζελικῆς ἀστυνομίας, τὰ ἐπεδοκίμασε, ἔσφιξε μετὰ θερμότητος τὰ χέρια τοῦ στρατηγοῦ, εὐχαριστῶν αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει : «ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΩ—ΚΑΤΩ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΘΑ ΛΕΓΟΥΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΜΠΗΚΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ» (Σύμφωνοι!! Σ. Μ.)

Ἔμενε νὰ ὁρισθῇ ἡ ὥρα τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἦτο πάντοτε ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ. Ἀλλ' αὐτὴ θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς ὁρκωμοσίας, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ὁρίσει ἀκόμη ὁ Βασιλεύς.

Τέλος πάντων, ὡρίσθη ἡ ὥρα τῆς ὁρκωμοσίας τὴν 11ην π.μ. τῆς ἐπαύριον, 14)27 Ἰουνίου. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἀπεβιβάζετο ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ τὴν 10½ π.μ. εἰς Πειραιᾶ.

Τὴν πρωΐαν ὅθεν τῆς 14)27 Ἰουνίου, τὰ προωρισμένα διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὰς ἑξῆς θέσεις, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων εἰσῆλθον ἐν ἀσφαλείᾳ οἱ διὰ τὴν ἀστυνομίαν προωρισμένοι 400 Κρῆτες χωροφύλακες: (κατὰ τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ρενιώ).

Ἕνα τάγμα μὲ δύο μοίρας πολυβόλων κατέλαβε τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ ἀπέσπασε διμοιρίας εἰς τὸ Πλατεῖον (;), εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἕτερον τάγμα μὲ τέσσαρας μοίρας πολυβόλων κατέλαβε τὴν πλατεῖαν Ὁμονοίας, μὲ τμήματα εἰς τὰς πλατείας Κάνιγγος καὶ Ἀνεξαρτησίας, εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Θησείου, εἰς τὴν πλατεῖαν Μοναστηρακίου καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίας.

Ἥμισυς λόχος εἰς τοὺς σταθμοὺς Πελοποννήσου καὶ Πειραιῶς—Λαρίσης.

...πὶ πλέον διὰ νὰ κατοχυρωθῇ ἀπὸ Πειραιῶς μέχρις Ἀθηνῶν ἡ

ἀσφάλεια τῶν ὑπουργικῶν ἁμαξῶν, τὰ ἐν Πειραιεῖ στρατεύματα διενεμήθησαν ἀπὸ τοῦ λιμένος μέχρι τοῦ σταθμοῦ Νέου Φαλήρου.

Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τούτου μέχρι τῆς Β. Δυτικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, διενεμήθησαν κατὰ μῆκος περιπολίαι ἱππικοῦ διὰ νὰ παρεμποδίσωσι πᾶσαν κίνησιν ὀχημάτων, καθὼς καὶ νὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς πεζοὺς ἢ ἐφίππους νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν λεωφόρον Συγγροῦ.

Τέλος,ἀπὸ τὴν Β. Δυτικὴν γωνίαν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, μέχρι τῆς Ν. Δυτικῆς γωνίας τοῦ κήπου τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Διαδόχου καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Διοχάρους μέχρι τοῦ ξενοδοχείου τῆς «Μεγάλης Βρεττανίας», παρετάχθη διπλοῦς στοῖχος πυροβολητῶν καὶ πεζῶν τοῦ 58ου καὶ 40οῦ συντάγματος, κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πορείας τῶν ὑπουργικῶν ἁμαξῶν ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως.

Οὕτω ἀπεβιβάσθησαν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ὑπουργοί του ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πολέμου «Ζουριὲν-δὲ-λὰ-Γκραβιὲρ» εἰς Πειραιᾶ, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ξένων λογχῶν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Ζοννάρ, εἰσήλασαν θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας, μετέβησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ὡρκίσθησαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐν μέσῳ τῶν διπλῶν στοίχων τῶν ξένων στρατευμάτων, μετέβησαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρεττανίας», ὅπου οἱ πλεῖστοι αὐτῶν κατέλυσαν. «Κατὰ μῆκος τῶν διαδρόμων τοῦ ξενοδοχείου. Κρῆτες χωροφύλακες, πιστοὶ σωματοφύλακες ἐξασκοῦν αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν. (Ρεκουλύ).

Τί δημοτικότης!!

Μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγ. Βρεττανίας» ὁ κ. Βενιζέλος καλούμενος ὑπὸ τοῦ συναθροισθέντος κάτωθι πλήθους, ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ ξενοδοχείου καὶ εἶπεν ὀλίγας λέξεις. Τὸν μεγαλύτερον λόγον του θὰ τὸν φυλάξῃ διὰ τὸ ἀπόγευμα. Τὸ κάτωθεν συναθροισθὲν πλῆθος τὸν ἐζητωκραύγασε. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι περὶ τὸ ξενοδοχεῖον εἶνε παρατεταγμένα τάγματα γαλλικὰ καὶ μοῖραι πολυβόλων, ἄλλα δὲ τάγματα καὶ πυροβολαρχίαι, κατέχουσι τοὺς πέριξ τῶν Ἀθηνῶν λόφους. «Οὔτε μία φωνὴ ἀποδοκιμασίας» λέγει ὁ Ρεκουλύ.

Τὸ ἀπόγευμα μεγάλη διαδήλωσις, ὡς διηγεῖται ὁ κ. Ρεκουλύ, συναθροίζεται εἰς τὴν πλατεῖαν. Τὰ τάγματα καὶ πολυβόλα φυσικὰ εἶνε εἰς τὰς θέσεις των. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξέρχεται εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐκφωνεῖ τὸν λόγον του, ἐξηγοῦντα τὴν πολιτικήν του, τὸν ὁποῖον ὅποιος ἔχει ὄρεξιν νὰ τὸν διαβάσῃ, δύναται νὰ τὸν εὕρῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ διαδηλωταὶ περιστοιχισμένοι ἀπὸ τὰ ξένα στρατεύματα τὸν ἐζητωκραύγασαν.

***

Θὰ μὲ ἐρωτήσετε, ἀναγνῶσται μου, διατί σᾶς ἀφηγήθην τόσον λεπτομερῶς τὰς ὀδυνηρὰς αὐτὰς διὰ τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν στιγμάς. Διὰ νὰ κοκκινίσουν τὰ μάγουλά σας ἀπὸ ἐντροπήν! Διότι πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ὑπάρχουν καὶ περιστάσεις ποὺ θὰ ἀνεβαίνῃ τὸ αἷμα εἰς τὸ κεφάλι μας καὶ νὰ μάθωμεν νὰ κοκκινίζωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ ἐντροπήν! Διότι ἐὰν εἰς μίαν τέτοιαν περίστασιν δὲν μᾶς πιάνῃ ἡ ἐντροπή, τότε πότε θὰ μᾶς πιάσῃ; Ἐκτὸς ἐὰν εἴμεθα πράγματι λαὸς ἀφαιρητζήδων, ὅπως μᾶς ὠνόμασεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν κ. Ἀβρα-

μῆ, ποὺ δὲν κυττάζομεν παρὰ τὴν τσέπην μας καὶ τὸ στομάχι μας, ὅπως μᾶς περιέγραψε καὶ τότε ἂν εἶνε ἔτσι, ἂς συνενωθῶμεν μὲ τοὺς διαδηλωτάς του τῆς ἑσπέρας τῆς 14)27 Ἰουνίου καὶ περιστοιχούμενοι ἀπὸ τὰς λόγχας, τὰ πυροβόλα καὶ τὰ πολυβόλα τοῦ ξένου στρατοῦ, ὅστις τὸν ἐγκατέστησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἂς τὸν ζητωκραυγάσωμεν!

Τὴν ἑπομένην, 15)28 Ἰουνίου, ὁ κ. Βενιζέλος θεωρῶν ἑαυτὸν ἤδη ἐμπόλεμον πρὸς τὴν Γερμανίαν, Αὐστρίαν, Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν, ἀνεκάλεσε τοὺς εἰς τὰ κράτη ταῦτα πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχίζει πλέον ὁ πόλεμος. Ἴσως μᾶς εἴπουν: αἱ ἐπιτυχίαι ἐκ τῆς νίκης θὰ καλύψουν ὅλα αὐτὰ τὰ αἴσχη! Νομίζετε; Νομίζετε ὅτι ὑπάρχει ἐπιτυχία δυναμένη νὰ καλύψῃ τὰ ἐθνικὰ συντρίμματα εἰς τὰ ὁποῖα μετέβαλον τὴν Ἑλλάδα οἱ τοιοῦτοι ἐξευτελισμοὶ καὶ αἱ τοιαῦται ζημίαι ;

Ἀσχέτως ὅμως μὲ αὐτό, θὰ ἐξετάσωμεν, μετά τινας ἡμέρας, διὰ σειρᾶς μόνον ὀλίγων ἄρθρων καὶ τί εἴδους ὑπῆρξαν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κέρδη μας, καὶ κατὰ πόσον ὑπῆρξαν πραγματικά, ἢ ὑπῆρξαν πράγματι χάρτινοι δημοκοπίαι, ἀπαντῶντες οὕτω καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σέρβων καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Νὰ σᾶς ἐκθέσω τώρα τὰ συμβάντα ἐσωτερικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' ὅτου αὕτη ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς ξένους ἐκ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, μέχρις οὗ ἠλευθερώθη μόνη της ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ κ. Βενιζέλου; Καὶ ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι τότε διήρεσεν ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς ὀπαδούς του, οἵτινες ἦσαν «οἱ πατριῶται» καὶ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, οἵτινες ἦσαν «οἱ προδόται», κατὰ τῶν ὁποίων ἐφηρμόσθησαν τὰ βιαιότερα τῶν μέτρων; Χιλιάδες ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν καὶ ἐξετοπίσθησαν, ἑκατοντάδες ἐτυφεκίσθησαν, οἰκογένειαι ὁλόκληροι κατεστράφησαν καὶ ἐπείνασαν, γυναῖκες ἐφυλακίσθησαν καὶ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὡς καὶ ζῷα ἀκόμη ἐτιμωρήθησαν. Εἶνε γνωστὸς ὁ παπαγάλος, ὁ ὁποῖος ἐστραγγαλίσθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, διότι μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος, ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ τὸν «γυιὸν τοῦ Ἀητοῦ», τὸν ὁποῖον εἶχε μάθει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βασιλικοῦ καθεστῶτος.

Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν δεινὴν ἀστυνομικὴν κατασκοπείαν καὶ τὸν νόμον «περὶ δυσμενείας κατὰ τοῦ καθεστῶτος»!

Τί ἔγινε τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι, χάριν δῆθεν, τῶν ὁποίων κατήργησαν οἱ ξένοι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος χειροκροτοῦντος τοῦ κ. Βενιζέλου;

Ἀπῄτει ὁ κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμος τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἄρσιν τῆς μονιμότητος τῶν ὑπαλλήλων;

570 δικασταὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τοῦ δικαστικοῦ σώματος.

6500 περίπου ὑπάλληλοι τῶν διαφόρων ὑπουργείων ἀπελύθησαν.

2300 περίπου ἀξιωματικοὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ.

600 ἀξιωματικοὶ τῆς ἐφεδρείας ἐξέπεσαν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἁπλοῦ στρατιώτου.

3000 ὑπαξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται τῆς χωροφυλακῆς ἀπεβλήθησαν.

300 ἀξιωματικοὶ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ἀπεβλήθησαν.

430 ἀξιωματικοὶ ἐξετοπίσθησαν εἰς διαφόρους νήσους.

150 ἀξιωματικοὶ ἐφυλακίσθησαν.

Δηλαδὴ ἄνω τῶν 10 χιλιάδων προσώπων, ἀπὸ ἀρεοπαγιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, στρατηγῶν καὶ πρέσβεων, μέχρι κλητήρων, διακόνων καὶ χωροφυλάκων ἀπεβλήθησαν τῶν θέσεών των, διότι δὲν εἶχον ἀκολουθήσει τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐκστρατείαν του.

Ἐννοεῖται τὰς θέσεις των κατέλαβον ὀπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διοριζόμενοι ὅπως—ὅπως.

Καὶ ἔτσι ἐγεννήθησαν ἔκτοτε τὰ ὑπαλληλικὰ καὶ τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ὑποφέρει ὁ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ εὑρίσκωσι τέρμα!

Τὴν 16)29 Ἰουνίου 1917, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ὁρκωμοσίαν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐκάλεσε τὸν κ. Ζοννὰρ καὶ τὸν ἠρώτησε (Ρεκουλὺ σελ. 194).

«Ἤθελα νὰ γνωρίζω, ἐὰν εἶσθε εἰς τὸ ἑξῆς ζήτημα, καὶ σεῖς σύμφωνος μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐμέμφθησαν τὸν πατέρα μου ὅτι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται πράξεις τὰς ὁποίας ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ ζητεῖ, ἰδίως ἡ ἀναστολὴ τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν δι' ἁπλοῦ Διατάγματος, νομίζω ὅτι εἶνε ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα».

Ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ, κατώρθωσε ἄνευ δυσκολίας νὰ καθησυχάσῃ τὰς ἀνησυχίας τοῦ νέου Βασιλέως. Τῷ ἐξήγησεν ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ συγκληθῇ Συντακτικὴ Συνέλευσις, θὰ κυρώσῃ καὶ νομιμοποιήσῃ πάντα ταῦτα τὰ μέτρα. Τῷ ἔκαμε μάλιστα, σχετικῶς καὶ ἕνα μικρὸν φιλικὸν μάθημα Συνταγματικοῦ Δικαίου. «Μετ' ὀλίγον ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης θὰ ξέρῃ περὶ αὐτῶν τόσα ὅσα καὶ οἱοσδήποτε ἀπὸ τοὺς ὑπουργούς σας».

Ἠθέλαμεν καὶ ἡμεῖς πολὺ νὰ ἠκούομεν τὸ μικρὸν μάθημα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου τοῦ κ. Ζοννάρ, κατὰ τὸ ὁποῖον δύναται ἕνας Βασιλεὺς καὶ μία Κυβέρνησις δι' ἁπλῶν Διαταγμάτων νὰ μεταβάλλουν τὸ Σύνταγμα μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μέλλουσα ἄγνωστον πότε, νὰ κληθῇ Ἐθνοσυνέλευσις, ἀσφαλῶς κατὰ τὴν γνώμην των θὰ κυρώσῃ τὰς πράξεις ταύτας! Ὁμολογῶ δὲν εὗρον τὴν θεωρίαν αὐτὴν εἰς κανὲν γαλλικὸν σύγγραμμα περὶ συνταγματικοῦ Δικαίου. Φαίνεται ὅτι οἱ συμπατριῶται τοῦ κ. Ζοννὰρ εἶνε καθυστερημένοι!

Καὶ ἐξεδιώχθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διότι διέλυσε δὶς τὴν Βουλήν, τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τέλους, δὲν τοῦ ἀπηγόρευε τὸ Σύνταγμα!

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας των ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλύ, ἀπαντῶν εἰς παράπονά τινα τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ μομφὰς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, τοῦ εἶπε, γελῶν, ὅτι εἶνε συνηθισμένα πράγματα αὐτά, καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ διαβάσῃ τὸν μῦθον τοῦ Λαφονταίν: «Ὁ μυλωνᾶς, τὸ παιδί του καὶ ὁ γάϊδαρος», πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμόν του. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐνε-

θυμήθη ὅτι εἶχεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην του τὸν Λαφονταὶν καὶ ὑπεσχέθη νὰ διαβάσῃ τὸν μῦθον.

Θὰ ἠδύνατο ὅμως ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος νὰ συστήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κ. Ζοννὰρ νὰ διαβάσῃ τὸν Αἴσωπον καὶ δὴ τὸν μῦθον: «Οἱ βάτραχοι».

«Βάτραχοι δύο ἐν λίμνῃ ἐνέμοντο. Θέρους δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, ἐκείνην καταλιπόντες ἐπεζήτουν ἑτέραν. Καὶ δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι, ὅπερ ἰδὼν ἕτερος θατέρῳ φησὶ «συγκατέλθωμεν, ὦ οὗτος, εἰς τόδε τὸ φρέαρ». Ὁ δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν: «Ἂν οὖν καὶ τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῇ, πῶς ἀναβησόμεθα;

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως προσιέναι τοῖς πράγμασιν.

Διότι ὅταν κανεὶς ἀπερισκέπτως ἐνεργῇ τὴν 29ην Μαΐου τοῦ 1917 ἀπαντᾷ ἡ πρώτη Νοεμβρίου τοῦ 1920.

ΑΡΘΡΟΝ 63ον
(13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΛΗΡΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ.-ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξιστορήσωμεν τὰ πολεμικὰ καὶ διπλωματικὰ συμβάντα ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920. Βεβαίως ταῦτα θὰ ἦσαν ἐνδιαφέροντα διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας μας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα δὲν συγγράφομεν ἱστορίαν. Μεταχειριζόμεθα μόνον τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν μας ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν ὑπεκίνησε τὴν συζήτησιν ταύτην: πῶς, δηλαδή, ἐπῆλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμός, ποῖοι ἦσαν οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ.

Ἄλλως τε διὰ νὰ ἀφηγηθῶμεν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς τριετίας ἐκείνης, ὡς καὶ διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἰδίως τῆς διπλωματικῆς ἐξελίξεως καὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς φάσεων καὶ μεταλλαγῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ γράψωμεν ἄλλα τόσα ἄρθρα ὅσα ἐγράψαμεν μέχρι τοῦδε, καὶ νὰ καταναλώσωμεν ἄλλον τόσον χρόνον. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραβλέψουν, οἱ ἀναγνῶσται μας ὅτι τὸ κύριον ἔργον μας δὲν εἶνε τὸ τοῦ ἱστορικοῦ. Ἡμεῖς εἴμεθα πολιτικὸν πρόσωπον καὶ συνεπῶς ἀφιερωμένοι εἰς τὰ πολιτικὰ ἔργα μας καὶ ἰδίως τῆς παρούσης στιγμῆς. Ἤδη ἡ χώρα μας εἰσέρχεται εἰς νέαν φάσιν πολιτικῆς ἐξελίξεως τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐντατικῶς, προσωπικῶς δὲ καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον εἰς Ἀθήνας ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπως τὸ κατὰ δύναμιν συντείνωμεν εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ καθοδήγησιν.

Συνεπῶς θὰ ἀποπερατώσωμεν δι' ὀλίγων ἄρθρων τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνελάβομεν, δηλαδὴ ἀπαντήσεως εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ.

Βενιζέλου, εἰδικώτερον δὲ δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Εἰς τὰ ἄρθρα ἡμῶν ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 5 τῆς 19, 20 καὶ 21 'Οκτωβρίου παρελθόντος ἔτους, ἀνεπτύξαμεν τὰ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, λίαν, ἐπαρκῶς, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ συνθήκη ἐκείνη, μόνον ἐπὶ τοῦ χαρτίου ἔλυσε τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα, καὶ ὅτι ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόνην καὶ ἄνευ βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, νὰ δώσῃ πραγματικότητα εἰς τὰς λύσεις ταύτας. Ἑπομένως καὶ ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἐπήρχετο ἡ μεταβολὴ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ εὑρίσκετο ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους εὑρέθησαν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτὸς μὲν προεκάλεσε τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον περιῆλθεν ἡ Ἑλλὰς ἐκεῖνοι δὲ τὸ ὑπέστησαν.

Εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα μας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησε διὰ τριῶν ἐπίσης ἄρθρων του, ὑπ' ἀριθμ. 30, 31 καὶ 32 τῶν 26, 27 καὶ 28 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους.

Εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν ἄρθρων τούτων τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἄρθρα μας, διὰ τῶν ὁποίων καὶ θὰ περατώσωμεν τὴν ὅλην ἀρθρογραφίαν μας.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν θὰ παρακαλέσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ ἐπαναγνώσωσι τὰ 3 προμνημονευθέντα ἄρθρα ἡμῶν, καθὼς καὶ τὰ τρία ἕτερα ἀπαντητικὰ πρὸς ταῦτα, ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀναγκαζώμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν διπλωματικὰ ἔγγραφα μνημονευθέντα ἐν τῷ κειμένῳ των εἰς τὰ προαναφερθέντα ἄρθρα, ἢ ὁλοκλήρους περικοπὰς ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

'Αλλὰ διὰ νὰ κατανοήσουν οἱ ἀναγνῶσται μας καλύτερον τὰ λεχθησόμενα, θεωροῦμεν καλὸν νὰ διαγράψωμεν εἰς τὰς κυριωτέρας αὐτῆς γραμμὰς τὴν κατάστασιν ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

'Εξεθέσαμεν ἤδη εἰς τὴν προηγουμένην ἀρθρογραφίαν μας πῶς ὁ κ. Βενιζέλος θέτων ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς 'Αντάντ, ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἄνευ οὐδενὸς ὅρου καὶ οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας, ἐματαίωσε τὰς τελευταίας προσπαθείας τοῦ Βασιλέως, διὰ τῶν κυβερνήσεων Ζαΐμη καὶ Καλογεροπούλου, ὅπως φέρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, προεξασφαλιζομένων ἔστω ἐλαχίστου ὁρίου ἀνταλλαγμάτων ὡς καὶ τῆς οἰκονομικῆς τῆς Ἑλλάδος βοηθείας. Διχάσας δὲ τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, προεκάλεσε τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1916 καὶ τῶν πρώτων τοιούτων τοῦ 1917, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμειονέκτει μὲν εἰς λαϊκὴν δύναμιν, ἐπλεονέκτει ὅμως εἰς δύναμιν ξένων στρατῶν καὶ στόλων, ἐπεβλήθη δὲ δι' αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, ἐξεδίωξε τὸν Βασιλέα καὶ παραμερίσας τὸ Σύνταγμα ἐγένετο κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξενικῶν λογχῶν, τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1917.

'Εγένετο οὕτω τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1917 ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐμπόλεμος, χωρὶς οὐδεμίαν προσυμφωνίαν μετὰ τῶν Συμμάχων περὶ ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, οὐδὲ κἂν ἐξασφαλίσεως ρητῶς τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς ἀκεραιότητος. Ἑπομένως τὸ πᾶν ἀπέκειτο

εἰς τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἐὰν ἐξήρχοντο νικήτριαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μιᾶς, τῆς Ἰταλίας, τὰ συμφέροντα ἀντέκειντο πρὸς τὰ ἑλληνικά, ἑτέρας δέ, τῆς Ἀμερικῆς, ἡ διάθεσις ἦτο ἀδιάφορος μὲν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μᾶλλον δὲ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδὲ κἂν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἡ νίκη τῶν Συμμάχων δὲν ἤθελεν εἶσθαι πλήρης, τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἀνασφάλιστα διὰ συνθηκῶν καὶ συμφωνιῶν, δὲν ἦσαν βεβαίως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐξήρχοντο ὠφελημένα ἐκ τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ ἔτος 1917 ἐνεφάνισε μεγάλην κόπωσιν πάντων τῶν ἐμπολέμων. Καθὼς διηγοῦνται πλεῖστοι συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀντάντ ἐξηπλώθη μέγα κῦμα ντεφαιτισμοῦ. Καὶ τὰ γεγονότα συνέτεινον εἰς τοῦτο. Ἡ κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου (παλ. ἡμερ.). ἀρξαμένη μεγάλη ἐπιθετικὴ κίνησις τοῦ Κερένσκυ κατὰ τῶν Γερμανῶν Ἀνατολ. μετώπου ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν τῶν Ρώσσων. Τὸν Ὀκτώβριον οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὴν Ρίγαν. Τὸν Νοέμβριον οἱ Λένιν καὶ Τρότσκυ κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν ἐν Ρωσσίᾳ καὶ τέλη Νοεμβρίου (παλ. ἡμερ.) ὑπέγραφον τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μπρὲστ—Λιτὸφσκ μετὰ τῶν Γερμανῶν, προοίμιον τῆς ἐπακολουθησάσης χωριστῆς εἰρήνης. Περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου (παλ. ἡμερ.). ἐπήρχετο ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καταστροφὴ τοῦ Καπορέττο, ἥτις παρ' ὀλίγον νὰ ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Διότι πρὸς στιγμὴν ἔγινε σκέψις νὰ μεταφερθῇ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου ὁ στρατὸς τῆς Θεσσαλονίκης! Ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις μας!

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἀνεπτύχθη εὐρεῖα κίνησις πρὸς σύναψιν εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, εἰρήνης συμφιλιωτικῆς «ἄνευ νικητῶν καὶ ἡττημένων». Καὶ ποῦ θὰ κατήντα ἡ Ἑλλάς, ἐὰν τοιοῦτο τι ἤθελεν ἐπιτευχθῇ! Ἡ ἄνοδος τοῦ Κλεμανσὼ εἰς τὴν ἐξουσίαν (Νοέμβριος τοῦ 1917) ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς προσπαθείας ταύτας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπετείνετο ἡ προσπάθεια τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας!

«Ἡ βουλγαροφιλία εἶχε γίνει πάλιν τῆς μόδας παντοῦ, ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ, Γαλλίᾳ»... «Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ἀδελφοὶ Μπῶξτον ἐπανήρχιζον τὴν κίνησίν των τοῦ 1915. Ἐὰν κατωρθοῦτο ἡ ἀπόσπασις τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὰς κεντρικὰς αὐτοκρατορίας, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἡ βεβαία εἰρήνη, ἡ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Ἀντάντ; Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν πρὸς τοῦτο μερικαὶ θυσίαι, ἐκεῖναι ἀκριβῶς, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος τὸ 1915». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Δηλαδὴ θυσίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας!

Ἡ τοιαύτη φιλικὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κίνησις ἤρχισε νὰ ἐπηρεάζῃ τόσον πολύ, ὥστε τὴν 13)26 Ὀκτωβρίου 1917 αἱ κυβερνήσεις τῆς Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐντόνως καὶ εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδῖνον. Ἡ Κυβέρνησις μάλιστα Βενιζέλου οὐχὶ ὀλίγον ἀνησυχοῦσα ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν βουλγαρικῶν ἀγριοτήτων ἐν Μακεδονίᾳ, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

Ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἡ βουλγαροφιλία εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ἔντασιν ἦτο ἡ Ἀμερική. Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ Οὐΐλσων οὐδὲ κἂν τὸν πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ παρ' ὅλας τὰς προσ-

παθείας τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδὲ κἂν ὀλίγους στρατιώτας ἐδέχθη νὰ στείλῃ εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον. Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἠρωτήθη ὁ ἐν Οὐασιγκτῶνι πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου, διατί, ἐπὶ τέλους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεχώρει τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως τὸ εἶχε προτείνει ἄλλοτε, ἀφοῦ τοῦτο θὰ ἐπέφερε τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια. (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος).

Πλὴν τούτων ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου τελείως ἀβοήθητος οἰκονομικῶς, οὐδὲ εἰς ἐπιστράτευσιν ἠδύνατο νὰ προβῇ. Ἐχρειάζοντο χρήματα.

«Ὁ κ. Ζοννὰρ ἠσχολήθη ἐπὶ τούτου μόλις ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Γαλλίαν. Ἡ Ἑλλὰς ἐζήτει ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν τὰ ἑκατομμύρια, ἅτινα τῆς ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον. Ἡ διαπραγμάτευσις ἦτο λίαν δύσκολος. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρέπεμψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐσωτερικὸν δάνειον, τὸ ὁποῖον διὰ πολλοὺς λόγους ἦτο ἀδύνατον... Ὁ κ. Πολίτης ἐπέμεινε παριστάνων ὅτι ἕνεκα ἐλλείψεως οἰκονομικῶν μέσων θὰ ἀπετύγχανεν ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις οὕτω θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἀποσυρθῇ τῆς ἀρχῆς». (Ντριὼ ὡς ἄνω).

Κατωρθώθη οὕτω νὰ λάβουν μόνον 50 ἑκ. χρυσῶν φράγκων ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὡς προκαταβολήν, καὶ νὰ ἀποσταλῇ ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς Τραπέζης τῆς Γαλλίας εἰς Ἑλλάδα ὅπως μελετήσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἔδει νὰ περιμένωμεν.

Ἀφ' ἑτέρου οὔτε ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἐπετυγχάνετο. «Ἐχρειάζετο πολὺ νέον ὑλικόν. Ἐχρειάζετο βαρὺ πυροβολικόν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τοιοῦτο διότι εἶχεν ἀνάγκην διὰ τὴν Παλαιστίνην, ὅπου εἶχεν ἀποστείλει καὶ μέρος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων της. Ἡ Ἰταλία ἐζήτει ἐπίσης βαρὺ πυροβολικόν».

Γνωρίζομεν δὲ ὅλοι πόσον ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς ὑλικὸν ἐγένετο πολὺ βραδέως καὶ ἐλλιπέστατα.

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνυπομόνει. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγείρετο. Διέταξε τὸν ἐκτοπισμὸν πολλῶν ἑκατοντάδων πολιτῶν... παρεπονεῖτο ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν τὸν ἠννόει, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀσφαλῶς ἕνεκα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἀπαθείας τὰ ὁποῖα τῆς ἔμειναν ἐκ τῆς τουρκικῆς δουλείας. Ἠρρώστησεν ἐκ τούτων, ἔσχε σκοτοδίνας, καταπτώσεις νευρικὰς ἀνησυχητικάς, ἐξάψεις ἰσχυρᾶς ὀργῆς. Εἰς τὸ Λονδῖνον ἐφοβοῦντο μήπως ἐγκαταλείψει τὴν Ἀντάντ».

Ἔπρεπε νὰ ἀρθοῦν αἱ βραδύτητες. Ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸ καθεστώς του. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, σ. 323).

Τὸν Ὀκτώβριον ἀνεχώρησε δι' Εὐρώπην. Εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον τῷ ἐγένοντο θαυμάσιαι ὑποδοχαί, καὶ μεγάλαι περιποιήσεις. Ἐπεσκέφθη τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Τέλος πάντων, συνῆλθε. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Συμμάχων ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ μὲν Ἑλλὰς νὰ παράσχῃ 300 χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ Σύμμαχοι ὑπεσχέθησαν νὰ τὴν βοηθήσωσιν οἰκονομικῶς διὰ πιστώσεων 750 ἑκατομμυρίων φράγκων, δηλαδὴ ἀνὰ 250 ἑκατομμύρια ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερική. Ἡ ὑπόσχεσις

αὕτη ἄλλως τε ἐν μέρει μόνον ἐπραγματοποιήθη, διότι τὸν Μάϊον τοῦ 1919 τὸ μερίδιον τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἠλαττώθη ἀπὸ 250 ἑκατομ. εἰς 100 ἑκατ. ἑκάστης. Μέχρι δὲ τέλους Ὀκτωβρίου 1920 ἡ Ἑλλὰς εἶχε πραγματοποιήσει ἐπὶ τῶν 12 ἑκατομμυρίων ἀγγλικῶν λιρῶν 6½ ἑκατομμύρια μόνον, ἐπὶ τῶν 48 ἑκατομμυρίων δολλαρίων μόνον 15 ἑκατομμύρια καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου γαλλικοῦ μεριδίου τίποτε. (Ε. Τσουδεροῦ. «Αἱ Συμμαχικαὶ πιστώσεις», 1924).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην, λόγος δὲν ἐγένετο οὐδείς. Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας τὴν 12)25 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ εἰς δηλώσεις του ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τῶν σκοπῶν τῶν Συμμάχων, οὐδόλως ἐμνημόνευσεν οὔτε τὴν Ἑλλάδα οὔτε τὴν Σερβίαν. Νέα ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἑλλάδι, νέαι φυλακίσεις, νέαι ἐξορίαι. Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καθίστατο σκοτεινόν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἠναγκάσθη τὴν 3)16 Φεβρουαρίου τοῦ 1918 νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὴν ἑξῆς διακοίνωσιν:

«Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων συμβάντων, τὰ ὁποῖα ἐτάραξαν τὴν χώραν καὶ ἀπήτησαν παραδειγματικὴν καταστολὴν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ καλύτερον, ποῖον ἰσχυρὸν ὅπλον ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ὁ ντεφαιτισμὸς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τηρουμένην σιωπὴν ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ δημοσία γνώμη μένει μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει νὰ κερδήσῃ τίποτε ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὔτε τὴν βεβαιότητα ὅτι δύναται νὰ λογαριάζῃ ἐπὶ τῆς βοηθείας τῶν μεγάλων συμμάχων ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη αὐτῆς. Τοῦτο ἐπιτηδείως διαδιδόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν ἐκνευρίζει τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ παραλύει τὴν πρὸς ἐπιστράτευσιν ὁρμήν. Καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ ὅλας τὰς συμμάχους δυνάμεις «μίαν δήλωσιν ἀποδεικνύουσαν τὴν πρόθεσίν των νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐπαγρυπνήσουν διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἑλληνικῶν δικαιωμάτων».

Δηλαδὴ ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτει τώρα, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅταν τὸ ἐζήτει ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916, ἀπεκαλεῖτο ὑπ' αὐτοῦ «δόλιος πρὸς τοὺς Συμμάχους», «προδότης». Καὶ τὸ ἐζήτει ὁ κ. Βενιζέλος ἔστω καὶ ἄνευ συνθήκης, ἔστω καὶ δι' ἁπλῆς δηλώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 64ον
(14 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΟΥΝ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ.

Ἀλλὰ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἐδείκνυον καμμίαν διάθεσιν ἔστω καὶ διὰ μίαν τοιαύτην δήλωσιν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος προέτεινεν ὅπως τοὐλάχιστον εἰς τὰ συγχαρητήρια τὰ ὁποῖα αἱ Δυνάμεις θὰ ἀπηύθυνον εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τῆς 25 Μαρτίου, δώσουν τὰς διαβεβαιώσεις ἐκείνας περὶ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν της βλέψεων, αἵτινες θὰ καθησύχαζον τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἑλλάδι Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ὁ Οὐΐλσων ἐν τῇ ἀπαντήσει του πρὸς τὰ συγχαρητήρια τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εἰσόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο δὲν συνεφώνουν αἱ Δυνάμεις μεταξύ των.

Καὶ πρῶτον μὲν «ΟΛΑΙ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΗΡΝΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩΣΙ ΠΡΟΘΕΣΙΝ ΟΠΩΣ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΤΗΝ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΠΡΟΣ ΣΤΕΡΕΩΣΙΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος».

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας, νὰ προσέξωσιν εἰς τὴν ἄρνησιν ταύτην τῶν Δυνάμεων. Ἐὰν ἀναπολήσωσι τὰ ὅσα ἐξεθέσαμεν ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ 1916 καὶ 1917 καὶ τὰς δηλώσεις τῶν Δυνάμεων ὅτι ἀποκαθισταμένης τῆς εἰρήνης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μόνον εἶνε ἁρμόδιος νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πολιτεύματός του καὶ τοῦ Βασιλέως του, ἡ ἄρνησις αὕτη τῶν Δυνάμεων νὰ κάμουν δήλωσιν ὅτι ἔχουσι τὴν πρόθεσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἶνε λίαν χαρακτηριστική. Διότι μοιραίως ἄγεταί τις εἰς τὸ ἐρώτημα, ἀφοῦ οὐδόλως ἦσαν διατεθειμέναι εἰς τὸ νὰ ἀποτρέψωσιν ἐνδεχομένην ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωσταντίνου εἰς τὸν θρόνον, τί νόημα εἶχαν τότε αἱ διακοινώσεις των αἱ γενόμεναι εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920; Διὰ νὰ ἐννοήσωσι τοῦτο οἱ ἀναγνῶσται μας τοὺς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνθυμηθοῦν τὸ τηλεγράφημα τῆς 11)24 Ἀπριλίου 1917 τοῦ Ἰσβόλσκυ πρὸς τὴν ἐν Πετρουπόλει κυβέρνησιν, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Διπλωματικὴν Ρωσσικὴν Βίβλον ἐκδόσεως 1922, καὶ τὸ ὁποῖον ἀνεγράψαμεν ὁλόκληρον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας. Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ὁ Ριμπὼ ἐβεβαίωσε τὴν ρωσσικὴν κυβέρνησιν ὅτι, «ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον σχετικὴν πρὸς ἐθνικιστικὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων», ὅτι «τώρα ἀπεκτήθη πλέον πλήρης συνείδησις τοῦ

γενομένου λάθους τῆς παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας εἰς τὴν 'Ελλάδα» (κατὰ τὸ 1913). 'Επὶ πλέον κατὰ τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ κ. Ι. Καμπόν, Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν καὶ ἐκ τῶν σπουδαιτέρων Γάλλων διπλωματῶν, καθώριζεν ὡς ἑξῆς πρὸς τὸν Ρῶσσον πρέσβυν τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τίποτε δὲν θὰ εἶνε συμφερώτερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρεύσωμεν προφάσεις ὀξύτητος σχέσεων καὶ δυσαρεσκειῶν πρὸς τὴν 'Ελλάδα, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν πάσης μελλούσης ἠθικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς αὐτήν».

Δηλαδή, καὶ ἂν μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δὲν ἐπανήρχετο εἰς τὴν 'Ελλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος οὐδεμίαν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας συνδρομὴν πρὸς πραγματοποίησιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, διότι περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπρόκειτο εἰς τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα.

"Οσον δ' ἀφορᾷ τὴν 'Αγγλίαν, θὰ ἴδωμεν ἐὰν πράγματι μετεβλήθη ἡ στάσις της μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ἢ εἶχε παραμείνει ἡ αὐτή, οἵα καὶ ἐπὶ κ. Βενιζέλου.

Δὲν θέλομεν νὰ παραπονεθῶμεν διὰ τούτων ὅτι οἱ Σύμμαχον ἠδίκησαν τὴν 'Ελλάδα. Τὰ μεγάλα κράτη ἔχουν μεγάλα συμφέροντα καὶ μεγάλας εὐθύνας διὰ τὴν ὕπαρξιν καὶ εὐημερίαν πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ὑπηκόων των. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἔχῃ ἡ 'Ελλὰς τὸν κ. Βενιζέλον πρωθυπουργόν! ἢ ὅτι πάλιν θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των ἀπὸ πεῖσμα διότι ἡ 'Ελλὰς δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπὶ κεφαλῆς της!

'Επανερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἀφήγησίν μας. 'Επρόκειτο, εἴπομεν περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν συγχαρητηρίων πρὸς τὴν 'Ελλάδα κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1918, αἱ Δυνάμεις κάμωσιν συγχρόνως δηλώσεις περὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, αἵτινες νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἑλληνικὴν δημοσίαν γνώμην. 'Αλλ' αἱ Δυνάμεις δὲν ἤθελαν νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις. 'Εδέχοντο νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς 'Ελλάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ δυσκολίας. 'Η 'Αγγλία ἐξηκολούθει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἐκχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. (Ντριὼ «Διπλωματικὴ 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος», τόμος 5ος, σ. 326).

Τότε διέτρεξεν ἡ φήμη ὅτι αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι θὰ προέβαινον δημοσίᾳ προτείνουσαι εἰς τὴν 'Ελλάδα τὴν ἐπιστροφὴν ὁλοκλήρου τοῦ καταληφθέντος ὑπ' αὐτῶν ἐδάφους της, ἐὰν αὕτη συγκατετίθετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οὐδετερότητα! 'Εὰν αὐτὸ ἐγίνετο, τίνα ἐπιρροὴν θὰ εἶχεν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης; "Επρεπε λοιπὸν αἱ Δυνάμεις κάτι νὰ εἰποῦν καὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα. Μετὰ πολλὰς διορθώσεις καὶ ἐπαναδιορθώσεις τοῦ κειμένου τῶν συγχαρητηρίων των, ἡ Γαλλία καὶ ἡ 'Αγγλία κατέληξαν εἰς τὴν ἑξῆς ταὐτόσημον δήλωσιν τῆς 25ης Μαρτίου 1918 (Ντριὼ «Διπλ. 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος»).

«'Απευθύνουσα εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως 'Αλεξάνδρου τὰ συγχαρητήριά της διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἡ 'Αγγλικὴ (ἢ ἡ Γαλλικὴ) Κυβέρνησις εἶνε ἰδιαιτέρως εὐτυχὴς ὅτι τὰ ἀπευθύνει εἰς στιγμὴν καθ' ἣν στρατεύματα 'Αγγλικὰ

(ἢ Γαλλικὰ) ἀγωνίζονται ἐκ νέου διὰ τὴν ὑπεράσπισιν ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ, τῶν ὁποίων ἡ ὑπεράσπισις συνταυτίζεται μὲ τὴν ὑπεράσπισιν ὅλων τῶν Ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἤδη ἀγωνίζονται διὰ τὴν νίκην τοῦ δικαίου. Τίποτε περισσότερον ἀπὸ αὐτὸ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ τὴν διατήρησιν τῶν παραδόσεων, αἵτινες ἑνοῦσι τὰς δύο χώρας καὶ νὰ στερεώσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἀγγλία (ἢ ἡ Γαλλία) πλέον ἢ ποτὲ προσηλωμένη εἰς τὰ καθήκοντά της ὡς ἐγγυητρίας Δυνάμεως θὰ ἀφιερώσῃ μετὰ ἐνεργητικότητος τὰς προσπαθείας της ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον ἀποπειρῶν καταπιέσεως, καταδιώξεως ἢ δουλείας».

Δηλαδή: ἐννοεῖτε τίποτε;

Εἰς τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν Ἀμερικὴν διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εἰσόδου της εἰς τὸν πόλεμον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε καὶ ἔκκλησιν, ὄχι μόνον ὅπως ἀσφαλισθῇ ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅπως οἱ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες ἀπολαύσωσιν ἐγγυήσεων ΔΙΑΒΙΩΣΕΩΣ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΕΘΝΙΚΑΣ ΤΩΝ ΒΛΕΨΕΙΣ, ὁ Οὐΐλσων ἀπήντησε κατ' ἀρχὰς διὰ ξηρῶν εὐχαριστιῶν. Ἀλλὰ κατόπιν ἐπεμβάσεως τῆς Γαλλίας ὅπως μετριασθῇ ἡ ἐκ τούτου δεινὴ ἐντύπωσις, ὁ Οὐΐλσων ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν του νὰ κάμῃ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ δήλωσιν περιέχουσαν πολλὰ πράγματα κολακευτικὰ διὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας καί τινα διὰ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, ὡς ἀξίους μιμητάς των, ἀγωνιζομένους διὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Λαὸς τῆς Ἀμερικῆς ἐννοοῦν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὑποστηριχθῇ, διατηρηθῇ ἡ ἀκεραιότης της καὶ ἀναγνωρισθοῦν τὰ δίκαιά της κατὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης.

Ἀλλὰ θετικὸν τίποτε. Καὶ ταῦτα δὲ τὰ ἀόριστα ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθουν αἱ ἰδιαίτεραι πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐρωτοτροπίαι πρὸς ἀπόσπασίν της ἀπὸ τῆς Γερμανίας.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1918 ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς μεγάλης γερμανικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς χωριστῆς εἰρήνης τῆς Ρουμανίας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, «αἱ διπλωματικαὶ μηχανορραφίαι παρὰ τῇ Βουλγαρίᾳ, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε αἰσθηταί, προξένησαν μεγάλην ταραχὴν ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὡς καὶ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας ἦλθεν εἰς Φάληρον τὴν 15)28 Ἀπριλίου. Ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Πολίτη. Ἐθεώρησαν ὁμοῦ ὅτι ἴσως θὰ ἦτο καιρὸς διὰ «ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΑΙΩΡΗΣΕΩΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΩΝ. Τοὐλάχιστον ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν προφυλάξεις διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον» (Ντριὼ ἄνω ἔργον).

Εἶνε πλέον εἰς θέσιν κανεὶς νὰ καταλάβῃ διατί ὁ Βασιλεὺς ὑπῆρξε δόλιος καὶ προδότης;

Ἀλλὰ καὶ ὅταν κατὰ Ἰούνιον (νέον ἡμερ.) τοῦ 1918 ἀπετράπη ὁ κίνδυνος τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ γαλλικοῦ μετώπου, δὲν ἔπαυσαν αἱ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν συμμαχικαὶ ἐρωτοτροπίαι. Ἡ

᾿Αμερικὴ ἐξηκολούθει ν᾿ ἀρνῆται μετ᾿ ἐπιμονῆς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. ᾿Εν ᾿Αγγλίᾳ οἱ βουλγαρόφιλοι εἰργάζοντο ἐντόνως. ῾Ο λόρδος Νόρκλιφφ, ἰσχυρὸς δημοσιογραφικῶς, ΠΡΟΕΤΕΙΝΕ ΝΕΑΝ ΔΙΑΝΟΜΗΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΕΔΑΦΩΝ. ῾Ο κ. Ρωμᾶνος ἐτηλεγράφει ἀνησυχῶν ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ βουλγαρικῆς προπαγάνδας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ κ. Πάσιτς. Τοῦ ἀπήντα δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐξ ᾿Αθηνῶν τὴν 9ην ᾿Ιουνίου (νέον ἡμερ.) ὅτι ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΜΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΝΟΗΣΟΥΝ, ΔΙΟΤΙ ΣΥΝΕΔΕΣΑΝ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ. (Ντριὼ ἄνω ἔργον, σελ. 331) καὶ προσέθετε πικρὰ παράπονα κατὰ τῆς τοιαύτης στάσεως τῶν Συμμάχων. ῾Οπωσδήποτε ὅμως, ἐδέησε νὰ καθησυχάσουν τὴν ῾Ελλάδα. Τὴν 5)18 ᾿Ιουνίου ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον «εἶνε πιθανὸν ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ χωριστὴν εἰρήνην. ᾿Εν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ῾Ελλὰς καὶ ἡ Σερβία θὰ τηρηθῶσιν ἐνήμεροι. ῾Η Γαλλία καὶ ἡ ᾿Αγγλία θὰ ταῖς μείνωσι πισταί». ῾Ο δὲ κ. Πισσὸν προσέθετεν εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον «ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ ἀναμφιβόλως τὴν Καβάλλαν. ᾿Αλλ᾿ εἰς αὐτὸ δὲν θὰ συγκατατεθῇ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει».

Αὐτὸ ἦτο τὸ ὅλον!

῾Η λύσις εἰς τὴν κατάστασιν ἐπῆλθεν διὰ τῶν νικῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον καὶ δὴ τὸν Αὔγουστον 1918. ῎Ηδη ἀπὸ τοῦ ᾿Ιουνίου καὶ ᾿Ιουλίου ἡ κατάστασις ἐκεῖ ἐξειλίσσετο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Συμμάχους.᾿Αλλὰ ἀπὸ τῆς 9)22 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) ὁ στρατάρχης Φὸς ἐπέφερε τὸ κύριον πλῆγμα διὰ τῶν παρὰ τὸ Σαντὲρ νικῶν του, κατόπιν τῶν ὁποίων οἱ Γερμανοὶ ἤρξαντο γενικῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τὰς γραμμὰς Χίνδεμπουργκ.

᾿Εκ τῶν κατὰ τὸ 1919 ἐκδοθέντων ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ (ἔκδοσις Γερμαν. σελ. 552), ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἀποσπάσματα, ἐξάγεται σαφῶς ὅτι αἱ σημαντικαὶ αὗται νίκαι ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου ἔσχον ἀντίκτυπον σπουδαιότατον ἐπὶ τῶν Συμμάχων τῆς Γερμανίας. ῎Ηδη ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος ἐζήτησε παρὰ τῆς Γερμανίας συνεννόησιν πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου. «Εἰς δὲ τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ὑπολογίζωμεν», λέγει ὁ Λούδενδορφ. ᾿Ανετράπη ἡ Κυβέρνησις Ροδοσλαύωφ, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Μαλίνωφ «ὅστις δὲν ἦτο φίλος τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας» (Λούνδενδορφ). ἐνῷ οἱ συνυπουργοί του ἦσαν «δεδηλωμένοι ᾿Ανταντόφιλοι». Τότε, ὡς διηγεῖται ὁ Λούδενδορφ, ἀπέπτη πᾶσα ἐλπὶς νίκης καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν εἰρήνην. Τὴν 13ην καὶ 14ην Αὐγούστου (νέον ἡμερολ.) 1918 εἰς Σπᾶ ἀπεφασίσθη νὰ ἀρχίσωμεν διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. ᾿Εθεώρησαν πλέον ματαίαν πᾶσαν παράτασιν τοῦ πολέμου.

᾿Ανεφέραμεν ἐνταῦθα ὡς μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, διότι, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὸν ἔφερεν ὡς τοιοῦτον πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ στηρίξῃ λανθασμένως, ἐπ᾿ αὐτοῦ τὸν ἰσχυρισμόν του ὅτι ἡ κατάρρευσις τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν προῆλθεν ἐκ τῶν νικῶν ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Συμμάχων καὶ ἡμῶν. Δὲν ἦτο ἄλλως τε δυνατὸν τοῦτο, ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν ἤθελον

εἶσθαι αἱ νίκαι αὗται. Διότι εἶνε ἀρχὴ γνωστοτάτη εἰς ὅλους τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ πολεμικὰ ζητήματα, ὅτι ἡ τύχη ἑνὸς πολέμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰ κύρια θέατρα αὐτοῦ, ὅπου εὑρίσκονται οἱ μεγάλοι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ καὶ ὅπου εἶνε ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΓΚΟΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ. Ἐν προκειμένῳ ἐπομένως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐὰν π.χ. ἡ ἐν Γαλλίᾳ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἀρξαμένη μάχη ἀπέβαινεν ὁριστικῶς ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαινεν ὑπὲρ αὐτῶν ὁσονδήποτε μεγάλα καὶ ἂν ἦσαν τὰ κατορθώματα τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ. Τοῦτο δὲν μειώνει καθόλου οὔτε τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὴν ἀνδρείαν των. Μειώνει, ὅμως, ἢ μᾶλλον ἐξαλείφει, τὴν ἀξίαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἐπειδὴ διὰ τῶν νικῶν μας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπεφέραμεν, κατ' αὐτόν, τὴν ὁριστικὴν τροπὴν εἰς τὸν μεγάλον πόλεμον, ἄρα δικαιολογεῖται ἡ πολιτική του, ἄρα οἱ Σύμμαχοι ἐξ εὐγνωμοσύνης μᾶς ἔδωσαν «πραγματικὰ» καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν Μ. Ἀσίαν ἄρα κλπ. Ἄλλο τὸ ἕνα καὶ ἄλλο τὸ ἕτερον.

Γνωρίζω πολὺ καλὰ τί ἔγραψαν ὁ στρατηγὸς Φρανσαὶ ντ' Ἐσπραὶ καὶ ἄλλοι ἀξιόλογοι συγγραφεῖς. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ οἱ Ἰταλοὶ ἀπέδωσαν τὴν ὁριστικὴν νίκην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν νίκην των τοῦ Βιτώριο Βένετο, περίπου σύγχρονον μὲ τὰς ἰδικάς μας ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐπίσης οἱ Ἄγγλοι ἀπέδωσαν εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στόλου των, ἴσως μάλιστα φρονοῦντες οὕτω δικαιότερον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους. Ἐπίσης οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς τὴν συμμετοχήν των εἰς τὸν πόλεμον, ὅπερ ἴσως ἀκόμη δικαιότερον. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἐνίκων ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἔαρ τοῦ 1918, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαινεν ὑπὲρ αὐτῶν. Διάφοροι Ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι σκεπτόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου εἰς τὸ ὁποῖον περιορίζει τὴν διάνοιάν των ἡ θέλησις τοῦ κ. Βενιζέλου, μᾶς ἔγγραψαν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκτίμησίς μας περὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου εἶνε «ἀντιπατριωτική». Τί νὰ κάμωμεν! θὰ τὸ ὑποστῶμεν καὶ αὐτό! Ἴσως μεθαύριον, ἂν ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο Κορσικανὸς καὶ ὄχι Μανιάτης, κατὰ τὸν ποιητὴν Σοῦτσον, θὰ μᾶς εἴπουν ὅτι εἴμεθα μισέλληνες! Ὁμολογοῦμεν ὅτι τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος δὲν ἔχομεν.

Καλὸν μάλιστα θὰ ἦτο νὰ μὴ φέρουν τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, ὡς μάρτυρα ὑπὲρ τῶν ἰσχυρισμῶν των. Διότι εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του περιγράφει ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ κλονισμὸς τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν γερμανικῶν κατ' Αὔγουστον 1918 ἀποτυχιῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε σχεδὸν ἀπέστησαν τῆς γερμανικῆς συμμαχίας, καὶ μάλιστα ὅτι σχεδὸν συνετάχθησαν μετὰ τῶν Συμμάχων. Εἰς τὴν σελίδα 576 τοῦ ἔργου του ἀναγράφει ὅτι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Συμμάχων ἐν Μακεδονίᾳ τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου 1918, οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ κέντρον ἔφυγαν «χωρὶς νὰ ἀντιτάξωσιν οὐδεμίαν ἀντίστασιν», ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ ἐφεδρεῖαι ἔφυγον καὶ αὗται ἀρνηθεῖσαι νὰ φράξωσι τὸ ρῆγμα, ὅτι κατὰ μυστικὸν ὑπόμνημα τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς χεῖρας του μετὰ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου, οἱ Γάλλοι ἐγνώριζον ἀπὸ πρὶν ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ παρουσίαζον οὐδεμίαν ἀντί-

στασιν καὶ ὅτι «ἡ προπαγάνδα τῆς Ἀντάντ, ὡς καὶ τὸ χρῆμα τῆς Ἀντάντ, καθὼς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Σόφια, ὅστις πάντοτε παρέμενεν ἐκεῖ, ἔκαμαν καλὰ τὸ ἔργον τους» καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀποφεύγομεν ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα τὰ ἀναφέρομεν, οὐχὶ διὰ νὰ στηρίξωμεν ἐπ' αὐτῶν τοὺς ἰσχυρισμούς μας ἀλλὰ διὰ νὰ συστήσωμεν εἰς τοὺς συζητοῦντας μὲ ἡμᾶς, ὅτι ὅταν πρόκειται νὰ φέρωσι τινὰ ὡς μάρτυρα ὑπὲρ αὐτῶν, καλὸν εἶνε νὰ τὸν ἐξετάζωσιν ἐκ τῶν προτέρων λεπτομερῶς τί δύναται νὰ εἴπῃ διότι ὅταν παρουσιάζουν μάρτυρας θὰ τοὺς ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς τί γνωρίζουν.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918, ἀπὸ 12—26 Σεπτεμβρίου (νέα ἡμερ.) ἐπῆλθεν ἡ τελευταία ἧττα τῶν Γερμανῶν ἐν Γαλλίᾳ.

Τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ—τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἡ φυγὴ τῶν Βουλγάρων εἶνε πλέον γενικὴ καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Τὴν 16)29 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπογράφουσι τὴν ἀνακωχὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα αἴρουσι τὴν νίκην τοῦ Βιτώριο Βένετο καὶ καταρρίπτουσι πᾶσαν αὐστριακὴν ἀντίστασιν, τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) οἱ Αὐστριακοὶ ὑπογράφουν τὴν ἀνακωχὴν τῆς Παδούης, ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΙΔΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΤΟ ΤΡΕΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗΝ. Ὡς βλέπετε, οἱ φρόνιμοι Ἰταλοὶ φροντίζουν νὰ καταλαμβάνουν ἀμέσως τὰς διεκδικήσεις των.

Τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπογράφει τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου. Θὰ τὴν ἴδωμεν προσεχῶς. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου) ἡ Γερμανία καταθέτει τὰ ὅπλα πρὸ τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ οἱ Γάλλοι καταλαμβάνουν ἀμέσως τὴν ΑΛΣΑΤΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΩΡΑΙΝΗΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑΝ ΟΧΘΗΝ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ.

Ὁ πόλεμος ἐτελείωσε καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν εἰρήνην.

ΑΡΘΡΟΝ 65ον
(15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΕΙΧΕ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ ΤΟΥ ΜΟΥΔΡΟΥ.

Ὡς εἴπομεν εἰς τὸ προηγούμενον ἡμῶν ἄρθρον τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπέγραφε τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου, καὶ παρεδίδετο εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων, Ἀλλὰ πρὸ τούτου συνέβησαν τὰ ἑξῆς:

Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου (5 Ὀκτωβρίου) 1918, Τοῦρκοι ἀπεσταλμένοι παρουσιάζοντο εἰς Μυτιλήνην καὶ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ἀγγλικὰς ναυτικὰς ἀρχάς, τὴν δὲ ἑπομένην ὁ ἐν Βέρνῃ πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐκεῖ Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας πρὸς συνομολόγησιν ἀνακωχῆς.

Τότε ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν συνομολογήσεως εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ κ. Ρωμᾶνος, πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, ἔσχεν μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Λόϋδ Τζὼρτζ ὅστις ἐβιάζετο νὰ ἴδῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς Παρισίους καὶ ὅστις ἤθελε νὰ καταστρωθοῦν οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς εἰς τρόπον ὥστε ἡ Ἀγγλία νὰ ἐξασφαλίσῃ οἰκονομικὰ ὠφελήματα ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὴν συνομιλίαν του ὁ Λόϋδ Τζὼρτζ ἐδήλου πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον (τηλεγρ. Ρωμάνου 25 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου 1918, ἀριθ. 8830) ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ 1915 καὶ 1916 αἱ ἀφορῶσαι τὴν διανομὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ τεθῶσι κατὰ μέρος ἀπέναντι τῆς ἀνάγκης τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Τουρκίᾳ.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ κ. Λόϋδ Τζὼρτζ ὁ κ. Βενιζέλος τῷ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἱκανοποιεῖτο ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ. (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθ. 9157).

Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ὁ κ. Βενιζέλος ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους καὶ Λονδῖνον καὶ ἐκεῖθεν μετέδωκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ. Τότε ὁ κ. Πολίτης ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΞΕΠΛΑΓΗ ΟΔΥΝΗΡΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΦΕΙΛΚΥΣΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΛΕΘΡΙΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΠΡΟΣΕΚΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. (Τηλεγράφημα Πολίτη ἀρ. 9157. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐσχηματίσθη νέα Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν Ἰτζὲτ πασᾶ ἥτις καὶ ὑπέγραψε τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου.

Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς ταύτης ἡ Τουρκία παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου, τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατουμένους αἰχμαλώτους, τὰ πολεμικά της πλοῖα. Ἀπεστράτευε τὸν στρατόν της πλὴν μικροῦ τμήματος.

Ὡς πρὸς τὰ ἐδάφη παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰς φρουρὰς καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀραβίας, Συρίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ἐπίσης παρέδιδε τοὺς ἐν Τριπολίτιδι τῆς Κυρηναϊκῆς στρατιωτικοὺς βαθμοφόρους της καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς καὶ τοὺς λιμένας των εἰς τοὺς πλησιεστέρους Συμμάχους, δηλ. Ἰταλίαν καὶ Ἀγγλίαν.

Ἐπίσης παρέδιδε εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ Βατοὺμ καὶ τὸ Βακοῦ (πετρέλαια!).

Ἀπέσυρε τὴν κατοχήν της ἀπὸ ὅσα τμήματα τῆς Περσίας εἶχε καταλάβει.

Παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους ΤΑΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΣ ΣΗΡΑΓΓΑΣ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ (Σιδηροδρόμους Βαγδάτης!).

Ἐπίσης παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τοὺς Ὑπερκαυκασίους σιδηροδρόμους ὅσοι εὑρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀρμενίαν ἀνεγνώριζεν ὅτι ἐν περιπτώσει ταραχῶν εἰς τὰ ἓξ Βιλαέτια τῆς Ἀρμενίας οἱ Σύμμαχοι ἐπιφυλάσσουν τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἱονδήποτε τμῆμα τῶν Βιλαετίων τούτων.

Ἐπίσης δὲ γενικῶς ἀνεγνώριζεν ὅτι: «ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐγεννᾶτο κατάστασις ἥτις θὰ ἠπείλει τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμάχων οὗτοι θὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἱονδήποτε στρατηγικὸν σημεῖον».

Εἰς τὸ 30ὸν ἄρθρον του ὁ κ. Βενιζέλος ἐπικρίνων ἡμᾶς διότι ἰσχυρίσθημεν ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερμάτιζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη της μὲ τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ, ἀντιτάσσει ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀληθὲς καὶ ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Τουρκίαν θὰ ἐτερματίζετο ὄχι διὰ τῆς ἁπλῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἄμεσον συμφέρον ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ὑπογραφεῖσα συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεσπῶντο καὶ ἐσχηματίζοντο νέα Κράτη ὑπὸ Ἀγγλικὴν ἢ Γαλλικὴν προστασίαν, ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Τρανσιορδανία, ἡ Μεσοποταμία, διὰ τῆς ὁποίας ἱδρύετο τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τῆς Ἀρμενίας, καθὼς καὶ τοῦ Κουρδιστάν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο τὸ Ἀγγλικὸν προτεκτορᾶτον τῆς Αἰγύπτου καὶ παρεχωρεῖτο ἡ Κύπρος εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Λησμονεῖ μάλιστα τὸ Μαρόκον καὶ τὴν Τύνιδα! Διότι καὶ περὶ αὐτῶν προέβλεπε ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Ὥστε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντα ταῦτα ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν! Καὶ ἃς συνεχίσωμεν τὸν συλλογισμὸν τοῦ κ. Βενιζέλου. Διατὶ δὲν ἐβοήθησαν οἱ Σύμμαχοι τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης τῶν Σεβρῶν; Διότι, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε, ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Ὁ ὁποῖος ὅμως καθὼς καὶ οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται ἦσαν προθυμότατοι νὰ ἀναλάβωσιν τὴν

ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἀλλ' ἐνῷ κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τοσαῦτα κολοσσιαῖα συμφέροντα τῶν Συμμάχων ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, καὶ ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς ἦτο πρόθυμος νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, αἱ Δυνάμεις ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα μόνην της, τὴν ἀφῆκαν νὰ καταστραφῇ ἐπομένως, καὶ νὰ συγκαταστραφῇ καὶ ἡ συνθήκη, ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὁποίας ἐξηρτῶντο τὰ κολοσσιαῖα συμφέροντά των, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, μόνον καὶ μόνον διότι ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ πρόθυμος ἐν τούτοις ν' ἀγωνισθῇ διὰ τὴν συνθήκην, καὶ ἔφυγεν ὁ κ. Βενιζέλος ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἔκαμνε τίποτε περισσότερον πολεμικῶς, καὶ πιθανώτατα καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι ἔκαμαν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται, ἀφοῦ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἀλλὰ ἡμεῖς, καὶ κανεὶς φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ τοιούτους ἐξωφρενικοὺς παραλογισμοὺς εἰς τὰς κυβερνήσεις μεγάλων Δυνάμεων αἱ ὁποῖαι γνωρίζουν νὰ κανονίζουν τὰ συμφέροντά των κατὰ πολὺ θετικώτερον τρόπον ἀπὸ ὅ,τι παριστᾷ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἔστω παράδειγμα ἡ σημερινὴ Γαλλία. Τὸ Σοβιετικὸν Καθεστώς, μόλις ἐγκαθιδρύθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1917 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1918 ἐγκατέλειψε τοὺς Συμμάχους, ἔκαμε χωριστὴν εἰρήνην μὲ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐπωφεληθεῖσα ταύτης μετέφερε μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀλίγον ἔλειψε τὸ ἔαρ τοῦ 1918 νὰ θραύσῃ ἐκεῖ τὴν Ἀγγλογαλλικὴν ἀντίστασιν, καὶ τὸ ὁποῖον Σοβιετικὸν Καθεστώς, κατόπιν συνῆψε στενωτάτας σχέσεις μὲ τὴν Χιτλερικὴν Γερμανίαν, καταφαγὸν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα πόσας δεκάδας ἑκατομμυρίων χρυσῶν γαλλικῶν φράγκων ὀφειλομένων ἐκ δανείων πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἐκ μέρους τοῦ Τσαρικοῦ καθεστῶτος. Καὶ ἐν τούτοις ἐσχάτως ἡ Γαλλία δὲν ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ σχεδὸν εἰς συμμαχίαν μὲ τὸ Σοβιετικὸν Κράτος, αὐτή, κατ' ἐξοχὴν ἀστικὸν κράτος, χάριν τῶν συμφερόντων της, λησμονήσασα τὴν πρὸς αὐτὴν «προδοσίαν» τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας! Μήπως δὲν ἔκαμε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Φραγκῖσκος ὁ Α.' τῆς Γαλλίας, συνάψας συνθήκην φιλίας καὶ ὑποστηρίξεως τῆς «Μουσουλμανικῆς» Τουρκίας, καὶ ἐναντίον μάλιστα αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους τοῦ Πάπα, αὐτὸς ὁ «χριστιανικώτατος» ὅπως ἀπεκαλεῖτο, Βασιλεύς, λαβὼν εἰς ἀντάλλαγμα παρὰ τῆς Τουρκίας τὰς διομολογήσεις; Ἢ μήπως κατόπιν ὁ μεγάλος Ρισελιέ, ὁ καταπνίξας ἐν Γαλλίᾳ πᾶσαν κίνησιν ἐναντίον τοῦ καθολικισμοῦ, δὲν ὑπεστήριξε τὰ «Διαμαρτυρόμενα» κράτη τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῶν «καθολικῶν» γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἐναντίον τοῦ «καθολικωτάτου καὶ ἀποστολικωτάτου» αὐτοκράτορος ἐν Βιέννῃ, διότι αὐτὸ ἐπέβαλε τὸ συμφέρον τῆς Γαλλίας;

Ἔτσι σκέπτονται τὰ μεγάλα κράτη, καὶ ἔτσι ἐνήργησαν ὄχι μόνον ἡ Γαλλία ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ κράτη τὰ ὁποῖα οὕτω ἀπὸ μικρὰ ἔγιναν μεγάλα.

Καὶ ἂς μὴ ἐξοργισθῇ κανεὶς ἰδεολόγος μὲ ὅσα λέγομεν, καὶ μᾶς εἴπῃ ὅτι αὐταὶ εἶνε αἱ θεωρίαι τοῦ Μακκιαβέλη. Διότι θὰ ἔχῃ λάθος. Ὁ Μακκιαβέλη δὲν ἐδημιούργησε θεωρίας, ἀλλ' ἁπλῶς στηριζόμε-

νος ἐπὶ τῆς ἱστορίας ΠΕΡΙΕΓΡΑΨΕ τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι, ὅπως τοὺς κατεσκεύασεν ὁ Θεός, ἐργάζονται ὅπως δημιουργήσωσιν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὁ μεταχειρισθεὶς ξενικοὺς στρατοὺς διὰ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶνε καταδικαστέος, ἀφοῦ κατώρθωσε τὸν σκοπόν του.

Τοὐναντίον, εἶνε καταδικαστέος. Ὄχι μόνον διότι ἡ πρᾶξις αὕτη ἠθικῶς εἶνε ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ διότι πολιτικῶς εἶνε κἄτι περισσότερον ἀπὸ ἔγκλημα, εἶνε «πολιτικὸν σφάλμα» διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἔκφρασιν ἑνὸς μεγάλου Γάλλου διπλωμάτου καὶ πολιτικοῦ. Διότι τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀναμίξεως ξένων στρατῶν εἰς τὰ ἐσωτερικά των, οἱ λαοὶ δὲν τὴν ἀνέχονται καὶ δὲν τὴν λησμονοῦν, οὔτε τὴν συγχωροῦν ποτέ. Καὶ πῶς ἕνας πολιτικὸς θὰ κυριαρχήσῃ ἑνὸς λαοῦ, ὅταν μεταχειρίζεται μεθόδους τὰς ὁποίας ὁ λαὸς οὗτος οὔτε ἀνέχεται οὔτε συγχωρεῖ: Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσε τὸ 1920 καὶ δὲν ἠδυνήθη παρὰ μετὰ πολλὰ ἔτη νὰ ἐπανεμφανισθῇ εἰς τὴν πολιτικήν, δι' ἄλλους λόγους, οὐχὶ τοῦ παρόντος, διὰ νὰ ξαναπέσῃ καὶ πάλιν ἐξεγείρων ἑκάστοτε οὐχὶ τὴν ἀντίθεσιν ἀλλὰ τὴν ἔχθραν μεγίστου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βεβαίως ὁσάκις κράτος τι μεταχειρίζεται πρὸς αὔξησίν του μεθόδους οἵας προανεφέραμεν, δὲν τὰς παρουσιάζει τόσον γυμνάς. Εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ σεβασθῇ καὶ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια τὰ ἐμφωλεύσαντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν. Καὶ εὑρίσκει πάντοτε τὰς ἠθικὰς αἰτίας ἢ προφάσεις, τὰς διὰ τοὺς σκοποὺς του ἀναγκαίας. Ἄλλοτε εἰς παρῳχημένας ἐποχὰς εἶχε πρὸς τοῦτο ἐξαιρέτους βοηθοὺς τὰ ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος κηρύγματα. Σήμερον ἔχει θαυμασίαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ Τύπου προπαγάνδαν, ἡ ὁποία καλῶς χειριζομένη ἀποτελεῖ ὅπλον πολλάκις ἀκαταμάχητον. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ καλῶς διοικούμενα κράτη, δι' ἐμμέσων ὁδῶν κατευθύνουν καὶ ὁδηγοῦσι τὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων δημοσιογραφίαν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο καὶ νὰ φαίνεται.

Ἑπομένως, ἐὰν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐξηρτῶντο τὰ παμμέγιστα συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τὰ ὁποῖα ἀπηρίθμησεν ὁ κ. Βενιζέλος, οἱ Σύμμαχοι θὰ ὑπεστήριζον τὴν Ἑλλάδα μὲ ὅλα των τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν, ἀδιαφοροῦντες ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐπανέλθει καὶ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων αἵτινες θὰ τοὺς ἐβοήθουν. Θὰ ἤξευρον δὲ νὰ κατευθύνουν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν των χάριν τῶν σκοπῶν των. Ἀλλὰ ἡ πραγματοποίησις τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν δὲν ἐξηρτᾶτο πλέον ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Εἶχε συντελεσθῇ πρότερον.

Εἶχε συντελεσθῇ δύο σχεδὸν ἔτη πρότερον. Διότι καὶ διὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Τουρκίας εἰς τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς τού Μούδρου, ἡ Γαλλία κατελάμβανεν τὴν Συρίαν, καὶ ἡ Ἀγγλία τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, καθὼς καὶ τὰ κράτη τῆς Ἀραβίας. Κατελάμβανον ἐπίσης καὶ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Βαγδάτης καὶ τὸ Βατοὺμ καὶ τὸ Βακοῦ (χάριν τῶν πετρελαίων). Τὴν Κύπρον τὴν εἶχε ἡ Ἀγγλία ἤδη προσαρτήσει. Δὲν πιστεύομεν δὲ νὰ

φαντάζεται κανεὶς ὅτι τὸ ἀγγλικὸν προτεκτοράτον ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὁπότε ἡ Αἴγυπτος κατόπιν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας συνθηκῶν ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ πρᾶγμα, δὲν ἔπαυσε ὑφιστάμενον τὸ νομικῶς μὴ ὑφιστάμενον πλέον Ἀγγλικὸν προτεκτοράτον, διότι εἶνε πεμμεγίστη καὶ ζωτικωτάτη ἀνάγκη τῆς Ἀγγλίας ἡ εἰς χεῖρας της ἐξασφάλισις τῆς διόρυγος τοῦ Σουέζ. Οὔτε φανταζόμεθα ὅτι ἡ τύχη τοῦ Μαρόκου καὶ τῆς Τύνιδος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν!

Δὲν καθίστα δὲ ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐπισφαλῆ τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Συμμάχων, ὄχι μόνον διότι ἡ Τουρκία δὲν θὰ εἶχε καθόλου δυνάμεις διὰ νὰ διεκδικήσῃ ἐκ νέου τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν μεγάλων δυτικῶν κρατῶν, ἀλλὰ κυρίως διότι αἱ ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἀποσπασθεῖσαι αὗται χῶραι, δὲν κατοικοῦντο ἀπὸ Τούρκους, ἀλλὰ ἀπὸ ξένας πρὸς τοὺς Τούρκους φυλάς, κατακτηθείσας ὑπ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ νέα των κατάστασις τῆς ἡμιανεξαρτησίας ὑπὸ μεγάλους προστάτας, οἵτινες ἐσεβάσθησαν ἀπολύτως τὸν ἐθνισμόν των, τὰ ἔθιμά των, τὸν ἰδιαίτερον αὐτῶν πολιτισμὸν καὶ πρὸ παντὸς τὰ θρησκευτικά των αἰσθήματα, τοῖς εἶνε πολὺ εὐαρεστότερα. Ἑπομένως ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν δὲν μετέβαλε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις αὕτη, ἄφινε μόνον ἐκκρεμῆ ΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗΝ ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΝ τῆς νέας ταύτης καταστάσεως ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα. Ἀλλ' ἡ νομικὴ αὕτη διατύπωσις μιᾶς πραγματικῶς συντελεσθείσης καταστάσεως, θὰ ἐγίνετο κάλλιστα, ὅπως καὶ ἔγινε διὰ νεωτέρων συνθηκῶν. Ὥστε δὲν ἦτο τοῦτο καὶ μόνον λόγος νὰ ἀρχίσωσιν αἱ Δυνάμεις νέον πόλεμον, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὁλοκλήρου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐκτὸς ἐὰν διὰ τῆς μὴ ἐκτελέσεως τοῦ ὑπολοίπου μέρους αὐτῆς ἐθίγοντο ζωτικὰ αὐτῶν συμφέροντα, τὸ ὁποῖον, ὡς θὰ ἴδωμεν, δὲν συνέβαινεν.

Ὥστε ὀρθῶς ἰσχυρίσθημεν ὅτι διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦτο ἴσως ἐσφάλαμεν, ὅτι θὰ ἔπρεπε καλύτερα νὰ ἐλέγαμεν ὅτι διὰ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, δύο σχεδὸν ἔτη πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πάλιν ὀρθῶς εἴπομεν ὅτι μετὰ τοῦτο ἀφίνετο ἡ Ἑλλὰς μόνη κατὰ τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμάλ. Διότι τὸ ὑπόλοιπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεσις δὲν εἶχε πραγματοποιηθῆ πρὸ ἢ καὶ κατόπιν τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἐνδιέφερε κυρίως μόνην τὴν Ἑλλάδα, πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἀναφέρωμεν ἀμέσως καὶ αἱ ὁποῖαι ἐνδιέφερον καὶ τοὺς Συμμάχους καὶ βεβαίως καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Εἶνε αὗται: Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε πρωτίστως τὴν Ἀγγλίαν.

Τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε ὁλόκληρον τὸν πολιτισμένον κόσμον.

Τὸ ζήτημα τῶν διομολογήσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰταλίαν, αὕτη μὴ λαβοῦσα ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεών της ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατήγγειλεν ὀλίγον πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν τὴν σύμβασιν Τιτόνι — Βενιζέλου, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ 7ου ἄρθρου αὐτῆς καὶ οὕτω ἡ Ἑλλὰς ἔχασεν ὁριστικῶς τὴν Β. Ἤπειρον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἔκτοτε εἶχε πᾶν συμφέρον νὰ μὴ εὐνοήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Γαλλίαν, αὕτη διὰ τῶν ὁρίων μεταξὺ Συρίας καὶ Τουρκίας, ἅτινα καθώρισεν ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, παρῃτήθη τῆς Κιλικίας. Ἄλλως τε, ὡς θὰ ἴδωμεν εἶχεν ἡ Γαλλία πολὺ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἔλθει εἰς κατ' ἰδίαν διαπραγματεύσεις ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ, παραιτουμένη τῆς Κιλικίας καὶ λαμβάνουσα διαφόρου εἴδους οἰκονομικὰ ἀνταλλάγματα. Πάντως, εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὁπότε ὁ κ. Βενιζέλος προῃτοιμάζετο ν' ἀναλάβῃ πολεμικὸν ἀγῶνα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ κλείσῃ συμφωνίαν μετὰ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ ΠΛΕΟΝ, καὶ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου 1920 ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ ἐξεκένου τὴν Κιλικίαν καὶ ἀπεσύρετο εἰς τὰ ὅρια τῆς ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολὴν Συρίας. Παρῃτεῖτο οὕτω ἡ Γαλλία κατ' οὐσίαν πάσης προθέσεως ὅπως συντρέξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ ταῦτα ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου.

Ἀπομένει δὲ πλέον νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον τὰ ζητήματα τῶν Στενῶν, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν διομολογήσεων ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀναγκάσωσι τὰς Δυνάμεις ἢ τοὐλάχιστον τὴν Ἀγγλίαν ὅπως βοηθήσωσιν ἐμπραγμάτως τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, διότι ἂν δὲν συνέβαινε καὶ τοῦτο, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἠναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ μόνος κατὰ τοῦ Κεμὰλ καὶ θὰ εὑρίσκετο εἰς τὴν αὐτὴν καὶ χειροτέραν μάλιστα θέσιν τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν, μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 66ον
(16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.-ΑΠΕΚΛΕΙΕΤΟ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 31ον ἄρθρον του τῆς 27ης Νοεμβρίου παρ. ἔτους ἰσχυρίζεται ὅτι κατώρθωσε «ὥστε νὰ χαραχθῇ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὡς σταθεροῦ φίλου τῆς Ἀγγλίας, νὰ θεωρῆται ὡς ἐξυπηρετοῦσα τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα». Καὶ περαιτέρω ὅτι «ἡ σταθερότης ἀκριβῶς τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠμπόδιζε τὴν Ἀγγλίαν, μετὰ τὴν ἐναντίον της κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, νὰ μεταβάλῃ ριζικῶς τὴν πολιτικήν της εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολήν, ἀποφασίσασα νὰ βασίζεται τοῦ λοιποῦ, διὰ τὰ εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ὑδρογείου συμφέροντά της, εἰς τὴν φιλίαν τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τῆς φιλίας τῆς Τουρκίας, ἠγγυᾶτο ὅτι ἡ γενομένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα στροφή, θὰ ἦτο ἐξ ἴσου σταθερά, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας μας δὲν ἀπεδεικνύομεν ὅτι αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ ἦσαν σαθραί».

Ἡ δὲ καλυτέρα ἀπόδειξις τούτου, τῆς σταθερότητος δηλ. τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἶνε ὅτι ἐνῷ μετεβλήθη ἡ σταθερὰ αὕτη πολιτικὴ ριζικῶς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἐναντίον της, καὶ ἐστηρίχθη ἔκτοτε ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος, ἔμεινεν ὅμως σταθερὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁπότε «Ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ ἐξηκολούθει εὐχόμενος τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτησιν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, χωρὶς νὰ παύσῃ ὅμως νὰ δηλοῖ εἰς τοὺς ὑπευθύνους κυβερνήτας μας, καὶ ὅσους ἄλλους ἐπισήμους Ἕλληνας εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ, ὅπως τὸν πατριάρχην Μελέτιον, ὅτι ἐφ' ὅσον παραμένει ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Ἀγγλικὴ Κοινὴ Γνώμη δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Κυβέρνησίν της νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἕνα σελίνιον οὔτε ἕνα φυσίγγιον». Ἂς τὰ ξεκαθαρίσωμεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἂς τὰ ἁπλουστεύσωμεν διὰ νὰ τὰ ἐννοήσωμεν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος :

1) Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ ἦτο σταθερά.

2) Ὁ κ. Βενιζέλος κατώρθωσε νὰ χαραχθῇ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν σταθερὰν ταύτην ἀγγλικὴν πολιτικήν.

3) Ἡ Ἀγγλία μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Τουρκίας ἐναντίον της μετέβαλε ριζικῶς τὴν πολιτικήν της.

4) Ἡ νέα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἦτο νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος.

5) Ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἀπεσκόπει τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

6) Ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ ἦτο ἐξ ἴσου σταθερὰ ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη.

7) Ἀλλὰ ἔπαυσε νὰ εἶνε σταθερὰ ὅταν αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη ἔγιναν σαθραί.

8) Ἔγιναν δὲ σαθραὶ (κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε) διότι ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.

9) Ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε σαθραὶ μολονότι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπεστράτευσεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν νέαν ταύτην φάσιν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, καὶ ἀπεδύθη ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸν μεγαλύτερον καὶ μακρότερον τῶν πολέμων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

10) Μολονότι αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἔγιναν σαθραί, ἡ νέα ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε σταθερά, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

11) Ἀπόδειξις τῆς σταθερότητός της εἶνε ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νέας ταύτης σταθερᾶς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ κάμνει εὐχὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

12) Περιορίζεται μόνον εἰς εὐχάς, καὶ δὲν διαθέτει «οὔτε ἕνα σελίνιον, οὔτε ἕνα φυσίγγιον» ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζομένης ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη.

13) Δὲν τοῦ ἐπιτρέπει δὲ ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη νὰ ἐργασθῇ τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς νέας σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι ἦτο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἀγωνιζόμενος μόλον τοῦτο ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ταύτης.

14) Ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ, πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας δὲν κάμνει τίποτε πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς ταύτης γνώμης, μολονότι εἶνε γνωστὸν ποῖα μέσα διαθέτει ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις πρὸς καθοδήγησιν τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ὅταν πρόκειται περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας.

15) Καὶ οὕτω, ὁ Λόϋδ Τζώρτζ, ἀφίνει τὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, νὰ καταστραφῇ, καὶ ἀφίνει νὰ καταπέσῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ νέα σταθερὰ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας, διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

***

Ταῦτα φρονεῖ κατὰ τὰ ἄρθα του ὁ κ. Βενιζέλος περὶ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ καὶ περὶ τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. Ἐὰν ἐπρόκειτο Ἄγγλος πολιτικὸς νὰ κάμῃ ἀντιπολίτευσιν πρὸς τὸν κ. Λόϋδ Τζῶρτζ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταγγείλῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα λέγει ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶνε ἄλλη.

***

Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ ἡμεῖς τί συνέβαινε μὲ τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικήν.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἦτο πάντοτε, ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ καὶ παραμένει σταθερωτάτη. Συνίστατο αὕτη πάντοτε εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁδοῦ τῶν Ἰνδιῶν. Δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐξέλιξίν της καὶ τὰς λεπτομερείας της. Τὸ ἄνοιγμα τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ ἔσχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Ἄδεν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε ἀσφαλὴς ἡ ὁδὸς αὕτη καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, ἔδει ἡ ἀγγλικὴ ἐπιρροὴ νὰ κυριαρχῇ καὶ ἐν Περσίᾳ καὶ εἰς Ἀφγανιστάν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἔμεναν αἱ χῶραι μεταξὺ Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ Ἰνδιῶν. Δηλαδὴ ἡ Τουρκία.

Ἡ Τουρκία εἶχε τριπλῆν σημασίαν διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Πρῶτον ἦτο κυρία τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας, χωρῶν αἵτινες συνέδεον ἐδαφικῶς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τῆς Περσίας. Δεύτερον ἦτο κυρία τῆς Ἀραβίας καὶ συνεπῶς ἐσήμαινε πολὺ διὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐπικράτησιν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ καὶ τῷ Περσικῷ κόλπῳ. Καὶ τρίτον ἦτο κυρία τῶν Στενῶν. Καὶ ἐρχόμεθα οὕτω εἰς τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν.

Ἡ σημασία τῶν Στενῶν ἦτο μεγάλη διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐφ᾽ ὅσον ἡ Ρωσσία ἦτο ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις, ἔχουσα μεγάλον στόλον ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Διότι τὸ ὅλον ζήτημα τῆς Ἀσίας καὶ συνεπῶς καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἦτο ζήτημα κυρίως ἀγγλορωσσικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ θὰ εἶνε καὶ πάλιν ἐφ᾽ ὅσον ἡ Ρωσσία ἐπαναγίνεται πολεμικῶς ἰσχυρὰ καὶ ἰδίως ἐφ᾽ ὅσον ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ἰσχυρὸν στόλον ἐν Εὐξείνῳ. Τὰ δὲ Στενὰ εἶνε ἡ ἔξοδος τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ θαλασσία πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδός. Ἑπομένως τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ἦτο ὅπως τὰ Στενὰ εἶνε ἀδιάβατα διὰ τὸν ρωσσικὸν στόλον. Συνεπῶς ἐφ᾽ ὅσον τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος κατεῖχε τὰ Στενά, ἦτο Δύναμις τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία θὰ ὑπεστήριζε παντὶ τρόπῳ· ἀφοῦ μάλιστα κατεῖχε καὶ ὅλας τὰς χώρας τὰς μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Περσίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε καλύτερος ὑποστηρικτὴς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καθ᾽ ὅλον σχεδὸν τὸν 19ον αἰῶνα. Οὐδὲ ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος ἐμφάνισις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς καὶ συνεπῶς ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ, μετέβαλε τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς Ἀγγλίας, ἐφ᾽ ὅσον ἡ Γερμανία περιωρίζετο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας καὶ συνεπῶς τὴν καθίστα ἀνθεκτικωτέραν ἔναντι τῆς Ρωσσίας. Τὰς ὑπερβολὰς τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ κατέστελλεν ἐγκαίρως ἡ Ἀγγλία, ὅπως π.χ. ὅταν παρημπόδισε τὴν ἔξοδον τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ὅταν ὅμως ἡ Γερμανία, ἀσχέτως μὲ τὴν πολιτικήν της ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ, ἤρχισε διὰ τῆς κατασκευῆς μεγάλου στόλου ἀπειλοῦσα νὰ διαμφισβητήσῃ μίαν ἡμέραν τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν, ἦτο ἑπόμενον ὅτι τὸ ἀγγλικὸν συμφέρον θὰ ἐζήτει τὴν ἔξοδόν της ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς τῆς ὁποίας ἐτάρασσε τὴν ἰσορροπίαν. Καὶ ἐγένετο τοῦτο διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία εὑρέθη σύμμαχος μὲ τὸν αἰώνιον ἀνταγωνιστήν της, τὴν Ρωσσίαν, ἀλλὰ ἐπεισοδιακῶς μόνον καὶ κατ᾽ ἀνάγκην, ἐφ᾽ ὅσον ἠγωνίζετο ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς της. Ἡ ἔξοδος τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς

παγκοσμίου σκηνῆς, ἐπανέφερε τὰ πράγματα εἰς τὴν παλαιάν των τροχιάν.

Δὲν βλέπομεν ποίαν νέαν κατεύθυνσιν ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικήν, ὡς ἰσχυρίζεται. Ἄς ἴδωμεν πάρα πέρα.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπαυσε ἐπιδιώκουσα τοὺς παλαιούς της ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. Ἐὰν ἡ Τουρκία ἔμενεν οὐδετέρα θὰ τὴν ὑπεστήριζεν ἀναμφισβητήτως καὶ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὸ θέρος τοῦ 1914 πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς Τουρκίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος, προέτεινεν αὐτὸς εἰς τοὺς Συμμάχους τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγγλία τοῦ εἶπε νὰ καθήσῃ ἥσυχος. Ἡ ἔξοδος ὅμως τῆς Τουρκίας εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας ἐγέννησε διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου τῶν Στενῶν. Ἔπρεπε νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτή, δι' οἱασδήποτε θυσίας, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀνεφοδιάσῃ τὴν σύμμαχόν της Ρωσσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κατέχῃ αὐτὴ τοὐλάχιστον τὴν πρὸς τὴν Μεσόγειον ἔξοδόν των, δηλ. τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὄχι ἄλλος, ἔστω καὶ ἂν ἡ Ρωσσία κατελάμβανε τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον εἴσοδον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἀπέτυχε, καὶ ἐξηγήσαμεν τοὺς λόγους εἰς τὰ περὶ Δαρδανελλίων ἄρθρα μας.

Ἀλλὰ ἡ ἀποτυχία της αὔτη ἰσορροπήθη ὡς πρὸς τὴν συνέχισιν τῆς ἀναλλοιώτου πολιτικῆς της εἰς τὸ μέλλον, διὰ τῆς καταρρεύσεως τῆς Ρωσσίας, ἥτις ἐν μέρει ὠφείλετο καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποτυχίαν τῶν Δαρδανελλίων. Ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ κατάρρευσις τῆς Ρωσσίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου καὶ θὰ ἐκρίνετο ὁ πόλεμος, ἰσορροπήθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων.

Οὕτω μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὁπότε διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς, τὰ πράγματα ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν τροχιάν των, ζήτημα κινδύνου τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ ἀγγλικῶν συμφερόντων ἐκ μέρους ρωσσικοῦ στόλου δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον, καὶ ἄγνωστον διὰ πόσον μακρὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν ἀλλάζει μορφὴν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς ὅμως καὶ ἡ πολιτική της νὰ μεταβάλλεται. Δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος νὰ εἶνε κλειστὰ τὰ Στενά, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος νὰ ἐξέλθῃ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Μεσόγειον ρωσσικὸς στόλος. Τοὐναντίον ὑπάρχει λόγος νὰ εἶνε ἀνοικτὰ καὶ ἀνοχύρωτα τὰ Στενά, ὥστε νὰ δύναται δι' αὐτῶν νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸν Εὔξεινον ἀγγλικὸς στόλος.

Ἕπονται ἐκ τούτου οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου τῆς 17)30 Ὀκτωβρίου 1918, διὰ τῶν ὁποίων λύεται τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν κατ' οὐσίαν.

Ἔμενε μόνον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὰς ὄχθας αὐτῶν, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ μένωσι τὰ Στενὰ πάντοτε ἀνοικτά. Ἑπομένως ὁ τοιοῦτος ἔδει νὰ εἶνε ἢ ὑποχείριος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἢ ἀνίσχυρος διὰ νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὴν Ἀγγλίαν, ἢ καὶ τὰ δύο.

Βεβαίως, ἡ καλυτέρα λύσις διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν χερσόνησον τῶν Δαρδανελλίων, ἥτις εἶνε καὶ ἡ κλεὶς τῆς διόδου. Ἡ Ἑλλὰς εἴτε ὑφίσταται ὁ κ. Βενιζέλος εἴτε ὄχι,

δὲν εἶνε δυνατὸν ποτὲ νὰ εἶνε ἐχθρικὴ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχε καταρρεύσει. Ἡ Ἀγγλία κατέλαβε πολὺ πρὸ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ κατέχει πλέον ὑπὸ διαφόρους νομικοὺς τύπους, προστασίας, ἐπιρροῆς, συμμαχίας προστατευτικῆς, στρατιωτικῆς κατοχῆς κλπ. τὴν Παλαιστίνην, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὰ κύρια σημεῖα τῆς Ἀραβίας, καθὼς καὶ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ. Ἡ ἐρυθρᾶ Θάλασσα καθὼς καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος εἶνε ἔκτοτε εἰς χεῖρας της. Ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ τὰς ἀφαιρέσεις ταύτας τί θὰ ἀπέμενε; Ἡ καθαυτὸ Τουρκία, οἵα περίπου εἶνε καὶ σήμερον. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχῃ λάβει τὴν τόνωσιν τὴν ὁποίαν τῆς ἔδωσαν ἡ νίκη της κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Κεμάλ. Ἡ Τουρκία αὕτη δὲν θὰ ἀπετέλει κανένα κίνδυνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε διὰ τὴν ἀγγλικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν Στενῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρώτη σκέψις τοῦ Λόϋδ Τζὼρτζ μόλις ἡ Τουρκία ἐδήλωσε πρὸς τὴν Ἀγγλίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 ὅτι ἦτο πρόθυμος εἰς χωριστὴν εἰρήνην, ἦτο νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου καὶ ἀπ' εὐθείας ὅταν ὁ κ.Βενιζέλος μετέβη εὐθὺς ἀμέσως εἰς Λονδῖνον, ὅτι ζήτημα διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις μάλιστα προετίθετο νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ δεσπόζουσαν οἰκονομικὴν θέσιν ἐν τῇ Τουρκίᾳ ταύτῃ. Ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προχθεσινὸν ἄρθρον μας τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος, ὡς εἴδομεν, μετέδωκεν ἐκ Λονδίνου τὰς ἐντυπώσεις του ταύτας ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης, εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν.

Τότε, ὡς εἴδομεν, ὁ κ. Πολίτης (ἀριθμ. τηλεγρ. 9157) τοῦ ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ὀδυνηρὰν ἐκ τούτου ἐντύπωσιν, ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΛΕΘΡΙΟΝ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ, ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΕΛΑΜΒΑΝΕΝ ΕΔΑΦΙΚΑ ΑΠΟΚΤΗΜΑΤΑ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ.

Ἑπομένως, τὸ καθ' αὐτὸ ζήτημα τῶν Στενῶν δὲν ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνοίξῃ νέον πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀφορῶντος τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν εἶχε λύσει καὶ αὐτὸ κατ' οὐσίαν ἐμπραγμάτως ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου.

Ἄλλως τε καὶ μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀποτυχίαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἡ Ἀγγλία ἔλυσε πάλιν καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν οὐχὶ βεβαίως κατὰ τὸν ἀπόλυτον τρόπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ πάντως κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα πλήρως τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα. Ἰδίως ἡ διάταξις ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐὰν εἶνε ἐμπόλεμος (ὡς καὶ πᾶσα ἐμπόλεμος δύναμις) δύναται νὰ εἰσαγάγῃ διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὸν Εὔξεινον, οἱανδήποτε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν θέλει, ἄνευ περιορισμοῦ, ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ οὐδετεροποίησις τῶν ἀκτῶν τῶν Στενῶν ἐπὶ μεγάλου βάθους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ξηρᾶς καὶ συνεπῶς, τὸ ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας διὰ ὀχυρώσεων, ἱκανοποιοῦσι τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας τῆς Ἀγγλίας εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Τουρκία ἤθελε διανοηθῇ νὰ γίνῃ ἐμπόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

ΑΡΘΡΟΝ 67ον
(18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΑΝΕΛΑΒΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.- Η ΡΗΤΗ ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ὑπάρχῃ ἄλλη φυλὴ ἥτις νὰ ὑπέστη κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας, ὅσα ὑπέστησαν οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὑπέστημεν πολλά, ἀλλὰ ἐπὶ τέλους ἀπηλαύσαμεν καὶ νίκας καὶ ἐπεκτάσεις τοῦ κράτους μας. Μέσα εἰς τόσας εὐτυχίας μας εἴδαμεν ἐπὶ τέλους καὶ κἄποτε νὰ μᾶς προσμειδιᾷ ἡ Μοῖρα! Ἀλλὰ οἱ δυστυχεῖς Ἀρμένιοι;

Καὶ ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἔλειψαν ποτὲ αἱ συμπάθειαι τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Εἰς πᾶσαν δυστυχίαν των, εἰς πᾶσαν σφαγήν των, ἡ κοινὴ γνώμη τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν δι' ἄρθρων εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, διὰ ὁμιλιῶν καὶ διαλέξεων, διὰ κοινοβουλευτικῶν ἀγορεύσεων, ἐξεδήλωσε τὰς πρὸς τοὺς Ἀρμενίους συμπαθείας της. Ἀλλὰ τὸ διάστημα ἀπὸ συμπαθειῶν καὶ εὐχῶν μέχρι πράξεων ἐνεργείας τὰ πολιτισμένα κράτη δὲν ὑπερεπήδησαν ποτέ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ 12ον ἐδάφιον τοῦ προγράμματος τοῦ Οὐΐλσωνος θέτει τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀρμενίας πρὸ τῆς Διπλωματίας τῶν Συμμάχων.

Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ τῆς 17)30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης καὶ τὰ δύο ὑπομνήματά του πρὸς τὸν Λόϋδ Τζὼρτζ περίπου σύγχρονα καθὼς καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸν Λόϋδ Τζὼρτζ ὑπόμνημά του τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1919 καθορίζει τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερέστερον. Προτείνει τὸν σχηματισμὸν Ἀρμενικοῦ κράτους περιλαμβάνοντος τὰ καθαρῶς Ἀρμενικὰ Βιλαέτια καθὼς καὶ τὰ Βιλαέτια τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν Ἀδάνων, συνεπῶς καὶ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Πόντου. Εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν κράτος ὁ κ. Βενιζέλος εὑρίσκει ἀντιστάθμισμα τοὺς Ἀρμενίους τοὺς ὁποίους θὰ περιελάμβανον αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκχωρούμεναι τουρκικαὶ ἐπαρχίαι. Καὶ ἐπὶ τέλους ἔχει καὶ τὴν πανάκειαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν τὴν ὁποίαν καὶ προτείνει καὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας. (Ὑπόμνημα Βενιζέλου 27 Ὀκτωβρίου 1919). Περὶ ἱδρύσεως ἰδιαιτέρου Ποντιακοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους οὐδεὶς λόγος ἐγένετο. Ταῦτα λέγουσι τὰ ἐπίσημα κείμενα.

Ἀλλ' ἐνῷ ἐπὶ μακροὺς μῆνας, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἔτη συνεζητοῦντο τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ὑποεπιτροπὰς αὐτῆς, ἡ Τουρκία εἶχε λύσει τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ

τρόπον πρακτικόν. Διὰ νὰ λάβωσιν οἱ ἀναγνῶσται μας μίαν ἰδέαν τοῦ τρόπου τούτου ἀναφέρομεν περικοπὴν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ κ. Μυλλερὰν τῆς 4)17 Ἰουλίου 1920 πρὸς τὴν τουρκικὴν ἀντιπροσωπείαν, τὴν σταλεῖσαν εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης.

«Οἱ Ἀρμένιοι ἔχουν σφαγῆ ὑπὸ συνθήκας ἀνηκούστου βαρβαρότητος. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τὰ κατορθώματα τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, εἰς σφαγάς, ἐκτοπίσεις καὶ κακομεταχειρίσεις τῶν φυλακιζομένων, ὑπερέβησαν καταπληκτικῶς τὰ προγενέστερά της κατορθώματα. Ὑπολογίζεται ἔτι ἀπὸ τοῦ 1914 ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἔσφαξε, ὑπὸ τὴν ἀστήρικτον πρόφασιν μιᾶς δῆθεν ἀνταρσίας, ὀκτακοσίας χιλιάδας Ἀρμενίους, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, καὶ ἐξετόπισεν ἢ ἐξεδίωξε τῶν ἑστιῶν των πλέον τῶν διακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ διακοσίων χιλιάδων Ἀρμενίων».

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως τὶ ζήτημα πρωτεῦον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς ἀπετέλει τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας. Κυριώτατος δὲ αὐτοῦ πρωταγωνιστὴς ἐνεφανίζετο ὁ Οὐΐλσων. Ἡ τὴν 28ην Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) 1920 ὑπογραφεῖσα Συνθήκη τῶν Σεβρῶν καθιέρωνε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας καὶ καθίστα διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτῆς 89, διαιτητὴν ὅσον ἀφορᾷ τὰ σύνορα τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῆς Τουρκίας, τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀλλὰ τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου) 1920 δηλαδὴ 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἑλληνικῶν ἐκλογῶν καθ' ἅς ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβον χώραν αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν «αἵτινες κατεδίκασαν τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Οὐΐλσωνος, καὶ διεδήλωσαν τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ νὰ παύσῃ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Βαρὺ πλῆγμα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος Οὐΐλσων εἶχε καταστῆ ὁ πρωταγωνιστής». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ παρωξύνετο. Οἱ Ἕλληνες καὶ ὑπὸ τὸ μετανοεμβριανὸν καθεστὼς ἡτοιμάζοντο διὰ ἀγῶνα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ὁ Κεμὰλ ἐνέτεινε τὰς προσπαθείας του διὰ προετοιμασίαν ἀντιστάσεως μέχρις ἐσχάτων. Ἡ θέσις τῆς Ἀρμενίας ἦτο δεινή. Τότε εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τῆς 9)22 Νοεμβρίου 1920 ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ παρουσίασε πρότασιν καλοῦσαν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν νὰ λάβῃ μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπειλοῦντος τὴν Ἀρμενίαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι σχεδὸν ὅλων τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ἔλαβον τὸν λόγον ὑποστηρίζοντες τὴν πρότασιν ταύτην. Ὁ λόρδος Μπάλφουρ τότε ἀγορεύσας μετὰ βιαιότητος ἀπεκάλεσε τὸν Μουσταφᾶ Κεμὰλ «Ἀρχιληστήν». Ἀλλὰ κατόπιν ἔπρεπε νὰ ἔλθουν ἀπὸ τοὺς λόγους εἰς τὰ πράγματα. Ὁ δόκτωρ Νάνσεν εἶχεν ὑπολογίσει τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν στρατοῦ εἰς ἑξήκοντα χιλιάδας ὅπως σωθῇ ὁ ἀρμενικὸς λαὸς ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς. Ἀνεζήτησαν λοιπὸν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἕνα οἱονδήποτε κράτος τὸ ὁποῖον ἐν ὀνόματι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν θὰ ἀνελάμβανε, φυσικᾷ τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν, τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰ τοῦ Κεμάλ. Δὲν εὑρίσκετο κανένα. Τότε ὁ κ. Βιβιανὶ τῆς Γαλ-

λίας ἐγερθεὶς εἶπεν: (Α. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρῖσις». Τόμος 2ος).

«Ο κ. Μπάλφουρ παρετήρησεν ὅτι ὑπάρχουν ἐδῶ τεσσαράκοντα καὶ ἕν ἔθνη συσκεπτόμενα. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρωτήσωσι τὰς Κυβερνήσεις τῶν διὰ νὰ μάθουν ἐὰν αὗται θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρουν ἕνα μερίδιον πρὸς συγκρότησιν αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. Ὁ κ. Μπάλφουρ μὲ πολλὴν διακριτικότητα παρετήρησεν ὅτι ἀνάλογος αἴτησις εἶχεν ἤδη γίνει ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιδημίαν τύφου ἐν Πολωνίᾳ, καὶ ὅτι τὰ ἔθνη δὲν ἀπήντησαν μὲ πάρα πολλὴν προθυμίαν. Θὰ ἀπαντήσουν ταῦτα σήμερον εἰς τὸ τεθὲν ζήτημα, ἤτοι: ὑπάρχει ἐδῶ μέσα ἕνα κράτος, μεταξὺ ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνεπόνεσαν τὰς ὀδύνας τῆς Ἀρμενίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν; Ἄς ἐγερθῇ καὶ διὰ φωνῆς τοῦ ἀντιπροσώπου του ἂς τὸ δηλώσῃ! Ἐὰν οὗτος δὲν ἔχῃ ὁδηγίας καὶ θέλῃ νὰ κάμῃ τὴν δήλωσιν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐνδεχομένης κυρώσεώς της ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεώς του, ἄς τὸ εἴπῃ! Ἀλλὰ ἐὰν κανὲν κράτος δὲν θέλῃ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν Ἀρμενίαν, καὶ ἐὰν εἴμεθα ἐκτεθειμένοι νὰ εὑρεθῶμεν αὔριον ἔναντι τοῦ μηδενός, δὲν θὰ θέσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν γελοίαν κατάστασιν μιᾶς Συνελεύσεως, ἥτις θὰ ἀνεζήτει μέσα ἐνεργείας, ἐνῷ γνωρίζει, πρὶν τὰ λάβῃ, ὅτι εἶνε ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκτέλεσίν των;»

Δὲν ἐσηκώθη κανείς!

Ἀλλ' οὔτε ὁ κ. Μπάλφουρ, οὔτε ὁ κ. Σέσιλ, οὔτε ὁ κ. Βιβιανί, ἐδήλωσαν ἐκ μέρους τῶν ἐθνῶν τὰ ὁποῖα ἀντεπροσώπευαν τίποτε!

Καὶ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἡ πρὸ τριῶν μόλις μηνῶν ὑπογραφεῖσα καὶ ἥτις ἐδημιούργει τὸ κράτος τῆς Ἀρμενίας, τὶ ἐγίνετο; Ἡ Ἑλλὰς ἤρχιζεν τεράστιον ἀγῶνα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ὁπότε καὶ θὰ ἐξετελεῖτο καὶ ἡ δημιουργία τῆς Ἀρμενίας. Δὲν θὰ ἐβοήθουν τὴν Ἑλλάδα; Ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς λέγει ὅτι αἱ Δυνάμεις ἦσαν τόσον θυμωμέναι διότι ἔπεσεν αὐτὸς εἰς τὰς ἐκλογὰς ὥστε δὲν θὰ τὴν ἐβοήθουν. Καλά, ἔστω νὰ μὴ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ Ἀρμενία τὶ πταίει; Τόσος ἦτο ὁ θυμός των διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὥστε εἶπαν, ἀφοῦ ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰς ἐκλογάς, ἄς κατασφαγοῦν καὶ ὅλοι οἱ Ἀρμένιοι; Τέτοιος θυμός! Θὰ ἦταν κάπως ὑπερβολικὸν τὸ πρᾶγμα! Ἄλλως τε πρὸς τὶ αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐπικλήσεις ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν!

Λοιπὸν ἡ ἀλήθεια εἶνε ἀλλοῦ. Ὑπέγραψαν τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ παράσχουν οὐδεμίαν βοήθειαν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Τὸ ἐδήλωσαν ρητῶς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς μετ' αὐτοῦ συζητήσεις. Τοῦ τὸ ἐδήλωσαν καὶ οἱ Ἄγγλοι, ὁ ἀρχηγὸς μάλιστα τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχης Οὐΐλσων ὑπῆρξε κατηγορηματικώτατος. Τοῦ τὸ ἐδήλωσαν καὶ οἱ Γάλλοι, ἰδίᾳ ὁ Μυλλεράν. Δὲν πιστεύω δὲ ὅτι ἐπερίμενε βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς. Εἰς τὰ ἄρθρα ἡμῶν 3, 4 καὶ 5 τῶν 18 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρελθόντος ἔτους, παρεθέσαμεν τὰ κείμενα τῶν τηλεγραφημάτων τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦσι τὰ λεγόμενα ἡμῶν. Νομίζομεν περιττὸν νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν σήμερον. Ὑπάρχουσι δὲ πλὴν τῶν παρ' ἡμῶν ἐκτεθέντων καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα διαπιστοῦντα τὴν ἀρνητικὴν ταύτην διάθεσιν τῶν Δυνάμεων. Τόσῳ μᾶλλον, ὅσον

καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἐπανειλημμένως τοῖς ἐδήλου, ὅτι θὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς μὲ μόνον τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης. Διότι μόνον ἔτσι θὰ τὴν ὑπέγραφαν. Καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ πάρῃ αὐτὸ τὸ χαρτὶ πρὸς ἐσωτερικὴν ἐν Ἑλλάδι κατανάλωσιν. Ὑπενθυμίζομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Πολίτη Ὀκτώβρ. 1918, ἀρ. 9157, ὅτι ἂν δὲν γίνουν παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐν Μ. Ἀσίᾳ, δὲν στέκεται ἡ Κυβέρνησις!

Ἄλλως τε οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος ἀρνεῖται τοὺς ἰσχυρισμούς μου. Ἰδοὺ τί λέγει εἰς τὸ 31ον ἄρθρον του:

«Ἐκεῖνο ποὺ εἶνε τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον τόσον ἐλεεινὰ διαστρέφει ὁ κ. Μεταξᾶς εἶνε τοῦτο.

»Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο ἡ τελευταία τῶν συνθηκῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος, ὑπογραφεῖσα μόλις τὴν 28ην Ἰουλίου 1920, ἤτοι 20 ἐπὶ πλέον μῆνας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου Φεβρουαρίου—Μαρτίου 1920, ὅπου συνεζητήθησαν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης μὲ τὴν Τουρκίαν, εἶχον παρέλθει 15—16 μῆνες ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς. ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ. (Ταῦτα ὡς καὶ τὰ περαιτέρω ὑπογραμμίζομεν ἡμεῖς), ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΔΕΝ ΗΣΑΝ ΔΙΑΤΕΘΕΙΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΑΞΙΑΝ ΛΟΓΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, τοὺς ὁποίους διεξεδίκουν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἰσχυροτάτη, ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ὡς ὑποτίθεται κοινῶς, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδιαίτατα. ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΠΕΚΡΑΤΕΙ ΑΚΟΜΗ ΤΟΤΕ Η ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΦΙΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἰνδιῶν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν 70 ἑκατομμυρίων Μουσουλμάνων τῶν Ἰνδιῶν, ἐπεδίωκαν νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφροτέρους τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν Τουρκίαν. Αἱ ἐδαφικαὶ δὲ παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, κυρίως ἡ ἀφορῶσα τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης, ἦσαν ἐκ τῶν πλέον ἐπαχθῶν διὰ τὴν Τουρκίαν ὅρων. Ἡ ἀντίδρασις λοιπόν, τὴν ὁποίαν συνήντησα, διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη. Καὶ ἡ πάλη πρὸς κατανίκησιν αὐτῆς ὑπῆρξεν πολλάκις δραματική, Ἀλλ' ἐκ τῆς πάλης ἐξῆλθα νικητής».

Νικητὴς δηλ. κατὰ τί; Εἰς τὸ νὰ ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν; Ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἀναλάβουν αἱ Δυνάμεις τὴν συνεκτέλεσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, εἰς αὐτὸ ΟΧΙ! Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἶπον ρητῶς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι δὲν θὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ἡ Ἑλλὰς οὐδεμίαν βοήθειαν. πρὸ παντὸς οὐδεμίαν στρατιωτικὴν βοήθειαν. Τὸ αὐτὸ τοῦ εἶπε καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἀδίκως δὲ παραπονεῖται εἰς τὰ προεκτεθέντα κατὰ τοῦ στρατάρχου Οὐΐλσωνος ὅτι ἦτο «φιλότουρκος». Ὁ στρατάρχης Οὐΐλσων τοῦ εἶπε καθαρά, καὶ ἐξεθέσαμεν τὰ κείμενα εἰς τὰ προμνησθέντα ἄρθρα μας, ὅτι θὰ προκαλέσῃ ὁ κ. Βενιζέλος καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς τὸ κάτω-κάτω, αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀντιλήψεις του αἱ στρατιωτικαὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του, τῆς Ἀγγλίας. Ἦτο Ἄγγλος, δὲν ἦτο «φιλότουρκος». Ἀλλὰ ἐξεχάσαμεν: Πᾶς μὴ συμφέρων εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καθίστατο κατὰ τὰς περιστάσεις «φιλότουρκος» «φιλοβούλγαρος» «φιλογερμα-

νός». Όπως ἡμεῖς ἀποκαλούμεθα ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον «φιλογερμανοί». Καὶ κάμνομεν ἐπομένως συντροφιὰ μὲ τὸν «φιλότουρκον» στρατάρχην Οὐΐλσωνα. Τί νὰ γίνῃ!!

Ὁ κ. Βενιζέλος συγχέει πολὺ εὔκολα τὰ θετικὰ καὶ πραγματικὰ κέρδη τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας κολακευτικὰς φιλοφρονήσεις. Μόνος του, εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ποίας διαθέσεις εἶχαν οἱ Ἄγγλοι νὰ τὸν βοηθήσουν ἀναφέρει ὅτι ὁ λόρδος Κόρζων μίαν ἑσπέραν ἀφοῦ τοῦ ὑπεσχέθη νὰ ἐπέμβῃ ὅπως ἄρῃ τὰς ἰταλικὰς ἀντιρρήσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν Δωδεκανήσων λέγει:

«Μὲ συνώδευσε ἀπερχόμενον μέχρι τῆς ἐξωθύρας καὶ σταματῶν με τὴν ὥραν ποὺ ἐξηρχόμην, μοῦ ἔσφιξεν ἐκ νέου τὴν χεῖρα καὶ μοῦ εἶπε: Κύριε Βενιζέλε, ἠμπορεῖτε νὰ εἶσθε βέβαιος, ὅτι ὁσάκις καὶ εἰς τὸ μέλλον εὑρεθῆτε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῆτε τὴν ἀγγλικὴν ὑποστήριξιν ὑπὲρ δικαίας ἑλληνικῆς αἰτήσεως, θὰ ἔχετε αὐτὴν ἀνεπιφύλακτον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ ποῖος φίλος ὑπήρξατε δι' αὐτὴν, καὶ μὲ ποίαν πίστιν, εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγομεν ὡδηγήσατε τὴν χώραν σας παρὰ τὸ πλευρόν μας».

Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ λόρδος Κῶρζον.

Καὶ ἐν τούτοις! Μετά τινα ἔτη, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926, ὁ αὐτὸς κ. Βενιζέλος μεταβαίνει εἰς Λονδῖνον πρὸς ὑποστήριξιν δικαιοτάτης ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, τοῦ ζητήματος τῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολεμικῶν χρεῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὑπουργὸς δὲ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας ἦτο τότε ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Ἐνθυμεῖται ἆρά γε ὁ κ. Βενιζέλος ποίας καὶ πόσον δυσαρέστου δι' αὐτὸν ἔτυχεν ὑποδοχῆς; Τὸ ἐνθυμούμεθα ἡμεῖς, ὅπως ἐνθυμούμεθα καὶ τὸ ἐκ Λονδίνου τηλεγράφημά του πρὸς τὴν τότε ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, καὶ τὰ πικρά του παράπονα κατὰ τῶν σημαινόντων Ἄγγλων ἐκ τῶν ὁποίων, ἐκεῖνοι μὲν ποὺ ἔζησαν τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου τοῦ ἐφάνησαν ἀδιάφοροι, λησμονοῦντες τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἦσαν νεώτεροι, δὲν τὰς ἐγνώριζαν καὶ δὲν ἐπηρεάζοντο ἀπὸ αὐτάς.

Καὶ ἔτσι ἀνεχώρησεν ἐκ Λονδίνου ἄπρακτος καὶ μηνίων κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἄγγλων κυβερνητῶν.

Sic transit gloria mundi

***

Δὲν θὰ καταγίνωμεν μὲ τὰς διομολογήσεις διότι μετὰ τὰ ἀνωτέρω, δὲν πιστεύομεν νὰ ὑπάρχῃ τις ὁ πιστεύων, ὅτι χάριν αὐτῶν θὰ ἀπεδύοντο αἱ Μεγ. Δυνάμεις πρὸς νέον πόλεμον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ὥστε οἱ μὲν Σύμμαχοι Ἀγγλία καὶ Γαλλία ἔλυσαν τὰ ζητήματά των ἐμπράκτως ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐνδιαφέροντα αὐτὰς ζητήματα τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ἡ Ἰταλία ἀπεσύρθη καὶ βεβαίως δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις, διὰ τὴν Ἀρμενίαν ἠδιαφόρησαν. Ποῖος ἀπέμεινεν: Ἡ Ἑλλάς!

Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 31ον ἄρθρον του:

«Ἑκάστη (τῶν Δυνάμεων) ἦτο διατεθειμένη νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰ γενικώτερα, ὅπως καὶ διὰ τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντά

της, στρατιωτικὴν προσπάθειαν διὰ τὰ παραχωρούμενα εἰς αὐτὴν ἐδάφη. Εἶνε φανερὸν ὅτι, εἰς τὴν ἐρώτησιν ποὺ μοῦ ἔθεσεν ὁ Οὐΐλσων Τσῶρτσιλλ ἐξ ὀνόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἡ ὁποία τίποτε τὸ ἀπρόοπτον δὲν παρεῖχε δι' ἐμὲ, ἔσπευσα νὰ ἀπαντήσω ἀνενδοιάστως ὅτι (Σ. Μ. ὑπογραμμίζομεν καὶ ἡμεῖς) Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΧΕΙ ΝΑ ΚΑΜΗ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΙΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΔΙΑ ΤΑ ΕΔΑΦΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, ΔΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΘΑ».

Ποία ἦτο ἡ ἐρώτησις τοῦ Τσῶρτσιλλ; Τὴν ἐπαναλαμβάνομεν.

«Ὁ πρωθυπουργὸς (Λόϋδ Τζῶρτζ) μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ἴδω διὰ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ἐὰν εἶσθε διατεθειμένος ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Τουρκίας νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, ν' ἀναλάβητε νὰ ἐπιβάλετε στρατιωτικῶς τοὺς ὅρους τούτους διὰ τὰ ἐδάφη διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεσθε ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ὁ Πρωθυπουργὸς, προσέθεσεν ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας ΔΕΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ, ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΔΟΘΗΣΑΝ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Καὶ εἰς ταῦτα ὁμολογεῖ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἀπήντησεν ἀνενδοιάστως Ναί!

Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι Δυνάμεις εἶχον πλέον στρατιωτικῶς λύσει τὰ ζητήματά των, οὔτε ἠδύνατο πλέον ἡ Τουρκία νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν λύσιν αὐτῶν. Ἡ δὲ Ἑλλὰς ἔδει μόνη της καὶ ἀβοήθητος νὰ ἀποδυθῇ εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν πολέμων, διὰ νὰ λύσῃ τὰ ἰδικά της ζητήματα.

Καὶ ἔπειτα διαμαρτύρεται ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν αἱ Δυνάμεις ἐτελείωσαν τὸν ἰδικόν των πόλεμον καὶ ἦσαν ἐν εἰρήνῃ μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κων)πόλεως, ἀφήνετο δὲ ἡ Ἑλλὰς νὰ πολεμήσῃ μόνη της μὲ τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ!

Διότι ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸν. Εἶνε συνθήκη τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑνὸς, ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Κεμὰλ ἦτο ἐπαναστάτης κατὰ τῆς Τουρκίας ταύτης. Οὔτε αὐτὴ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῇ ἐπ' αὐτοῦ. Τί ἦτο λοιπὸν ἡ συνθήκη αὕτη διὰ τὴν Ἑλλάδα; Προφανῶς ἕνα χαρτίον.

Ἡ μόνη δὲ κύρωσις ἡ ἀναγραφομένη ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, εἶνε ἡ ἀφορῶσα τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τῆς συνθήκης ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπεδίδετο εἰς τοὺς Τούρκους ἄνευ οὐδεμιᾶς μειώσεως εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς τίτλους τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως ἐπ' αὐτῆς. Ἀλλὰ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἤθελεν ἀμελήσει τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης, αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις, ἐπεφύλασσον εἰς ἑαυτὰς τὸ δικαίωμα νὰ τῆς ἀφαιρέσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἀλλὰ ποία Τουρκία; Ἡ Τουρκία μὲ τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τὴν Συνθήκην. Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. Ὁ Κεμὰλ ἦτο κατ' αὐτῆς ἐπαναστάτης. Ἀλλ' ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν παρέσχε καμμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ κύρωσις. Καὶ διὰ

τοῦτο αἱ Δυνάμεις εἴτε κατεῖχον τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἄνευ αὐτῆς, τὴν κατεῖχον προσωρινῶς. Πρὸς ποῖον σκοπόν; Ὅπως μὴ ἡ ἐπίσημος Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραβιάσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης. Μέχρι πότε; μέχρις οὗ ἡ Ἑλλὰς λύσῃ τὰς διαφοράς της μὲ τὸν Κεμάλ. Τί θὰ τὴν ἔκαμναν κατόπιν; Ἐὰν ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔμενε συνεπὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις θὰ τὴν ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν ἀλώβητον ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐνίκα τὸν ἀντάρτην Κεμὰλ καὶ τοῦ διέλυε τὸ κίνημά του, ἡ δὲ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξηκολούθει τὴν αὐτὴν ἄμεμπτον διαγωγὴν καὶ ἐφηρμόζετο ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, δὲν θὰ ἀπεδίδετο ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους, ἀποσυρομένων τῶν φρουρῶν τῶν Συμμάχων, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φρουρᾶς ἂν ὑπῆρχε ἀκόμη τοιαύτη ἐν αὐτῇ;

Τὸ ὅτι δὲν συνέβησαν τὰ πράγματα ἔτσι, εἶνε ἄλλο ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχοληθῶμεν αὔριον. Ἀλλὰ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο ἔτσι. Διατὶ θυμώνει ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ μοῦ ἐπιρρίπτει «τύφλωσιν, καὶ γερμανοφιλίαν» (ἴδε καὶ στρατάρχην Οὐΐλσωνα) προσπαθῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἀνυποστήρικτα! Καταντᾷ τῇ ἀληθείᾳ ἀκατανόητος!

ΑΡΘΡΟΝ 68ον
(19 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΕΓΙΝΕ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΘΗ ΤΟ "ΚΑΘΕΣΤΩΣ" ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὡς συμπλήρωμα τῶν ὅσων ἐξεθέσαμεν ἀπαντῶντες εἰς τὸ 30όν, 31ον καὶ 32ον ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἂς διαγράψωμεν ἤδη χρονολογικῶς τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη ὅτι ὅταν μετὰ τὴν 22αν Σεπτεμβρίου)5 Ὀκτωβρίου 1918 ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συνάψεως χωριστῆς εἰρήνης μὲ τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Λόϋδ Τζώρτζ εἰδοποίησε διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου τὸν κ. Βενιζέλον (τηλ, Ρωμάνου ἀριθμ. 8830), ὅτι αἱ ἀνταλλαγαὶ σκέψεων τῶν 1915 καὶ 1916 αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν διανομὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ παραμερισθῶσιν ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἀγγλίας ἐν Τουρκίᾳ. Ἀπέναντι τῆς στάσεως ταύτης τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἠρκεῖτο μὲ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σμύρνης (τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμὸς 9157). Ἀλλὰ ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος, μεταβὰς εὐθὺς ἀμέσως εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, μετεβίβαζεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τοῦ ἀδυνάτου νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ διαμελισμὸς τῆς Τουρκίας, ὁ κ. Πολίτης ἀπήντα ἐξ Ἀθηνῶν ὅτι ἡ εἴδησις ἔκαμεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλε-

λευθέρων καὶ ἐφείλκυε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ τοῦ ὀλεθρίου ἀντικτύπου διὰ τὴν τύχην τῆς Κυβερνήσεως ἐὰν δὲν ἐξεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (τηλ. Πολίτη ἀριθμ. 9157).

Οὕτω τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καθίστατο ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καθίστατο καὶ ὁ πρὸς τοῦτο μέλλων νὰ ἐκραγῇ πόλεμος.

Δηλ. ὁ κ. Βενιζέλος ἔδιδεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τὴν μορφὴν ἀκριβῶς ἐκείνην, διὰ τὴν ὁποίαν κατηγόρησε τοὺς νοεμβριανοὺς κυβερνήτας καὶ ἐπεδοκίμασε καὶ ἐπιδοκιμάζει τὴν καταδίκην των. Τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου συνήφθη ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἐξησφάλιζε τὴν κατοχὴν τῆς Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας καὶ Ἀραβίας, ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Στενῶν, ἡ Γαλλία τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας, καὶ ἡ Ἰταλία τῆς Τριπολίτιδος καὶ Κυρηναϊκῆς. Ἅπαντες δὲ τὴν κατοχὴν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βαγδάτης, ὡς καὶ τῶν ὑπερκαυκασίων σιδηροδρόμων, καθὼς καὶ τὴν κατοχὴν τοῦ Βατοὺμ καὶ τοῦ Βακοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐξησφάλιζε τίποτε.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέβαλε δύο ὑπομνήματα, ἕν τῆς 20ῆς Σε-'πτεμβρίου)2 Νοεμβρίου 1918 πρὸς τὸν Λόϋδ Τζὼρτζ καὶ ἕτερον τῆς 17)30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης, περιλαμβάνοντα τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων, ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα συνεπληρώθησαν ἀργότερον μετὰ ἕν ἔτος περίπου καὶ διὰ νέου ὑπομνήματος τῆς 14)27 Ὀκτωβρίου 1919 πρὸς τὸν Λόϋδ Τζώρτζ.

Ἡ στάσις τῶν Συμμάχων πολὺ ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἦταν σύμφωνος ἀπέναντι τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ὑπῆρχον μεταξύ των ὡς πρὸς αὐτὰς μεγάλαι καὶ ριζικαὶ διαφωνίαι καὶ ἀντιθέσεις. Συνεκροτήθη τότε μία ἐπιτροπὴ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων ὅπως ἐρευνήσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνολογικῆς καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τὴν γνώμην της.

Καὶ ἐνῷ διὰ τῆς ἀνακωχῆς καὶ εὐθὺς μετ' αὐτήν, μεγάλαι καὶ μικρότεραι Δυνάμεις ἔλυσαν τὰ ζητήματά των ἐμπράκτως διὰ τῆς κατοχῆς τῶν χωρῶν διὰ τὰς ὁποίας εἶχον προσυμφωνήσει μεταξύ των, ἑκάστη πρὸ τῆς εἰσόδου της εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὡς ἀντάλλαγμα τῆς εἰσόδου ταύτης, ὁ κ. Βενιζέλος ἤρχιζε πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ μακρὸν καὶ κοπιῶδες ἔργον ἀτελευτήτων συζητήσεων καὶ ἀγώνων πρὸς τοὺς ἀντιτιθεμένους. Ἕκαστος προσήγαγε τὰ ἐπιχειρήματά του, ἐθνολογικά, οἰκονομικά, ἐμπορικά, ἢ ἂν ἤθελε καὶ ἱστορικά. Ἕκαστος προσήγαγε τὰς στατιστικάς του. Ἐπιχειρήματα καὶ στατιστικαὶ ἑκάστου διεκδικοῦντος συνεκρούοντο πρὸς ἄλληλα, πολλάκις κατὰ ἄκρως ἀντίθετον τρόπον. Ἰδίως δὲ αἱ στατιστικαὶ αἱ ἐθνολογικαί, τῶν ὁποίων τὰ δεδομένα ἀπεῖχον ἀλλήλων κατὰ τρόπον μὴ παρέχοντα διέξοδον. Ἀργότερα μάλιστα ὅταν προσῆλθον καὶ οἱ ἡττηθέντες ἐμπόλεμοι μὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς στατιστικάς των, μολονότι ἡ ὑποδοχή των δὲν ὑπῆρξε καθόλου εὐμενής, ἡ σύγχυσις ὅμως ἐπιχειρημάτων καὶ στατιστικῶν ὑπῆρξε τελεία. Ἐπὶ πλέον συνεπλέκοντο καὶ

αἱ μεταξὺ τῶν Μεγάλων συμμαχικῶν Δυνάμεων ἀντιθέσεις συμφερόντων καὶ ἰδιαιτέρων ἐπιδιώξεων ἑκάστης, σχετικῶς μὲ τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ χρόνος ἐπροχώρει καὶ ἡ λύσις τῶν ζητημάτων μας ἐχρόνιζε.

Ἀλλ' ὁ προχωρῶν χρόνος συνεπέφερε καὶ ἀποτελέσματα ἐπιζήμια δι' ἡμᾶς. Πρῶτον ἀπεστρατεύοντο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, τὰ δὲ ἑκατομμύρια τῶν ἀποστρατευομένων ἐφέδρων ἐπανερχόμενα εἰς τὰς ἑστίας των μὲ τὰς ἐντυπώσεις τῶν φρικαλεοτήτων τοῦ πολέμου, ἐδημιούργουν παντοῦ τὸ μῖσος καὶ τὴν κατακραυγὴν ἐναντίον παντὸς νέου πολέμου. Πολλαχοῦ δὲ ἐγέννων καὶ ἐσωτερικὰ ζητήματα μεγάλης ἐκτάσεως. Δεύτερον, ἐφ' ὅσον οἱ Σύμμαχοι ἀπεμακρύνοντο τοῦ χρόνου τῆς στενῆς των πολεμικῆς συμπράξεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ἡ αἴσθησις δὲ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἀντιπάλων καθίστατο ἐντονωτέρα, ἤρχιζον διαφαινόμεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι αἱ μεταξὺ τῶν μεγάλων κρατῶν παλαιαὶ ἀντιθέσεις, ἀντιζηλίαι καὶ ἀνταγωνισμοὶ συμφερόντων. Τρίτον, ὁ χρονισμὸς τῆς λύσεως τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων, ἔδιδε καιρὸν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ συνέλθωσι καὶ νὰ ἀρχίσωσι ὀργανοῦντες ἐπαναστατικὴν ἀντίδρασιν. Καίτοι δὲ ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου ἐπέβαλε τὸν ἀφοπλισμόν, δὲν ἐξετελέσθη οὗτος πλήρης. Καὶ ἐπὶ πλέον, τὰ εἰς διάφορα σημεῖα συναθροισθέντα ὅπλα, πυροβόλα καὶ πυρομαχικὰ τοῦ ἀφοπλισθέντος στρατοῦ τῆς Τουρκίας, ἤρχισαν διαρπαζόμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων, συντελούσης καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν φυλασσόντων τὰς ἀποθήκας ταύτας ὀργάνων τῶν Συμμάχων, ἢ πολλάκις καὶ τῆς συνενοχῆς των καὶ ἐχρησίμευον πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν ἐν ἐπαναστάσει κατὰ τῆς μελλούσης συνθήκης Τούρκων.

Θὰ διέφερε πολὺ ἐὰν ἡ Ἑλλὰς εἶχε λύσει τὰ ζητήματά της πρὸ τῆς ἐξόδου της ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ μὲ τὴν ἀνακωχὴν εὐθὺς ἀμέσως κατελάμβανε τὰς ἐκ τῶν προσυμφωνιῶν ἐπιδικασθείσας αὐτῇ χώρας!

Beati possidentes.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1919, ἡ Ἰταλία θέλουσα νὰ ἐκβιάσῃ τὴν λύσιν τῶν ἀξιώσεών της ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἤρχισεν ἀποβιβάζουσα ὑπὸ διαφόρους προφάσεις στρατεύματα εἰς τὴν Ἀττάλειαν καὶ καταλαμβάνουσα τὰ περὶ αὐτὴν Μικρασιατικὰ ἐδάφη. Στηριζομένη ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τῆς Μωριέννης, ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς κατοχῆς ταύτης. Ἦλθεν ἐκ τούτου εἰς ἀντίθεσιν καὶ ῥῆξιν πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις, αἵτινες ἤθελον νὰ τὴν περιορίσωσι καὶ ἀπεχώρησε (προσωρινῶς) ἐκ τῆς Διασυμμαχικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης, ἐπιφυλάσσουσα προφανῶς ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ἠπειλοῦντο ἐκ τούτου ῥῆξις τῆς συμμαχίας καὶ ἀγνώστου ἐκτάσεως ἐπακόλουθα.

Τότε οἱ Σύμμαχοι, ἐπωφεληθέντες καὶ τῶν ἀνησυχιῶν ἐκ τῆς στάσεως τῆς Ἰταλίας τοῦ κ. Βενιζέλου τῶν διαμαρτυριῶν καὶ παραστάσεων αὐτοῦ, περὶ τοῦ κινδύνου σφαγῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, διὰ τὸν ὁποῖον προσεκόμιζε διαφόρους ἐνδείξεις, κυρίως δὲ ὅπως προλάβωσιν ἐνδεχομένην κατάληψιν τῆς Σμύρνης ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν, ἔδωσαν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐντολὴν τῆς κατα-

λήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τύπον προσωρινότητος καὶ χωρὶς αὕτη νὰ προδικάζῃ τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην.

Τὴν 2)15 Μαΐου 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατελάμβανεν ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὴν Σμύρνην. Δυστυχῶς ὅμως ἡ κατάληψις αὕτη προεκάλεσε αἱματηροτάτας σκηνὰς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τῶν Τούρκων κατοίκων, τὰς ὁποίας ὡς Ἕλληνες προτιμῶμεν νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐξεταστικὴ ἐπιτροπή, ἥτις μεταβᾶσα ἐπὶ τόπου ἠρεύνησε τὰ συμβάντα καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν. Ἡ ἔκθεσις αὐτῆς μᾶς ἐπιρρίπτει βαρυτάτην εὐθύνην διὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, καὶ συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον εἰς δυσμενῆ κρίσιν περὶ τῆς ἱκανότητος ἡμῶν ὅπως διοικήσωμεν ἀλλοεθνεῖς λαούς. Ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ διορθώσωμεν τὰ ἐλαττώματά μας καὶ νὰ κατανοήσωμεν τί σημασίαν ἔχει διὰ τὸ μέλλον μας ἡ ἀποκατάστασις σιδηρᾶς πειθαρχίας ἐν τῷ στρατῷ μας.

Ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης δὲν ἐπετάχυνε τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων μας. Ἔμενον ταῦτα ἐκκρεμῆ ἐνώπιον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης καὶ ἐξηκολούθει ἡ περὶ ταῦτα συζήτησις καὶ ὁ ἀνταγωνισμός.

«Τότε τὸ Ἀνώτατον Διασυμμαχικὸν Συμβούλιον ἤρχιζε τὰς διασκέψεις του ἐν μέσῳ πλήρους συγχύσεως, ἕκαστος δὲ τῶν διασκεπτομένων ὑπέβλεπε τὸν γείτονά του». (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἐν μέσῳ τοιαύτης συγχύσεως ἤρχισεν ἡ ἐθνικιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὗτος τεθεὶς ὑπὸ δυσμένειαν ἐκ μέρους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἐστάλη εἰς Ἀνατολὴν πρὸς γενικὴν δῆθεν ἐπιθεώρησιν. Ἐκεῖ ὅμως εὗρεν ἀποθηκευμένον ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ Σιβὰς μεγάλην ποσότητα ὑλικοῦ πολέμου, τῆς ἀφοπλισθείσης Τουρκίας, τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇ ἐξοπλίζων τὴν ἐπανάστασιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης, τὰ θλιβερὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, αἱ περὶ τὸ Ἀϊδίνιον, τὴν Πέργαμον καὶ Μαινεμένην αἱματηραὶ συμπλοκαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν ἀνθισταμένων Τούρκων κατοίκων, ἐξῆψαν τὰ πνεύματα τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

«Ἡ εἴδησις τῶν σφαγῶν τῆς Σμύρνης διεδόθη ταχύτατα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Προὐξένησε ἀληθῆ φρίκην καὶ ἔσπειρε τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὰ πνεύματα περὶ τῶν προθέσεων τῶν Συμμάχων, μέχρι καὶ τῆς Συρίας ἀκόμη. Διαδηλώσεις ἔλαβον χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Νεότουρκοι ἀρχηγοὶ διέφυγον εἰς Μ. Ἀσίαν ὅπου ἤρχιζον ὀργανοῦντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας... Ἡ κατάστασις αὕτη συνέτεινε νὰ καταστραφῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν Συμμάχων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ εἰς τὴν δυνατότητα δικαίας διακυβερνήσεως τῆς Μ. Ἀσίας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται ἀδιακόπως μέχρι τέλους 1919 καὶ καθ' ὅλην τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1920, ἀλλὰ ἡ διπλωματική του ἱκανότης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπετύγχανε εἰς τὸ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς πράγματι δυσμενεῖς περιστάσεις. Εἰς μίαν τελευταίαν προσπάθειαν κατὰ τῆς τύχης ἥτις τὸν ἐγκατελίμπανεν ΥΠΕΣΧΕΘΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΝΑ

ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΗ (μόνος του) ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ. Ἔρριψεν εἰς τὸν ἀγῶνα νέα στρατεύματα ἅτινα προήλασαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Νικομηδείας. Οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν ἀρχίζοντες τὸν κλεφτοπόλεμον Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919, εἷς Ἕλλην ἐκ Σμύρνης ὡμολόγει ὅτι ἡ Σμύρνη θὰ ἀποβῇ ὁ τάφος τῆς φήμης τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ πρόρρησις αὕτη ἐπραγματοποιήθη («Ἱστορία τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀμερικῆς» δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Χάουζ, πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ Καρόλου Σέϋμουρ σελ. 159).

Ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ δημιουργία τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμὰλ ἤρχιζον!

Ἤδη τὴν 27ην Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) 1919 ὁ κ. Βενιζέλος ἀπηύθυνεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸν τότε τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπελόγιζε τὰς περὶ τὸ Ἰκόνιον δυνάμεις τοῦ Κεμὰλ εἰς 60 χιλιάδας καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ στρατολογία συνεχιζομένη καθ' ὅλην τὴν χώραν θὰ συνεκέντρου ἐντὸς ὀλίγου δύναμιν 300 χιλιάδων τουρκικοῦ στρατοῦ, προσέθετε δὲ ὅτι εἶχε μείνει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπαναστατημένων Τούρκων ὑλικὸν πολέμου ἐπαρκὲς διὰ τοιοῦτον στρατόν. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀναφέρονται διὰ πρώτην φορὰν λεπτομερῶς καὶ ἐνδείξεις ἐνθαρρύνσεως τῶν Τούρκων ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας.

Ἔδει νὰ ἐπέλθῃ μία συμφωνία μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ἤδη ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἤρχιζον πιέζουσαι τὴν Ἰταλίαν ὅπως ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ Μ. Ἀσίας. Ὁ Τιττόνι ἀπέναντι τούτου διεκήρυξεν ὅτι τότε ἡ Ἰταλία ἔδει νὰ λάβῃ ἀλλαχοῦ σοβαρὰ ἀνταλλάγματα.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ὑπεγράφη τὴν 16)29 Ἰουλίου 1919 ἡ συμφωνία Τιττόνι — Βενιζέλου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλύετο τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπίσης τὸ Δωδεκανησιακὸν πλὴν τῆς Ρόδου καὶ ἐχαράσσοντο τὰ ὅρια τῶν κτήσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ ἡ συμφωνία αὕτη περιεῖχε καὶ τὸ περιβόητον 7ον ἄρθρον «ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Ἰταλία δὲν ἱκανοποιηθῇ εἰς τὰς βλέψεις της ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀναλαμβάνει πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας, δι' ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος συμφώνου».

Καὶ ὡς συνέβη, ἡ Ἰταλία μὴ λαβοῦσα ἱκανοποίησιν εἰς τὰς βλέψεις της ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατήγγειλε τὴν 9)22 Ἰουλίου 1920 τὴν σύμβασιν ταύτην καὶ ἐμηδένισε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Οὕτω, ἐχάσαμεν τὴν Βόρειον Ἤπειρον. Πιεσθεῖσα δὲ ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν λοιπῶν Συμμάχων νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Δωδεκανησιακὸν ζήτημα, ἐδέχθη νὰ συνυπογράψῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμφωνίαν παραχωρήσεως τῆς Δωδεκανήσου πλὴν τῆς Ρόδου, ἀλλὰ προσήρτησε τὴν συμφωνίαν ταύτην εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ ἐξήρτησε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐκ τῆς κυρώσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ οὔτε ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ οὔτε ἐκυρώθη, ἐχάσαμε καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ 1919.

Τὴν 26ην Νοεμβρίου 1919 ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ ἀφίχθη εἰς Βεϋρούτ ὅπως ὀργανώσῃ τὴν ἐντολὴν τῆς Γαλλίας διὰ τὴν Κιλικίαν.

Ἐπηκολούθησαν οἱ ἀγῶνες τῶν Γάλλων ἐν Κιλικίᾳ, αἱ σφαγαὶ τοῦ Μαράς, καὶ ἡ ἐκκένωσις τῆς Κιλικίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920. Τὸν αὐτὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920, ὁ νικητὴς Κεμὰλ προεκάλει τὴν ψήφισιν τοῦ ἐθνικοῦ συμβολαίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ κυριαρχία της ἐπι τῶν χωρῶν μὲ πλειοψηφίαν ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀνεγνωρίζετο οὕτω ἡ ἀπόσχισις τῆς Συρίας, Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας, Ἀραβίας, Αἰγύπτου.

Πρὸς τὴν νέαν ταύτην Τουρκίαν τοῦ Κεμὰλ ἐστράφη εὐμενὴς ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη.

«Παρ' ὅλον τὸ αἱματηρὸν δρᾶμα τῆς Κιλικίας ἡ Τουρκία τοῦ Κεμὰλ εὗρεν ὑποστήριξιν εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου, ἥτις ἐφοβεῖτο τὰς πλέον σοβαρὰς περιπλοκὰς ἐν Ἀνατολῇ ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΕΔΥΣΠΙΣΤΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΥΠΩΠΤΕΥΟΝ ΟΠΙΣΘΕΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». «Νικηθείσης τῆς Γερμανίας, ἐπανήρχιζον τὰς ἔριδάς των». «Ἐπανεῦρον εἰς τὰς πηγὰς τῶν γαλλικῶν παραδόσεων ζωηρὰς συμπαθείας ὑπὲρ τῆς Τουρκίας Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ εἰς ἄρθρον του ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Παρισίων κατήγγειλεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, ΩΣ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ. (Ντριὼ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

«Ὁ «Χρόνος» (Παρισίων) ἔδιδε τὸν τόνον, κατ' αὐτὸν δὲ δὲν ἔπρεπεν ἡ Γαλλία νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Τουρκίας. Ἔπρεπε νὰ δοκιμασθῇ μετὰ εἰλικρινείας τὸ ἐθνικιστικὸν καθεστώς, γεννηθὲν ΑΠΟ ΑΞΙΕΠΑΙΝΟΝ ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ».... «Οἱ μυθιστοριογράφοι εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς Τουρκίας»...

«Ἐκτὸς ὀλίγων σπανίων φιλελλήνων, ἐν τῷ Τύπῳ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ γενικὸς τόνος ἐν Γαλλίᾳ ἦτο ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ διπλωματικὸς κόσμος δὲν ἤθελε πλέον νὰ ἀκούῃ περὶ διομολογήσεων». (Ντριὼ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Τόμος 5ος, σελὶς 376—378).

«Ἤδη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1919, πολὺ πρὶν ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη τῶν Σέβρων, ὁ κ. Γεώργιος Πικὼ ἀνώτατος ἁρμοστὴς τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, «λαβὼν γνῶσιν τῶν χωριστῶν διαπραγματεύσεων τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἤνοιξε κατ' ἐντολὴν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, αἵτινες διεξήχθησαν εἰς Σιβάς. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἀνεγνώρισε εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν οἰκονομικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ ὅλης τῆς Ἀνατολίας καὶ ἡ Γαλλία συνήνεσεν εἰς τὴν ἐπανεκχώρησιν τῆς Κιλικίας εἰς τὸν Κεμὰλ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως οὗτος παράσχῃ πλέον ἐκτεταμένην δικαιοδοσίαν εἰς τοὺς ἐν περιοχῇ ταύτῃ προξένους τῆς Γαλλίας». (Α. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» τόμος 2ος).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσελθὼν εἰς τὸν πόλεμον ἄνευ οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξασφαλίσεως, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, ᾐσθάνετο τὸ ἔδαφος φεῦγον ὑπὸ τοὺς πόδας του.

Ἤδη ἀπὸ τῆς 7 Νοεμβρίου 1919 ὁ κ. Κατεχάκης ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνέφερεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικοὶ κύκλοι καὶ πρὸ παντὸς οἱ περὶ τὸν Ὕπατον Γάλλον Ἁρμοστήν, ἐπεδίωκον δι' ἀγώνων ὑπὲρ τῆς Τουρκίας νὰ διατηρηθῇ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος εἰς τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα εἶχε κατὰ τὴν ἀνακωχήν, «καὶ τοῦτο ὅπως μείνωσιν ἱκανοποιημένα τὰ διάφορα οἰκονομικὰ γαλλικὰ συμφέροντα τὰ πρὸ πολλοῦ ἐν Τουρκίᾳ ὑφιστάμενα».

Τὴν 7)20 Ἰανουαρίου 1920 ἀνήρχετο ὁ κ. Μυλλερὰν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀμέσως ἔλαβε στάσιν εὐνοϊκὴν διὰ τὴν Τουρκίαν καὶ δὲν τὴν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδήλωσεν «ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἦτο διόλου διατεθειμένη ν' ἀρχίσῃ νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας χάριν τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων». Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἐφαντάσθην ποτὲ νὰ ζητήσω τοιαύτην βοήθειαν» καὶ ὅτι ἡ «Ἑλλὰς χάρις εἰς τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατόν της, εἶνε εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶνε ὁ σπουδαιότερος παράγων ὅπως ἐπιβληθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ σύνολον τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης». Εὗρεν ὅμως, ὡς λέγει, ὁ ἴδιος, τὸν Μυλλερὰν μὴ ἐννοοῦντα νὰ πεισθῇ». (Τηλεγρ. Βενιζέλου 12)25 Φεβρ. 1920 ἀριθμ. 11453).

Ὁ κ. Μυλλερὰν ἠννόει νὰ δοθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον σφαῖρα οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς Σμύρνην, ἥτις θὰ ηὐνόει καλύτερον παρὰ οἱαδήποτε πολιτικὴ κυριαρχία τὴν εἴσδυσίν της ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις! λέγει ὁ κ. Ντριώ. Καὶ κατ' ἐμὲ πράγματι αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἄνευ ἐδαφικῶν κατακτήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τί θὰ ἐγίνετο τὸ καθεστώς του ἐν Ἑλλάδι: Ἔπρεπε, λοιπόν, χάριν τοῦ καθεστῶτος του νὰ εἰσέλθῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν πολέμων της.

ΑΡΘΡΟΝ 69ον

20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ, ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΤΑΣ ΕΥΘΥΝΑΣ ΤΗΣ.

Πόσον ὀρθότερα ἔβλεπαν οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ τὰ πράγματα, καταφαίνεται ἐκ τῆς κάτωθι περικοπῆς ἐξ ἐπιστολῆς τῆς 30 Ἰουνίου 1926 τοῦ Πουανκαρὲ πρὸς τὸν κ. Κοσμετᾶτον ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Σὲρ Μπαζὶλ Θόμψων, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν καὶ τῆς ὁποίας ἐπιστολῆς τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς χεῖρας μας σταλὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κοσμετάτου: «Ὁ κ. Λόϋδ Τζώρτζ, ἰδίως, καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, κοινῇ συμφωνίᾳ, ἔρριψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς περιπέτειαν τῆς ὁποίας μοναδικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἐπιδίωξις πολιτικῆς ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐν Μ.

Ἀσίᾳ καὶ ἥτις περιπέτεια ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Ἀφοῦ ὁ στρατάρχης Φὸς ἐξήτασεν ἐπιμελῶς τὸ ζήτημα, εἰδοποίησα τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοὺς κινδύνους τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Βενιζέλος, φαίνεται μὲ εὗρε τότε λίαν «τουρκόφιλον» (Σ. Μ. καὶ ὁ Πουανκαρὲ ἀκόμη! Παραγίνεται τὸ πρᾶγμα!). Ἀλλὰ δυστυχῶς αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἀφίνετο νὰ τὸν διαθέτῃ ὁ Λόϋδ Τζώρτζ...»

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται ἡ ὀρθὴ μὲν ἀντίληψις περὶ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίθεσις τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν εἶνε ὅμως ἀκριβὲς ὅτι ὁ Λόϋδ Τζὼρτζ παρέσυρε τὸν κ. Βενιζέλον. Τοὐναντίον ὁ κ. Βενιζέλος παρέσυρε τὸν κ. Λόϋδ Τζώρτζ, ἐπανειλημμένως δηλώσας πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις εἰς τὸν Κεμάλ.

Ἀνεφέραμεν εἰς τὰ 3ον, 4ον καὶ 5ον ἄρθρα μας τῆς 19, 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρ. ἔτους τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα τὰ ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἄλλως τε οὔτε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἀρνεῖται. (Τηλ. Βενιζέλου ἀριθμ. 11650 τῆς (6)19 Μαρτίου 1920, καὶ τῆς 2)15 Ἰουνίου 1920). Ὥστε ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν διὰ μόνων τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος πραγματοποίησιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, «ἔκτοτε ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ Διασυμμαχικῷ Συμβουλίῳ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΤΟ ΑΡΚΕΤΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ». (Ντριώ).

Καὶ ὁ μὲν Μυλλερὰν ὑπεχώρησεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σμύρνην, ἀφίνων φυσικὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μόνη της, ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην, ἐπέμεινεν ὅμως καὶ τὸ ἐπέτυχε, νὰ ἀποδοθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους.

Τὴν 7)20 Ἰουνίου 1920 συνήρχετο ἡ ἐν Βουλώνῃ Διάσκεψις τῶν Συμμάχων. Κατ' αὐτὴν ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ «Χρόνου», μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ κ. Ρωμάνου εἰς τηλεγράφημά του πρὸς τὴν κυβέρνησιν, «αἱ διαπραγματεύσεις διεφώτισαν ἐπὶ οὐσιωδεστάτου σημείου: ΜΟΝΟΣ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΟΣΟΝ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Πιστοποιεῖ δὲ ταῦτα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12086 μακρὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 10)23 Ἰουνίου πρὸς τὴν κυβέρνησιν Ἀθηνῶν, σταλὲν εὐθὺς μετὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Βουλώνης. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀναλαμβάνει νὰ καταστρέψῃ τὸν Κεμὰλ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης καὶ προσθέτει: «ΕΔΗΛΩΣΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΕΝ ΕΖΗΤΟΥΝ ΚΑΜΜΙΑΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, ΟΥΔΕ ΚΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ». Μόνον οὕτω κατενίκησε τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλλὰς εἶχε καταλάβει τὴν Δυτικὴν Θράκην (Ὀκτώβριος 1919) καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην (Μάϊος 1920), ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἔμενεν ὁ Κεμὰλ ἰσχυρὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὰ ζητήματα δὲν ἐλύοντο.

Τὴν 23ην Μαρτίου (5 Ἀπριλίου ἐσχηματίζετο ἐν Κωνσταντινου-

πόλει τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγγλίας ἡ κυβέρνησις τοῦ Μαμὰδ Φερὴτ καὶ ὁ Σουλτάνος ἐξέδιδε φετφὰν ἀποκηρύσσοντα τὸν Κεμὰλ καὶ τὴν ἐπανάστασίν του.

Εἰς ἀπάντησιν, τὴν 31ην Μαρτίου (13 Ἀπριλίου) συνέλευσις θεολόγων συνελθοῦσα εἰς Ἄγκυραν, ἐκήρυσε τὸν ἱερὸν πόλεμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν της. Τὴν 10)23 Ἀπριλίου ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἀγκύρᾳ συνε. θοῦσα προεκηρύσσετο ὡς ὄργανον τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Τὴν 27 Ἀπριλίου (10 Μαΐου) 1920 τὸ Μέγα Συμβούλιον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως μετεσχηματίζετο εἰς κυβέρνησιν. Τὸ κράτος τῆς Ἀγκύρας διεμορφώθη ὁριστικῶς!

Τὴν 23 Ἀπριλίου (6 Μαΐου) ἀφικνεῖτο εἰς Παρισίους ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Τουρκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως ὑποτασσομένη ἄνευ συζητήσεως, ὑπογράψῃ τὴν οἱανδήποτε συνθήκην τῆς ἐπέβαλλον οἱ Σύμμαχοι.

Καὶ τὴν 28 Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ.

Ἔμενε νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ὁ Κεμάλ. Καὶ τοῦτο εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τῶν Συμμάχων ὁ κ. Βενιζέλος, νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μόνος του μὲ τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ οὐδεμιᾶς βοηθείας τῶν Συμμάχων!

Καὶ κατόπιν τούτου τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατηγορῇ τὰς μετανοεμβριανας κυβερνήσεις ὅτι διὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἀπεξένωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ΚΑΙ ΕΜΕΙΝΕ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ!

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος μόνος του πρὸ τοῦ δεινοῦ προβλήματος τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν 18)31 Αὐγούστου οἱ Ἕλληνες καταλαμβάνουν τὸ Οὐσάκ. Πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκστρατεία.

Ἀλλὰ ἀκριβῶς τότε ἡ Γαλλία λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ προέλθῃ εἰς συμφωνίας μὲ τὸ κράτος τῆς Ἀγκύρας. Ἀνεφέραμεν ἤδη τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν συνεννοήσεις. Τώρα, τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Γκουρώ, ὕπατος ἁρμοστὴς τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, δίδει τὴν διαταγὴν τῆς ἐκκενώσεως τῆς Κιλικίας καὶ ἡ Γαλλία ἀποσύρεται ὁριστικῶς τοῦ κατὰ τοῦ Κεμὰλ ἀγῶνος.

Οἱ Ἀρμένιοι ἀρχίζουν νὰ συρρέουν ἐκ Κιλικίας πρὸς τὰ παράλια εἰς Μερσίναν, φεύγοντες τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιστρέφει εἰς τὰς Ἀθήνας. Στέφεται ἀπὸ τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον μὲ χρυσοῦν στέφανον ἐν τῷ Σταδίῳ. Καὶ ἐνῷ ἔπρεπε κερδίζων τὰς ἡμέρας ἀκόμη νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τόσον ἐλαφρῶς συναφθείσης συνθήκης.... προκηρύσσει τὰς ἐκλογάς!

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Κεμὰλ ὠργάνωνε τὰς δυνάμεις του καὶ πᾶσα ἡμέρα παρερχομένη τὸν ἐνίσχυεν ὁ κ. Βενιζέλος κατελαμβάνετο μετὰ τὰς ἀνατροπὰς τοῦ 1917, τὴν δικτατορικὴν διακυβέρνησίν του τοῦ 1917—1920, τὰς πιέσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, τὴν βιαίαν εἰσαγωγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, κατελαμβάνετο, λέγομεν, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν τοῦ ἐπεβάλλετο νὰ μετα-

6άλη τὸ χάρτινον ἔργον τῶν Σε6ρῶν εἰς πρᾶγμα, ἐὰν τὸ ἐπίστευεν, ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς εὐθιξίας καὶ προεκήρυσσε τὰς ἐκλογάς. Ὡσὰν μετὰ τόσα καὶ τόσα ἐπὶ τόσα ἔτη, θὰ εἶχε σημασίαν τινὰ ἐὰν τὴν κατάστασιν τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν, ὅπως σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἔλεγε καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, τὴν παρέτεινε ἐπί τινα χρόνον ἀκόμη ἀκριβῶς ὅπως τὴν σώσῃ, ἀφοῦ ἐπίστευεν ὅτι μόνος αὐτὸς θὰ τὴν ἔσωζε, καὶ ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του θὰ τὴν ἐκρήμνιζον εἰς τὴν ἄβυσσον. Καὶ διὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατ' αὐτὸν καταστροφήν της, ἔθετε κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, ζήτημα ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀφοῦ διεκήρυσσεν ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὕτη ἦτο καταστρεπτικὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα!!

Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κεμὰλ ἀνεσυγκρότει καὶ ἐνίσχυε τὸν στρατόν του δι' ὑστάτην ἀντίστασιν!

Ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευσε εἰς τὸ ἔργον του.

Ἀλλὰ τότε πῶς κατηγόρησε τοὺς διαδόχους του, καὶ πῶς ἐχειροκρότησε καὶ ἐπευφήμησε τὸν ἄδικον σκοτωμόν των;

Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 1ης Νοεμ6ρίου ἐπέφερον, ὅπως ἦτο φυσικὸν καὶ ἑπόμενον, τὴν πτῶσιν τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν θρόνον.

«Ἡ συγκίνησις ὑπῆρξε μεγίστη μεταξὺ τῶν Κυ6ερνήσεων καὶ τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων χωρῶν. Εἴς τινας ἐξ αὐτῶν ἡ κατάπληξις ἦτο προσποιημένη, διότι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξυπηρέτει τὴν πολιτικήν των. Ὑπῆρξε τὸ πρόσχημα ὅπως τονισθῇ ἀποφασιστικώτερον ἡ νέα κατεύθυνσις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ἡ Ἀγγλία ἔθετεν εἰς ἐφαρμογὴν εὐρὺ σχέδιον ἀρα6ικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν της, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ Γαλλία ἐσκέφθη νὰ ἀντιδράσῃ στηριζομένη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἀνασυγκροτοῦσα τὴν δύναμίν των πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἀνατολὴ αἰώνιον πεδίον μάχης τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνταγωνισμῶν. Ἤδη ἐλησμόνουν τὴν ἐν ὅπλοις ἀδελφότητα». (Ντριὼ Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμος 5ος).

Νὰ ὑπενθυμίσωμεν ἐκ νέου εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἰσ6όλσκυ τῆς 11)24 Ἀπριλίου 1917 καὶ τὰς δια6ε6αιώσεις τοῦ Ι. Καμπὼν πρὸς τὴν Ρωσσικὴν Κυ6έρνησιν ὅτι συσσωρεύοντες ἀφορμὰς ἀντεγκλήσεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ εὕρισκον τρόπον ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὴν ὑποχρεώσεων;

Τὸ θεωροῦμεν περιττόν.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ἡ νότα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας τῆς 20ῆς Νοεμ6ρίου (3 Δεκεμ6ρίου 1920, τὰς παραμονὰς τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ ἐπαναφέροντος τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, δὲν μετέ6αλλε τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν Ἑλλάδα κατάστασιν.

Ἡ Ἑλλὰς εἴτε ἔμενεν ὁ κ. Βενιζέλος εἴτε ἔφευγεν, μόνη της καὶ ἀ6οήθητος θὰ διεξῆγε τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν.

Ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τὰς ἀπαντήσεις του εἰς τὰ ἄρθρα μας τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν, ἐδημοσίευσε καὶ τρεῖς ἐπιστολὰς πρὸς ἀπάντησιν εἰς ἄρθρον τοῦ κ. Γεωργίου Βλάχου.

Ὁ κ. Βλάχος ἀπήντησε διὰ σειρᾶς ἄρθρων εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου. Συνεπῶς δὲν θὰ καταγίνωμεν μὲ αὐτάς.

Ἕνα μόνον πρᾶγμα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν: εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ὁ κ. Βενιζέλος περιγράφει τί ὤφειλον νὰ πράξουν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ Μικρασιατικοῦ ὀλέθρου, ἀφοῦ δὲν εἶχον πλέον τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, καὶ ὅτι δι' ἐμμέσου ὁδοῦ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς τὰς σωτηρίους ταύτας λύσεις.

Πᾶσαι ὅμως αἱ λύσεις αὗται ἀπέληγον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ ἀφοῦ οὔτε αὐτός, μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν θὰ εἶχε τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, θὰ κατέφευγε καὶ αὐτὸς μοιραίως εἰς τὰς λύσεις ταύτας; Ἄλλως θὰ ὑφίστατο καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν συμφοράν!! Καὶ τότε ποῦ ἔγκειται τὸ ἔργον του τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν Ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν; ἐπὶ τοῦ χάρτου!

Ἀσχέτως ὅμως μὲ ταῦτα, σήμερον μὲν ἀναγράφει τί λύσεις ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσιν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνῆται. Τότε ὅμως τί ἔλεγεν;

Ἀναχωρήσας ἐξ Ἑλλάδος εὐθὺς μετὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ γνωρίζων ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀποδυθῇ εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν ἀγώνων πρὸς πραγματοποίησιν τῆς συνθήκης τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὑπέγραψε, παρέσχεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἑξῆς βοήθειαν ἀναγραφομένην εἰς τὰ φύλλα τῆς Κυριακῆς 15 Νοεμβρίου 1920 ὡς τηλεγράφημα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου ἐκ Παρισίων τῆς 14ης Νοεμβρίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ἐκεῖ τὰ ἑξῆς:

«Ἔσφαλα. Παρασυρθεὶς ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιωθεὶς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ ἔργον μου ἐπέβαλα εἰς τὴν χώραν μίαν καταθλιπτικὴν προσπάθειαν. Ποῖον ἔθνος δὲν θὰ ἐκουράζετο, παραμένον ἐν ἐπιστρατεύσει δύο ἐπὶ πλέον ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον; Ἀλλ' ἐσκεπτόμην ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τόσους αἰῶνας ταπεινώσεως ὤφειλε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς τὴν Βαλκανικήν. Ἐσκεπτόμην ὅτι οὐδεμία θυσία ἦτο ὑπερβολικὴ ὅπως τῷ ἐξασφαλισθῇ ἔνδοξον μέλλον καὶ ἡ ὁριστική του ἀσφάλεια. Ἐνδέχεται νὰ ἀπατῶμαι, ΑΛΛΑ ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΕΜΕ ΟΥΔΕΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΑΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΔΩΣΗ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ».

Καὶ τὸ Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον συνεχίζει. «Ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι ἐσκέπτετο νὰ ΠΕΡΙΟΡΙΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΚΡΙΝΕΝ ΑΡΚΕΤΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΘΑ ΠΑΡΕΙΧΟΝ ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. Ἀλλ' ἐὰν αἱ ἐγγυήσεις αὗται λείψουν σήμερον ἡ νέα Κυβέρνησις ἢ θὰ ἀναγκασθῇ νὰ διατηρήσῃ ἀκεραίαν τὴν ἐπιστράτευσιν ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐδάφη ταῦτα. ΗΔΗ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΥΤΑΣ ΔΕΝ ΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΕΧΩΜΕΝ ΕΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΕΣΤΡΕΦΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Οἱ φίλοι μου καὶ ἐγὼ δὲν εἴμεθα προσωπικῶς ἐχθροὶ τῆς Δυναστείας. Ἐὰν ὁ πρίγκηψ Παῦλος καὶ ὁ Διάδοχος δὲν διέπραξαν καμμίαν ἔνοχον πρᾶξιν(;!) Ο ΚΩΝ-

ΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΩΛΗΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΠΩΣ Η ΣΕΡΒΙΑ ΘΑ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΜΑΣ; Η ΣΕΡΒΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΘΑ ΛΗΣΜΟΝΗΣΗ ὅτι δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς προδοτικῆς ἐπιθέσεως τῶν Βουλγάρων τοῦ 1915, ὁ Κωνσταντῖνος εἶπεν εἰς τὸν Πασσάρωφ (Σ.Μ. τὸ γνωστὸν ψεῦδος) ἐναντίον τῆς Σερβίας δύνασθε νὰ βαδίσετε ἀσφαλῶς, οὐδεὶς Ἕλλην στρατιώτης θὰ κινηθῇ διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπενθύμισεν ἐπίσης τὴν ἀπάνθρωπον στάσιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀπέναντι τῶν Σέρβων στρατιωτῶν καταφυγόντων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐξ Ἑλλάδος (Σ. Μ. οὐδέποτε συνέβη αὐτό!) ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΑΙ, ΕΞΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕ, ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ, ΔΙ' ΟΥΣ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΑΔΥΝΑΤΟΥΣ ΤΑΣ ΦΙΛΙΚΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ».

Δηλαδὴ ἐὰν οἱ διάδοχοί του ἠκολούθουν ἄλλην πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του, τοὺς ἀπεκάλει ἀπὸ τοῦδε ΠΡΟΔΟΤΑΣ. Συγχρόνως δὲ ἐξηρέθιζε κατ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἔμελλε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας της τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ Κεμὰλ, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς ἐξώθει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εὑρισκομένους εἰς τὰ νῶτα της. Καὶ ἐπὶ πλέον προεκάλει καὶ ἐδικαιολόγει τὴν Γαλλίαν πρὸς διακοπὴν τῶν σχέσεών της μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ συγχρόνως ἐβεβαίου τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατεψήφισε, συνεπῶς ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τίποτε ἀπὸ τὴν νέαν προσπάθειαν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ νὰ καταρρίψῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως ἐπιστρατευθῇ πρὸς νέαν προσπάθειαν, τὸν ἐβεβαίου ὅτι ἂν ἔμενεν αὐτὸς θὰ περιώριζε τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τρεῖς μόνον κλάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἤρκουν νὰ καταστρέψῃ τὸν Κεμάλ, διότι θὰ εἶχε τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, ἐνῷ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν τὴν εἶχε.

Ταῦτα πρὸς ἀπάντησιν τῶν σημερινῶν σοφῶν συμβουλῶν του πρὸς τοὺς θανατωθέντας πολιτικούς, τῶν ὁποίων ἐπεδοκίμασε τὸν τυφεκισμὸν καὶ πρὸς τὸν θανόντα Βασιλέα, περὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξωσι διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ καταστροφή.

Οἱ Ἄγγλοι ἔχουν ὡς ρητόν: «εἴτε δίκαιη εἴτε ἄδικη εἶνε πάντα πατρίδα μου» τὸ ὁποῖον ὁ ἀγγλοπρεπὴς κ. Βενιζέλος μεταφράζει ὡς ἑξῆς: «Καλὴ καὶ δίκαιη ἡ πατρίδα μου ὅταν μὲ ψηφίζῃ, ἀλλὰ κακὴ καὶ ψυχρὴ ὅταν μὲ καταψηφίζῃ».

Ἐπερατώσαμεν τὸ ἔργον μας. Ἀπηντήσαμεν διὰ μακρᾶς σειρᾶς ἄρθρων εἰς τὸ ἀρχικὸν ἐρώτημα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Πῶς προῆλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμός; Ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ;» ὡς νὰ μὴν ἤξευρε πῶς προῆλθεν ὁ διχασμὸς καὶ ποῖος καὶ διατί τὸν προεκάλεσε! Αὐτὸς ὁ ἴδιος! Ἀλλ' εἶχε θέσει καὶ τρίτον ἐρώτημα: «Πῶς θὰ θεραπευθῇ ὁ διχασμός;» Εἰς τοῦτο ἀπήντησε τελευταίως αὐτὸς ὁ ἴδιος. Προανήγγειλεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι προετοιμάζει ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις τὸν κατεψήφισε. Ἀλλὰ κατόπιν τοιούτου ἐνδεχομένου φαρμάκου κατὰ τοῦ διχασμοῦ, τὸν λόγον ἔχει ὁ σημερινὸς ἑλληνικὸς λαός, ὅστις πρέπει νὰ ἐννοήσῃ πλέον ὅτι φέρει τεραστίαν εὐθύνην ὄχι μόνον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τύχην τῶν τέκνων του μέχρις τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς.

Δὲν θὰ ἐξιστορήσωμεν τὸ ἔργον τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν, οἵτινες τιμίως καὶ εἰλικρινῶς ὑπηρετήσαντες τὴν Πατρίδα των, ἐπλήρωσαν μὲ τὸ ἀδίκως χυθὲν αἷμα των τὰς εὐθύνας τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι τοῦτο θὰ ἐξήρχετο τοῦ θέματος ἡμῶν. Ἄλλως τε ὅπως πολλάκις εἴπομεν ἡμεῖς δὲν γράφομεν ἱστορίαν. Εἴμεθα πολιτικοὶ καὶ μεταχειριζόμεθα τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πολιτικῶν ἰσχυρισμῶν μας. Ὅσοι ὅμως ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν καὶ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἄς γνωρίζουν ὅτι ὁ Ξενοφῶν Στρατηγός, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὰ ὀφείλει ἡ στρατιωτικὴ Ἑλλάς, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πρόωρος θάνατος ἐστέρησε καὶ τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα ἑνὸς πολυτίμου στοιχείου, ἔγραψε τὴν ἱστορίαν ταύτην λεπτομερῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως εἰς τὸ βιβλίον του: «Ἡ Ἑλλὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ» ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ πηγῶν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1925 ὑπὸ τῆς τυπογραφικῆς ἑταιρίας Σταύρου Χρίστου ἑδρευούσης τότε εἰς τὴν ὁδὸν Γαμβέττα καὶ Γλάδστωνος 12. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εὑρίσκεται καὶ ἡ καλυτέρα δικαιολογία τοῦ ἔργου τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν.

Ἡμεῖς δὲ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον μας ἐν ἐπιλόγῳ νὰ εἴπωμεν (καὶ ἡμεῖς!) ὀλίγας λέξεις πρὸς τὴν νέαν γενεὰν ἥτις ἀνοικοδομεῖ τὴν ὑπὸ τῆς θυέλλης ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως 1924 ἐρειπωθεῖσαν Ἑλλάδα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΑΡΘΡΟΝ 70όν
(23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΝΕΑ ΔΥΝΑΤΑΙ Ν' ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΠΟΥ ΣΥΝΕΤΡΙΨΕΝ Η ΘΕΟΜΗΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Τὸ κυριώτερον καὶ μεγαλύτερον σύντριμμα τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ὄπισθέν της ἡ φοβερὰ πολεμικὴ θύελλα καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἦτο τὸ σύντριμμα τῆς πίστεως πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Ἰδεώδη. Ὁμιλοῦμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὴ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Καταστραφέντος τοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους Ἑλληνισμοῦ καὶ περιορισθείσης τῆς Φυλῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, μὲ τὴν θεωρίαν ὅτι αὐτὸ εἶνε ἡ Ἑλλάς, καὶ τίποτε πάρα πέρα ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν, ἀλλὰ καὶ οὔτε πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, ἐγεννήθη ἡ κοινὴ ἐντύπωσις ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ καὶ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες ἄλλο, πλὴν τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ οἴκου μας ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν μετὰ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἀνέσεως καὶ εὐμαρείας.

Ἀλλ' ἂν τοιαῦται βλέψεις δύνανται ἴσως νὰ ἱκανοποιοῦν ἀνθρώπους προχωρημένους τὴν ἡλικίαν, ὑποστάντας τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ βίου, καὶ μὴ δυνηθέντας νὰ διατηρήσωσι ἀναμμένην τὴν φλόγαν ἥτις ἐθέρμαινε καὶ ἐφώτιζε τὴν νεότητά τους, εἶνε ὅμως ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς νέους.

Οἱ νέοι διὰ νὰ ζήσουν καὶ μὴ μαρανθοῦν προώρως ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὰ μεγάλα ἰδιώδη, ἥτις νὰ τοὺς κεντρίζῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, νὰ ἐξουδετερώνῃ μέσα εἰς τὴν ψυχήν των τὰς ἐναντιότητας τῆς τύχης, νὰ τοὺς διατηρῇ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει οὔτε νεότης, οὔτε δημιουργία, καὶ ἐν γένει νὰ δίδῃ νόημα εἰς τὴν ζωήν των, καὶ συνείδησιν τοῦ νοήματος αὐτοῦ.

Ἡ Μεγάλη Ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευαν αἱ προγενέστεραι γενεαί, ἐπίστευαν δὲ ἀκραδάντως, καὶ προσήρμοζαν πρὸς τὴν πίστιν αὐτὴν πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου των, ἕτοιμοι πρὸς πᾶσαν θυσίαν διὰ τὴν πραγματοποίησίν της, ἦτο τὸ μεγάλο ἐλατήριον τὸ ὁποῖον ὤθησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν φοβερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδεμία ψυχρὰ λογικὴ θὰ ἠδύνατο ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἀποβλέψῃ αἰσιοδόξως, καὶ τὸ ὁποῖον ἐλατήριον ὤθησε τὸ νέον μικρὸν κράτος, ἀσυναίσθητον διὰ τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν πτωχείαν του, καὶ τὴν ἐν πολλοῖς κακομοιριάν του, νὰ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἔστιν ὅτε ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου τῆς Χριστιανωσύνης τῆς Ἀνατολῆς, ἐναντίον πολλάκις καὶ Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Χάρις εἰς τὸ ἰσχυρὸν αὐτὸ ἐλατήριον, ἠγωνίσθη ἐπὶ πεντηκονταετίαν καὶ ἐπανεστάτησεν ἡ Ἑπτάνησος κατὰ τῆς Ἀγγλίας, θυσιάσασα τὴν ὑλικήν της εὐδαιμονίαν χάριν τῆς Ἑνώσεως. Ἐπα-

νεστάτησε καὶ αἱματοκυλίσθη πολλάκις ἡ Κρήτη, ἠλευθερώθη ἡ Θεσσαλία, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἤπειρος. Τὸ μικρὸν καὶ πτωχὸν καὶ ἐν πολλοῖς ἐλεεινὸν κράτος, ἐκάθητο ἐν τούτοις μὲ τὰ ράκη του ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κρατοῦν ὑπερήφανα τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τῆς φυλῆς.

Τὶ ἦτο αὐτὴ ἡ Μεγάλη Ἰδέα; Ἡ ἐξωτερική της μορφὴ ἦτο εἰς ὀλίγας λέξεις: μία ἀσαφὴς τάσις ἀναστηλώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀλλὰ ὡς Ἑλληνικῆς τοιαύτης. Κατ' ἀρχὰς μὲν περιλαμβανούσης ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς Ἕλληνας ὡς κυριαρχοῦσαν φυλήν, κατόπιν δὲ ὅταν ἐσχηματίσθησαν βαθμηδὸν τὰ Βαλκανικὰ κράτη, περιλαμβανούσης τὰς ὑπολοίπους χώρας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἱστορικὰ δικαιώματα. Τὸ ἱστορικὸν δικαίωμα καὶ μόνον ἦτο ἡ βάσις.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἰσχυρὸν Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες, ἐμφανισθὲν μὲ καθαρῶς ἐδαφικὸν περιεχόμενον, ὑπέστη ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρους κλονισμούς, καὶ ἐκ δύο ἀφορμῶν. Ἡ μία ἦτο τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα ἐξειλίσσοντο χωρὶς ἡ Ἑλλὰς νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ τὰ κατευθύνῃ, καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἑτέρα, ἦτο ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε ἐν Εὐρώπῃ ὀρθολογισμοῦ, καὶ τῶν τότε ἐν ἰσχύϊ θεωριῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ. Φορεῖς δὲ τούτων ἦσαν ἰδίως οἱ ἐξ Εὐρώπης ἐρχόμενοι μορφωμένοι νέοι κυρίως, πολλοὶ τῶν ὁποίων μάλιστα ἐπιπολαίως σπουδάσαντες μετήγγιζον εἰς τὴν νεαρὰν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν τοὺς καρποὺς τούτους ἑνὸς γηράσαντος πολιτισμοῦ καὶ δυστυχῶς καὶ αὐτοὺς πολλάκις κακοχωνευμένους.

Ἀλλὰ Λογικὴ καὶ Πίστις, Ὀρθολογισμὸς καὶ Ἰδεαλισμός, εἶνε πράγματα τελείως ἀσυμβίβαστα.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων τούτων τάσεων ἦτο περιωρισμένη μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ λίαν ἐκτεταμένη εἰς τὴν ἰθύνουσαν αὐτοῦ τάξιν. Αἱ κατώτεραι τάξεις ὅμως ἔμενον ἀκόμη προσηλωμέναι εἰς τὰς ἀξίας τὰς ὁποίας ἐπίστευον ἐκ παραδόσεως καὶ ἐξ ἐνστίκτου.

Ἐκ τῶν ἄνω ἀφορμῶν ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ διετήρει μὲν κατ' ἐπίφασιν τὴν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν προσήλωσίν της, ἀλλ' ἄνευ πίστεως εἰς αὐτήν, τὸ περισσότερον δὲ χάριν δημαγωγίας, καὶ μᾶλλον ὑφισταμένη τὴν ἐκ τῶν κάτωθεν μαζῶν ὤθησιν, παρὰ καθοδηγοῦσα αὐτάς.

Δὲν ἔλειψαν ἄλλως τε νέοι πολιτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κτυπήσωσι καὶ δημοσίᾳ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο Ἰδεῶδες, ὡς παράλογον κατασκεύασμα, τινὲς τούτων δημοσίᾳ ἀποκαλέσαντες τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, Μεγάλην Μωρίαν.

Ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξεν ἰσχυρά, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρίας, ἥτις καὶ παρέσυρε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀπαράσκευον πόλεμον (1897), κατόπιν δὲ διὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀγὼν στηριζόμενος μόνον ἐπὶ τῆς πίστεως ἐπὶ τὴν Ἑλληνικότητα

τῆς Μακεδονίας, ἐδημιούργησε κατ' οὐσίαν τὴν 'Ελληνικότητα αὐτῆς.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀντίδρασιν ταύτην ἐπεκράτησαν ἐν τῇ 'Εθνικῇ πολιτικῇ αἱ ὀρθολογιστικαὶ τάσεις, μὴ ὁμολογούμεναι ὅμως. Προῆλθε τότε εἰς τὸ μέσον ἡ νέα θεωρία τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιδιώξεων, οἱασδήποτε μάλιστα ἐκκαθαρίσεως, ὁπωσδήποτε σχηματισμοῦ «στρογγυλευμένης» 'Ελλάδος, ἀφινομένης ἀκαθορίστου τῆς θέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ 'Ελληνισμοῦ.

Τόσον μάλιστα ἰσχυραὶ ἦσαν αἱ θεωρίαι αὗται τῆς τότε ἰσχυούσης πολιτικῆς ὥστε ἤγαγον τὴν 'Ελληνικὴν πολιτικὴν κατὰ τὴν διπλωματικὴν παρασκευὴν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, εἰς τὸ «στρογγύλευμα» τῆς 'Ελλάδος μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λουδία, πρὸς νότον τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφιεμένης τῆς Βουλγαρίας νὰ καταλάβῃ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Κατόπιν, μετὰ τὰς ἀπροσδοκήτους Μακεδονικὰς νίκας τοῦ στρατοῦ μας, εἰς νέον «στρογγύλευμα» τῆς 'Ελλάδος, ὀλίγον τι πέραν τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφιεμένης εἰς τὴν Βουλγαρίαν τοῦ ἡμίσεος καὶ πλέον τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας, ὁλοκλήρου τῆς 'Ανατ. Μακεδονίας καὶ φυσικὰ τῆς Θράκης. Καὶ τέλος μετὰ τὰ ἐνέλπιστα διὰ τὴν πολιτικὴν ἀποτελέσματα τοῦ Βουλγαρικοῦ πολέμου, ἠνέχθη ἡ 'Ελληνικὴ πολιτικὴ καὶ μεγαλύτερον «στρογγύλευμα», τὸ τοῦ 1913. 'Αλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι αὐτὸ θὰ ἦτο καὶ τὸ ὁριστικὸν της «στρογγύλευμα», καὶ θὰ καθήσουν πλέον ἥσυχοι οἱ «Κωνσταντῖνοι οἱ Παλαιολόγοι», περεντεθέντος ἄλλως τε καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὄγκου μεταξὺ 'Ελλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον «στρογγυλεύματα» τῆς 'Ελλάδος ἦσαν καὶ αἱ ἑκάστοτε διεκδικήσεις τῆς πολιτικῆς, μὲ μίαν μάλιστα τελειοποίησιν, τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Διεγράφη οὕτω καθαρὰ ἡ νέα θεωρία τοῦ περικλείσματος τοῦ 'Ελληνισμοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς 'Ελλάδος. Θανάσιμον πλῆγμα διὰ τὸ 'Εθνικὸν 'Ιδεῶδες! Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν 'Ελλήνων ἀπὸ παντοῦ εἰς τὴν 'Ελλάδα, ἡ Μεγάλη 'Ιδέα κατὰ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν κατέπεσεν ὁριστικῶς εἰς συντρίμματα καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον διὰ κανένα 'Εθνικὸν 'Ιδεῶδες τοῦ 'Ελληνισμοῦ.

'Ιδοὺ λοιπὸν ἡ 'Ελληνικὴ νεότης ἡ σημερινὴ ἐστερημένη πλέον μεγάλου 'Εθνικοῦ 'Ιδανικοῦ. Ποῦ νὰ στραφῇ; διότι νεότης χωρὶς 'Ιδανικὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ. Ἄλλοι νέοι ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη τὰ ὁποῖα ἄλλοι λαοὶ μὲ ἄλλην νοοτροπίν ἐνεφάνισαν. 'Ο ἀριστερισμὸς ἀόριστος καὶ νεφελώδης ἔγινε τῆς μόδας. Ἄλλοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν φασιστικὴν ἀντίδρασιν. 'Αρκετοὺς θερμαίνει ἀκόμη ἡ νοσταλγία τῆς ὑποδουλωμένης ἰδιαιτέρας πατρίδος των, χωρὶς ὅμως νὰ εὑρίσκουν καὶ πλήρη κατανόησιν μέσα εἰς τὸ ὀρθολογιστικὸν περιβάλλον τῆς κοινωνίας μας. Ἄλλοι ἔγιναν διεθνισταί. Ἄλλοι ἔγιναν Πανευρωπαῖοι. Ἄλλοι κοσμοπολῖται. Ἄλλοι περιώρισαν ὅλα των τὰ ὄνειρα εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀτόμου των. Πλήρης σύγχυσις καὶ ἀταξία εἰς τὰς τάξεις τῆς νεότητος. Καμμία ἑνότης 'Ιδανικοῦ. Καὶ πρὸ παντὸς τὸ ἀνήσυχον συναίσθημα τῶν νέων τοῦ ἀνικανοποιήτου τῆς ψυχῆς των ἀπὸ οἱονδήποτε

ἐξ ὅλων τῶν ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν τοιούτων τάσεων, καὶ ἡ ἀπογοήτευσις ὅτι ὁ βίος των παραμένει μονήρης καὶ κενὸς ἀνωτέρου καὶ μεγάλου σκοποῦ.

Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἀπὸ καιροῦ τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἔδρασαν καὶ ἔφερον ἀποτελέσματα νεώτεραι θεωρίαι, κατὰ τὰς ὁποίας σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ μόρφωσις τῶν ἀνθρώπων. Ἐνῷ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως οὔτε εἶνε οὔτε δύναται νὰ εἶνε ἄλλος παρὰ ἡ μόρφωσις Ἑλλήνων καὶ πρὸ παντὸς διὰ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ἐπαναστρέψωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν δρόμον μας.

Ἄλλο ἰδεῶδες δυνάμενον νὰ οἰστρηλατήσῃ τοὺς Ἕλληνας, νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχήν των, νὰ δώσῃ σκοπὸν καὶ νόημα εἰς τὴν ζωήν των, καὶ νὰ τοὺς συνδέσῃ ὅλους ἀλληλεγγύως πρὸς μεγάλα ἔργα, δὲν εἶνε παρὰ τὸ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες.

Μὴ ἀπατώμεθα, «ἄνθρωποι» ὑπάρχουν μόνον ζωολογικῶς. Ψυχικῶς ὅμως ὑπάρχουν «Ἕλληνες», ὑπάρχουν «Τοῦρκοι», ὑπάρχουν «Γάλλοι», «Ἄγγλοι», «Γερμανοί», «Βούλγαροι», κλπ. Ὁ κάθε ἄνθρωπος βλέπει τὴν ζωήν, διανοεῖται καὶ δρᾷ διὰ τοῦ πορίσματος τῆς ἐθνικότητός του, τῆς φυλῆς του. Ἡ φυλετικότης εἶνε φυσιολογικὸν φαινόμενον.

Πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο καλὰ ἡ ἑλληνικὴ νεότης διὰ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον της.

Ἀλλὰ τί Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες θὰ τὴν ἐμπνεύσῃ, ἀφοῦ ἡ Μεγάλη Ἰδέα κατέπεσε μετὰ πατάγου;

Ἐδῶ εἶνε τὸ σφάλμα. Δὲν κατέπεσεν ἡ Μεγάλη Ἰδέα. Κατέπεσεν ἡ προσπάθεια πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς ὑπὸ ἐδαφικὴν μορφήν. Κατέπεσεν ἡ Ἑλληνο—βυζαντινὴ ἀντίληψις αὐτῆς, Δὲν κατέπεσεν ὅμως ἡ ἀρχαία ἀντίληψις αὐτῆς, ἡ ἀντίληψις τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου εὑρίσκεται καὶ δρᾷ.

Τὸ σφάλμα εἶνε, ὅτι ἐνομίσαμεν ὅτι ἠμποροῦμεν κατ' ἀναλογίαν μὲ ἄλλα ἔθνη, νὰ περιλάβωμεν ἐντὸς ὁρίων ἐδαφικῶν τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐνῷ ἀκριβῶς ἡ ἰδιοφυΐα τῆς φυλῆς μας εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ ὅρια. Εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν μας, πλὴν τοῦ Βυζαντίου, οἱ Ἕλληνες ἀπετελοῦμεν ἕνα ἢ πλειότερα ἰσχυρὰ κρατικὰ κέντρα, μὲ ὅρια, ἀκτινοβολοῦντα ὅμως πλοκάμους πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, καὶ ἀπωτάτας ἀκόμη. Οὔτε ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅπως τοῦ δώσῃ ἀλλοίαν μορφὴν ἔσχε διάρκειαν. Ἀλλὰ ἐὰν τὸ κρατικὸν κέντρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ φυλετικὴ ζωὴ ἔχῃ ὅρια, τὸ σύνολον ὅμως μὲ τοὺς πλοκάμους μαζὺ δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς ὅρια.

Ὁ πολιτικὸς ὅστις ἐξεπροσώπησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης τοῦ 1918 παρουσίασε στατιστικὰς κατὰ τὰς ὁποίας τὸ 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου μόνον τῶν Ἑλλήνων εὑρίσκετο τότε ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ δὲ ἕτερον 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου ἔξω τῶν ὁρίων τούτων εἰς ἰσχυροὺς πλοκάμους ἰδίως ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ ἀπώτερα μέρη. Δὲν διδάσκει τίποτε αὐτό; Χάρις εἰς πολιτικὴν ἐσφαλμένην, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πλοκάμους αὐτοὺς ἀπεκόπησαν. Ἀλλὰ θὰ ξαναγίνουν πάλιν. Διότι πρὸς τὰ ἐκεῖ μᾶς

ὁδηγεῖ ἡ φυλετική μας ἰδιοφυΐα. καὶ ἡ μοῖρα μας. Οὔτε πρέπει νὰ ἐπηρεαζώμεθα ἀπὸ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τῆς στιγμῆς, τὰς ὁποίας ἄλλως τε ἡμεῖς μὲ τὰ σφάλματά μας προεκαλέσαμεν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν παροδικὸν φαινόμενον.

Ἀλλὰ τότε ποία θὰ εἶνε ἡ ἑνότης ἑνὸς τοιούτου Ἑλληνισμοῦ; Ὁ πολιτισμός του! Καὶ μὲ πολιτισμὸν δὲν ἐννοοῦμεν τὸν μηχανικὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ τὸν βαθύτερον πολιτισμόν, ὅστις εἶνε ἡ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς φυλῆς μας ἐκδήλωσις τῆς ζωτικότητος, τῆς ἰδιοφυΐας της καὶ τῆς ἰσχύος της.

Ἔργον λοιπὸν τοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους εἶνε νὰ ἀναδημιουργήσῃ τὸν πολιτισμὸν αὐτόν, τὸν ὁποῖον νὰ ἀκτινοβολήσῃ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, συνδέοντα οὕτω στερεῶς ὅλα τὰ τμήματα τῆς φυλῆς εἰς ἓν συνειδητὸν σύνολον. Ὅπως ἐπίσης ἔργον τοῦ αὐτοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, εἶνε νὰ δημιουργήσῃ καὶ τὴν κρατικὴν ἐκείνην ἰσχὺν καὶ δυναμικότητα διὰ τῆς ὁποίας νὰ δύναται νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν ὕπαρξιν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐκτὸς ὁρίων πλοκάμων του.

Αὐτὸ ἦτο τὸ περιεχόμενον τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἂν θέλετε, αὐτὸ ὑπελάνθανε ὡς Μεγάλη Ἰδέα καὶ τοῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει Ἑλληνισμοῦ, ὄχι ὅμως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον κράτος κατὰ βάθος ὑπῆρξεν ὄργανον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκείνου. Ἀλλὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἦτο κατασκεύασμα τῶν τάσεων καὶ τῶν ῥοπῶν τοῦ Μεσαιῶνος. Ἡμεῖς δὲ τώρα ζῶμεν εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα! Ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ὅστις κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ἐνῷ τόσα καὶ τόσα ἄλλα ἔθνη κατεποντίσθησαν ἐν τῷ μεταξύ, βραδέως ἐπαναστρέφει πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὴν νοοτροπίαν τοῦ ἀρχαίου.

Αὐτὴ λοιπὸν δύναται καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ εἶνε, ἡ Μεγάλη Ἰδέα μας, ὄχι μὲ τὸ Βυζαντινὸν ἐδαφικὸν περιεχόμενον, ἀλλὰ μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχαίας, δηλ. κατ' οὐσίαν, καὶ πάλιν ἡ ἐπικράτησις τῆς φυλῆς μας καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἰδιαίτατα δὲ εἰς τὴν γειτονίαν αὐτοῦ.

Εἶνε βαρὺ τὸ ἔργον; καὶ δὲν ἔχει τέλος; οὔτε ὅρια; Μὰ ἔτσι εἶνε τὰ μεγάλα ἰδανικά, ἄφθαστα ἀτελείωτα. Ἄλλως δὲν θὰ ἦσαν ἰδανικά. Μὲ τοιαύτην σημασίαν ἂν προχωρήσῃ ἐμπρὸς ἡ ἑλληνικὴ νεότης, θὰ εὕρῃ σκοπὸν καὶ νόημα εἰς τὴν ζωήν, τὴν ψυχικὴν γαλήνην, τὴν ἑνότητα τῆς προσπαθείας καὶ θὰ κάμῃ μεγάλα ἔργα.

Βέβαια ἐκτὸς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδανικοῦ δὲν θὰ παύσουν οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἰδεῶν, μεθόδων, συστημάτων. Εἶνε ἡ ζωή. Ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ θὰ ἄγουν διὰ συγκλινουσῶν ὁδῶν πρὸς τὸν αὐτὸν μεγάλον σκοπόν, ἀρκεῖ νὰ τὸν πιστεύσῃ ἡ ἑλληνικὴ νεότης.

Καὶ διὰ νὰ τὸν πιστεύωμεν, πρέπει νὰ πιστεύωμεν πρὸ παντὸς ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες, ἐξέλιξις φυσιολογικὴ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς μέσου τῶν αἰώνων. Τότε μόνον καὶ ἡ ἱστορία μας θὰ ἔχῃ νόημα, καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς θὰ εἶνε ἀκατανίκητος. Καὶ ὄχι νὰ νομίζωμεν ὅτι

εἴμεθα ἁπλῶς κάτοικοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατῴκησαν ἄλλοι ἄνθρωποι μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέει συμπτωματικῶς μόνον τὸ ἐθνικὸν ὄνομα. Διότι καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη εἰσῆλθεν εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν, πάρα πολλῶν, ἐπηρεασθέντων ἀπὸ ἐπιδείξεις ματαίας ἀνωτερότητος διαφόρων διανοουμένων, θελόντων νὰ γεννοῦν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἵστανται ὑψηλότερα, πολὺ ὑψηλότερα ὅλων τῶν ἄλλων, ὑπεράνω ἔθνους καὶ φυλῆς, εἰς τὴν ὑπερτέραν σφαῖραν τῆς καθαρᾶς ἐπιστημονικότητος, ὥστε δι' αὐτοὺς νὰ παύουν νὰ ἔχουν ἀξίαν ἐκεῖνα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ἄλλοι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν.

Διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλῃ δὲ ἡ ἑλληνικὴ νεότης ἄς συλλογισθῇ ὅτι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν ἔχει εἰς τὸ στόμα της, τὰ ὦτα της καὶ τὸν νοῦν της, τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν τῆς φυλετικῆς μας συνεχείας, ἄνευ διακοπῆς, παρ' ὅλας τὰς τυχαίας μικρὰς σποραδικὰς ἀναμίξεις, μετὰ ὀλίγων ξένων στοιχείων, ἀπορροφηθέντων ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς χοάνης. Εἶνε δὲ ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἡ γλῶσσα μας. Ἡ «καθομιλουμένη», οὐδενὸς κατασκεύασμα καὶ οὐδενὸς δίδαγμα, διακεχυμένη ὅμως πέρα-πέρα, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, ὁμοία παντοῦ καὶ σχεδὸν ἄνευ ἀξίων λόγου διαλεκτικῶν διαφορῶν, εἶνε ἡ γραμματικῶς, συντακτικῶς, φθογγολογικῶς ἐξέλιξις τῆς ἀρχαίας. Ἐξέλιξις ὅμως ὑποστᾶσα ὅλας τὰς μεταπτώσεις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς φυλῆς, τὰς εὐτυχίας της καὶ τὰς δυστυχίας της, τὰς ἀνόδους της καὶ τὰς καθόδους της. Διὰ τοῦτο εἶνε βαρὺ πταῖσμα ἐκείνων οἵτινες τὸν ζωντανὸν αὐτὸν ὀργανισμόν, τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν μας, ἠθέλησαν νὰ καταστήσουν στατικὸν κατασκεύασμα, ὁριστικῆς μορφῆς, παραβλέψαντες τὴν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς σπλάγχνων δυναμικότητα αὐτῆς πρὸς ἀνύψωσιν, ἀνακάθαρσιν καὶ βελτίωσιν, ὥστε ἀφ' ἑαυτῆς νὰ φθάσῃ εἰς βαθμῖδα ἐξυπηρετοῦσαν τὰς γενικωτέρας ἀνάγκας ἑνὸς ἐκπολιτιζομένου ἔθνους, τῆς τύχης, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ κυριωτέρα ἐκδήλωσις.

Ζῇ ἑπομένως καὶ ὑφίσταται ἡ Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, ζωντανὸν ἀπαύγασμα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἰδιοφυΐας τῆς φυλῆς μας. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ νεότης δύναται νὰ τὴν ἁρπάσῃ, πλήρης πίστεως, εἰς τὰς χεῖρας της καὶ μὲ αὐτὴν ὡς σημαίαν νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἄνευ δισταγμοῦ καὶ συγχύσεων καὶ ἀνησυχῶν, παρασύρουσα τὰ πάντα εἰς τὸν δρόμον της.

Πολλοὶ ἴσως δὲν θὰ ἐννοήσουν τί σχέσιν ἔχει ὁ ἐπίλογός μου μὲ τὰ ἄρθρα μου. Τί σχέσιν ἔχει ἡ ἀνάγκη Ἐθνικοῦ Ἰδεώδους εἰς τὸ ὁποῖον νὰ πιστεύσωμεν καὶ ὄχι νὰ δημοκοποῦμεν μὲ αὐτό, μὲ τὸν ἐθνικὸν διχασμὸν καὶ τὸν κ. Βενιζέλον. Πράγματι, ἡ σχέσις αὕτη ἠμπορεῖ νὰ μὴ φαίνεται ἐπιφανειακῶς, εἶνε ὅμως ἐσωτερική. Καὶ ὅσοι ἔζησαν τὴν ἐποχὴν ποὺ περιέγραψα καὶ εἶδον τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἐθνικῶν ἀξιῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ἡ νοοτροπία τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὴν ὁποίαν τώρα πρέπει νὰ ἐπανορθώσῃ ἡ ἑλληνικὴ νεότης, θὰ μὲ δικαιώσωσι διὰ τὸν ἐπίλογον.

ΤΕΛΟΣ